ACCESSION NUMBER
81057
PRESS MARK
13774/B

Digitized by the Internet Archive
in 2017 with funding from
Wellcome Library

https://archive.org/details/b29332564_0003

Corvetten Galathea's Route omkring Jorden
1845 – 1847.
EUROPA
RUSLAND
ASIEN
AFRIKA
NORD AMERIKA
SYD AMERIKA
AFRIKA
EUROPA
STILLE HAV
INDISKE HAV
ATLANTER HAVET
NORD ATLANTISKE HAV
SYD ATLANTISKE HAV
Syd Havet
NY HOLLAND
Okhotske Hav
Japan
China
Persien
Arabien
Sahara
Guinea
Congo
Madagascar
Java
Celebes
Philippinerne
Carolinerne
Sandwichs Oer
Mexico
Canada
Labrador
Brasilien
Ny Zeeland
Cap
Cap Horn
Feuerland
Grønland
Island
Spanien
Frankrig
Tyskland
Tyrkiet
Syrien
Middelhavet
Sorte Hav
Hudsons Bugt
Californien
Florida
Cuba
Guatemala
Bengalske Bugt
Chinesiske Hav
Indien
Ceylon
Sumatra
Borneo
Timor
Ny Guinea
Ny Holland
Ny Sjælland
Ny Sydwales
Port Jackson
Van Diemensland
Ny Hebriderne
Ny Caledonien
Marquesas Øerne
Galapagos
Falklandsøerne
Falklandsøerne
Ildlandet
Patagonien
Terra del Fuego
Ny Sandwich
Azorerne
Madeira
Marokko
Canarierne
Kapverdiske Øer
Ascension
St. Helena
Tristan da Acunha
Gilberts Øer
Marshalls Øer
Kamtschatka
Behrings Hav
Aleuterne
Vancouver
Ny Bretland
Ny Wallis
Ny Skotland
Ny Yorck
Washington
Bermudas
Terceira
Lissabon
Gibraltar
Malta
Jamaica
Haiti
Barbados
Trinidad
Martinique
Guadeloupe
Pernambuco
Rio Janeiro
Montevideo
Buenos Ayres
Valparaiso
Callao
Lima
Panama
Havana
Veracruz
Mexico
Acapulco
Sydsøerne
Nordkap
Stockholm
Petersborg
Moskow
Archangel
Nordkap
Hamburg
Amsterdam
Paris
London
Dublin
Edinburgh
Liverpool
Brest
Bordeaux
Marseille
Genua
Neapel
Venedig
Wien
Berlin
Kopenhagen
Stockholm
Christiania
Bergen
Trondhjem
Aalborg
Aarhus
Odense
Helsingør
Helsingborg
Göteborg
Malmö
Ystad
Karlskrona
Visby
Gotland
Åland
Finland
Helsingfors
Abo
Wasa
Uleaborg
Torneå
Kajana
Kuopio
Joensuu
Kuusamo
Kemi
Sodankylä
Enontekis
Kautokeino
Alten
Hammerfest
Vardø
Kola
Archangel
Onega
Ladoga
Peipus
Riga
Reval
Dorpat
Pernau
Libau
Memel
Königsberg
Danzig
Stettin
Rügen
Lübeck
Kiel
Flensborg
Ribe
Esbjerg
Skagen
Frederikshavn
Hirtshals
Thisted
Nykøbing
Kalundborg
Slagelse
Korsør
Nyborg
Svendborg
Rudkøbing
Faaborg
Aabenraa
Sønderborg
Haderslev
Kolding
Vejle
Horsens
Randers
Aalborg
Thisted
Viborg
Silkeborg
Herning
Holstebro
Ringkjøbing
Varde
Esbjerg
Ribe
Tønder
Rømø
Fanø
Mandø
Langeland
Lolland
Falster
Møn
Bornholm
Christiansø
Anholt
Læsø
Samsø
Fyn
Als
Ærø
Tåsinge
Langeland
Lolland
Falster
Møn
Bornholm
Christiansø
Anholt
Læsø
Samsø
Fyn
Als
Ærø
Tåsinge
Længde Ost for Greenwich
Længde Vest for Greenwich

81057.

Beretning

om

Corvetten Galathea's

Reise omkring Jorden
1845, 46 og 47.

Ved

Steen Bille,
Chef for Expeditionen.

Tredie Deel,
ledsaget af 6 lithographerede Blade i Tontryk, et Fac-Simile og et Jordomseilings-Kaart.

Kjöbenhavn.

Forlagt af Universitetsboghandler C. A. Reitzel.

Trykt hos Kgl. Hofbogtrykker Bianco Luno.
1851.

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

Corvetten Galathea's Jordomseiling.

I.

Sandwichs-Öerne. — Ophold paa Oahu.

5 Octbr. til 1 Novbr. 1846.

Vi vare altsaa ankomne til Sandwichs-Öerne den 5 Octbr., efter 56 Dages Reise fra Shang-hae i China.

Hensigten med vort Besög paa disse Öer var at vise det danske Orlogsflag i disse langtbortfjernede Farvande, at knytte venskabelige Forbindelser, at see hvad der var at udrette for den danske Handels Fremme og Beskyttelse i dette ny fremblomstrende Kongerige, og da at udföre saameget deraf, som det stod i min Magt. Men Omstændighederne havde endvidere gjort et Ophold i Havn absolut nödvendigt. Jeg har i Slutningen af andet Bind af denne Beretning omtalt den uheldige Sundhedstilstand, som herskede ombord i Galathea. Jeg kom til Ankers med over 40 Mand mere eller mindre syge, fem vare döde paa Overreisen; Scorbut greb mere og mere om sig blandt Mandskabet. Et Ophold ved Land for at helbrede de Syge, vederqvæge de Sunde, skaffe Ro for de Förste, Adspredelse for Alle, og fortsat Nydelse af friske Provisioner, Grönt og Frugt, frisk Luft og Bevægelse i Land, mindre strængt Arbeide og tilbörlig Hvile ombord, — alt dette tilsammen maatte tilveiebringes, og dertil krævedes nödvendigviis et længere Ophold i Havn.

Jeg besluttede derfor at gjöre Sandwichs-Öerne til en Hovedstation for Reisen, og til den Ende at söge indenfor

Coral-Revene ved Honolulu, hvor jeg baade laae sikkert med Skibet — i en ypperlig Havn, der, skjöndt fuldkommen lukket for Söens Paavirkning, dog gjennemstryges frit og uhindret af Passatens friske og velgjörende Vinde, — og hvor jeg tillige kunde have en let Samfærdsel med Land og derved befrie mit Mandskab for störste Delen af den i Varmen saa höist besværlige Fartöistjeneste.

Jeg maatte imidlertid vente udenfor til den 7de, deels fordi det blæste for stivt af östlig Vind, til at Lodsen turde tage et saa stort Skib ind i det snevre Löb, og deels vel ogsaa, fordi der var flere Hvalfangerskibe, som vare komne til Ankers för os, og som den brave Lods altsaa meente, skulde have Ret til at komme ind för vi, hvilket jeg i Grunden ikke kunde fortænke ham i, uagtet jeg paatog mig at forklare ham temmelig alvorligt, at han maatte holde saa meget og saa nöiagtig Tour som han vilde mellem Hvalfangerne, men frabad mig, som Orlogsmand, at blive sat i deres Række. Dette hjalp, og den 7de om Morgenen kom han ombord, lettede, stod et Slag Sydost hen, vendte saa, stod langs Coral-Revene og ind ad det smalle Löb, som paa sin yderste og östlige Kant er mærket med en stor Böie. Saasnart vi kom i Löbet, mödte os Fartöierne fra en engelsk Fregat Juno, som laae i Havnen; endvidere Baade fra de forskjellige Hvalfangere, hvilke alle toge Bugseertoug; tillige kom en stor Mængde Indfödte, næsten Alle nögne, eller i al Fald meget let paaklædte, ud paa Revene, hvor der blev kastet Varp ind til dem, for at trælle Corvetten ind. Vinden falder nemlig næsten altid heel nordlig i Havnen, saa at Seil ikke nytte; falder den af og til sydlig, da er det gjerne med stiv Kuling, og man maa da bierge Seil, for ikke at komme ind med for stor Fart. Allerede Kl. 9 laae vi til Ankers ved Siden af den ovennævnte Fregat Juno, fortöiede Skibet, og laae nu som i en stor Fiskepark i det speilklareste Vand med de tusindfarvede Coraller paa Bunden, og med den blanke Overflade kun stundom let kruset af de milde, luftende Vinde.

Den förste Pligt, jeg havde at opfylde, var at bringe

mine Syge i Land. Strax ved min Ankomst havde jeg henvendt mig desangaaende til den engelske General-Consul Miller, som med megen Redebonhed gav mig Anvisning paa et lille Hospital, beliggende 1 Qvml. fra Byen i Nuanudalen, paa et noget ophöiet, fritbeliggende Sted, hvor Luften var særdeles sund, og hvor der fandtes alle de Beqvemmeligheder, vi kunde gjöre os Haab om at træffe paa disse Öer. Det förte Navnet „little Greenwich“ og var af en Englænder, en ganske simpel Mand, opbygget pr. Speculation paa Consulens Opmuntring, nærmest med Hensigt der at optage Syge fra de engelske Orlogsmænd*). Der var forresten ingen fast Læge ansat derved, endnu mindre havde man her et Apothek, men det Hele var nærmest et Slags „boarding-house“: to Værelser, et til Sovesal og et til Spisestue, samt i et Sidehuus et Værelse for en eller to Officerer, dette var Alt. Men som sagt — Landluften, fersk Kost og god Pleie, Hvile, Spadseren, Badning, kort, Frihed til at gjöre og lade hvad de vilde, var den sande Lægedom for vore Patienter. Allerede den 6te, Dagen efter vor Ankomst, vare 15 Mand af de haardest angrebne bragte derop, og i de fölgende Dage fulgtes de af endeel flere, i alt 25. Det var höist mærkeligt at see den öieblikkelige Indvirkning til det Bedre, som denne Forandring af Luft og Diæt havde paa de stakkels Folk, der i saa lang Tid havde været indesluttede i det snevre Rum ombord, og födede paa hvad Skibet formaaede. Imidlertid var Sygdomsstoffet saa indgroet hos dem, at Overgangen fra Convalescensen til fuldkommen Sundhed var lige saa langsom, som den egentlige Sygdomstilstand var bleven hurtig hævet hos Fleertallet iblandt dem. Det var mig en kjær, og derfor hyppig gjentaget Spadseretour ud til „little Greenwich“, hvor jeg altid traf glade Ansigter, om de ogsaa endnu mere eller mindre bare Sporet af den overstandne Sygdom. For hver Dag kom de sig mere og mere; selv de, der vare bragte döende i Land, levede op igjen i denne herlige,

*) Et amerikansk og et fransk Hospital ligge i selve Byen.

sunde Luft, og det blev mig klart, at jeg ikke havde taget feil, da jeg valgte Sandwichs-Öerne til det Sted, hvor jeg vilde for Alvor gjenoprette Helbredstilstanden i mit Skib. Det lykkedes imidlertid dog kun tildeels. Lægerne havde erklæret mig, at et Ophold af idetmindste fire Uger vilde være nödvendigt, for at helbrede vore Syge. Jeg besluttede strax at tilstaae dette Ophold, — ihvorvel det ikke kunde skee, uden ved at opoffre endeel af den bestemte Reiseroute, — men uagtet al tænkelig Omsorg vare, ved Enden af Maaneden, dog flere af de ilandbragte Syge endnu stedse underkastede Diarrhoer og intermitterende Febre, og deres hele Constitution bar kjendeligt Spor af en dybt rodfæstet Svækkelse.

At sætte mig i Forbindelse med Landets överste Autoriteter, saavelsom med de fremmede Consuler, var dernæst, hvad der nærmest paahvilede mig. Ved General-Consul Miller's og den franske Consul, Hr. Dudoit's Forekommenhed blev dette mig meget let. Jeg gjorde Visiter til Udenrigsministeren, Mr. Wyllie, til Finantsministeren, Mr. Judd, til Cultusministeren, Mr. Richards, til Medregenten, Premier- og Indenrigsministeren, Mr. John Young, eller som han i det hawaiiske Sprog kalder sig Keoni-Ana, og til Oahu's Gouverneur, Kekoanoa, en af de fornemste Hövdinger, og foruden James Young, en Broder til John Young, den eneste endnu Levende af dem, der fulgte Kong Liholiho eller Kamehameha den 2den til England, hvor som bekjendt saavel han som hans Dronning Kamamalu döde af Mæslinger*). Jeg troer det rigtigst, strax her at give en kort Skildring af disse forskjellige Mænds Liv, da de

*) Strax efter vor Ankomst var jeg bleven complimenteret ved en Officeer fra Fortet, udsendt af bemeldte Gouverneur Kekoanoa. Det var en höi, velskabt Mand med meget hvide Tænder, som skinnede smukt i hans mörkebrune Physiognomi. Han bar en blaa Uniform med röd Krave, stærkt broderet med Guld, derpaa et Par store Guld-Epauletter. Han talte lidt Engelsk, og havde i det Hele meget ordentlige Manerer paa sig. De Folk, som roede hans Fartöi, udmærkede sig alle ved deres ualmindelige Störrelse.

alle spille en Rolle i det hawaiiske Riges nyere Civilisations Historie, og da jeg, under mit Ophold ved disse Öer, havde mere eller mindre at gjöre med dem Alle.

Mr. Richards var en af de förste amerikanske Missionairer, som kom til Sandwichs-Öerne i Aarene 1820—25. Han var længe bosat paa Hawaii. I 1838 udnævntes han til Regjeringens Tolk og Kongens Raadgiver og Skriftefader; det er ham, der har forfattet den hawaiiske Constitution af 1840. I 1842—43 var han Medlem af den Ambassade, som den nuværende Konge sendte til Europa og Nordamerika, for at faae det lille Riges Souverainitet anerkjendt af de tre store Sömagter: England, Frankrig og de forenede Stater; den bestöd af en Hövding Hoalilio og Mr. Richards, samt en Mr. Simpson som Secretair. Hoalilio döde i Nordamerika. Det skal have været en meget dygtig Mand, en af de mest dannede indfödte Hövdinger, paa hvem man byggede de störste Forhaabninger. Ved sin Tilbagekomst 1845 udnævntes Mr. Richards til Cultusminister for Kongeriget Hawaii. Jeg vil senere faae Leilighed til nærmere at udtale mig over de meget haarde Beskyldninger for Skinhellighed og hierarchisk Despotisme, som man har væltet over paa Missionairerne i Almindelighed og paa Mr. Richards i Særdeleshed; her skal jeg kun omtale Mandens Ydre, hans lange, lyse, til begge Sider glat nedströgne Haar, hans sagte Stemme og listende Gang, der unægtelig ved det förste Bekjendtskab gjorde et mindre gunstigt Indtryk.

Mr. Wyllie var kommen til Sandwichs-Öerne i 1843. Han var en Skotlænder af Födsel, edinburghsk Doctor og en Mand af megen Lærdom, navnlig i statsoeconomisk Retning. Han havde levet i længere Tid i Mexico, og var derefter reist til disse Öer. Da General-Consul Miller gik til Tahiti, hvor han i Embeds-Medför kaldtes hen, som britisk General-Consul for alle Öerne i Sydhavet, udnævnte han Mr. Wyllie til i hans Fraværelse at fungere for ham som engelsk Consul paa Sandwichs-Öerne, ved hvilken Leilighed det lykkedes denne fuldkommen at vinde Hövdingernes Agtelse og Tillid. I 1845 blev han derpaa udnævnt til Minister for

de udenlandske Anliggender, og indtog saaledes Mr. Judds Post, som hidtil havde beklædt dette Embede tilligemed det denne Herre, siden Mr. Richards Afreise som Gesandt, anbetroede Finantsministerium. Mr. Wyllie havde selv hos Modpartiet Ord for at være en meget retsindig og uegennyttig Mand; saavidt jeg veed, tjente han Staten gratis.

Mr. Judd var kommen ud som Læge med den amerikanske Mission. Han var en Amerikaner af Födsel, lille og ved det förste Öiekast uanseelig at see til, men sikkert en Mand af udmærkede Aandsevner og megen Characteer. Han er Sjælen i den hawaiiske Regjering, og vi ville derfor ofte komme til at omtale ham i det Följende.

Mr. John Young var en Sön af den gamle Baadsmand Young, der blev taget til Fange fra Skibet Elenor i 1790, tilligemed en Tömmermand Isaac Davis*). Elenor var fört af en Capt. Metcalf og havde med sig en lille Tender „Fair American“, fört af hans Sön. Den ældre Metcalf kom i Uenighed med Indvaanerne paa Maui, der havde frastjaalet ham et af hans Fartöier og dræbt dets Bavian**); han lokkede flere hundrede af Landsbyens Befolkning ud til Siden af Skibet og anrettede derpaa med Ilden af sine Kanoner og sit Musketeri det afskyeligste Blodbad imellem dem. Följen var, at de hævnede sig igjen, overrumplede den lille Skonnert Fair American, og myrdede dens hele Besætning paa Tömmermanden Isaac Davis nær, der bragtes i Land som Fange. Da den ældre Metcalf, der var uvidende herom, nogen Tid efter kom til Hawaii, sendte han Baadsmanden John Young i Land, for at spörge efter sin Sön, men Young blev holdt tilbage af Kamehameha den Förste, der dengang endnu kun var en mægtig og ærgjerrig Hövding over en Deel af Öen Hawaii, men senere blev Hersker over det hele Archipel og Stamfader til det nu regjerende Dynasti. Young og Davis bleve begge holdte fangne af Kamehameha, ikke fordi han vilde dem noget ondt, men fordi han önskede at

*) See Jarves: Sandwichsöernes Historie, Pag. 77.

**) Saaledes kaldes den enkelte Mand, som efterlades til Vagt i et Fartöi.

benytte deres Kundskaber. Han gav dem Öen til Fængsel, tilböd dem Jord, Gods, Koner, kort Alt hvad han kunde byde dem, men forböd dem under Livsstraf at forsöge paa at undvige. Davis döde faa Aar efter; men Young, der senere i en Række af Aar var Gouverneur paa Hawaii, fulgte Kamehameha paa alle hans Felttog og blev hans Ven og Raadgiver til hans Död. Young blev 92 Aar gammel og döde den 17de Decbr. 1835; paa sin Liigsteen kaldes han „friend and companion of arms of Kamehameha". Han var gift med Kaoanaeha, en Datter af en af de förste Höv-dinger, og havde med hende to Sönner: John Young, som nu var Premierminister og Kongens Medregent, – ifölge den hawaiiske Constitutions Bydende, — og James Young, som var Gouverneur paa Maui. En Datter af den gamle Young var gift med en engelsk Læge, Dr. Rooke, om hvem mere i det Fölgende; to andre Miss Young forrettede Tje-neste hos Dronningen som Hofdamer; det vil altsaa skjönnes, at denne Familie vedvarende var i stor Gunst og Naade.

Mr. Ricord, General-Procureur og Medlem af Statsraa-det, havde været Advocat i Nordamerika, og var forskreven af Mr. Richards. Det var sikkert en klog og begavet Mand, med gode juridiske Kundskaber, men han havde vidst at gjöre sig almindelig forhadt, og hvad der var værre, lidet agtet blandt den blanke Deel af Befolkningen. At han ikke bar nogen stor Hengivenhed for sit nye Fædreland, beviste han nogen Tid efter vor Afreise fra Sandwichs-Öerne, da Californiens Guldgruber opdagedes, idet han da var en af de Förste, der forlod Böger, Love og hawaiiske Forordninger, for at tage Spaden i Haanden paa de californiske Marker. Hvor-ledes det senere er gaaet ham, har jeg ingen Kundskab om.

Den engelske General-Consul Miller havde været Militair og havde tjent under Wellington i Krigen i Spanien. Det spanske Sprog fuldkommen mægtig, benyttede han denne Færdighed til at söge peruviansk Tjeneste, og gjorde nu alle de Krige med, som hine af Revolutioner saa voldsomt rystede Lande maatte före, for at forsvare sig mod frem-mede og mod indvortes Fjender. Kjed af dette Liv, gik

han tilbage til England, tilböd Fædrelandet sin Tjeneste, og blev nu udsendt som brittisk General-Consul for Öerne i Sydhavet, med specielt Hverv til at afslutte en Handels-Tractat med Kongeriget Hawaii.

Den franske Consul Dudoit havde været Armateur og havde nok fört et temmelig omflakkende Liv paa de forskjellige Pladser i Sydhavet, indtil han i 1836 kom til Sandwichs-Öerne og nedsatte sig her som Kjöbmand. I 1838 kom Capt. Dupetit-Thouars til Öerne og saae sig foranlediget til at optræde meget energisk med Hensyn til de Forfölgelser, som havde fundet Sted mod catholske Missionairer; han afsluttede da en midlertidig Tractat, og indsatte Mr. Dudoit som fransk Consul. Skjöndt han aldrig erholdt nogen Regjerings-Ansættelse i dette Embede, vedblev han dog at fungere, og erholdt först en Efterfölger i 1847.

Alle disse Herrer boede i Byen Honolulu, eller i dens nærmeste Omegn, og jeg havde altsaa strax Leilighed til at besee denne Kongeriget Hawaii's Hovedstad, og lære alle dens Mærkeligheder at kjende. Jeg kan ikke fordölge, at dette var saare snart bestilt. Man kan kalde Honolulu en By „in spe", og jeg vil tilföie, at den vist engang i Tiden vil blive en meget kjön By, — dertil har den alle Elementer i sig. Dens Gader ere regelmæssig afstukne, brede, med regelrette Afstande, desuden har den flere smukke Pladser og Udsigter, som aabne sig deels paa Havnen, deels paa det Indre af Landet i dens nærmeste Omgivelse. Men Husene ere faa og smaa; de ligge langt spredte fra hinanden, som oftest indenfor et stort afstukket Rum, som da stundom er udlagt til et Slags Have, stundom er et Gaardsrum, indesluttet af Udbygninger og Skure, stundom ogsaa Ingenting, kun en tom Plads, hvorpaa allerhöiest en Flok Sviin eller Fjerkræ tumler sig i en idyllisk Frihed og Sorglöshed. Den större Deel af Byens Huse ere endnu de lave græstækkede*) Hytter, der ikke ere ulige en Masse Höstakke,

*) Oahu er, i Betragtning af sin Beliggenhed indenfor Troperne, en forholdsviis græsrig Ö, og til at tække Husene bruges en Panicum, et

og hvori de Indfödte boe med hele Familien i et eneste stort Rum, kun maaskee midlertidig deelt ved et vilkaarlig ophængt Tæppe eller Matte. Det fremspringende Tag, der til Siderne naaer lige ned til Jorden, hviler for Gavlenden af Huset paa udvendige Piller, som her danne en lav Veranda, i hvilken Beboerne gjerne opholde sig om Dagen, forsaavidt de ere hjemme, eller forsaavidt Regnen ikke driver dem indenfor.

Ikke sjelden seer man dog större, af Coralblokke opmurede Vaaninger, med alle Tegn paa Begreber om europæisk Beqvemmelighed i deres Ydre, og ofte endog byggede med Smag for architectonisk Skjönhed. Saadanne Bygninger have da stundom endog to Stokværk, med Hovedtrappen udvendig under Verandaens Tag, og med inddeelte Værelser, hvor man finder Meubler af engelsk og fransk Arbeide og i det Hele en Comfort og en Velvære, som gjör et særdeles hyggeligt Indtryk. Ved enhver Vaaning, som gjör mindste Fordring paa at være en nogenlunde anstændig Bolig, findes et Slags Udkigstaarn eller Altan, enten paa Huset selv, eller i umiddelbar Forbindelse dermed, eller opfört for sig selv og med en Trappe derop. Dette er eiendommeligt for Honolulu, og vidner om den Trang, som Beboerne föle, saavel til at aande frit paa et ophöiet Sted, som til at nyde en friere Udsigt. Denne er imidlertid ved mange af de lave og lavtliggende Huse inde i Byen kummerlig nok.

Det er tillige en bedrövelig Sandhed, at det ikke er de Indfödte, der boe i disse Huse; det er med faa Undtagelser kun de Indvandrede, den blanke Befolkning, som fra Nordamerika, England, Frankrig, Chili o. a. Lande ere komne hertil for kortere eller længere Tid siden, og som

---

Heelgræs. Selv denne plukkes imidlertid kun i Haandfuldeviis, og tænkte man sig i Almindelighed ved en oahusk Eng noget Tilsvarende til Engene i vort Hjem, da vilde man faae et meget feilagtigt Begreb, idet hiin bestaaer næsten udelukkende af Halvgræsser, disse derimod, hvad Vegetationens Individantal angaaer, af 940 : 1000 Græsser og kun 60 : 1000 Halvgræsser samt alle övrige Planter.

da have opfört deres Boliger efter deres Fornödenheder. De Indfödte, selv de Allerfornemste, Kongen ikke fraregnet, betragte slige Vaaninger som en belemrende Luxus. Ere de derfor, paa Grund af tilfældige Forhold, komne i Besiddelse af slig en Herlighed, saa behandle de den som en Gallakjole, som de tage paa ved höitidelige Leiligheder, men som generer dem betydelig, hvorfor de ogsaa lægge den af, saasnart de blot kunne for Anstændighedens Skyld. Jeg vil i det Fölgende faae Leilighed til oftere at beröre denne Gjenstand; her skal jeg blot henkaste den Bemærkning, at jeg meget mindre forundrede mig over, at de brave Hawaianere ikke fandt sig hyggelige ved den megen europæiske Comfort, end at de nogensinde indlode sig paa at benytte den. Men det kommer der af at indföre Civilisation med Drivhuus-Varme.

Honolulu ligger paa den östlige Kyst af det Bassin, som danner Havnen. Tæt Nord for Byen udrinder en lille Flod, som kommer rislende ganske sagte over en lav, stenet Jordbund, er temmelig bred i sin yderste Munding, men saa lav, at den vades over med Lethed, hvilket da ogsaa har bevirket, at den Bro, som förer fra Byen over Floden og ud i Markerne paa den anden Side, kun er temmelig tarvelig. Udströmningen af det ferske Vand har i Kyst-Revene, som ellers omgive hele Öens Sydside, frembragt den Aabning, der danner Löbet ind i Havnen, — et Löb, saa smalt, at der kun er 200 Alen fra den ene Side til den anden. Det er en höist mærkelig Overgang, naar man fra Söen kommer indenfor Coral-Revene, eller omvendt, kommer inde fra og roer udenfor. Selv i det roligste Veir, selv med Havblikstille, staaer her en evig Rulling af det umaadelige Verdenshav, som kommer langsomt, men uden Ophör, væltende ind mod Kysten. Dets Overflade er ganske glat, og dog vil et Fartöi, som roer i denne Dynning, snart sees at hæve sig höit paa Bölgernes Top, snart atter forsvinde imellem dem, saasnart det er nogle hundrede Alen borte fra Siden af Skibet. Men nu hæver Baaden sig for sidste Gang, det seer ud, som om den skulde kastes

ind paa den haarde Coral-Strand, hvorover de store fnysende Bölger vælte sig i Skum og Fraade, men Baaden glider allerede sagte hen ad den speilblanke Flade indenfor, — det er som om Havets hele Vælde var bleven brudt ved at möde Revene, og rask roer nu Fartöiet frem, ingen Bevægelse, ingen Rulling standser længer dets Fart, kun hörer det bag ved sig de afmægtige, dumpe Bröl, som med regelmæssige, korte Mellemrum komme stadig igjen, uden Hvile, Dag og Nat. Denne frugteslöse Kamp for at bortrydde, för at komme videre, har Verdenshavet nu fört i Tusinder af Aar. Har det ogsaa af og til overskyllet sin Fjende, saa har det ingensinde knust eller overvældet ham, end sige drevet ham paa Flugt. Og hvem er da denne Fjende? hvem satte denne uovervindelige Skranke for det umaadelige Elements Voldsomhed? hvem byggede denne faste, urokkelige Muur omkring disse Öer, og dannede beskjermende Havne for Beboerne indenfor deres Omraade? Nu vel, dette Værk, der, hvis det var opbygget af Mennesker, med Sandhed vilde kunne kaldes Verdens störste Underværk, er udfört af Myriader af smaa, uanseelige Dyr. Medens England og Frankrig anvende Millioner i Penge, og Tusinder af Arbeidere i mange Aar, for at udföre nogle hundrede Alen Moloer eller Breakwaters, er det her disse smaa Væsener, som fra Dybet have bygget uforgængelige milelange Kalkvolde omkring de Öer, de ville beskytte, og naar deres Bygning er kommen til Havets Overflade, ligger den dybe og sikkre Havn bag ved dem til Menneskenes Brug. I Sandhed! det er umuligt for en Sömand, ikke i höi Grad at forbauses ved at see disse Coralrevs-Havne; men han vil paa samme Tid med dyb Ærefrygt böie sig for den Almægtiges altstyrende, urandsagelige, men evig velgjörende Ledelse af Jordens störste som dens mindste Frembringelser.

Havnen selv har 4 à 5 Favnes Dybde, er meget sikker og temmelig rummelig, — dog kan Antallet af Skibe, som söge herind, stundom være saa stort, at Pladsen maa afmaales nöiagtig. Dette er navnlig Tilfældet paa den Aarstid, da Hvalfangerne paa deres Reiser fra den ene Hemisphæres store Jagt-Revier til

den andens, söge herind for at proviantere og forfriske deres Mandskaber, og det har saaledes hændet, at 105 Skibe paa engang have ligget ved Honolulu, deraf 60 inde i Havnen. Det var just paa den Aarstid, vi vare der, at alle Hvalfangerne, som havde været beskjæftigede hele Sommeren oppe under Kamschatka og de aleutiske Öer, nu sögte Syd efter, deels med fuld Ladning, og da for Hjemgaaende, deels for at fortsætte deres Fangst i det sydlige store Ocean. Der blev derfor snart fuldt med Skibe i Havnen, de maatte alle — Orlogsmændene ikke undtagne — ligge svinebundne*), og det var formelig et meget vanskeligt Arbeide at komme ind til Broen imellem den Mængde Skibe og Varp inde under Kysten, og blandt de mange Hvalbaade som laae umiddelbar ved Land.

For Enden af den lille Gade, som gaaer op fra Landingsstedet, stöder man paa en just ikke stor, men ret elegant to Etagers Bygning, over hvis Indgang der pranger en Guldkrone; her findes Bureauerne saavel for Toldvæsenet, som for de forskjellige Ministerier.

Tilhöire fra Landingsstedet, og umiddelbar ud til Stranden, ligger Fortet. Det bestaaer i en stor firkantet Plads, indhegnet med en temmelig höi Muur, til hvis indvendige Sider er stöttet deels endeel Vaanigshuse, deels navnlig ud imod Söen nogle Brystværn, hvorpaa der efter deres egen Opgivelse staaer 63 Kanoner. Brystværnene eller Voldene ere imidlertid ingenlunde heelt udfyldte, men danne indre Rum, hvori haves Arrester, Magasiner o. a. m. Det Hele er i höieste Grad usselt og vil aldrig kunne staae for et eneste Kanonskud, endsige gjöre nogen Modstand. Herom er Ingen mere inderlig overbeviist, end den hawaiiske Regjering selv.

I Honolulus Fort besögte jeg Oahus Gouverneur, den gamle værdige Kekoanoa, en smuk, kraftfuld Mand. Hans Bolig var smukt udstyret med ret smagfulde Meubler, for

*) Det er fortöiet baade for og agter, saa at man ikke kan sveie op for Vinden.

det Meste chinesiske; ligeledes fandtes nogle Speile og et Bronceuhr, og Gulvet var belagt med fine Matter. Kekoanoa kom ud fra — jeg veed ikke hvad for en Bolig underneden, han havde i Hast ifört sig sin Uniform, som var meget pragtfuld, og förte mig nu ind i sine Stadsværelser. Det var mig klart, at Kjolen saavelsom Værelserne generede ham ligemeget, og da han, trods sin Udenlandsreise, kun nödig taler Engelsk, gik Conversationen snart istaa. Kekoanoa havde imidlertid vidst at tilegne sig en vis ydre Anstand, som ogsaa gjorde, at Uniformen ikke klædte ham ilde. Hans belevne Væsen, hans Complimenter, kort hans hele Maade at være paa, gjorde et behageligt Indtryk.

Kekoanoa havde været gift med Kinau, den senest afdöde Premierminister og Medregent. Hans Börn, om hvilke jeg senere vil faae Leilighed at tale, ere de fornemste af de unge Hövdinger; den Ene, Alexander, bestemt til Thronarving, den Anden, Victoria, til Premierminister. Jeg udbad mig Tilladelse til at besee Fortet, hvilket med Beredvillighed blev mig tilstaaet. Man viste mig flere barbariske, afskyelige Mord- og Straffe-Instrumenter, saasom uhyre Tampe, Katte o. a. m. Men især dvælede man med synlig Velbehag ved en svær Metal-Kanon, bedækket med Indskrifter og Forsiringer. Den havde kostet 100,000 Piastre, sagde man os; det vil sige, at den var betalt med 1000 Piculs Sandeltræ. For den Nytte, dette Vaaben havde gjort dem, havde de brave Folk gjort bedre i at spare deres Penge.

Dagen efter aflagte Kekoanoa mig en Visit ombord. Han var ved denne Leilighed ifört sin bedste Stads, og saae virkelig meget godt ud. Han blev saluteret fra Corvetten, hvilken Salut fra Fortet blev besvaret, ligesom den Salut, jeg, ifölge forudgaaet Underhandling, havde givet for Byen og Flaget. Det var tydeligt, at det ikke var förste Gang, at min gamle Ven modtog en slig Æresbevisning. Han tog sin trekantede Hat af sit med frodigt sölvgraat Haar bedækkede Hoved, og da Saluten var forbi, bukkede han for mig med en Anstand, som kunde gjort en Franskmand fra Ludvig den 14des Hof til Skamme.

Naar man kommer fra Söen og seer denne lille By ligge for sig, bliver man strax tre mærkelige Bygninger vaer, der rage höit op over alle de andre. Det er de tre Kirker: den store Kanak-Kirke, en andet kaldet: „Seamen's friend society chapel“ og den catholske Kirke. Jeg vil finde Leilighed i det Följende til at omtale deres Historie og deres indre og ydre Udseende, her skal jeg blot nævne dem som fremragende Gjenstande, der uvilkaarlig tiltrække sig Öiet, naar man nærmer sig Byen. Ogsaa Kongens Bolig, „the palace“, seer man at kneise frem, og fra Consulatshusene veie de forskjellige Nationers Flage.

Alle disse Bygninger ere opförte af Coralblokke, eller have i det mindste deres Fundamenter og Nederdelen af Muren af dette Stof. Det er det billigste, her kan haves, thi et saadant mægtigt Steenbrud ligger tæt Vesten for Byen, men da Arbeidskraften er svag og utilstrækkelig, seer man i Almindelighed, at Stenene have beholdt deres raae, uslebne Ydersider, og blot ere tilhuggede, saavidt det behövedes, for at de kunde passe til hinanden, hvorpaa de ere sammenlimede med den af de afhugne Stumper tilberedte Kalk.

Altsaa: naar man har sagt, at Honolulu er en tilkommende By, beliggende ved en god Havn, med et usselt Fort, 3 Kirker, et Palads og nogle andre fremragende Bygninger, forresten med en Snees lige afstukne Gader, som begrændses deels af lave Hytter, deels af enkelte större Huse med Haver, Gaarde eller Ingenting, saa har man omtrent nævnet Alt, hvad der behöves til at beskrive Byen, som By betragtet. Gaderne ere ikke brolagte, man vader i dyb Sand til höit op paa Stövlerne, endnu mindre er her nogen Vandledning, Fortoug eller anden slig Luxus, om Oplysning vil jeg aldeles ikke tale. Nogle af Vaaningerne have Brönde i deres Gaarde. Fra disse, eller fra den lille Flod forsynes Byen med Vand, der i det Hele er maadeligt nok, og synes at staae i Forbindelse med Havet, da det stiger og falder i Bröndene med höi og lav Vande.

Det er en Selvfölge, at en saadan By ikke kan frembyde nogen ydre Livlighed. Kun Landingsstedet gjör et

Slags Undtagelse heri. Naar man er trængt igjennem den Masse Matroser af de forskjelligste Hudfarver, der tale alle Jordens Dialecter, og saaledes paa det tydeligste bære Vidnesbyrd om, at de höre hjemme paa amerikanske Hvalfangere, bliver man omringet af en Flok halvnögne sortbrune Drenge, som med Raab og Skrig falbyde allehaande Conchylier, Coraller, Södyr etc. i et Sprog, som nu rammer Öret for förste Gang, og som man snart overbeviser sig om maa have en barbarisk Herkomst og ingensinde vil blive til et dannet Tungemaal*). Kort fra Broen hörer man den samme Lyd, blandet med Raab, Latter og Skrig fra et lille Skuur, det er Slagterhuset. To Ryttere ere netop komne sprængende ned ad Gaden i fuld Gallop med Tömmen i den venstre Haand og en Stud imellem dem; nu holde de midt i Klyngen, iförte deres „Punchos", — dette Sydamerikanernes eiendommelige Klædningsstykke, — men uden Buxer, med en stor Straahat paa Hovedet og en lang Spore spændt om den nögne ene Hæl. Om Sadelknappen hænger en Lazzo, dens Slynge er kastet om Hornene paa det brölende Dyr, der nu bliver töiret, for et Öieblik efter at föres til Slagterbænken.

Til venstre for Toldbygningen ligger en Række usle Træ- og Straahytter: det er en Bazar. Her sælges Grönt, Frugter og andre Levnetsmidler. Meloner, Ananas, Kartofler og Mais, Bananer og Vindruer, Taro og Calabasser ligge her i store Dynger, og Markedet er altid meget besögt.

Men gaaer man ud af dette Qvarteer, er man kommen forbi de ikke faa Handlende, især Shipchandlers, som have

---

*) Sprogets grammatikalske Udvikling er saa ringe, at f. Ex. Fleertallet kun dannes ved Gjentagelse af Ordet, men tillige er Hawaianerens Öre saa uövet, at han blander „k" med „t", „l" med „r" og „d" og altsaa siger iflæng: Kamehameha og Tamehameha, Kalo og Taro, Honolulu og Honoruru, Liholiho og Rihoriho. En Følge heraf er, at Sprogets hele Bogstavforraad er 7 Consonanter (h-k-l-m-n-p-w) og 5 Vocaler (a-e-i-o-u), hvilket, tilmed da hver Stavelse ender paa en Vocal, og ingen bestaaer af mere end höist 3 Bogstaver, giver dette Tungemaal en forunderlig ubehjelpelig, kantet og ensformig Klang.

deres Boutiker ligeoverfor Fortet og der i Nærheden, saa er man ogsaa færdig med den livlige Deel af Byen, og nu möder man kun sparsomt Mennesker paa Gaden: deels er det for varmt, deels ere Indvaanerne for dovne til at indlade sig paa nogen Færdsel til Fods. Det var derfor kun af og til, at man mödte et indfödt Fruentimmer. De vare i Almindelighed iförte en lang, sid Bomuldskjole eller Særk, undertiden hvid, hyppigst af stribede, ternede eller couleurte Töier, rynket tæt under Halsen baade for og bag, men forresten lös ned til Anklerne. Födderne vare nögne; det sorte *), kröllede Haar var hos nogle Enkelte iflettet Blomster, medens det hos de Fleste ikke engang holdtes sammen ved et Baand, men flöi om deres Hoved i lange, löse Lokker. Om Halsen og Livet saaes som Pynt ofte bundet et lille guult eller rödt Silketörklæde, de Rigeste bare en Hovedkrands eller et Halsbaand af gule Fjer, og i det Hele viste det Brandgule sig at være de Indfödtes afgjorte Yndlingsfarve.

Med Mændenes Paaklædning stod det sig efter Omstændighederne. Heri var megen Afvexling, og ihvorvel man i det Hele taget vel maa tilstaae, at de vare paaklædte, saa var det dog ikke saa ganske sjeldent, at man, især blandt Baadfolkene, der syntes meest at have bevaret deres Naturtilstand, endnu mödte de bizarre Costumer, som Dumont d'Urville omtaler i sin Beskrivelse over disse Öer, og som gav os Alle en Erindring om Nicobarerne. At see en guldgaloneret Hue paa Hovedet af en sort Mand, nögen til Beltestedet, eller med en blaa ulden Skjorte til eneste Paaklædning, eller i Modsætning hertil en uhyre stor Kalmuks-Kavai med en Masse Slag paa i den stærkeste Solhede, var ikke ualmindeligt. Stundom vare de saa nögne, som de kom ud af deres Moders Liv, kun med Undtagelse af et

*) Naar man træffer en ganske Enkelt med lysebruunt Haar, da er dette en sygelig, fuldkommen glandslös Farve, hvis Udseende jeg ikke veed at betegne bedre, end ved at sige, at det Sorte syntes som beitset ud deraf.

Suspensorium eller Maro; en anden Gang havde de kastet Musseliner eller lignende brogede Töier, eller sex à tolv couleurte Lommetörklæder i eet sammenhængende Stykke, eller dsl., som et Gevandt omkring dem. Det var for det Meste velskabte, kraftige Folk, med meget livfulde, men gjerne langt fra hinanden fjernede Öine, Panden smal, höi og tilbagevigende, Næseboerne sædvanlig udspilede og Næsen noget flad forneden og indtrykt ved Roden, Munden vel ikke fiin og graciös, men dog langtfra saa klodset, som hos den övrige malaiiske Folkestamme, Tænderne regelmæssige og skinnende hvide, Hovedhaaret sort, let kröllet, men aldrig uldent, Ansigtsformen ædel og smuk, Udtrykket aabent, Hudfarven afvexlende fra det Bruungule til det Bruunsorte. Hövdingracen, selv Konerne iblandt dem, vare lutter Kæmper af Störrelse og Bygning, og 'dog var det netop dem der — hvad vi siden komme tilbage til — ved deres Ufrugtbarhed, som ved den uhyre Dödelighed, der rasede imellem dem, fortriinsviis truedes af fuldkommen Undergang.

Da der just ved vor Ankomst havde fundet Gadeoptöier Sted med nogle engelske Orlogsmatroser, var Byens Militair blevet opbudt, og jeg havde derved Leilighed til at see lidt af dem. De vare i hvide Lærreds- eller Bomulds-Uniformer, ingenlunde slet paaklædte; deres Exercits havde imidlertid, omendskjöndt den sagdes at være indövet af en engelsk Exerceermester, et meget komisk Anströg, da den manglede al Accuratesse og Appel. En Officeer i en blaa Uniform med Guld-Epauletter og draget Sværd i Haanden förte dem an; jeg fik senere Leilighed til at gjöre bemeldte Lieutenants Bekjendtskab i en anden Skikkelse.

Man kan ogsaa stundom möde en hawaiisk Equipage. Det er en lille aaben, tostolet Vogn paa fire Hjul, stundom med et Tag af Bomuldstöi eller Matte, spændt mellem fire opstaaende Stokke. Den trækkes imidlertid ikke af Heste, men af Mennesker. En à to store Kanakker *) ere

*) „Kanak" betyder „Menneske", in specie Mandfolk — i Modsætning til „Wahini" Fruentimmer, — men ogsaa Indvaanerne paa Sandwichs-

spændte for den, og löbe af med deres Byrde i fulde fire Spring. Indeni sidde Damerne, ofte meget pyntede, sjelden mere end een, höist to, i hver Vogn. Dette Slags Kjöretöi, der ikke kan lignes bedre end ved en stor Barnevogn, benytte baade Europæerinderne og de fornemme Kanak-Damer, at begynde med Dronningen og hendes Damer. Derimod har jeg aldrig seet Mandfolk i disse Vogne. Det förste Öieblik frapperede det mig, siden blev jeg vant dertil, og Alt i Alt seer jeg intet anstödeligere i at Mennesker trække Damer i en Vogn, end i at Mennesker bære baade Mandfolk og Fruentimmer i Palankiner eller Portechaiser. Vogne med Heste for seer man yderst sjelden, men naar Veiene blive bedre, ville de vel sagtens indfinde sig i Mængde.

Om Söndagen faae Gaderne et andet Udseende. Da seer man Mænd og Qvinder at vandre til Kirke i store Skarer, i deres bedste Klæder, og intet Sted gaaer det gamle Ordsprog, at Klæder skabe Folk, mere bogstavelig i Opfyldelse, end ved denne Leilighed. Den samme Kone, som igaar feiede mit Gulv, ifört sin lange Bomulds-Særk, sammensnöret ved Halsen, saaledes som ovenfor beskrevet, gaaer nu stadselig ud fra sit Huus, ifört europæiske Klæder, en hvid Nelteldugs-, eller vel og en Silkekjole af de meest glimrende Farver, et Pariser-Langshawl, en fiin Straahat eller Silkehat med kunstige Blomster, Handsker paa Hænderne, Psalmebog og Vifte, kort Alt hvad der hörer sig til. Kun Fodbedækningen generer dem mere, end de kunne udholde. Her gaaer Naturen over Optugtelsen. Jeg har flere Gange seet dem i al denne Stads, at have Strömper og Sko i Syposen og at gaae barbenede i det dybe Sand, og först ved Kirkens Dör at completere Toiletten ved at tvinge deres Födder ind under det europæiske Paaklædnings-Reglement. Jeg maa, Sandheden til Ære, oprigtig tilstaae, at jeg fandt dem kjönnere om Hverdagen i deres daglige, magelige, til Climatet svarende Paaklædning, med de friske

---

öerne i Almindelighed, saa at f. Ex. det hawaiiske Sprog ofte benævnes Kanak-Sproget.

Blomster i det tykke, löse Haar, end i denne Costume, som öiensynligt ikke er skabt for dem. Mændene gik det bedre med. Ogsaa de vare pyntede om Söndagen, men det bestod da som oftest kun i, at deres Linned var reent, og deres Buxer vare tagne friske paa. En hvid Tröie eller höiest en Stoffes Frakke, et löst Halstörklæde og en Straahat, klædte disse Kæmpefigurer meget godt.

Med hvad jeg her har fortalt, troer jeg nok at vi ere færdige med selve Byen, paa nogle Enkeltheder nær, som jeg ved given Leilighed skal komme tilbage til. Det er altsammen seet hurtigere, end jeg har kunnet beskrive det. Vi ville nu skynde os bort fra de sandede Gader, gaae ud af Byen, og ind i den over halvanden Miil dybe, frugtbare Nuanudal, som ligger umiddelbart bag Honolulu, og i Begyndelsen er flere tusinde Alen bred, men længere Nord paa trækker sig mere og mere sammen, indtil den paa en Höide af 14—1500′ over Havet naaer Pali-pass, en snæver Klöft i den store Bjergkjæde, der strækker sig langs over Öen fra Öst til Vest. Igjennem denne Dal slynger sig en Landevei, som endog kan befares med Vogne — det vil da sige Eenspændere — saalænge det gaaer over det flade Land. Paa begge dens Sider ligge de grönne Marker, af hvilke nogle tjene til Græsgang for de herligste Qvæghjorder, andre til Dyrkning af söde Kartofler, Mais, Yams og alle Slags Grönsager; men de fleste til Plantninger af Taro, Hawaianernes Brödspise, der udfordrer en næsten moseagtig Jordbund, og derfor trives saa fortrinlig paa disse af Naturen dannede Terrasser, der holdes inddæmmede, og over hvilke Vandet fra Bjergene ledes hen i den störste Overflödighed. En behageligere Spadseretour kan man ikke tænke sig, især ud paa Eftermiddagen, naar Skyerne hænge samlede i tykke Masser over Bjergene, medens Solen skinner klart i Dalen, og den friske kjölige Bjergluft strömmer ned igjennem den. Hist og her seer man Hytter ligge adspredte i Skyggen af Bananer, af Acacie- og Morbærtræer, stundom strækker en rankstammet Cocus-Palme sin Viftekrone höit op i Luften.

Talrige Vandrende, Mænd, Qvinder og Börn, möder man paa Veien. I Forbigaaende hilse de venligt med deres „Aroha!“ (egentlig betyder dette Ord „at elske“) — men iövrigt gaae de ligegyldig deres Cours videre, — at möde Europæere og Officerer fra fremmede Orlogsmænd er en Hverdagssag for dem. Som oftest bære de et Aag over Skuldrene, og i dette hænge i et Seilgarnsnet, to uhyre Calabasser (udhulede Græskarfrugter), deelte paatværs, saa at den överste Halvdeel tjener dem til Laag og gjemmer frisk og vel conserveret den Melk, de Frugter, Grönsager, Krabber eller andre Levnetsmidler, som bringes tiltorvs i Byen. Men andre af Kanakkerne gaae ogsaa uden noget bestemt Maal eller Ærinde, de slentre i deres egne Tanker henad Veien, og er det netop en Löverdag, da have de gjerne pyntet sig med grönne Krandse om Hoved, Hals og Bryst. Hist galoppere en europæisk Herre og Dame En forbi, stundom kan man ogsaa see et saadant Par i en lille Gig komme ind fra et af Landstederne i Dalen. Men der kommer en stor Cavalcade, — det er tre, fire hawaiiske Fruentimmer til Hest, — dem maa vi see lidt nöiere paa, thi det er noget Nyt, noget Originalt. Hestene have ingen Sadel, kun et Dækken ligger over Ryggen og et Bidsel i Munden, det er Alt. Damen tager sit Rideskjört op i Midten og vikler det om begge sine Been, der saaledes blive indsvöbte lige ned til Anklerne. Shawlet er bundet fra Halsen ned om Livet, og flagrer som to lange löse Vinger efter hende. Haaret er prydet med Blomster, — og nu sidder hun op overskrævs, og farer saa afsted over Stok og Steen i den meest flyvende Carriere. Den colossale Figur saaledes paaklædt, paa en smuk Hest, den phantastiske Hovedpynt, det brune Ansigt, som er oplivet af den hurtige Bevægelse, alt dette tilsammen danner et smukt og livligt Billede, som den Fremmede betragter med Velbehag.

Man kan ogsaa paa denne Vei möde en anden Cavalcade af Mandfolk, med sortebrune Ansigter og en Paaklædning, der vidner om en Blanding af Europas Sæder, forplantet paa barbarisk Jordbund. Det er Kongen med Suite,

Ridende Fruentimmer. i Baggrunden punchbowlhill — Honolulu.

Ridende Fruentimmer. i Baggrunden punchbowlhill — Honolulu.

der rider ud til sit Landsted. Han rider meget rask, og standser ingensteds, ei heller standser Nogen for ham, eller hilser ham, skjöndt han er kjendt af Alle. Den Tid, da det, som de ældre Reisebeskrivere fortælle om, var Majestætsforbrydelse at træde i Kongens Skygge, er altsaa længst forbi. Dog, Kongen ville vi ikke gjöre Bekjendtskab med paa Landeveien, men heller söge ham i hans Palads, i det mindste förste Gang.

Agter man sig ikke langt, for Exempel ikke længer end til „little Greenwich“ eller til nogle af de nærmeste Landsteder, da kan man meget godt gjöre Veien til Fods. Men vil man videre, og især vil man op ad Bjerget, da maa man til Hest, saavel fordi det er for langt at gaae, som fordi Veien bliver aldeles ufremkommelig höiere oppe. Jeg red ofte den Vei alene eller i Selskab, og kunde ikke blive træt af at beundre den skjönne frugtbare Dal, men maatte da altid beklage, hvorlidet der var dyrket deraf. Trods alle Anstrængelser er det hidtil kun maadelig lykkedes, at overvinde de Indfödtes medfödte Hang til Dovenskab, og bringe dem til at dyrke deres Jord anderledes, end til at frembringe just Livets nödtörftigste Fornödenheder. De have Exemplet for Öie: mange Steder paa Öen sees Caffe- og Sukker-, ja ogsaa Bomulds- og Indigo-Plantager, der, anlagte af engelske og amerikanske Colonister, staae i den frodigste Vext og love det rigeste Udbytte. Men Kanakken slentrer ligegyldig forbi, han gider ikke engang rette sin Ryg for at samle Bærrene af Caffetræerne; han dyrker Taroen, for at faae Poï til det daglige Bröd, Frugt og Grönt for at sælge paa Markedet, — og dermed er han færdig, og ligger paa Maven i sin lave Hytte, og tilbringer Dagen i Ladhed og Örkeslöshed. Derfor er det ogsaa langt fra at Nuanu-Dalen er, hvad den kunde være. Dyrkedes den rigtig, vilde den blive et sandt Paradiis, — men som den er, smiler den allerede venlig og yndig: til begge Sider af Veien ligge dog flere nette Bönderhuse midt i Haver og ret vel dyrkede Marker, man seer endogsaa Lyststeder at reise sig, hvoraf adskillige ikke uden Smag, og ved

dem alle seer man det för omtalte eiendommelige Udkigstillads, hvorfra Udsigten virkelig bliver særdeles deilig, alt som man kommer höiere op mod Bjergene, og hele Dalen med By, Havn, Coral-Rev, Skibe og yderst ude det umaadelige Verdenshav, ligger malerisk udbredt under Ens Födder.

Et af de længst bortliggende Steder tilhöire af Veien er Kongens. Det var en med en Veranda omgiven temmelig stor Bygning, som ikke udmærkede sig ved nogensomhelst architectonisk Skjönhed. Endnu uanseeligere er den lille Villa, en Englænder har bygget sig, kort för man kommer til Kongens Landsted, men rider man om bag dets Have, da seer man her et brusende Vandfald styrte sig ned fra en Höide af over 70 Fod.

Man er nu kommen Bjergene et godt Stykke nærmere, og begynder for Alvor at bestige dem, medens det allerede saa smaat hele Tiden er gaaet op ad Bakke. Den dyrkede Jord bliver yderst sjelden. Bjergskrænterne indeslutte Dalen stedse tættere, og beklædes med en frodig Skov af Morusarter, Erythrina menospermum, Exocarpus cupressiformis, Brægner, Palmer og andre fremmede Planter. Kun tilvenstre afbrydes Urskoven endnu af og til af en lille Bananplantage. Veien bliver paa Siderne et bundlöst Morads, og Hesten foretrækker derfor, skjöndt med Besvær, at klavre henad den smalle Bjergkam, der höiner sig i dens Midte. Man er alt temmelig höit tilveirs, vel en 1000 Fod over Havfladen, og stiger endnu bestandig; Skyerne hænge tungt paa Bjergenes Sider og Top. Tusinder af smaa Vandlöb skynde sig brusende ned mellem Buskene, og samle sig med megen Larm til en eneste Ström, men som man endnu ikke har faaet fanget ind i en Canal, — nei, Vandet har her blandet sig i Muldjorden, som i Masser bedækker Fjeldsiden, og skylles ned i Huulveien. Resultatet er at Hesten vader i til Bugen. Det er meget besværligt, men man maa frem i det Mindste een Gang, thi det gjælder om at see et af de i det hawaiiske Kongeriges Historie berömteste Punkter, og tillige en höist mærkværdig Beliggenhed. Vi ride nemlig til Pari eller Pali, hvilket Ord i de Indfödtes Sprog egentlig ikkun betyder

et höit, steilt Bjerg. Efter omtrent en Times Ridt gjennem det ovenbeskrevne Morads, med den skovbevoxede Bjergvæg og dens rislende Vande tilhöire, og med den af Solen temmelig forbrændte lavere liggende Bjergkjæde tilvenstre, kommer man, efter flere meget bratte Omdreininger, til en Hytte og opad en lille steil Bakke. Pludselig standse baade Hest og Rytter — lige uventet og lige uforberedt, thi begge mödes af en heftig, gjennemisnende Stormvind. Man springer af, gaaer en Snees Skridt videre og befinder sig nu paa det imposanteste Sted i selve Passet med Udsigten over Havet mod Nord og Syd. Over Ens Hoved kneise paa begge Sider de graae Klipper truende op igjennem Skyerne. Nordostpassaten trænger i denne Snævring med hele sin Kraft ind i Nuanudalen, og idet den voldsomt kaster Luftens Dunster mod Fjeldvæggene, indhylles snart disse i tætte Skyer, snart oplöses atter Skyerne i Regn eller drive som store Taagemasser hen over Nuanu-Dalen, medens hele Nordsiden ligger klar og reen, beskinnet af den tropiske Sol. Fra Passet og ned til Kolaudalen er en Höide af 6—700 Fod. Bjerget sænker sig paa dette Sted næsten lodret ned paa Sletten. Den eneste smalle Sti, som förer derned, er slibrig og uhyre steil og leder ikke sjelden lige langs med Randen af Afgrunden, — men en Mængde Arbeidere saaes netop ifærd med at udhugge en mere fremkommelig Vei, og medens endnu kun en enkelt Kanak möisommelig klavrede op, for med Aaget over Nakken at bære sine Varer til Byen, ventede man inden faa Dage ad den nye Vei at kunne före endog Heste op og ned ad Bjerget. Et tæt Net af Slyngplanter kaster sig hen over hele Skrænten, og længere nede breder Aleurites triloba*) sine lysegrönne Kroner som kæmpestore Kaalhoveder over Siden af Bjerget. En venlig Fodsti snoer i selve Dalen sit röde Spor hen mellem de adspredte Hytter, og nærmest om disse hæve sig större Grupper af Træer, meest Pandanusser, omgivne af de ved deres mörke Blade kjendelige Hibiskusbuske. Mod Stranden og Horizonten aftegne

*) Aleuritesnödderne (candle-nuts) tjene de Indfödte som Lys.

sig endelig fire bölgede, skarptkammede Bjergtoppe, de to af dem golde, de to beklædte med et frisk Grönt; de overrage alle andre Höie paa Sletten og ere de eneste, der sees, indtil man selv kommer ned paa Lavlandet. En katholsk Kirke opdages en Miils Vei borte paa en Landtunge tilvenstre, en protestantisk Missionairbolig og „meetinghouse“ i större Nærhed, og hele Sletten bedækkes hist og her af uhyre Qvæghjorder, medens man ikke endnu oppe fra Höiden faaer Öie paa de Haver og Plantninger, der afgive et saa rigt Forraad til Honolulu's Marked. Den yderste Ramme om hele dette venlige Landskab danner det gjennemsigtige, blaae Hav, hvis blanke Vande neppe röre sig indenfor det evig brydende Coralrev.

Men Pali er ogsaa et historisk mærkværdigt Punkt. Her var det at Oahu's sidste Konge, den tappre Kalanikupule, omkom ved en voldsom Död. Efterat Kamehameha den Förste, understöttet af sin Ven John Young, der förte hans for Fjenden ukjendte Artilleri, havde slaaet ham i Nuanudalen, — i hvilket Slag Forræderen Kiana, Kamehamehas Vasal og svorne Fjende, faldt, — trak Kalanikupule sig fægtende tilbage, og da han stod ved Afgrundens Rand med Resten af sine Krigere, styrtede han og de alle sig ned i Afgrunden, foretrækkende Heltedöden for Kamehameha's Herredömme*). Med dyb Ærefrygt vise Hawaianerne dette Punkt, og omtale den store Kamehamehas Bedrift og Kalanikupules Martyrdöd for Öens Frihed. Uvilkaarlig maa man gyse ved at stirre ned i denne Afgrund, og tænke paa de ulykkelige Menneskers rædsomme Endeligt, idet de knustes mod Klipperne. Men det vil ikke vare mange Aar, inden ogsaa dette Indtryk vil forsvinde, thi man var som sagt i Værk med at udsprænge en Vei ned mellem Klipperne, og den Tid vil vel komme, da Diligencer med fire Heste ville kjöre rask op og ned ad Bjerget, der hvor for 50 Aar tilbage hiin blodige Heltedaad fandt Sted, og hvor knap den dri-

*) Jarvis, Sandwichs-Öernes Historie. Pag. 164.

stigste Kanak dengang vovede at stige op eller nedad den slibrige Fjeldsti's snævre og steile Spor.

Da jeg besögte Pali, fandt jeg en Engelskmand, en Slags Vei-Piqueur, som styrede Arbeidet her, hvilket vel egentlig staaer under Regjeringens Ledelse, men paadrives hovedsagelig af de virksomme Missionairer.

Vil man over til Nordsiden af Öen, og ned i den smukke og frugtbare Kolau-Dal, der ligger mellem Foden af Bjergene og ned mod Nordkysten, saa maa man over Bjergene enten her ved Pali eller noget vestligere. Men begge Veie ville lede mig paa længere Excursioner, end jeg har Tid til nu. Jeg troer det derimod paa Tiden, at jeg beder mine Læsere at fölge mig tilbage ad samme Vei vi kom, og derefter at ledsage mig til en Audiens hos Hans hawaiiske Majestæt Kong Kamehameha den Tredie.

Saasnart jeg var kommen ind i Honolulu Havn med Corvetten, havde jeg strax henvendt mig med en skriftlig Begjæring til Udenrigsministeren, Mr. Wyllie, for at erholde en Audiens hos Kongen. Jeg havde deri begjæret at maatte lade mig ledsage af mine Officerer og de Hrr. Naturforskere, og jeg havde anmeldt, at jeg, næstefter at gjöre Hans Majestæt min Opvartning, var beordret at bringe min Konges og Herres Ærinde til Kongen af Hawaii. — Fredag den 9de October blev ifölge Hr. Wyllies skriftlige Svar berammet til denne Höitidelighed. Jeg gik i Land med et talrigt Fölge af Officerer og övrige til Expeditionen hörende Herrer. Paa Broen blev jeg modtaget af Mr. Wyllie og af den franske Consul Hr. Dudoit, og i disse Herrers Selskab begave vi os til „the palace“, Kongens officielle Residens. Det er beliggende paa en temmelig aaben Plads indenfor en nyopfört, ikke meget höi Muur. En Række nyplantede Træer förer op til Indgangsdören. Idet jeg betraadte Paladsets Grund, blev det hawaiiske Flag heiset, og en Æresvagt traadte i Gevær. En Kammerherre, den store Paki, en af de fornemste Hövdinger, modtog mig paa Trappen og förte mig ind i Forsalen.

Paladset er en een Etages Bygning ovenpaa en meget höi Kjelder. En temmelig steil, meget bred og ru tilhugget Trappe förer op til en bred Altan eller Veranda, hvorfra man gaaer ind i en rummelig Forsal. Tilhöire for denne ligger en smuk, stor og meget lys Salon, som var særdeles vel meubleret med engelsk og fransk Comfort. Midt paa Gulvet stod et stört Bord, bedækket med Kaart, Böger, tildeels Pragtudgaver, hvoriblandt jeg bemærkede Commodore Wilkes, den amerikanske Verdens-Omseilers, Reisebeskrivelse, en Foræring fra Præsidenten Polk til Hawaiis Konge.

De faa Dage, jeg havde opholdt mig i Honolulu, havde jeg benyttet til, ved Samtaler med Folk af alle Categorier, Landets Embedsmænd, fremmede Consuler og Chefer, Missionairer og katholske Geistlige, fremmede Kjöbmænd og Skibscaptainer, at sætte mig nogenlunde ind i Forholdene og at gjöre mig selv Rede for, hvad Rolle jeg havde at spille, for at virke saa fordeelagtig som muligt for min Regjering og mine Landsmænd paa dette langt bortliggende, vel kun lille, men for Handel og Skibsfart ingenlunde uvigtige Verdenstheater, og jeg havde derefter beregnet, hvorledes jeg vilde optræde, og hvad jeg vilde sige ved denne Audiens.

Jeg maa imidlertid forvare mig mod at beskyldes for Selvroes, eller for at jeg skulde gjöre Paastand paa megen Klögtighed, ved i saa kort Tid at skulle kunne sætte mig ind i Forholdene. Den behövedes virkelig ikke. Jeg fandt det hele lille Selskab her, fra Kongen og hans Ministre ned til de sidste Embedsmænd, og fra de fremmede Consuler ned til de allerubetydeligste Udlændinge paa Öen, saa opfyldt af de mangehaande Stridigheder og Vrövlerier, hvori da indblandedes alt hvad der vedkom Sagen og hvad der ikke vedkom den, at de Alle som Een vare saare glade ved at faae fat paa en Fremmed, som ifölge Forholdenes Natur maatte være aldeles upartisk, for til ham at aabne deres Hjerter, og forklare deres Meningers Retfærdighed. Hertil kom endnu, at denne Fremmede var Chefen af en Orlogsmand, et Slags Folk, der altid have spillet en stor

Rolle paa disse Öer, lige fra Cooks og Vancouvers Tider, og til de allersidste Dage. Det blev mig da klart, at jeg paa mit Standpunkt maatte holde mig uden for alle Partier og Coterier, maatte holde mig gode Venner med Alle, men först og fremmest vise Kongen og hans Regjering al den Respect, som jeg var en uafhængig, souverain Konge skyldig, ubetragtet om han var sort eller hvid, en mægtig eller svag Hersker over et stort eller ringe Rige. Selv tjenende en Stat, der i Forhold til de her repræsenterede europæiske Magter var meget lille, fölte jeg mig endyderligere forpligtet til at holde fast paa det Princip, at man ikke skal maale sin Æresbeviisning og Ærbödighed for Kongenavnet og Magten, efter Kongedömmets Störrelse, men at man, naar först engang et Lands Uafhængighed og dets Fyrstes Souverainitet er anerkjendt, skal udföre denne Anerkjendelse i alle dens Consequenser.

I Henhold hertil bestemte jeg mig til, idet jeg optraadte som min Konges og Herres Udsending, at gaae frem med al den Ærbödighed, som jeg vilde have viist enhver anden Souverain i Europa, og ingenlunde at forbigaae de Former, som jeg ved saadan Leilighed ansaae passende. Uagtet jeg nu ingenlunde har havt Leilighed at fortryde denne Fremgangsmaade, men tværtimod kun har at lykönske mig til at jeg fulgte den, ligesom jeg, trods al den Modsigelse, jeg i den Anledning mödte ved at dröfte Sagen med andre paa Öen værende Europæere, dog stedse antager, at jeg heri havde Ret, saa kan jeg ikke nægte, at jeg ved flere Leiligheder rigtignok saa at sige fik Troen i Hænderne om, hvor saare nær jeg var ved at tage min Andeel i en ridicul Comedie, og hvorledes den Hofforestilling, her opförtes, ikke var stort bedre, end om man vilde spille Shakespeares eller Oehlenschlægers Tragedier eller Bournonvilles Balletter paa et Fjællebods-Theater i Dyrehaven.

Om jeg nu har havt Ret i, ved min Optræden at bestyrke det lille Hof med Tilbehör i dets Begreber om sin egen Storhed, eller jeg burde have sluttet mig til Oppositionen og tiltrodset mig, hvad jeg vilde opnaae, for ikke,

som man udlod sig, at fordærve Spillet for de Andre, skal jeg overlade til mine Læsere at bedömme, og skal kun tilföie den Begjæring, at man ikke vil fælde nogen Dom, för man har læst den hele Beretning om vort Ophold paa Sandwichöerne til Ende. Som Historieskriver bliver det kun min Pligt at meddele de fornödne Data, hvorpaa denne Dom kan stöttes, og skal jeg derfor nu skride til en saa tro Skildring som jeg formaaer, over hvad jeg foretog mig, og hvorledes jeg tog mig deri.

I Audiens-Gemakket, der udgjorde hele den höire Halvdeel af Paladset, fandt jeg Kongen staaende överst i Salen, paa begge Sider omgivet af sine i det Foregaaende nævnte Ministre, Hövdingerne og deres Börn, de unge Prindser; — nærmest tilhöire af Hans Majestæt John Young, nærmest tilvenstre Kronprindsen, den 12aarige Alexander Liholiho. Kongen var en höi, ret smuk Mand, med stærkt Skjæg og et godmodigt men noget svagt Udtryk, ifört en glimrende Uniform, blaa med röd Krave, stærkt broderet med Guld, svære Guld-Epauletter, en guldgalloneret Hat med Fjær i under Armen, et rödt Ordensbaand over Kjolen og en Sölvstjerne paa Brystet. Dette samme Udmærkelsestegn bare alle Ministrene, og „the Attorney general“, Mr. Ricord, der ligeledes var tilstede.

Saasnart jeg traadte ind, forestillede Hr. Wyllie mig for Kongen, hvorpaa jeg paa engelsk holdt en lille Tale, som i sin Tid har været aftrykt i vore danske Tidender, men som jeg skal tillade mig at gjengive her.

„Hans Majestæt Kong Christian den 8de af Danmark sender Venskabs og broderlig Hilsen til Kongen over de hawaiiske Öer, Kamehameha den 3die.“

„H. M. min Konge og Herre har med den störste Interesse fulgt de Fremskridt, som den hawaiiske Nation har gjort paa Civilisationens Bane, og i den christelige Religion. Navnet Kamehameha den 3die, den förste christne Konge i sit Land, dets Styrer og Lovgiver, er vel bekjendt i mit Fædreland, skjönt det ligger höit imod Norden paa den anden Side af Jordkloden.“

„Den danske Nation, et af de ældste söfarende Folkefærd i Europa, har i de senere Aar sendt sine Skibe til Sydhavet, og det danske Flag har været seet mellem de hawaiiske Öer. Min Konge og Herre, som har megen Omhu for sit Lands Handel og Skibsfart, har gjort det til en af de vigtigste Hensigter med den Expedition, som jeg har den Ære at commandere, at knytte venskabelige Forbindelser med de forskjellige Magter paa denne Side af Kloden, og blandt disse er det hawaiiske Kongerige udtrykkelig nævnt i Hans kongelige Instructioner, overbeviist som han var, at den hawaiiske Regjerings liberale Grundsætninger, vilde være tilstrækkelig Borgen for et heldigt Udfald af hvad Underhandlinger jeg maatte skjönne det nödvendigt at foretage."

„Hvad angaaer den videnskabelige Deel af min underhavende Expedition, da har D. M. allerede beviist Deres Interesse for den, ved den Bistand De har tilbudt os. Jeg föler det min Pligt at benytte denne Leilighed til at aflægge min hjerteligste Tak saavel herfor, som for den hæderlige Modtagelse, jeg har nydt fra alle Deres Majestæts Regjerings Autoriteter."

Med denne sidste Passus sigtede jeg til, at der strax ved min Ankomst var blevet mig tilbudt et Regjeringen tilhörende Hus i Byen, til egen Beboelse, og til der at anstille de nödvendige astronomiske og magnetiske Observationer.

Kamehameha modtog denne Tiltale med rolig Holdning og Værdighed. Da dens omtrentlige Indhold i Forveien havde været Mr. Wyllie meddeelt, var Kongens Svar forberedt. Han oplæste det af et Stykke Papir i det kanakske Sprog, hvorefter han rakte det til Dr. Judd, som oversatte det for mig paa Stedet. Det löd saaledes:

„Jeg er i Sandhed meget glad ved at see en af Hans danske Majestæts udmærkede Officerer for mig. Jeg har hört om alt det Gode, som Hans Majestæt og hans Forgænger Frederik den 6te have giort for deres Undersaatters Opdragelse, Frihed og Lykke. Följende saa godt et Exempel,

har jeg forsögt og forsöger stedse at gjöre noget for at fremme Lovlighed, Religion og Kundskaber iblandt mine Undersaatter. Gud har hidtil været med mig. Jeg regner paa Bistand fra mere oplyste og mægtigere Stater. Det glæder mig at höre, at Deres gode og store Konge vil begunstige mig med sin Medfölelse og sit Venskab. Vær saa god at bringe Hans Majestæt Forsikkring om min Ærbödighed og Hengivenhed, siig ham, at det skal være mig kiært at see ret mange af hans Undersaatter i mit Land, og at jeg skal drage Omsorg for, at de skulle nyde al den Beskyttelse og alle de Rettigheder, som ere tilstaaede de mest begunstigede Nationer."

„Det er sandt, at de Danske ere iblandt de tidligste söfarende Nationer, de tælles ogsaa blandt de tidligste Erobrere og Udvandrere, og de have havt stor Indflydelse paa Verdens Befolkning og Civilisation."

„Det vil være mig kjært at erfare, paa hvad Maade jeg kan bidrage til Deres Expeditions Fremme, og haaber jeg, at Deres Besög paa vore Öer maa være dem ret behageligt. Gud bevare Deres Konge."

Saasnart disse Taler vare udvexlede, forestillede jeg mine medhavende Officerer for Kongen, og derpaa brödes saa at sige Etiketten, idet Selskabet grupperede sig og adspredtes mere i Salen. Kongen böd mig sidde hos sig, men det var med stor Vanskelighed, at jeg fik ham til at tale nogle faa intetbetydende engelske Ord. Jeg fornyede her Bekiendtskab med Premier-Ministeren John Young. Det er en smuk Mand, med den europæiske Herkomst tydelig afpræget i hans Ansigtstræk. Ogsaa han bar det omtalte röde Baand og Stierne. Jeg sögte Oplysning om denne Ordens Navn og Herkomst, men erfarede til min store Forundring, at det virkelig ikke var andet, end en for ganske nylig indfört Pynt, et Slags Uniform for Kongen og hans Statsraad. Jeg troer ikke at kunne give et Begreb om Anskuelserne af dette Punkt, saaledes som de giorde sig giældende under mit Ophold i Honolulu, paa nogen kortere og mere fyldestgiörende Maade, end ved at hen-

vise til den følgende aftrykte Avisartikel, som jeg har taget fra den hawaiiske Regjerings officielle Blad „the Polynesian“ og ud af Redactionens egen Beretning og ledende Artikel angaaende Kamrenes höitidelige Aabning for anden Gang d. 31 July 1846, og skal iövrigt lade de brave Folk bære deres Baand og Stierne med Fred, önskende dem, at de maae slide dem med Hilsen.

„Polynesian 1 Aug. 1846.“

„Det har glædet os at see, at en bedre Smag begynder at vise sig mellem de fremmede Embedsmænd i Kongens Tieneste. Jo simplere deres Paaklædning er, jo bedre. De intetbetydende Kroner paa Kiolerne ere banlyste, vi haabe for bestandig. Imidlertid antage vi det overensstemmende med Kongeværdigheden, at en eller anden Udmærkelse er nödvendig, og en Stierne med Baand er der i saa Henseende ligesaa lidet at indvende imod, som mod noget andet Tegn, Hans Majestæt kan give til sine fremmede Embedsmænd.“

Jeg gjorde her Bekiendtskab med de övrige Hövdinger, forsaavidt de befandt sig i Honolulu, deriblandt den store Paki, en Mand der maalte sine 6′ 10″, og var svær i samme Forhold. Jeg fölte mig aldeles sönderknust i hans Nærhed, og da han ovenikjöbet var saa god at trykke min Haand inden i sin, troede jeg virkelig, at han vilde giöre mig min Sönderknuselse saa fölelig, som muligt. Det var imidlertid bare Venskab. Alle kappedes om at vise mig Ære og Höflighed. Jeg saae ogsaa de tre unge Hövdinger Moses, Loth og Alexander, Alle Sönner af Moderen Kinau, den næstsidste Premierminister, og Faderen Kekoanoa, vor Ven, Gouverneuren paa Oahu.

Da man i Almindelighed har den Anskuelse, at en Premier-Minister er et Mandfolk, saa troer jeg det rigtigst her at forklare, hvorlunde det hawaiiske Rige i dette Punkt giör en Undtagelse, idet det ikke alene er tilladt, men temmelig nær en Bestemmelse, at det skal være et Fruentimmer. Hvorvidt den fremskridende Cultur og Lyst til at afpasse Regieringsformen efter andre Landes Skik og Brug heri vil fremvirke en Forandring, vil Tiden vise. Den

förste „Premier“ og Medregent var Kamehameha den 1stes mest elskede Hustru Kahumanu, „the big queen“ kaldet, berömt for sin legemlige Störrelse, men ogsaa for sine aandelige store Egenskaber. Hun blev, med Forbigaaelse af den officielle Gemalinde og Thronfölger-Moder Keopuolani, indsat af Kamehameha den 1ste til Sönnen Liholihos Medregent og Formynder, og regjerede uindskrænket, medens denne Konge var i England, ligesom hun efter hans Död fortsatte sit Regimente under Broderens, den nuregjerende Konges Mindreaarighed lige til sin Död 1832. Efter Kahumanu blev Kinau, ogsaa kaldet Kahumanu den 2den, Premier-Minister og Medregent, og forblev i dette Embede, til hun döde 1839. Kinau var en Enke efter Liholiho, og en Steddatter af Kamehameha I. Kinau's Efterfölger i Embedet var atter en af Liholihos Enker Kekauluohi, Kaiana's Datter, den Sidste af denne forunderlig sammenblandede Stamme, som ved Ægteskaber, dem vi i Christendommen ville kalde Blodskamforbindelser, var tilbage fra Kamehamehas hedenske Tid. Kekauluohi döde 1845*). Hendes

---

*) Disse sammenblandede Ægteskaber give en saadan Forvirring i Familieforholdene, at det er meget vanskeligt at finde Bund deri. Jeg tör derfor heller ikke svare for den absolute Rigtighed af hvad jeg ovenfor har nedskrevet, skjönt jeg har sögt at uddrage det af Jarvis Historie, der imidlertid, hvad dette Capitel angaaer, ikke er meget klar. Denne samme Forfatter, der er Redaeteur af the polynesian, siger i sin neerologiske Artikel over Kekauluohi:

„I sine unge Aar var hun forlovet med Pomare I, Konge paa „Tahiti, og havde denne Konge levet, er det sandsynligt, at hun var „bleven sendt over til ham. Imidlertid blev hun Kamehameha den „1stes Kone. Ved hans Död blev hun hans Söns og Efterfölgers, Li„holihos Kone. Disse Kjendsgjerninger tjene noksom til at vise os, „fra hvilket barbarisk Blodskam-System Missionairernes Indflydelse „har befriet disse Öer. Thi da hun var en Datter af en Dronning af „Kamehameha den 1ste, saa giftede hun sin Stedfader og senere blev „hun sin Halvbroders Kone“.

Efter dette skulde hun altsaa have været gift ogsaa med Kamehameha den 1ste. Sagen er i sig selv temmelig ligegyldig, og anföres ogsaa kun som et Beviis paa, hvad for Sæder og Skikke her er gaaet i Svang indtil de seneste Tider.

Efterfölger i Embedet skulde være Kinaus yngste Datter Victoria, men da dette Barn kun var syv Aar gammelt, blev John Young udnævnt til Premier-Minister i hendes Sted. Hvorvidt hun engang kommer til at tiltræde sit Embede, vil Tiden lære. Jeg antager det ikke. Jeg troer, at ligesom den hele Institution med Medregenten, eller som han kaldes „Premier“, skyldes de to Konger Liholiho's og Kamehameha den 3dies liden Kraft og Dygtighed, saaledes har den bizarre Indretning, at denne Post hidtil har været beklædt af Fruentimmer, sin Grund i den store Ærbödighed, man nærede for Kamehameha den Förste og alt hvad der nedstammede fra ham, i Forbindelse med disse tre Fruentimmers personlige Dygtighed — thi Alle, som have kiendt dem, ere enige i at holde dem höit i Ære for den Kraft og Udholdenhed, hvormed de vidste at regiere og sætte deres Villie igiennem. Men der er vist ingen Tvivl om, at Fremtiden vil bringe en mere regelmæssig Tilstand med sig, ligesom at der vil skee en Forandring i Arvefölgen, saaledes at man tager den Ældste og ikke, som det hidtil ofte er skeet, den Yngste i Familien saavel til Konger som til Medregenter. Den præsumtive Thronarving Alexander er den yngste Sön af Kinau; to ældre Brödre, Loth og Moses, ere saaledes forbigaaede. Dog vi ville vende tilbage til Kongens Palads og hvad man der viste os.

I Audiens-Gemakket havde man ladet os beundre et Par i London malede Portraiter af Liholiho og hans Dronning Kamamalu. I det forreste Værelse hang et Par andre Billeder i Legemsstörrelse af den afdöde Konge af Preussen, og af Feldtmarschal Blücher; disse vare Foræringer fra den preussiske Regiering, og udsendte med et den preussiske Söhandelsforening tilhörende Barkskib, „Prindsesse Louise“. En stor Protokol, hvori vi, ligesom i Kroer og Hoteller i Europa, maatte nedskrive alle vore Navne, var fremlagt i denne Sal. Til Venstre fra Forsalen laae to Værelser, som vare meget net meublerede. Det inderste af disse blev kaldet Kongens Sovekammer. En meget kostbar decoreret Seng stod her rigtignok, behængt med Atlaskes

Gardiner og Fryndser, men jeg betvivler meget, at den tjente det kongelige Par til Ægteseng. De boede derimod i et simpelt, nærliggende Huus, og kom kun herop ved höitidelige Leiligheder. I Sovekamret var fremlagt til Skue adskillige kostbare Vaaben, som nylig ved Contre-Admiral Hamelin vare bragte i Foræring fra den franske Regjering. Paa Toiletbordet stode characteristisk nok et Par couleurte Vandglas med dobbelt Bund, dette bekjendte Legetöi, der bruges til at forskrække Folk med, som om man kastede Vand ud imod dem. Men det mærkeligste Stykke, man viste os, var unægtelig den store kongelige Fjærkappe, 10 Fod lang, 6 á 7 Fod bred, og forfærdiget af lutter gule Fjær; denne Kappe er det hawaiiske Rigsklenodie, den bæres af Kongen ved höitidelige Leiligheder, i Lighed med Krone og Scepter for europæiske Konger. Der har været arbeidet paa den gjennem ni Generationer, og man forsikkrede os, at hele Hawaiis Statsindtægter i flere Aar vilde ikke kunne betale, hvad den havde kostet.

For at forstaae dette, maa man vide, at de Fjær, hvoraf den er sammensat, blive tagne af en lille sort eller bruun Fugl, Melithreptes pacifica, eller som de Indfödte kalde den, Oo, der paa hver Vinge kun har to, tre af disse gule Fjær. Man vil heraf indsee, hvilken Mængde Fugle der have maattet afgive deres Vingeprydelse, for at skaffe Kongen af Sandwichsöerne sin Kongekappe; og for ad Aare at kunne benytte den samme Fugl, dræber man den derfor heller ikke, men fanger den ved Hjælp af Fugleliim, og giver den dens Frihed igjen, efterat den har erlagt sin Tribut. For nogle Aar siden betaltes endnu et Par slige Fugleſjær med 1 $. Sandsynligviis vil deres Værd for Fremtiden synke i Priis, men de Smykker, som allerede ere forfærdigede deraf, ville blive sjeldnere og kostbarere, eftersom de lidt efter lidt udvandre til Europas og Amerikas ethnographiske Museer.

Ved hver Side af Nedgangstrappen, og tæt ved Flagstangen, staae tre store Stene nedgravede, som, ifölge hvad man her fortalte os, ere hentede fra en Ruin, der for nogle

Aar siden blev funden mellem Hawaiis Bjerge af en Reisende. Om denne Ruin gik mellem Egnens Beboere følgende Sagn: en af Hawaiis Konger i Oldtiden ved Navn Umi blev engang meget syg. Hans Læge gav ham en Drik, som bragte ham i en dödlignende Slummer. Höv-dingerne beskyldte Lægen for at have dræbt Kongen og kastede den ulykkelige Doctor i Havet; men Fyrsten vaagnede og forlangte at tale med ham. Lykkeligviis kunde man endnu hente ham ud af Vandet, og bringe ham for Kongen, som, styrket af sin Sövn, befandt sig saa vel, at han tilstod Lægen, at han maatte udbede sig en Naade. Han begjærede da, at de Höv-dinger, som havde villet dræbe ham, skulde befales at bygge et Tempel paa det meest utilgængelige Sted mellem Bjergene, og selv slæbe Stenene derhen. Sagnet var allerede næsten gaaet i Forglemmelse, da for nogle Aar siden, en Fremmed ved Hændelse förtes hen til denne afsides Plads, og, — först i den Tro at det var en katholsk Kirke, — opdagede den vældige Ruin, hvis Levninger nu ere anvendte som Prydelser for Kongeborgen i Oahu.

Ifölge Kongens Önske gik vi fra Paladset hen til den kongelige Skole. Her blive alle Höv-dingernes Börn, Drenge og Piger sammen, underviste og opdragne. Det var en firkantet Bygning med en Gaard eller Have i Midten. I den ene Flöi boede Missionairen Mr. Cooke med sin Familie, i den modsatte Stiftelsens Gouverneur, John Li, sikkert den meest begavede og dannede blandt de indfödte Höv-dinger. Hans Kone havde specielt Tilsyn med den lille tilkommende Premier-Minister Victorias Opdragelse. I den tredie Flöi vare Smaaværelser for Eleverne, nette, vel udstyrede smaa Stuer, hvor Reenlighed herskede i den höieste Grad. I den fjerde Flöi var Skolen. Her fandt vi hele Ungdommen samlet, 7 Drenge og 8 Piger. Den præsumtive Thronarving Alexander indtog sin Plads paa Skolebænken, ligeoverfor den præsumtive Premier-Minister Victoria. Ved Siden af Alexander sad Moses Kekuaiva, i Tiden Gouverneur paa Kauai, og Loth Kamehameha, tilkommende Gouverneur paa Maui.

Mr. Douglas, förste Lærer, begyndte nu Examinationen, og jeg maa tilstaae, at det i höi Grad forbausede mig at være Vidne til, hvilke Kundskaber disse Börn udviklede. Naar jeg siger Börn, maa det imidlertid ikkun tages med Hensyn til deres Læretid, og ikke i absolut Forstand, thi Moses var 17—18 Aar, Miss Berenice, en meget kjön Person, der öiensynlig var lysere end de andre, var 15 Aar og fuldkommen udviklet, ja Jane Loeau, en Datter af den indtil det Sidste hedenske Liliha, var endog ældre ead begge hine. De vare i Særdeleshed meget færdige i Engelsk (Grammatik, Læsning og Declamation), Geographie, Hoved-, Vexel- og Handelsregning, Geometrie, Astronomie o. a. m. Mathematik var aabenbart Hovedfaget, og de unge Prindsesser udstedte og endosserede Vexler trods nogen Handelsmand. Disciplenes Skriveböger og Tegninger bleve os forelagte, derefter indböd man os til at höre deres musikalske Præstationer. Miss Berenice spilte slet ikke daarlig paa Fortepiano, og de udförte flere Sange for 3 og 4 Stemmer meget reent og godt. Blandt disse Sange bemærkede jeg en patriotisk Hymne paa Melodien „God save the King“, som man var saa god at give mig et Exemplar af, og som jeg giver nedenfor med den engelske og kanakske Text*). Leiligheden, til hvilken den blev skreven,

---

*) (Tune, 'God Save the King.')

1. E ko makou alii!
Mahalo 'ka moi,
I keia la!
E mau kou ola nei!
E mau kou aupuni!
No na hanauna hoi,
I oni paa.

2. Nani! ka inoa maikai!
Mc kona aina nae!
Toma ke koa!
Mahalo 'kou maikai,
Kou wikiwiki mai!
Maluna o ke kai,
E kuu 'na paa!

By Edwin O. Hall.

1. Hail! to our rightful king!
We joyful honors bring
This day to thee!
Long live your majesty!
Long reign this dynasty!
And for posterity
The sceptre be!

2. Hail! to the worthy name!
Worthy his Country's Fame
Thomas, the brave!
Long shall thy virtues be
Shrined in our memory,
Who came to set us free,
Quick o'er the wave!

danner et vigtigt Punkt i den nyeste hawaiiske Historie og skal i det følgende blive omtalt. Man opvartede os ogsaa med en af Teatotalisternes Drikkeviser til Priis for Vandet, som begyndte med Ordene: „Nothing is so good for the youthful blood, as clear and sparkling water“. Denne Sang syntes at være Yndlingssangen. Hele Ungdommen stemte i i et skingrende Chor. Jeg kunde ikke bare mig for under fire Öine at spörge Prinds Moses, som var en stor fiirskaaren Knegt, om han ikke heller havde sunget „sparkling champaign“, og han var ærlig nok til at tilstaae mig, at jeg heri havde Ret, men bad mig for Guds Skyld tie stille dermed. Jeg haaber ikke, at den Indiscretion, jeg her begaaer, skal komme den gode Moses til Skade.

Det hele Besög var mig i höi Grad tilfredsstillende og efterlod mig et behageligt Indtryk. Det er sikkert en af den nuværende Konges störste Fortjenester, at han, som selv var uden Opdragelse og Kundskaber, har vidst at sætte tilbörlig Priis paa Kundskabers Nytte og Værd, og derfor har opoffret betydelige Udgifter for at skaffe den tilkommende regjerende Generation en saadan Opdragelse, at den engang vil kunne hævde sin Plads paa en værdig Maade. Han har, ligemeget om med egne eller med Andres Öine, indseet at dette var det eneste Bolværk for de indvandrede Blankes Anmasselse, den eneste Maade at udbrede sand Civilisation imellem sit Folk, og saaledes stille det paa den Plads, som det attraaer mellem Jordklodens civiliserede og selvstændige Folkefærd.

At denne Skole staaer under Missionairernes specielle Veiledning og derved faaer et puritansk Anströg, er et

---

3. Hiilani i ke Lii!
Iehova ka Moi,
E hapai no;
Nui ke kupinai!
Nui ke mele nae!
I mau ka pomaikai
Ia oe no.

Honolulu, Oahu, Iulai 31, 1843.

3. Praise to our Heavenly King!
To Thee our thanks we bring,
Worthy of all;
Loud we thine honors raise!
Loud is our song of praise!
Smile on our future days,
Sovereign of all!

Honolulu, Oahu, July 31, 1843.

lille Onde, som ikke kan sammenlignes med alt det Gode, den vil stifte i Fremtiden, og bör derfor ingenlunde komme i Betragtning ved Bedömmelsen af dette Foretagende. At de ere Teatotalister og opdrage i denne Retning, kan i al Fald ingen Skade gjöre, og jeg maa erkjende, i hvor lidet jeg ellers sympathiserer med slige absolut physiske Forholdsregler mod Udryddelsen af moralske Onder, at er der noget Sted i Verden, hvor Total-Afholdenheden bör anbefales, da er det her. Dog herom mere i det Fölgende.

Den virkelige Interesse, som denne Skole opvakte hos mig, troede jeg paa en passende Maade at kunne lægge for Dagen, ved at skjænke til Uddeling som Præmier efter afholdte Examina, nogle af de mig medgivne Kronings-Medailler samt Guldmönter, som en Erindring om Galatheas Ophold her, og om den Konge der havde hidsendt den. Jeg vidste, at jeg herved fuldkommen handlede i det ophöiede Pars Aand, hvis Brystbilleder fandtes paa Medaillen og saaledes vilde komme i de unge Elevers Eie.

Denne Skole stiftedes i 1839 paa Missionairen Mr. Richards Opfordring og Plan. Udgifterne for den afholdes alene af Kongens og Hövdingernes private Eiendom.

Fra Kongeslægternes Planteskole og Udgangspunkt ville vi besöge deres sidste jordiske Bolig. Den kongelige Begravelse ligger ikke langt fra Paladset. En Bygning opfört af Coralblokke, med et Straatag, ligesom det der dækker Skolen og Paladset, staaer simpel og uden al ydre Pragt, midt paa en aaben Plads. Den er under to af Hövdingernes, navnlig under Höiesterets-Dommeren Kaiana's specielle Varetægt; de vare tilstede og aabnede Indgangsdören for os. En stor Mængde Kister, beklædte med rödt Plys, beslaaet med forgyldte Messingsöm, stode her opstillede. En Messingplade med en Indskrift, forkyndte Efterverdenen, hvem Kisten gjemte i den evige Sövn. Ligene ere indtörrede, men ikke balsamerede. De to förste Kister, som indsattes i dette Kapel, vare Liholihos eller Kamehameha den 2dens og hans Dronning Kamamalus. Som ovenfor er anfört, döde de begge af Mæslinger i London,

hvor de i Aaret 1825 vare reiste hen for at aflægge Storbrittanniens Konge et Besög. Mine ældre Læsere ville maaskee mindes med mig, hvorledes dengang de engelske Aviser vare fulde af Beretninger om den halvvilde Konge og Dronning, som vare at see snart i Operaen, snart paa Promenaderne, snart hist, snart her, om hvorledes man kappedes om at faae dem til de fashionable Routs, om hvad de havde havt paa, om Dronningens Hovedpynt o. a. dsl. Gadedrengene sang om „The Canibal King“, og Asthley indböd paa sine Placater til at see den vilde Konge, som skulde overvære hans Forestillinger. Al denne Herlighed tog en bedrövelig Ende: de maatte bukke under for den dem ukjendte Sygdom og endte deres Liv langt borte fra deres kjære Hjemstavn. Den engelske Regjering lod dem höitidelig bisætte, og derpaa overföre paa Fregatten Blonde, Capt. Lord Byron, til deres Öer, for at deres Been kunde hvile i deres Fædres Jord. Men imidlertid havde Christendommen gjort mere Fremskridt, og den christne Konge og Dronning skulde have en kongelig, men tillige christen Begravelse. Kapellet blev derfor opmuret, og Liholihos og hans Gemalindes Lig sattes derind. At lade dem hvile hos deres Forfædre vilde været saameget mere vanskeligt, som Ingen er istand til at paavise, hvor deres, og navnlig hvor Kamehameha den 1stes Lig ligger jordet. Det var endnu i Medför af den Tids hedenske Overtro, at den gamle Kongehelts Lig blev bortfört til et afsides Sted af nogle af hans nærmeste Venner og der nedgravet, og endnu den Dag i Dag troer Menigmand, at der skal ramme Hawaii og dets Folk en stor Ulykke, om Kamehamehas Lig opdages og bringes for Dagens Lys.

I tre overnaturlig store röde Kister stode lidt tilvenstre de jordiske Levninger af de tre Premier-Ministerinder og Medregentinder Kahumanu, Kinau og Kekauluohi; i Midten eller Baggrunden, David Kamehameha og Keaweaweala, tilhöire Liholiho og hans Dronning saavelsom Hoalilio; i en Hvælving underneden endnu endeel flere. Inscriptionen over Liholiho endte med de simple men hjertelige Ord: „May we remem-

ber our beloved king Jolani" (Jolani var, om man tör kalde det saa, dennes Kjeledæggenavn). Hoalilios Kiste var den sidste og nyeste; det var denne Hövding, som for nylig havde været sendt tilligemed Cultusministeren Richards paa en Ambassade til Paris og London, og som var död paa Hjemveien i Nord-Amerika. Han var almindelig beklaget, som en af de meest Oplyste og Intelligenteste blandt Hövdingerne.

Tæt udenfor Kapellet viste man den gamle John Youngs Grav, denne i Sandwichsöernes Historie saa mærkelige Mand, af hvis Liv jeg allerede har meddeelt en kort Skizze. Man gjör fast intet Skridt her paa disse Öer, uden at man hörer hans Navn. Hans Börn have sat ham et smukt Monument, af hvis Indskrift man seer, at denne Kamehameha den 1stes Ven og Staldbroder döde den 17de December 1835 i sit 93de Aar og efter 46 Aars Ophold paa Sandwichsöerne.

Endnu havde jeg ingen Leilighed havt til at gjöre Dronningen min Opvartning, eller i det Hele til at see nogen af det qvindelige Personale, med Undtagelse af de unge Damer i Skolen. Dette skulde imidlertid snart lykkes mig, idet Finantsministeren, Dr. Judd, havde den Godhed at gjöre et stort Aftenselskab for os, som blev bivaanet af den hele kongelige Familie, med alle denne tilhörende Personer af Hövdinger og Fruer, Ministre, Missionairer og Skolens Personale. Ogsaa flere af de fremmede Consuler, og nogle af de europæiske Familier, vare her tilstede, men dog kun faa, paa Grund af de Stridigheder, som havde udviklet sig mellem de blanke Colonister og Regjeringen, og som vare udartede til personlig Fjendtlighed mod Ministrene og navnlig mod Dr. Judd. For os var denne Fest meget interessant. Kort efter min Ankomst kom den hele kongelige Familie paa eengang i en Slags Procession (de vare tilfods og kom fra Paladset, som ligger tæt ved Dr. Judds Bolig), Kongen med Dronningen i Spidsen, derefter alle Hövdingerne med deres Gemalinder efter deres Rang. Jeg har alt omtalt de fleste af Hövdingernes colossale Figurer; jeg saae da nu, at deres Damer gave dem lidet

Havaiiske Øer.

ber our beloved king Jolani“ (Jolani var, om man tör

A. Plum del

Kamehameha III

Konge.

K. Kalama.

Dronning.

Havaiiske Öer.

eller intet efter. Dronning Kalama var en meget svær Person, med et godlidende blidt Ansigt. Hun var klædt efter den nyeste europæiske Mode, i ildfarvet chinesisk Atlask, besat med Kniplinger og Blonder. Paa Hovedet havde hun et Slags Turban, som slet ikke klædte hende ilde. En kostbar Vifte bevægede hun uafladelig mellem sine store Fingre, som vare beklædte med hvide, fine Aluns-Handsker. Dronning Kalama (dette Navn betyder i Kanaksproget: Spiritus, Brændeviin) blev omtalt som en meget fortræffelig Person, overordentlig gudsfrygtig og godgjörende. Hun tilbringer det meste af Dagen i Selskab med nogle andre Damer med at forfærdige Fjærpynt, eller med at sye Klæder til Fattige. Hun skal være meget flink med sin Naal og som oftest sye sine Klæder selv. Man beklagede meget, at hun ikke var af höi Byrd. Aristokratiet er i disse Lande nok saa stolt og fordumsfuldt, som noget Sted i Verden. Man forsikkrede mig, at flere af Hövdingerne langtfra vare höflige imod hende. Hun havde ingen Börn, to vare döde i en meget ung Alder. Hun var formælet siden 1837, og var nu 29 Aar. Endnu langt större end Dronningen vare John Youngs Söstre. Det var et Par Kæmpe-Figurer, men med ret regelmæssige, smukke Ansigtstræk. Blandt Hövdingerne bemærkede jeg her James Young, Gouverneur paa Maui, og Billy Pitt, en Sön af Karaimoku, (som lod sig döbe til Catholik ombord i l'Uranie, hvorom Arago gjör en saa morsom Beskrivelse i sine souvenirs d'un aveugle), denne Billy Pitt var den Eneste af Hövdingerne, som udtrykte sig flydende paa Engelsk, og blev i det Hele betragtet som en af de mest dannede blandt de ældre Hövdinger; han fik denne Aften snart fat i en af vore Læger, og udfrittede ham om forskjellige phrenologiske Iagttagelser. Han var bekjendt for at have holdt meget af at slaae en lille Svir af, men nu havde Teatotalisterne faaet Bugt med ham, og da han efter endt Soirée tilbragte en Times Tid med Officererne i en af Sandwichshytterne, kröb han stille og forknyt sammen i en Krog af Stuen, medens de Andre endnu gjorde sig tilgode ved et Glas

Grog og en munter Sang. For nogen Tid siden havde han imidlertid brudt sit Löfte, hvorfor han maatte böde en betydelig Mulct, som han ikke kunde indlöse, uden ved at sætte en ham tilhörende Skonnert i Pant til vedkommende Missionairer. I hvor ubetydelige alle disse Smaatræk end kunne synes, troer jeg dog ikke at burde forbigaae dem, da de, saa forekommer det mig, tjene til at oplyse de factiske Forhold paa Öerne. Den Aften jeg gjorde den gode Billy Pitts Bekjendtskab hos vor ærede Ven Dr. Judd, skulde han ikke komme i Fristelse. Vi vare i den strengeste Teatotalists Huus, — der blev beværtet med The, Kager, Frugter og Vand. Theen maa ikke have smagt Dronningen, thi jeg saae hende til min store Forskrækkelse sætte Koppen fra sig, og spytte det, hun havde faaet i Munden, midt ud i Salen med en Explosion, som om det spröitedes ud af en stor Fisk. Derimod maa jeg antage, at hun syntes godt om Kagerne, af hvilke hun puttede adskillige Stykker i Lommerne. Trods disse og lignende mindre heldige Træk, kan jeg dog ikke andet end sige, at de gode Folk havde vidst at tilegne sig ganske anstændige Manerer, hvilket man Alt i Alt maa beundre, naar man seer hen til den korte Tid, det er siden de Alle vare i en saagodtsom raa Tilstand, og man betænker, at alle disse Former for dem dog kun ere et Snörliv, i hvilket de ikke ere vante til at leve, og som de vel at mærke endnu kun tage paa til Stads. Underholdningen bestod i at min Musik var kommen i Land og spilte i Verandaen, og dette, tilligemed den behagelige Kjölighed, lokkede snart hele Selskabet herud, hvor da Aftenen gled ganske jevnt hen under Samtaler og Cigarrygning til Kl. 11, da Alle skiltes ad. Naturligviis undlode mine Officerer ikke at opfordre de unge Prindsesser til en Dands, men den store Moses svarede strax, at Dands var Tidsspilde, og Miss Berenice tilföiede meget naivt, at man vist neppe den næste Dag kunde læse med den Opmærksomhed som ellers, naar man havde dandset Aftenen iforveien.

Det er ikke förste Gang i denne Beskrivelse, at jeg fremkommer med den ovennævnte Antydning om at Cultu-

ren hos disse Mennesker i Hovedsagen kun endnu er noget udvendig paataget, og man kan vel med Rette forlange Beviset herfor. Dette kan maaskee falde vanskeligt egentlig at före, men jeg kan forsikkre, at det dog fremgik tydelig af alt, hvad vi daglig oplevede og vare Vidner til, og bestaaer egentlig meest i en Uendelighed af Smaatræk, som vare ligesaa mange uafviselige Kjendsgjerninger. Saaledes har jeg allerede fortalt, at Kongen og Dronningen ikke beboede det Palads, man havde opfört for dem, men derimod en beskeden, tarvelig Hytte tæt derved, hvor de vare iförte en simpel, saavel til Climatet som til deres Smag og daglige Velvære svarende Paaklædning. Den Officeer, jeg sendte i Land den förste Dag, mödte Dronningen og hendes Hofdamer paa Gaden; til hans Forbauselse gik de ganske ugeneert og gnaskede hver paa sit Sukkerrör. En af vore Læger havde for 5 $ om Ugen leiet den hawaiiske Admiral, John Hall's Huus. Naar denne talte om sin Kone, kaldte han hende altid meget fornemt „Mistress Hall"; alligevel forsmaaede hendes Naade ikke at paatage sig de allerskidneste huuslige Forretninger, og Admiralen selv kom en Dag meget geskjæftig löbende forbi sin Logerendes Vindue, og da han saae sin europæiske Ven i Stuen indenfor, standsede han, pegede paa en stor Pakke, han bar under Armen, og sagde: „Jeg har stegt en Griis idag, dette er det bedste Stykke deraf, derfor bringer jeg det op til min Ven Kongen." Den Mand, som vaskede for vor Maler Plum, havde en Dag besörget sin Dont til Hr. Plums liden Tilfredshed, og blev af ham derfor tiltalt temmelig haardt, og tilsidst sat paa Dören. Da Plum kort efter kom op til Kongen og Dronningen, for at tegne deres Portraiter*), efter derom skeet Aftale, fandt han sin Vasker spillende Billard med Kongen. Da en af vore Naturforskere en Dag sögte Ly mod en svær Regnbyge i et Landsted oppe mellem Bjergene, traf det sig at være Kongens Landsted, og Hans Majestæt var selv tilstede tilligemed flere gode Venner. Han mod-

*) De paa vedstaaende Tegning skrevne Navne ere facsimili af det kongelige Pars egen Haandskrift.

tog den Fremmede med megen Venlighed, bad ham sidde ned paa Matterne og sagde med stor Godmodighed: „De undskylder, at jeg er barbenet, men her er jo ganske tört.“ — Ved min Afskeds-Audiens havde jeg den Ære at spise Frokost med den kongelige Familie. Alting gik meget stadselig til, og den store Paki vartede op ved Bordet som tjenstgjörende Kammerherre. Men efter Bordet kom Paki paa eengang ind i Salen, ifört den ovenomtalte gule Fjærkappe. Den havde han i al sin Troskyldighed været inde i Kongens Sovekammer og taget paa, for at vise mig den. Kort jeg kunde anföre mange saadanne og lignende Træk, men skal her lade det beroe, saameget mere som jeg frygter herved at vække et Indtryk, som om jeg vilde gjöre de brave Folk latterlige, hvilket virkelig ikke er min Hensigt. Jeg vil kun skildre, hvad jeg har seet og bemærket, og gjengive det Indtryk, det har efterladt hos mig, som i Korthed kan opfattes saaledes, at Civilisationen endnu kun har arbeidet paa den ydre Skal. Tiden vil vise, om den kan arbeide sig ind i den egentlige Kjærne hos de kommende Generationer, eller om disse ikke bukke under for den for svære Byrde, og vige Pladsen for et andet Folkefærd: de stedse i större Antal indvandrende Europæere og Amerikanere.

At denne Fare for en total Udryddelse virkelig er tilstede, mener jeg at godtgjöre i det Följende. Det er en Kamp paa Liv og Död, som den hawaiiske Nation förer mod mægtige saavel udvortes som indvortes Fjender. Skal dette svage Folk komme seirrigt ud af denne Kamp, da maa det alene takke sine troe Bundsforvandte, de nordamerikanske Missionairer, som siden 1820 have nedsat sig iblandt dem, og som de skylde Alt hvad de nu ere blevne til: en lille men uafhængig Stat, med en vis Selvstændighed, med Love og regelmæssig Regjering. Jeg troer det her passende at kaste et Blik paa Missionairernes Virksomhed, for at give en Idee om, hvad disse have havt at kæmpe med, og hvad de have udrettet. Desuden er Sandwichsöernes Historie saa uadskillelig knyttet til disse Missionairers, at den ene ikke kan omtales, uden at den anden bliver berört.

Christendommens Udbredelse paa Sandwichsöerne skyldes det saakaldte „american board of commissioners for foreign missions“. Blandt de mange lignende Foreninger i Nordamerika indtager dette Missionsselskab den förste Rang. Ideen dertil er udgaaet fra Congressionalisterne (Independenter omplantede paa amerikansk Grund), men snart forenede sig med dem Presbyterianere, hollandske og tydske Reformeerte, og Selskabet henter nu sin Styrke fra 3500 Menigheder og 2 Millioner Sjæle. Det har 175 ordentlige Medlemmer, dets udövende Magt er lagt i Hænderne paa en Comitee af 4 verdslige og 3 geistlige Medlemmer, og dets övrige Embedsmænd ere 3 Secretairer, en Kasserer og forskjellige Generalagenter. Först stiftet 1810, da de congressionalistiske Præster paa deres aarlige Synode henvendte sig til nogle unge Theologer paa Seminariet i Andover (Massachusetts), hvilke Aaret iforveien havde undfanget Tanken at udbrede Guds Ord til Hedningene, — havde Selskabet i Tidsrummet 31te Juli 1842 til 31te Juli 1843 allerede en Indtægt af 244,224 $. Det udbreder nu sin Virksomhed over Ostindien, Syrien, Sydafrica, Sandwichsöerne og de nordamerikanske Indianerstammer, har 26 Missioner og underholder, de 178 Fruentimmer iberegnet, i Alt 478 Mennesker (Missionairer, Læger, Bogtrykkere, Bogbindere, Hjelpere o. s. v.), hvoriblandt 348 fra Nordamerika og 130 Indfödte.

Sandwichsöerne tiltrak sig ikke fra den förste Begyndelse Selskabets Opmærksomhed. Det skulde imidlertid hænde, at unge Hawaianere oftere — blandt andet 1809 og senere — paa Hvalfangerskibe ankom til Nordamerika. En af disse, en Præstesön ved Navn Opukohoia, sad en Dag og græd paa Trappen til „Yale-College“. Dr. Dwight, Forstanderen for Collegiet, tog den unge Mand ind til sig, fik ham kjær og fattede Tanken om ved ham at forplante Christendommen til hans fjerne Öhjem. Saaledes skulde denne ringe Begivenhed bestemme Sandwichsöernes Fremtid. Opukohoia oplevede ikke selv at see Christendommens Lys opgaae for sit Födeland, men fire af hans Landsmænd, opdragne lige-

som han i den christne Lære, ledsagede de förste Missionairer, og en af Hine var George Kaumualii, en Sön af Herskeren paa Kauai, der gjenskænkedes sin Fader efter ti Aars Fraværelse og modtoges, ligesom hans Lærere, med aabne Arme. Öerne selv vare netop undergaaet en stor Forandring; Tabusystemet var, fornemmelig ved de mange Fremmedes Indflydelse, mod Slutningen af Kamehameha den Förstes Regjering, blevet dybt rystet, og Liholiho havde aldrig saasnart besteget Thronen, för han, ansporet dertil af Kahumanu, og, hvad der vistnok er endnu mærkeligere, af selve den hedenske Ypperstepræst Hewahewa, omstyrtede Tabuens sidste Grundpille ved frit at lade Mænd og Qvinder spise ved samme Bord. Kort iforveien, i August 1819, havde Premierministeren Karaimoku og hans Broder Boki modtaget Daaben efter den romersk-katholske Kirkes Ritus ombord i den af Capt. Freycinet förte franske Corvet l'Uranie. Det hedenske Parti, forbittret over disse Omvæltninger, samlede engang endnu sin sidste Kraft under Kekuokalani's Faner, men denne, en Neveu af Kamehameha og i præstelig Rang den Ypperste efter Hewahewa, blev slaaet i et blodigt Slag, og istedetfor Kongeværdigheden fandt han Döden tilligemed Fleertallet af de oprörske Hövdinger. De Overlevende tabte Troen til deres Sag, de harmedes over Guder, der saa afmægtig havde understöttet dem, nedreve Templerne, og brugte Afgudsbillederne til Brændsel eller kastede dem i Söen. Nogle faa Maaneder efter, og endnu uvidende om det Skete, ankom de förste nordamerikanske Missionairer til Hawaii. En gammel Bestemmelse forböd imidlertid dengang enhver Fremmed at bosætte sig paa Öerne uden Kongens og Raadets Samtykke, og da nogle Ildesindede havde indbildt Regjeringen, at England vilde see skjævt til, om man modtog amerikanke Missionairer, kostede det meget haarde Debatter i Hövdingernes Raad, inden denne Tilladelse kunde udvirkes for dem, og först efter 14 Dage indrömmedes det, navnlig paa John Young's Tilskyndelse, „de Langnakkede“ eller „ai oeoe“, som de kaldtes, at gaae i Land og, forelöbig paa eet Aar, tage Ophold paa Öerne.

Ogsaa Sprogets Ufuldkommenhed lagde dem i Begyndelsen store Vanskeligheder i Veien, dog varede det ikke mere end to Aar, da saae man Kong Liholiho at sætte sig ned og stave, hans Medregentinde Kahumanu at lægge Kortene og Kawadrikken tilside, for at tilegne sig den vidunderlige Kunst at betroe Tankerne til Papiret, og Skoler overalt at oprettes, hvortil Börn og graahærdede Oldinger iflæng kaldtes sammen ved Muslingskallens Toner. Men endnu engang sögte de bosatte Fremmede, af hvilke Fleertallet vare Vagabonder, forlöbne Söfolk og Forbrydere fra Botanybai, at standse Christendommens Værk, og tage Raahed og sandselige Laster i Forsvar imod den. Fruentimmernes Tabu (Forbud mod at gaae ombord i Skibene) gav en velkommen Anledning til at bringe Striden til Udbrud, og efterat flere Hvalfangerskibe, ved Trusler og Voldsomheder, navnlig mod Missionairerne, hvem man med Rette ansaae for Ophavsmændene til Forbudet, forgjæves havde sögt at tvinge Regjeringen til at tage det tilbage, oplevede man den Scandale, at en nordamerikansk Orlogsmand, Skonnerten Delphin, Lieutn. John Percival, i Begyndelsen af 1826 lagde sig til Ankers ved Honolulu, tiltvang sig ved den raaeste physiske Magt Ophævelsen af Tabuen, og blev liggende endnu 10 Uger i Havnen for at paasee, at der hverken for hans eller de övrige Skibes Vedkommende, blev lagt Usædeligheden nogen Hindring i Veien. Værdigere engelske og nordamerikanske Orlogschefer satte dog snart en Grændsé for dette ryggeslöse Uvæsen, men den fjendske Stemning mod Missionairerne vedblev, og den næredes tildeels ved de puritanske strenge Forholdsregler, hvorved der lagdes Baand endog paa Folkets uskyldigste Fornöielser, navnlig naar de, om endog kun ganske middelbart, mindede om dets hedenske Fortid. Misnöien udbredtes stedse mere, og endelig kom det i 1833 saa vidt, at det endog virkelig et Öieblik kunde synes, som om Christendommens store Værk atter skulde falde sammen og bukke under for de gamle Afguder. Medregenten, den kraftige Kahumanu, var dengang död, og hendes Efterfölger Kinau vidste ikke, som hiin, at

beherske Konge og Folk; den 17-aarige Kamehameha den Tredie, der opholdt sig i Honolulu, var falden i det sletteste Selskab, og blev, navnlig af den berygtede engelske Consul Charlton, forledt til Spil, Drik og de vildeste Orgier. Han udstedte paa sine Venners Tilskyndelse et Manifest, hvori han, for at qvæle al Modstand, samlede hele den kongelige Magt i sin Person; hans Exempel udbredte kun altfor snart Ryggeslöshed og töileslöse Sæder blandt Befolkningen, og Kinau maatte med de Faa, der vare blevne Christendommen troe, indeslutte sig i Honolulus Fort, medens Skoler oplöstes, Lærere afskedigedes, Menigheder forfaldt, Kirker nedbrödes, Brændeviinskneiper aabnedes, Utugt og Blodskam udbredtes, og endog Afgudsbilleder igjen fremtoges og dyrkedes. Saavidt var det gaaet, og allerede skulde Værket krones med Kinau's Afskedigelse og med at indsætte den Hedenskabet hengivne Liliha i hendes Sted, da gik den unge Konge pludselig i sig selv igjen, han stadfæstede ved en höitidelig Proclamation Kinau i hendes Værdighed, og med disse Skridt vendte Sædelighed og den forrige Tingenes Tilstand igjen tilbage. Ja nogle Aar efter viste sig endog, först mellem Missionairerne indbyrdes, derefter mellem de Indfödte, en af de hos de nordamerikanske Christne saameget omtalte „revivals“, disse Sindet overvældende religiöse Exstaser, der uvilkaarlig kalde En den förste Pintsefest i Erindring, og der, — skjöndt Bedrag, eller i det mindste Selvbedrag, synes at spille en ikke ringe Rolle derved, — alligevel stundom have fremkaldt vidunderlige Virkninger. Saaledes ogsaa her: i 1827 belöb Kirkemedlemmernes Antal sig Alt i Alt til 1,259, i 1840 var det steget til 21,739, og nu blev det omtrent staaende paa samme Punkt, saa at det i Missionary Herald for 1845 endnu ikke angives til mere end 22,652, hvilket udgjör omtrent $\frac{1}{4}$ af Öernes Befolkning. De Döbtes Antal er imidlertid betydelig större, — alene den Kjendsgjerning, at 70,000 Hawaianere antages allerede at have lært at læse, vidner om, hvor langt Underviisningen og med den Religionen er trængt ind i Befolkningen, — men selv afseet fra den ikke ubetydelige Mængde indfödte

Catholiker, om hvilke mere længere nede, maa man erindre, at den independente eller congressionalistiske Kirke indenfor sit videre Omraade tæller Mange, som den ikke har optaget som „Medlemmer“ (members of the church) og som saadanne nægtet Adgangen til Herrens Bord — Kongen f. Ex. — fordi de ikke ved deres nöie Prövelse viste sig at være sande, troende Christne, — ligesom man heller ikke maa glemme, at den anvender Kirketugten, der alene her paa Öerne har fört til 2 à 3000 Protestanters Excommunication.

Antallet af udsendte Missionstjenere til Sandwichsöerne fra 1820—44 er, Fruentimmerne fraregnet, 61; Gjennemsnitsantallet 40, saaledes under vort Ophold 25 egentlige Missionairer, 2 Læger, 8 Lærere, 3 Agenter, 1 Bogtrykker og 1 Bogbinder. Af Kirker gives der paa alle Öerne tilsammen 23; af Almueskoler en overordentlig Mængde, saaledes alene i Honolulu 14, paa Maui og den tilgrændsende lille Ö Lanai 114, paa Hawaii 130. Hver af disse Almueskoler har 1, undertiden 2 indfödte Lærere; Börnenes Antal i dem alle tilsammen er 15,393, disse holdes ved Loven til stadig Skolegang, og ere pligtige at hjelpe Læreren ved Opdyrkningen af hans lille Jordlod, hvilket, foruden en tarvelig Pengelön, tilstaaes ham af Staten. Ögruppen har fremdeles flere Höiskoler eller lærde Skoler; en af disse, de unge Hövdingers Skole, har jeg allerede nærmere omtalt, her skal jeg kun endnu nævne Missionsseminariet i Lahainaluna eller Övre-Lahaina, som i 1844 besögtes af ikke mindre end 130 Disciple, og fra hvilket der siden 1831 vare udgaaede 368 Elever, hvoraf efterhaanden 108, (oplærte i Historie, Geographie, Grammatik, Algebra, Geometrie, Trigonometrie, Navigation, Landmaaling, Tegning o. s. v.) havde faaet Ansættelse som Lærere ved Almueskolerne, og 35 som Regjeringsbetjente; — den ligeledes paa Maui beliggende qvindelige Pension med et Gjennemsnitsantal af 50 Piger, der foruden de sædvanlige Undervisningsgrene oplæres i qvindeligt Haandarbeide samt i at opelske Silkeorme; — endelig en mindre Anstalt for 50 Drenge og en for 20 Piger paa Hawaii: — hvilke fire Anstalter hidtil ere bekostede af Missionen

med en Totalsum af over 100,000 Piastre, medens Omkostningerne for de ovennævnte Almueskoler udredes af Staten. Det vil være paa sin Plads til Slutningen endnu her at nævne det mere praktiske Institut paa Nordvestsiden af Oahu, hvor de Indfödte fornemmelig oplæres i Haand-, Industrie- og Markarbeide; denne Anstalt underholder sig selv, dog har Regjeringen indrömmet den et betydeligt Areal Land.

En gift Missionair har i Penge 4 à 700 Piastre og beregner han alle Emolumenter, saasom Gagetillæg for större Familie, fri Undervisning for Börnene, frit Huus, fri Doctor, Apotheker etc., da kan hans Indtægter Alt i Alt löbe op til 1500 à 2000 Piastre, hvortil kommer at han i Missionens Pakhuus kan erholde alt, hvad han behöver til sit Huses Fornödenheder, til forholdsviis billige Priser*).

Vi have seet, at Udgifterne til Religionens og Undervisningens Fremme paa Sandwichsöerne ere betydelige. Den amerikanske Mission, hvis Udgifter naaede deres Höidepunkt i 1837, da de stege til 63,500 Piastre, og som senere i Gjennemsnit aarlig har udredet 36,000 Piastre, har i Alt svaret en Sum af næsten 700,000 Piastre, naar iberegnes 50,000 Piastre fra det amerikanske Bibelselskab, og 20,000 fra „Tract Society“. Den hawaiiske Regjering udreder siden 1841 20—30,000 Piastre aarlig. Frivillige Bidrag fra Indfödte til Opbyggelse af Kirker o. s. v. löb fra 1837—44 op til en Sum af næsten 20,000 Piastre. Der er fremdeles en vigtig Udgiftsgreen, som vi aldeles ikke have omtalt endnu, og det er den meget virksomme Presse, der har 4 Bogtrykkerier at raade over, og sætter 40 Indfödte i stadigt Arbeide. Alene fra Missionens Presse var der udgaaet ikke mindre end 65 Millioner trykte Sider, deriblandt, foruden de forskjelligste Skole- og Læreböger, 20,000 Exemplarer af den Hellige Skrift, og 30,000 af det nye Testamente.

---

*) Et saadant Pakhuus fandtes i Honolulu, og var en stor to Etages grundmuret Bygning. Her fandtes Alt, endog Aviser og Tidsskrifter. Alle hertil ankommende Varer havde Toldfrihed.

De nævnte Talstörrelser give vistnok et storartet Begreb om de Offre, man her har bragt i Christendommens Tjeneste, men kun et tört og dödt Billede af de Forhold, hvorunder den trives og bevæger sig paa Öerne; for mere at anskueliggjöre dette for Læseren, ville vi nu, forsaavidt vi ikke allerede have gjort det i det Foregaaende, före ham selv om med os i Kirker og Skoler. Det traf sig just en Söndag, at vi ingen Gudstjeneste havde ombord, og derfor greb Leiligheden til at overvære de Indfödtes Andagt i den store Kanak-Kirke. Denne der er opfört af Coralblokke, med en Omkostning af over 30,000 Piastre, ligger ved den östlige Ende af Honolulu, i temmelig Afstand fra den egentlige By. Blottet for enhver architectonisk Skjönhed, medmindre et lille afstumpet Taarn ved dens ene Ende skulde gjöre en saadan Fordring, ligner den udenfra et Pakhuus eller et umaadeligt Skuur, og frembyder indeni ikke en Buegang, ikke en Hvælving, eller blot saa meget som et Billede, et Alter eller deslige, der kunde skjænke Öiet et velgjörende Hvilepunkt i dette store tomme Rum. Vi maae huske paa, at vi have med Indenpendentere og endda med nordamerikanske at gjöre, fra hvem Intet ligger fjernere end Kunst og Smag. Menigheden, mest Fruentimmer, strömmede snart til og besatte i faa Öieblikke saavel Bænke som Gallerier; paa Alterets Sted stod Prædikestolen, tilhöire for den en med röde Atlaskes Gardiner tilhyllet Stol for Kongen, i lige Flugt hermed en anden for Hövdingerne, og nederst i Kirken en tredie for den store Paki og for Oahus Gouverneur, vor Ven Kekoanoa. Gudstjenesten begyndte med en hawaiisk Psalme, der blev smukt udfört af et dertil indövet Chor, derpaa holdt Mr. Armstrong en lang Prædiken om Sabbathens Helligholdelse. Menigheden syntes andægtig at lytte til hvert Ord, der udgik af deres Lærers Mund, og om end maaskee Enkeltes Tanker vare mere henvendte paa de Fremmede end paa Gud, saa var dog Stilhed og Andagt udbredt over Forsamlingen, og det vakte hos os, der förste Gang overværede en Gudstjeneste blandt omvendte Hedninger, en egen Fölelse, da vi saae Mænd, der selv endnu havde

anraabt Ku, Lone, Kane og Kanaloa, og alle de övrige Tusinder af Guder, nu tilbede den eneste sande Gud, da vi saae de Samme, der, skjælvende for hine Afguder, föleslöse havde slæbt deres Brödre til Slagterbænken i Heiauen, nu böie deres Knæ og opsende deres Bönner til Kjærlighedens og Forsoningens Gud. Præstens Tale og den kolde strænge Tro, der aandede igjennem den, vilde maaskee have forstyrret det venlige Billed, hvori Nutiden viste sig for os ligeoverfor den hedenske Fortid, men Mr. Armstrong prædikede i de Indfödtes Sprog, og först bagefter erfarede vi, hvorledes han paa den mest skaansellöse Maade havde brudt Staven over Alt, hvad han förte ind under Begrebet af Helligdagsbröde, og hvorledes han havde truet med at Sygdom og Ulykker vilde hjemsöge deres lille By som Himlens Straf, fordi Söndagen iforveien fem Europæere — rimeligviis Corvettens Officerer — vare galloperede gjennem Honolulus Gader, et Skib var blevet bugseret ind i Havnen, og en Kanak havde baaret noget Smedejern tværs over Gaden. Det har altid været mig en Gaade ved den presbyterianske Kirke, hvorfor den saa strængt helligholder Tiden og slet ikke Stedet. Jeg sigter herved ikke blot til at Præsten betræder Prædikestolen, som en Docent hos os sit Catheder, ifört en Spidskjole og med en lang Svippestok i Haanden, som han sætter fra sig og hænger Hatten paa, idet han begynder sin Tale; men den samme Kirke, hvori vi om Söndagen overværede Gudstjenesten, blev to Dage efter, rigtignok i et veldædigt Öiemed, af de samme Missionairer afbenyttet som verdslig Concertsal; — dog herom mere i det Fölgende.

Under Kirken befandtes en meget höi Kjelder, som var indrettet til Locale for forskjellige Skoler. Gulvet saavelsom Skolebænkene, der vare af Jord, vare belagte med Hö og Halm; en stor Tavle og et Catheder for den indfödte Lærer var det eneste Inventarium, der fandtes i flere af dem. De tre förste Skoler, jeg besögte, vare for Drenge og Piger i Fællesskab: en af dem for halvt forvildede Börn, som man havde samlet op ved Værftet og Strandbredden; den fjerde var for 40 Piger, og her lærtes, foruden Læsning og Skriv-

ning tillige Regning, Geographie, Syning og Sang. Ingen af Börnene vare nögne, de vare tvertimod omhyggeligt paaklædte allesammen. Lidt borte fra Kirken laae endelig endnu en „select“ eller „station school“ for de flinkeste Drenge, som man havde taget ud af de andre Skoler; den talte 35 Disciple, Localet var her rummeligere og hyggeligere, det var meubleret med Borde og Bænke, og paa Væggene hang flere Landkort og de ti Bud. Her undervistes ikke blot i de ovennævnte Elementarvidenskaber, men tillige i Algebra, Religion og Historie.

Jeg har ovenfor sagt, at næsten alle Skoler staae under Ledning af indfödte Lærere, og at disse uddannes paa Missions-Seminariet i Lahainaluna. Missionens Plan gaaer imidlertid langt videre, den haaber her, som andetsteds, efterhaanden at kunne gjöre sig undværlig, den imödeseer Tiden, hvor Folket, gjennemtrængt af Civilisation og Christendom, deels vil ansætte de nuværende Missionairer som sine Præster, deels selv vil kunne opfostre Ordets Forkyndere i sit Skjöd, og da tænker den paa atter at opsöge nye Lande, og bruge sine rige Midler til ogsaa der at saae Christendommens Sæd. Alt hvad man endnu havde opnaaet, bestod dog kun i, at nogle Indfödte havde faaet Tilladelse (licence) til at lære og til at prædike; derimod var Ingen af dem hidtil ordineret som Præst, og saaledes tilstaaet Retten til at administrere Sacramenterne. Selv denne „licence“, navnlig den skriftlige, uddeeltes kun sjelden, dog gaves den netop til to unge Indfödte under vort Ophold i Honolulu, og vor værdige Præst, Pastor Hansen, bivaanede denne Handling. De vordende Lærere vare ikke udgaaede fra Missionsseminariet, men derimod privat underviste; de medbragte fortrinlige Vidnesbyrd om christelig Vandel, og i den Examination, der anstilledes af de tre tilstedeværende Missionairer, lagde disse ikke blot Mærke til Examinandernes Udvikling af Dogmerne og den bibelske Christendom, men ogsaa til, hvorvidt en from og christelig Aand udtalte sig gjennem deres Svar. Til Slutningen blev ogsaa vor Præst opfordret til, naturligviis ved Hjælp af Tolk, at rette nogle Spörgsmaal

til dem; han examinerede dem da i Betydningen af Christi Ord: „Jeg er ikke kommen for at ophæve Loven, men for at fuldkommengjöre den“, i Læren om Troen og Sacramenterne o. s. v., og paa Alt fik han sunde og træffende Svar. De förtes derpaa til Kirken, en Tale holdtes til dem for den forsamlede Menighed, og endelig modtoge de dybt rörte deres Indvielse, og Velsignelsen lystes over dem.

Önsker man nu at vide min Mening om hvad Indflydelse den nordamerikanske Mission har udövet paa det hawaiiske Folk, da bliver den omtrent följende: Tiltrods for de talrige og bittre Fjender, Missionairerne her have og altid have havt at kæmpe med, maa det indrömmes, at Sandwichsbeboerne, fra en Tilstand, hvor Menneskeæderi og Menneskeoffringer hörte til Dagens Orden, hvor Forældrene myrdede deres Börn, og Börnene efterat være voxet op, mishandlede, bortjoge, eller naar de vare mindre grusomme, dræbte deres gamle affældige Forældre, hvor Qvinden levede afsondret og i Fornedrelse, hvor Slaveri og Despotisme nedtrykte Folket, hvor Eiendomsretten var tvivlsom, og den personlige Sikkerhed slet betrygget, hvor Blodskam havde Lovens Hævd, hvor Ladhed kappedes med Drukkenskab og sandselig Vellyst, og hvor Folkets medfödte Godmodighed laae qvalt under Falskhed og Lögn; — at de fra denne fornedrende, fast dyriske Tilstand, siger jeg, have hævet sig til et afholdende, fredeligt, retskaffent og tildeels kundskabsrigt Folk, med en kjærlig Regjering og milde huslige Sæder; hyggelige Boliger, udstyrede med Meubler og europæisk Huusgeraad, træde efterhaanden istedetfor deres usle tomme Græshytter; istedetfor Poi og raa Fisk nydes tildeels Bröd og Kjöd; istedetfor den tynde, skjöre Tapa bruges Bomulds- og Silketöier; tilligemed Taroen dyrkes nu ogsaa Sukker, Kaffe, alle Slags Frugter og Kjökkensager; istedetfor Lediggang og Kavadrik seer man Husfliden oplive mangen Hytte; istedetfor Ryggeslöshed og Utugt træde mere og mere christelige Ægteskaber og fromt Levnet. Og dog lader det sig desværre ikke negte, at navnlig Folkets Sædelighed endnu staaer paa et meget lavt Trin; ikke Blufærdighed, men kun

Frygt for Lovens Straf holder Vellysten i Tömme; selv Söndagen, der med det, Missionairerne egne Bigotteri, belægger hver Baad, hver Hest, kort Alt med en Helligheds Lænke, har dog ikke kunnet smedde denne omkring de hawaiiske Qvinders löse Sæder, og disse give sig til Priis, uden at deres egen Ægtefælle, deres Broder, Fader eller Moder blues derved eller söger at afholde dem derfra. Ved Landingsbroen saae vi dem daglig, rigtignok iförte deres lette Blouse eller Særk, springe i Vandet lige ved Siden af os og svömme omkring under Jubel og stöiende Glæde mellem Fartöierne i Havnen, og de paalideligste Mænd udtalte det for os som deres Overbevisning, at der paa alle Öer maaskee neppe gaves en eneste uskyldig elleve Aars Pige. Ogsaa af to criminelle Opgivelser, den ene fra 1839, den anden fra 1846 fremgaaer det, at paa den förste, af 522 Forbrydelser de 345 (ɔ: 65 prct.), paa den anden af 427 Forbrydelser de 291 (ɔ: 70 prct.), udelukkende omfatte Utugt og Liderlighed, og dog maa det vel antages, at denne Last forholdsviis kun sjelden röbes og derved bliver Gjenstand for Lovens Straf. Det vilde imidlertid være höist ubilligt at bebreide Missionairerne, at de ikke allerede efter 25 Aars Stræben have udryddet den siden Aarhundreder i Folket rodfæstede, og af de Fremmede kun altfor meget nærede Skjödesynd, og hellerikke er det denne Forsömmelse, men meget mere deres positive Indgriben i Folkets Sæder og timelige Velfærd, som man i Særdeleshed saa haardt har lagt Missionairerne til Last. Man har beskyldt dem for at have misbrugt Religionen som et Middel til at tilrane sig verdslig Magt og Herredömme, man har latterliggjort deres Bestræbelser som Teatotalister og opholdt sig over deres religiöse Strænghed, Anvendelsen af deres Kirketugt, den devote Overholdelse af Sabbathen og deres skaansellöse Fordömmelse af Sang, Dands, Musik og andre lige saa smukke som uskyldige Livets Glæder. Vi have allerede seet, at disse Anker ikke ere fremsatte uden Grund, ja at Missionairerne vistnok have gjort sig skyldige i store Misgreb; imidlertid maae dog Forholdene i Meget tjene dem til Und-

skyldning, og selv den der misbilliger deres Strenghed, og stundom smiler over deres Virksomhed i Totalafholdenhedens Tjeneste, maa paa den anden Side dog indrömme, at her er Talen om et umyndigt og for kort Tid siden endnu vildt og töileslöst Folk, og at dette er bedst tjent med at tvinges af Lovens strenge Bud. Forsaavidt man endelig har gjort Missionairernes private Liv til Gjenstand for Angreb, og beskyldt dem for at vise större Begjærlighed efter denne Verden, end det sömmer sig for Guds Riges Tjenere, da er det en Paastand, der, saavidt man sigter til Standen i det Hele, er bygget paa Hadefuldhed eller Ukjendskab til Sagen. Jeg har allerede i det Foregaaende givet en nöiagtig Beretning over deres Kaar, og man vil deraf skjönne, især naar man tager Hensyn paa Livsforholdene paa det Sted de leve, at dette ikke er mere, end de behöve til hvad der med Rette tilkommer dem for deres Anstrængelser, nemlig et sorgfrit og behageligt Liv i deres huslige Kreds, og alt hvad man har fortalt om Missionairernes Overdaadighed og Opsparelse af Capitaler, ere ligesaa latterlige som hadefulde og ubegrundede Paastande.

Skjöndt uafhængig af Missionairerne, saa dog i streng protestantisk Retning, virker det nordamerikanske „seamen's friend society" paa Sandwichsöerne. Atter her træffe vi paa et af de smukke og tillige colossale Foretagender, som ere Fostre af nordamerikansk Fromhed og Menneskekjærlighed. Man behöver ikke mange Dage at være sammen med disse den nye Verdens Beboere, for at opdage den praktiske Tendents og den utrættelige Virksomhed, som er dem eiendommelig. I en mærkelig Grad blottede for Sands for Kunst, for Poesie, for Livets Skjönhed i det Hele, have de saameget mere Greb paa det virkelige Liv. Religionen er det eneste aandelige Punkt, hvorpaa de indlade sig, ja om dette bevæge de sig endog med en stor Forkjærlighed; men deres Characteers hele Eiendommelighed afpræger sig ogsaa i deres religiöse Stræben, og de udvikle heri som i al deres Livsgjerning en rastlös Speculationsaand, som driver dem frem til det

foresatte, om end nok saa bortfjernede Maal. „The seamen's friends society" blev grundet for en ti til femten Aar siden. Nogle fromme Amerikanere i Staden New-York ynkedes over de mange forladte Söfolk, som enten dreve omkring uden Hyre, eller benyttede deres Landlov til alskens syndige Fornöielser, de önskede at frelse deres Sjæle, medens de tillige bevarede deres sammensparede Skillinger. Ideen var neppe undfangen, för den strax blev födt til Verden. Tusinder ydede deres Dollars, og snart reiste sig det colossale „sailor's home" i New-York, hvor hvert Aar ikke færre end 4000 Söfolk blive „boarded" o: faae Logis og Spise. En Plads manglede til at bygge en Kirke paa, men Amerikanerne ere ikke raadvilde; kunne de ikke bygge paa Landet, saa bygge de i Vandet. En Kirke i gothisk Stiil med Taarn, Buer o. s. v. reiste sig efter en föie Tid paa et Flaadeværk som Fundament. Totalatholdenhed blev Selskabets Lösen, og et saakaldet „Bethel"-Flag med en Regnbue paa den endnu halvsorte Himmel, en dæmrende Sol og en Due med en Oliegreen, betegnede en ny Tingenes Orden, en ny Tids Frembrud, hvor et Guds Tempel skulde opbygges i Söfolkenes Sjæle, og Brændevinets Oversvömmelse ei mere besmitte deres Legemer. Men New-York var for indskrænket en Plads: ogsaa alle andre af Söfolk stærkt besögte Havne vilde Selskabet omfatte i sin religiöse og menneskekjærlige Virken. I Havre-de-grace blev en „seamen's chaplain" ansat, en Kirke bygget og Bethelflaget heist, ligesom i Honolulu og Lahaina, i Sidney og Valparaiso, og selv til det fjerne Norden, til Gothenborg, udstrækker Selskabet sin Virksomhed. Den förste seamen's chaplain i Honolulu blev ansat 1833; den nuværende, Mr. Damon, nyder aarlig en Lön af 700 Piastre foruden fri Bolig, som Selskabet har ladet opföre tilligemed en anseelig Kirke. To Gange hver Söndag, og desuden en Gang om Ugen prædiker han, og Bethelflagets Heisning tilkjendegiver for Skibene i Havnen Gudstjenestens Begyndelse. Hans Forretninger bestaae endvidere i at seile omkring til Skibene og der leilighedsvis

viis uddele religiöse Skrifter eller Formaninger, i at besöge Fængslerne, hvor Söfolk af en eller anden Grund ere hensatte, i at udgive en Avis, et Temperance-Blad, og i at modtage fremmede Captainer og i det Hele at vise Gjæstfrihed mod Söfolk, ubetragtet af hvad Nation. Hver Dag saae man Söfolk, nordamerikanske, engelske, spanske, danske, franske, svenske, kort af alle Folkefærd, komme til ham, og enten faae forærende eller kjöbe en Bibel eller et Testamente, altid i deres eget Sprog. Nordamerikanerne ere gode Regnemestre; jeg har aldrig seet en Beretning om et religiöst Selskabs Virksomhed, uden at finde optegnet til Punkt og Prikke, hvormange „sheets“ der ere trykkede, hvormange „dollars“ og „pence“ der ere udgivne o. s. v. Af de mange Talstörrelser, jeg her som ved andre Leiligheder fik opgivne, kan jeg i Forbindelse med det alt Anförte kun huske dette, at Selskabet aarlig udgiver 18,745 Piastre. Antallet paa de bortforærede eller bortsolgte Böger har jeg glemt; jeg kan kun erindre, at det var et saare höit Tal. I Forbigaaende skal jeg iövrigt ikke undlade at bemærke, at alle Bibler, Nye Testamenter o. s. v. i det danske Sprog blive kjöbte i Christiania, da de ere for dyre i Kjöbenhavn. Passende vilde det vistnok være, om det danske Bibelselskab aarlig stillede nogle Exemplarer til „the seamen's friend society's“ Raadighed. Om Aftenen samledes som oftest en Kreds af Skibscaptainer under Mr. Damons gjæstfrie Tag, for at fordrive Tiden ved en Kop Thee og lidt Syltetöi og „cakes“, — Brændeviin og selv Öl fandtes aldrig i hans Huus. De amerikanske Hvalfanger-Captainer förte gjerne deres Koner med sig. At være samlet med disse forskjellige Mennesker, kunde de förste Gange være ret interessant, men det blev dog snart et temmeligt kjedeligt Parti. Naar Selskabet var blevet bragt til Sæde i de magelige Gyngestole, og Benene vare kastede op paa en anden Stol, paa Bordet, eller i den störst mulige Afstand ud paa Gulvet, begyndte en temmelig treven Samtale, som udfört i den bekjendte nordamerikanske

snövlende og slæbende Dialect, var temmelig uforstaaelig for en Fremmed. Paa Slaget ni skiltes Selskabet ad, efter forudgangen Bön og övrige Huusandagt.

The seamen's friend society har virket saare meget Godt, ogsaa paa Sandwichsöerne. Sömanden er i Regelen religiös; derom vil Enhver blive overbevist, som i nogen Tid er sammen med ham indenfor de samme Planker; han tager gjerne mod en gudelig Bog, han tager den ofte i eensomme Timer frem af sin Skibskiste; jeg har ei sjelden overrasket en Matros paa sin Frivagt læsende i stille Andagt i sin Bibel eller Psalmebog. Men hvormange Söfolk flakke ikke Verden rundt, uden at have en saadan Bog i deres Eie! og just dette regner jeg for en af de store Velsignelser, en af de sande Velgjerninger, som det nævnte Selskab har ydet, at Guds Ord i Tusindviis ved det er blevet udsaaet paa de mange Skibe, som i Aar og Dag borte fra Hjemmet, flakke omkring paa Verdenshavene. Thi ved Siden af sand Religiösitet besidder Sömanden som oftest en yderst letsindig Characteer; de paa Söen under mange Savn og Farer möisommeligt sammensparede Penge, blive ofte under nogle faa Dages Landlov forödte til Fornöielser, som ikke sjeldent komme ham dyrt at staae. Man seer dette paa hver Plads, man kommer til; man saae det ogsaa for faa Aar tilbage i Honolulus Havn. Men nu er det ganske anderledes, og atter her troer jeg med Sandhed at kunne sige, at the seamen's friend society med Rette bærer sit Navn. Man har visselig dets Virksomhed ikke lidet at takke for denne Forandring til det Bedre, om ikke af anden Grund, saa fordi der neppe er nogen af de 5 til 600 nordamerikanske Hvalfangercaptainer, som anlöbe Sandwichsöerne, uden han er knyttet til Selskabet, i al Fald ved et „temperance pledge", og han hyrer derfor ikke andre Folk, end de som ville aflægge det samme Löfte.

Det föromtalte Temperance-Blad, som redigeres af Mr. Damon, kaldes „the friend". Skjöndt dets Hovedformaal er at befordre Afholdenhed hos Söfolkene, indeholder det til-

lige en Mængde vigtige Handels- og Söfartsefterretninger, og mange interessante Oplysninger om Sandwichsgruppen i Særdeleshed, og Sydhavsöerne i Almindelighed. Saavel i hiin som i denne Henseende er det en af de vigtigste og uundværligste Aviser, som udgaae i Australien. Foruden „the friend“ har Honolulu endnu en anden, ligeledes af en Nordamerikaner – den fra sin „History of the Hawaiian or Sandwich Islands“ bekjendte Mr. Jarvis — meget vel redigeret Avis: „the Polynesian“, og endelig en tredie: „Sandwich-News“. Medens hiint er Regjeringsorgan, er dette derimod Oppositionsblad, og var under vort Ophold fuldt af meget nærgaaende Angreb paa Regjeringen. Nogle Smaablade i det hawaiiske Sprog, som jeg endnu maa nævne, ere: „Ka Elele“ (Sendebudet), der redigeres af Armstrong, og er traadt istedetfor Nonanona; „Lama Hawaii“ (Hawaiis Fakkel); „Kumu Hawaii“ (Hawaiis Lærer) og „Kumu Kamalii“ (Börnenes Lærer).

Fra den protestantiske Mission og den protestantiske Kirkes Virksomhed paa Sandwichsöerne ville vi nu gaae over til den catholske, der er af en yngre, eller om man saa vil, af en langt ældre Oprindelse. Det fortjener nemlig at bemærkes, at de nordamerikanske Missionairer, da de kom til Sandwichsöerne, forefandt ikke lidet, som mindede om Christendommen, især om det Gamle Testamente. Hertil hörer blandt meget andet, at Beboerne fire Gange hver Maaned havde hellige Tider, altsaa noget Tilsvarende til Sabbathen, at Omskjærelsen og Tabusystemet vare i Brug, at man kjendte Læren om Reent og Ureent, at man offrede Aarets Förstegröde, at man havde hellige Tilflugtsteder o. s. v. Den hawaiiske Tradition fortæller endvidere, at Mennesket oprindelig var skabt af Jordens Stöv af Kane og Kanaloa, to af Hawaiianernes Hoved-Guddomme, og den taler ligeledes om en stor Vandflod, hvor alt Landet med Undtagelse af Spidsen af Mauna Roa blev overskyllet af Regn og Bölger. Kun nogle faa Mennesker reddede sig i en „Laau“, et Slags Cano, som indesluttede baade Dyr og Mennesker i stor Mængde. Endelig ligner Sagnet om Waike-

lenuiaiku paa en mærkelig Maade Biblens Fortælling om Joseph. Han havde ti Brödre og een Söster, og var meget elsket af sin Fader Waiku, men hadet af sine Brödre, som kastede ham i en Grav, hvorfra han dog ved sin ældste Broders Medlidenhed blev frelst. Han undslap og flygtede til et fremmed Land, men maatte paany pröve Ondt, idet han blev kastet ned i et mörkt Hul under Jorden blandt de værste Forbrydere. Her bad han sine Ulykkesbrödre at fortælle ham deres Drömme. Den följende Nat havde virkelig fire af dem drömt: den Förste, at han saae en moden „Ohia“ (et Slags Æble), og hans Aand aad den; den Anden, at han saae en moden Banan, og hans Aand aad den; den Tredie, at han saae et Sviin, og hans Aand aad det; den Fjerde, at han saae „Awa“, hvoraf han udtrykkede Saften, og hans Aand drak den. De tre Förstes Drömme udtydede Waikelenuiaiku ugunstigt: at de skulde döe, den Fjerdes gunstigt: at han skulde befries; og det skete Alt, som han havde talet, men den Sidste fortalte Kongen om Waikelenuiaiku, som nu blev udlöst af Fængslet og gjort til en af de fornemste Hövdinger. Sheldon Dibble anförer alt dette i sin orthodoxe Iver, som Beviis for, at Hawaiianerne udgjöre en Deel af Israels Börns spredte Stammer; men Forklaringen ligger langt nærmere, thi Sagnet fortæller jo, hvorledes fra Tid til anden Fremmede have lidt Skibbrud og nedsat sig paa Öerne, Skibe (de kaldtes dengang som nu „Moku“ o: Öer) vare kjendte saavelsom Brugen af Jernet, da Cook förste Gang besögte Sandwichsgruppen, og det er rimeligt, at det er Spanierne (Quiros, Mendana o. a.) der paa deres Reiser fra Manila til Nyspanien i det 16de Aarhundrede have opdaget de hawaiiske Öer, og at det er en af disse, der paa deres gamle Kort er aflagt under Navn af „mesa“ (King's „table-land“). En höi Grad af Sandsynlighed have Catholikerne saaledes virkelig for sig, om de ville paastaae, at de have været de förste her paa Öerne. Dog herpaa ville de vel neppe beraabe sig, og jeg har ogsaa mere anfört det Nævnte som et Curiosum. Naar de derimod for fuldt Alvor som et historisk Beviis for deres Missionsvirksomheds Berettigelse

her, have paaberaabt sig en Kjendsgjerning fra en langt senere Tid, da er dette ikke mindre mærkeligt. I Aaret 1819 ankom nemlig den franske Corvet l'Uranie, Captain Freycinet til Öerne. Ombord var som Aumônier Abbé de Quélen, og han foretog paa Skibet en höitidelig Daab paa en Hövding Kalaimoku; men efterat denne — saa fortæller Arago i sin Reisebeskrivelse — havde vexlet Presenter med Freycinet, vendte han atter tilbage til sine syv Koner og offrede som för til Afguderne, og Skibet afseilede. Som det Hele var uden stor Betydning, saaledes blev det og uden videre Følger. Men en fremmed Eventyrer Rives, som var bleven optaget i Kong Liholihos Følge, og siden fulgte med ham til England, begav sig efter dennes Död til Frankrig, hvor han vakte Opmærksomhed ved sin foregivne Indflydelse hos Kongen af Hawaii, og sine Fortællinger om de vidtudstrakte Plantager, han eiede paa disse Öer. Han bestilte en stor Mængde Varer, som han lovede ved Modtagelsen at betale, og averterede i Aviserne, at han önskede Præster, som under hans Patronatskab skulde udbrede Christendommen. I Juli 1826 udnævnte virkelig Pave Leo XII en Jesuit Bachelot til apostolisk Præfect over Sandwichsöerne; en anden catholsk Geistlig, en Englænder Short, sluttede sig til ham, og Aaret efter ankrede Skibet, som overbragte dem og Rives, og desuden nogle Lægfolk fra Bordeaux, i Honolulus Havn. Rives, som skulde betale deres Reise, synes at have været en Bedrager; idetmindste flygtede han bort, uden at lade höre videre fra sig. Imidlertid landsatte Captainen Præsterne trods Kahumanus Indsigelse, og de sögte og fandt Beskyttelse hos en Broder til Kalaimoku, den uroligeog ærgjærrige Hövding Boki, der som Oahus Gouverneur bestandig vidste at trodse Dronningens Bud. Men da Boki döde, begyndte Kahumanu sine Forfölgelser mod de Indbyggere, som vare gaaede over til den catholske Religion; de bleve straffede med strengt Veiarbeide, og greb man dem fem Gange i at forrette Andagt i det catholske Kapel, da behandledes de som Afgudsdyrkere, maatte med Hænderne bortskaffe Snavset fra Fortet, og udföre andre

smudsige Arbeider. Den catholske Religion og Afguderie blev betegnet med samme Navn. Efterat de catholske Lærere paa mange Maader havde omgaaet Regjeringens Befalinger, bortskikkede denne dem i December 1831 paa et af sine egne Skibe til Californien; men nogle Haandværksfolk bleve tilbage, og virkede som Catecheter under den engelske Consul Charltons Beskyttelse. 1836 ankom en catholsk Præst Robert Walch fra Valparaiso, og Charlton gjorde hans Egenskab som brittisk Undersaat gjeldende, saa at han trods Regjeringens Forbud forblev, og i det følgende Aar vendte Bachelot og Short tilbage, foregivende, at de blot vilde opholde sig her, indtil de kunde faae Leilighed til en anden Havn. Det viste sig dog snart, at dette kun var et tomt Paaskud, en beqvem Skibsleilighed tilböd sig naturligviis ikke. Nogen Tid efter ankom den franske Orlogsfregat Venus, Captain du Petit-Thouars, som indestod for at Bachelot skulde benytte den förste mulige Leilighed til at forlade Öerne, og indtil da afholde sig fra at prædike; og Captain Belcher paa den i Havnen liggende engelske Corvet Sulphur lovede det Samme paa Shorts Vegne. Præsterne forlode virkelig Öerne, og man vedblev at forfölge og straffe de catholske Indbyggere. Endelig, i 1839 indsaae man paa hvilken farlig Afvei man befandt sig, og al Straf for Troens Skyld blev nu forbudt. Men det var forsildigt. Tre Uger efter Udstedelsen af Kongens Toleranceedict, d. 9de Juli 1839, ankom den franske Fregat l'Artemise, Captain Laplace til Honolulu med Ordres til kraftig at optræde mod hiint Uvæsen hvorom Rygtet var kommen til Frankrig. Laplace udstedte strax et Manifest, hvori han anmeldte at være udsendt for at gjöre Ende paa franske Undersaatters slette Behandling, beklagede sig over det haanende Udtryk: Afguderie, hvormed man benævnte den catholske Religion, og endelig over Regjeringens Intolerance. Han opstillede dernæst flere Fordringer som væsentligt gik ud paa at forlange en fuldkommen Ligeberettigelse for den catholske og protestantiske Religion, og tilsidst forlangte han 20,000 P. som Garantie for Regjeringens frem-

tidige gode Opförsel mod Frankrig. Den ulykkelige Regjering maatte naturligviis, truet af Bombardement, anerkjende den Stærkeres Ret; Pengene bleve mod höie Renter sammenskrabede ved Laan hos europæiske Kjöbmænd, og en Tractat blev afsluttet, hvori, foruden Religionsspörgsmaalet, tillige bestemtes, at ingen Franskmand, anklaget for hvilkensomhelst Forbrydelse, kunde blive domfældt uden ved en Jury, sammensat alene af Fremmede, og endvidere — i Modsætning til den af Kongen 1838 udgivne Lov, der forbyder Indförsel af Brændevine og lægger en höi Told paa Vine, — at Indförselen af franske Kjöbmandsvarer, i Særdeleshed Vine og Brændevine, ikke kunde forbydes, og at ingen höiere Indförselstold end 5 pCt. ad valorem maatte paalægges dem. Om denne Tractat og dens Virkninger vil der blive talt nærmere i det följende.

At forfölge Nogen for Religionens Skyld, lader sig naturligviis aldrig forsvare, og den hawaiiske Regjering maa tilskrive sig selv Följerne af sin Fremfærd, ligesom at Missionairerne, som ikke anvendte al deres Indflydelse paa at standse et sligt Uvæsen maa dadles. Men hvorfor foretrak den catholske Propaganda at bringe Splid og Tvedragt, hvor der herskede en enig christen Menighed, istedetfor at udbrede sig over Lande, hvor Christendommen endnu aldrig havde været forkyndt? Og hvor lidet sömmede det sig for en civiliseret Nations Repræsentant, i en Overeenskomst der skulde aande Iver og Begeistring for Religionen, at indtvinge Fordringer, som igjen maatte nedstyrte det Folk, til hvis Talsmand han ukaldt opkastede sig, i raae og töileslöse Sæder.

I faa Aar har den catholske Religion udbredt sig med en overordentlig Hurtighed over Sandwichsöerne. I Begyndelsen af 1846 var Catholikernes Antal 14,500, medens vi opholdt os der, var det voxet til 16,000; Skolernes Antal var i det nævnte Tidsrum steget fra 110 til 130; af Kirker og Capeller var der 90, — alt ifölge Abbé Maigrets Opgivelse. Jeg besögte engang Mr. Maigret, der for Tiden fungerede som Biskop, og jeg fandt i ham som

i de andre franske Geistlige, jeg traf paa denne Reise, en saare dannet og forekommende Mand, ligesom det fortjener at fremhæves, at han ikke har gjort sig skyldig i underfundige Intriguer for at faae Fodfæste paa Öerne. Han beboede et lille meget uanseeligt Huus ved Siden af den store catholske Kirke i Byen; hans hele Leilighed bestod i to smaa Værelser; en Seng, et meget simpelt Bord, nogle ligesaa tarvelige Stole og en gammel Sopha, udgjorde hans hele Bohave. Jeg kunde ikke andet end anstille en Sammenligning mellem denne yderst simple Bolig og de nordamerikanske Missionairers hyggelige og comfortable Huse, og uvilkaarlig opstod da det Spörgsmaal, om ikke Familielivet med dets Behageligheder, Pligter, Bekymringer og Fordringer, maatte bortdrage disse Sidste fra at skjænke deres Virksomhed som Geistlige den fornödne Opmærksomhed, en Virksomhed, for hvilken de catholske Geistlige gjorde Afkald paa Alt, og hvori de foregik deres Menighed med et beundringsværdigt Exempel paa Afholdenhed og Selvfornægtelse. Under mit korte Besög hos Mr. Maigret faldt Talen paa de Stridigheder, som havde fundet Sted, men han udtalte sig paa en særdeles fredelig og forsonende Maade, yttrede ikke den ringeste Bitterhed mod de protestantiske Geistlige, og hvad Forfölgelserne mod Catholikerne angik, da hörte disse, sagde han, til de svundne Tider. I Selskab med Abbeden besaae jeg den catholske Kirke, en meget anseelig Bygning, opfört af Coralblokke, med et afstumpet lavt Taarn, hvorpaa var anbragt et Kors. Foruden Höialtret vare her to mindre; men iövrigt var intet videre at mærke i Kirkens Indre, Billederne vare af ringe Værdie, og Orgel fandtes her slet ikke. Det var imidlertid Meningen, at dette Öernes störste catholske Tempel skulde udstyres paa en værdig Maade. Men kort för vor Ankomst var Efterretning indlöbet, at et Skib, som medbragte den for Öerne i Sydhavet udnævnte Biskop Ronchouse, og hvor ombord fandtes et Orgel og andre Kirkeprydelser til Honolulu Kirke, var forlist. Ved Hovedkirken er en

Skole for 300 Börn, deelt i 6 Afdelinger med 6 indfödte Lærere, Alt under Abbedens specielle Tilsyn.

Efter saaledes at have givet en Skildring af Christendommens Tilstand paa de hawaiiske Öer, skal jeg forsöge at give en kort Fremstilling af dens Indförelses Resultater, saaledes som jeg forefandt dem under mit Ophold. Men for at dette kan forstaaes rigtig, bliver det nödvendigt, at jeg gaaer noget tilbage i Tiden, og giver en Oversigt over hvad det var for Stof, her skulde bearbeides.

Stifteren af det hawaiiske Kongerige er Kamehameha I. Han var en Sön af Keoua, Konge over Vest-Maui og Halvbroder til Kalaniopu, Konge over Hawaii, som regjerede paa den Tid Cook kom til Öerne. Kalaniopu yndede ham meget, og overlod ham derfor ved sin Död 1780 det Halve af sin Öe, medens hans egen Sön maatte lade sig nöie med den anden Halvpart. Men Sönnen, utilfreds hermed, paaförte sin Fætter Kamehameha Krig, hvori lidt efter lidt Kongerne over de andre Öer, vel mest af Misundelse over Kamehamehas voxende Magt, deeltog, og denne Krig endte, efter 16 Aars Forlöb, i 1796 med hele Öegruppens Underkastelse under Kamehameha I's. Scepter. Dette heldige Udfald skyldte han, næst sin egen Tapperhed og Klogskab, fornemmelig de engelske Sömænd Isaac Davis og John Young, som, bekjendte med Brugen af Skydegeværer og Kanoner, meer end een Gang gjorde Udslaget i de svære Kampe, som fandt Sted, navnlig i det tidligere beskrevne Slag i Nuanu-Dalen. Efterat være bleven Eneherre, offrede han sin övrige Regjeringstid til sit Lands og Folks Opkomst, og ved forstandige og kraftigt overholdte Love, vidste han at bringe en saadan Ro og Orden i Landet, „at gamle Mænd og Qvinder vare sikkre, naar de laae paa Veien“, saaledes udtrykke Indvaanerne sig i deres naive Sprog, naar de omtale denne deres uforglemmelige Konge. Alle Reisebeskrivere ere enige i at omtale ham og hans Hövdingers Dannelse; de ældre Hövdinger vide endnu at fortælle om hans store Rigdomme, om den Flaade han samlede og de Fæstninger han anlagde. Alt dette maa nu vistnok ikke forstaaes saa

lige efter Bogstavet. Han var en halvvild Hövding for et heelvildt Folk, og intet meer eller mindre; men bedömmes han efter de Forhold, hvorunder han levede, da maa man visselig have stor Ærbödighed for ham. Som Kriger gjorde han det, som Ingen tidligere havde kunnet udföre, han undertvang alle Öerne, og ikke tilfreds hermed, gik han endog længe svanger med den eventyrlige Plan, at seile med sine Canoer over Verdenshavet, og betvinge det kun af Sagn bekjendte Tahiti. Men især maa man prise hans Klogskab. Denne hjalp ham maaskee nok saameget som hans Tapperhed til at beseire sine Modstandere. I sin Omgang med de Fremmede, der deels i Krigsskibe deels i Handelsanliggender med hvert Aar hyppigere besögte Sandwichsöerne, lagde han især Beviser for sund Sands og Klögt for Dagen. Ved en fast og værdig Holdning vidste han at skaffe sig Agtelse iblandt de Fremmede; men paa samme Tid afholdt han sig fra alle Voldsomheder imod dem, hvorofte han end af rovgjerrige Hövdinger opfordredes dertil, straffede meget mere med Strenghed og uden Persons Anseelse enhver Krænkelse af Gjæsteretten, kort undgik Alt, som kunde have en Indskriden af fremmed Vaabenmagt til Følge. Denne hans kloge og velberegnede Politik forfeilede ikke sin Virkning. Siden Cooks Drab vare Öerne og Indbyggerne komne i Vanry hos de Söfarende, men med hvert Aar bleve de nu besögte af flere Skibe; Fremmede nedsatte sig der, og Kamehameha opmuntrede Andre til at følge efter, og endnu för hans Död vare Sandwichsöerne blevne et vigtigt Punkt for Verdenshandelen. Allerede Vancouver anerkjendte Kamehameha som en Personlighed, der var meget forskjellig fra de andre Hövdinger, som nögne og pyntede med Fjeder, kom ud til Skibene i deres Canoer, og frydede sig som Börn over en Foræring af et broget Stykke Töi eller et lille Speil. Hiin berömte Verdensomseiler vidste at sætte tilbörlig Priis paa Kamehamehas Egenskaber, og gav ham virkelig værdifulde Gaver af Oxer, Faar o. a. desl. Tidlig erkjendte ogsaa denne Hövding den hvide Mands Overlegenhed, og sögte at tilegne sig hans Kundskaber og Færdigheder. At hans Hensigt hermed vistnok först og

fremmest gik ud paa at lære at före Krig, er saare naturligt, da han paa den Tid var opfyldt af sine ærgjerrige Planer at undertvinge alle Öerne, og ligesaalidet kan man undre sig over, at han siden, for at sikkre sig sit Herredömme, og omgive sig med en imponerende Storhed stedse arbeidede paa at samle Kanoner, Geværer, Ammunition, Skibe osv. Men samtidig hermed gjorde han Forbedringer i Rigets Styrelse, hvorved han ligeledes lyttede til de hvide Mænds Raad og Veiledning. Iblandt disse maa man især nævne de to tilforn omtalte Englændere. Disse Mænds, men navnlig John Youngs Liv, er nöie knyttet til Kamehamehas og Sandwichsöernes nyere Historie. Jeg har alt i det Foregaaende omtalt hans Herkomst og Maaden hvorpaa han gjordes til Fange.

Kamehamehas Fortjenester af sit Land bleve taknemmelig paaskjönnede af hans Folk. Ved hans Död, som indtraf d. 8de Mai 1819, var dyb og almindelig Sorg over hele Landet, thi trods det meget Blod, som var udgydt, tildeels som Følge af hans Erobringslyst, höiagtede dog Alle ham for hans Tapperhed, Klogskab og milde og höimodige Sind. Maaden hvorpaa denne Sorg yttrede sig, beskrives imidlertid af flere troværdige Forfattere som det forfærdeligste Billede paa Raahed og vilde Sæder. Den store Mængde slog Fortænderne ind i Munden paa sig, (den gamle Kekoanoa gaaer den Dag i Dag uden Fortænder i den Anledning); mange lemlæstede sig paa det grueligste. En frygtelig Hylen, som varede Dage og Nætter, og dybe og bævende Jammerklager, som udgik fra Tusinder af Boliger, opfyldte Luften over hele Öegruppen og forkyndte de Følelser, hvormed Folket skiltes fra sin store mangeaarige Hersker. Det var et gammelt Sagn paa Öerne, at en grusom Konges Been ikke kunde skjules, og man pleiede da at gjöre Pile, Fiskekroge og andet sligt af dem, og overlæsse dem med Forbandelser; men Kamehamehas Lig forsvandt faa Dage efter hans Död. Ingen vidste, hvor han blev begravet, uden hans Allernærmeste, som aldrig vilde röbe det, og intet Mindesmærke forkynder følgelig den Klippehule, hvor Stifteren

af det hawaiiske Kongeriges Dynastie har fundet sit Hvilested; men Sagnet om ham vil gjemmes gjennem flere Generationer, og vil först uddöe med Folket selv, det Folk som skylder ham Grundlæggelsen af de betydelige Forbedringer, der have havt en saa stor Indflydelse paa dets Fremtid.

Efter Kamehamehas Död blev hans Sön ved Keopuolani, Liholiho eller Kamehameha II., udnævnt til hans Efterfölger; men den anden Enkedronning, den stolte og myndige Kahumanu, blev den egentlige Regent. Allerede i sin Mands levende Live havde hun megen Indflydelse, og havde formaaet ham til at gjöre den Bestemmelse, der ved Udelukkelse af den anden Enkedronning Keopuolani*) sikkrede hende kongelig Myndighed. Den unge Konge syntes at have en saadan Formynder behov, da han mere följte Tilböielighed til Sviir og Sværm, end til alvorlige Regjeringssysler. Kahumanu beholdt Regimentet under ham og hans Efterfölger indtil sin Död, som indtraf 1832. Navnlig under Kahumanus Bestyrelse af Landet, forberededes det hele

---

*) „Kamehameha giftede sig med Kahumanu af Kjærlighed og med Keopuolani af Politik. Den Sidste kunde man kalde hans Embeds Kone. Landets Skik med Hensyn til den kongelige Familie, böd ham at besöge hende maanedlig een Gang, umiddelbar efter hendes Renselse, om hvilken hun maatte give ham officiel Underretning. I Ægteskaber af denne politiske Characteer, levede de kongelige Ægtefolk i Almindelighed adskilte, hver for sig forsynede med en Ægtemage efter eget Valg, som da boede hos dem. Paa denne Maade var Hoapili Keopuolanis Mand, med Kamehamehas Samtykke. Naar Kongen besögte hende, var det altid i stor Pomp, og kom han til Söes, da var det i en Cano, hvis Fartöisfolk vare tæt indsvöbte i Töier, der lignede dem, de brugte til deres Malo's".

„Kamehameha behandlede altid Keopuolani, som nedstammede fra en af de ældste og fornemste Familier, med stor Udmærkelse. Hendes Börn vare Arvinger til Regjeringen. Naar hun var i Barnsnöd, blev Kongens eget Gudebillede bragt ind i Kamret, og i dets Nærværelse skulde Barnet födes. Kom Gudebilledet ikke til rette Tid, maatte Navlestrænghen ikke overskjæres, för det var ankommet. Kun med dette Vidne blev Barnet betragtet som ægte födt". (Jarves Sandw. Ö. Hist. 3die Udg. Pag. 100).

Lovgivningsarbeide, hvorpaa Staten nu hviler; men forinden jeg giver en Skildring heraf, troer jeg det rigtigst at meddele nogle korte Oplysninger om Folkets og Regjeringens tidligere Tilstand, deels fordi det kan være interessant at anstille en Sammenligning mellem det Nuværende og Forbigangne, deels fordi meget, som nu forefindes, ikke kan hente sin Forklaring uden i det Foregaaende.

Læser man de historiske Beretninger om Sandwichsöerne af Jarves og Sheldon Dibble, — som maa ansees for meget troværdige, da de deels ere stöttede paa gamle „melés“ eller Sange, der vare overleverede fra Mand til Mand, og ofte endnu leve i Folkets Erindring, deels paa saadanne Mænds og navnlig Missionairernes Vidnesbyrd, som have færdedes mellem Indbyggerne, da de endnu befandt sig i deres vilde Tilstand, og som bekjendte med Sproget havde Alt fra förste Haand, — læser man, siger jeg, i disse Mænds historiske Beretninger, da vil man undre sig over her at blive bekjendt med et Aristokratie, som forgjæves söger sin Lige. Hövdingerne og det almindelige Folk vare formelig tvende adskilte Kaster, næsten forskjellige Folkestammer, hvad ogsaa virkelig nogle Forfattere have antaget dem for*). Ikke blot, at de förstnævnte vare

*) Hövdingernes store Forskjel fra det almindelige Folk skriver sig maaskee tildeels fra Blanding med Europæerne, hvorom bestemte Sagn fra gamle Tider tale; saaledes satte Kaikioewa, den afdöde Gouverneur paa Kauai stor Priis paa at nedstamme fra nogle Fremmede, som i den hawaiiske Konge Kealiiokaloas (den 14de i Genealogien för Kamehameha) Tid led Skibbrud paa Hawaii. Captainen og hans Söster, saa fortælles der, naaede ene ind til Strandbredden, og bleve her siddende længe med deres Hoveder böiede af Sorg, hvorfor Stedets Navn endnu kaldes Kulou (böiende sig ned). En tidligere Gang, fortælles der, ankom til Hawaii Fremmede paa Baade, som hverken havde Seil eller Master. De bare alle hvide og gule Klæder, og En havde en Hat med Fjeder i, og en lang Kniv ved sin Side. De forbleve paa Öerne, bleve Hövdinger og berömte Krigere og regjerede i lang Tid Hawaii. Flere andre Besög omtales, de sidste omtrent 150 Aar för Cook. At der derfor flyder europæisk Blod i Flere, tör vel nok antages, og de Enkeltes lysere Hudfarve

paafaldende höiere og stærkere byggede; men de udmærkede sig tillige ved en större Belevenhed, og havde derhos uddannet sig et ganske særeget Sprog, som alene kunde forstaaes blandt dem selv indbyrdes, ja det gik hermed saa vidt, at naar det almindelige Folk hændelsesviis opfattede Betydningen af et enkelt Ord, da blev strax et andet sat i dets Sted. I enhver Green af Livet viste sig denne Forskjel; Huse, Klæder, Föde, Badepladser, kort Alt holdtes afsondret for dem, og enhversomhelst Berörelse med Folket medförte Besmittelse. Med Foragt saae de ned paa de lavere Classer, og deres Luner var den eneste Lov, de kjendte ligeoverfor den simple Mand. Roede denne med sin Cano en Hövding i Veien, da blev han overseilet, traadte han, medens hans Hoved var bekrandset, vaadt, eller tilsmurt med Leer, i Skyggen af en Hövdings Huus, da havde han sit Liv forbrudt. Hövdingerne vare de eneste Eiendomsbesiddere, og de eiede, som Jarves siger, ikke blot Jordbunden, men ogsaa Folket, som dyrkede den, ikke blot Fiskene i Söen, men ogsaa Fiskerne og deres Tid, Tjeneste og Redskaber. Men ligesom de kun fulgte deres egne Luner, saaledes var det ogsaa dem, der udelukkende vare Kongens Raadgivere i Regjerings-Anliggender; aldrig tog nogen menig Mand Deel deri, Hövdingerne alene afgjorde, hvad der var Ret og Uret, gavnligt og skadeligt, de ene raadede over Krig og Fred, Liv og Död. At en Mand af Almuen hævede sig til nogen Indflydelse og Magt, var följelig uhört. I levende Live bleve Hövdingerne adlydte eller næsten tilbedte, men efter Döden formelig forgudede. Medens det om det övrige Folk antoges, at de Afdödes Sjæle vandrede til Po — Mörket — hvor de skulde tjene Guderne til Föde, — eller

---

og deres brune eller rödligt kröllede Haar synes at tyde paa det Samme, ligesom disse Öeboeres smuktformede Hjelme, smagfulde Fjærkapper, ziirlige Mönstre af Töier, forskjellige Industrigjenstande og endelig deres udviklede Krigskunst lader formode, at de allerede i Begyndelsen af den spanske Erobring af Sydamerika have havt Samqvem med Europæere.

at de kom til Akia og Milu, forhenværende Konger over Hawaii, som efter Döden grundede Riger, hvor Natten herskede, og hvor Fiirbeen og Sommerfugle vare den eneste Spise, saa gik derimod om Höydingerne den Tro, at der var Guder, hvoraf den ene hed Kaonohiokala, eller Solens Öiesteen, som förte deres Aander til et eller andet Sted i Himlen, hvor de formodedes at boe, og hvorfra de undertiden vendte tilbage og vaagede over deres Efterkommeres Velfærd.

Kongen var Landets överste uindskrænkede Herre, og af ham maatte Höydingerne tage deres Eiendom i Lehn. Adlen bestod af 3 Classer: 1) den kongelige Familie og Kongens Raad, 2) Gouverneurerne over större Districter, 3) Præster, Eiere af Byer og större Grundeiendomme. Den höie Adel stillede Krigere til Kongens Tjeneste, og fölte netop heri den bedste Borgen for sin egen Magt. Folket vare Livegne, Eiendommene udstykkedes i syvende Led, og disse Smaalodder vare saa betyngede med Skatter, at kun en Trediedeel af Indkomsterne tilfaldt den som dyrkede Jorden; samlede han desuagtet lidt Velstand omkring sig, da udsatte han sig for at hans Herre uden Ret og Dom berövede ham, hvad han havde sammensparet i sit Ansigts Sved.

Til denne Skildring af Landets tidligere Tilstand, maa endnu föies nogle Ord om den höist eiendommelige „Tabu“. Dette Ord betyder oprindelig „helliget“, og anvendtes saaledes fra först af kun paa Præster, Templer, Offre, eller Andet som stod i Forbindelse med Helligdommen; men Höydingerne og Kongerne vidste snart at skatte Fordelen af et sligt Guddomsmærke, og det varede ikke længe, förend Udtrykket tillige blev overfört ei blot paa Höydingerne, men ogsaa paa enhver Ting, som forbeholdtes for Höydingernes udelukkende Brug, f. Ex. visse Landstrækninger, Jagtdistricter, bestemte Slags Fisk, Frugter, etc. Som religiös Institution vare Tabuerne meget strenge, men især de Tabus, som fandt Sted ved en Höydings Sygdom eller Död, ved Forberedelse til Krig eller til visse religiöse

Ceremonier, vare saare trykkende for alle, saavel Höie som Lave, thi da herskede der, og det ofte i lang Tid, en almindelig Örkeslöshed og Tomhed over hele Landet; man saae hverken Ild eller Lys; ingen Cano maatte sættes ud; Ingen maatte bade sig; Hunden fik Mundkurv paa; Fuglene bleve satte under Kalabassen, eller deres Hoveder indhylledes i et Klæde; Ingen maatte forlade sit Huus uden de, som havde Forretninger ved „Heiauerne“ (Templerne); naar Höv-dingerne viste sig offentlig, maatte Alle kaste sig næsegruus mod Jorden, og Tjenerne maatte putte Maden i Munden paa dem og paa Præsterne. Stundom kunde visse Fisk, Fugle og Vegetabilier være „Tabu“ hele Maaneder igjennem, og der var Dödsstraf paa at overtræde den. Dette Tabu-Uvæsen blev saaledes i Særdeleshed trykkende for den simple Mand, som kun ved sine Hænders Gjerning kunde erhverve sin Föde; Hövdingerne opnaaede i al Fald, at ei blot de-res Personer, men ogsaa Alt hvad de satte Priis paa af rörligt eller urörligt Gods, blev betragtet som en Helligdom, som Ingen vovede at nærme sig. Hvem der led allermest under denne ligesaa latterlige som grusomme Uskik, var Qvin-derne, som alle, selv de fornemste, stode paa et meget lavt Trin i Samfundet. Naar Tabu var udtalt over et Huus eller en Landstrækning, maatte de ulykkelige Qvinder ikke spise med Mændene, ikke nyde Kjöd eller Frugt, kort de vare underkastede de værste Ydmygelser og Lidelser, alt under Dödsstraf for Overtrædelse af disse urimelige Paafund.

Under slige barbariske Sæder og Skikke fandt Cook og Vancouver Sandwichsöernes sociale og politiske Forhold at sukke. Men hvad der var endnu værre: de fandt Men-neskeoffring at være en Deel af deres Gudsdyrkelse, og denne Vederstyggelighed udbredt i en meget höi Grad. Naar enten en Konge eller en Hövding var död, eller man gik i Krig, eller et Slag var vundet eller tabt, kort ved enhver Anledning, hvor man enten anraabte eller takkede Guderne, fandt disse Afskyeligheder Sted, og Menneske-blodet randt i Strömme fra Heiauernes Offerstene, medens Præsterne i vildt Raserie svingede de modbydelige Steen-

knive endnu rygende af deres ulykkelige uskyldige Offeres Indvolde. Saaledes vare Forholdene ogsaa under Kamehameha den Förstes Regjeringstid. Nogle Forandringer undergik vistnok det Hele, og ikke faa Forbedringer indförtes i Forvaltningen, Rettergangen og Skatteväsenet; men meget blev tilbage. Kaméhameha overförte f. Ex. de tidligere mindre Kongers Guddomsglands paa sig i en endnu höiere Grad: saaledes maatte Alles Hoved og Skuldre være ubedækkede naar han gik forbi, eller man nærmede sig det Huus hvori han boede; naar hans Spise blev fört til eller fra ham, maatte Enhver, som var saa nær at han kunde höre Tjenestetyendernes Skrig, blotte sig og sætte sig paa Hug, Ingen maatte gaae over hans, eller hans Huses Skygge osv. osv. — Folkets Byrder bleve ikke lidet forögede deels ved Kongens Reiser, paa hvilke han stundom förte indtil 1000 Mennesker med sig, deels ved det forögede Arbeide med at skove og transportere Sandeltræ, og Hövdingernes Magt og Anseelse blev ikke synderlig formindsket.

Det förste egentlige Skridt til en fuldstændig Omordning af de bestaaende Forhold, som i flere Aar var bleven forberedt ved Indflydelse af Missionairer og Fremmede, foretoges under Kahumanus Regjering, da Lord Byron ankom til Öerne. Den 6te Juni 1825 blev en stor Raadsforsamling afholdt i Honolulu, hvor vistnok det arvelige Lehnssystem blev bekræftet, men hvor dog tillige Lord Byron ikke uden Held talte den ringere Mands Sag. Ikke længe efter udkom, paa Missionairernes Foranstaltning, de 10 Bud som Grundlag for al senere Lovgivning; men den egentlige Grundlov for Riget kom dog först for Lyset d. 8de October 1840, og er forfattet af den forhen omtalte nordamerikanske Missionair, nu Minister Richards. Efter nogle almindelige Lovprinciper, som dog udgaae fra Anerkjendelsen af de to Stænder, Hövdingerne og den simple Mand, siges der videre:

1) „Kamehameha I. var Stifteren af Kongeriget, og ham tilhörte alt Land paa Öerne, skjöndt ikke som privat Eiendom, i hvilken Henseende det tilhörte Hövdingerne og Folket i Almindelighed, hvis Hoved han var, og over

hvis Eiendomme han havde den överste Styrelse. Som en Følge heraf var der ikke tidligere og er der ikke endnu Nogen, som kan skille sig ved den ringeste Deel af sin Jord uden Samtykke af den Eneste, som havde eller har Regjeringen over Riget*). Denne er for bestandig knyttet til Kamehameha III. samt hans Arvinger, og hans Arving skal være den, som af ham og Hövdingerne udnævnes i hans Levetid; men skulde ingen Udnævnelse have fundet Sted, da skal Afgjörelsen beroe hos Hövdingerne og Rigsforsamlingen. Kongens Prærogativer ere: Befaling over Hæren og Alt hvad herhen hörer, Bestyrelsen af samtlige Rigets Indtægter, Bibeholdelsen af hans egne private Landeiendomme, og disses Forögelse ved Confiscation af saadanne, som ikke svare de befalede Skatter. Han er endvidere Præses i Höiesteret, slutter Tractater med fremmede Lande, og modtager Gesandter, og endelig har han Ret til at begynde Krig, naar det ikke er muligt at faae Hövdingerne samlede forinden".

2) „Kongen skal bestandig udnævne en eller anden Hövding af Rang og Dygtighed til at være hans Minister og Raadgiver; hans Titel skal være Rigets Premierminister, hans Forretninger ere de samme som Kahumanu I's og IIs'". Denne Indretning motiveres kort og godt paa følgende Maade: „Da Kamehameha I. döde, var det hans Villie: „Kongeriget er Liholihos, og Kahumanu er hans Minister". Premierministerens Pligter beskrives saaledes: „Han eller hun skal i Kongens Navn udföre alle de Regjeringsforanstaltninger, som Kongen önsker gjorte; han eller hun skal modtage alle Skatter for derpaa at overlevere dem igjen til Kongen; han eller hun skal være Kongens specielle Raadgiver i alle vigtige Regjeringsanliggender. Iövrigt kan hverken Kongen eller Premierministeren udföre noget uden gjensidig at have meddeelt hinanden Kundskab derom; men den Förstes Veto er dog gjeldende".

---

*) Dette Punkt bör ikke tabes af Sigte og vil blive omtalt i det Følgende som Gjenstand for betydelige Bryderier for den hawaiiske Regjering.

3) „Der skal være 4 Gouverneurer, en over Hawaii, en anden over Maui og de tilgrændsende Öer; en tredie over Oahu og en fjerde over Kauai og de tilgrændsende Öer. De skulle have Opsigt med Skatteindkræverne og Dommerne og udnævne disse; de ere de förste paa de dem underlagte Öer og have som saadanne Commando over Forter og Soldater, ligesom de og modtage Skatter for igjen at aflevere dem til Premierministeren. Iövrigt have de frie Hænder i Tilfælde hvor der öieblikkelig skal handles, og overhovedet hvor Noget kan udföres til deres Provindses Velfærds Fremme. Naar en Gouverneur döer, skulle alle Hövdingerne samle sig paa et saadant Sted, som Kongen maatte bestemme, og her skulle de under Kongens Bifald udnævne den Afdödes Eftermand".

4) „Kongens og Premierministerens Magt er indskrænket:

a) „ved et Overhuus, hvori alene Hövdinger af 1ste Rang, deriblandt de fire ovennævnte Gouverneurer, have Sæde". I 1840 vare de 14 foruden Kongen og Premierministeren, i 1846 vare de 19 foruden Kongen og Geheime-Statsraadet. „De skulle samles i April hvert Aar, og ingen Lov kan udgaae uden deres Samtykke, ligesom ogsaa Kongen skal tage dem med paa Raad i andre vigtigere Anliggender. De have Jurisdiction paa deres betydelige Landeiendomme".

b) „Ved et Underhuus, hvis Medlemmer blive valgte af Folket ved almindelig Stemmegivning, og uden hvis Samtykke heller ingen Lov har Lovskraft. I Regelen samles Over- og Underhuset paa hvert sit Sted. Naar en Lov har faaet Majoritet i Kamrene, forelægges den Kongen og Premierministeren til Underskrift, og har den derpaa ved disses Sanction faaet Lovskraft, saa kan den först omstyrtes igjen ad samme Vei".

5) „Kongen og Premierministeren skulle udnævne Oppebörselsbetjente, som kun retslig igjen kunne afsættes. Foruden Indsamlingen af Skat, have de tillige Overopsyn over alle offentlige Arbeider. Endvidere ere de Underretsdommere i alle Skatteanliggender, ligesom ogsaa i alle

Sager mellem de större Landeiendomsbesiddere og den simple Mand".

6) „Enhver Gouverneur udnævner to eller flere Dommere for sin Provinds, og disse dömme i alle Sager, undtagen i de ovenfor nævnte, dog kan der fra dem saavelsom fra Oppebörselsbetjentene skee Appel til

7) Höiesteret, som bestaaer af Kongen, Premierministeren og fire Bisiddere, der ere udnævnte af Underhuset. Höiesteret samles 2 Gange om Aaret, i Juni i Honolulu, i December i Lahaina".

Denne Grundlov er imidlertid ved senere Bestemmelser bleven noget forandret. Saaledes er en „jury" bleven indrettet baade ved Underretterne og Höiesteret i saadanne Tilfælde, hvor Belöbet af Böden eller Skadeserstatningen overstiger 100 Piastre. Juryen udnævnes paa följende Maade: Gouverneurerne og Öens Repræsentanter forene sig og udnævne 40 „vise, betænksomme og uvillige, ikke taabelige, ikke vredladne eller umaadeholdende Mænd," hvis Navne skulle skrives paa Sedler og nedlægges i en Urne, af hvilken da, i Gouverneurernes Overværelse, af en Embedsmand udtrækkes 12, som danne Juryen. Fremdeles indsaae Regjeringen, at den for at bestyre Landet i civiliserede Staters Aand behövede Hjelp af Fremmede. I 1842 og senere udnævntes derfor de fire Ministre, som i det Foregaaende ere omtalte, og som danne Kongens Geheime-Statsraad i Forening med Premierministeren og General-Procureuren. Denne sidste, Hr. Ricord, samlede de gamle Love, redigerede nye, og et tykt Bind kom saaledes for Lyset i 1846, forfattet i det engelske og kanakske Sprog, som i Vidtlöftighed i det mindste, ikke giver nogen europæisk Lovcodex noget efter. Det engelske Sprog blev saaledes stillet lige med Landets eget, og bestemt til officielt Samqvems-Sprog med Fremmede. Dette har senere givet Anledning til slemme Bryderier med en senere fransk Consul Hr. Dillon.

Samtidigt med hiin Publication af Grundloven, eller kort efter, udkom ogsaa en Skattelov. Der blev fastsat tvende Slags Skatter: a) Kopskatten, som ordentligviis skal erlægges i

Penge: for en Mand 1 Piaster, for en Kone ½ P., for en Dreng over 14 Aar ¼ P., for en Pige over 14 Aar ⅛ P.; svage gamle Folk og Börn ere fritagne. Paa afsides Steder, hvor Penge ere sjeldne, kan ogsaa Skatten erlægges i Producter, saasom i Arrowroot, Bomuld og Sukker. b) Landskatten, som erlægges i Sviin eller andet Æqvivalent for Penge: En stor Forpagtergaard eller Plantage svarer et Sviin, een Favn (fathom) langt, eller 10 Piastre; og saaledes nedefter: altsom Eiendommen bliver mindre, bliver ogsaa Svinet kortere. Man har dog fundet det fornödent, istedetfor Sviin, at tillade og at opmuntre til at betale Skatten med Kaffe. Fuld Kop- og Landskat erlægges imidlertid ei hvert Aar; i det Aar, hvor der er heel Kopskat, svares kun halv Landskat og omvendt. En ny Skat blev paalagt 1842, paa Udsalgssteder og Groshandel, en Skat, som ogsaa, og det væsentligt, kom til at ramme Fremmede. Endvidere blev der fra Januar 1843 paalagt en Told af 3 pCt., (senere 5 pCt.) ad valorem af Alt hvad der indförtes til Öerne; herfra Spirituosa undtagne, hvis Import man sögte aldeles at forhindre, og som derfor belagdes pr. Gallon (= 4 Potter) med den uhyre Told af 10 Piastre for Alcohol, 5 P. for Genever, 1 P. for Viin, ½ P. for Öl. Af andre Skatter maa endnu nævnes Havneafgift og Stempelskat, og som en ikke uvæsentlig Statsindtægt maae endelig anföres de betydelige, jevnlig idömte Pengeböder, hvormed Loven straffer Overtrædelse af forskjellige Forseelser, i Forbindelse med eller ved Siden af Veiarbeide, Indespærring i Fortet og andre corporlige Straffe.

De nævnte Skatter kan man vistnok ingenlunde kalde trykkende; derimod lader det Samme sig neppe sige om den, den simple Mand paalagte indirecte Skat, Hoveriet, som, skjöndt i en formildet Skikkelse og ordnet ved Lov, blev bibeholdt fra de ældre Tider. Det blev fastsat, at den simple Mand den förste Uge i Maaneden skulde arbeide 2 Dage for Kongen, og 1 for Hövdingen, i den anden Uge 2 Dage for denne, og 1 for Kongen; Resten af Maaneden skulde han have for sig selv udelukkende. Naar der er vigtige offentlige Arbeider, skal han derhos fremdeles gjöre

6 Dages Arbeide for Kongen om Maaneden. Enhver kan löskjöbe sig for Hoverie mod 4½ Piastre aarlig til Kongen, og ligesaameget til Hövdingen, ja efter en senere Lov nok for i Alt 5 P. om Aaret. Et billigt Hensyn er tillige taget ved denne, som ved de övrige offentlige Byrder, ikke blot til gamle og svage Folk, som ere aldeles fritagne, men ogsaa til Forældre med mange Börn, idet tre Börn give Skattefrihed, fire eller derover medföre Gaver af Land. For endelig at fremme Opdyrkningen af udyrkede Jorder, begunstiges disse af Regjeringen med en 20aarig Eftergivelse af alle Skatter.

Igjennem Lovgivningen gaaer bestandig en Forskjel mellem Hövdinger, mindre Landeiendomsbesiddere og den simple Mand, uden at dog, — Hoveriet undtaget, — denne Standsforskjel synes at medföre en betydelig Ulighed i Byrder. Kun de Hövdinger, som ere Medlemmer af Overhuset, erlægge ingen Skat for deres stundom rigtignok betydelige Landeiendomme, og modtage desuden som Lön eller Sportel for deres Forretninger 1/10 af den aarlige Landskat, som erlægges af Beboerne paa deres egne Godser, ligesom ogsaa de mindre Landeiendomsbesiddere, der ere Medlemmer af Underhuset, have den fulde Indtægt af deres Jorder ubeskaaren; hvorimod Resten af disse smaa Herremænd, i det Aar da der erlægges fuld Kopskat, svare 1/10 af deres samtlige Indtægter, og i det hvor der kun er halv Kopskat 1/5. Selve Kongen endelig er ikke stærkt begunstiget, hans Domainer ere kun ringe, og den engang betydelige Sandeltræs-Indtægt er aldeles bortfalden, efterat disse Skove ved slet Behandling ere blevne ganske ödelagte.

Ligeoverfor denne lille Stats Regjering, med dens her beskrevne temmelig sammensatte Regjeringsmaskine, med dens underhavende indfödte Befolkning, og med de amerikanske Missionairer som mægtige Ledere, staaer den störste Deel af den hvide Befolkning, — bestaaende af amerikanske, engelske, franske, peruanske og chilenske samt nogle tydske Handlende, Skibsförere og enkelte Jordbrugere, — i skarp Opposition, ja jeg kunde sige i aabenbar Kamp,

des i Classe med hine Regjeringsmænd, at man tvertimod, hvad der vistnok, navnlig om Kongen, kan lyde forunderligt nok, regnede dem ligefrem til Oppositionen; — og som et slaaende Beviis paa, hvorledes det virkelig var hine Tre og ikke Kongen, der regjerede Landet, kan det maaskee anföres, hvad alt tidligere er omtalt, at Kongen ikke engang var optaget som Medlem af sin egen Statskirke, og ikke tilstededes Adgang til Herrens Bord, fordi Missionairerne ikke ansaae sig tilstrækkelig forvissede om, at hans Sindelag var ligesaa christeligt som hans Gjerninger.

Regjeringen har paa sin Side troet at burde værge sig mod denne Opposition med de kraftigste Vaaben. Disse bestaae i Love, som betydelig indskrænke Indvandringsfriheden, umuliggjöre Erhvervelse af Grundeiendom, der udelukkende er i Kongens og Hövdingernes Hænder, og kræve Aflæggelse af den undersaatlige Ed af enhver Fremmed, der modtager en Forpagtning i Landet. Den hvide Befolkning forsvarer sig ved en vedvarende, stundom voldsom Opposition i Skrift og Tale, og ved idelige Drillerier og Stiklerier paa Ministrene af fremmed Herkomst, hvor disse kun frembyde den mindste Blottelse. Det kan ikke nægtes, at disse gode Herrer heri ofte give deres Fjender den forönskede Leilighed, og skabe sig selv mange Bryderier ved at indlade sig paa Forholdsregler, der ikke kunne have anden Nytte, end at tilfredsstille deres egen Forfængelighed. Man erindrer f. Ex. de i det Foregaaende omtalte Baand og Stjerner. Meget pudsigt er det ogsaa at læse i „the polynesian“ de alvorlige halvofficielle Beretninger om Hoffets Foretagender, om „his highness the premier“, som har besögt Dronningen, om Kongen, som har redet sig en Tour, om Soireer ved Hoffet, hvorved Mr. A og Mistress B. have været tilstede, og hvor Miss C udmærkede sig ved en glimrende Toilette o. s. v. Ikke mindre latterlig men mere betydningsfuld var den Anordning, som bestemte en Rangforordning og et Hofceremoniel, der med den störste Alvor blev publiceret i the polynesian den 20 Juli 1844, som en Statsact, motiveret af

Mr. Ricord the attorney general, og hvori det efter moden Overveielse i Statsraadet var besluttet, at Ceremoniellet fulgt ved Wiener-Congressen skulde lægges til Basis for de fremmede Consulers indbyrdes Rang. Da man heraf fik ud, at den nordamerikanske „Commissioner“ skulde have Rang over den engelske General-Consul, saa blev denne vred og skrev en Note til Udenrigsministeren, hvori han fortalte denne, at han vist aldrig skulde være faldet paa at tænke paa Rang ved det hawaiiske Hof, hvortil der jo ikke var den fjerneste Anledning, men siden Regjeringen selv havde gjort sig denne Uleilighed, saa paastod han sin Rang hævdet o. s. v.

Ved disse og andre lignende Forholdsregler, har den hawaiiske Regjering deels givet sig blot, deels skabt sig Bryderier uden mindste Nytte for sig selv. Det kan vist med Rette bebreides den, at den ikke har vidst at gjöre sig gode Venner med de fremmede Consuler, og i dem skabt sig et Stöttepunkt mod den hvide Befolknings Anmasselser. Det kan endvidere foreholdes den, og dette bliver en Bebreidelse af en alvorligere Art, at den, i sin Iver for at sætte Skranker for den indvandrende Befolkning, har fortrædiget denne i Udövelsen af Lov og Ret, i det den har ladet Europæere, som ikke vare istand til at afgive Forklaringer i Landets Sprog, blive forhörte og dömte af Dommere, som ikke forstode andet end Hawaiisk. Dette blev en saa skrigende Uretfærdighed, at de fremmede Consuler blandede sig deri, og Regjeringen blev da nödt til at skabe et Dommer-Embede til at dömme i de Fremmedes Sager, og indsætte en Fremmed i denne Post. Det maa iövrigt paa den anden Side indrömmes, at de fremmede Consuler ved flere Leiligheder ere gaaede meget lidenskabeligt tilværks, og ere optraadte mere som Parter i Sagen, end som mæglende og bilæggende Autoriteter.

I det Hele har den unge Stats Rettergang strax i sin Födsel været belemret med en Masse Sager af den vanskeligste og ubehageligste Art. De have i Almindelighed havt til Gjenstand Regjeringens Fordringer paa fallerede Kjöbmænd eller omvendt, men i Særdeleshed Reclamationer

af Stykker Land, afstaaede i ældre Tider af Höydingerne for Spotpris eller for slet Intet — ved et godt Lag over et Glas Grog — og som Efterkommerne have villet tage tilbage, eller hvis Salg Regjeringen har nægtet at anerkjende Gyldigheden af. En saadan Oprindelse har den i Sandwichsöernes Historie saa betydningsfulde og höist uheldige Conflict med den forhenværende engelske Consul Charlton. Denne Mand kom til Öerne i 1825 som engelsk Consul. Han indlod sig i betydelige Handels-Transactioner, og viste sig meget snart som Fjende af Missionairerne. Af Kalaimoku, der var Gouverneur paa Oahu under Kahumanu's Regjering, lod han sig forære et stort Stykke Land nær ved Fortet i Honolulu. Han benyttede det tildeels til Værft og Byggeplads, men i 1840 kom han frem med Fordring paa et betydelig större Stykke, som han ligeledes paastod var ham foræret. Dette nægtede Regjeringen, om med Ret eller Uret skal jeg lade være usagt. Imidlertid ankom Fregatten Carysfort, Capt. Lord George Paulets til Honolulu. Denne Officeer optog Mr. Charltons og mange andre misfornöiede Engelskmænds Fordringer som sin Regjerings, og optraadte med den mest bydende Tone, forlangende öieblikkelig Afgjörelse paa en fyldestgjörende Maade, og en betydelig Skadeslösholdelse for den dem formeentlig tilföiede Uret. Den svage hawaiiske Regjering gik ind paa alle Fordringer, undtagen hvad der var den physisk umuligt, nemlig strax at betale en stor Sum Penge som man ikke havde, og da Lord George Paulet vedblev peremtorisk at paastaae Alt hvad han havde forlangt, erklærede Kongen sig Fallit og opgav sit Bo, idet han overlod hele sit Kongerige til den brittiske Krone, under Forbehold af at underkaste sig Dronningen af Englands Naade og Afgjörelse af Sagen. Lord George modtog dette, besatte Fortet, lod heise engelsk Flag derpaa, og indsatte nu en Regjerings-Commission, hvoraf Kongen selv, repræsenteret af Mr. Judd, var Medlem. Dette Provisorium, som den franske Consul nægtede at anerkjende, og under hvilket han derfor hævede sine Functioner, varede fra Februar til Udgangen af Juli 1843.

Den engelske Orlogschef og Kong Kamehameha sendte, begge med samme Skibsleilighed, hver sin Gesandt med Depecher til det engelske Cabinet; imidlertid regjerede den Förste Landet, bröd tvertimod sit Löfte Love og Anordninger, paalagde nye Skatter, oprettede et saakaldet Dronningens Regiment, og nödte endelig Mr. Judd, der ikke længere vilde dele Ansvaret for Lord Georges egenmægtige Handlinger, til at udtræde af Regjeringscommissionen. Forinden udstedte han en höitidelig Protest, som var medundertegnet af Kongen og hans Premierminister. Partierne stillede sig saaledes stedse skarpere ligeoverfor hinanden, den nordamerikanske Linieskibschef Commodore Kearney, der kom til Honolulu i Begyndelsen af Julimaaned, protesterede offentlig mod den engelske Usurpation, og da Lord George Paulet ved Trudsler mod Kongen sögte at hindre Commodoren i at salutere det hawaiiske Flag, syntes et alvorligt Brud allerede uundgaaeligt. Da ankom den engelske Admiral Thomas til Öerne, erklærede Lord Paulets Fremgangsmaade for aldeles uberettiget, gjenindsatte Kongen i alle hans Rettigheder, og bestemte, at Sagen om Charltons Fordringer skulde blive Gjenstand for mindelig Overeenskomt. En Kongesalut fra Admiralskibet gav Signalet til at nedhale det engelske og heise det hawaiiske Flag paa Honolulus Fort, et Öieblik efter tordnede Kanonerne fra Forterne og alle Krigsskibene i Havnen; den oprettede Milits toges derpaa i Ed, de af Lord Paulet ved den ansatte indfödte Officerer stededes af Kongen til Haandkys og Tilgivelse, almindelig Amnesti forkyndtes, og ti Dages vedholdende Festligheder gave Vidnesbyrd om den almindelige Landeglæde. Disse Festligheder vare endnu ikke endte, da den amerikanske Orlogsmand Cyane ankom med Efterretning om, at Frankrig og England havde anerkjendt Öernes Souverainitet, samt at der fra begge disse Lande vilde blive udsendt Commissairer, som skulde afslutte en ny Tractat med Kongeriget Hawaii, og den Engelske tilligé afgive Kjendelse i den Charltonske Sag.

Den fra England udsendte Commissair var den allerede tidligere omtalte Generalconsul Miller. Men heller ikke denne Mand afgjorde disse Stridigheder efter den

hawaiiske Regjerings Hoved. Efter en uendelig Vidtlöftighed af Correspondance, som jeg her ikke skal trætte Læseren med at gjengive endog blot Indholdet af, og hvori Miller haardnakket paastod, at han var kommen til det Resultat, at den omtvistede Grund virkelig tilhörte Charltons Bo — Manden selv var imidlertid död insolvent, — lod han en skjön Dag afstikke Pladsen med Pæle, lod reise et Plankeværk deromkring, og afleverede den til vedkommende Commissairer i Boet, som strax udleiede Stykker deraf, hvorpaa der reiste sig den ene Boutik og Bolig efter den anden, medens jeg var i Honolulu.

Forgjæves lod Regjeringen optage Forhör, som bleve afholdte i Kongens og Hövdingernes Nærværelse, og som alle gik ud paa at bevise, at Charltons Documenter vare ugyldige, ja falske. Miller bröd sig om Ingenting, men gik frem paa den Vei, han nu engang ansaae for den rette.

Alle disse Documenter, alle disse Forhör, alle disse Correspondancer med en Uendelighed af Bilag, har Regjeringen ladet trykke for at overbevise Verden om sin Uskyldighed og Retfærdighed i en Sag, som Ingen bryder sig om udenfor disse Öer. Det er utroligt, hvilken Masse Papir der er blevet skrevet og trykt fuldt i denne og lignende Sager. Denne Skrive- og Trykkesyge er overalt en af den hawaiiske Regjerings svage Sider. Overbeviist om at Offentligheden skal være den Svageres Værn mod den Stærkere, er den gaaet til en Yderlighed i denne Retning, som grændser til det Latterlige, og som i det mindste har den Ulempe, at den koster den en heel Deel Penge, og gjör Folk i Almindelighed ligegyldige for dens Offentliggjörelser. Jeg, som har gjennemlæst en stor Deel af disse Actstykker, er idetmindste kommen til den Overbevisning, at den godt kunde have sparet sig den störste Deel af sin Uleilighed.

Vi have af det Foregaaende seet, hvilken Indflydelse fremmede Orlogsmænd have havt og stedse endnu have under deres Ophold ved disse Öer. Enten have de staaet som Part i Stridighederne, og ere da optraadte fjendtlig imod Regjeringen — saaledes Franskmændene Dupetit Thouars

og Laplace, og senest Legoarant de Tromelin, Amerikaneren Perceval og Englænderen Lord George Paulet — eller de have sat sig paa et Standpunct udenfor de Stridende, og da have de maattet optræde som Voldgiftsmænd, saaledes i ældre Tider Amerikaneren Capt. Jones, og i 1846 Admiral Sir George Seymour, da han med Linieskibet Collingwood var ved Honolulu. Han blev indbuden til at overvære Forhörene, optagne i den Charltonske Sag i Paladset, men ifölge hans eget Udsagn til mig, var han saare lidet tilfredsstillet ved alt hvad han saae, og kaldte det „a miserable exhibition“. Ogsaa jeg blev anmodet fra flere Sider om at tage Parti og være Dommer, saaledes som jeg alt tidligere har antydet, men undgik det stedse, holdt mig aldeles neutral og rögtede mine egne Anliggender, som gave mig fuldt op at tage Vare.

At gaae ind i nærmere Details over hvad de forskjellige Nationers Orlogsmænd have udrettet, naar de til forskjellige Tider have besögt Sandwichsöerne, vilde være at skrive disse Öers Historie, hvilket ikke er min Hensigt, og skal jeg i saa Henseende henvise til Jarves „history of the hawaiian islands“.

Men naar jeg maaskee allerede har udbredt mig vidtlöftigere herom, end mine Læsere skjötte om, da er det kun skeet for at vise, hvad Indflydelse en Orlogsmands Nærværelse har paa hine langtbortliggende Handelssteder, og altsaa for at vise Vigtigheden af, at vi vedblive at beskytte vor Handel med Orlogsmænd i hine Farvande, som overalt hvor vort Handelsflag söger hen, ifald vi ellers önske at see vore Handelsskibe fremdeles beseile hine Jordklodens fjerne Farvande med nogenlunde Held.

Da jeg udtalte mig om Hawaianernes Cultur og aandelige Historie, forudskikkede jeg som dennes Forudsætning og nödvendige Udgangspunkt, en omfattende Skildring af de amerikanske Missionairers Virksomhed paa disse Öer. Idet jeg nu vender mig til Öernes materielle Interesser, er der ogsaa her en Gjenstand, der, skjöndt kun af middelbar Indflydelse, dog er for vigtig til ikke at skjænkes en ganske særde-

les Opmærksomhed. Denne Gjenstand er Hvalfangsten, en Fangst, der sætter saa overordentlige, og det de forskjelligste Folkeslags Kræfter i Bevægelse, men i hvilken navnlig de nordamerikanske Fristater have fundet, ei blot en saa betydelig Indtægtskilde, men tillige en for Uddannelsen af deres Sömænd saa lærerig Skole, at de, ligesom ogsaa England og flere andre Lande, skjöndt disse i mindre Grad, endog ved store Præmier have sögt at fremme og begunstige den. Naar jeg taler om denne Industrigreens Betydning for Sandwichsöerne, saa maa man imidlertid dog ikke forstaae dette, som om den umiddelbar skulde beskjæftige en anseelig Deel af disse Öers Befolkning, eller som om disse Farvande just egentlig skulde afgive et Hovedfangested for dens Drift, men man maa kun tænke paa deres umiddelbare Erhverv fra den store brogede Hvalfangerflaade, der, som Fölge af Ögruppens gunstige Beliggenhed, har valgt denne til sin Hvile- og Forfriskнings-Station. De $^{9}/_{10}$ af alle herværende Coffardimænd ere Hvalfangere, og en næsten ligesaa stor Part af disse igjen ere her, som overalt i Sydhavet, Atlanterhavet og det indiske Ocean, Nordamerikanere. Allerede heri ligger da Aarsagen til at disse Öer paa en saa iöinefaldende Maade have tildraget sig de forenede Staters Civilisations- og Omvendelsesforsög.

Det vil maaskee interessere Læseren at höre en kort Beskrivelse af Hvalfangerskibene og Hvalfangsten, saaledes som vi, deels ved Öiesyn deels ved Fortælling, lærte dem at kjende under vort Ophold i Honolulu-Havn. Hvem der önsker en grundigere Indsigt i dette interessante Capitel, ham tör jeg henvise til den ved sin Opdagelses-Expedition bekjendte Captain Wilkes's Undersögelser i denne Retning, som jeg ogsaa har benyttet i flere af de fölgende Bemærkninger. Der gives i det Hele to Slags Hvaler; Bardehvaler og Tandhvaler; til de förste höre Fin- eller Rörhvalerne og Rethvalerne, til de sidste Delphinerne, Döglingerne, Narhvalen og Kaskelotten eller Spermhvalen. Afseet fra den grönlandske Hvalfangst er det imidlertid kun Spermhvalen og den ene Art Rethvaler, der ere Gjenstande for den

store Jagt, og da den förste, om den end ikke har aftaget i Tal, dog fanges mindre end för, fordi den er bleven sky og tillige har forladt flere af sine gamle Pladser, gives der neppe nogen Hvalfanger mere, der udelukkende jager paa den, men de fleste tage Rethvaler og Kaskelotter iflæng og fylde navnlig deres Last med hine, der leve ved Kyster og Bugter, medens Spermhvalen gjerne færdes langt ude i rum Sö. Kommer en Hval indenfor Hvalfangerens Synskreds, og det speidende Udkig opdager den fra Veiret, da vil strax Vandmassen der udspröites, Retningen, Höiden og Hyppigheden, hvormed dette gjentages, den större eller mindre Colos, der rager frem af Vandet, Maaden hvorpaa Dyret dukker, og Tidsrummet, hvori det forsvinder under Vandfladen, gjöre den övede Iagttager bekjendt med, hvilken Hval han har for sig, og det vil nu ikke vare længe, inden man gjör klar til Jagten, og sætter nogle Fartöier i Vandet, medens kun Captainen og en halv Snees Mand blive ombord i Skibet. Hvert Fartöi har gjerne, foruden Styrmanden og Harpuneren, en Besætning af fire Mand, Harpuneren roer den forreste Aare, men lægger den ind, naar man kommer Dyret paa nogle Favne nær, tager fat i Harpunen, der er fæstet til en Line af 2—300 Favnes Længde, og kaster den nu efter sit sikkre Maal, hvorpaa han strax griber en Öxe, parat til at lade den falde og saaledes overhugge den löst opskudte Line, saasnart den bliver uklar eller ikke mere kan fölge det flygtende Dyr. Naturligviis er det ikke blot Byttet, men ogsaa Harpun og Line, der gaae tabt, saafremt Harpuneren nödes til at gjöre sit skæbnesvangre Hug; naar imidlertid Hvalen söger lige ned i Dybet, eller den, som man ogsaa har Exempler paa, löber ud med en Fart af indtil en Qvmiil i 30 Secunder eller 120 Miil i Vagten, da bliver naturligviis Faren for Baadens Kæntring altfor öiensynlig, til at man ikke skulde være glad ved atter at kunne slippe Hvalen, og selv komme heelskindet fra sit Eventyr. Alligevel er dette langtfra den eneste Fare, der ved denne Jagt truer Matrosens Liv; ikke sjelden dræbes han ved et Slag af Hvalfiskens Hale, og endnu oftere river

Linen En eller Anden ud med, som er uforsigtig nok til at træde ind i dens Bugter, stundom overfaldes ogsaa den udsendte Baad af Uveir og Taage, og finder aldrig, eller först efter de störste Farer og Möisommeligheder sit Skib igjen. Et saa farefuldt Erhverv kræver en ualmindelig Lön, og da Hvalfangsten bliver endnu mere utillokkende ved sine lange Togter og sjeldne Ophold ved Land, have derfor Rhederierne seet sig nödte til at sætte Extra-Præmier for hver Mand, der farer med disse Skibe, saa at 6—8 pCt. af hele Udbyttet tilfalder Captainen, 4 pCt. förste Styrmand, 2—3 pCt. anden Styrmand, 1—1½ pCt. tredie Styrmand, 1 pCt. Tömmermændene, ½—⅔ pCt. Matroserne og ¼—⅓ pCt. Skibsdrengene. Vi maae imidlertid vende tilbage til selve Fangsten, som vi forlode i det Öieblik, Dyret flygtede med Harpunen i Livet. Den næste Baad nærmer sig nu den förste og fæster sin Line til dens, den tredie kommer til og gjör ligesaa, hvis Hvalen endnu ikke har forblödt sig og löbet sig træt; derefter sætter Harpuneren sig til Rors og overlader sin Plads til Styrmanden, der er gaaet forefter og stikker den dræbende Landse, som kaldes Lændseren, ind under Finnen af Dyret. Landsen er med sin Line fastgjort til Baaden, den er skarpsleben som en Ragekniv, og er aldrig saasnart brugt, för den atter gjemmes i sin Trækapsel, for at bevares mod Rust. Den dræbte Hval bringes strax paa Siden af Skibet, hvorfra der hugges to Kroge ind i den; Spækket skrælles spiralformigt af ved Hjælp af den saakaldte Spade, og naar et Stykke Spæk er skaaret lös og heiset op, bliver Krogen hvormed dette fulgte, hugget fast igjen nedenfor den Krog, der endnu blev siddende i Dyret, Spækket skrælles nu rundt om den, og saaledes vedblives uafbrudt, indtil i Löbet af nogle Dage Alt er bragt op og kastet i den store Gryde, der staaer paa Dækket, og hvorfra det, udkogt til Tran, löber ned i Tönderne i Lasten. Fremgangsmaaden med Kaskelotten er den samme, som med Rethvalen, kun den af hiins Hoved vundne egentlige Spermacet (headmatter) underkastes ikke den omtalte Kogningsproces, men bliver blot let opvarmet og saaledes nedlagt i Fadene.

Hvalfiskens Kjöd er ingenlunde nogen daarlig Spise, det steges i Spækket (blubber) og skal saaledes efter Matrosernes Sigende endog smage meget godt; til Mandskabets faste Provisioner hörer det imidlertid ikke.

Jeg har allerede omtalt, at ingen Hvalfanger længere udelukkende jager Kaskelotter; deres Tal forholder sig i det Hele til Rethvalernes som 1 : 2, og deres Udbytte er i Qvantitet ringere. Rethvalen, der fortrinsviis opsöger Kyster og Bugter, findes især langs Chili, Californien, Amerikas Nordvestkyst, Nyholland og Nyzeeland, altid saaledes, at den vælger sit Ophold efter de respective Steders Sommer. Den bliver störst paa de höie Bredegrader, og jages derfor helst paa 50—55° N. Br. i Juni og Juli Maaneder; vel gjöre Taage og Uveir her Jagten ulige farligere, men saa giver den ogsaa hyppig indtil 180 barrels, ja som en Hamborger forsikkrede os i Honolulu indtil 250 barrels Tran. Hunnerne ere, hvor der findes Stimer, langt talrigere, end Hannerne, men fanges neppe saa hyppigt, fordi de ere betydelig mindre og derfor langtfra efterspores saa meget.

Hvalfangerne ere i Gjennemsnit omtrent 400 tons drægtige, og udrustes gjerne for en Tid af 40 Maaneder, deres Besætning kan regnes paa 20—25 Mand eller noget mere. Wilkes antager, at den nordamerikanske Hvalfangerflaade, som han i 1840 beregner til 675 Fartöier med 15 à 16000 Mands Besætning, har en Værdi af 25 Millioner Piastre og bringer et aarligt Udbytte af 5 Mill. Piastre; han angiver at 10 pCt. af Skibene farer med Tab, og at kun 1 pCt. forliser. Da han ikke anslaaer hele Antallet af aarlig dræbte Hvaler til mere end 10,000, fordeelte paa et Areal af 20 Mill. eng. □ Mile, holder han den ofte nok gjentagne Paastand om Hvalernes Aftagen for aldeles urimelig, og denne Wilkes's Mening finder Bestyrkelse i de forenede Staters Handelslister for 1843—46, ifölge hvilke der af nordamerikanske Hvalfangere gjordes en aarlig Fangst til Belöb af 7 Mill. Piastre med omtrent 720 Skibe.

De Farvande, der efter Wilkes fortrinsviis opsöges af Hvalfangere, ere de stille Belter, omtrent i en Brede af 300

engelske Miil paa begge Sider af 30°'s Parallelen, saavel i den sydlige som nordlige Hemisphære. Grunden hertil er den, at Polar- og Æqvatorialströmmen her mödes og holde hinanden i Ligevægt, og at der herved fremkaldes en större Ansamling af de Meduser, Infusorier o. s. v., der tjene dem til Næring. Disse Smaadyr vandre iövrigt ved Hjelp af Havets Strömninger flere Gange om Aaret, og da Hvalerne ved denne Leilighed selvfölgelig trække efter, hörer der et heelt Studium til i de forskjellige Aarstider at udfinde de gunstigste Jagtrevierer. Wilkes deler saaledes Sydhavet i 15 Jagtpladser, som han atter grupperer i 4 Belter. I det förste, der gaaer fra Linien til den nordlige Vendekreds, opholde Hvalerne sig den störste Deel af Aaret, kun at de Vesten for Galopagos-Öerne indfinde sig usædvanlig talrigt til en bestemt Aarstid. I det andet, mellem den nordlige Vendekreds og 50° N. B. trække de fra Mai til November fra Japan over mod Nordamerika og Californien, nemlig i Juli ved Boninöerne, fra Juni til October Nord for Sandwichsöerne, i August og September til Amerikas Nordvestkyst, endelig i November og Januar til Californien. Det tredie Belte, fra Linien til den sydlige Vendekreds, omfatter Havet fra Sydamerika til Kingsmillgruppen, altsaa Marquesas-, Selskabs-, Venskabs-, Samoa- og Fidschi-Öerne. Ströget nærmest faste Kysten (5—10° S. B. og 90—120° V. L.) besöges her fra November til Februar Maaned, og först i Juli og August gaae Hvalerne over mod Kingsmill- og Fidschi-Archipelet. I det fjerde Belte, fra den sydlige Vendekreds til 50° S. B., befinde Hvalerne sig Marts, April og Mai Östen for Nyzeeland og efter denne Tid Öst for Nyholland og derfra over mod Sydamerika.

Paa en lignende Maade har Wilkes bestemt Hval-Localiteterne i det indiske og atlantiske Hav; saaledes Syd for Azorerne i Sommermaanederne indtil October, derpaa ved Cap Blanco og Cap Verde, saa Nordkysten af Brasilien i October, November, December; den brasilianske Banke og Platamundingerne i Januar og Februar; St. Helena og Carrolgrunden i Marts, April, Mai; og endelig herfra over

mod Sydamerika, Öst om Luvartsöerne til Bahamabanken. I det indiske Ocean angives de gunstigste Localiteter at være: Syd for Madagascar i Marts og April, Mozambique-Canalen i Juni og Juli, derpaa Cap Corrientes og Comorn-Öerne; den arabiske Kyst i Nordost-, Chagos-Archipelet i Sydvest-Monsunen.

Som en almindelig Sætning kan det opstilles, at Hvalerne besöge de forskjellige Steder ved Sommerens Begyndelse og Ende, og at deres Hovedpladser ere de, hvor Kyster, Bugter, Möden af modsatte Strömninger o. s. v. bidrage til at tilbageholde og ansamle deres Næringsstof i större Masser. Læren om Havets Strömninger og om Hvalernes Opholdsteder ville derfor ogsaa komme til at gaae Haand i Haand.

Dog vi ville forlade Hvalfangerne paa deres eventyrlige og farefulde Fangster, og atter vende os til det lille Rige, der har givet os Anledning til at skjænke den en saa vidtlöftig Omtale, fordi det finder en Hovederhverskilde i at modtage de mange Skibe, der benyttes til dette Öiemed, i sine sikkre Havne, forfriske deres Mandskab, og forsyne dem med Provisioner, Materiale og andre Fornödenheder.

Dette Kongerige med sit Hof, sit Statsraad, sine Kamre o. s. v. bestaaer af otte beboede og fire mindre, ubeboede Öer med et samlet Flade-Indhold af næsten 400 □ Mile med 80 à 100,000 Indvaanere (hvoraf omtrent 2000 Indvandrede eller deres Afkom) og med en aarlig Stats-Indtægt af circa 75 til 80,000 Piastre. Kongens Civilliste er 3000 Piastre, men der var et Forslag paa Bane, at han skulde have 10,000 Piastre, imod at opgive alle sine Landeiendomme til Staten. Finantsministeren, Dr. Judd, var ligesaa godt aflagt som Hs. Kongelige Majestæt; men Rigets Admiral havde f. Ex. kun 30 Piastre om Maaneden. Det meget betydelige Undervisningsvæsen*) koster Landet mindre end man skulde troe, da det

*) Ifölge officiel Tabel, offentliggjort i Januar 1849, var der 527 Skoler paa Öerne, hvoraf 101 catholske, de övrige protestantiske. Deri undervistes i alt 19,000 Elever, hvoraf 527 Catholiker. Regjeringens

tildeels bestrides af Missionairerne, de være nu protestantiske eller catholske. Omkostningerne for det Militaire ere for intet at regne; Politi, Dommere og Toldvæsen etc. ere slet lönnede, og saavidt jeg har kunnet skjönne, for Störstedelen ved Sportler*).

Der kan vel ingen Tvivl være om, at et Land af saa ringe Omfang og med en saa ubetydelig Befolkning, maatte kunne regjeres med et langt simplere Styre-Apparat, end det, her er anbragt. Dersom disse Öer erholdt en meget simplificeret og lidet bekostelig Regjering, med oplyste, politiske og liberale Grundsætninger, vilde de, med deres herlige geographiske Beliggenhed, i Centrum af Sydhavets nuværende og tilkommende Handel, midt imellem Californien og China, mellem Sydamerika og Kamschatka, mellem Ny-Holland og Amerikas Nordvestkyst, med deres ypperlige Climat, deres frugtbare, men for Störstedelen endnu uopdyrkede Landstrækninger, med deres sikkre Havne og Rheder, blive til et af de lykkeligste og rigeste Lande paa Jordkloden. Men der er rimeligviis heller ingen Tvivl om, at dette ikke vil finde Sted med deres nuhavende Befolkning. De aristokratiske Fordomme ere altfor indgroede til at der

---

aarlige Udgifter til Undervisningsvæsenet belöbe sig til imellem 20 og 30,000 Piastre.

*) Her kun et lille men mærkeligt Exempel:

Nogle franske og danske Officerer gik en Löverdag Aften fra den franske Consuls Huus Kl. 11½, og da deres Fartöier endnu ikke vare komne i Land, gik de ind paa en Café, holdt af en Chineser, hvor de passiarede, loe og sang. Kl. 12½ kom Værten og sagde dem, at han ikke turde have Gjæster længere end til Kl. 12 under svær Mulct, og bad dem derfor om at gaae, hvilket de strax gjorde. Men Naboerne angave Chineseren for at have forsyndet sig mod Sabbath-Anordningen, og han blev idömt en Mulct af 500 Dollars; deraf de 250 til Regjeringen og de andre til Politimesteren. Paa Hr. Dudoits Forestillinger opgav Regjeringen ved Hr. Ricord sin Fordring, men Politimesteren, Mr. Brickwood, paastod at ville have sin Andeel udbetalt. Det er altsaa öiensynligt i Politiets Interesse, at Lovene overtrædes, og at der begaaes Uordener. At Mulcten i al Fald var urimelig höi, behöver jeg neppe at fremhæve. Sagen var iövrigt endnu ikke afgjort ved min Afreise.

er at tænke paa, at nogen virkelig frisindet Regjering skulde kunne blive indfört, og hvad der er det værste, Befolkningen er i höieste Grad forfalden til en Ladhed og Ulyst til Arbeide, der igjennem flere Generationer ikke vil være til at udrydde, og vil være en Hoved-Anstödssteen mod Landets Opdyrkning, som i det Hele mod Nationens Tilvæxt i Rigdom og Velvære. Og dog vilde Öernes Opdyrkning ellers være saa let. Jordbunden er ypperlig skikket til Caffe- og Sukkeravl; den hawaiiske Caffe har allerede et velfortjent Navn, i 1843, der var et gunstigt Aar, udförtes endog for 58,000 Piastre Sukker og Molas. Mais og Hvede, Riis og Frugter ere af en fortrinlig Art; Aleurites-Træet afgiver den endog til Export brugte Kukui-Olie; Taccaroden giver udmærket Salep. Qvæget trives ypperligt og tiltager aarlig; Huder udföres, men ulige vigtigere er Forbruget af fersk Kjöd og andre friske Provisioner, der er saa betydeligt, at i 1845 androg Udgivterne for fremmede Coffardi- og Orlogsmænd ved Sandwichsöerne, i Hovedsagen til Forfriskninger, noget imidlertid ogsaa til Skibsreparationer, over een Million Piastre. Taro-Roden er et saa fortrinligt og godtkjöbs Næringsmiddel for den menige Mand, at 40 □ Fod, beplantet med denne Rod, afgiver Föde for en Mand i et heelt Aar. Salt til en meget betydelig Udförsel kan tilvirkes med den allerstörste Lethed. I Skovene findes de kostbareste Træsorter, saasom Sandeltræet, der i de förste Aar indbragte betydelige Summer*). Men det hjelper Altsammen ikke, thi Arbeidskraften mangler, Befolkningen er ringe, og den der er, vil ikke arbeide mere, end der just behöves for at leve. En Planter, der havde betydelige Caffe-Plantager, og som var en oplyst og veltænkende Mand, har forsikkret mig, at han ikke var istand til at faae Arbeidere til at plukke Bærrene af Træerne, hvorfor de faldt af og raad-

*) Ved slet og ödsel Behandling af Skovene er Exporten af Sandeltræet sunken ned til Intet. Prisen herpaa var ogsaa sunken i China, hvorhen det i Særdeleshed udskibedes. Kongen har nu lagt Tabu paa Sandeltræet, saa at intet mere fældes uden hans specielle Tilladelse.

nede paa Jorden. En anden Mangel er Savnet af Driftscapitaler; Hövdingerne ere i Regelen saa fattige, at de Intet kunne udrette, og have intet Begreb om Credit; i en kort Danmarks Historie, som man under vort Ophold gav tilbedste i en af Honolulus Aviser, dröftedes vor Creditforening med en Vidtlöftighed, som om det var Landets förste Institution. De indvandrede Fremmede blive altfor meget modarbeidede af Regjeringen, til at de tör indlade sig paa at sætte deres Capitaler i faste Eiendomme. Land overlades dem kun i et vist Aaremaal, naar de ikke ville lade sig nationalisere og aflægge undersaatlig Ed. Under vort Ophold var det foreslaaet i Kamrene, at denne Bestemmelse skulde falde bort, men man tvivlede paa at det vilde gaae igjennem *).

Det er altsaa min Overbevisning, at der maa gaae flere Generationer hen, för den indfödte Befolkning naaer et saadant Trin af Cultur, at den vil forstaae, hvilke Midler den bör anvende for at bringe sit Land til hvad det kan blive. Men naar den Tid kommer, er der al Grund til at troe, at den oprindelige Befolkning vil være uddöd, eller idetmindste svunden ind til en saadan Ubetydelighed, at den ikke længer kan tælles i Nationernes Række. Det er en sörgelig Sandhed, bekræftet ved de aarlige Optællinger, at Befolkningen er i stadig Aftagende. — Cook anslog Folkemængden paa disse Öer til 400,000. Alle Forfattere ere imidlertid enige om at antage dette Tal for stort, og angive det til 300,000. 1838 var der ifölge verificeret Census 108,000 Mennesker paa Öerne. I et eneste District paa Oahu, Eva kaldet, var i 1836 . . . . 3422 Sjæle

i 1840 . . . . 2792 —

Befolkningen var altsaa aftaget med . . . . 630 Sjæle

d: 1 : 5, 43 af Provindsens hele Befolkning var forsvundet i fire Aar. Paa Vestsiden af Oahu angiver Wilkes Forholdet

*) Et belgisk Actieselskab havde afsluttet en Contract om Opdyrkningen af en stor Strækning Land, men endnu var intet paabegyndt, thi man manglede Arbeidere.

af Dödsfald til Födsler som 2 : 1; ja i et District paa Öen Kauai, der talte 3272 Sjæle, viste de nöiagtige Lister af Præsten Samuel Whitney 1838 et endnu ugunstigere Forhold, nemlig som 3 : 1. — I 1843 anslaaer Jarves den hawaiiske Befolkning Alt i Alt til 100,000 Mennesker, hvoriblandt 2000 Indvandrede og deres Afkom. Ifölge den officielt bekjendtgjorte Census i Januar 1849 var alle Öernes Befolkning tilsammen ikkun 80,641, deraf 1,787 Fremmede. De Dödes Antal havde i 1848 været 7,943, de Födtes 1,478, altsaa nærmest 6 Döde mod 1 Födt. Enkelte Steder er der Balance mellem de Födtes og Dödes Antal, ingensinde Overskud. Regjeringen indseer denne Ulykke meget vel, og arbeider derimod, deels ved Forbud mod Udvandring, deels ved andre Bestemmelser, saasom Lettelse i Skatter for Familier med flere Börn o. s. v. Det ogsaa i denne Henseende saa skadelige Landmonopol vedbliver imidlertid uforandret, og Grundeiendommene paa alle Öer tilsammen ere i Hænderne paa ikkun 600 Jordeiere, med en fast Stamme af 10—12 Hövdinger i Spidsen. Den store Masse hensynker derved i slöv Ligegyldighed, den bliver örkeslös og ubekymret om de Livets Goder, der alligevel fravristes dem ved deres Herrers Havesyge, den demoraliseres ved sin Elendighed og falder sammen paa Sjæl og Legeme.

Det samme Factum, at Folkemængden aftager, höres fra alle de Öer i Sydhavet, hvor den hvide Befolkning er trængt ind, og det synes næsten, som om det var et höiere Forsyns Villie, at denne den intelligenteste Deel af Jordens Beboere skulde fortrænge alle andre Racer. Dog uden at ville gaae ind paa dette Spörgsmaal, der kunde lede mig paa Afveie, hvorfra jeg mulig vilde have svært at finde tilbage, skal jeg heller söge Grunden til hiin Ulykke i nærmere liggende Aarsager. Hertil regner jeg da foruden det allerede nævnte Landmonopol, Usædelighed fra den tidligste Alder, og medfödt Ladhed, som fremvirker Krafteslöshed. Dernæst maa erindres den betydelige Deel unge Mennesker, som aarlig tage Hyre i Hvalfangerskibene, og som meget

ofte slet ikke vende tilbage, men blive satte i Land paa et saadant Sted, hvor Hvalfangerne sidst ere i Havn, forinden de söge hjem. De i ældre Tider meget hyppige Barnemord ere nu betydelig aftagne, som en Følge af Christendommens Udbredelse. Derimod have Europæerne medbragt Sygdomme, som hidtil vare ukjendte, og som have været saa meget mere ödelæggende, som man ikke kjendte eller ikke anvendte de Midler, hvormed man kunde have sat en Grændse for dem. Dette Sidste gjælder navnlig de epidemiske Sygdomme, af hvilke et Slags Cholera allerede rasede 1803, medens Croup, Influenza, Kighoste og paa de sydlige Öer ogsaa Kopper i en senere Tid have grasseret gjentagne Gange. Mere ondartet end nogen af disse Epidemier, maaskee paa Choleraen nær, viste sig imidlertid Mæslingerne, der udbröd efter vor Afreise fra Öerne, og bortrev ikke mindre end 7—8000 Mennesker af deres Befolkning. Ogsaa Syphilis, der i 1842 allerede næsten var ophört, har senere atter grebet om sig med fornyet Kraft, og ved sin Indvirkning paa Ufrugtbarheden, maaskee fremfor Alt Andet bidraget til Folkemængdens Formindskelse. Jarves omtaler, at blandt en Samling af 80 Koner kun 39 vare Mödre, og medens Goldhed er almindelig, navnlig blandt den tilsyneladende saa kraftige Höydingsrace, angribes de Födende ikke sjelden af en dræbende Barselfeber, en Svöbe, der ellers kun pleier at hjemsöge de mest civiliserede Lande. Dödeligheden er mest paafaldende i den spæde Alder, og skyldes vel her i Særdeleshed Manglen paa Pleie og Omsorg for de nyfödte Börn. Umaadelighed i Spise og Drikke, det Sidste navnlig i en tidligere Tid, gjör vistnok Sit til at forkorte mange Menneskers Liv; deres Hovedföde Poïen, der for det Meste spises i en halvgjæret Tilstand, er vistnok intet mindre end sund, og det Samme gjelder om deres timelange Badning, deres fugtige, utætte Græshytter, og deres Soven paa den blotte Jord. Men ogsaa selve Civilisationens Medför, den europæiske Paaklædning, har efter kyndige Mænds Mening virket uheldig i denne Retning, idet Indvaa-

nerne, der för kun gik med en Maro af Tapa*) om Livet, nu have faaet Smag paa at pynte sig med Bomulds- og Silketöier, medens disse Herligheder dog ere dem for kostbare til at være deres daglige Klæder, saa at de bære dem i godt Veir, og gaae nögne, naar det regner og blæser, hvilket da afstedkommer Sygdom og Svækkelse. Ureenligheden er tillige saa stor, at deres Klæder ikke sjelden falde af dem som Laser, för de ere blevne vaskede en eneste Gang.

Læseren kunde maaskee troe, at Folkemængdens Aftagen tildeels har sin Grund i et usundt Clima; dette er imidlertid langtfra Tilfældet, og den hvide Befolkning her paa Öerne trives saa vel, at Jarves gjör den mulig noget overdrevne Beregning, at den amerikanske Missions Embedsmænd og disses Afkom, hvis de naturaliseres og forblive her, inden 100 Aar ville være stegne til et Antal af næsten 60,000 Sjæle. Temperaturen ved Kysten er 20—25° C., den daglige Variation sjelden mere end 5—6°, Luftens Fugtighed paa de endog nærmest liggende Localiteter overordentlig forskjellig. Ostsiden af Öerne er mindre sund ved sine hyppige Regnbyger, og den sydlige Storm, der blæser af og til om Vinteren, bringer Sygdom og en tung trykkende Luft i sit Fölge. I de andre 9 Maaneder af Aaret blæser der en frisk og i det Hele sund Ostpassat. De hyppigste Sygdomme ere Febre, Diarrhoer, Catarrher, Betændelser, Vattersot, Asthma, Öieninflammationer, Dysenterier, Rheumatismer, Scrophler, Syphilis og Hudefflorescentser; til sine Tider endelig ogsaa de allerede ovennævnte epidemiske Sygdomme. Overordentlig sjeldne ere derimod Leveraffectioner, og ukjendte som detsynes, alle biliöse og typhöse Febre.

Aarsagen til Folkemængdens Formindskelse være nu hvilken den være vil, saa er det factisk, at den indfödte Befolkning aftager i Antal Aar for Aar, og det Tidspunkt kan saa at sige beregnes, naar den vil være svundet ind til Intet, ikke

*) Tapa er forfærdiget af Papiirmorbærtræets Bark, ligesom det os fra Nicobarerne bekjendte Oko lavedes af Celtisbarken.

at tale om, at den allerede nu udgjör kun en ringe Deel af den Folkemængde, der kunde leve og födes paa disse Öer. Tvende fremmede Racer have allerede mödt hinanden paa Sandwichsöerne, og det lader sig forudsige, at de ville blive Stamfædre til Öernes kommende Population. Det er den hvide Befolkning, — bestaaende af Folk af alle Nationer, dog mest Nordamerikanere, — og Chineserne. Ved mit Ophold fandtes der endnu kun 4—500 Mennesker af denne flittige, arbeidsomme Race, men have de först fundet Veien derhen, ville de nok vide at formere sig, og det kan da blive et Spörgsmaal, hvis Lösning Fremtiden skjuler i sit Skjöd, om det ikke bliver en chinesisk Coloni, som vil blive Herre paa de hawaiiske Öer.

Saaledes som Sagerne staae nu, ere de hawaiiske Öer et souveraint Kongerige, anerkjendt af de tre store Sömagter, England, Frankrig og Nordamerika, saavel ved höitidelige Erklæringer, som ved afsluttede paa Reciprocitet grundede Tractater. Ogsaa Belgien har officielt anerkjendt disse Öers Uafhængighed. Preussen har sat sig i Handelsforbindelse med dem, og ved Gaver og venskabelige Skrivelser til Kongen viist sit velvillige Sindelag for det hawaiiske Folks Uafhængighed. Ved Ratificationen af den af mig afsluttede Handels- og Venskabs-Tractat har ogsaa Danmark höitidelig anerkjendt Kongeriget Hawaii. Dette Land tælles altsaa virkelig nu blandt Jordens souveraine Stater. Det vil være fremgaaet af det Foregaaende, at jeg ikke spaaer dets Tilværelse som saadan nogen lang Varighed. Endnu for en Tid vil de store Magters gjensidige Skinsyge virke beskyttende for det lille Land, idet den ene Kniv vil holde den anden i Skeden, men naar engang den indfödte Befolkning er svunden til et Intet i politisk Betydning, naar til samme Tid Farten over Sydhavet og navnlig en Dampskibsfart mellem Californien og China eller Sidney bliver ligesaa almindelig, som nu över Atlanterhavet, da vil Sandwichsöernes Vigtighed fremtræde i sit fulde Lys. Fra et Hvalfangerhotel, som de nu ere midt i det store Ocean, ville de blive til en Mellemstation af förste Rang for Farten mellem de ovennævnte

Steder. Da vil det blive paatrængende nödvendigt, at Landet opdyrkes, at Handelen lettes, at Ind- og Udförsel af alle mulige Producter gives saa megen Frihed og Udstrækning som mulig. Da vil Indvandrere indfinde sig i tusindviis, og ville kræve Beskyttelse og Rettigheder enten med det Gode eller med det Onde. Bliver det sidste Middel anvendt, da er det sandsynligt, at de ville fortrænge den indfödte Befolkning, inclusive dens Konge og Hövdinger af alle Classer, og drive dem tilbage ind i de aldeles Underordnedes Rang, ifald de ikke til den Tid ville have lært at arbeide saavel med Hoved som med Haand, saaledes at de kunne hævde deres paa virkelig Dygtighed grundede Ret ligeoverfor de Fremmede. Og derfor vilde jeg raade Kong Kamehameha med samt hans Ministre, de være nu sorte eller hvide, at tage fat itide, at underkaste sig Skjæbnens uböielige Villie, om hvilken de i den stedse aftagende Folkemængde bör see et saa alvorligt Fingerpeg, og slaae ind paa den Vei, som de udvortes Begivenheder, navnlig Californiens pludselige Udvikling har anviist dem saa tydelig. Naar de istedetfor at beskjæftige sig med Hofetikette, Baand og Stjerner, med Excellence-Titler og andre Lapperier; istedetfor ved vidtlöftige Correspondancer og Kævlerier med fremmede Autoriteter og private Indvandrende, at gjöre sig Livet surt og Arbeidet svært; istedetfor ved snevre puritanske Anskuelser og Totalafholdenheds-Chimairer at sætte Splid i Befolkningen, og pine den ud med svære Pengeböder for indbildte Synder; istedetfor at give prohibitive Told-Reglementer mod Indförelse af Brændeviin og Viin, og derved skabe en heel Classe af Lovovertrædere i Smuglere og hemmelige Drankere*); — naar de istedetfor Alt dette, siger jeg, svöm-

*) Hvor uhensigtsmæssigt den hawaiiske Regjerings Toldsystem er, just med Hensyn paa det Maal, den har sat sig, nemlig Udryddelse af Brændeviinsdrik, sees bedst af nedenstaaende Extract af et Brev fra den engelske General-Consul Miller til den franske Admiral Legoarant. Denne Officeer havde nemlig grebet til de voldsomste Forholdsregler for at bringe den hawaiiske Regjering til at forandre en

mede med Strömmen og ikke imod den, naar de dristig aabnede deres Land og Havne for Indvandrere og Handel, gjorde Öerne til Frihavne, og iövrigt toge alle Forholdsregler for at Handel og Skibsfart her kunde finde Lettelse og Beskyttelse, saa er det sandsynligt, at Sandwichsöerne meget snart vilde opnaae en höi politisk Betydning. De store Magter vilde da kappes om at beskytte dem, og Overgreb som det ovenfortalte af Lord Paulet, og som det der i 1849 har fundet Sted fra fransk Side ved Admiral Legoarant de Tromelin, vilde neppe voves af nogen fremmed Magt. Paa den anden Side vilde sandsynligviis den oprindelige Befolkning oplöse sig og smelte sammen med den Nyindvandrende, og Hövdingernes Privilegier med Alt hvad dertil kan henregnes, vilde svinde bort, og deres indbildte Storhed tilintetgjöres. Men en ny hawaiisk Nation, rigtignok af blandet Race, men hvori den oprindelige, med dens havende og stedse stigende Cultur, paa ingen Maade vilde blive noget ubetydeligt Element, vilde fremstaae, kraftig og talrig, mægtig ved sin Rigdom og sine Hjelpekilder. Landet vilde blive opdyrket, Bjerge og Skove vilde bringe deres Rigdom for Lyset, kort Sandwichsöerne vilde opnaae en Vigtighed, lig Venedig og Genua i Fortiden, lig Sincapore i den nyeste Handelshistorie.

Det er med dette Maal for Öie, at jeg vilde tilraade

Toldlov, som belagde Brændeviin med 5 Piastre pr. Gallon. I denne Anledning protesterede Miller officielt mod de tagne Forholdsregler, og ledsagede denne Protest med en confidentiel Skrivelse, hvori han siger blandt Andet:

„Den Afgivt af 5 Piastre pr. Gallon, som den hawaiiske Regjering har lagt paa Brændeviin, i hvor fordærvelig den end virker paa den offentlige Moralitet og paa den hawaiiske Toldindtægt, er langt fra at være et absolut Forbud, som De har meent, og er maaskee en Forholdsregel, der mere, end nogen anden, virker til Udbredelsen af fransk Brændeviin i Honolulu, idet den udelukker Whiskey og andre mindre gode Brændevine, som indföres fra Amerika og de engelske Colonier. Den har endvidere gjort Smugleriet let og fordeelagtigt, et Onde som jeg til min Sorg maa tilstaae har udvidet sig betydelig og griber daglig om sig.“

og har tilraadet den hawaiiske Regjering at slaae ind paa den ovenantydede Vei, overbeviist som jeg er, at Maalet kunde naaes. Kamehameha vilde da, med Opoffrelse af de oprindelige Beboeres Nationalitet, — den han dog maa see Dag for Dag at smelte sammen og gaae sin Oplösning imöde, — lægge Spiren til en ny, men kraftig, driftig og velhavende Befolkning paa hans Fædreneöer, og disse vilde fremblomstre til et af Jordklodens vigtigste Handelspunkter.

Men under disse politiske Betragtninger er jeg uforvarende steget höiere og höiere, for at skue ud over Sandwichsöernes Fremtids Horizont. Det vil være rigtigst at stige ned igjen, forinden vi blive svimle og styrte ned. Vi ville derfor hellere endnu foretage nogle Excursioner paa den faste Jord, og see hvad der kan være at bemærke.

Vi ville först bestige den saakaldte „punchbowl-hill“, et udbrændt Krater, der ligger umiddelbart bag ved Byen, og kaste et Blik derfra over Dalen og det övrige Landskab der omgiver den. En kort Vandring ud fra Byen, og vi ere allerede ved Foden af dette isoleret beliggende Bjerg, der har sit forunderlige Udseende at takke for sit triviel-prosaiske europæiske Navn; de Indfödte kalde det „Puavana“. Dets hele Omgivelse er ligesom Bjerget selv nögent og skaldet, og havde man end ikke för seet en Vulcan, vilde man dog snart af dets tragtformede Top, men især af den forunderlig livlöse Natur, som omgiver det, slutte sig til at man stod foran en af disse Jordklodens Urostiftere. Denne er imidlertid færdig, dens Rolle er udspilt, död og magteslös staaer den alt der i mange Aar, dog veed Ingen, hvad den gjemmer i sit Skjöd. Allerede et Stykke fra Bjergets Fod ophörer al Vegetation, og man synker til Anklerne i et tört rödbrunt Sand: den Aske, der i Fortiden er udkastet fra Kratret. Dette Askelag vidner om en voldsom Explosion; det er 1 à 2 Alen dybt, saa dybe ere idetmindste Renderne, som det nedströmmede Vand i Regntiden har udskyllet, og her seer man da Graniten, som danner Bjergets egentlige Masse, træde nögen frem mellem det röde Sand.

Bjerget er ikke meget höit. Efter ¾ Times Klavring naaede vi dets Top. Nogle faa Skridt fra vort Maal bleve vi hilsede af en Hunds Bjæffen og en Kanaks „Aroha“. Det var Besætningen, som traadte i Gevær og raabte os an, thi — her er anlagt et Fort, hvis Hensigt skulde være at forsvare Indlöbet til Havnen, noget som det hverken har gjort eller kan udrette, paa Grund af dets store Afstand fra Havnen. Dette veed man nu meget vel, og indlader sig heller ikke videre paa militaire Demonstrationer, men imidlertid veier her et Flag, og nogle Stykker Canoner findes her ogsaa, fra hvilke der ved höitidelige Leiligheder bliver saluteret. Som Forsvarspunkt og navnlig til at beherske Byen er punchbowl ypperligt beliggende, og med en lille Smule Kunst vilde en ganske ubetydelig Garnison være istand til at forsvare sig og afslaae ethvert Angreb.

I nogle faa Hytter boe et Par Familier heroppe, som tilligemed den omtalte Hund ere betroede Canonernes Bevogtning. Man nyder fra dette Punkt en særdeles smuk Udsigt. Til höire seer man ned i den venlige Nuanu-Dal med sin rige Vegetation, og sine mange nydelige Landskaber, begrændset af den skovbevoxede Bjergkjæde mod Nord; til venstre hele Slettelandet, der Öst for Byen strækker sig forbi Waititi til Diamond-Pynten; for vore Födder ligger Byen med sin Havn og de mange Skibe i tætte Rader, hvor der vrimler af Baade, som ile frem og tilbage; bag Havnen det hvide Coral-Rev, hvorpaa Havet evindelig bryder i Skum og Fraade, og omsider taber Öiet sig i den uendelige Horizont langt ud i det Fjerne, der hvor Himlen med sin ætherblaae Bue, besaaet med Passatvindens purpurfarvede Smaaskyer, böier sig ned for at sætte en Grændse for det menneskelige Öies utrættelige Længsel. Dog Solen er i Værk med at synke bag de nordvestlige Bjerge, dens sidste Straaler smile endnu til os heroppe, men i Dalen og Byen begynder det alt at skumre; vi ville derfor ile ned, forinden Mörket gjör vor Lysttour til en farlig Vandring blandt de ubanede Klippeklöfter.

Punchbowl, skjöndt udbrændt saa langt tilbage i Tiden, at intet Sagn veed at tale om dens Rög og Lava, har dog sat sig et uheldsvangert Mindesmærke paa Öen. Dens Aske er udbredt langt ud i Dalen, de mange Aars Regnskyl, som have vædet denne Jordbund, have ikke formaaet at fremlokke et eneste Græsstraa af dens Skjöd. Punchbowl, Diamond-point og de mange andre udbrændte Vulcaner paa disse Öer, saavelsom den hele nedenunderliggende Slette afgive ligesaamange Kildeskrifter til Sandwichsöernes geologiske Historie. Naar den flygtige Vandrer gjennemstreifer denne store Dal, seer han ikke andet end en Flade, bedækket med det yppigste Grönne, Træer og Buske, som paa sine Steder i Nærheden af Havet afvexler med Coral-Sand. Han seer intet Spor af vulcanske Udbrud, ingen Tegn til de smaa Dyr, som ude i Havet opföre deres kjæmpemæssige Kalkvolde fra det umaadelige Dyb; men standser han sit Fjed og graver nogle Fod ned i denne Jordbund, da er det som en Bog der bliver oplukket for ham, og pludselig sætter ham hen i Skabelsens fjerne Tider. I to, tre Fods Dybde finder han Intet uden en riig frugtbar Muldjord; men under denne stöder han paa et Lag af fiin vulcansk Aske, ikke mindre end 14—16 Fod mægtigt, og derpaa möder han et kalkagtigt Klippeunderlag blandet med Coralgrene, Fiskeknokler og Skaller af Myriader af Havets Beboere. De Bjerge, som nu ind imod Landet begrændse Sletten, have oprindeligt dannet Kyststrækningen, men da i en senere Tid den underjordiske Ild gav sig Luft gjennem de to Vulcaner Punchbowl og Diamondhill, da förte Passatvinden den fra dem udkastede Aske i vestlig Retning, opfyldte Stranden og det Rum, som var indhegnet af Corallernes Steengjerde, og dannede saaledes den udstrakte Honolulu-Slette, paa hvilken Naturens skabende Virksomhed ved Aarhundreders langsomme men sikkre Arbeide har frembragt den 2—3 Fod dybe Muldjord, som nu dækker dens Overflade.

Jeg har allerede i det Foregaaende beskrevet Veien gjennem Nuanudalen, opad Bjerget til Pali, samt selve dette i

Sandwichsöernes Historie saa mærkelige Punkt. Men dengang vendte vi tilbage til Byen samme Vei, som vi kom. Vi ville nu fortsætte Veien nedad Bjerget over paa Nordsiden af Öen. Man vil erindre, at jeg omtalte, man var i Værk med at danne en Vei ned ad Bjerget, men endnu var man langtfra saa vidt, at det var en Vei, — det var allerhöist en Sti, som just ved de foretagne Arbeider var i i höieste Grad ubanet. Det var et halsbrækkende Arbeide at komme ned, vi kröb mere end vi gik. En kold stærk Vind blæste os imöde, hvergang vi skulde om et Hjörne, den var stundom saa stærk, at den bragte Foden til at vakle. Nede i Dalen ligger en Hytte, Kanakhotellet kaldet, hvor de Indfödte, som daglig gaae over Pali til Honolulu, gjöre Holdt og udhvile sig. Et anseeligt Selskab af disse Öboere var ogsaa den Dag samlet her, og vi forfriskede os ved nogle af deres Meloner og andre Frugter, som de bare i mægtige Kalabasser, i Næt paa et Aag over Skuldrene eller paa Hovedet. Herfra gik Veien igjennem et tykt Krat af Pandanusser, som hang fulde med deres store Frugter og smukke Hanblomster i den lange Skede, og fra dette Krat kom vi ud paa fri Mark. Her var kun ringe Spor af Mennesker og Menneskeflid. Nedenunder Bjergene græssede en talrig Hjord af Hornqvæg, der tilhörte en indfödt Magnat, Pikuiha. Af og til hörtes nogle lange, eenslydende, hule Toner; det var Vogterne som stödte i deres Conchylier. Men paa den hele övrige Vei, vel omtrent $\frac{3}{4}$ Mile lang, opdagede jeg kun en enkelt Hytte og nogle faa Fordybninger i Jorden til Taro; thi denne Rod, Sandwichsbeboernes vigtigste Næringsmiddel, voxer ikke gjerne uden paa lave vandrige Steder, og hvor disse ikke findes, der bortgrave de Indfödte med megen Möie, og ofte i betydeligt Omfang, Jorden, for at Vandet kan samle sig i disse ikke sjelden flere Alen dybe Basiner. Noget over Middag ankom jeg til Landsbyen Kaneohe, som ligger tæt ved Havet paa Nordkysten. Værtshuse eller blot Kroer er der naturligviis ikke Tale om paa disse Öer. Man tager ind til Missionairerne, som have gjort sig det til Pligt at aabne deres

gjæstfrie Dör for enhver Reisende, der banker paa den. Jeg sögte derfor efter Hr. Parkers Huus, og fandt det snart. Det laae omgivet af en net Have, hvor unge Brödfrugttræer og Acacier indböde til Hvile i deres velgjörende Skygge. Mr. Parker selv var ude i Forretninger; men hans vakkre Hustru fik snart et Bord dækket for mig, hvor jeg gjorde mig tilgode ved saltet Lax fra Oregon med Taro og Kartofler, og hertil en Drik Mælk, som smagte fortræffelig efter den besværlige Vandring. Derefter gik jeg ud for at see mig lidt om i Egnen. Ikke langt borte laae Kirken, en ret anseelig straatækket Bygning, opfört af et gammelt hedensk Tempel, eller Heiau, som havde staaet der i Nærheden. Kirkens Indre var i al mulig Simpelhed; her var intet Loft, og Gulvet var den bare Jord, dog belagt med Matter; Træbænke vare opstillede for Tilhörerne. I en kort Afstand fra Kirken laae Skolen, og her saae jeg Missionairen sidde udenfor og undervise nogle Börn. Jeg vilde ikke forstyrre ham og vandrede derfor videre hen i Landsbyen, hvor jeg traadte ind i forskjellige Boliger. Et levende Gjærde med rödlige Blomster indhegnede Enhvers lille Eiendom. Det Indre er her, som tidligere fortalt, ved et nedhængende Tæppe afdeelt i to Rum. I det bageste seer man et Par Senge, det vil sige nogle Matter lagte ovenpaa hinanden, med et Tapatæppe over; i det forreste er Dagligstuen. Paa Gulvet ligger en Matte; Kalabasser af forskjellige Störrelser ere hensatte hist og her, eller hænge ned under Taget i det Næt hvori de bære dem; disse Kar, der som oftest ere udskaarne paa Ydersiden i sirlige Figurer, tjene til Dragkister, til Spisekar, til at bære Vand i, til Vaskekar, kort til Alt, thi Græskarret spiller her samme Rolle, som Bambusröret og Cocusskallen hos Malaierne. Man finder endvidere et Trætrug og en Stöder af Steen til at ælte Poï med, saa og nogle firkantede som oftest riflede Stokke til at banke Tapaen. Hermed er deres Husgeraad beskrevet. Til Aandens Föde findes gjerne en Bibel eller dog det Nye Testamente, en ABC og andre Skoleböger.

Indenfor Dören er et firkantet Hul i Jorden omsat med

Steen. Saa simpelt det end er, saa ypperlige Sager forstaae de gode Öboere at lave deri. Stenene ophedes, en Griis, eller en Kalkun, eller en Höne, eller vel endogsaa en Hund puttes deri, bedækkes med Laag, og snart efter drages Stegen ud for Dagens Lys og er i Sandhed saa velsmagende, som nogen Kok i Europa kan stege den. Den bringes ind paa en stor Bakke eller Trug af Træ, og skal det gaae meget fiint, da tager Hver et stort Blad for sig som Tallerken, medens naturligviis den fælleds Matte tjener ham som Bord og Fingrene som Kniv og Gaffel. Ganske mærkelig er den Maade, hvorpaa man skaffer sig Belysning. Paa en Pind er som en Rad Perler stukket en Mængde törrede Frö; det er Fröet af Aleurites triloba, det giver en temmelig jevnt brændende og ret klar Flamme. En af Selskabet maa have den Ulejlighed at holde paa Pinden, thi Lysestager kjender man ikke. Resten af Selskabet ligger paa Maven og nyder deres dolce farniente i fuldeste Maal. Træder man ind i Hytten, finder man gjerne et Par Fruentimmer siddende paa Gulvet, beskjæftigede med at sye, eller med at snoe Strimler af Hibiscustræet, dem de forstaae meget behændig at udskjære, og hvoraf de danne Snore ved at sammenrulle dem paa Knæet. De bruge disse Snore til Fiskesnörer og Garn. De hilse den Fremmede med deres venlige „Aroha," eller ogsaa „Maitai", som betyder „velsignet", stundom naar de ere meget belevne sige de „Alii maitai", det er: „vær velsignet fornemme Herre!" Derpaa tage de en stor Kalabas frem, som indeholder en hvid syrlig Klister, der, forsaavidt den skal lignes med Noget, meest nærmer sig vor Meelgröd. Det er deres Yndlingsspise Poï, lavet af Taroroden. De byde den Fremmede venlig at tage Deel i Maaltidet, men jeg skal fraraade Enhver at indlade sig derpaa, saameget heller som de ingenlunde tage ham det ilde op, at han siger Nei. De benytte imidlertid Leiligheden til selv at tage sig en Forfriskning, jage til den Ende, alt efter deres Appetit, to, tre eller fire Fingre ned i Kalabassen, drage dem ud, belæssede med Poï, svinge denne et Par Gange om Fingrene, for at den kan slaae sig rigtig fast omkring dem, og stikke dem saa dybt i Munden som

Drenge som spise Pöi — Havaiis Jer.

Steen. Saa simpelt det end er, saa ypperlige Sager for-

Drenge som spise Pöi – Havaiiske Öer.

muligt, for at slikke dem rene og derpaa begynde Operationen forfra. Den gjentages ogsaa virkelig med en forbausende Hurtighed, og en utrolig Mængde Gange; Hawaianeren spiser til daglig Dag næsten udelukkende denne Ret tilligemed nogle Frugter og törrede Fisk. Skal en Moder made sit spæde Barn, da slikker hun selv först paa den omtalte graciöse Maade Poï'en af Fingrene, vender den i sin halvgabende Mund, og aabner derpaa Munden paa Barnet, for at spröite den saaledes tillavede Klister ind i denne. Et væmmeligere Syn kan man neppe tænke sig; alligevel bruges det Samme som et Courmageri mellem Voxne, og det hændtes mere end eengang, at Hawaianerinderne ved denne Elskovsleg vilde vise Corvettens Officerer deres Opmærksomhed, naar de traadte ind i Hytten til dem. Tobakspiben og Spyttebakken*) (en Kalabas, eller i selve Honolulu endnu oftere en europæisk Porcellains-Potte) gik paa samme Tid flittig rundt mellem Fruentimmerne, og medens disse snakkede og loe, „rumi-rumi"-de den Fremmede, lærte ham Kanakasprog, og gave hver sin rigelige Skjærv til den omtalte Spyttebakke, saae man gjerne Mandfolkene længere hen i Hytten ligge udstrakte paa Maven paa Gulvet, og med en saadan Lidenskab spille deres Hazard eller Whist, at de hverken hörte eller saae, hvad der foregik i Hytten omkring dem. Andre Gange sov de vel ogsaa i denne deres Yndlingsstilling, og navnlig om Aftenen hændtes det ikke saa sjelden, at En eller Anden iblandt dem laae brændeviins- eller awa-drukken.

Men vi maae igjen tilbage til Nordsiden af Öen. Mandfolk saae jeg kun faa af; rimeligviis vare de ude paa Arbeide. Tilfældigviis opdagede jeg i en Hytte et af de paa Öerne i tidligere Dage brugte Spyd af et meget haardt sort Træ. Jeg böd Manden een, to, ja flere Piastre derfor, men

*) Det paastaaes, at de gjemme Spyttet saa omhyggeligt, for at bruge det til den her paa Öerne endnu ikke ganske forsvundne Awa- eller Kawa-Drik, der tillaves af Piper methysticum, Dracæna terminalis (den saakaldte Ti-Rod) og andre Planter. Hvorvidt denne Paastand er grundet eller ikke, skal jeg lade være usagt.

han var ubevægelig; ved Tegn syntes han at ville give tilkjende, at han vilde blive dræbt, om han skilte sig derved. I en kort Afstand fra Landsbyen blev jeg en Hytte vaer, som saae bedre ud end de andre; et lille Glasvindue og en malet Dör forkyndte, at her boede en Standsperson. Jeg gik derind og blev venligt modtaget af en velklædt Mand og hans Kone. Inde i Huset stod et Bord og et Par Stole, og paa Bordet laae Skriveapparater og Protocoller. Det var Districtets Skattekræver. Nede ved Strandbredden ligge nogle store Steendæmninger, den ene ved Siden af den anden. Det var nogle af disse umaadelige Opbevaringssteder for Fiske, hvoraf der findes mange paa Öerne, og som tilhöre Hövdingerne. Man seer heraf, af hvilken Betydning Fiskeriet er for de Indfödte, Efterat være kommen tilbage fra min Udflugt, traf jeg Mr. Parker hjemme, og jeg tilbragte i hans gjæstfrie Huus en behagelig Aften, der som sædvanlig endte med en fælleds Husandagt; og efterat en lignende havde fundet Sted den næste Morgen, begav jeg mig igjen tilbage samme Vei jeg var kommen, over Pali og til Byen.

En anden Udflugt, som man oftere gjör fra Honolulu, er ud til den bekjendte Saltsö, Alia-pakai eller Moanalua, som er beliggende 1½ Miil Vest for Byen. I Begyndelsen gaaer det gjennem en flad men frugtbar Slette, Veien er god, og smaa Broer före over de mange Vandlöb. Eva er Navnet paa dette venlige Sletteland. Flere Landsbyer oplive Landskabet, — den förste saagodtsom en umiddelbar Fortsættelse af Honolulu By, — nogle Steder seer man Viinranker at brede sig mellem Plantninger af Bananer og Sukkerrör, men Störstedelen af de Indfödtes Hytter ere hverken omgivne af Haver eller endog kun af de tarveligste Blomsteranlæg. Veien gaaer imidlertid videre langs Stranden, Slettens Udseende bliver mere og mere öde, og snart træder den nögne Steen frem hist og her mellem det sparsomme, forbrændte Græs. Men endnu engang afvexler denne brune, golde Jord med en Cocuslund, omgivet af en frugtbar Eng, over hvilken der breder sig et Teppe af det yppigste Grönt.

En Deel af denne er benyttet til Taroplantninger. Dybe Bugter skjære sig hist og her ind mellem de for Öiet saa velgjörende Oaser, og flere af disse Havets Indskjæringer ere inddæmmede til de allerede forhen omtalte Fiskerier, der udgjöre en af Hövdingernes betydeligste Eiendele. Ind ad Landet til sees længere borte en lille straatakt Bygning med et Kors ovenpaa: det er en catholsk Kirke. Men Hesten begynder at blive sövnig ved at træde i det blöde, tunge Jordsmon; det er pøa Tiden at sætte den i Trit igjen og gallopere henover de golde Bakker, der höine sig for Ens Öie. Opuntien, en Cactusbusk, bedækker dem i Mængde; den naaer her en Höide af 4—5 Fod, og bugner under sine smukke mörkeröde Frugter, men da disse ere tætbesatte med Smaapigge, kan man ikke spise dem, uden at faae Hænder og Mund fulde af Piggene, og man maa saaledes dyrt nok betale Frugtens saftfulde lædskende Smag. Forresten voxer her saagodtsom Intet uden en lille blaagraa beskeden Argemone mexicana, der pynter Bakkerne med sine nydelige hvide Smaablomster. Efter $\frac{3}{4}$ Times Ridt omtrent naaer man op paa Toppen, og seer nu pludselig i Dybden for sine Födder den mærkelige Saltsö liggende ligesom i et gammelt Krater, rundt omgivet af större og mindre Bjerge. Om Ligheden med et Krater iövrigt er mere end tilfældigt, er neppe endnu afgjort; den dybe Klöft, som fra Saltsöen trækker sig ind imod Landet, synes ved sin compacte Kalksteensformation med Kiesellag snarere at tale derimod end derfor. Söen er efter Wilkes en engelsk Miil i sit störste Gjennemsnit, og maaler paa det Dybeste 18 Tommer. Bunden er et blaagraat, leret Dynd, og Adgang til Söens Rand som Følge deraf meget besværlig. At den skulde staae i Forbindelse med Havet, og saaledes falde og stige med Ebbe og Flod, er en Paastand, der rimeligviis er aldeles ugrundet. Vi saae Vandet kruse sig lidt i Midten af Söen, medens Bredderne, hvor Saltet laae tört, lignede en sneebelagt Is. Nogle Dages Törke var efter vore Ledsageres Udsagn tilstrækkelig til at forvandle hele Söen til een stor Saltflade. Söen tilhörer Regjeringen, og om dens Rigdom kan man

danne sig et Begreb, naar man erfarer, at da man engang for Alvor tænkte paa at benytte denne Skat, samlede 25 Arbeidere i fire Dage ikke mindre end 500 barrels Salt. Ulykkeligviis er det her, som overalt paa disse Öer, Mangel paa Arbeidskraft, der forhindrer at en saadan Velstandskilde bliver afbenyttet, skjöndt ogsaa Grunden tildeels er at söge deri, at Saltet her paa Öerne er i saa ringe Pris, og at det hidtil kun maadeligt har betalt sig at lade det udföre. Efterat have betragtet dette Naturphænomen i nogen Tid med dets vilde Omgivelse, fortsatte vi vort Ridt videre, först hen over Bjergene paa den anden Side af Söen, og derpaa ind ad Landet til. Landskabet vedblev at have det samme golde og fortörrede Udseende, og Veien blev snart ikke andet end en smal Fodsti, eller rettere ophörte ganske; dog efter kort Tid antog Egnen et livligere og venligere Udseende; vi rede ned i en Dal, over en Flod, og befandt os nu paa grönne frugtbare Græsgange, hvor en Mængde Qvæg og Heste græssede. Vi standsede ved en lille Meierigaard, som laae omgivet af skyggefulde Aleurites-Træer, og forfriskede os her ved en Drik Mælk. Efter en Smule Hvile rede vi videre, först i fuldt Firspring opad de nögne mörke Klipper, derpaa atter ned i en ny Dal, ligeledes opfyldt med Hjorder af Hornqvæg. Veien blev snevrere og snevrere; det var et af disse Passer, der ligesom Nuanudalen gjennemskjærer Bjergene og förer over til den anden Side af Öen. Bjergene hævede sig paa begge Sider i en Höide af 2—3000 Fod, med Toppene indhyllede i Skyer, og med steile lodrette Sider tætbevoxede med en Skov af Brödfrugt- og Morbærtræer, Aleurites og bladlöse Acacier, Brægner og Slyngplanter, der groede imellem hinanden i et uoplöseligt Næt af de forskjelligste Farvenuancer. Paa nogle Steder i Passet vare Bjergene dog ganske nögne, og her kunde man iagttage det interessante Phænomen, at Fordybningerne og de fremstaaende Dele paa begge Sider aldeles passede til hinanden, saa at det var öiensynligt, at Bjergkjæden engang ved en mægtig Naturomvæltning er revet over og kastet til Side. Af og til viste man os ogsaa

Steder, hvor der efter al Rimelighed vare gamle Gravsteder; thi her, i de mest utilgjængelige Afkroge, i skjulte Bjerghuler, pleiede disse Öboere at begrave deres Döde. Pladsen selv blev holdt hemmelig, for at ikke Ulykke skulde ramme de Efterlevende, og endnu den Dag i Dag er der megen Overtro i denne Retning. Saare vanskeligt er det derfor at faae en Indfödt til at paavise saadanne Begravelsesteder. Veien blev lidt efter lidt yderst besværlig. Den gik for Störstedelen gjennem et tildeels udtörret, næsten ufremkommeligt, stenet Flodleie, hvor vi snart sank i Morads til over Anklerne, naar vi stundom maatte stige af og före Hesten i Töilen; snart klavrede og sprang fra den ene Lavablok over paa den anden, altid i Fare for med Panden at törne mod Grene af Træer og Snylteplanter, der slyngede sig sammen tæt over vore Hoveder. Da vore Ledsagere ikke kunde love os andet at see, end det vi alt havde et Begreb om, nemlig yndige Dale med mange Köer og meget faa Mennesker, med deilig Vegetation og saare liden Cultur, midt imellem höie Bjerge, hvortil Veien förte gjennem halsbrækkende Bjergpasse, da det desuden lakkede ad Aften, saa vendte vi om, og sögte tilbage til vor By og til vort Skib.

Mine Forsög paa at opfylde min Forpligtelse mod det ethnographiske Museum, vare forbundne med ikke faa Vanskeligheder. Der var en paafaldende Fattigdom paa Levninger fra den hedenske Tid. Skjöndt ikke tredive Aar vare forlöbne, siden Christendommen havde begyndt at fæste Rod i Landet, var fast hver synlig Erindring om Hedenskabet forsvunden. Selv de gamle Melés eller Sange, hvori Landets ældre Historie opbevaredes ved egne Barder, som oplærtes dertil fra Ungdommen, vare næsten aldeles forstummede, og hvad værre var, for en Deel glemte. En forhenværende Missionair Bingham, som er reist tilbage til Nordamerika, sagdes at have fört med sig en betydelig Samling af saadanne Sange; maaskee ere de paa denne Maade frelste fra Undergang. Der skal stundom, saa hörte jeg, være höi

og smuk lyrisk Poesie i dem, men oftere endnu skulle de bevæge sig gjennem forunderlige vilde Billeder, som ere vanskelige at udtyde. Det lod iövrigt til, som om de gode Hawaiianere vare komne ganske godt under Veir med, hvad Fordeel de kunde gjöre sig ved ethnographiske Mærkeligheder eller Oldtidsmindesmærker. De skammede sig ikke ved at forlange de mest ublue Priser. Hos Nogle af dem, som aldeles nægtede at skille sig ved dette eller hiint Stykke, som en nedarvet Erindring fra Fortids Begivenheder, maaskee om Forfædrenes Bedrifter, turde dog vel en ædlere Bevæggrund antages at være tilstede. Saaledes gjemte flere af Hövdingerne deres Fjærkraver, der, skjöndt mindre end den för omtalte kongelige Kappe, dog altid vare kostbare Stykker, og havde været deres Forfædres kongelige Prydelse, som Helligdomme. Dog — nogle af dem gav efter for den haarde Nöd, thi i al deres Herlighed ere de fattige, idetmindste med Hensyn paa Nutidens Fordringer, og de solgte da slige Klenodier, men kun til meget höie Priser. Den af mig til vort ethnographiske Museum hjembragte Fjærkrave kostede 100 Piastre. Forgjæves sögte jeg een af deres smukke gamle Kriger-Hjelme, som ligne europæiske Ridderhjelme ganske forunderligt, og hvoraf Tegninger kunne sees i Dumont d'Urvilles og Aragos Reisebekrivelser. Der er Grund til at antage, at skibbrudne Spaniere have givet Model til dem. De vare meget sjeldne; imidlertid var der dog en Indfödt i Honolulu, som havde en af dem, men da han ulykkeligviis havde faaet at vide, at jeg var Liebhaver, var han ikke at komme tilrette med om Prisen. Det vigtigste musikalske Instrument, som de Indfödte syntes at have havt, för Europæerne kom til Landet, var Trommen, hvoraf kun et eneste Exemplar var i Honolulu, nemlig hos Gouverneuren, hos hvem det stod opstillet i et af Værelserne. Den var gjort af en meget tyk, udhulet Cocosstamme, og var saa stor, at jeg næsten ikke kunde begribe, hvorledes en Mand har kunnet bære den. Hvormeget jeg end beilede til den, saa var den gamle Herre dog ubevægelig. Mindre sjeldne vare de saakaldede Kahilis, det

er store Fjærvifter eller Koste, befæstede til et Skaft, som ofte er særdeles smagfuldt udarbeidet og indlagt, med Kaskelottænder, Træ, Skildpadde og Perlemoer. Disse Kahilis ere Tegnet paa Höydinge-Værdigheden, og naar de ere prydede med nogle af de ofte omtalte gule Fjær, bliver Værdigheden kongelig. Kahilien föres af en Tjener eller Tjenerinde foran den ophöiede Person, som har den Ære at være dens Besidder, og bruges til at tilvifte ham Kjölighed og bortskræmme Muskiter.

Ved Hr. Pastor Hansens vedholdende Anstrængelse, og gjennem flere velvillige Amerikanere, navnlig blandt Missionairerne, lykkedes det imidlertid at indsamle endeel Sager, som alle bleve afleverede ved vor Hjemkomst til det ethnographiske Museum, hvor den utrættelige kundskabsrige Videnskabsmand, Hr. Etatsraad Thomsen, har anviist dem en hæderlig Plads. Jeg skal derfor ikke trætte Læseren med en detailleret Beskrivelse deraf, men skal indskrænke mig til at omtale et Gudebillede, som en amerikansk Missionair var saa god at forære til Expeditionen. Det var ingenlunde mærkeligt ved dets Kostbarhed, thi det lignede noget nær et Stykke Brænde med noget paa den ene Ende udskaaret, som skulde være et Ansigt. Men Gudebillederne ere saare sjeldne paa Öerne, idet de fleste bleve brændte ved Christendommens Indförelse. Dette blev fundet Aaret för vi kom hertil, i en lille Hule paa Kysten af Molokai, kaldet „Ke ana mano“, eller Haifiskehulen. Rimeligviis har denne været et Tempel, udelukkende bestemt for Fiskere. Hulen var saagodtsom utilgjængelig saavel fra Landsiden som fra Sösiden, thi Klippen hævede sig lodret 8 à 900 Fod op af Havet, og en stor Deel af Aaret stod en stærk Brænding derind. Billedet stod opstillet foran i Aabningen, tilligemed 10 eller 12 lignende. Nogle Herrer, hörende til den nordamerikanske Mission, lode sig roe derhen; men de Indfödte vare bange, og maatte saagodtsom tvinges til denne Tjeneste; thi der gik det Sagn, at naar Nogen forsögte paa blot at tage eet af Gudebillederne bort, da vilde Brændingen strax skylle ham i Dybet. „Da vi borttoge dem,“ saa fortalte

min Hjemmelsmand mig, „og de Indfödte just vare ifærd med at svömme tilbage til Baaden, udraabte en af dem, idet han saae en stor Brænding komme: „Nu skal vi Alle drukne, see blot Söen, hvorledes den reiser sig“. De Indfödte paa Molakai fortalte alle, at et Menneske var blevet offret, da man fældede Træet, hvoraf Billederne bleve gjorte, og et andet, da Guderne bleve opstillede; det förste Lig blev nedgravet ved Træets Rod, det andet under Afgudsbillederne i Hulen. Der var Tabu for ethvert Fruentimmer, der landede paa dette Sted. De Indfödte kaldte Afguden Kauhuliu, og de havde den Tro, at den jagede Haifiskene bort.

Afgudsbillederne skulde alle brændes — saa fortalte Missionairerne mig — men mange bleve borttagne af de Indfödte, som holde dem skjulte i Bjergene og Skovene, saalidt rodfæstet er den sande christne Tro endnu i dette Folk. Templerne ere ligeledes ödelagte, men Ruinerne af dem ere endnu paa flere Steder at see. Omtrent to Mile Öst for Honolulu har der staaet et saadant Tempel eller „Heiau“, og jeg foretog en Dag en Udflugt dertil. Efter et Ridt paa en halv Times Tid uden noget synderlig Mærkeligt, kommer man gjennem en udstrakt Cocos-Palmelund, forbi Landsbyen Waititi, som nu kun er en Samling af adspredte Hytter, men i tidligere Dage har været langt betydeligere. Under de skyggefulde Træer sad fordum Oahus Konger og Hövdinger. Nu stod en indfödt Lærer under de samme Træer og underviste en Flok Börn. Et Tag var opreist paa fire Pæle, det var Skolen. Et Stykke Vei herfra, paa den nederste Skraaning af Diamond-hill, de Indfödtes „Lealu“, laae mellem denne og Havet Levningerne af den omtalte Heiau. En 2½ Alen höi, aflang firkantet Muur, der var opfört af löst ovenpaa hinanden lagte Coral- og Lavablokke, indesluttede et Rum af 90 Skridt i Længden og 30 i Bredden. En Aabning paa den nordvestlige Side förte ned til Indelukket, men indenfor vare Bygninger, Offersted og Gudebilleder sporlöst forsvundne; selv de fra Offringerne tidligere ophobede Menneskebeen vare bortryddede paa Missionairernes Foranstaltning, og kun Lavablokke og Smulder fyldte endnu den store,

tomme Plads. Paa den sydostlige Side saae man flere Trappetrin af Steen; her stode Hövdingerne, naar Offringen foretoges, medens Folket var samlet nedenunder paa Skraaningen ned mod Havet, ængsteligt ventende paa, at Præsten skulde styrte ud og gribe og bortslæbe de ulykkelige Offre til den grumme Lono. Der kunde ikke være valgt en smukkere Plads til et Offersted. Man staaer her med Diamondbjerget bag ved sig, og seer ud over den smukke Waitiți Slette med sine Skovklynger og Græsplainer, til höire Bjergene ind i Landet, til venstre det umaadelige lyseblaae Hav, hvorpaa en enkelt Hvalfanger spreder sine hvide Seil for at naae den forönskede Havn. Og dog, naar man vender den övrige Ö Ryggen, og ikke har andet for sig end det vilde, sorte Bjerg, og den öde, tomme Sö, da forstaaer man, at kun en Efteraarsstorm behövede at opröre denne, og pidske dens Bölger mod den nögne Strand, for netop her at fylde Sjælen med Rædsel, og stemme det til Hedenskabet trælbundne Folk til deres blodige Afgudstjeneste. Heiau'en ved Diamond-point er den sidst byggede her paa Öerne, og mangen Nulevende veed endnu at fortælle om Hövdingen John Li's Broder og mange Andre, der bleve offrede her. Et Træk fra denne Udflugt til Diamond-point maa jeg imidlertid ikke forglemme. Paa Udveien vare vi komne forbi en Hytte, hvor en Mand laae meget syg; mange Indfödte vare samlede udenfor, og en af Skibets Læger, som var med i Fölge, gik ind for at tilbyde sin Hjelp; men Manden var döende, og flere omkringstaaende Qvinder stode just og beviste ham den sidste Kjærlighedsgjerning, i det de rumirumi'ede ham af alle Kræfter *). Da vi paa Hjemveien kom i Nærheden af det samme Huus, hörtes en lydelig Klagesang, som blev stærkere og vildere, jo nærmere vi kom. Manden var altsaa död; men Hr. Armstrong, som var med os, blev meget alvorlig. Trods Missionairernes Forbud har det ikke været muligt for dem endnu at afskaffe disse vilde

*) Rumi-rumi betyder at gnide Lemmerne, omtrent saaledes som man behandles i tyrkisk Bad.

Udbrud af Sorgen her paa Öerne; endogsaa i Honolulu By hörte vi dem gjentagne Gange. Stedse sjeldnere bliver derimod den barbariske Skik at udhugge Fortænderne ved en kjær Slægtnings Död, saaledes som det er omtalt, at det skete over hele Landet, da Kamehameha den Förste döde.

Af alt hvad jeg har fortalt om mit Ophold i Honolulu, vil det skjönnes, at det selskabelige Liv ikke fremböd nogen Afvexling; de bestaaende Forhold maatte nödvendigviis fremvirke, at her var liden eller ingen synderlig Glæde at hente i saa Henseende. Hos de Indfödte var der aldrig Spörgsmaal om nogetsomhelst i saadan Retning; hos de Fremmede, som havde taget Bolig her paa kortere eller længere Tid, var det saare lidet bedre. Imidlertid gjorde dog enkelte Familiekredse heri en behagelig Undtagelse, og det vilde være meget utaknemligt af os, om vi ikke paaskjönnede disses Gjæstfrihed. Jeg levede en Deel af den Tid, jeg opholdt mig i Honolulu, i Land, og beboede det Huus, som af Regjeringen var blevet overladt til Expeditionens Afbenyttelse, og hvor vore magnetiske og astronomiske Observationer bleve daglig fortsatte, under den utrættelige og dygtige Lieutenant Rothes Veiledning. Fra dette Huus gjorde jeg gjerne hver Morgen en Excursion ud i den smukke Nuanudal, og aflagde da Besög hos de derboende Plantere i deres venlige Hytter, altid vis paa at möde en hjertelig Velkomsthilsen. I Samtaler med disse Mænd indhentede jeg en stor Deel af de Oplysninger, jeg her har givet til Bedste, efter at have veiet dem mod de Bemærkninger, jeg erholdt af Embedsmændene i Byen, og efter at have dröftet begge Meninger, saa godt jeg formaaede. Inde i Byen tilbragte jeg det meste af Dagen med Forretninger, og fandt derefter som oftest en behagelig Adspredelse hos Generalconsul Miller, eller i den franske Consul Hr. Dudoits Huus, hvor en elskværdig Familiekreds bidrog til at gjöre Opholdet meget behageligt. Et Spadsereridt eller en Fodtour om Eftermiddagen maatte gjerne ende for Mörkets Skyld, som i disse tropiske Lande falder saa umiddelbart ovenpaa

Dagens Forsvinden. Aftenen tilbragte jeg i enkelte Familiekredse eller ved mit Arbeide i mit hawaiiske Huus.

Imidlertid gjorde Galatheas Ophold betydelig Afvexling i Selskabets eensformige Levemaade. Min Musik kom ofte i Land ifölge denne eller hiin Families Anmodning, og der samlede sig da altid et lille Selskab, hvor en lille Dands gjerne satte Kronen paa Forlystelserne. Saaledes samledes man hver Löverdag hos den franske Consul, og her svingede man sig i lystige Dandse, ja selv Valse, trodsende Missionairernes Tordentaler mod denne Helvedes Opfindelse, som ufeilbarlig löd næste Morgen, saavel fra Prædikestolen som i den daglige Samtale.

Efter endte Forhandlinger med den hawaiiske Regjering, som vare faldne ud til fælleds Tilfredshed, gjorde Udenrigsministeren, Hr. Wyllie, mig den Ære at anstille en Fête for mig og mine Officerer. Til den Ende indböd han Kongen og hele den kongelige Familie, alle Honoratiores i Byen, Missionairer med Fruer o. s. v. til en „musikalsk The“ i sit Hotel; Indbydelsen skete ved Kaart, med eet Ord Alt var „in style“. Men den musikalske Underholdning bestod i at min Musik var indbudet til at spille, og at Hr. Nopitch accompagnerede sig til nogle Sangnummere paa Claveer, saa at dersom vi fra Galathea ikke havde været der, saa havde hele Selskabet maattet gaae derfra uden Musik. Forresten gik Alting meget stadselig til, Musiken blæste „God save the king“ ved Hans Majestæts Ankomst, og „Kong Christian“ ved min, og der blev serveret med en stor Overflödighed af The, Kager og Vand til Missionairernes store Opbyggelse. Hr. Wyllie havde ladet sig forlyde med, at der skulde dandses (han var selv en ivrig Dandser), men ikke för Missionairerne vare borte. Dette havde nær givet Anledning til en heel Revolution, thi Missionairerne vilde ikke tage bort för den kongelige Familie, og Dronningrn havde sat sig i Hovedet den Aften, at hun vilde see en Dands — det havde den stakkels Kone aldrig seet för. Jeg var saa heldig at overhugge denne gordiske Knude ved at jeg beordrede Musiken at spille op til en Dands, og foregik derpaa mine

Officerer med et godt Exempel, som Capt. Blake fra Juno og hans Officerer öieblikkelig fulgte, og i et Nu var Dandsen i Gang. Der blev nu stor Alarm i Leiren, Missionairerne flygtede bort, som om Luften var forpestet. Mistress Judd vilde have Dronningen med, men Hds. Majestæt sagde Nei, og blev en Tid lang og saae til med stort Velbehag, trippende Takten med sine Födder, til stor Fortvivlelse for Mr. og Mistr. Judd. Saalænge Kongen og Dronningen bleve tilstede, forbleve ogsaa de unge Prindser. Jeg gik hen til Alexander, den præsumtive Thronarving, og spurgte ham, om han ikke havde Lyst til at dandse. „No Captain“ svarede han, „it gives evil conceptions“. Jeg overlader til den Uhildede at afgjöre, om det ikke var nok saa godt at lade den unge Mand dandse, som at lade ham lære, at Dandsen skulde kunne have saadanne Virkninger.

Dronningen var den Aften klædt paa det mest glimrende — jeg tör desværre ikke tilföie, at det var smagfuldt. Et kort Skjört af det kostbareste chinesiske Atlask, og dertil en Spencer af dito carmoisinfarvet Stof, omgav hendes mægtige Figur. Det var öiensynligt, at hun morede sig deilig den hele Tid. Da Nopitsch sang, nærmede hun sig Claveret, som alt i Forveien var heelt omringet af en Mængde Herrer. Hun blev staaende beskeden bagved. Jeg tog da en Stol, gjorde Plads til höire og venstre mellem Mængden, böd Stolen til Hds. Majestæt, og blev staaende bag ved for at forhindre, at Nogen trængte sig for nær. Denne Höflighеds-Demonstration, udviist saa at sige offentlig mod den couleurte Dronning af en fremmed Skibschef, var en heel politisk Begivenhed, som blev critiseret og commenteret paa alle mulige Maader, og gav Anledning til ivrige Debatter. Nogle hævede min Courtoisie til Skyerne, Andre fandt det servilt og ridicult. Lykkeligviis seilede jeg et Par Dage efter.

Da der saaledes i det Hele var saare liden selskabelig Sands, end mindre offentlig Forlystelse, sögte de Herrer Officerer at fordrive Tiden mellem dem selv saa godt de kunde. Der herskede i denne Henseende den ypperligste Forstaaelse mellem den engelske Fregat Junos og Galatheas

Officerer. Da de saakaldede Hoteller neppe vare til at besöge for at skaffe sig Livets Ophold i Mad og Drikke, uden at man maatte kæmpe med Smuds, Ækelhed, slet Opvartning og maadelig Beværtning, men aldeles ikke vare til at sove i, — saa maatte de gode Herrer, naar de vilde følge deres uimodstaaelige Lyst til at fjerne sig fra Skibet, som er saa naturlig hos alle dem, der have prövet en lang Söreise, indrette sig paa Sandwich-Maneer, det vil sige, de leiede sig et Huus i Land, og förte deres egen Husholdning. For et Par Piastre fortrækker en Kanak-Familie fra sin Hytte, og den Fremmde flytter ind. Et Sengested, et Bord, et Par Stole er hele Bohavet. Hvor Familien flytter hen, veed jeg ikke, men Konen i Huset besörger da Husholdning, Vadsk, Reenlighed o. s. v. Denne Industri kommer i Gang, saasnart en Orlogsmand ankrer ved Öerne. Et heelt Qvarteer af Honolulu kaldtes endnu for Löier „Collingwood-square", fordi det havde været beboet af Officererne fra et engelsk Linieskib af dette Navn. Et Etablissement blandt de mange havde, medens vi besögte Stedet, dannet sig hos Chefen af Militsen, den allerede ovenfor omtalte Capt. William. Her boede nogle engelske Officerer, og her mödtes Kammerater fra Juno og Galathea, og tilbragte Aftenen under Latter og Sang, medens Punschebollen dampede paa Bordet og Cigarerne fra Læberne. Aftenunderholdningen bestod da gjerne i at Captain William, der havde aflagt sin Værdighed og gjemt Uniform med Epauletter etc. i Kalabassen, stod i en særdeles let Paaklædning i en Krog og gjorde Opvartning for sine militaire Gjæster, hvilke da ikke forsömte at opfordre denne Gentleman til at underholde Selskabet med Sang og Dands. Stundom var han lidt tvær dertil, men naar han saae sin Betaling, en oprakt Cigar, saa svandt alle Hindringer, og vor Captain sang i de mest hjerteskjærende Toner sine Kanaksange, eller vel og, naar han ved et Par Glas Whisky var bleven tilbörlig stimuleret, gav han en nordamerikansk Temperance-Sang til Bedste, som han havde indstuderet under Brother Damons Veiledning, alt til usigelig Morskab for det forsamlede Auditorium. Det

kostede heller ikke stor Uleilighed at faae Honolulus Stadhauptmand til at dandse, ja endog at faae hans Frue til at gjöre ham Selskab. Dette var forsaavidt interessant, som vi dog herved fik et Begreb om, i hvilken Grad Folket i ældre Tider har drevet denne Art af Forlystelse, og det kan ikke nægtes, at den var höist eiendommelig. Hver Tour — jeg veed intet bedre Udtryk at bruge — varede höist et halvt Minut. Den Dandsende sprang da frem, bevægede Armene paa det Voldsomste, traadte snart et Skridt frem, snart et tilbage, altid med hæftige Bevægelser; pludselig sank han i Knæ, snurrede rundt som en Top, hævede sig atter, for strax at gjentage det endnu hurtigere, men saa var han ogsaa oplöst og færdig, og syntes ligesom i en exalteret Tilstand, hvoraf han dog strax kom sig, saasnart han saae den oprakte Cigar. Det hele ledsagede han med de mest frivole og lascive Fagter, og tillige med en snövlende monoton Sang. Der var ingen Forskjel paa Mændenes og Qvindernes Dands. En endnu uanstændigere og maaskee endnu mere uforfalsket „Hula-hula“ bleve vi Vidner til ved en „Luau“ (Picnic), som Juno's Officerer en Dag havde arrangeret i et Bondehuus en halv Miils Vei udenfor Byen. Frygten for Missionairerne, af hvilke de her ikke saa let kunde blive grebne paa fersk Gjerning, var följelig ikke fuld saa stærk; alligevel hörte der et ikke ubetydeligt Qvantum Punsch til, inden alle Vanskeligheder og Betænkeligheder vare overvundne. Et Fruentimmer og fire Mandfolk traadte nu, smykkede med Krandse og Grönt, frem til Dands. De lagde sig strax paa Knæerne. Fruentimmeret var fra Beltestedet og nedefter fuldkommen skjult af et stort Stykke Tapa, der stod som en Faldskjærm rundt omkring hende; medens hvad der var nedenfor denne bevægede sig med en overordentlig Færdighed, stod hele den övrige Person fuldkommen stille. Mandfolkene bevægede tillige Overkrop og Arme. Alle ledsagede Dandsen med den allerede omtalte slæbende Sang, med en talende Mimik og deres ligesaa lascive som betegnende Gesticulationer. Tilsidst tiltoge alle Bevægelser i Hurtighed og Styrke, og endelig sank de Dandsende, om

man turde kalde dem saa, sammen under Byrden af deres Anstrængelser. Födder og Skinnebeen bevægedes under hele Maneuvren ikke ud af Stedet. At denne Slags Forlystelse ikke er meget sædelig, er vist, og jeg kan derfor ikke fortænke Missionairerne i at de have fordömt og forkjættret den, men neppe have de handlet klogt i at banlyse al Dands som en ryggeslös Tidsfordriv. Det er en bekjendt Sag, at de vilde Folkefærd, som beboe Sydhavs-Öerne, alle have havt deres Dandse, som vare dem eiendommelige, og hörte til deres Forlystelser, ja vel endog til deres Religions-Ceremonier. Formeentlig havde Missionairerne derfor gjort bedre i at benytte dette til at slutte de Indfödte til sig, ved at vedligeholde de fra Forfædrene nedarvede Folkeskikke, naturligviis i en forædlet Tilstand. Det er virkelig slet ikke aldeles for Spög, naar jeg siger, at Missionairerne burde have taget en Dandsemester med i deres Selskab, som kunde have virket forædlende paa de Vildes Smag i denne Retning; i al Fald hellere denne Yderlighed, end det strænge Forbud mod en i sig selv saa uskyldig og sund Forlystelse. Kanakernes Svar, dersom de ville raisonere med Missionairerne, ligger meget nær, og burde af disse iövrigt saa kloge Folk være forudseet — det er: at deres hvide Brödre, de indvandrede Europæere og Amerikanere, ingenlunde genere sig for at dandse, ja valse, trods Missionairernes Tordentaler, og dog ere de Christne, og civiliserede Folk, hvorfor maae da Kanakerne ikke dandse?

Men for at komme tilbage til vor Hytte, saa var det virkelig baade morsomt og mærkeligt at see den gode Captain Williams Angst for Missionairerne, men især for Brother Damon. Hans Navn alene var nok til at indgyde ham Skræk, og först naar han vidste, at denne Bussemand sov paa sit grönne Öre, var han egentlig at formaae til at komme frem med sine Præstationer i Dandsekunsten, men derfor var det ogsaa altid först, naar den övrige By laae begravet i den dybeste Ro, at Lystigheden ret var paa sit Höieste.

Ideen med en Dandsemester for at lære de Indfödte at

dandse, er ingenlunde undfanget hos mig. Den bremiske Consul Mr. Reynold, en gammel Beboer af Honolulu, havde paataget sig noget lignende, rigtignok kun for Damer. At han desaarsag blev betragtet som en Kjætter af Missionairerne, var en Selvfölge. Han havde oprettet en Slags Skole for en ti, tolv unge Piger af blandet Blod, havde taget dem i Huset til sig, og selv paataget sig at give dem Undervisning i Dands. Han önskede meget at give dem Leilighed til at öve deres Lærdom, og indböd derfor ugentlig Selskab hos sig; men saa stor var Fordommen hos de hvide Damer mod det couleurte Blod, at der kun var meget enkelte af dem at formaae til at gaae derhen. At Herrerne, og deriblandt de fremmede Officerer, vare mindre kræsne, er en Selvfölge, men da Hr. Reynold meget gjerne vilde udvide sin Dandsemestermyndighed over disse Gjæster, opstod der Conflicter, som gave Anledning til öieblikkeligt Brud, og vare senere Stof til megen Underholdning og Morskab.

En eneste offentlig Forlystelse fandt Sted under mit Ophold i Honolulu, som jeg ikke bör undlade at omtale. Det var en Concert i den store Kanak-Kirke til Fordeel for „the seamen friend society“. Det var Brother Damon, der i Forening med nogle andre Herrer havde faaet den indrettet. Da der i hele Archipelet ikke fandtes anden Musik, end den vi havde ombord i Galathea, og da det især var Hr. Nopitschs smukke Stemme og musikalske Talent, der havde bragt denne harmoniske Rus over Selskabet, saa var det naturligviis ogsaa kun ved Hjelp af hvad Galathea kunde præstere, at Concerten kunde komme istand. Paa den berammede Aften styrtede hele Byens Befolkning, og alt hvad der kunde gjöre sig lös fra Skibene i Havnen, ind til Kirken, som snart var heelt opfyldt med Nysgjerrige, der vare begjerlige efter denne uvante Nydelse. Nu maa jeg ærlig bekjende, at den var temmelig tarvelig. Min Musik bestod af ni Musici, hvoraf to af de vigtigste vare syge. Jeg gav Mr. Damon Valget imellem at faae meget slet Musik eller at udsætte Concerten; han valgte det förste. Hvad Vocal-Nummerne angik, da blev Hr. Nopitsch understöttet af et Par Herrer, som

sang temmelig maadelig. Men trods alt dette var det virkelig en meget morsom Scene, og en interressant Aften for en Iagttager, og jeg fik her et levende Beviis paa, til hvilke Inconseqventser den materielle Fordeels Opnaaelse kan lede selv saadanne Folk, der gjöre Haandværk af de strængeste Grundsætninger. Her i denne Kirke, hvor Geistligheden förer det mest sneverhjertede puritanske Sprog i Munden og fortæller, at al profan Musik og især Dandsemusik er „unconsisting with the principles of God and our holy religion", spiltes Polkaer og Valse, blev sunget Duetter af Norma og lystige Viser, saasom: the seamen's call, the trump of fames, the whalers glee o. a. s., Alt under Publicums lydelige Bifaldsraab, Trampen i Gulvet og Banken med Stokke, „da capo"-Bröl, Fremkaldelse af Sangerne etc. etc. Hr. Damon var Lysepudser, og Hr. Armstrong, der havde bemægtiget sig sin Prækestol som Tilhörerplads for sig og sin Familie, belærte herfra Kanakerne oppe i Galleriet, at dersom de ikke vilde være rolige under Sangen, saa kunde de gaae deres Vei etc. Denne Scandale anfægtede de gode Missionairer saare lidet. Maalet var smukt, sagde de, og Dagen efter meldte „the friend" sine Læsere, at Indtægten havde været næsten 200 Dollars.

Onsdagen den 28de Octbr. havde jeg den Ære at have Hans Majestæt Kongen med alle de Herrer Hövdinger og deres Sönner ombord, ledsagede af alle Ministrene og övrige Regjerings-Autoriteter, inclusive Redacteuren af den hawaiiske Moniteur „the Polynesian", Sandwichsöernes Historieskriver Mr. Jarves. Man havde ikke undladt at underrette mig om, at H. M. havde gjort sig til Regel ikke at besöge andre Skibe, end saadanne, som förte Admiralsflag eller Commodore-Stander, men at han, paa Grund af den for Regjeringen saa tilfredsstillende Maade, hvorpaa jeg var optraadt, heri vilde gjöre en Undtagelse. Mit Svar var herpaa, at jeg naturligviis saameget mere paaskjönnede den mig tiltænkte Ære. Men da man endvidere vilde underrette mig om, at da Hans Majestæt var Teatotalist, saa antog man, at jeg vilde vise ham den Opmærksomhed, at ude-

lukke alle Vine eller Spirituosa fra den Collation, som man antog jeg vilde byde ham, troede jeg det rigtigst at meddele Vedkommende confidentielt, at jeg i saa Henseende forbeholdt mig at være Herre i mit eget Skib, og vilde indrette dette som jeg selv skjönnede det at være rigtigst. Man havde ogsaa sendt mig det hawaiiske Kongeflag ombord til at heise paa Fortoppen under Saluten. Da dette var skeet aldeles uopfordret, fandt jeg heri en Anmasselse, eller mildest dömt en Keitethed, som jeg ikke vilde respectere, og sendte det derfor i Land igjen. — Kongen kom i sit eget Fartöi, en ret smukt udstyret Baad, med sit Kongeflag i Stevnen. Saasnart han kom til Syne i Havnen, blev han saluteret saavel fra den engelske Fregat Juno, som fra Galathea og en fransk Gabarre la Lamproie, med Kongesalut og Folkene paa Rærne. Han var ifört sin bedste Stads, som virkelig klædte hans smukke Figur meget godt. Efter at jeg havde benyttet denne Leilighed til at forestille ham den af mig nylig indsatte Consul Hr. Suverkroop, besaae han Skibet i alle dets Dele, og indtog derefter en Collation i min Kahyt, hvor der af Hensyn for ham og övrige Teatotalister af hans Følge, blev serveret med Chocolade, Limonade og andre slige nonspirituose Sager, men iövrigt fandtes Champagne og Madeira i Overflödighed, og jeg havde den Glæde at see, at adskillige af de gode Folk lode sig Champagnen meget godt smage, naar Mr. Judd vendte Ryggen til. Jeg forærede Kongen et Exemplar af Kroningsmedaillen, hvilken syntes at gjöre ham megen Fornöielse. Han bivaanede derefter adskillige militaire Övelser, Hugning og Bajonetfægtning blandt andet, som morede ham usigelig, men især overraskedes han öiensynlig, da en Espingol blev affyret for ham. Da han efter et Par Timers Ophold gik fraborde, blev han atter hilst med 27 Skud og tre Gange Hurra fra hele Besætningen. The Polynesian gjorde en glimrende Beskrivelse over den hele Begivenhed.

For efter Evne at gjöre lidt Gjengjæld for den mig og mine Officerer udviste Höflighed, gav jeg et Par Aftener för min Afreise et Bal ombord, hvortil jeg da indböd Honolulus hele

beaumonde. Jeg havde havt et advarende Exempel for, hvorledes jeg skulde bære mig ad med mine Indbydelser, i min Ven Capt. Blake paa Juno, som nogen Tid i Forveien havde givet et Bal ombord hos sig. Han havde nemlig troet at burde indbyde Mr. Reynolds unge brune Skolarer. Men Følgen heraf var, at næsten ingen af de hvide Damer vilde indfinde sig, og Fêten slog følgelig ikke meget godt an, trods al den Umage, den brave Capt. Blake havde gjort sig derfor. Da jeg nu ikke havde benyttet Hr. Reynolds Indbydelser, havde jeg ingen Forpligtelser i saa Henseende, og havde altsaa den Tilfredsstillelse at see det hele hvide Selskab, hvoriblandt virkelig adskillige meget nette Damer, pryde Galatheas til Dandsesal smukt indrettede Skandse. Jeg beder mine Læsere om Undskyldning for alle disse — som mig selv synes — lidt smaalige Detailler, der gaae ind paa mit private Livs Gebeet, men da de dog forekomme mig at give Bidrag til Skildringen af Selskabets Stemninger og Tilstande under vort Ophold paa disse Öer, har jeg troet at burde opoffre et Par Linier derpaa. Ballet gik iövrigt meget smukt af, Alt var, takket være min utrættelige Næstcommanderendes og övrige Officerers velvillige Bistand, smukt indrettet og decoreret. Soupéen, som var serveret paa Batteriet, var meget munter, og man dandsede lystigt til seent ud paa Natten. Jeg havde maattet lade Landingsbroen inde ved Byen rydde og oplyse. Der kom nu rullende den ene lille Vogn efter den anden, trukket af Kanakker, og satte de pyntede Damer af ved de ventende Fartöier, og paa samme Maade expederedes de hjem efter fuldendt Lystighed.

Næste Morgen stod Galatheas Skandse i sin vante alvorlige militairiske Holdning. Lysekroner, lavede af de blinkende Bajonetter, Grönt, Blomster, hentede fra Haverne i Nuanudalen, Flage, Banketter og Sophaer, Alt var forsvundet, Intet mindede om den forgangne Nats Lystighed, men i Honolulu's beaumonde's Annaler staaer Ballet paa Galathea optegnet med gyldne Bogstaver, og the Polynesiam undlod ikke pligtskyldig at meddele sine Læsere om al den Herlighed, der havde været paafærde.

Vi havde nu ligget fire Uger i Honolulu, og Maalet for dette Ophold, mine Syges Bedring og Mandskabets Forfriskelse, var opnaaet. Sundhedstilstanden var betydelig forbedret og i det hele meget tilfredsstillende. Jeg römmede derfor little Greenwich Hospital aldeles, og tog de Reconvalescenter, som endnu befandt sig der, ombord.

Skibet var imidlertid undergaaet en Hoved-Renselse i Last og Lukafer, og var derefter blevet malet uden- og indenbords. Reisningen og Seilene vare blevne eftersete og havde erholdt betydelige Reparationer; blandt Andet bleve nye Stængevant og Stag forfærdigede og paalagte. Proviant og Varegods var blevet completeret. Kun Vand havde vi ikke fyldt uden höist nödvendigt. Vandet i Honolulu er ikke godt, og jeg havde derfor bestemt ikke at fylde för i Wajakea-Bugten paa Hawaii, hvilket Punkt jeg havde besluttet at besöge. Imidlertid vare en Række magnetiske Observationer foretagne, hvorom der i Slutningen af dette Bind vil findes en speciel Beretning. Chronometernes Stand og Gang var bleven undersögt og bestemt, kort Alt var nu tilendebragt, som skulde besörges, Skibet og dets Tilhörende vedkommende, og Corvetten laae seilklar siden den 25de October.

Jeg har i det Foregaaende et Par Steder berört, at jeg havde endeel Forretninger, som gave mig fuldt op at bestille. Naar jeg ikke videre har omtalt, hvori disse Forretninger bestode, da er det, fordi de vare af en saa speciel Natur, og jeg foretrak at omtale dem i et Afsnit for sig selv.

I mine Instructioner var det mig foreskrevet, at jeg skulde ansætte danske Consuler overalt, hvor jeg maatte ansee det gavnligt for Handelen, og Sandwichsöerne vare særdeles fremhævede som et dertil passende Punkt, ligesom at en der bosat dansk Mand, Hr. Anthon, havde ansögt om en saadan Ansættelse*). Det blev altsaa Gjenstand for min

*) 1ste Bind, Pag. 22.

Overveielse, hvorvidt det var rigtigt at ansætte en saadan Embedsmand, og da hvem. Jeg fandt snart, at dersom dansk Handel og Skibsfart skulde have nogen Fremme i Sydhavet, og navnlig dersom den i Danmark nylig begyndte Hvalfangerfart skulde udvikle sig i nogen betydelig Grad, vilde det være absolut nödvendigt at ansætte en Consul paa Sandwichsöerne. Men jeg fandt ogsaa, at for at en saadan Embedsmand kunde være istand til at virke med tilbörlig Kraft, var det rigtigst, at der havdes en Tractat, som kunde tjene til Basis for hvad han havde Ret til at fordre for de danske Söfarende, og som, idet den paa den ene Side beskyttede dem mod vilkaarlig Behandling, paa den anden Side indgöd den unge hawaiiske Regjering Tillid til det danske Flag. Jeg besluttede mig derfor til at skride til dette Arbeide.

Den korteste og tillige tydeligste Maade, hvorpaa jeg kan meddele Beretning om dette Foretagende, mine Motiver dertil og Resultatet deraf, troer jeg vil være, at meddele den motiverede Rapport, jeg desangaaende indsendte fra Valparaiso med Bilag. Denne Rapport indeholder imidlertid adskillige Punkter angaaende de politiske Forhold, som jeg allerede i det Foregaaende har omtalt — saadanne Punkter skal jeg udelade af Rapporten, hvor jeg kan — hvor det for Meningens Skyld bliver nödvendigt at lade dem staae, maa jeg bede om Undskyldning for denne Gjentagelse.

„Underdanigst Indberetning.

„I underdanigst Indberetning af 30te Octbr. 1846, afsendt in duplo samme Dato over China, meldte jeg det Kongelige Collegium, at jeg havde afsluttet og under 19de Octbr. underskrevet en Venskabs- og Handels-Tractat mellem Kongerigerne Danmark og Hawaii, som var bleven ratificeret af Kong Kamehameha den 3die under 20de Octbr., og jeg vedlagde et trykt Exemplar af Tractaten. Jeg meldte endvidere, at jeg under 20de Octbr. s. A. havde udnævnt Hr. Süwerkroop, engelsk af Födsel, dansk af Herkomst, bosiddende Kjöbmand paa Oahu, Associé af Huset Skinner & Co., til dansk Consul for Kongeriget Hawaii, og forsynet ham med

Instructioner. Jeg udtalte endeligen det Haab, at jeg skulde være istand til at give fyldestgjörende Grunde for det store Ansvar, jeg havde paataget mig, ved at afslutte en Tractat, uden dertil at være specielt bemyndiget i de mig tillagte allerhöieste Instructioner. Det er disse mine Grunde jeg i det Fölgende skal forsöge at udvikle. Jeg troer mig imidlertid ikke istand til at gjöre dette paa en tilfredsstillende Maade, uden tillige at udvikle mig nærmere over de med andre Nationer bestaaende Tractaters Historie, og at beröre de forhaandenværende politiske Forhold herude i det Hele, forsaavidt jeg har været istand til at opfatte dem, og forsaavidt de angaae mit egentlige Emne.

De tre Sömagter: Nord-Amerika, Frankrig og England, — som jeg i det Fölgende, hvor det gjöres fornödent, for Kortheds Skyld skal tillade mig at nævne collectiv: „de tre Sömagter“ — have samlede, og hver for sig, betydelig Indflydelse paa dette lille Kongeriges politiske og commercielle Existence. Det er disse tre Magter, der saa godt som alene drive Hvalfangsten i Sydhavet. Omtrent 400 Skibe under disse Nationers Flage, besöge aarlig eengang, stundom to Gange Sandwichsöernes Havne. Saa godt som alle disse Öers stedse stigende Fornödenheder indföres under disse Magters Flage. Den blanke Befolkning, som for Tiden vel kun udgjör den ringeste Deel i Antal, men som stedse udbreder sig, og som allerede nu er den indflydelsesrigeste, som og den mest consumerende Deel, bestaaer paa faa Undtagelser nær, af amerikanske, engelske eller franske Undersaatter eller Udvandrere. Det er altsaa klart, at den Sömagt eller Handelsstat, som maatte önske at deeltage i Handelen paa Sydhavet, og at etablere Handelsforbindelser med dette Land, maa tage disse Magters Historie i deres Forhold til Hawaii, til Ledetraad, med tilbörligt Hensyn paa Stilling og egne Kræfter, og paa at undgaae de Misligheder, som Uerfarenhed paa den ene Side, og ofte Overmodighed paa den anden, har fremvirket.

De tre Sömagter have alle her residerende Consuler, der tillige ere diplomatiske Agenter. De have endvidere

Tractater med Kongeriget Hawaii. Denne Regjering har, fra det Öieblik den begyndte at anerkjende Nytten og Vigtigheden af Handel, Skibsfart og Agerdyrkning, meget önsket at tage saadanne Skridt, der saa nöiagtig som muligt, bestemte de Fremmedes, — saavel de Besögendes som de Bosiddendes — Rettigheder, Friheder og Forhold til Landets Love og Indvaanere. De fremmede Magter have paa deres Side indseet Nödvendigheden af Tractater, som beskytte deres respective Undersaatter mod Vilkaarlighed i Eiendomsret og Retspleie, hvilket er en uundgaaelig Følge, deels af de hos de Indfödte fra Forfædrene nedarvede confuse Begreber om Eiendom, deels af den unge Regjerings Uerfarenhed i Lovgivning. Det staaer saaledes den Dag i Dag ikke klart for selv de fornemste Indfödtes Begreb, at et Stykke Jord f. Ex., som af en Hövding eengang er givet bort eller solgt, ikke kan tages tilbage igjen, idet de mene, at den som har Ret til at give, maa ogsaa have Ret til at tage. Jeg kommer i det Følgende til nærmere at beröre dette Punkt, ligesom til at omtale Lovgivningens Mangler.

Den Beredvillighed, hvormed den hawaiiske Regjering er gaaet ind paa at afslutte Tractater, har en politisk Grund, som ikke bör lades upaaagtet, den nemlig: ved saadanne Tractaters Existence, at erholde et faktisk Beviis paa de contraherende Magters Anerkjendelse af dens Uafhængighed. Imidlertid vil det sees af det Følgende, at ogsaa nogle Tractater have været Regjeringen aftvungne med Vaabenmagt.

Den 23 Decbr. 1826 afsluttedes den förste, og endnu ene bestaaende Tractat med Nordamerika*). Men da senere

---

*) Den lyder saaledes: „Overeenskomstartikler, affattede og sluttede paa Oahu, mellem Thomas Ap. Catesby Jones, beskikket af de forenede Stater, paa den ene Side, og Kauikeaouli, Konge af Sandwichs-Öerne og hans Formyndere paa den anden Side.

Art. 1. Den Fred og det Venskab, som bestaaer mellem de Forenede Stater og Deres Majestæter, den regjerende Dronning og Kauikaouli, Konge af Sandwichs-Öerne, og deres Undersaatter og deres Folk, bliver herved bekræftet og erklæret at skulle vare evig.

Art. 2. De Forenede Staters Skibe og Fartöier (saavelsom deres

England og Frankrig erholdt Tractater, som gave disse Nationer andre eller större Rettigheder, gav dette Anledning til Vanskeligheder og Stridigheder, som langtfra mildnedes

---

Consuler og alle andre Borgere) indenfor Sandwichs-Öernes territoriale Jurisdiction, tilligemed al deres Eiendom, skal blive ukrænkeligt beskyttet imod alle de Forenede Staters Fjender, i Krigstilfælde.

Art. 3. Da de contraherende Parter önske at benytte sig af det guddommelige Forsyns Gavmildhed, ved at fremme den Handels-Samfærdsel og det Venskab, der er mellem de respective Nationer, forpligte Deres Majestæter sig til, for yderligere at sikkre sig Opnaaelsen af dette Maal, at modtage alle de Forenede Staters Skibe og Fartöier i deres Havne, og af yderste Evne at beskytte saadanne Skibe og Fartöier, samt deres Ladninger, Officerer og Mandskab, saalænge de opföre sig fredelig og ikke bryde Landets fastsatte Love. De Forenede Staters Borgere have Tilladelse til frit at handle med Folket paa Sandwichs-Öerne.

Art. 4. Deres Majestæter tilstede endvidere, at indenfor deres Control, den fuldeste Beskyttelse udstrækkes til alle de Forenede Staters Skibe og Fartöier, som maatte forlise paa deres Kyster, og at hver Bistand, som staaer i Deres Magt, ydes dem for at frelse Vraget, dets Tilbehör og dets Ladning, og som en Belönning for den Bistand og Beskyttelse, Beboerne af Sandwichs-Öerne skulle yde alle saadanne forulykkede Skibe fra de Forenede Stater, skulle de have et Krav paa en Bjergelön, eller en Deel af den saaledes reddede Eiendom; men denne Bjergelön skal i intet Fald overstige en Trediedeel af det Bjergedes Værdi, hvilken Vurdering skal fastsættes af en Commission af uvillige Mænd, der skulle vælges eens af begge Parter.

Art. 5. Borgerne i de Forenede Stater, hvad enten de ere i stadig eller forelöbig Handelsforbindelse med, eller de handle paa Sandwichs-Öerne, skulle ukrænkelig beskyttes i deres lovlige Næringsvei; og det skal tillades dem at före Proces om og erholde Dom paa enhver Fordring mod Hs. Majestæt Kongens Undersaatter, ifölge det strengeste Lighedsprincip, og erkjendt Skik og Brug for civiliserede Nationer.

Art. 6. Deres Majestæter samtykke endvidere i, og forpligte sig selv til at forbyde, og til ved Anvendelse af alle udförbare Midler at forebygge Bortrömning fra de amerikanske Skibe, som besöge Sandwichsöerne. Og til den Ende skal det blive gjort til en Pligt for alle Gouverneurer, Övrigheder, Districtsbefalingsmænd og alle andre Autoriteter, at gribe alle Deserteurer, og overgive dem til den Skibscaptain, som de ere löbne bort fra; og for Paagribelsen af enhver saadan Deserteur, der, som ovenfor er sagt, skal tilbagegives, betaler Föreren, Eieren eller Agenten den Sum 6 Pjastre til den Per-

ved Moderation fra de amerikanske Consulers Side. Naar man gjennemgaaer de Actstykker, som oplyse Forholdene, skulde man fristes til at troe, at disse Embedsmænd havde sat sig til Maal, endmere at forvikle de Bryderier og Stridigheder, som i Begyndelsen Missionairernes Forhold, men senere især amerikanske Colonisters og Speculanters precaire Pengeforhold, amerikanske Söfolks Töileslöshed, og paa den anden Side, det nye Lands ufuldkomne, alt for indviklede compendieuse Lovsystem, dets maadelige Politieanordninger, og til Ordens Vedligeholdelse mellem saa mange Hvalfangeres Mandskab utilstrækkelige Politie, nödvendigviis maatte fremkalde, — og, langtfra at opretholde og foröge deres Fædrelands store moralske og politiske Indflydelse paa dette Land (begrundet ved Christendommens Indförelse ved amerikanske Missionairer) ved at optræde fredsmæglende, raadgivende, eftergivende, have de med Hovmod trodset paa deres væbnede Magt, givet deres Landsmænd et farligt Exempel paa Ringeagt for Landets Love*), fordret Rettigheder, som ikke vare dem tilstaaede i deres

---

son eller de Personer, som have paagrebet en slig Deserteur, hvis han er tagen paa den Side af Öen, ved hvilken Skibet er ankret; men hvis han gribes paa den modsatte Side af Öen, skal Summen være 12 Pjastre, og tages han paa nogen anden Ö, skal Belönningen være 24 Pjastre, og skal denne Sum være at betragte som en retfærdig Fordring paa en saadan Deserteurs Hyre.

Art. 7. Ingen Drægtighedsafgift eller Told skal blive affordret nogen Borger af de Forenede Stater, som ikke bliver betalt af Borgerne af de Nationer, som ere mest begunstigede i Handel med Sandwichs-Öerne. Og Borgerne og Undersaatterne paa Sandwichs-Öerne skulle faae Tilladelse til at handle med de Forenede Stater og deres Territorier, ifölge Principet af ligelige Fordele med den mest begunstigede Nation.

Givet i Raadet paa Honolulu, Öen Oahu, den 23de Dag i Decbr. i Naadens Aar 1826."

Elisabeth Kahumanu.
Thomas Ap Catesby Jones. Kalaimoku.
Boki.
Hoapili.
Lidia Namahana.

*) Man erindre sig Lt. Percivals Opförsel, see Pag. 47.

egne Tractater, paa Grund af fremmede Magters Tractater, som ikke vare ratificerede af vedkommende Regjeringer, og andre slige Uregelmæssigheder, som have voldt den herværende nye, vaklende, svage Regjering mange Ubehageligheder og Ydmygelser.

Foruden den residerende ordinaire Consul, ankom hertil i 1843 en amerikansk Commissair Mr. Brown, med Fuldmagt til at afslutte en ny Tractat. Det var i Særdeleshed denne Mand, der vakte Stridigheder over de mindste Gjenstande, og viste i sin Correspondance, som i sit hele Forhold, en saadan Voldsomhed, at det gav Anledning til et formeligt Brud, idet den hawaiiske Regjering erklærede Hr. Brown, at den afbröd alle diplomatiske Forbindelser med ham, og indgav derpaa en Klage over ham til Regjeringen i Washington. Resultatet heraf var, at Brown blev hjemkaldt, og en ny Commissair Hr. Ten Eyck blev udsendt, hvilket anmeldtes i en Skrivelse fra Præsident Polk til Kongen under 10 Sept. 1845, og hvori Præsidenten aldeles misbilliger Hr. Browns Fremgangsmaade. Hr. Ten Eyck er for Tiden i Honolulu iværk med at afslutte en ny Tractat. Men i hvad Tone de amerikanske Autoriteter troe sig berettigede til at tale, ikke alene til dette lille Lands constitutionelle Regjerings Ministre, men til dets af deres egen Regjering officielt for uafhængig anerkjendte Konge, kan skjönnes af den amerikanske Commodore Biddles Tale ved hans seneste Audiens forinden hans Afreise fra Sandwichsöerne i afgangne Septbr. Maaned*).

---

*) Denne Tale lyder saaledes: „Det er mig en stor Fornöielse at bevidne Deres Majestæt min pligtskyldige Ærbödighed. Ifölge de Forenede Staters Præsidents Befalinger, har jeg besögt China, Japan og Deres Öer. Det har fremkaldt min störste Tilfredshed ved min Ankomst at finde de diplomatiske Forbindelser, som Deres Majestæt havde ophævet, atter optagne med Hr. Ten Eyck. Idet Præsidenten beskikkede denne Mand, som nyder, og fortjener at nyde Præsidentens fulde Tillid, og som er af den elskværdigste Characteer, har han givet det mest udmærkede Bevis paa sin Ærbödighed for Kongen, og paa sit Önske om at pleie de venskabeligste Forbindelser med disse Öer. Det vil nu være Deres Majestæts Sag fremtidig at lede disse Forbin-

Det vilde blive for vidtlöftigt, og for langt udskeiende fra mit egentlige Emne, om jeg vilde indlade mig paa at fremlægge Beviser for hvad jeg ovenfor har fremsat, som kun er det Indtryk, Gjennemlæsning af alle herhenhörende Documenter og Samtaler, saavel med de paagjeldende Parter, som med upartiske sagkyndige Mænd, har efterladt sig hos mig. De mest detaillerede Underretninger, saavel om de nordamerikanske, som de andre Staters Forhold til dette Land, har jeg imidlertid erholdt i et Document, som Udenrigsministeren, Hr. Wyllie, har ladet udarbeide under Titel „Consular grievances“, og som er blevet sendt til de tre Sömagters respective Hoffer til fornöden Retfærdiggjörelse. Det indeholder en meget vidtlöftig, men naturligviis eensidig Beretning om alle de Bryderier, som de fremmede Consuler og Indvaanere have forvoldt den hawaiiske Regjering, hvoriblandt det maa tilstaaes, at der findes adskilligt, som ikke var værd at sætte Pen til Papiret for. Men meget deraf er höist characteristisk og oplysende, saavel om Personer som Forhold, og havde det været trykt, skulde jeg derfor ikke undlade at bilægge det. Men som det nu er, blev det umuligt. Uheldigviis er Hr. Wyllie stærkt smittet af en Skrivesygdom, som har kastet sig paa dette unge Kongeriges Regjerings-Maskine og truer med at absorbere

---

delser saaledes, at al skjellig Grund til Fornærmelse undgaaes; thi skulde Sligt blive Tilfældet imod en Mand med en saa anerkjendt retsindig Characteer, vil de Forenede Staters Regjering have Vanskelighed ved at troe, at det skulde være ham og ikke Deres Majestæts Regjering, som skulde være den dadelværdige. Men jeg haaber oprigtig, at intet sligt Tilfælde nogensinde vil indtræffe.“

Kongen svarede Følgende: „Min Hilsen til dem, Commandeur Biddle! Det glæder mig at see dem, en Officeer af den amerikanske Marine, der er udmærket ved store Fortjenester og ved deres höie Post som Befuldmægtiget hos Keiseren af China. Jeg er virkelig taknemlig mod de Forenede Staters Præsident for Fornyelsen af den diplomatiske Forbindelse i Hr. Ten Eicks Person. Siden hans Ankomst har han ganske tilfredsstillet min Regjering. Jeg haaber ikke, at der for Fremtiden skal blive nogen Klage. Det er min Hensigt at gjöre Alt, hvad jeg kan, for at undgaae det, ved kun at gjöre hvad der er Ret.“

dens Kræfter, og standse dens Gang. Hiint Document er et talende Beviis herpaa. Det er affattet i den ubeqvemmeste Form, tabellarisk paa en Rulle Papiir, der er to Fod bred og ikke mindre end 59 danske Alen lang.

Allerede i April Maaned 1825 ankom den förste engelske Consul Hr. Charlton til Hawaii. Denne Mand, hvis Navn vil findes indblandet i alle de Stridigheder, som den hawaiiske Regjering har havt og stedse har med den engelske, forblev i sin Stilling som Consul til 1843, da han aflöstes af den nuværende Generalconsul Miller, forhenværende General i peruansk Tjeneste, nu Generalconsul og diplomatisk Agent for disse Öer, Tahiti og andre Ögrupper i Sydhavet. Hr. Charlton reiste derpaa hjem. Hans Ansættelse paa et Sted som dette var vist temmelig uheldig. Af meget frie, for ikke at sige löse Grundsætninger for sin Opförsel i det daglige Liv, kom han naturligviis snart i Opposition til de hertillands især dengang saa indflydelsesrige Missionairer. Hans dristige Speculationsaand ledede ham ind i Pengesager, som i al Fald burde været fremmede for en kongelig lönnet brittisk Embedsmand, og han kan vist aldrig frikjendes for at have benyttet sin Indflydelse paa de uvidende Indfödte, til at tilvende sig Land og Eiendomme for Spotpriis, som nu kræves tilbage ifölge de ovenfor paapegede forvirrede Begreber om Eiendomsret, men ogsaa fordi man ligefrem paastaaer Gavens Ugyldighed. En saadan Sag, hvor der er Spörgsmaal om et stort Stykke Land beliggende ved Landingsstedet i Havnen Honolulu, efter Documenterne givet ham i 1826 af Karaimoku, en afdöd Hövding med Tilnavn Pitt, men paa hvilket han först fremkom med Paastand i 1840, er endnu bestandig Gjenstand for Reclamationer og Protestationer fra den ene Side, og Trudsler og Magtsprog fra den anden. Den hawaiiske Regjering nægter ligefrem Documenternes Gyldighed, ja opkaster Tvivl om deres Ægthed, og har i den Anledning anstillet Forhör og Undersögelser, medens den engelske Generalconsul har, i Henhold til den Maade, hvorpaa han har forstaaet sine Ordres fra Hjemmet, taget effec-

tiv Besiddelse af Landet og ladet det indhegne. Charlton har solgt det, og Bygninger reises allerede derpaa.

Den 15 Novbr. 1836 sluttede Capt. Russel, Corvetten Acteon, den förste engelske Tractat med Hawaii. Man seer af denne Tractat Art. 2, at Spörgsmaalet om fremmede Indvaaneres Eiendomsret til den Grund, de vare i Besiddelse af, havde allerede den Gang givet Anledning til Stridigheder, og daglig opstod flere, alt som Grundene stege i Værdie. Samtidig hermed forefaldt flere Fallissementer blandt de Handlende. Den nuværende Regjering gjorde da Fordring paa, eller blev fordret for Summer, som den forrige Regjering, det vil sige Hövdingerne, havde contraheret for*).

---

*) Captain Ed. Russels Tractat lyder saaledes: „Tractat imellem Storbrittannien og Sandwichs-Öerne. Artikler, som ere opsatte, og hvorom man er bleven enig i Honolulu, Öen Oahu, den 15 Novbr. 1836.

Art. 1. Engelske Undersaatter skulle have Tilladelse til at komme med deres Skibe og Eiendom af hvilkensomhelst Art, til Sandwichs-Öerne; de skulle have Lov til at bosætte sig der, saalænge de rette sig efter disse Öers Love, og til at bygge Huse og Oplagsteder for deres Varer med Kongens Samtykke, og godt Venskab skal vedblive at bestaae mellem de to Lande, Storbrittannien og Sandwichs-Öerne.

Art. 2. Engelske Undersaatter, som ere bosiddende paa Sandwichs-Öerne, staaer det frit for at begive sig til deres eget Land eller hvorsomhelst ellers, enten i deres eget eller ét andet Skib; de kunne frit raade over deres Lösöre, indhegnede Grund, Huse &c. &c. med Kongens forudgaaende Vidende, og tage Værdien med sig uden nogensomhelst Forhindring; den Jord, hvorpaa Huset er bygget, er Kongens Eiendom, men Kongen skal ikke have Myndighed til at nedrive Husene, eller i nogen Maade fornærme nogen brittisk Undersaats Eiendom.

Art. 3. Naar en engelsk Undersaat döer paa Sandwichs-Öerne, skal hans Lösöre ikke undersöges eller röres af nogen af Gouverneurerne eller Befalingsmændene, men skal overdrages i hans Testamentfuldbyrderes eller Arvingers Hænder, hvis saadanne ere tilstede, men hvis ingen Arving eller Executor indfinder sig, skal Consulen eller hans Agent være Testamentfuldbyrder istedenfor; hvis nogen Gjæld skyldtes den Afdöde, skal Stedets Gouverneur yde sin Bistand, og gjöre alt, hvad der staaer i hans Magt, for at tvinge Skyldnerne til at betale deres Gjæld til Arvingen eller Fuldbyrderen, eller til Consulen, ifald ingen Arving eller Testamentfuldbyrder indfinder sig, —

Allerede i flere Aar havde catholske Geistlige forsögt at fæste Fod paa Sandwichsöerne. Men her fremstode Missionairerne med fanatisk Modstand; den de imidlertid vare kloge nok til at lade udgaae fra Regjeringen selv. Det blev forbudt catholske Præster at opholde sig paa Öerne. To Saadanne, en Fransk Mr. Bachelot, og en Engelsk Mr. Short, bleve, da de nölede med at adlyde, förte bort med Magt og kastede iland paa Kysten af Californien. De kom desuagtet tilbage paa et engelsk Skib, men man forböd dem at komme iland, og da Eieren af Skibet nægtede at gjöre dette til deres Fængsel, blev det engelske Flag ströget, og det hawaiiske heist derombord, og Vagt sat i Skibet. Under disse Forhold kom den engelske Corvet Sulphur, Capt. Belcher, og den franske Fregat Venus, Capt. du Petit-Thouars, til Oahu. De krævede og erholdt Opreisning; det engelske Flag heistes igjen paa Skibet, og de to Præster erholdt Tilladelse at komme iland, dog ikke anderledes, end at de skulde opholde sig der som private Reisende, og forpligte sig til at reise bort snarest muligt.

Du Petit-Thouars afsluttede da den förste franske Tractat med Hawaii*). Han indsatte tillige en herboende Franskmand Hr. Dudoit til fransk Consul, hvilket Embede han endnu

---

og Consulen har at underrette Kongen om enhver engelsk Undersaats Död, som efterlader Formue paa Sandwichs-Öerne."

Kamehameha III.
Ed. Russell,
Capt. af H. B. M. S. Acteon.

*) Denne i sig selv meget ubetydelige Tractat gives for Fuldstændigheds Skyld ligeledes her.

„Honolulu, Sandwichs-Öerne, d. 24 Juni 1834.

Overeenskomst mellem Captain du Petit-Thouars, Chef for Fregatten Venus, og Kongen af Sandwichs-Öerne Kamehameha III.

Eneste Artikel.

Der skal være evig Fred og Venskab mellem de Franske og Beboerne af Sandwichs-Öerne.

De Franske kunne frit gaae og komme overalt i Kongeriget Hawaii; de skulle der blive modtagne og beskyttede, og nyde godt af de samme Fordele som de mest begunstigede Nationer.

beklæder, skjöndt han ikke til Dato har erholdt nogen officiel kongelig Udnævnelse. Den franske Regjering ratificerede ikke du Petit-Thouars's Tractat, men sendte i 1839 Captain Laplace, Fregatten l'Artémise, med Ordre at kræve Opreisning for den Behandling, franske Undersaatter havde lidt paa Sandwichsöerne, at fordre fri Udövelse af og Beskyttelse for den catholske Religion, og at fordre al Prohibition af franske Producter, navnlig Viin og Brændeviin, afskaffet. Han erklærede Havnen i Blokadetilstand, truede med Landgang, og inden 24 Timer var alt tilstaaet og en ny Tractat afsluttet*). En fransk catholsk Messe blev afsungen, en

---

Kongen af Sandwichs-Öernes Undersaatter kunne ligeledes komme til Frankrig; de skulle der blive modtagne og beskyttede som de mest begunstigede Nationer."

Kamehameha III.
A. du Petit-Thouars.

*) Denne Tractat lyder saaledes: „Tractat mellem Frankrig og Sandwichs-Öerne.

Art. 1. Der skal være evig Fred mellem de Franskes Konge og Kongen af Sandwichs-Öerne.

Art. 2. De Franske skulle paa den virksomste Maade blive beskyttede med Hensyn til deres Person og Eiendom af Kongen af Sandwichs-Öerne, som ogsaa skal tilstaae dem tilstrækkelig Ret til lovmæssig at forfölge dem af hans Undersaatter, paa hvilke de maatte have retfærdige Fordringer at gjöre.

Art. 3. Denne Beskyttelse skal udstrækkes til franske Skibe og deres Mandskab og Officerer. I Tilfælde af Skibbrud skulle Hövdingerne og Indvaanerne paa de forskjellige Dele af Archipelaget yde dem Bistand og beskytte dem mod Plyndring. Skadeslösholdelsen for Bjergelön skal, hvor der opstaaer nogen Vanskelighed, bestemmes ved Voldgiftsmænd, valgte af begge Parter.

Art. 4. Ingen Franskmand, beskyldt for hvilkensomhelst Bröde, skal forhöres, uden af en Edsvorneret, sammensat af fremmede Bosiddende, som blive foreslaaede af den franske Consul og bifaldne af Sandwichs-Öernes Regjering.

Art. 5. Bortrömning af Matroser, hörende til franske Skibe, skal strengt forebygges af Stedets Autoriteter, som skulle anvende hvert Middel, der staaer til deres Raadighed, for at fastholde Deserteurerne, og Omkostningerne ved Paagribelsen skulle betales af Captainen eller Eieren af det ovenfor omtalte Skib, i Overensstemmelse med den Tarif, andre Nationer have antaget.

Grund anvistes til en catholsk Kirkes Opförelse, hvorefter Laplace seilede bort med 20,000 Pjastre, som maatte skaffes tilveie fra den ene Dag til den anden, laantes, da de ikke havdes pr. Cassa, paa meget höie Renter, og skulde tjene som Garantie for Tractatens Opfyldelse. Denne Sum er nu senest bleven bragt tilbage ved Contreadmiral Hamelin.

Denne Tractat skildres saavel af Missionairpartiet, som af selve Regjeringen, at være af den skadeligste Indflydelse. „Viin og Brændeviin", saa lyde Missionairernes og deres Tilhængeres Beretninger, — „oversvömmede Markedet, „Grogboutiker oprettedes paa alle Hjörner, Gader og Lan„deveie vrimlede af fulde Matroser, Fortet var fuldt af „Fanger, Desertion og Insubordination fandt Sted paa alle „Skibene i Havnen."

Tager man Hensyn til Forholdene, kan det neppe nægtes, at er der et Sted i Verden, hvor prohibitive Forholdsregler bör komme Moraliteten til Hjælp, da er det her, idetmindste for Tiden. I et lidet civiliseret, svagt befolket Land, under en saa magteslös Regjering, at den allermindste armerede Styrke er tilstrækkelig til at tvinge den til at for-

---

Art. 6. Indförsel af franske Handelsvarer, eller saadanne, som kjendes at være franske Produkter, og i Særdeleshed Vine og Brændevine, kunne ikke forbydes, og skulle ikke betale en höiere Indförselstold end 5 pCt. ad valorem.

Art. 7. Ingen Drægtigheds- eller Indförselsafgift skal fordres af franske Kjöbmænd, medmindre de blive betalte af de i Handelsforhold med Sandwichs-Öerne mest begunstigede Nationer.

Art. 8. Kamehameha IIIs Undersaatter skulle i de franske Besiddelser have Rettighed til alle de Fordele, som de Franske nyde godt af paa Sandwichs-Öerne; og de skulle altid behandles som hörende til de mest begunstigede Nationer i deres Handelsforhold med Frankrig.

Affattet og undertegnet af de contraherende Parter d. 17 Juli 1839."

Kamehameha III.

C. Laplace,

Chef for den franske Fregat Artémise.

andre sine Love*), komme to Gange aarlig flere hundrede Skibe med en Bemanding af omtrent 4000 Mand af alle Nationers raaeste, töileslöseste Classer, som efter flere Maaneders Forlöb, tilbragte paa Söen, paa engang finde sig ved Land i Selskab med en Befolkning, hvis, fra Forfædrene nedarvede, löse Sæder, indbyde dem til de groveste Udskeielser, og navnlig til Drukkenskab i en meget höi Grad. Her hjælper Moral-Prædiken saare lidet. De Indfödte ere endnu for unge til at forstaae den, de Fremmede for gamle, idetmindste i Synden, til at ville höre den. Men jeg antager paa den anden Side, at Missionairernes og de med dem forbundne Teatotalisters Fremgangsmaade ikke alene har forfeilet det egentlige Maal, at forhindre Drukkenskab blandt Indfödte og Fremmede, men har tillige ledet Regjeringen ind i Bryderier med de fremmede Magters Consuler, og generet den bedre Deel af Befolkningen. Havde Regjeringen i Begyndelsen, istedetfor at prohibere Viin og Brændeviin aldeles, blot belagt disse Varer med en moderat Told, vilde Laplace-Tractaten aldrig have tvunget den til en Nedsættelse i Told, der gjör Omkostningerne ved dens Indkrævning meget nær lig med Indtægterne**). Og havde man, da nu engang denne Nedsættelse i Told var bleven nödtvungen nödvendig, lagt betydelig Skat paa alle Detail-Udsalg af Spirituosa, Grog-Shops etc., vilde man have truffet det rette Onde ved Roden, og undgaaet mange saavel politiske som mercantile Bryderier.

I 1842 afsendte Regjeringen en Ambassade, bestaaende af en indfödt Hövding Hoalilio, en Missionair Mr. Richards, nu Minister for offentlig Undervisning, og en Secretair Simp-

---

*) I 1826 tvang Chefen af en amerikansk Orlogsskonnert Lt. Percival Regjeringen til at ophæve Loven, som forböd Fruentimmer at besöge Skibene.

**) 15,000 Piastre er omtrent Netto-Toldindtraden for hele Landet. Det er notorisk, at der consumeres mere Brændeviin i Honolulu, end der fortoldes paa alle Öerne. Smugleri maa altsaa finde Sted.

son. De skulde besöge Paris, London og Washington for at tilveiebringe officiel Anerkjendelse af Kongeriget Hawaii's Uafhængighed. De skulde endvidere fremstille for de respective Regjeringer alle de Anliggender, som önskedes omgjorte eller afgjorte. Heriblandt var i Frankrig Forandring af Laplace-Tractaten i den ovenpaapegede Retning, og i England Afgjörelse af de financielle Spörgsmaal, som stedse gave Bryderier med Hr. Charlton. Frankrig og England garanterede det hawaiiske Kongeriges Uafhængighed ved en officiel Act af 28 November 1843. Ligeledes anerkjendte Nordamerika Hawaii's Uafhængighed under 19 December 1842 og 6 Juli 1844. De hawaiiske Commissairers Reclamationer gave Anledning til, at de tre Sömagter hver for sig udsendte Commissairer, med Fuldmagt til at afslutte nye, eller modificere de bestaaende Tractater. Den amerikanske Commissair har jeg allerede omtalt. Jeg skal her blot tilföie, at jeg i Samtale med Hr. Ten Eyck har erfaret, at han i den nye Tractat især vil söge Spörgsmaalet om hans Landsmænds Rettergangsforhold bestemt, idet han vil have Jurys, valgte halvt af Consulen, halvt af Regjéringen, til at afgjöre slige Sager, da det er en almindelig her antagen Mening, at de Fremmede ikke have tilstrækkelig Garantie for lovretlig Behandling, deels fordi Lovene, skjöndt compendieuse nok, dog ere ufuldkomne, deels fordi Dommerne mangle Capacitet, deels endelig fordi Forfatteren af Lovsystemet, den nuværende Attorney-general Mr. Ricord, i sin Iver for at hemme de Fremmedes Fremskridt, og hævde de Indfödtes eller edfæstede Fremmedes Rettigheder, virkelig synes stundom at træde Retten under Föddер, og ved haartrukken Fortolkning af de Love, han selv har skrevet, gjör Indgreb i de Fremmedes, dem under forhen bestaaende Forhold lovligen hjemlede Rettigheder og Eiendomme. Hr. Ten Eyck har imidlertid tilstaaet mig, at han anerkjender det Urigtige i, at der gives forskjellig Rettergang for Indvaanerne af det samme Land, men at han troer det nödvendigt for Tiden, og derfor vil han foreslaae, at

Tractaten skal kun have temporair Gyldighed og være til at revideres og fornyes efter et vist Antal Aars Forlöb *).

Den franske Regjering udsendte som Commissair Hr. Perrin, og den engelske den nu her residerende General-Consul Miller, begge med Fuldmagter til at afslutte nye Tractater. Men imidlertid indtraf Capt. Lord George Paulets Episode, en Begivenhed, som vel er den eneste i sit Slags, som et uafhængigt Kongeriges Historie kan opvise. (Her följer en Beretning om denne Begivenhed saaledes, som den alt er anfört i det Foregaaende.)

De af Miller og Perrin afsluttede Tractater ere enslydende for begge Magter **). Ihvorvel den hawaiiske Re-

---

*) Af Udenrigsministerens Beretning til Kamrene af 22 April 1850 seer jeg, at det ikke er lykkedes Hr. Ten Eyck at afslutte nogen Traetat, og at der om en saadan nu underhandles i Washington ved Mr. Jarves.

**) Traetaten, oversat fra den franske Text, lyder saaledes: „Da Tiden har viist det Hensigtsmæssige i, at sætte en almindelig Tractat istedenfor de forskjellige Overeenskomster, man indbyrdes er bleven enig om mellem Frankrig og Sandwichsöerne, have den franske og sandwichske Regjering gjensidig sluttet följende Artikler, og have undertegnet dem, efterat have erkjendt og fastsat, at enhver anden Traetat eller Overeenskomst, der for Öieblikket bestaaer mellem de contraherende Parter, fremtidig skal betragtes som uden Virkning.

Art. 1. Der skal være evig Fred og Venskab mellem D. M. de Franskes Konge og Kongen af Sandwichsöerne og deres Arvinger og Efterfölgere.

Art. 2. H. M. de Franskes Konges Undersaatter, som boe i Kongen af Sandwichsöernes Besiddelser, skulle med Hensyn til de borgerlige Rettigheder og med Hensyn til deres Personer og Eiendom, nyde godt af den samme Beskyttelse, som om de vare Indfödte, og Kongen af Sandwichsöerne forpligter sig til at tilstaae dem de samme Rettigheder og Privilegier, som for Öieblikket ere eller senere ville blive tilstaaede de mest begunstigede Nationer.

Art. 3. Ingen Franskmand, beskyldt for hvilkensomhelst Bröde, kan dömmes uden af en Edsvorneret, sammensat af Indfödte og Fremmede, som foreslaaes af den franske Consul, og bifaldes af Regjeringen paa Sandwichsöerne.

Art. 4. Kongen af Sandwichsöerne udstrækker sin Beskyttelse til de franske Skibe, deres Officerer og Besætning: i Tilfælde af Skibbrud skulle Höfdingerne, og Beboerne af de forskjellige Dele af Sandwichsöerne, yde dem Hjælp og sikkre dem mod Rov.

gjering indrömmes Ret til at belægge Viin og Brændeviin og alle spirituöse Drikke med en saa godt som ubegrændset Told, er man dog heller ikke tilfreds med denne Tractat. Det er i Særdeleshed Bestemmelsen i Artikel 3 om at Jurys, som skulle dömme i criminelle Sager, hvori franske eller engelske Undersaatter ere involverede, skulle foreslaaes af Consulen, som er den hawaiiske Regjering imod. Den har derfor udarbeidet et Forslag til en Tractat, saaledes som den önsker den affattet, og sendt det til de franske og engelske Hoffer med Önske om at det maa tjene til Basis ved Underhandlingerne om en ny Tractat.

Jeg har i det Foregaaende allerede berört den Modstand, som Catholicismens Indförelse mödte med paa Sandwichsöerne og Fölgerne deraf. Dette lille Lands Historie har allerede sit Tidsrum for Religionsforfölgelse at frem-

---

Bjergelönnen skal i Tilfælde af Vanskeligheder, fastsættes af Voldgiftsmænd fra begge Sider.

Art. 5. Bortrömning af Matroser ombord i franske Skibe skal strengt straffes af Stedets Övrighed, som skal anvende hvert Middel, der staaer til dens Raadighed, for at fastholde Deserteurerne. Enhver rimelig Udgift for at bemægtige sig dem, skal godtgjöres af Captainen eller Eieren af vedkommende Skibe.

Art. 6. Hvad der er franske Kjöbmandsvarer, eller skjönnes at være kommet fra franske Besiddelser, skal ikke kunne forbydes eller underkastes höiere Indförselstold end 5 pCt. ad valorem. Vine, Brændevine og andre spirituöse Drikke ere undtagne, og kunne underkastes enhver billig Afgift, som Regjeringen paa Sandwichsöerne finder det passende at belægge dem med, dog saaledes, at denne Afgift aldrig bliver saa höi, at den er en fuldstændig Forhindring i Indförselen af ovennævnte Artikler.

Art. 7. Drægtighedsafgiften eller Indförselstolden, eller enhver anden Afgift, der paalægges franske Skibe, eller Varer, som indföres i franske Skibe, skulle ikke overstige de Afgifter, der paalægges de mest begunstigede Nationers Skibe eller Varer.

Art. 8. Kongen af Sandwichsöernes Undersaatter skulle behandles paa samme Maade, som de mest begunstigede Nationer, i deres Handels- og andre Forhold med Frankrig.

Givet i Honolulu den 26 Marts 1846."

Em. Perrin,
fransk Consul, overdraget en særegen Sendelse til Sandwichöerne.

R. C. Wyllie,
Hans Hawaiiske Majestæts Udenrigsminister.

vise, som kan regnes fra 1833—1839. Under 17 Juli 1839, altsaa för Laplaces Ankomst, udgav Kongen et Decret, som forböd al Forfölgelse og Arrestation for Religionsforskjel. Denne Forfölgelse, som sandsynligviis i Begyndelsen var bleven næret ved snevre puritanske Anskuelser, havde erholdt lovlig Autoritet ved et kongeligt Decret af 18 December 1837, som udtrykkelig forbyder den catholske Religions Udövelse og udtaler Straffe for Overtrædelse heraf. Nu blev Catholikerne forfulgte, fængslede, belagte med Jern, og tvungne til offentligt Arbeide for deres Tro, og mangt et höit Steengjærde i Nærheden af Honolulu blev i den Tid sat af catholske Fruentimmer og Börn. Missionairernes Forsög paa at fralægge sig al Deeltagelse i disse Barbarier ere ikke synderlig heldige. De erklære med Ydmyghed, at det Alt var Regjeringens Værk, med hvilket de intet havde at skaffe, medens de rose sig af, hvad der er noksom anerkjendt og beviist, at det er deres Indflydelse, der har bevirket Civilisationens Indförelse med alle dens gode og onde Följger, og man stedse seer Missionairerne at figurere, först som Raadgivere, senere som lönnede Embedsmænd i Kongens Tjeneste. De mest Oprigtige tilstaae imidlertid, at det vel kan bebreides dem, at de ikke virkede imod en saadan Religionsforfölgelse. Man kom imidlertid snart til Anerkjendelse af det ligesaa unyttige som farlige i denne Forfölgelse, og i Juni 1839 udstedtes den ovenfor omtalte nye Anordning i dette Anliggende. Denne Anordning kom for sildig. Laplace ankom i August, og vi have seet Följgerne deraf. Hans Tractat, de hyppigere Besög af franske Orlogsmænd, de mange franske Hvalfangere, som aarlig indfinde sig, men fremfor alt de catholske Geistliges Maadehold og beskedne Fremgangsmaade, i Forening med den franske Consul Dudoit's Bestræbelser, har bevirket en total Omvæltning i Regjeringens Anskuelser af Religionsspörgsmaalet. Den fuldkomneste Religionsfrihed finder nu Sted, den næststörste Kirke i Honolulu er catholsk, de catholske Missionairers Skoler besöges og beskyttes af Kongen, og Catholicismen udbreder sig daglig mere og mere paa alle Öerne.

Af denne korte Skizze af Hawaii-Archipelets nyere Historie forekommer det mig indlysende, at der saavel fra de paa Hawaii handlende Nationers Side, som fra den hawaiiske Regjerings, har været fölt Trang til at have Tractater, som garanterede de gjensidige Forhold, beskyttede de Handlendes og Söfarendes Interesser, og bestemte de Grænser, indenfor hvilke de kunde bevæge sig, uden at træde det nye Kongeriges og dets Indvaaneres Rettigheder og Friheder under Födder. Men det forekommer mig ligesaa indlysende, at de hidtil afsluttede Tractater alle have mere eller mindre forfeilet dette Maal, idet de alle gjöre Indgreb i et uafhængigt Lands ubestridelige Ret, at give hvad Love det finder passende, at gjöre alle sine Beboere eens for Loven, og selv at bestemme hvad Toldafgifter det maa finde passende at opkræve.

Næstefter i Almindelighed at bemærke, hvad jeg alt i det Foregaaende har fremhævet, at dersom Danmark önsker at udvide sin Handel til disse Farvande, maa det följge det Exempel, som andre Magter have stillet, rettet for de Misgreb, som Erfaringen har viist os ere begaaede, skal jeg nu gaae over til at omtale de Grunde, som have bevæget mig til strax at indlade mig paa Afsluttelsen af en Tractat for Danmark, nu da jeg var paa Stedet.

At have en Consul paa et Sted, hvor man önsker at drive Handel, til at varetage de nationale og commercielle Interesser, er til anerkjendt Nytte. Faa Steder i Verden vil en saadan Embedsmand være mere nödvendig end her. Det specielle Forhold ved Hvalfangsten, som bringer to Gange aarlig en saa betydelig Mængde Skibe sammen i de hawaiiske Havne og oversvömmer disse med en Befolkning af Matroser af alle Nationer, har gjort den hawaiiske Regjering yderst varsom, ja fast mistænkelig mod Söfolk og har ledet til strænge præventive Forholdsregler mod dem for at vedligeholde Fred og Orden i By og Land. Saaledes tör f. Ex. ingen Matroser være iland længere end til Kl. 9 om Aftenen under Straf af Arrest i Fortet, hvor da ofte Mishandling finder Sted ved de underordnede Auto-

riteter. Ingen Matros tör debarqueres fra noget Skib, uden at Gouverneuren underettes derom, og Consulen er da ansvarlig for hans Opförsel, ligesom at han skal være embarqueret igjen inden 60 Dage efter hans Ilandsættelse. Paa den anden Side er det et Factum, at ingen Skibsmandskaber ere saa vanskelige at behandle som Hvalfangernes, da de i Almindelighed bestaae af Folk af alle Nationer, tagne ombord hvorsomhelst fra, ofte kun forhyrede paa visse Fisketider og som Fiskere accorderede visse Procent af Indtægterne, saa at de, naar Havarier indtræffe, som forhindre Fiskerierne, gjöre Opstand, ville ikke arbeide ved Pomper eller Reisning o. a. m., hvilket alt volder Bryderier og Stridigheder mellem Skippere og Mandskaber, som kun kunne afgjöres ved en Consuls Autoritet. Her er allerede Grund nok for denne Embedsmands Ansættelse paa Sandwichsöerne, saafremt Regjeringen önsker at danske Skibe skulle deltage i Hvalfangsten i Sydhavet. Det er maaskee ikke overflödigt her at bemærke, at der ombord i de fremmede Hvalfangere findes et ikke ringe Antal danske Matroser, for hvem en Consuls Nærværelse kan være til Nytte.

Men ogsaa i andre Henseender troer jeg det rigtigt, paa dette saa langt fraliggende Sted at have en dansk Consul. Det er i Særdeleshed et Blik paa Fremtiden, saa langt det menneskelige Öie kan naae, der bestyrker mig i denne Tanke. Der er ingen Tvivl om, at dette lille Kongerige seer en betydelig Fremvæxt imöde. Her er Leilighed til at skabe store Rigdomme saavel ved Landets Opdyrkning, som ved Handel og Skibsfart. Her er betydelige, meget frugtbare Landstrækninger at opdyrke. Sandwichsöernes Caffe er allerede bekjendt som af bedste Qvalitet, aarlig komme flere og flere Colonister hertil. Den stærkt uddöende indfödte Befolkning gjör Plads for den blanke og blandede Race. Danske Undersaatter ville her kunne finde Bröd og Bolig, ligesaavel som andre Landes, thi ihvorvel de bestaaende Love, saavelsom de Indfödtes indgroede Modbydelighed for Afhændelsen af Land, som de dog ikke dyrke, endnu lægger Hindringer i Veien for Opnaaelsen af Land til Arv og Eie,

saa tör jeg dog med Vished forudsige, at der i Landets Lovgivning heri vil skee Forandring inden faa Aar, og de Indfödtes Modvillie vil forsvinde med de opvoxende Generationer. Den fremadskridende Civilisation kræver aarlig större Fornödenheder. Danske Haandværkere af alle Slags, ligesom Maskinkyndige, ville hver i sit Fag finde fuldt op at fortjene. Den Udvikling, som Nordamerikas Vestkyst vil erholde, saavel ved Oregon-Spörgsmaalets Afgjörelse, som ved Californiens Emancipation eller Optagelse i den nordamerikanske Fristat*) (hvilken vel tör antages som nær forhaanden) vil give Sandwichsöerne ny Vigtighed, som et Mellempunkt for hine Landes Handel paa Sydhavets mangfoldige Öer, paa China, ja vel og i Tiden paa Japan. Det tör da haabes, at danske Skibe ville finde Vei i större Antal end hidtil til disse Farvande. Dersom jeg tör drage noget Haab af de Samtaler, jeg desangaaende har havt med Regjerings-Autoriteterne, er det ikke umuligt at Honolulu bliver gjort til Frihavn. Kommer en Dampskibsfart istand mellem China og Nordamerikas Vestkyst, hvilket sikkert vil skee, maaskee inden faa Aar, vil Honolulu naturligviis blive et af Anlöbspunkterne. Kort, alt lader antage, at en betydelig Handel vil i Tiden udvikle sig paa disse Öer.

Jeg fandt altsaa, saavel i de bestaaende Forhold, som i hvad Conjuncturerne lade formode, at Fremtiden vil bringe med sig, Anledning nok til at ansætte en Consul, hvortil jeg i de mig tillagte allerhöieste Instructioner, fandt den fuldkomneste Bemyndigelse. Men jeg fandt tillige, at det var Pligt at gjöre, hvad jeg kunde, for at denne Embedsmand strax ved sin Ansættelse kunde optræde i en Stilling ligeoverfor den hawaiiske Regjering, der var Fædrelandet værdig, og i hvilken han var istand til at gjöre vor Handel og de allerede her boende, som eventuel kommende Danske den störst mulige Nytte. Dette kunde kun skee ved Afsluttelsen af en Tractat, som kunde tjene Consulen til Basis i sit Forhold til Landets Regjering.

*) Californiens senere opdagede Guldgruber vil endydermere have Indflydelse paa disse Öers Fremtid.

Det forekom mig endvidere indlysende, at den hawaiiske Regjering vilde — dersom jeg ikke indlod mig paa Tractatens Afsluttelse — med Billighed kunne bemærke, at den danske Regjering altsaa ikke ændsede dette Land, maaskee ikke engang anerkjendte dets Uafhængighed, siden den sendte en Orlogsmand hertil, med Fuldmagt til at indsætte Consuler, uden at ville træde i nærmere Forbindelse med Landets Regjering, og Følgen vilde blive en Uvillie imod den danske Consul, som vilde være bleven reduceret til en simpel commerciel Agent, med liden eller ingen Magt til at skaffe herboende danske Undersaatter Ret i deres Forhold til Landets Övrighed.

At den hawaiiske Regjerings Anskuelse var saaledes, som jeg her har udviklet den, blev mig klart af Udenrigsministerens uforbeholdent udtalte Önske, om at see en saadan Tractat istandbragt under mit Ophold her. Dette Önske var naturligviis ikke grundet i den absolute Nödvendighed, da der for Tiden knap var ti danske Bosiddende paa alle Öerne og har kun været tre danske Skibe. Men den har tildeels sin Grund i denne nye Regjerings Trang til at stötte sin Existence, og at see sin Uafhængighed factisk anerkjendt ved Tractater og Venskabs-Forbindelser med mægtigere, ældre, længe grundfæstede Magter. Hertil knyttede sig en anden, vel ikke udtalt, men dog nok en stærkere Bevæggrund, nemlig Haabet om at benytte Leiligheden, som mit forholdsviis korte Ophold tilböd til strax, endnu för den for dem saa vigtige amerikanske Tractat afsluttedes, at faae en Tractat istandbragt, som de önskede den, hvori de for dem saa ubehagelige Clausuler, om begrændset Toldtarif, og om separate af Consulerne foreslaaede Jurys til Afgjörelse af Fremmedes criminelle Sager, vare udeladte, og saaledes at statuere et Exempel til at fremvise for andre Magter og en solid Basis for dem selv.

Altsaa, overbeviist om: 1) at en Tractat var nödvendig til dansk Handels og danske Undersaatters Beskyttelse; 2) at naar jeg ikke havde gjort det, vilde Consulens Ansættelse være til liden eller ingen Nytte, og Galatheas Ophold

ved Öerne ikke have været til Gavn for den danske Sag, ja maaskee endog have skadet den, idet denne unge Regjerings Egenkjærlighed vilde være saaret ved at jeg ikke indlod mig paa dens bestemt udtalte Önske, besluttede jeg mig til at indlade mig paa Underhandlinger om en Tractats Afsluttelse.

Jeg tog denne Beslutning saameget heller, som jeg saae, at her var Leilighed til, ved at give efter for nogle af deres, saa synes mig heelt billige Önsker, at opnaae adskillige Fordele for Handel og Skibsfart, — noget hvorpaa der i de med andre Nationer bestaaende Tractater neppe har været tænkt, og dog tillige at stille Danmark de facto lige i Et og Alt med de mest begunstigede Nationer, altsaa ogsaa at nyde de ovenfor paapegede Rettigheder om begrændset Told og Jurys.

For at holde mig indenfor min Instructions Grændse var jeg först betænkt paa, kun ved en Correspondance med Udenrigsministeren at erholde en officiel Erklæring om, at danske Skibe, Undersaatter og deres Eiendom, skulde behandles lige med de mest favoriserede Nationers, og derpaa overlade Spörgsmaalet om en Tractats Afsluttelse til Hans Majestæts allernaadigste Villie, men jeg lod mig aflede herfra ved följende Betragtning: Havde jeg Ret i, at det virkelig var fordeelagtigt og nyttigt, at der afsluttedes en Tractat, saa var det ogsaa fordeelagtigt for Danmark, at jeg gjorde det nu, da jeg med en anseelig Orlogsmand var paa Stedet. Hawaii har nemlig ingen diplomatisk Agent noget Sted i Europa. Den seneste, ovenfor omtalte Ambassade er kommen tilbage. Det vilde altsaa blevet nödvendigt, enten at udsende en anden Orlogsmand i et saadant Ærinde, eller at indlede Underhandlingerne gjennem en her udnævnt Befuldmægtiget. Det Förste vilde volde Regjeringen betydelige Omkostninger, det Sidste vilde i alle Tilfælde voldet Forsinkelse, og den her saa magiske Virkning af en Orlogsmands Kanoner vilde manglet.

Efter at jeg i min Adresse til Kongen ved min offentlige Audiens havde henpeget paa Muligheden af Underhand-

lingerne, og derpaa erholdt et meget gunstigt Svar, indsendte jeg en Note til Udenrigsministeren, hvori jeg erklærede ham, at jeg var bemyndiget til at indsætte en Consul og agtede at gjöre det; at jeg ogsaa var villig til at underhandle om en Tractat, men at jeg hertil ikke havde anden Fuldmagt, end den jeg kunde udlede af de almindelige Udtryk om Beskyttelse af Handel og Skibsfart, som fandtes i mine Instructioners forskjellige Paragrapher, og sendte ham en Copie heraf. Hans Svar var saa tilfredsstillende som muligt. Han sendte mig en Copie af den ham tildeelte Fuldmagt, dateret 13de Octbr. 1846, og erklærede mig, at hans Forslag til en Tractat, maatte være det samme som var indsendt til de tre Sömagter, og som findes omtalt ovenfor *).

---

*) Dette Forslag lyder saaledes: „Da det er önskeligt, at en almindelig Overeenskomst træder istedetfor de forskjellige gjensidige Bestemmelser, som for Öieblikket existere imellem Frankrig og Sandwichsöerne, er man kommet overeens om följende Artikler i denne Hensigt og i dette Öiemed, som ere undertegnede af den franske og den hawaiiske Regjering; og det er blevet bestemt, at enhver anden Tractat eller midlertidig Bestemmelse, som finder Sted mellem de respective Parter, skal for Fremtiden sættes ud af Kraft.

Art. 1. Der skal være evig Fred og Venskab imellem H. M. Kongen af Frankrig og H. M. Kongen af Hawaii, deres Arvinger og Efterfölgere.

Art. 2. De af H. M. Kongen af Frankrigs Undersaatter, som boe indenfor Kongen af det hawaiiske Riges Grændser, skulle nyde samme Beskyttelse som Landets egne Undersaatter, med Hensyn saavel til deres borgerlige Rettigheder, som til deres Personer og Eiendomme, og Kongen af Hawaii forpligter sig til at garantere de franske Undersaatter de samme Rettigheder og Privilegier, som nu eller for Eftertiden maatte blive fastsatte eller bestemte for andre fremmede Undersaatter af den mest begunstigede Nation.

Art. 3. Kongen af Hawaiis Beskyttelse skal udstrække sig til alle franske Skibe, deres Officerer og Mandskab. I Tilfælde af Skibbrud skulle Hövdingerne og Indbyggerne i de forskjellige Dele af det hawaiiske Rige sikkre dem mod Plyndring. Bjergelönnens kal bestemmes efter de almindelige Strandingslove, og i Tilfælde af Stridigheder skulle disse ordnes af uvillige Mænd valgte af begge Parter.

Art. 4. Bortrömning af Sömænd fra franske Skibe skal strengt modarbeides af de locale Autoriter, som skulle anvende alle de

Jeg tilstillede ham derefter mit Forslag til en Tractat, og faa Dage efter havde vi en Conference, i hvilken jeg havde den Tilfredsstillelse at see det af mig indsendte Udkast antaget med faa uvæsentlige Forandringer, og saaledes

---

Midler, der staae i deres Magt, til at paagribe Römningsmændene, og de lovlige Udgifter, som heraf maatte flyde, skulle udredes af Captainen eller Eieren.

Art. 5. Det skal ikke være tilladt at afmynstre nogen Matros eller ilandsætte nogen Passageer fra et fransk Skib eller tage nogen af de Indfödte med sig ombord, undtagen med skriftlig Tilladelse fra Stedets Autoriteter, saaledes som det for Tiden bydes ved de i Kraft værende Love, eller ved saadanne, som i Fremtiden maatte fastsættes.

Art. 6. Ingen Lastepenge, Toldintrader eller andre Byrder skal paalægges franske Skibe eller det Gods, som indföres af franske Skibe, ud over hvad der hæves af Skibe eller Gods, tilhörende de mest begunstigede Nationer.

Art. 7. Det skal være den franske Consuls Pligt at bestræbe sig for at bilægge de Stridigheder, som maatte opstaae imellem franske Undersaatter og andre Fremmede, uden dermed at bebyrde Landets Domstole, men hvor dette ikke har kunnet lade sig udföre, saavelsom i Tilfælde af Stridigheder imellem Franskmænd og Kongens egne Undersaatter, da skal han understötte Domstolenes Kjendelse saaledes at begge Parter skeer Retfærdighed.

Art. 8. Naar H. M. de Franskes Konges Undersaatter, som boe indenfor Grændsen af Kongen af Hawaiis Jurisdiction, söge Retfærdighed, skulle de underkaste sig Landets Love og Skikke, ligesom de Indfödte eller andre Fremmede, og skulle ikke kunne beklage sig over Mangel paa Retfærdighed, förend de have sögt denne paa den rette Maade for Landets Domstole.

Art. 9. I alle de Tilfælde, hvor en fransk Undersaat har sögt Retfærdighed for Domstolene, skulle Landets Love blive strengt og upartisk overholdte, og naar den franske Consul troer, at Retfærdighed har været nægtet, skal han, forinden han klager til den franske Regjering, meddele sine Anskuelser til Kongen af Hawaiis Regjering, for at den kan være istand til at forklare Aarsagen til sin Fremgangsmaade, hvilken Forklaring skal ledsage Klagen.

Art. 10. Kongen af Hawaiis Undersaatter skulle i al deres Handel eller anden Forbindelse med Frankrig eller med dette Lands övrige Besiddelser, behandles paa samme Fod, som den mest begunstigede Nations Undersaatter."

fremstod da den Handels- og Venskabs-Tractat, som jeg herved har den Ære at forelægge det Kongelige Collegium:

Tractat

imellem Kongerigerne

de Hawaiiske Öer og Danmark,

afsluttet ved R. C. Wyllie, Esq., Hans Hawaiiske Majestæts Minister for de udenlandske Anliggender med speciel Fuldmagt, og Kammerherre, Captain Steen Bille, Chef af Hans danske Majestæts Orlogsmand Galathea, ifölge almindelige Instructioner, til Fordeel for den danske Handel og Skibsfart*),

undertegnet i Honolulu den 19de Octbr. 1846.

Da det er önskeligt, at en almindelig Convention og et Document til Rettesnor for gjensidig Overeenskomst finder Sted imellem Danmark og Hawaii-Öerne, er Man, af den Grund og i saadan Hensigt, kommet overeens om följende Artikler, der ere bekræftede af Regjeringerne i Danmark og paa Hawaii-Öerne.

Art. I. Der skal være evig Fred og Venskab imellem Hans Majestæt Kongen af Danmark og Hans Majestæt Kongen over de Hawaiiske Öer, deres Arvinger og Efterfölgere.

Art. II. Hans Majestæt Kongen af Danmarks Undersaatter, der ere bosiddende i Kongeriget Hawaii, skulle med Hensyn til deres borgerlige Rettigheder, saavelsom til deres Personer og Eiendomme, nyde samme Beskyttelse som indfödte Undersaatter, og Hans Majestæt Kongen over Hawaii-Öerne forpligter sig til at tilstaae danske Undersaatter de samme Rettigheder og Privilegier, som nu ere, eller herefter maatte blive tilstaaede eller nydte af den mest begunstigede fremmede Nations Undersaatter.

Art. III. Denne Hans Hawaiiske Majestæts Beskyttelse skal udstrække sig til alle danske Skibe, deres Officerer og Mandskab i hans Kongeriges Havne og Rheder. I

*) Aftrykt efter den danske Text paa det officielle Document.

Krigstid skulle de nyde al mulig Beskyttelse imod Hans Majestæt Kongen af Danmarks Fjender. I Tilfælde af Skibbrud skulle de Kongelige Local-Autoriteter og Embedsmænd efter yderste Evne understötte dem og sikkre dem for Plyndring.

Bjergelön skal afgjöres overeensstemmende med den almindelige Bjergnings-Lov, og i tvivlsomme Tilfælde afgjöres Sagen ved Voldgiftsmænd valgte af begge Parter.

Art. IV. Desertion af Sömænd henhörende til danske Skibe skal modarbeides og forhindres af de locale Autoriteter, som skulle anvende alle til deres Raadighed staaende Midler for at anholde og arrestere saadanne Deserteurer, og de lovlige Udgifter skulle udredes af Captainen eller Rhederne. I saadanne Tilfælde bör ingen unödvendig Strenghed anvendes, og tilbörlig Underretning bör strax meddeles den danske Consul overeensstemmende med denne Tractats VI. Artikel.

Art. V. Danske Undersaatter skulle tillades at boe eller nedsætte sig hvorsomhelst i Kongeriget Hawaii, efter at have erholdt et Vidnesbyrd fra den danske Consul, der godtgjör, at de ere dertil værdige Individer. Det bliver Consulens Pligt ikke at udstede saadanne Documenter til Andre end *bona fide* Undersaatter af Hans Majestæt Kongen af Danmark.

Skulde danske Sömænd önske at forblive paa Öerne, skal Tilladelsen hertil först indhentes af Regjeringen, igjennem den danske Consul.

Art. VI. Man er kommet overeens om, at det skal paalægges den danske Consul, ivrigen at söge paa en venskabelig og mindelig Maade alle Vanskeligheder afgjorte, som maatte finde Sted med danske Undersaatter, og naar nogen Sag er bragt for Retten til fremmede Sagers Afgjörelse, skal den fungerende Dommer snarest muligt underrette den danske Consul om det Forefaldne. Ligeledes bör Consulen uopholdelig underrettes om, ved Præfecten eller anden Politie-Embedsmand, naar danske Sömænd eller Un-

dersaatter ere blevne fængslede paa Grund af Politie- eller andre Forseelser.

Art. VII. Ingen danske Produkter eller andre Varer ombord i eller indförte i danske Skibe, som ere tilladte at indföres af fremmede Skibe, skulle forbydes at indföres, ei heller derfor betale mere end saadanne Toldafgifter, som i saadant Tilfælde ere paalagte den mest begunstigede Nation. — Enhver Forandring i Toldafgifterne maa ikke fuldbyrdes eller sættes i Kraft förend tolv Calendermaaneder efter den förste offentlige Bekjendtgjörelse af saadan Forandring.

Art. VIII. Danske Handelsvarer og Eiendomme eller Gods indförte i danske Skibe, der ere underkastede en Indförselstold höiere end 5 pCt. ad valorem, er det tilladt at oplægge paa Transit, ene imod Erlæggelse af den sædvanlige Transittold.

Saalænge til at en Bygning, bestemt til saadant Oplag paa Transit, er bleven opfört af den hawaiiske Regjering, skal det være tilladt, at oplægge saadanne danske Handelsvarer eller Eiendomme eller Gods, indförte i danske Skibe, paa Transit i private Pakhuse under de vedkommende hawaiiske Told-Embedsmænds Segl og Overtilsyn og under Ansvar af Godsets Eier eller den, til hvem Godset er consigneret.

Art. IX. Alle danske Skibe skulle have Ret og Privilegium til at sælge deres Ladning eller Dele af samme i hvilkensomhelst Havn paa de hawaiiske Öer, der nu ere aabne eller herefter aabnes for fremmed Handel, og at indlade hvilkesomhelst hawaiiske Produkter, som maatte modtages i Betaling for saadan Ladning. Derimod skal det ikke være tilladt danske Skibe at tage nogetsomhelst Gods eller Handelsvarer paa Fragt fra een Ö eller Havn til en anden, da saadan Kysthandel alene er forbeholdt Skibe seilende under hawaiisk Flag.

Art. X. Hans Majestæt Kongen af Hawaii-Öernes Undersaatter skulle i deres Handelsforhold, saavelsom i enhver

anden Henseende til Danmark og dets Besiddelser, behandles paa samme Fod, som den mest begunstigede Nation.

Givet i Honolulu den 19 October 1846.

R. C. Wyllie,
Hans hawaiiske Majestæts Minister for udenlandske Anliggender og Medlem af hans Statsraad.

[L. S.]

Steen Bille,
Hans Kongelig danske Majestæts Kammerherre, Captain i Söetaten, Ridder af Danebroge og af den franske Orden „pour le mérite militaire“, Chef af den danske Orlogscorvet Galathea.

[L. S.]

Tillægs-Artikel.

Denne Tractat skal ikke være vedvarende forbindende, förend den er ratificeret af Hans Majestæt Kongen af Danmark. Imidlertid er Man, da muligen danske Skibe eller Undersaatter kunde ankomme, kommet overeens om, at den forelöbig skal træde i Kraft fra den Dag at Hans Majestæt Kongen af Hawaii-Öerne har ratificeret den.

Givet i Honolulu den 19 October 1846.

R. C. Wyllie,
Hans hawaiiske Majestæts Minister for udenlandske Anliggender og Medlem af hans Statsraad.

[L. S.]

Steen Bille,
Hans Kongelig danske Majestæts Kammerherre, Captain i Söetaten, Ridder af Danebroge og af den franske Orden „pour le mérite militaire“, Chef af den danske Orlogscorvet Galathea.

[L. S.]

Ved at sammenligne den afsluttede Tractat med Hr. Wyllies Forslag vil det sees:

1. At Indledningen er den samme, saa nær som Forholdene tillode det.

2. At Artiklerne 1 og 2 ere ordret de samme.

3. At Art. 3 ligeledes er den samme, kun troede jeg det rigtigt deri at indlemme Beskyttelse for danske Skibe i Tilfælde af Krig.

4. I Art. 4 angaaende Desertion fandt jeg mig foranlediget til udtrykkelig at andrage paa at undlade al unöd-

vendig Strænghed i saadanne Arrestanters Behandling, og at Underretning strax maatte gives den danske Consul.

5. Hr. Wyllies Art. 5 afslog jeg at gaae ind paa, da jeg ikke fandt det passende at indföre en speciel Artikel om en speciel ulovlig Handling. Det maa blive Consulens Pligt at tilholde danske Skippere at rette sig efter Landets Love, og at underrette dem om samme, men dette hörer hjemme i Consulens Instructioner, givne ham af den danske Regjering, men ikke i Tractaten underskreven af begge Regjeringer.

6. Istedet herfor foreslog jeg en Art. 5 saaledes som den staaer i Tractaten. Denne Artikel som paa den ene Side giver den hawaiiske Regjering Garantie mod Vagabonders Nedsættelse paa Öerne, og paa den anden sætter en Grændse for arbitrair Behandling af Colonister, noget hvori Localautoriteterne oftere have gjort sig skyldige, har fundet meget Bifald hos de her boende blanke Indvaanere. Jeg havde gjerne undgaaet denne Artikels anden Passus, da jeg, selv en dansk Sömand, ikke skjöttede om at give mit Navn til at danske Söfolk ikke skulde staae paa lige Trin med andre deres Landsmænd, men jeg maatte her give efter for Hr. Wyllies meget rigtige Grunde, at dersom en saadan Indskrænkelse ikke fandt Sted for danske Matroser, vilde de andre Magter öieblikkelig kræve den ophævet for deres Vedkommende, og Öerne snart blive oversvömmede af afskedigede Hvalfangermatroser. Dette Punkt er eet af dem, der har voldet nogle yderst ubehagelige Bryderier med een af de mange amerikanske Consuler, som have resideret paa Sandwichsöerne, en Mr. Abell.

7. Hr. Wyllies Art. 7 blev forandret til Tractatens Art. 6, som giver Consulen en Forligelsesdommers Ret og tvinger alle Autoriteterne til at indstille alle danske Sager til ham först. Dette er, hvad de facto den franske Consul har gjort med meget Held i de senere Aar, og hvad enhver Consul bör gjöre. Men det var mig om at gjöre, at redigere Artiklerne saaledes, at det blev til Forpligtelse for Re-

gjeringen at sætte Consulen istand til at udöve denne Myndighed.

8. Hr. Wyllies Art. 8 og 9 afslog jeg aldeles at gaae ind paa, den förste som overflödig, den anden som upassende og i visse Tisfælde endog ligefrem pligtstridig for Consulen at opfylde.

Derimod fremkom jeg med Art. 7, 8 og 9 og erholdt dem optagne saaledes som jeg foreslog dem.

Art. 7 som bestemmer, at ingen Forhöielse i Told maa finde Sted för et Aar efter at saadant er bekjendtgjort, er i sig selv en ligesaa billig som simpel Forholdsregel, men har imidlertid ikke været paatænkt för. Da den fransk-engelske Tractat kom ud, udgaves faa Dage efter et kongeligt Decret, som satte Tolden paa Viin til en Piaster pr. Gallon, og paa Brændeviin til fem Piastre pr. Gallon, at træde i Kraft öieblikkelig, og Ladninger, som paa Grund af Laplace-Tractaten kom hertil, fandt Markedet saa godt som lukket. Jeg undgik derimod at nævne noget Maximum for Told, hvilket har været Regjeringen saa ydmygende, forbeholdende blot de Danske ikke at kunne belægges med anden Told end de mest begunstigede Nationer.

Art. 8 fandt jeg nödvendig, fordi Bestemmelserne om Transittold og Midlerne til at oplægge paa Transit, ere höist ufuldkomne, og have givet Anledning til mange Chicaner og virkelige Forlegenheder for de Handlende, idet man har nægtet dem at oplægge deres Varer, f. Ex. Viin og Brændeviin paa Udförsel, allerhöist tilladt det paa 4 Maaneder, derimod fordret den hele Told udbetalt contant, imod at betale den tilbage paa $\frac{1}{2}$ pCt. nær, naar den udförtes, noget som Kjöbmændene i Almindelighed ikke have været istand til at præstere, og i alle Tilfælde vilde beröve dem en betydelig Capital i deres Handel.

Art. 9 er en Udvidelse af Handelsskibes Frihed, som ikke har existeret för, idet ingen fremmede Skibe, ifölge de bestaaende Anordninger, kunne udklareres med den samme eller anden Ladning, fra een Havn til en anden i Kongeriget, men deres Ladning skal udlosses i den Havn, de

først ere indkomne til, saasnart de have angivet den til Fortoldning.

10. Art. 10 er ordret efter Hr. Wyllies Forslag.

11. Endelig har jeg i Tillægs-Artiklen forskaffet denne Tractat öiebliklig Kraft, uagtet den er underkastet vor allernaadigste Konges Ratification. Skulde det behage Hans Majestæt af höiere mig ubekjendte Grunde at nægte denne Bekræftelse, vover jeg dog at haabe, at denne Tractat i den Tid den har bestaaet, ikke skal have gjort mit Fædreland nogen Skade.

Jeg har idetmindste den Tilfredstillelse, at den her har vakt almindeligt Bifald. Af den Copie, som er mig meddeelt af Kong Kamehamehas Skrivelse til Hans Majestæt, seer jeg, at denne Fyrste er særdeles fornöiet med den; af vedlagte Coupon*) vil det sees, hvorledes Regjeringsbladet, der staaer under Indenrigsministeren Dr. Judds Ledelse, omtaler den, og de herværende fremmede Handlende have naturlig-

---

*) Den lyder saaledes: „Captain Steen Billes Besög paa Sandwichsöerne med Corvetten Galathea vil blive mærkværdigt paa Grund af den Tractat, han har afsluttet med vor Regjering, og som vi i Dag bringe til Publicums Kundskab.

Det var særdeles heldigt, at han, til Fordeel for dansk Handel og Skibsfart, har troet at kunne udlede af sine Instructioners Bydende, Fuldmagt til at underhandle om en saadan Tractat, hvilken, paa samme Tid som den tilsikkrer Hans danske Majestæts Undersaatter alle de mulige Fordele, som kunne blive krævede af de mest begunstigede Nationer, tillige anerkjender Hans hawaiiske Majestæts Rettigheder i deres fuldeste Udstrækning.

Dette var et meget vanskeligt og kildent Punkt. Det synes os, at Captain Bille har löst denne Opgave paa den heldigste Maade, og vi tilskrive ham saameget mere Æren derfor, som han ikke har gjort det paa nogen hastig eller overfladisk Maade, men kun efter en nöiagtig Undersögelse af de andre Tractaters Virksomhed. Vi skulle, naar vi have bedre Plads, komme tilbage til dette Æmne, og give en Sammenligning af den danske Tractat med de med andre Kongeriger bestaaende.

Denne Tractat har voldet Kongen og Hövdingerne stor Tilfredsstillelse, og vi haabe at den vil være et Forbud paa en mere udstrakt Samfærsel, ikke alene med Danmark, men med andre nordiske Magter.“

viis med Glæde seet den Udvidelse i Handelsrettigheder, som den garanterer.

Med Hensyn paa Consulens Instructioner og Udnævnelsespatent, skal jeg bemærke Følgende:

Saaledes som jeg ovenfor har omtalt det, ere de herværende Consuler tillige accrediterede politiske Agenter, varetagende deres respective Nationers courante politiske som mercantile Interesser, medens specielle politiske Forhold eller Tvivl have været Gjenstand for specielle Missioner af dertil instruerede Orlogschefer. De fremmede Consuler danne altsaa et Slags diplomatisk Corps, hvilket, skjöndt det har voldet den unge Regjering betydelige Bryderier, den dog seer sig omgivet af med synlig Velbehag. — Man har endog troet det nödvendigt at etablere en Rangforordning for Hoffet og det diplomatiske Corps, hvis Basis er den ved Wienercongressen bestemte Etiquette. Ogsaa her skabte Regjeringen sig Bryderier, som den med lidt mindre Forfængelighed kunde været fri for, da ingen af de herværende Consuler tænkte paa Rang indbyrdes, för hiin Anordning udkom, noget hvortil Localiteterne da heller ingen Anledning gav.

Udenrigsministeren Hr. Wyllie spurgte mig, om jeg ikke vilde accreditere Consulen som diplomatisk Agent, men dette afslog jeg naturligviis aldeles, först og fremmest fordi jeg dertil var aldeles ubemyndiget, dernæst fordi jeg ansaae det for fuldkommen unyttigt, og endelig fordi Hr. Süwerkroops Stilling som Kjöbmand gjör ham imcompetent til en saadan Charge. Hr. Süwerkroop vil derfor ikke nyde nogle af de Forrettigheder, som de Consuler der tillige ere diplomatiske Agenter have, saasom Toldfrihed for hvad de indföre til personligt Brug, og Fritagelse for deres Tjenestefolk for Arrest &c. Det förste Punkt kunde give Anledning til delicate Qvæstioner, da Hr. Süwerkroop er Associé af et engelsk Handelshuus; det andet er en yderst ligegyldig Sag, da Tjenestefolkene de facto ere saa slette, de Indfödte idetmindste, at faa eller ingen kunne beholdes i et Huus paa længere Tid. Saaledes som jeg har udnævnt

Hr. Süwerkroop, staaer han paa lige Trin med den amerikanske Consul Hr. Tyrrell, der ikke er diplomatisk Agent. Derimod har jeg udtrykkelig fordret, at han i Rang og Stilling gaaer over en herværende bremisk Consul, Mr. Reynolds, hvilket ogsaa er indrömmet. At han heiser det danske Flag paa sit Consulat, er en Selvfölge. At bemyndige ham til at bære Uniform, troede jeg under de forhaandenværende Forhold at være rigtigt.

Til Affattelsen af Instructioner*) for den nye Consul

---

*) Consulens Instruction lyder saaledes:

„Instruction for Hans danske Majestæts Consul i Kongeriget Hawaii.

§ 1. Consulen bör bestræbe sig for at befordre den danske Regjerings Interesser ialmindelighed, og isærdeleshed at beskytte og fremme danske Undersaatters Handel og Skibsfart.

Han har i et og alt at holde sig den med den hawaiiske Regjering afsluttede Tractat strængt efterrettelig, i ethvert Tilfælde at see den opfyldt samvittighedsfuldt, og overalt hvor Tvivl maatte opstaae, at vaage over den danske Regjerings, Handels, og Hans Majestæts Undersaatters Interesse, men dog ikke anderledes, end det kan bestaae med den Retfærdighedsaand og Agtelse for Andres Rettigheder, som er og altid har været Grundlaget for den danske Regjerings Handlemaade og Anskuelser.

Dersom desuagtet Meningsforskjel af en saa alvorlig Art skulde opstaae, at Consulen skulde troe det Pligt at indmelde Sagen til den kongelig danske Regjering, maa han ikke undlade derom at underrette den hawaiiske Regjering.

§ 2. Han har hver 3die Maaned at tilstille det kongelige Generaltoldkammer- og Commercecollegium i Kjöbenhavn, hvilken er den Regjeringsautoritet, som alle kongelig danske Consuler ere underlagte, og med hvilken de alene have at correspondere, en Generalrapport over Handelens Tilstand, med saadanne specielle Bemærkninger om Europas nordlige Landes Handel med Sandwichsöerne, som maatte ansees nyttige. Rapporten bör være ledsaget med rigtige Priiscouranter, og med en Oversigt over den danske Skibsfart, indeholde Data af Ankomst og Afreise, Bestemmelse, Ladning, og Belöb af Fragt som er gjort, dersom beskæftiget i Fragtfarten. Isærdeleshed bör alle Efterretninger, Hvalfiskefangsten i Sydhavet betræffende, som kunne være af Interesse for danske Hvalfangere, være Gjenstand for disse Rapporter.

§ 3. Ethvert Tilfælde af særdeles Vigtighed, enten i politisk eller commerciel Henseende, har han at indberette snarest muligt.

havde jeg ingen anden Basis eller Veiledning, end en Copie af de Instructioner, Etatsraad Hansen havde givet de af

---

Rapporterne og Brevene til Collegiet numereres fra Nr. 1 og opefter for hvert Aar.

§ 4. Ved kgl. Resolution 26 August 1824 er det befalet danske Skibsförere, under en Mulct af 25 Piastre, at melde sig hos Consulen inden 24 Timer efter deres Ankomst i en fremmed Havn hvor en Consul er ansat, og at forevise sit Pas eller andre Papirer, nödvendige for Skibets Navigation, saavelsom Manifestet over Ladningen.

Skibets Papirer skulle nedlægges i Consulatet, og forblive der til Skibets Afreise, da de afleveres til Skibsföreren, efterat Regninger og Afgifter ere betalte, forsynede med Consulens Attest og Underskrift.

Han vaager over at Skipperne snarest muligt erholde Aftryk af de bestaaende Havnereglementer, samt meddeler dem Kundskab om hvad övrige af Landets Love, som kunne vedkomme dem, og tilholder dem at holde sig disse efterrettelige.

§ 5. Consulens Jurisdictionsret over danske Undersaatter udstrækker sig til:

A. Enhver Tvist, som opstaaer mellem danske Skibsförere og deres underhavende Styrmænd eller Mandskab, hvilken Tvist skal afgjöres uden Appel i Overeenstemmelse med de imellem de stridende Parter bestaaende Contracter, eller, hvor slige Contracter ikke findes, i Overeensstemmelse med Skik og Brug, Billighed og Ret.

Dersom danske Orlogsmænd ere tilstede, har Consulen at söge Raad, og, om fornödent gjöres, Assistance hos Chefen af et saadant Krigsskib.

B. Enhver Tvist, som maatte opstaae imellem danske Undersaatter indbyrdes, eller imellem danske Undersaatter og Indfödte, som ifölge Tractatens § 6 bliver bragt til Consulens Kundskab. Dersom Sagen af ham ikke kan tilendebringes, men af en af Parterne fordres bragt for Landets Domstole, afgiver han sin Kjendelse skriftlig til vedkommende Ret, og hjemsender Copie af samme, ledsagende en Beretning om det Forefaldne til den danske Regjering senest ved sin næste Qvartalsberetning.

I Tilfælde af Tvist imellem danske Undersaatter, og andre under de paa Stedet residerende fremmede Consulers Beskyttelse værende Individer, har Consulen at forsöge Forlig tilveiebragt i Forening med den respective Consul, men, i Tilfælde af Afslag fra dennes Side, henvise Sagen til Domstolenes Kjendelse. Men Hans Majestæts Undersaatter maae ikke underkastes nogen fremmed Consuls Domstol, med mindre de selv frivillg ville give deres Minde dertil, og i saa Til-

ham i China ansatte Consuler, hvilke jeg lempede efter Forholdene der. Det kongelige Collegium vil derfor med

---

fælde dog kun, forsaavidt den danske Consul maatte skjönne det rigtigt og billigt.

§ 6. I alvorlige criminelle Tilfælde har Consulen at belægge Forbryderen med Arrest, og paa den danske Regjerings Bekostning, naar Leilighed dertil findes, at sende ham til den mest passende Havn, helst hvor en dansk Consul maatte residere, til Hjemsendelse til Danmark, med Beretning om Forbrydelsen og det optagne Forhör. Danske Skibsförere, bestemte hjemad, ere forpligtede til, for en moderat Godtgjörelse, — som i Tilfælde af Uovereenskomst afgjöres efter uvillige Mænds Skjön, — at modtage ombord i deres Skibe, Forbrydere, som ere overleverede dem ved Consulen, for directe eller indirecte at befordre den ovenomtalte Hjemsendelse af deslige Forbrydere.

§ 7. Foruden hvad den imellem den danske og hawaiiske Regjering afsluttede Tractat byder, bliver det Consulens absolute Pligt, at gjöre Alt hvad der staaer i hans Magt for at beskytte danske Undersaatters Rettigheder, Eiendom og Liv, hvad enten de ere Sömænd, Handlende eller private Reisende. Paa Anmodning bör han hjælpe dem med sine Raad, og i Tilfælde at de skulde befinde sig i stor Nöd, som de ikke have paadraget sig ved egen Uforsigtighed eller forbryderisk eller umoralsk Opförsel, da at hjælpe dem med de nödvendige Penge; hvilket Udlæg vil blive godtgjort af Regjeringen, naar Grunden til Nödvendigheden af saadan Assistance bliver anfört.

Sömænd, som beviislig ere Hans Majestæts Undersaatter, og som have taget Hyre med fremmede Skibe, bör Consulen give Raad og Beskyttelse, saafremt de maatte söge den. Have de forladt Hjemmet med vedkommende Autoriteters Tilladelse, og dertil erholdt fornödent Fripas, da bör de tilholdes at opfylde deres Forpligtelser til deres respective Skibsförere. I Tilfælde af Klage over Mishandling eller skeet Uret, bör Consulen söge Sagen bilagt eller paatalt hos vedkommende fremmede Consul. Men have de forladt Hjemmet uden Tilladelse, da ere de i Reglen at betragte som Deserteurer, som Consulen kan anholde og hjemsende med förste Leilighed. Imidlertid bliver det her Pligt, at handle med fornöden Forsigtighed, Sindighed og god Conduite.

Erholder han officiel Kundskab om, at Danmark er indviklet i Krig, da har han at tilholde alle Sömænd, som ere Hans danske Majestæts Undersaatter, og som maatte befinde sig ombord i fremmede Skibe i de hawaiiske Havne og Rheder, at opfylde den dem paahvilende Forpligtelse, at begive sig saa hurtig som muligt til deres Hjem-

Skaansomhed bedömme et Arbeide, der gik ind paa en mig aldeles fremmed Gjenstand. Kun eet Punkt skal jeg tillade

---

stavn, og bliver det endydermere hans Pligt at gjöre sit Yderste for at sætte saadanne Sömænd istand til at reise hjem, deels ved at bevirke dem frigjorte fra deres respective Forpligtelser til fremmede Skibe, deels ved at see dem hjemsendte paa det hurtigste.

§ 8. Da danske Skibsförere ikke have Ret til at dimittere eller afskedige nogen Matros, förend Reisen, for hvilken han er hyret, er endt, har Consulen at anmærke og attestere paa Mynstringsrullen alle de Forandringer eller Omskiftninger med Mandskabet, som have fundet Sted paa Reisen og i Havn, foranledigede ved Dödsfald, Desertion eller paa anden Maade, saavelsom ved Forögelse af Mandskab ved Antagelsen af nye Matroser.

Efter fælleds Overeenskomst kan Skibsföreren lade en Matros afgaae fra sit eget Skib til et andet dansk Skib, men ikke afskedige nogen Matros, endog paa Grund af begaaede Forbrydelser, for hvilket sidste Tilfælde det maa ansees nödvendigt, at den Paagjældende overleveres til Consulen.

§ 9. Consulen har, ifölge de i Danmark bestaaende Anordninger, ingen Ret til at give noget Skib danske Papirer, eller tillade det at före dansk Flag, da saadant ikke bör skee i nogen fremmed, men i en dansk Havn. Men da det er tilladt danske Undersaatter at kjöbe fremmede Skibe, og före dem under dansk Flag, vil det i saa Tiffælde blive nödvendigt for Consulen at attestere Skibets Nationalitet og Individernes Eiendomsret. Saadanne Certificater maae blot gives i Tilfælde af virkelig Nödvendighed, med megen Forsigtighed og efter retsligt Beviis ved Documenter og corporlig Eed, at Skibet tilhörer een eller flere danske Undersaatter. Skibsföreren skal i ethvert Tilfælde være dansk Undersaat, og Styrmænd og Mandskab saavidt muligt.

Saadanne Tilfælde, i hvilke slige Certificater have været uddeelte, skulle med Forklaring af alle Omstændigheder strax indberettes til det kongelige Generaltoldkammer- og Commercecollegium.

§ 10. Indtil den danske Regjerings Villie i saa Henseende kan blive Consulen bekjendtgjort, bemyndiger jeg Consulen herved til at tage de i de amerikanske Consularinstructioner autoriserede Consulargebyhrer tilfölge. Skulde imidlertid Skibsförerne, som maatte anlöbe Sandwichsöerne, före med sig de danske nu gjældende Regulativer, og paastaae at holde sig disse efterrettelige, antager jeg, at Consulen vil, for at undgaae al Tvist, lade det beroe herved, og senere indberette det Forefaldne til den danske Regjering.

§ 11. I Tilfælde af danske Skibes Stranding indenfor hans Ju-

mig nöiere at udvikle mig over, nemlig § 9, som angaaer Retten til at give danske Papirer og Flag til Skibe kjöbte af danske Undersaatter. § 10 i Etatsraad Hansens Instrux, som omhandler samme Gjenstand, bestemmer at saa-

---

risdiction, giver han sin bedste Hjælp, og om fornödent gjöres tager Vare paa saadant Gods, som er blevet reddet.

§ 12. Han har ligeledes at tage Vare paa afdöde danske Undersaatters Eiendom, hvor ingen anden tilstedeværende Person vil eller paa anden Maade er competent til at administrere Formuen. Underretning herom og Regnskab blive at tilstille det kongelige Generaltoldkammer- og Commercecollegium.

§ 13. I Tilfælde af Fraværelse, bemyndiges Consulen til at udnævne en Beboer af Honolulu til at fungere som Viceconsul for ham, som da har i et og alt at holde sig denne Instructions Bydende efterrettelig. Det er en Selvfölge, at et saadant Valg kun kan falde paa en Mand, der nyder almeen Agtelse og Tillid. En saadan Constitution i Embedet er iövrigt paa Consulens eget An- og Tilsvar. Den anmeldes kun til Ministeren for de udenlandske Anliggender, som Legitimation af mulig indtrædende Correspondance, men medförer ingen af de en kongelig ansat Viceconsul tilkommende Prærogativer og Rettigheder.

Ligeledes bemyndiges Consulen til, dersom han maatte skjönne det nödvendigt, at udnævne danske Consularagenter paa andre Steder beliggende inden hans Consulats Grændser, og at give dem Instructioner i Overeensstemmelse med de ham herved tillagte. Om saadanne Udnævnelser gjör han Melding ved förste ordinaire Indberetning til det kongelige Generaltoldkammer- og Commercecollegium, angivende Aarsagen, der har bevæget ham dertil.

Saadanne af ham udnævnte Consularagenter ere iövrigt at betragte som ham alene underordnede, hvorfor det vil staae til Consulens Raadighed kun at give dem en temporair Varighed, og at bestemme, hvorledes han, af de ham tillagte lovlige Consularindtægter, vil remunerere Consularagentens Tjeneste.

Corvetten Galathea, tilankers i Honolulu Havn, d. 24 Octbr. 1846.

Steen Bille,
Hans danske Majestæts Kammerherre, Captain i Söetaten, Ridder af Danebroge og af den franske Orden „pour le mérite militaire“, Chef af den danske Orlogscorvet Galathea.
(L. S.)

Anm. Hermed följer en tydsk Oversættelse.

in fidem copiæ
Blankensteiner.

danne Certificater kun kunne være gjældende for een Reise for at sætte Skibet istand til at naae Havn. Jeg kan ikke forstaae dette anderledes, end at her er meent: at naae en dansk Havn, hvor da Eiendomsretten og den dermed følgende Ret til Flaget kan verificeres og bekræftes. Men dersom dette skulde udföres herude, kunde man ligesaagodt udelade den hele Paragraph aldeles, da vel neppe nogen dansk Undersaat indlader sig paa at kjöbe Skib paa Sandwichsöerne, for dermed at seile hjem til Danmark. Derimod kunde det vel hænde, at her bosiddende danske Handlende, eller Plantere, eller danske Skippere, som havde mistet deres eget Skib, kjöbte et andet for at fare paa Fragt i Sydhavet, paa Mexico, Oregon-Landet, China, Tahiti, Sidney etc., og for dette Tilfælde mener jeg, at Consulen bör være instrueret paa en Maade, som forener Legalisation af Skib og Flag med den mindst mulige Indskrænkning af Handelsfrihed.

Etatsraad Hansen har i sine Instructioner bemyndiget Consulerne til at tage den engelske Tarif for Consular-Sportler til Regel, indtil den danske Regjerings Villie nærmere kunde erfares. Jeg har i Analogie hermed bestemt for Hr. Süwerkroop den amerikanske Consuls Tarif, da den engelske General-Consul her er fast lönnet, og, saavidt mig er bekjendt, ingen Sportler tager. Jeg troer de amerikanske Sportel-Gebyrer ere ringere end de Engelskes.

Og hermed skal jeg slutte denne min underdanige Indberetning over Bevæggrundene til mine Foretagender paa Sandwichsöerne. Den Vidtlöftighed, hvormed jeg frygter jeg falder det kongelige Collegium til Byrde, vil idetmindste borge for at jeg ikke har handlet uden Overlæg. Hvorvidt jeg derefter er kommen til det rigtige Resultat, maa jeg indstille til det kongelige Collegiums gunstige Overveielse.

Corvetten Galathea tilsöes d. 31 Decbr. 1846.

Underdanig
Steen Bille.

Til det kongelige General-Toldkammer
og Commerce-Collegium.

Blankensteiner.“

Faa Dage för min Afreise ankom en hamborgsk Brig, ladet med Stykgods, deriblandt endeel Brændeviin paa Foustager; Supercargo derombord var en ung Hr. Godofroy. Da han erfarede den store Toldafgift, her var at erlægge for Brændeviins Indförsel, vilde han oplægge sine Varer paa Transit, men Told-Intendanten, Hr. Paty, krævede ham da for den hele Indförselstold, som skulde blive ham godtgjort ved Udförselen, Alt i Overeenstemmelse med hvad hidtil var Skik og Brug. Forgjæves paaberaabte Hr. Godofroy sig den danske Tractat; Hr. Paty erklærede den for aldeles ikke gjeldende for hamborgske Skibe. Nu henvendte Hr. Godofroy sig til mig, og begjærede, at jeg skulde tage mig af Sagen. Jeg forklarede ham först og fremmest, at han aldeles ingen Ret havde til at fordre Noget, og at, naar jeg, paa Grund af den venskabelige Forstaaelse, som fandt Sted mellem Danmark og Hamborg, med Glæde vilde yde ham min Bistand, saa kunde det dog ikke skee anderledes, end ved at ansöge derom hos den hawaiiske Regjering; skulde han derimod antage, at han havde nogen lovlig eller tractatmæssig Ret at staae paa, da maatte jeg holde mig udenfor Sagen, eftersom jeg ikke fandt mig beföiet til at optræde med en saadan Paastand, som at hamborgske Skibe skulde være indbefattede under den danske Tractat.

Da Hr. Godofroy var enig heri, indgik jeg til Ministeren med en confidentiel Skrivelse i denne Anledning, og erholdt herpaa faa Timer efter det mest tilfredsstillende Svar, ifölge hvilket det hamborgske Skib skulde blive behandlet lige med danske Skibe og efter Tractatens Bydende.

Da jeg imidlertid ved denne Leilighed ad meget paalidelig Kilde erfarede, at bemeldte Told-Intendant, Hr. Paty, havde yttret, at han intet kjendte til den danske Tractat Art. 8's Bydende, og i al Fald ikke antog, at den forandrede noget i den hidtil brugte Fremgangsmaade, troede jeg det rigtigst at fremkalde en Forklaring i saa Henseende, og skrev derfor under 31 October fölgende officielle Note til Udenrigsministeren, som ledsagede den ovenomtalte confidentielle:

Hr. Minister!

Man har forsikkret mig, at Told-Intendanten, Hr. Paty, har udtalt den Mening, at den 8de Artikel i den Tractat, som jeg har havt den Ære at afslutte i min Regjerings Navn med den hawaiiske Regjering, ikke skulde give danske Skibe og Undersaatter ubegrændset Frihed til at udskibe og oplægge i Magasin til Udförsel igjen, alle saadanne Varer, som ere underkastede en höiere Told, end 5 pCt. ad valorem, imod blot at betale den sædvanlige Transittold, men at denne Frihed ikke kunde udstrækkes længere end fire Maaneder, efter hvilket Tidsrum de skulde være forpligtede til at betale den hele Indförselstold eller strax udtage deres Varer.

Uagtet dette ikke er kommet til min Kundskab paa nogen officiel Maade, har jeg dog ingen Grund til at tvivle derom, og jeg troer det derfor min Pligt at henvende mig directe til deres Excellence, for at ethvert Stof til Misforstaaelse for den hawaiiske Regjering, som for eventuel ankommende danske Skibe, kan blive bortryddet.

Jeg tvivler ikke paa, at Deres Excellence vil give mig et Svar, som forklarer den Maade, hvorpaa den hawaiiske Regjering opfatter Tractatens 8de Artikel, i Overeensstemmelse med dens Aand og dens Ord, det vil sige, at Retten til at oplægge de ovennævnte Varer til Udförsel (bondage) er ubegrændset. Jeg har derfor kun at bede Dem vise mig den Velvillie, at dette Svar maa blive mig tilstillet saa hurtig, at det ikke volder noget Ophold i min Afreise, som er bestemt til imorgen, i det enhver Forsinkelse i min Reise, som blev foranlediget, enten ved at jeg maatte vente paa Deres Excellences Svar, eller fordi dette blev anderledes, end jeg har troet at fastsætte ved at slutte Tractaten, vilde være skadelig for den af mig commanderede Expeditions Fremme, for hvilken Hs. Majest. min Konge og Herre viser en saa levende Deeltagelse. Jeg har den Ære etc.

Steen Bille.

I Anledning af denne Note erholdt jeg endnu samme Dag det mest tilfredsstillende Svar; idet Hr. Wyllie sendte

mig en Copie af General-Procureuren Hr. Ricords Erklæring, som i Et og Alt var overeensstemmende med den af mig givne Forklaring. Med Hensyn paa mit confidentielle Andragende udtrykte han sig endvidere saaledes:

„Hvad angaaer Handlende eller Handelsskibe fra Hamborg eller andre nordiske Pladser eller Magter, som ere i venskabelig Forstaaelse med Kongen af Danmark, da har jeg at forsikkre Dem, at den danske Consuls bona officia for deres Vedkommende ville altid blive gunstig modtagne, hvad enten det angaaer deres mercantile Interesser, eller de forresten maatte faae Noget at andrage om af den Natur, som der er omtalt i den 6te Artikel i den danske Tractat."

Jeg har troet at burde berette denne i sig selv temmelig ligegyldige Sag, deels fordi jeg antager, at jeg i denne Beskrivelse skylder Regnskab for Alt hvad jeg officielt har foretaget mig paa min Reise, deels fordi det dog maaskee kunde interessere, just nu under de nærværende Forhold, at vide, at det danske Orlogsflag har veiet beskyttende og velgjörende over tydske og navnlig hamborgske Skibe i de allersidste Aar för den ulykkelige Krig bröd ud, under hvilken et saa fanatisk Had til Alt hvad der var dansk gav, og endnu stedse giver sig tilkjende i Skrift og Ord, som i Gjerning. Jeg skylder imidlertid at tilföie, at jeg ved min Hjemkomst modtog en meget smigrende Skrivelse fra det hamborgske Senat i ovennævnte Anledning.

Dagen för min Afreise, Löverdagen den 31 October, havde jeg Afskeds-Audiens hos Kongen. Denne bestod i at jeg blev indbudt til at spise Frokost hos Hans Majestæt. Der havde været Tale om et Middagstaffel, men Teatotalismen, som ikke tillod, at Viin maatte komme paa Bordet, gjorde Udslaget. Man bestemte sig for en Frokost, hvor der kun behövedes The og Caffe. Det gik iövrigt meget höitidelig til. Jeg havde den Ære at före Dronningen tilbords, og blev placeret ved Siden af Kongen og ligeoverfor Dronningen; de Herrer Wyllie og Judd samt Mistress Judd vare de övrige Gjæster. Beværtningen var upaaklagelig, og aldeles saaledes som en god engelsk Frokost, med

Æg, Beefsteak, Skinke, Kartofler etc. Det Ualmindelige ved Festen var först, at den store Paki gjorde Opvartning ved Bordet som Kammerherre eller Junker eller Page, kort han opvartede Kongen og Dronningen, og havde dertil faaet deilige hvide Bomulds-Handsker paa sine overnaturlig store Hænder. Han stod hele Tiden imellem det ophöiede Par, tog Talerkener bort, satte rene i Stedet, rakte Sukker og Melk, kort vartede op. Det andet Ualmindelige for mit europæiske Öie, var to halvvoxne indfödte Piger, klædte i rosenrödt Silketöi, hver med en Kahili i Haanden, som vare placerede Een paa hver Side af Kongen, og som viftede Kjölighed til os og Fluerne fra os. Dette Arbeide vedbleve de uafladelig hele Tiden, medens de med deres sorte, funklende Öine fulgte enhver af vore Bevægelser med synlig Opmærksomhed.

Efter Frokosten overrakte Kongen mig en i det kanakske Sprog affattet egenhændig Skrivelse til vor Konge*),

*) Den lyder saaledes: „Kamehameha den Tredie, Konge af de hawaiiske Öer, til Hs. Maj. Kong Christian den Ottende af Danmark.

Store og gode Ven!

Jeg benytter denne Leilighed til at bevidne for Deres Majestæt, hvor stor en Glæde jeg selv, mine Hövdinger og mit Folk have havt af det Besög, som D. Maj. Corvet Galathea under Capt. Billes Commando har aflagt paa disse Öer.

I Kraft af de almindelige Instructioner, som D. M. har givet ham, har han afsluttet en Traetat imellem D. M. Kongerige og mine Öer, som, i det den tilsikkrer Deres Undersaatter al den Beskyttelse, alle de Rettigheder og Privilegier, som ere tilstaaede de mest begunstigede Nationer ved nogen bestaaende eller tilkommende Tractat, tillige er bedre passende efter Forholdene i dette Land, og til mine Rettigheder som Souverain, end nogen anden bestaaende Traetat.

Jeg haaber D. M. vil ratificere denne Tractat, saaledes som jeg allerede har gjort, og derved tilsikkre Vedligeholdelsen af den gode Forstaaelse mellem de to Nationer. Jeg har været særdeles tilfreds med alle D. M. Undersaatter, som have besögt disse Öer eller været bosatte her. Jeg skal elske og beskytte dem med al min Magt, og jeg haaber, at hvert Aar vil föröge den Velsignelse, der vil fölge af den nu grundlagte Forstaaelse mellem vore to Kongeriger.

Den almægtige og uendelig gode Gud holde D. Majestæt, Deres Dronning og Kronprindsen i sin hellige Varetægt.

Deres Majestæts gode Ven

Kamehameha.“

endvidere bad han mig medtage en Foræring, som han önskede at gjöre vor Dronning, og som bestod af et net Syskrin, forfærdiget af en dansk Snedker *), og hvori en stor Mængde af Öernes forskjellige Træsorter vare indlagte. Endelig overrakte han mig en Kahili, smykket med Oo-Fuglens gule Fjær, og altsaa et kongeligt Insigne, som et Erindringstegn fra ham selv til mig. Man undlod ikke at lade mig vide, at dette var den störste Udmærkelse, der nogensinde var bleven en fremmed Skibschef til Deel.

Under den Samtale, som herpaa udspandt sig, spurgte Hs. Maj. mig tilraads om, hvorledes han bedst skulde befæste sin Havn mod fremmede Orlogsmænds Angreb fra Sösiden, da Lord George Paulets Historie endnu stedse svævede ham i bedrövelig Erindring. Jeg svarede ham, at for at forsvare Havnen vilde et Par Batterier ude paa Coral-Revene være den bedste Maade at lukke den for indtrængende Skibe, men at han dog aldrig vilde kunne forbyde Skibe at blokere Havnen eller beskyde Byen ude fra Rheden, eller i al Fald aldrig forhindre, at en fjendtlig Magt bemægtigede sig de andre Öer, og följelig tilföiede ham hvad Skade de vilde, naar de fandt sig foranledigede til at bekrige ham. Jeg greb da denne Leilighed til uforbeholdent at udvikle mine Anskuelser over hvad Politik han burde följe, saaledes som jeg i det Foregaaende har fremstillet det at være min Mening. Jeg sögte at gjöre ham indlysende det Illusoriske i de prohibitive Forholdsregler mod Indförelse af Brændeviin og Vine, hvorved han kun skabte sig Fjender baade uden- og indenlands, demoraliserede Befolkningen, som vilde forfalde til Smugleri og derpaa til Brændeviinsdrik i endnu höiere Grad; jeg sögte at gjöre ham begribeligt nogle af Statsoeconomiens simpleste Grundsætninger, og afmalede ham Frihandelens Velsignelser og magiske Virkninger. Men midt i denne Tale blev jeg afbrudt af Paki, som

*) Jeg haaber, Holstenerne ville undskylde den gode Kong Kamehameha, at han kaldte Manden for Dansk. Han var rigtignok en Kieler af Födsel ved Navn Lavrentz.

kom ind med Kongens Fjærkappe paa Ryggen, og derpaa af Dronningen, som vilde gaae bort, og saa benyttede jeg Leiligheden til at anbefale mig og tage Afsked fra den gode Konge og hele hans Omgivelse.

Og hermed skal jeg slutte Beretningen om mit Ophold i Honolulu. Maatte det være lykkedes mig at give mine Læsere en nogenlunde tydelig Forestilling om denne Plads, og om den Tilstand, hvori jeg fandt Forholdene paa Sandwichsöerne, saavel i religiös som i politisk, culturhistorisk og selskabelig Henseende, saa har jeg naaet det Maal, jeg har stræbt efter. Jeg maa da overlade til dem at afgjöre, om jeg paa disse Præmisser har havt Ret i den Spaadom, jeg har afgivet om disse Öers Fremtid.

II.

Sandwichs-Öerne. — Seilads til Hawaii. — Wajakea. — Kilau-Ea. — Seilads til Tahiti.

1 Novbr. til 5 Decbr. 1846.

Söndag den 1 November varpede vi ud af vort Leie mellem den engelske Fregat Juno og den franske Gabarre Lamproie. Da det var Stille og tyk Luft med Regnveir, ankrede jeg op midt for Löbet og ventede her til Kl. 1 Eftermiddag, da der kom nordlig Brise, som tillod mig at at lette og styre Löbet ud. Medens vi laae her, havde vi Besög af flere af vore Venner fra Land, som kom for at sige os det sidste Farvel. Postsækken til Hawaii blev ligeledes sendt ombord. Jeg fik da Bekræftelse paa, hvad man alt Dagen för havde fortalt mig, at Missionairerne meget dadlede mig, fordi jeg agtede at seile paa en Söndag, ja at man endog havde gjort mig den Ære at tale derimod fra Prædikestolen samme Morgen. Jeg tröstede mig med, at jeg gik min Vei, efterladende dem mit Rygte, og stod saa til Söes med mit herlige Skib, som atter skulde sprede sine utrættelige Vinger over Verdenshavets aldrig hvilende Overflade.

Vi stode SO. hen, klar af Diamond-Pynt, og derefter bidevindt OSO. over. Min förste Hensigt var at gaae Synden om Öerne, men da Vinden om Aftenen gik om til OSO.,

vendte jeg Nord over, og passerede Kl. 12 om Natten Morotai Vestpynt ganske klods i 15 Favne Vand. Næste Middag stod jeg 16 Mile ret til Luvart af Honolulu Havn.

Min Cours gjaldt Byrons Bai paa Hawaii, hvor jeg vilde forene at fylde Vand, med at faae Leilighed til at besee den störste Vulcan i Verden, Kilau Ea, som ligger omtrent ni Mile fra Byrons-Bugten, eller som jeg heller vil kalde den Wajakea, det egentlige Navn som de Indfödte benævne den ved. Vi maatte altsaa krydse os op ret til Luvart af Hawaii, og derfra söge ind under Landet. Dette Kryds faldt besværligt nok, vi havde endeel stiv Kuling af den östlige Passat med svær Regn. Især var det under Kysten af den store Ö, at vi vare udsatte for östlig Ström og evindelige Byger med stiv Kuling afvexlende med Stille, tyk Luft, Vindspring, og alle slige for Sömanden saa plagsomme og tirrende Veirforandringer.

Den 6 November krydsede vi langs Kysten paa Nordsiden af Öen, og havde da ret Leilighed til at betragte den vilde Natur, som her udvikler sig i den mest storartede Stiil. De steile Bjerge hævede sig saagodtsom lodret op af Havet, de skovbegroede Klöfter dannede mörke Skygger paa den röde Granit, men hyppig afvexlede disse Farvespil med Sölvsöiler, som stode stivt ned af Klippevæggen, og havde deres Fod badet i det brede, hvide Skumbelte, hvormed Brændingen omgjerder hele Öen. Det var Vandfald, over tredive i Tallet, stundom flere tæt ved Siden af hinanden. Og naar Solen bröd frem mellem Skyerne og belyste Kysten, da stod der Hundreder af Regnbuer langs ned ad Fjeldvæggen og endte i Bölgernes Skumkrands. Men oven over det Hele kneisede Mauna-Roas mægtige Top langt op i Skyerne, hist og her belagt med skinnende hvide Pletter af nyfalden Snee. Det var i Sandhed et herligt Skuespil, som man ikke kunde blive træt af at nyde. Men vilde man see for nær til, blev man straffet med Stille og Vindspring, forvoldet ved Passat-Vindens Anslag paa de höie Bjerge, og man maatte da see til at komme bort igjen og ud til Söes.

Ved Solnedgang den 6te havde jeg Sigte af Pynten

ved Wajakea Bugten. Stod nu NNO. over, og gav Ordre at manoeuvrere saaledes, at vi næste Morgen kunde staae to Miil ret Ost for denne Pynt. Men Natten gav Stille og omlöbende Vinde, saa at vi næste Morgen fandt os forsatte et godt Stykke Nord i, og havde det mægtige Mauna-Kea i VSV. Vi saae det aldeles klart uden mindste Sky, og uden en eneste Sneeflok. Det tegnede sig majestætisk skjönt paa den klare, blaae Himmel. Efter de sædvanlige Gjenvordigheder med Stille og tyk Luft, klarede det af Kl. 11 F. M. med frisk ostlig Vind, og jeg styrede nu SSO. hen langs Landet med 8 à 9 Miils Fart til Kl. 3. Saa fik vi pludselig Stille. Vi laae da 2 Qvml. fra Land, med en svær Rulling, som satte os lige tværs ind. Loddet gav 45 Fv. Steenbund, — Stillingen var ikke behagelig; — gjorde begge Ankre klare til at falde. Lykkeligviis fik vi atter Brise af Ostlig, kastede strax NNO. over og stode ud fra Land, indtil vi saae et Fartöi med Lodsflag komme ud fra Bugten, vendte nu ind imod ham, tog ham ombord, og snart efter bragte han os omkring Revet og ind paa Ankerpladsen, hvor vi fandt os i Selskab med fem amerikanske Hvalfangere, som her havde sögt deres Hvilehavn.

I min Journal finder jeg fölgende Noter om denne Seilads, som jeg antager ville kunne interessere, idetmindste den sömandskyndige Deel af mine Læsere.

„Vil man krydse sig Vester fra og op til Luvart af Sandwichsöerne, bör man söge Nord om Öerne, da man Syd for dem, og især oppe under Læ af Hawaii, er udsat for meget Stille og omlöbende Vinde. Nord for Öerne faaer man den regelmæssige Passat, som under Landet haler ostlig. Strömmen sætter Vester i, stærkest nærmest Landet. Under Nordostsiden af Hawaii har jeg sporet stærk Forsætning NV. hen. Paa denne Kyst staaer et dobbelt Vandfald, foruden mange enkelte. Dette dobbelte Vandfald viser sig meget smukt fra Söen som to hvide Colonner, der styrte lodret ned i Söen fra en meget betydelig Höide ganske tæt ved Siden af hinanden. I det specielle Kaart staaer det mærket som to smaa Vandlöb paa Kysten, men jeg er ikke

sikker paa, at de ere nöiagtig aflagte. Naar man har dem i Vest, staaer man tre Mile Nord for Wajakea Bugten. Mauna-Kea-Bjerget sees sædvanlig om Morgenen ganske skyfrit. Skjöndt 13,645 Fod over Vandspeilet*), har det ikke den imponerende Virkning, som f. Ex. Pico paa Teneriffa. Mauna-Kea gaaer jevnt opad, og er temmelig fladt paa Toppen med Undtagelse af nogle enkelte Humpler. Naar det har regnet om Natten, vil man temmelig sikkert see Snee paa dets Top, som dog forsvinder i Löbet af Dagen.

Naar man er kommen Hawaii NO. Pynt forover, vil man faae en lav Pynt i SO. t. S. Det er Cap Lelewei, den östligste Spids af det Land, der danner Wajakea-Bugten. Vil man hertil, bör man ikke lade sig forlokke til at holde ned langs Landet, om endog Vinden tillader det, thi den vil gjerne skage sig sydlig og give Stille, med svær Dynning ind mod Landet. Man skal derimod holde godt Ost i, og senere Syd ned mod Pynten Lelewei, saa vil man snart see Skibene til Ankers, man heise da Lodsflag og skyde et Skud, saa vil Lodsen komme ud. Han var en meget dygtig og paalidelig Mand. Skulde han ikke komme, kan man seile ind paa följende Mærker: Paa Kysten, som löber Nord efter strax Nord for det dybe af Bugten, lidt oppe paa Bakken, staaer et hvidt Huus. Dette bringer man i SV. og styrer saa lige paa det til paa ½ Qvml. fra Land. Loddet vil give fra 25 til 11 Fv. Vand. Nu styrer man Syd, langs Landet, Vest om Revet, og dreier saa lidt efter lidt til op imod Ankerpladsen. Loddet vil give jevn aftagende fra 11 til 6 à 7 Fv. Vand, hvor man bör ankre. Vi peilte fra vor Ankerplads

Greenhill S. 39° V.
Nord-Pynten N. 9° V.
Ost-Pynten N. 74° Ost.

Holdebunden er saa god her, at Skibene bruge at ligge Nat og Dag med flagrende Seil, fordi det regner saa hyp-

*) Mauna-Roa, det næsthöieste Bjerg paa Hawaii, er 13,320 Fod over Vandspeilet. Mauna-Wororai eller Hualalai, er Navnet paa en, ogsaa meget höi, vulcansk Pic paa Vestsiden af Öen.

pigt, at Seilene have bedre af saaledes at hænge frit, end at beslaaes. Vi fulgte dette Exempel og fandt os meget vel derved, hvorved vi da sparede vore Folk en heel Deel besværligt Arbeide.

Uagtet man ligger i Læ af Revet, sætter her dog stadig en meget svær Brænding ind mod Kysten, og Skibene rulle temmelig stærkt. Vi vare ikke istand til at bruge vore egne Fartöier til Landing, men maatte benytte nogle Hvalbaade, som laae paa Land og tilhörte de Indfödte.

Man kan ikke tænke sig skjönnere Vand, end det, som her kan fyldes. Det er fra et Vandfald, der, ligesom de ovenfor beskrevne, styrter lodret ned fra Klipperne og danner et lille Bassin og et Flod-Udlöb, i hvilket Fartöierne roe ind og fylde Vandet lige fra Faldet. Men stundom er Brændingen saa stærk, at Fartöierne slet ikke tör nærme sig Kysten. Dette er den eneste Uleilighed, som kan forsinke Arbeidet. Men naar ikke denne Hindring frembyder sig, gaaer Vandfyldningen utrolig hurtig. Vi fyldte f. Ex. 130 Tdr. Vand i een Dag med to Fartöier.

Den Betingelse, jeg ved min Reiseberetning satte mig selv som ufravigelig, nemlig at holde mig strængt til den absolute Sandhed, har virkelig sine Skyggesider, som af og til ikke undlade at tvinge mig til ydmygende Tilstaaelser. Naar jeg saaledes kommer til at sammenligne, hvad jeg har at berette, med andre Reisebeskriveres Fortællinger om de samme Gjenstande, seer jeg med Sorg, at mit ikke sjelden maa falde igjennem ved dets Mangel paa forskjellige interessante Billeder, malede med glimrende Farver. Jeg skal ikke tillade mig nogen Tvivl om de Herrer Reisebeskriveres Sanddruhed, men jeg har dem dog af og til mistænkte for, at de ikke altid fortælle hvad der er hændet dem, men hvad der kunde have hændet dem, ved deres Ophold paa dette eller hiint Sted, paa deres Reise gjennem den eller hiin Deel af Verden, og til den Ende tage andre Forfattere til Hjælp, og saaledes gjöre hvad vi i daglig Tale kalde at prale med fremmede Fjær. Jeg er kommen til disse Betragtninger ved at læse den Beskrivelse, Dumont d'Urville

gjör i sin „voyage autour du monde“ over Wajakeadalen, og den herlige Solskinsbelysning, hvori han lader dens yppige Vegetation og Frugtbarhed svömme for Læserens Öie. Jeg maa imidlertid til den udödelige Forfatters Retfærdiggjörelse ile med at tilföie, at de Bebreidelser, jeg kan synes at have gjort Reisebeskriverne i Almindelighed, ikke egentlig træffe ham. Det omhandlede Værk er som bekjendt en Compilation af alle de berömteste Reisebeskriveres Beretninger, og Forfatteren er följelig i sin gode Ret, naar han lader sin moderne Anacharsis see Alting og paa alle Steder, i det mest interessante Öieblik, og i sin smukkeste Belysning. Hans Reisende har altid Lykken med sig, han kommer til ethvert Sted i det heldigste Öieblik til at see denne eller hiin Fest, han har altid god Vind, han træffer altid paa de interessanteste Folk, han fanger altid de sjeldneste Fiske eller Fugle, han har aldrig ondt Veir, undtagen naar det passer ham at beskrive en Orcan, og lider han Skibbrud, saa er det fordi Sligt absolut maa interessere Læseren at see beskrevet af en saa erfaren Sömand, som förer en saa begavet Pen. Skulde jeg derfor bebreide Dumont d'Urville noget i Anledning af det Æmne, som nu foreligger mig, da var det, at han ikke har holdt sig til den almindelige Characteer af det Landskab, han har villet afmale, thi det er ganske vist, at denne langtfra er Solskinsbelysning. Det er nemlig en bekjendt Sag, at Regn saa at sige hörer til Dagens Orden paa Östkysten af Hawaii. De meget höie Bjerge, som opholde Skymasserne i deres Flugt fra Ost til Vest, og optaarne dem imod sig, indtil de endelig synke ned over Dalen og oplöse sig i Skylregn, bidrage vistnok betydelig til denne höist ubehagelige Fugtighedstilstand. Der skal ifölge meteorogiske Iagttagelser være faa Punkter paa Jorden, der i den Grad ere regnfulde, som netop dette. Jeg vilde derfor i Dumont d'Urvilles Sted have ladet min Reisende engang blive dyngvaad, og have betragtet Wajakea-Dalen og dens hele Omgivelser igjennem de Taagedunster og Regnskyl, som dog virkelig betinge dens normale Tilstand, og som ingenlunde mangle deres eiendommelige Skjönhed.

Hvad nu os angaaer, da havde vi Nydelsen af denne evindelige Fugtighed i fuldeste Maal. Der var fast intet Ophör paa Regnen under vort hele Ophold paa denne Ankerplads. Og dog staae disse Dage i min Erindring som nogle af de interessanteste paa den hele Reise. Hensigten med at anlöbe Wajakea har jeg alt angivet. Det gjaldt altsaa om at gjöre en Excursion til Vulcanen Kilau-Ea, medens man ombord fyldte vore Jern-Vandkasser med det Vand, som skulde holde os indtil vi naaede Sydamerikas faste Kyst.

Dagen efter vor Ankomst var en Söndag. Vor forehavende Excursion kunde der följelig endnu ikke tænkes paa den Dag, thi Missionairerne havde naturligviis lagt Tabu paa alt, Bærere, Heste, Proviant etc. ifölge Sabathens strænge Overholdelse. Paraden og Gudstjenesten ombord maatte holdes paa Batteriet, thi Dækket svömmede i Vand, af de fast uden Ophör nedströmmende Regnskyl. Trods al Regn gik jeg derefter i Land. Ved Hjælp af et Hvalfartöi blev jeg sat igjennem Brændingen, og betraadte nu Hawaiis Jordbund, den Ö, som for 80 Aar siden opdagedes af den udödelige Cook, og hvor denne berömte Reisende fandt sin Död som et Offer for sin egen Anmasselse og de Vildes trolöse Raseri. Dog, denne afskyelige Handling fandt ikke Sted her. Det var Karakakoa Bugten paa Vestsiden, som var Skuepladsen for hine Voldsomheder. Wajakea-Bugten opdagedes först mange Aar senere. Lord Byron med Fregatten Blonde var den förste Orlogsmand, som ankrede her. Nu er den Sædet for nogle Missionairers Virksomhed, og Hovedstaden i Districtet Hilo, det östligste paa Öen Hawaii. Denne Hovedstad bestaaer af flere Samlinger af Hytter med nogle Missionairboliger imellem sig, en Kirke og et Skolehuus. De ligge tildeels langs Stranden, tildeels op ad Veien, og ere omgivne af den skjönneste Vegetation, men Veien mellem dem er höit Græs og et bundlöst Före. For förste Gang saae vi Brödfrugttræet i större Mængde; dets store, mörke, lappede Blade mindede os uvilkaarlig om vor hjemlige Hestekastanie. Hist og her stod det i Klynger tilligemed

Cocuspalmer, og her vidste man da, at der maatte ligge Hytter i den umiddelbare Nærhed. Bag Byen hæver sig et frodigt, græsbegroet gammelt Krater, den af de Fremmede saakaldte „green hill“; den har et friskt, yppigt Udseende, ligesom hele Landskabet, naar Solen en enkelt Gang bryder gjennem Skyerne og kaster sine venlige Straaler henover det. Sukker- og Batatos-, Kartoffel- og Taro-Marker bedække Jordbunden, som er gjennemskaaret af de fra Bjergene nedströmmende, i en Uendelighed sig slyngende smaa Floder. Disse Bjerge, som tilsyneladende paa höist en Miils Afstand begrændse Dalen, ere aldeles skovbevoxede langs op ad de steile Skrænter. Grönt i alle denne Farves mulige Afvexlinger, möder velgjörende det beskuende og beundrende Blik, som kun standser i sin Forsken ved Skybeltet, der hænger tungt over Bjergenes Toppe. Men naar stundom Skyerne brydes, naar en Solstraale kaster sit klare Skin ned i Dalen gjennem Taageslöret, da glimre Træer og Buske, Blade og Græsstraa som Myriader af Juveler, og over det Hele staaer Regnbuen i sin allerstörste Pragt paa den mörke Baggrund. Alle Mennesker have seet en Regnbue, men kun den, der har været i Wajakea, har seet en Regnbue, saaledes som jeg gjerne vilde beskrive den, hvis jeg blot havde Ord dertil. Den synes saa nær, at man kunde tage den med Hænderne, man troer at kunne gaae lige hen til den, den staaer der endnu, skinnende i de mest glimrende Farver, det synes næsten som om man kunde gaae ind under den og betragte den paa den anden Side; dog en saa orvoven Tanke straffes öieblikkelig; det skjönne Luftsyn forsvinder i et Nu, kun de graalige, fugtige Taagedunster blive tilbage, som spredes og samle sig igjen, og svæve op og ned ad Træer og Bakker i smaa forunderlige Skikkelser, der hvert Secund tage en ny Form, som Intet ligner og ikke lade sig male, endmindre beskrive. Men pludselig samle de sig til en eneste Sky, der antager et mægtigt og alvorligt Udseende, som om den ventede et Angreb, og staaer fast ubevægelig over Dalen. Og dens Fjende kommer virkelig: hist oppe fra Bjergene, gjennem Skove og over

dybe Fjeldklöfter, nærmer han sig i Skikkelse af en eneste tætsluttet Skymasse. Den ruller fremad, nu er den der, nu stöde de sammen, og i det samme Nu vælter Regnen ned paany, og strömmeviis flyder den ud over alle Bredder, og med fordobblet Hastighed risler Strömmen afsted, bedækket med Blade, Blomster og Træstumper, og iler ned til Stranden for at opsluges af den evig arbeidende, utrættelige Brænding. Men hist oppe, höit i Luften, ovenover Skyerne, som vælte sig inde i Dalen, staaer den blaae Himmel, reen og klar, og paa den tegner sig Mauna-Keas Kæmpeskikkelse ganske lysegrön med sneehvide Pletter, thi Regnen som faldt nys deroppe frös med det Samme, og lagde sig som Snee i de dybe Klöfter. Dog, ogsaa dette varer kun kort — tropiske Solstraaler angribe atter Sneen, og faa Timer efter ere de hvide Pletter blevne röde eller sorte, Sneen er forsvunden, Bjergets Farve skinner igjennem. Disse Virkninger af Elementernes Kampe, Havets mod Jorden, Luftens mod Bjergenes Granitvolde, Skyerne mod hinanden indbyrdes, Solens Ild mod Jordens Kulde: — disse herlige Phænomener, siger jeg, som nu i Aartusinder have udviklet og gjentaget sig, ere det Skuespil, man daglig er Vidne til, naar man opholder sig paa denne Ankerplads. Thi det er mest ude fra Söen, at man kan iagttage disse evindelige Omvexlinger i Atmosphærens Udseende. Er man i Land, da er man saa at sige oppe paa Scenen selv, og man kommer da ufeilbarlig til at tage sin Andeel i det store Skuespil, der opföres, — det er den lidende Menneskeheds Rolle, — i det man for det meste bliver vaad til Skindet, og altid maa gaae med dyngvaade Födder.

Ved Missionairen Hr. Pittmanns Omsorg blev Alting bestilt og forberedt til den forestaaende Excursion. Næste Morgen satte vi fraborde, 18 Mennesker i Tallet. Det var de Herrer Rothe, Bruun, Hedemann, Behn, Reinhardt, Kjellerup, Didrichsen, Rosen, Hansen, Nopitsch, Plum, Thornam og Treschow, desuden to Preparateurer og et Par Oppassere. Enhver af os förte sin Bagage, dertil regnet et uldent Tæppe, med sig; Bröd og Viin medbragtes for hele

Selskabet. Naar man nu betænker, at alt dette skulde transporteres fra vore Fartöier i Hvalbaaden, og derfra i Land gjennem Brændingen, at Töi og Proviant först maatte slæbes op i et Skuur, derpaa blev ompakket fra vore egne Transport-Apparater over i Kanakernes Kalabasser, og at det altsammen skete under en ösende Regn, saa vil man indsee, at her var Leilighed nok til Forvirring. Men dertil maa endnu föies, at foruden nogle og tyve Heste, hver med en Förer, og foruden en Kanak for hver af os til at bære vort Töi, og nogle aparte Bærere til hele Selskabets Proviant, var her tillige hele Landsbyens og Egnens Befolkning samlet, som naturligviis skulde nyde dette uvante Skuespil. Alle disse Mennesker, sorte, brune og hvide, raabte og skraalte i Munden paa hinanden, der blev talt Kanaksk, Engelsk og Dansk, der blev leet og skjældet, fjaset og bandet, kort Forvirringen var fuldstændig. Vi havde en Förer med, en gammel Engelskmand, som gjorde denne Reise for 34te Gang. Jeg havde constitueret Overstyrmand Treschow til Reise-Staldmester, hvilket Embede han forrettede til almindelig Tilfredshed; min Tjener Niels From var Hushovmester, saaledes vare Rollerne fordeelte. Med Hestene saae det kun maadeligt ud. Man havde givet mig den bedste der var, den saakaldede Kongens Hest, fordi Hans hawaiiske Majestæt engang havde redet paa den. Men saavel denne som alle de andre led af en væsentlig Mangel, det var at de ingen Sko havde. Den eneste Mand, som kunde beslaae Heste, var bleven lam paa sin ene Arm. Der havde været en Smed endnu, men han var reist bort. Resultatet var, at vi maatte ride paa uskoede Heste, hvilket var saare piinligt baade for Mennesker og Dyr paa en Vei, som den vi havde at tilbagelægge.

Den Maade Töiet transporteres paa i Kalabasser*) har jeg alt för omtalt, men den fortjener et Par Ord endnu,

*) De almindelige Kalabasser ere, som allerede tidligere omtalt, udhulede Græskar; der gives imidlertid ogsaa Rod-Kalabasser, og hertil benyttes navnlig Rödderne af et meget stort Træ, „Ko“ kaldet, forskjellig fra „Koa“, der er Navnet paa den bladlöse Acacie.

thi den er virkelig höist original. En meget stor halv Kalabas fyldes med Töi eller Proviant eller hvad der skal bæres, topfuld, en anden endnu större halv Kalabas lægges ovenpaa som Laag, saaledes at denne griber ud over den underste. Saadanne to Kalabasser bæres nu hver i et Næt, som hænger paa Enderne af en Stok, og denne tager Kanaken over Skuldrene, og traver saaledes afsted, belæsset med 50—60 Punds Vægt, og gjör sine 3 à 4 Miles Fart i Vagten, over Stok og Steen, i det stærkeste Regnveir, uden at en eneste Traad bliver vaad deri, naar blot Laaget er tæt og frit for Skjörer. Derfor saae vi ogsaa vor omhyggelige Förer paa det samvittighedsfuldeste at undersöge de tilbudte Kalabasser, og var der nogen, som viste en Revne, blev den strax afskediget i Unaade. Om Laas og Lukke er der aldrig Spörgsmaal; det er uhört, at Noget er blevet borte af hvad der saaledes var betroet til en Kanak. Ridetöiet fremböd intet mærkeligt. Det var almindelige engelske Sadler og Bidsler, stundom daarlige nok, Stadstöi var det i al Fald ikke.

Hermed troer jeg nok, at den materielle Deel af vort Reisetilbehör er beskrevet. Klokken omtrent elleve vare vi endelig færdige med alt og til Hest, og vi begyndte vor Valfart til Kilau-Ea. Vort Tal var med Trosset steget til over 60 Mennesker.

Den förste Miil af Veien slynger sig gjennem den dybe Dal, som ligger bag Wajakea-Bugten op mod Bjergene. Den er kun tildeels opdyrket, men dens Frugtbarhed vilde være uendelig, dersom dens Jordbund blev tilbörlig benyttet. Som det nu er, seer man her kun nogle enkelte Sukker- og Caffeplantninger, og iövrigt Brödfrugttræer, Batatos- og Taro-Marker. Taroen voxer her i den yppigste Frodighed, skjöndt ikke saaledes som vi have seet det paa Oahu, inddæmmet i Bassiner, men dyrket paa det törre Land, og til Beskyttelse mod Solens brændende Straaler bedækket med Brægneblade. Taccaen trives fortræffl gt, og Indigoen mangler kun en pleiende Haand, for at blive en riig Skat for den hawaiiske Jordbruger. Men Hawaiis magelige Beboer dyrker ikke mere og ikke andet, end hvad han

netop behöver til egen og Families Föde. Alt det övrige Jordsmon ligger udyrket, bevoxet med den uendelige Mangfoldighed af Græsarter, Buske og andre Ukrudts- og Snylteplanter, som kun en tropisk Jordbund kan frembringe. Saaledes opstaae da f. Ex. store, uigjennemtrængelige Justitia-Buskadser, som följge En hele den förste Deel af Veien, og som senere hen aflöses af forkröblede, træagtige Brægner.

Dalen er yndig at see til, og det vilde være et særdeles behageligt Spadsereridt, dersom Föret blot var nogenlunde fremkommeligt. Men noget saa afskyelig slet har jeg aldrig kunnet forestille mig. Den idelige Regn har naturligviis sat Veien i en aldeles oplöst Tilstand, det er egentlig kun et eneste Morads, af og til afbrudt af store Stene, som oftest Lavabrokker, der ligge midt i Veien. Omkring en saadan Steen er da i Almindelighed dybe Huller, hvori Hesten forgjæves söger Bund og Fodfæste, för Vandet og Snavset staaer den op under Bugen.

Denne Skjærsild havde vi at arbeide os igjennem i de förste halvanden Time. Saa kom vi til en meget stor Skov, vel omtrent 1 à 1½ Miil lang. Her er hugget en Vei igjennem, snorlige, og belagt med tværliggende Bregnestammenr, der holdes sammen paa Siderne ved smaa Steensætninger af Lava. Dette var et sandt Paradiis at komme ind paa, og vore stakkels skolöse Heste travede muntert afsted. Allerede i Frastand hilstes vi af flere gamle Bekjendte, der dannede Indgangen til Skoven, Arekapalmen kneiste her med sin höitviftende Top og Aleurites med sin skyggerige, næsten hvidlige Bladkrone. Malvaceer og uhyre Convolvler dannede som Bede langs Siderne af Skovveien, og opad de mægtige Træstammer slyngede sig ved Siden af Gleichenia-Brægnen, en utrolig Mængde af de pragtfuldeste Freycinesier, fulde af store Klynger af de deiligste orangeröde Blomster. Öiet kunde ikke blive træt af dette herlige Syn, og Sindet fyldtes med Beundring for Naturens Mangfoldighed. Allerede paa Oahu havde vi lært Freycinesien at kjende, men medens den paa Hawaii slynger sig op mod Træernes Toppe, laae den hist horizontalt udbredt som store

uigjennemtrængelige Tepper, hvorover man trygt gik lange Strækninger, stundom henover den gabende Afgrund, medens man troede sig at staae paa den faste Jord.

Ved Enden af Skoven blev gjort Holdt, deels for at samle Efternölerne og lade Hestene hvile, deels for nogle Öieblikke uforstyrret at glæde os ved den ligesaa nye, som overraskende Udsigt, der nu aabnede sig for vort Blik. Tilvenstre saaes langt borte det store, stille Ocean, tilhöire hævede sig nogle Bakker, og imellem dem hist og her en lille Guava- eller Metrosideros-Skov. Foran os strakte sig, saalangt Öiet kunde række, en Mark eller Hede, overgroet med Scolopendrium, Xibotium, Angiopteris og en Mængde andre, mest lave og forkuede Brægnetræer. En Cyatotes — af Epacridernes, de nyhollandske Lyngarters, Familie — tittede frem hist og her med sine hvidlig röde Bær, og gjorde Brægnevegetationen trolig Følgeskab hele Veien. En anden os ubekjendt Busk, der traadte kjendelig frem ved sine mörke, stive, glindsende Blade, var længere hen ogsaa riigt blandet med Brægnerne, og selv den slankt kneisende Metrosideros, der prangede hist i Skoven med sit tykke, læderagtige Löv, og sine röde Blomster med de lange Stövdragere, var steget ned paa Heden og dannede her et lavt Krat, som stod i smuk Modsætning til den friske, lysegrönne Dracæna, der fremfor alle de andre syntes at være vore Hestes Yndlingsplante. Den omtalte Skovvei er en Regjerings-Foranstaltning. Man har isinde at fortsætte den videre, og gjöre den noget bredere. Den var virkelig ogsaa afstukket vel omtrent en Miil frem endnu, men Træ-Brolægningen hörte op her, og den afstukne Vei var efter vor Förers Udsagn endnu aldeles ufremkommelig. Vi sloge derfor ind til venstre paa den saakaldede gamle Vei. Denne bestaaer da egentlig kun i en Fodsti, frembragt ved at Græsset og de frodigstvoxende Brægner ere afslidte, saa at den sorte Lava, som fra nu af udgjör Grunden næsten lige til Kilau-Ea, stikker frem, og danner saaledes en fortlöbende sort Stribe, som slynger sig gjennem Grönsværet, saa langt man kan öine. Denne Lavamasse, der

saaledes kommer tilsyne, blev efter sin Planteverden og sin Muldjordsbedækning af vor Botaniker anslaaet at være 5—800 Aar gammel. Det er denne haarde, glatte, blanke Lava, som de Indfödte saa betegnende kalde „Pahoihoi“, ɔ: Atlask. Det er en fast, compact Masse, men ikke sjelden havde den lagt sig over Huller og Klöfter, og det hörtes da paa Hestens Hovslag, hvorledes man travede over större og mindre underjordiske Hvælvinger. Man maa her ufravigelig fölge Stien. Hestene vilde nödig dertil; de sögte med stor Omhyggelighed efter enhver blöd Plet ved Siden af, for at lindre deres ömme Hove. Af Medlidenhed mod de arme Dyr gav man dem Töilen til frit at lede efter slige Punkter, men som oftest fortröd baade Rytter og Hest denne Eftergivenhed; thi det blöde Græs skjulte meget ofte dybe Huller, hvor da Hesten traadte i til Knæerne. En lille venlig Hytte, noget afsides fra Veien, indböd engang endnu os og vore Heste til en kort Hvile, derpaa maatte de, trætte og ömföddede, klavre videre opad Höisletten, der efterhaanden fra en rolig jevn Lava-Flade havde antaget Udseendet af et stormoprört Hav, hvor det gik fra Bölgens Dyb mod dens Top og omvendt, altid med Fare for at glide ud paa den steile, glatte Steen, eller for at synke ned i et Hul, som en Vandpyt havde fyldt, eller i en af de mange Spalter og Revner, som en Plante underfundig havde lagt sig over og saaledes skjult for det forsigtig ledende Dyrs Öine. Og for nu at blive færdig med denne Jeremiade over den daarlige Vei, skal jeg blot tilföie, at den var lige slet, lige afskyelig den hele Strækning, som vi tilbragte to Dage paa at tilbagelægge. Kun det allersidste Stykke af omtrent ½ Miil för vi ankom til Krateret, gjör heri Undtagelse, forsaavidt som her er slet ingen Vei, men en stor Slette belagt med blöd Aske, som gjorde Hestene saa godt, at de selv fik Lyst til at röre Benene ved en lille Gallop. Men dette var först den næste Dag.

Omtrent paa Halvveien ligger et Slags Landsby *), det

*) Veien fra Hilo herop anslaaes til 20, den herfra til Kilau-Ea til 16 engelske Mile.

vil sige sex à otte Hytter, hvorimellem et Huus, — det saakaldte halfway-house, — bestemt til Reisendes Beqvemmelighed. Her skulde vi tage Natteqvarteer. Vi ankom dertil ud paa Eftermiddagen Kl. 5 à 7 gjennemvaade, de Sidste aldeles ödelagte af Træthed, efterat de i Mulm og Mörke mere end eengang havde tabt det vildsomme Spor, og endelig havde maattet trække deres udmattede Heste efter dem det sidste Stykke af Veien. Her var stor Forsamling af alle Omegnens Kanaker af begge Kjön, som vare stimlede til, for at see paa os. Sligt var disse gode Folks störste Lyst, og Damerne havde taget deres bedste Pynt paa. Altsom vore Bærere ankom med Kalabasserne, begyndte den samme Skraal og Skrig som i Wajakea. Hver raabte paa sin Kalabas, Ingen forstod hinanden. Provianten skulde frem, tört Töi skaffes tilveie, atten Mand vare vi i Følget, ligesaamange Bærere, og dobbelt saa mange Tilskuere, alt dette blandet mellem hverandre, i en eneste Stue omtrent ti Alen lang og otte Alen dyb, men hvoraf Halvdelen paa hele Længden var en 4—5 Fod höi Brix, bedækket med Matter og Tæpper, dannende saaledes et eneste stort Sengeleie. Udenfor Huset var lykkeligviis et Slags Veranda med en Bænk, og her kunde man da, efterat være kommen i törre Klæder igjen, söge sin Tilflugt, og idetmindste aande lidt friere. Men her ventede os en anden Comedie. Det var de gode Kanakinder, som udenvidere bemægtigede sig Ens Person og begyndte deres pligtskyldige Forretning med at „rumi-rumi“ den Reisende. Jeg troer alt at have forklaret, at det bestaaer i en Gnidning og Æltning af Lemmerne, omtrent saaledes som det skeer i de tyrkiske Bade. Manoeuvren foretages næsten udelukkende paa Arme og Been, fortrinsviis dog paa disse sidste, hvis lange Muskler snart trykkes med Tommelfingeren paa deres ene, de fire Fingre paa deres anden Side, snart formelig hakkes paa tværs, snart stryges hen over med Haandfladen, snart let manipuleres med den löst bevægelige Ryg af Haanden og Fingrene. Denne Behandling af de stive Lemmur og Muskler efter en udmattende Ridetour, som den vi havde foretaget, var vir-

kelig höist velgjörende, og mere end Een af de Herrer benyttede paa Fortsættelsen af Reisen sin Stalddreng til af og til at vise sig denne Venskabstjeneste. Hvormeget eller hvorlidt man vil lade sig rumi-rumi, kommer iövrigt ganske an paa den Reisendes Godtbefindende; de gode hawaiiske Evadöttre ere af den föieligste Natur af Verden. Nogle af dem vare virkelig ret smukke, velvoxne, mægtige Figurer, men alle vare de trods deres Pynt skidne og modbydelige.

Imidlertid var der kommen lidt Orden i Tingene derinde, der var dog et Bord og nogle Bænke. Lys havde vi selv med, som lyste herligt i de sorte Flasker, der tjente til Stager, og Aftensmaden kom paa Bordet. Dens Hovedbestanddeel, en kogt Kalkun, var tillavet paa Hawaiisk og fortjener nærmere at omtales. Efterat Kalkunen er pillet og renset, svöbes den ind i store Bananas Blade, endeel Rödder og Urter lukkes inde med den i Bladene. Den hele Ret stikkes nu ind i det föromtalte steensatte Hul, som er gjort gloende, og holdes glödende ved Ild lagt omkring det. Nu overöses den uafladelig med Vand og bringes herved i Kog. Naar den er mör, tages den op og serveres i sin Sloprok heel og holden. Den beholder, paa denne Maade behandlet, en Friskhed og Saftfuldhed, og faaer ved Bananasbladene og de medkogte Urter en aromatisk Smag, som gjör den værdig til at serveres paa det mest gastronomiske europæiske Taffel. Friske Kartofler fik vi dertil, Bröd og Viin havde vi selv, saa at vi jo gjorde et fuldkommen lucullisk Maaltid. Selv Punschebollen manglede ikke til at sætte en glad Ende paa Aftenen, og vor Förer, en tidligere engelsk Orlogsmatros, blev under denne Drik saa gemytlig, at han tilsidst gjorde baade Englændere og Danske, og sig selv og os til lutter Brödre. Derefter strakte vi os paa Brixen og sov uafbrudt til næste Morgen Kl. 6.

Regnen ventede paa os, ligesom vi stak Næsen udenfor Dören. Der stod vore Rosinanter, og gjorde en ynkelig Figur med deres vaade Pelse og smudsige Been. Men til Hest og afsted maatte vi, trods alle Gjenvordigheder. Efterat have pakket noget af vort Töi ind i Kalabasserne

igjen, afleveret andet deraf til Vadsk til Stedets Værtinde, og ventet under lukt Tag, til de förste, voldsomme Regnbyger vare trukne hen over vore Hoveder, fortsatte vi vort Ridt paa den endnu jevnt, men dog tydelig stigende Bjergskraaning. Vegetation og Jordbund vare de samme, som Dagen forud. Længere borte, til begge Sider af Veien, saaes Lavaströmmen afbrudt ved en höi smuk Skov af Metrosideros, Acacier og andre fremmede Træer; den tilhöire — mod Vest, — strakte sig uafbrudt næsten lige op til Kilau-Ea, men Lavaströmmen havde, da den for Aarhundreder siden overskyllede Höisletten, kastet en Masse Sidearme ind imod Skoven og saaledes frembragt en Mængde Udkanter af den, som vi hvert Öieblik rede ind imod, men ikke kom ind i, för vi passerede et lille Stykke paa den sidste $\frac{1}{4}$ Miil fra Krateret. Freycinesien fandtes endnu talrig og frodig paa denne Höide af 4000 Fod. Min eneste Afvexling paa denne Dags trættende og temmelig eensformige Ridt, var at trække min Voxdugs Kavai af eller paa, alt som det blev Solskin eller Regnveir. Dog havde jeg een af interessantere Art; det var at möde en catholsk Præst, som kom spadserende midt i Regnen under en Paraply i sin Abbedcostume med trekantet Hat, Knæbuxer, sorte Strömper og höie Ankelsko. Den brave Mand kom fra Ostsiden, fra Karakakoa-Bugten; ti Mile havde han tilbagelagt, og havde fem endnu at vandre, för han naaede Wajakea, som var Maalet for hans Reise. Han syntes meget glad ved at möde os og höre sit eget Tungemaal tale. At indlade os paa lange Samtaler var der imidlertid ingen Leilighed til. Han forsikkrede mig, at slige Promenader hörte til Dagens Orden for ham, og forekom mig i det Hele meget tilfreds. Han gik ganske alene, kun en Dreng bar hans Kalabas, som syntes meget let. Han havde spurgt vore Bærere, som han havde mödt forud, hvad det var for en Orlogsmand, der laae i Wajakea-Bugten, og havde faaet til Svar, at det var en Europæer, hvilket dog altid beviser noget for de brave Kanakers geographiske Kundskaber. Efter kort Tid skiltes vi ad som de allerintimeste Venner, for

aldrig mere at sees, under de varmeste, og jeg tör ganske alvorlig tilföie, de opriglgste Forsikkringer om Hengivenhed. Saamegen Indflydelse har Tid og Sted og udvortes Forhold paa Menneskenes gjensidige Fölelser for hinanden.

Da jeg red den bedste, eller mindst slette Hest var jeg altid i Spidsen af vor hele Cavalcade. Vaad til Skindet, fortvivlet over Regn og Före og sulten som en Ravn, opdagede jeg pludselig paa Halvveien, lidt tilhöire af Veien, midt i en Skov af lavstammede Brægner, paa den sorte Lavagrund, fire herlige Orangetræer som hang fulde af deres deilige og velsmagende gyldne Frugter. I fuld Galop satte jeg derop, overfaldt et Par Kanakker, som kom travende med vore Kalabasser, lod pakke ud og var saa heldig at finde et Par rögede Oxetunger, en Flaske Viin og nogle Bisköiter. Appelsinerne faldt i dusinviis ned af Træerne, en Solstraale bröd frem mellem Skyerne, Festen var fuldkommen. Snart kom de Andre til, og Frokosten blev almindelig. Netop som vi bröde op igjen, saae vi, idag for förste Gang, Mauna-Roa's Top, og skarpt aftegnet mod dens Skraaning en konisk Udbygning eller lav Pic. Men begge Dele viste sig kun under et Öiebliks Klaring, derpaa forsvandt de igjen for vort Blik. Kl. 2 om Eftermiddagen ankom vi endelig til Hytterne ved det classiske Kilau-Eas Krater.

Vulcanen Kilau-Ea ligger paa en Höislette omtrent 9 danske Mile SSV. for Wajakea, og 8 Mile Ost for Mauna-Roas höieste Punkt. Kratrets Kant er henimod 4000 Fod over Havets Overflade*). Denne Höide er man næsten uformærkt steget op til, i det Veien ligefra Wajakea er jevnt opad gaaende, uden at man nogetsteds har nogen pludselig Höide at bestige. Den samme jevnt tiltagende Stigning kan egentlig fra denne Side ansees at fortsættes lige til Mauna-Roa's Top, eller rettere, man kan betragte det hele Terrain fra 1 Miil nær Wajakea, og op til Mauna-

*) Den lange, lave Græshytte ligger efter Lt. Rothes Barometermaaling 3760′ höit.

Roa, som et eneste paa en meget bred Basis hvilende Bjerg, og saaledes bliver Kilau-Ea, ligesom de mange andre deels udslukte, deels endnu brændende Kratre, at betragte som ligesaamange aabne Skader paa Mauna-Roas Sider, hvoraf den Ild, der brænder i dette Uhyres Dyb, giver sig Luft.

Jeg troer alt ovenfor at have fortalt, hvorledes Hestene paa den sidste halve Miil galopperede rask hen over den jevne, blöde Jordvei. Vi anede endnu ikke det uhyre Kraters Nærhed, da pludselig vore Dyr standsede umiddelbart ved dets Rand. Det var et graat, koldt Veir og en skarp Nordostvind; Regnen begyndte aldrig saasnart, för Stormen ubarmhjertig pidskede den henover Sletten. Naturen var storartet, men mörk og uhyggelig, og kun en enkelt Brokfugl eller Nectharinia flöi hen over det store Öde, der syntes at have bortskræmmet hele den brogede Dyreverden, ligesom der var lange Strækninger, hvor en enkelt vissen Græstot var Alt hvad der spirede frem af den nögne, graae, med Bimsteen overströede Jord. Rundtom paa Sletten stege Svovl- og Vanddampe op fra Dybet, igjennem Revner, stundom smalle, stundom favnebrede, i hvis Omgivelse den hede, fugtige Luft havde gjort Alt slibrigt og vaadt og frembragt en, forholdsviis endog frodig Planteverden; ikke sjelden trængte den fyldigste Vext af Brægner ligened til Bunden af en saadan underjordisk Skorsteen. I det Hele var denne Plante den Alt overveiende her, som paa næsten hele Reisen herop; deilige Mosser og maaskee enkelte Alger stode blandede med den, og selv store Siv bölgede frem og tilbage paa disse Höider. En Vaccinium, en Dianella og en Koprosma vare hyppige her, som i det af os allerede gjennemreiste Brægnebelte; Böllen havde ret forfriskende röde, Koprosma'en sorte Bær, og stive, næsten naaleformige Blade. Den sidste Plante kröb henad Jorden overalt, og syntes at nöies selv med den fattigste og goldeste Sandjord. Endelig maae vi blandt Stedets Planter ikke glemme at nævne vort Jordbær, der, skjöndt for os en Landsmand, dog tillige er en Kosmopolit, som vi havde seet befinde sig vel paa flere af de Steder, vi tidligere havde

besögt paa denne Reise, og som ogsaa trivedes ret vel her i ikke ringe Mængde.

Ved Kratrets Rand staae tre askegraae, triste Græshytter. Den nærmeste er det egentlige Vaaningshuus for en fattig Kanakfamilie, de to andre ere indrettede til de Reisendes höist tarvelige Beqvemmelighed. Herfra har man en fri Udsigt over hele Kratret. Det ligger for Eens Födder, — man er, som sagt, alt steget uformærkt herop, man har nu kun at stige ned.

Kratret er omtrent 1000 Fod dybt. Det har $2\frac{1}{4}$ à $2\frac{1}{2}$ dansk Miil i Omkreds, og man kan gaae det rundt paa dets Overkant ad en temmelig jevn Fodsti, indtil man kommer om paa Ostsiden, omtrent $\frac{1}{4}$ Miil fra Hytten, hvor man stöder paa en lodret steil Klippe, foran hvilken en meget dyb Klöft gjör al videre Vandring umulig. Ligesom man imidlertid undertiden pludselig synker dybt ned i den löse, falske Sandjord, saaledes er hele Grunden omkring Kratret gjennemskaaret af dybe Revner og store Huller, paa Overfladen ofte skjulte under friske Brægneblade, hvori man meget nemt kunde falde ned, naar man ikke advaredes ved de tykke Vanddampe, som i Almindelighed stige op af dem og minde om, at man vandrer paa en Vulcan. Disse Dampe fortætte sig til Vand, som samler sig i Fordybningerne imellem Lavabrokkerne, og udgjör det eneste, men ogsaa meget tilstrækkelige og særdeles deilige Vand, som findes heroppe.

Naar man staaer foran Hytterne og seer ud over Kratret, seer man foran sig et eneste stort, dybt, sort Hul, men Öiet skuffes her paa den vidunderligste Maade. Man aner ikke Muligheden af, at man staaer 1000 Fod over dets Bund, end mindre at der er en halv Miil til dets modsatte Ende. Midt igjennem Kratret, paa Længden af det, seer man en sort og furet Ryg, som man heroppe fra fristes til at antage for et ved Menneskehaand opkastet Dige. Det er imidlertid kun den ene Arm af en langagtig hesteskoformig Lavamasse, 350 Fod höi, der staaer som en Ö midt i Kratret og vender med sin Aabning mod Syd. Man

kan gaae paa begge Sider af denne Masse, men den til-venstre, eller Östen om, blev os af vore Förere angivet som den bedste.

I den sydligste Ende af Kratret seer man en tyk Rög opstige, det er den brændende Lavasö. Om Dagen seer man ikke andet end tætte Svovldampe, der hæve sig som en Sky af Dybet. Kun af og til blinker den klare Lue mellem de tætte Rögsöiler. Den nordöstlige Væg af Kratret frembyder righoldige og udstrakte Svovlgruber; Svovlet ligger her deels reent og ublandet, deels glimrer det i Krystaller, der spille i de skjönneste Farver. For at see dem, gaaer man om paa den vestlige Rand af Kratret, og man overseer da tillige de uhyre Terrasser og skarpt afskaarne Skrænter, hvormed Sletten i Nord stiger ned mod Dybet, bevoxet först med Træer, saa med Buske, tilsidst kun med enkelte Brægner paa den iövrigt nögne Jord. — Ogsaa paa Sletten Vest for Hytterne ligger en, paa et Underlag af Blaaleer eller Mergel hvilende Svovlbrink, der er 400—450 Fod lang og 100—150 Fod bred. En Basaltklippe danner dens Baggrund, men den er lösreven derfra ved en 4—5 Favne bred, og mere end dobbelt saa dyb Klöft, hvis Træ- og Buskvegetation er aldeles bedækket med et tykt Lag af Svovlblomster, uden dog at have liidt det Mindste i sin frodige Vext. Det behöves ikke at fremhæves, hvilken betydelig Rigdomskilde for disse Öer her ligger ubenyttet. En god Landevei fra Wajakea herop, — som ingenlunde vilde være noget meget bekosteligt Arbeide, eftersom Materialet haves paa selve Stedet, og Terrainet frembyder faa eller ingen Vanskeligheder, — og Sagen var afgjort.

Vi tilbragte vor Eftermiddag med at betragte alle disse Enkeltheder, og vandre omkring paa Kratrets Rand saa langt og saa længe som Enhver fölte Lyst. Andre af os prövede paa uden Förer at stige ned i Kratret, men de tabte stedse Sporet igjen, og efterat de derpaa möisommelig havde arbeidet sig et Stykke frem gjennem Busk og Krat, fandt de sig gjerne atter ved Randen af en Skrænt, og maatte endelig vende om igjen for godt, og opgive Forsöget. Veiret

vedblev at være afskyeligt, det blæste stivt, og det regnede voldsomt i Bygerne. Under disse saae vi en Regnbue staae over Kratret, der udgjorde mere end trefjerdedele af en Ellipse, idet den steg ned ad Kratrets steile östlige Væg, og saaledes med sin ene Fod endte heelt nede i Bunden af det. Kulden var fölelig nok, ved Solens Nedgang havde vi ikke mere end 8° Varme.

Saasnart det blev mörkt, begyndte imidlertid vor egentlige Nydelse ved Betragtningen af det interessanteste Skuespil. Det var Kratrets brændende Sö, som nu laae for os i lys Lue, og kastede et stærkt rödligt Skjær paa de sorte Klipper rundt omkring den. Jeg kan ikke ligne dette Ildhav bedre, end ved en stor brændende By. Men jeg skal iövrigt afholde mig fra alle Forsög paa at beskrive det. Det var især længer ud paa Aftenen, da Vinden lagde sig, og Flammerne fik Lov at hæve sig lodret i Veiret, at dette Skuespil blev i höieste Grad skjönt og grueligt. Det var umuligt at blive træt eller mæt deraf. Vi bleve siddende længe i stum Beundring, og först heelt sildig sögte vi Hvile under den tarvelige Hyttes Tag.

Ved Aftensbordet savnede vi Professor Behn. Han havde været en af de ivrigste til at spadsere omkring, og havde sagt, at han vilde vandre Kratret rundt. Vore Veivisere erklærede, at det var umuligt at finde Vei i Mörke, at Ingen hverken vilde eller kunde komme til hans Hjelp, för det blev Dag, og at, dersom han ikke var faldet i et Hul og havde brækket Halsen eller i det mindste Arme og Been, saa havde han ikke andet at gjöre, end at lægge sig ned, til Dagen kom, for da at fortsætte sin Vandring. Dette var ingenlunde tröstelige Efterretninger. Selv det mindst uheldige Alternativ var höist ubehageligt for en Mand, som var vant til over 20° Varme, var meget tyndt klædt, og var flere Gange bleven vaad og tör igjen i Löbet af Dagen. Forgjæves sendte vi enkelte Personer ud for at opraabe ham. Ingen turde vove sig langt bort, og de Par Kanakker, som vare hos os, erklærede reent ud, at de ikke vilde vove en længere Vandring om Natten. Vi tændte Baal og Blus, stak

Ild paa nogle Skure, alt i det Haab at veilede vor forvildede Reisekammerats Fjed, men han var og blev borte. Vi maatte slaae os til Taals, men Ingen af os sov synderlig den Nat. Saasnart det gryede ad Dag, bleve forskjellige Streifcorps udsendte i alle Retninger, og det varede nu ikke længe, för vi saae et af dem komme nede i Kratret, svingende med Törklæder, og snart opdagede vi, at Professor Behn var midt iblandt dem. Han forklarede da, at han ganske rigtig var spadseret Vesten og Sönden om Kratret, men da det var blevet mörkt, var han falden i to Huller efter hinanden; i det sidste havde han slaaet sig endeel, dog ikke til Skade. Han havde da taget det Parti at lægge sig ned og bivouaquere; lagde sig til den Ende i Læ af nogle Brægner, egentlig ikke langt fra Hytterne, men skilt fra dem ved den föromtalte Klippevæg. Han havde seet vore Blus, men havde ikke kunnet besvare dem.

Jeg skal aldrig glemme det Skuespil, som stod for os, da vi i Dæmringen af denne Morgenstund stode udenfor Hytterne. Det var blevet smukt Veir og ganske stille. Höit oppe i Luften saae vi de to Kæmpebjerge Mauna-Roa og Mauna-Kea skarpt aftegnede paa den gjennemsigtig klare Luft. Den förstes Bjergryg hævede sig langsomt men regelmæssig i en svagt skraanende Linie, kun paa eet Sted afbrudt af den alt tidligere omtalte coniske Udbygning. Den andens steg dristigere i Veiret med sine takkede paa lange Strækninger sneebedækte Toppe, stærkt belyste af den opgaaende Sol; de syntes saa fremspringende, at man kunde fristes til at troe, man kunde tage paa dem med Hænderne. Men nedenfor os var det endnu Tusmörke, og dernede i Kratret var det dyb Nat. Der lyste endnu den klareste Flamme fra den brændende Sö, og kastede sit Lys höit op ad de sorte Lavavægge. Himlen og Helvede vare levende afbildede for os. Stum var vor Beundring foran dette storartede Naturmalerie, og stum maa min uformuende Pen forblive; ligesaavist som at vor talentfulde Malers Pensel ei formaaede at gjengive, endog kun den fjerneste Tanke af sligt et Billede, ligesaavist skal jeg afholde mig fra ethvert Forsög

paa at gjengive paa Papiret andet end netop en Antydning af, hvad vi her böiede os for i dyb Ærbödighed for Skaberens almægtige Vælde.

Efter at have faaet Professor Behn lidt til Kræfter igjen, begave vi os ned i Kratret. Man kan gaae ad to Veie derned; den korteste er naturligviis den besværligste, den gaaer saagodtsom lodret ned ad Klippevæggen. Den anden förer temmelig vidtlöftig omkring i Zigzag, og kunde med lidt Kunst omdannes til et höist romantisk engelsk Anlæg, da den friske Planteverden paa den sorte Grund, og det bakkede Terrain give rigt Stof hertil. Vi valgte denne Vei til vor Nedstigning. Man maa stadig tage sig iagt for de föromtalte Huller, der ei blot ere overgroede og bedækkede med Grönsvær, men stundom forræderske nok til ikke engang at give sig tilkjende ved opstigende Damp. Disse Huller ere, saa synes mig i det mindste, meget mærkværdige. De ere ofte meget smaa, og jeg saae flere, som ikke havde mere end en Tomme i Diameter, og lignede det Hul, som danner sig naar man stikker med en tyk Stok i en plöiet Mark. Man opdager dem derfor ogsaa kun ved at man uformærkt har sat Foden paa dem, og da pludselig föler en stærk Hede under Fodsaalen. Anderledes gik det, hvor större Spalter löb over eller paa Siden af den smalle Fodsti. Slige skjulte Farer opdagede man kun ved Hjelp af den lange Stok, som dertil var medgivet Enhver af os paa vor Vandring, og som tillige skulde tjene os til Stötte, hvor Vegetationen endnu var frodig, og de varme Dampe saaledes havde gjort Nedstigningen slibrig og glat.

Ved at gaae ned ad denne Vei, finder man sig ved en Omdreining pludselig at staae lige under den lodrette, paa Ostsiden liggende Klippevæg, som her frembyder det herlige Syn af en omtrent 800 Fod höi sort Væg, uden mindste Afvexling, men glimrende i alle Regnbuens Farver mod Solstraalernes Anslag paa den sorte Grund.

Endelig kom vi da ned paa Kratrets Bund. Her begyndte vor Vandring over den störknede Lava, som i Millioner Skikkelser har hobet sig lagviis og uregelmæssig

over det hele Dyb: snart danner den en jevnere Flade, snart antager den Skikkelse af de uroligste Bölgeformer. Skal jeg ligne det ved noget, saa tænke man sig at vandre over lismasser, der have skruet sig op mod en Kyst, og der ere frusne sammen. Ligesom Isen, indeslutter ogsaa Lavaen ofte Luftblærer i sig, der knase itu, idet man gaaer over dem. Ligesom den, er den til alle Sider gjennemkrydset af uhyre Revner, som have deres Grund i, at Massen, idet den störkner, ikke er tilstrækkelig elastisk til at udholde den, paa de forskjellige Steder uligelige Afkjöling. Det er hernede ogsaa kun de færreste af disse Revner, der opsende Rög og Damp. Men videre maa Lignelsen heller ikke föres; ganske ulig Isen fölges Liv og Ödelæggelse her Haand i Haand, igjennem de varme Dampe, som stige op af Revnerne, seer man, endog nede i Bunden af Kratret, friske Brægneskud at skyde frem. Paa sine Steder er Lavaen endnu varm, og her hændte det os gjerne i Begyndelsen, at vi med en vis Forsigtighed sprang fra den ene Blok over paa den anden, indtil vi omsider gik trygt selv ved Siden af de störste Sammenstyrtninger, og aldeles glemte, hvorledes vi stode paa en huul og glödende Jordbund. De forskjelligst farvede Striber — hvide, (og da gjerne endnu halvglödende) gule, röde, graablaae o. s. v. — aftegnedes paakryds og tværs af den store sorte Flade; nyreformige, vifteformige, og mangfoldige andre Aftryk afbildedes igjen paa de större Bölgeformer, og Lavaen selv var snart blank, snart mat, snart steenhaard, glasagtig eller skjör og spillende i alle Farver, snart ligesom forvittret paa sin Overflade og knittrende som Snee under vore Födder.

Henimod den brændende Sö, som jo var Maalet for vor Vandring, stödte vi paa tre grydeformige Huller, vel omtrent 100 Skridt i Omkreds og 50 Alen dybe. Deres næsten cirkelrunde Dannelse var ganske mærkelig. Man forklarede os, at de vare fremkomne ved at Grunden pludselig var sunken paa dette Sted, og Overlaget derved styrtet sammen. Dette skal jeg ikke modsige, men skal blot tilföie min Formodning, at her har staaet nogle af de 60—

70 Fod höie ildsprudende Kegler, der beskrives af Dumont d'Urville, og flere andre Forfattere, at staae nede i Bunden af Kratret. Syv af disse ere afsatte paa en Tegning i Blackwood's Edinb. Magaz. af 1845, og ere paa denne viste at ligge indenfor det ovenomtalte hesteskoformige Dige, udenom hvilket vi hele Tiden vandrede. Oprindelsen til hiint Lavadige, der hæver sig 350′ over Kratrets Bund, og hvis Armes Yderender ere 1800—2000 Fod fjernede fra hinanden, forklarer Wilkes — vistnok ret tilfredsstillende — at skulle være en Følge af fordums Eruptioner. Han mener at da Kraterbunden gav efter for den stigende Lava's Tryk og sprængtes, hævedes og omsider overströmmedes af den flydende Masse, skulde det allerede være kommet til en Afkjölings- og Störkningsproces paa Udbruddets Ydervægge, hvorfor disse bleve staaende som en Dæmning eller Terrasse, medens Centralmassen ved Strömmens Tilbagetræden sank ned igjen i sit tidligere Niveau.

Kratrets Voldsomhed er nu kun ringe imod hvad den engang har været, og skjöndt den senere meddeelte Beskrivelse af et endnu i 1840 skeet Udbrud giver et storartet Begreb om, at Kilau-Ea vel endnu formaaer at reise sig i sin gamle Vælde, stemme dog alle Beretninger fra Öerne overeens med, hvad Kratrets Udseende syntes at stadfæste for os, at dets Virksomhed i den senere Tid har været i kjendelig Aftagende. Med Undtagelse af de opstigende Vand- og Svovldampe, som trængte ud af Revnerne i Lavaen, var der intet vulcanagtigt Liv at spore udenfor Randen af den brændende Sö, medens alle ældre Forfattere ere fulde af Beskrivelser over de voldsomme Udbrud, som have fundet Sted over det hele Kraters Bund. Og gaaer man end længere tilbage i Tiden, saa langt at man kun har Formodninger og Traditioner fra de hawaiiske Melés og Folkesagn at stötte sig til, da erfarer man, at den Tid har været, da det hele Krater, halvtredie Miil i Omkreds, som nu laae for os, og paa hvis Bund vi nu vandrede, har været et eneste Ildhav, som stundom fyldtes ved den i Dybet brændende og kogende Lava, og da traadte over sine Bredder og over-

svömmede det hele Landskab Nord og Ost ud fra Kratret, og ned mod Havet. Naar slige Udbrud fandt Sted, sige de hawaiiske Sagn, da skete det, ledsaget af Himlens Torden og Lynild, medens Havet med fordoblet Voldsomhed vältede sig mod Stranden. Men disse Elementernes Kampe ophörte under Ke-Ouas Regjering 1770—93. Siden den Tid skal Kilau-Ea have holdt sig inden sine Bredder. Men den underjordiske Ild veed at skaffe sig Luft ad andre Veie, og jeg vil i det Följende finde Leilighed til at fortælle et temmelig nyt Exempel herpaa.

Omtrent en halv Miils Vandring over Kratrets Bund, med alle de her beskrevne Gjenstande, havde vi for at naae Bredden af den brændende Sö. Men denne Vandring, skjöndt egentlig ikke besværlig, var dog langsom, deels fordi vi hvert Öieblik standsede, snart ved denne, snart ved hiin Mærkelighed, deels ogsaa fordi vi ofte stode foran Revner, der krævede voldsomme Spring for at komme over, hvorfor vi, eller da i det mindste jeg, foretrak at gaae omkring dem, hvorved jeg tillige vandt altid at see nye Gjenstande. Alt som vi vandrede, fik vi de mest fyldestgjörende Beviser for at Grunden, vi gik paa, var bevægelig, idet vi ikke sjelden saae Lavaen revne for vore Öine, og strax den hvide Damp at bane sig Vei derigjennem. Det var umuligt, at ikke den lidet tröstelige Tanke skulde paatrængt sig, at det kunde hænde, at Grunden paa engang sank under os, og slugte os med det samme, — saa gik man uvilkaarlig en ti, tolv Skridt hurtigere, ligesom for at löbe derfra, indtil man, med et Smiil over sin egen Daarlighed, atter standsede sin Fart. Vi kunde jo tröste os med det ligesaa komiske som phlegmatiske Svar, en Yankee i Wajakea havde givet mig, da jeg spurgte ham, om vi ved et Besög paa Kilau-Ea efter al Rimelighed udsatte os for Faren af et Udbrud, medens vi vare nede i Kratret: „Well Sir! — may be! — why not? — has never happened before.“

Endelig stode vi da ved Bredden af den brændende Sö. Ja! hvorledes skal jeg beskrive den? — jeg fattes Ord dertil. Man tænke sig, ifald man kan, en Sö, omtrent $\frac{1}{4}$ Miil

lang og $\frac{1}{8}$ Miil bred, i stærkt Oprör, og at denne Sö er Ild; — man tænke sig en Smelteovn af denne Störrelse, hvori de smeltede Metaller vælte sig i bölgende Flammer. See det er, hvad Sammenligninger jeg kan byde mine Læsere, men derfor maatte de dog have seet dette Syn, for at faae et Begreb derom. Og paa Kanten af dette Ildhav staaer man ganske rolig paa de optaarnede Lavablokke, og skuer ned paa denne storartede Rædsel. Man er kun et Par Fod over Kanten, hvor Ildbölgerne bryde sig mod Bredden, og opkastes som naar Havet bryder mod Stenene paa Stranden. Et eneste Nu, en eneste convulsivisk Bevægelse i det glödende Dyb, og den hele gloende Masse vil vælte sig ud over sine Bredder og opfylde Dalen, og bortskylle os, og alt hvad deri findes. Det kan skee hvert Öieblik, — og dog bliver man staaende; det er som om Flammerne, i det de hvirvle höit i Luften, og, blandende sig med Solens Straaler, bringe Atmosphæren til at dimre og dirre for det stirrende Öie, som om dette Syn, siger jeg, virkede fortryllende paa Sind og Sjæl; man er som fastnaglet til den sorte Steen, man staaer paa; man seer med Forfærdelse, især ved Bredderne, hvor Kampen er voldsomst, de uhyre glödende Lavaplader ligesom böie sig for den uimodstaaelige Magt, der river dem ud af deres Leie, og langsomt skyde Ryg og væltes som Valser over hinanden, eller glide ned i det glödende Dyb, der opsluger dem, og et Öieblik efter lukker sig over dem. Det er höilys Dag, men den smeltede Lava skinner blodröd som i Nattens Mörke. Vel behöves der kun nogle Secunders Ro, og den nylig glödende Masse lægger sig dorsk igjen, störkner eller overtrækkes i det mindste med en mat, graasort Skorpe, men denne Ro er Bedrag, Ilden sagtner her for at blusse op et nyt Sted ved Siden af, Bölgen revner atter, og ud af den sprudler Flammen höit i Veiret, og kaster Lavamasser op med sig just ligesom Skummet paa Havbölgerne, naar de vælte sig fraadende hen over Oceanet. Uvilkaarlig farer der en Gysen gjennem En, thi man synes man kan ikke undgaae at blive opslugt af Ildbrændingen, naar man seer og hörer

den fare hvislende og susende op mod Strandbredden, og dog kan man ikke lösrive sig, man staaer som Fuglen for Klapperslangens fortryllende Blik.

Denne rædselfulde Glædes Nydelse bliver imidlertid paa en ubehagelig Maade forstyrret ved den qvælende Svovlluft man indaander. Man maa see at komme til Luvart, hvis man kan. At Heden er fast uudholdelig, er en Selvfölge. Et Thermometer, som blev holdt paa en Stok ud over Ildhavet, viste efter faa Secunders Forlöb 127° Fahrenheit (53° C.), og dog stode vi her paa en Lavaskrænt et godt Stykke over Söen, der kun ved sin östlige Ende syntes at ligge næsten i Niveau med Kraterbundens Rand.

Kan det undre noget Menneske, at slige Naturphænomener indvirke dybt paa Befolkningen af den lille Ö, som i sit Skjöd gjemmer Kilden til saa megen Ödelæggelse? Nei, langt fra at undres herover, maa man finde det saare naturligt, at Hawaiis Beboere lige op til vore Dage, ja vel endnu, trods Christendommens oplysende Lærdomme, troe paa Vulcanernes, paa Underverdenens Guddomme, som Öens retmæssige og mægtigste Beherskere, og give dem Sæde og Bolig i Kilau-Eas Dybde. Det er den frygtelige Pele*), ifölge de hawaiiske Folkesagn Underverdenens Herskerinde, som altid vaager i Kilau-Eas Flammehav over sin Eiendom, men som, naar hun fortörnes, stormer ud af sine Huler, og vælter sine Lavaströmme mod den Skyldiges Marker eller Qvæg.

Pele boer ikke udelukkende i Kilau-Ea; hun har andre, mindre Boliger paa Öen, hvorfra hun ogsaa stundom lader höre fra sig paa en voldsom Maade. Saaledes brænder Mauna-Houari paa Vestsiden af den store Bjergkjæde, hvoraf Mauna-Roa og Mauna-Kea udgjöre de to Höidepunkter, stadig i Grunden, men dens sidste betydelige Udbrud var i 1785, da kastede den en Ström af Lava med en saadan

*) Baade nede i Bunden af Kratret, og hængende ved Græsser og Buske paa den rundtomliggende Slette, findes — paa sine Steder endog i temmelig stor Mængde — en fiin, glasagtig, haarformet Lava, der efter denne Gudinde har faaet Navn af „Pele's Haar."

Voldsomhed ned ad Bjerget i vestlig Retning, at den naaede Havbredden, efter at have opfyldt hele Dalen, og löb tre Fjerdingvei ud i Havet, indtil den, standset af det sydende Hav, störknede og blev til en Klippe. Det er den Dag i Dag den nordligste Pynt af Bugten Kai-Roua paa Vestsiden af Öen. Men forinden Havet formaaede at standse Peles Raseri — for at blive ved Indvaanernes naive Fortællingsmaade — havde hun opslugt Landsbyer og Hytter, bedækket Plantninger og Taromarker, opfyldt en heel Bugt, forandret Strandens Udseende, og fortæret Tusinder af levende Væsener. Da den rasende Ildström havde naaet Dalen, lignede den den voxende Flod paa den flakke Strand; dens Fart var uimodstaaelig, den oprev Træerne med Roden og fyldte hver en Dybde imellem Klipperne. Pele mödte paa denne Vei en gammel Lavablok, som vilde standse hende, men hun omfavnede, antændte og smeltede den, og tog den med sig i sit Löb ud mod Havet, hvor den flammende og sydende, opslugtes af Bölgerne, efter i mange Aar at have hvilet rolig paa den frugtbare Mark. Forgjæves gjorde de ulykkelige Indvaanere tallöse Offre til Pele; levende Sviin bleve i hundredeviis kastede i den kogende Lava; Svinene brændte og Lavaen fortsatte sit Löb. Det varede mange Dage; Bönner, Offere, Præsternes Sang og Folkets Hyl, Intet hjalp, Intet formaaede at formilde Peles Vrede; da traadte Kamehameha den Store frem i Spidsen for sine Krigere. Han gik lige imod Strömmen, tog en Lok af sine Haar, som vare „tabu“, og kastede dem i Ilden, og nu standsede Lavaströmmens Raserie. Pele var tilfredsstillet, Kamehameha's Offer havde været hende velbehageligt. Det flydende Ildhav ophörte at vælte sine Strömme over Hawaii's Sletter.

Denne Begivenhed, den være tilfældig eller beregnet, bidrog ikke lidet til at styrke Folkets Ærefrygt for den store Erobrer, som de antoge beskyttet af den mægtige Pele. Den frygtelige Gudinde viste sig altid som Kamehameha's Beskytterinde. Engang havde hans Rival og Modstander Ke-Oua leiret sig for nær hendes Slot paa en Plet, som var „tabu“. Efter So-

lens Nedgang föltes pludselig et frygteligt Stöd at ryste Jordens Indvolde. Bjerget spyede Ild og Flammer, under en dundrende Torden væltede sig store Granitblokke ud af dets Sider og kastede sig over Ke-Oua og hans Mænd. Angrebet saaledes paa engang af Pele i Ryggen, og af Kamehameha forfra, maatte den tappre Ke-Oua bukke under, og Kamehameha forblev Seirherre og Enehersker paa Hawaii*).

Det er ikke Stedet her at gaae dybere ind i Beskrivelsen af alle de hawaiiske Guddomme, deres Underværker og deres Indflydelse. Man kan ikke læse eller höre Beretninger herom, uden at anerkjende, at der gaaer en dyb poetisk Tanke gjennem dem alle, og at det synes, som om Naturen, i det den gjorde disse Öboere til Öienvidner paa sin Magt og sin Storhed, tillige gav dem Sands og Fölelse til at beundre, om ikke til at begribe dens Underværker. En anden Bemærkning, som jeg endnu önsker at fremhæve, er den, at det er saare langt fra at Indvaanerne, skjöndt döbte, og iövrigt i enhver Henseende ivrige Christne, udövende Religionens Forskrifter med stræng Nöiagtighed, derfor have aflagt deres Forfædres Tro paa Pele og hendes underordnede Guddomme. Nei, langtfra! De anerkjende ganske vist Guds og Christi Lære, men ved Siden af den mener dog den store Mængde, at Pele stedse lever paa Öen. Hun er der, sige de, saalænge Vulcanen brænder, og at Christus ikke har formaaet at fordrive hende, antage de just som et Beviis paa hendes Magt. Troen paa Pele forsvinder neppe, för Kilau-Ea slukker sin brændende Sö, og Kratret dækker sig med Skov.

Og naar vil dette skee? Herom kan naturligviis ingen Dödelig have nogen bestemt Mening. Men skal man slutte fra Kjendsgjerninger, er der Grund til at troe, at her under Hawaii brænder en af Jordklodens virksomste Vulcaner, og at, om end Kilau-Eas Krater lukkes, vil dog andre Punkter paa denne Ö blive Gjenstand for de voldsomste Naturscener. Nedenstaaende Beretninger, uddragne af det amerikanske Missions-Selskabs aarlige Rapporter over Missionai-

*) Jvf. Dumont d'Urvilles „voyage autour du monde", 1ste Bind.

rernes Virksomhed for 1840, og af „the Missionary herald“ for Decbr. 1843, ville give en Bekræftelse paa denne Menings Rigtighed:

„Det var allerede endeel Aar tilbage, da havde Kilau-Ea's store Krater hurtig fyldt sig ved Hævningen af den overliggende Skorpe og hyppig Overströmning af den nedenunder liggende Ildsö. Paa denne Maade var hele det store, 3—500 Fod dybe Bassin, som laae nedenfor det sorte Dige, for længe siden blevet fyldt ved successiv Udkastning og Afkjöling af den glödende Masse. Ja da disse Udbrud vedbleve at gjentage sig Tid efter anden, stod omsider hele Kratrets Bund idetmindste 50 Fod over den oprindelige sorte Dæmning, og dets Dybde var nu kun 600 Fod. Saaledes gik det indtil Slutningen af Mai 1840, da hele Kratrets Overflade blev een Ildsö, oprört som Havet i Stormveir. De rasende Bölger larmede frygtelig, og sloge saa voldsomt an mod Væggen af den uhyre Kjedel, at store Klippestykker lösreves og styrtede ned i Ildsvælget, ligesom ogsaa Jorden rundtom rystede i sit Indre.“

„Den 30 Mai 1840 bemærkede Folk i Puna, at der viste sig Rög og Ild fra det Indre af en bjergfuld og öde Egn i dette District. Da de tænkte, at det var en Skovbrand, lagde de ikke videre Mærke dertil för den næste Dag, Sabathsdagen, da Sammenkomsterne i de forskjellige Byer bleve forstyrrede ved at Ilden viste sig pludselig og stærk, i en saa stor og frygtelig Grad, at der ingen Tvivl lodes tilbage om dens Aarsag. Den tiltog i Löbet af Dagen og Natten, men syntes ikke at flyde hurtig ud i nogen Retning. Alle vare i Bestyrtelse, da det ventedes, at den smeltede Ström skulde vælte sig ned fra sin Höide af 4000 Fod til Kysten, og Ingen vidste, hvor langt den vilde gaae, eller hvad Ödelæggelse der skulde fölge dens glödende Vei.“

„Mandagen den förste Juni begyndte Strömmen at flyde ud i nordostlig Retning, og den paafölgende Onsdag, 3die Juni, naaede den Söen, efter i Gjennemsnit at have tilbagelagt en Fart af en halv Miil i Timen. Strömmens Hurtighed var iövrigt meget forskjellig, da den blev forandret

ved Ujævnheder i Overfladen, som den gik hen over. Den formodes stundom at have bevæget sig fem Miil*) i Timen og til en anden Tid har den, paa Grund af Forhindringer, tilsyneladende ingen Fremskridt gjort, undtagen idet den udfyldte Fordybninger, og flöd henover eller tilintetgjorde Höie og Afgrunde."

„Men jeg vil vende tilbage til Udbrudets Kilde. Det er i en Skov og midt i et gammelt tætbevoxet Krater, omtrent 400 Fod dybt, og rimeligviis 8 Miil Öst for Kilau-Ea. Da Egnen er ubeboet og bedækket med tæt Skov, var Stedet först opdaget nogen Tid för, og Ingen var, med Undtagelse af mig selv, naaet derhen, uagtet flere Fremmede havde forsögt det. Fra Kilau-Ea til dette Sted flyder Lavaen gjennem en underjordisk Gang, formodentlig i en Dybde af tusinde Fod, men dens Löb kan tydeligt efterspores den hele Vei, ved de utallige Revner hvori Jorden sönderrives, og ved Udsendelse af Rög, Damp og Gas. Udbruddet i dette gamle Krater er kun lidet, og fra dette Sted forsvinder Strömmen atter paa en Strækning af en eller to Miil, da Lavaen paany vælter ud og bedækker et Areal af 50 Acres. Atter gaaer den under Jorden en to til tre Miil, og engang endnu kommer den frem i et gammelt, træbevoxet Krater, hvor den har tilintetgjort Skoven, og tildeels udfyldt Fordybninger. Igjen forsvinder den, og, flydende i en underjordisk Canal, bryder og brækker den Jorden, danner Revner, der ere fra sex Tommer til ti eller tolv Fod brede, og spalter undertiden Stammen af et Træ, saa at Delene ligesom to Been staae paaskrævs over Revnen. Paa nogle Steder er det umuligt at efterspore den underjordiske Ström, paa Grund af den uigjennemtrængelig tykke Skov, hvorunder den löber. Efterat have flydt flere, maaskee sex eller otte Miil under Jorden, bryder den atter frem som en Flod, der svömmer over sine Bredder, og idet den feier Skove, Plantager, Alt bort med sig, ruller den med uimodstaaelig Kraft ned til Söen, hvor den, springende ud over en Afgrund paa 40—50

*) Der tales overalt om engelske Miil.

Fod, styrter sig som et uhyre Ildfald i Dybet nedenunder, med höit Bulder, frygtelig Hvislen og tusinde underjordiske, ubeskrivelige Lyd. Man forestille sig en Flod af smeltede Mineralier, saa bred og dyb som Niagara, af en mörk-blodröd Farve, der i een funklende Ildklump, i een rasende Ström falder i Oceanet. Scenen er frygtelig-storartet: to mægtige Elementer i deres Sammenstöd, to hinanden modsatte Kjæmpekræfter, der beröre hinanden, og frembringe Resultater efter en ufattelig stor Maalestok. Luften var i alle Retninger opfyldt med Aske, Dunst, Gasarter o. s. v., thi den brændende Lava bristede, naar den faldt i Vandet, i Millioner smaa Dele, og, kastet tilbage gjennem Luften, faldt den som Flyesand over hele den omgivende Egn. Kysten strakte sig en Fjerdingvei længer ud i Söen, og en fuldkommen sandopfyldt Strandbred med en ny Pynt dannede sig. Tre Banker af Scoria og Sand fremstode saaledes i Söen, den laveste omtrent 200 og den höieste omtrent 300 Fod höi. I tre Uger udgjöd denne frygtelige Flod sig i Söen, uden at aftage synderligt. En Mængde Fisk bleve dræbte og Havet ophedet langs Kysten. Strömmens Bredde, hvor den falder i Söen, er omtrent en halv Miil, men paa Landet er den afvexlende fire til fem Miil bred, idet den, lig en Flod, antager Form efter den Egn, den flyder hen over. I Sandhed! kunde man forestille sig Missisippifloden forvandlet til flydende Ild, af samme Beskaffenhed som smeltet Jern, bevægende sig fremad, stundom hurtig, stundom langsomt, snart udvidende sig til en Sö, snart brusende gjennem et snevert Pas, idet den snoer sin Vei gjennem mægtige Skove og Urörkener, vilde man maaskee nærme sig en Forestilling om det Skuespil, her frembyder sig. Strömmens Dybde vexler rimeligviis fra 10 til 200 Fod, efter Jordsmonnets Forskjellighed, over hvilken den flyder. Medens den var i Bevægelse, forvandledes Nat til Dag paa hele det östlige Hawaii. Lyset bröd frem og udbredte sig ligesom Morgenen paa Bjergene, og dets Glands saaes paa den modsatte Side af Öen. Det öinedes ogsaa tydeligt meer end hundrede Mile tilsöes, og i fyrretyve Miles

Afstand kunde man læse Tryk ved Midnatstid. Den Pragt, Skinnet udfoldede, var som et funklende Firmament; ja det var i Sandhed et uforlignelig ophöiet Skuespil!"

„Strömmens hele Löb fra Kilau-Ea til Söen var omtrent fyrretyve Mile. Dens Munding var omtrent fem og tyve Mile fra Hilo-Stationen. Grunden, den flöd over, har for hver Miil et gradviis Fald af hundrede Fod. Jordskorpen er nu (Septbr. 1840) afkjölet, og man kan med Forsigtighed gaae hen over den, skjöndt paa mange Steder skoldende Damp, skarpe Luftarter og Rög stadig udkastes."

„Medens jeg i næsten to Dage fortsatte min Vei over denne voldsomt rygende Masse, modtog jeg ved hvert Skridt meer og meer Indtrykket af dette vidunderlige Skuespil. Höie vare blevne smeltede som Vox; Afgrunde og dybe Dale vare fyldte, og majestætiske Skove vare forsvundne som Fjer i Flammerne. Paa nogle Steder deelte den smeltende Ström sig og flöd i adskilte Canaler en betydelig Strækning; ved atter at forene sig dannedes Öer af forskjellig Störrelse, fra een til halvhundrede Acres, med Træer, som endnu stode der, men visne og fordærvede ved den stærke Hede. Ved Yderkanterne af Lavaen, hvor Strömmen var mindre dyb og Heden mindre heftig, og hvor följelig den flydende Masse hurtigst afkjöledes, vare Træerne kastede til Jorden som Græs for en Lee og efterladte forkullede, forbrændte, rygende og kun halvt fortærede. Da Lavaen flöd rundt om store Træstammer paa Strömmens Yderkanter, stivnede den og blev til fast Masse, för Stammen fortæredes; naar dette skete, faldt Træets Top og laae heel og holden paa Skorpen, medens Hullet, som angav Stammens Plads, blev staaende saa rundt og fuldkommen som Löbet i en Kanon. Disse Huller ere utallige, og jeg fandt dem at være fra ti til fyrretyve Fod dybe; men, som jeg för bemærkede, de ere tilstede, hvor Lavaen staaer lavere, thi hvor den er dybere, fortæres Træerne aldeles. Medens det flöd fra dette Udbrud, sank Kilau-Eas store Krater omtrent trehundrede Fod, og dets Ild udslukkedes næsten, og kun een Ildsö forblev i Bevægelse i denne mæg-

tige Kjedel. Dette, i Forbindelse med andre Kjendsgjerninger, som ere blevne bragte tilveie, viser at dette Udbrud var Udkastelse af Ild fra Kilau-Ea. Den aabne Sö i det gamle Krater er for Öieblikket (Septbr. 1840) stærk i Bevægelse, og Ilden tiltager, hvilket aabenbart sees af det Skin, der iagttages fra vor Station og stadfæstes af Öienvidner."

„Under den förste Deel af Udbruddet blev nær ved Handlingens Skueplads i flere Dage fölt ringe, men gjentagne Stöd af Jordskjælv. Disse Stöd bleve ikke bemærkede paa Hilo."

„Ved et kjærligt Forsyns styrende Haand mistedes intet Liv, og kun ubetydelig Eiendom gik tabt ved denne rædsomme Ildströms Ödelæggelse. Strömmen gik henover en næsten ubeboet Örken. Nogle faa smaa Flækker bleve fortærede og enkelte Plantager ödelagte; men Indbyggerne, som itide vare advarede, flygtede og undkom. Medens Udbruddet var i Tiltagende, anvendte nogle Indbyggere i Puna den meste Tid til Bön og gudelig Sammenkomst, Nogle flygtede, bestyrtede for det altfortærende Element, Andre vandrede langs med Strömmens Bred, for med örkeslös Nysgjerrighed at mærke sig dens daglige Fremskriden, medens atter Andre koldblodig fortsatte deres sædvanlige Forretninger, uden at skrækkes af den rasende Ild, som bröd frem i en Afstand af ikke en engelsk Miil fra deres Dör. Det er bogstavelig sandt, at de spiste og drak, kjöbte, solgte, plantede, tilsyneladende ligegyldige for Braget af sammenfaldende Skove, for Synet af den fortærende Ild, de gyselige Knald, den undslippende Rögs Hvislen, Jordens Revnen, kjæmpemæssige Klippers Spaltning og Sammensmeltning, for disse Ildbölger, der fore afsted og sloge mod hverandre, for den Brölen, den Mumlen og underjordiske Knurren, der steg op fra det brændende Dyb. De gik sorglöse omkring midt i en Regn af Aske, Sand og Ildgnister, gabende örkeslöst paa det skrækkelige, altid afvexlende, altid mörke Udseende af Luften, paa de pludseligt opstaaende höie Flammesöiler, paa de opad hvirv-

lende titusinde Rögstötter, som majestætisk rullede sig i tætte, mörkebrune, sortegule eller forskjelligfarvede Skyer.“

„Alle disse Sindet bevægende Phænomener bleve af dem betragtede, som naar der kommer en Byge, eller som en rindende Bæk, medens de for Andre vare Tegn paa Verdens Brand, Himlens Adskillelse og en Dommedags Komme.“

„Jeg vil blot her bemærke, at under Strömmens Löb kunde man komme den paa nogle faa Yards nær paa den Side, der vendte mod Vinden, medens paa den læ Side Ingen kunde leve i mange Miles Afstand, paa Grund af Rögen, Atmosphæren der var svanger med skarpe og dræbende Gasarter, og Ildbygerne, som idelig sloge ned og ödelagde alt Planteliv. Medens Strömmen under sit Fald gled fremad, faldt den ofte i en eller anden Spalte, og idet den tvang sig ind i Aabninger og ind under Klippemasser, ja endog under Höie og udstrakte Jordflader, og löftede dem af deres gamle Leie, bar den dem med alt, hvad der laae paa dem af Jord og Törv o. s. v., paa sin seige, sorteblaae Barm, ligesom en Tömmerflaade bæres af Havet. Naar den smeltede Masse flöd langsomt, havde den et Udseende som störknet Blod; flöd den rask, lignede den sammenblandet frisk og störknet Blod i stærk Rystelse. Undertiden kunde den flydende Lava finde en underjordisk Gang, der i ret Vinkel afveg fra Hovedcanalen, og trykkende sig derind flyde ubemærket bort, indtil den paa sin mörke Gjennemfart stödte paa en eller anden Hindring, hvor den da ved sin udvidende Kraft kunde hæve Jordskorpen i en kuppellignende Forhöining, femten eller tyve Fod höi, og da brydende Skallen vælte ud i en Ildström.“

„En Mand, som stod i en betydelig Afstand fra Hovedströmmen, og spændt iagttog og fordybede sig i Skuespillet foran sig, blev pludselig hævet ti eller femten Fod over den almindelige Jordsmons-Höide rundt om ham, og fik kun netop Tid til at undkomme fra sin farlige Stilling, för Jorden aabnede sig, hvor han havde staaet, og udgjöd en Ildström.“

Det andet Udbrud beskrives paa følgende Maade:

„Den 10 Januar 1843 om Morgenen för Daggry opdagede vi et Blus som af et lille Fyrtaarn, tæt ved Spidsen af Mauna-Roa, lige bag ud for vor Station omtrent 30 Miil borte. Det fandtes snart at være en ny Vulcan, der bröd ud paa den nordostlige Skraaning af Bjerget i en Höide af 13000 Fod. Fra nu af voxede Udbruddet i Storhed og Styrke, fra Dag til Dag, indtil det fremböd et glimrende, ophöiet Skuespil, da der udvældede store Söiler af flydende Ild, som i en bred, brændende Ström rullede ned ad Bjergets Side. Derefter saaes Lavaen at bryde ud paa flere forskjellige Punkter lavere nede paa Bjerget, hvorfra den med rivende Fart flöd afsted i Retningen af Mauna-Kea, opfyldende Dalene mellem Bjergene med en Sö af Ild, og kastede et bredt lysnende Skin mod Himlen. Nogle af vore Nætter have frembudt Scener, der vare ophöiede, storartede og rædselfuldt-prægtige. Stedet, hvor Udbruddet er, kan tydeligt sees fra vore Sovekammer-Vinduer, saa at vi kunne ligge paa Leiet, og holde Öie med Ildens phantastiske og altid afvexlende Bevægelser fra Aften til Morgen. Flodens hurtige Udvælden, de straalende Stötter, som reise sig höit i Veiret, ligesom Kobber i smeltet Tilstand, de uregelmæssige Knald og den brændende Söes frygtelige Ström, Alt bidrog til at vække og bevæge Sindet, og gjorde os stundom tilböielige til at blive aarvaagne den meste Deel af Natten. Omtrent i fire Uger vedblev denne Scene, uden at formindskes. Nu, efter sex Ugers Forlöb, er Ildens Bevægelse i höi Grad aftaget, skjöndt den stadig er nogenlunde heftig paa eet eller to Punkter langs Udbruddets hele Linie. Lavaströmmen har rimeligviis udstrakt sig 20 Miil. Hvad angaaer dens Bredde og Dybde, kunne vi paa denne Afstand ikke danne os nogen Mening derom. At dömme efter hvad der synes, har dette Udbrud langt fra været at ligne med det, der fandt Sted i Puna i 1840, og vi mene, at Ilden næsten har forödt sin Magt, skjöndt vi kunne tage feil heri.“

„Under den store og uophörlige Udströmmen, vi i flere paa hinanden följende Uger vare Vidner til, syntes det

rimeligt, at denne mörke Flod ikke vilde standse med at rulle fremad, indtil den havde fundet Vei til Havet; og at slutte fra Udbruddets Sted og Udseendet af det mellemliggende Land, var der intet Punkt, hvor dette frygtelige Sendebud syntes at have saa let ved at naae Kysten, som ved vor Station, hvortil den kom fra et Sted, der var lige bag ved os, og meer end 1200 Fod over vore Hoveder. Men Han, der sætter uoverstigelige Skranker for Havets, som for Ildens Vælde, holdt ogsaa denne rasende Flod tilbage fra at oversvömme os med Död og Ödelæggelse. Vi have imidlertid i höi Grad nydt Skuespillet, og have tilbragt mangen Midnatstime med at stirre derpaa med umættelig Interesse. Endskjöndt vi boe paa en bævende, bristende Klippeskal, og ikke vide, om det næste Udbrud vil skee under vor Bolig, föle vi os dog saavel physisk som moralsk knyttede til vort Opholdsted."

Hr. Coon var kort derpaa istand til at besöge Skuepladsen for dette vidunderlige Phænomen. I et Brev til Hr. Armstrong i Honolulu af 5 April gav han följgende Skizze af denne Udflugt:

„Vi gik op gjennem Skoven, lige bag vor Station, og kom ud ved Foden af Mauna-Kea. Udbruddet flöd fra Spidsen af Mauna-Roa til Foden af Mauna-Kea, hvor det skiltes ad i to brede Strömme, hvoraf een flöd henimod Waimea og den anden henimod Hilo. En anden stor Ström flöd langs Foden af Mauna-Roa henimod Hualalaii-Kona. Disse Strömme flyde endnu bestandig, og de ere komne i en Afstand af 25—30 Miil fra Kratret paa Bjergets Top. Massen af Lava er uhyre, da den er flere Miil bred, og den hele Scene er vidunderlig. Vi fulgte Strömmen til Bjergets Top gjennem Kulde og Snee. Der er to meget store, Kratere i tæt Forbindelse med hverandre nær ved Toppen. Lavaen flyder ikke nu fra dette Krater, den ledes ned ad Bjergets Side i en underjordisk Canal fra 50 til 100 Fod under Overfladen med en Fart af 15 til 20 Miil i Timen. Vi saae denne Ildflod gjennem Aabninger i det ovenoverliggende Lag. Vi krydsede frem og tilbage i flere Timer,

og gik paa en lang Strækning lige op over Bjerget, som om vi vare drevne ned ad en Flod paa Isen."

For imidlertid at komme tilbage til vor egen Excursion, til dette saa höist interessante Punkt, da havde vi nu betragtet det, saa meget det var gjörligt i de Timer, vi derpaa kunde offre, og maatte derfor vende tilbage til vore Hytter. Vi vandrede da atter over Krateret, gik denne Gang Vesten om Lavadiget, mellem dette og den först graasorte, senere rödbrune Klippe, der danne Kratrets vestlige Væg, og klavrede i Nord op ad den korteste Vei, der rigtignok paa sine Steder saagodtsom steg lodret i Veiret.

I Hytterne hvor vi havde tilbragt Natten, boede en eneste Familie: Mand, Kone og en Pige. I det ene Huus var en Brix, ligesom i Huset paa Halvveien, som skulde tjene til Sovested for de Reisende, men den var langtfra stor nok til vort Selskab, saa at Flere af os maatte sove i de to andre Skur. Kogehullet var inde i Hytten selv, og Rögen havde ingen anden Udvei, end den aabne Dör. Brixen tjente til Sovested, til Spisebord, til Vaskerbord, kort til Alt. Beværtningen bestod i den kogte Kalkun og Kartofler, ligesom dernede paa Halvveien, men vi begyndte at frygte for Brödmangel; thi de gode Kanakker, som ikke vilde röre en Skilling, om man end betroede dem Tusinder af Dollars, havde ikke kunnet modstaae Fristelsen af at spise vore Bisköiter. Imidlertid var der nok til Frokosten, som blev fortæret efter vor Tilbagekomst fra Kratret, og derpaa satte vi os til Hest og sögte tilbage samme Vei vi vare komne. Veiret var den Dag godt. Hestene vare noget udhvilede, vi tilbagelagde derfor Veien ned til Halvvei-Huset i 4 à 5 Timer. Vi tilbragte Natten her og satte af næste Morgen, tildeels med friske Heste, som vare skikkede os imöde fra Wajakea. Da jeg stedse red foran, kom jeg bort fra de Andre, slog ind paa en feil Fodsti og befandt mig, för jeg vidste af det, paa den nybegyndte, men langtfra fuldendte Landevei, som jeg har omtalt paa Udreisen.

Jeg lærte da af egen Erfaring at sande vor Förers Ord om dens Ufremkommelighed. Der var paa sine Steder

pludselige Affald, som det saa at sige var umuligt at komme ned ad anderledes, end ved at staae af, og före Hesten i Töilen med den störste Forsigtighed. Veien var omgiven af frugtbare Egne og förte gjennem en Landsby, der laae midt i en frisk og yppig Natur. Ved den store Skov samledes atter hele Reiseselskabet, og her læskede vi os da midlertidig, i Mangel af noget Bedre, med en lille Frokost af Popaia- og Guava-Frugter. Kl. 2 Eftermiddag ankom jeg til Strandbredden, og gik snarest mulig ombord, thi Regnen begyndte allerede igjen, og forböd al mulig Spadseren eller videre Excursion i selve Dalen. De smaa Floder, som bugtede sig igjennem Dalens Enge, saae saa fredelige og venlige ud; de grönne Marker og de höie Cocuspalmer vinkede saa smukt imöde; — men som sagt, det regnede atter, og trætte og mödige vare vi alle. Altsaa jeg gik ombord, og forlod hermed Sandwichsöernes Territorium.

Jeg havde den Glæde at finde alt vort Vand fyldt, og Corvetten ganske seilklar. Min förste Bestemmelse havde været at offre en Dags Tid endnu paa dette smukke og interessante Punkt, men jeg havde grundet Frygt for, at den megen Fugtighed kunde indvirke skadeligt paa mit nylig helbredede Mandskabs Sundhedstilstand, og dette bestemte mig til at seile næste Morgen.

Fredagen den 13 Novbr. Kl. 4 om Morgenen kom Lodsen ombord. Lettede med en laber Landbrise, stod Löbet ud omkring Revet og sögte til Söes. Just som vi vare komne fri af Revet, döde Brisen af, men strax efter tog den fat igjen og gik om til SO., med hvilken jeg stod NO. ud fri af Landet. To amerikanske Hvalfangere stode ud med os. Da de skulde til Honolulu, benyttede jeg Leiligheden til at skrive til vor Consul Hr. Süwerkroop, og til at afsende Duplicat-Depecher til Hjemmet.

Jeg holdt gaaende NO. ud til Kl. 12 M. D. næste Dag den 14de, da jeg ved de svage og afvexlende Vinde var kommen saa langt til Söes, at jeg antog mig fuldkommen fri af Hawaii, og vendte derfor Syd over, for at söge Sel-

skabsöerne. Vi havde saaledes at gjennemseile hele Nordost-Passatens Belte, det stille æqvatoriale Belte, og dernæst Sydost-Passaten til paa 17° S. B.

Denne Fart tilbagelagde vi i 21 Dage, idet vi den 5 Decbr. ankom til Tahiti. Reisen fremböd intet Mærkeligt; vi saae intet Land för d. 2 Decbr., da vi passerede Krusensterns Ö. Nordost-Passaten stod frisk, men skral indtil den 21de paa omtrent 9° N. B. Her döde den af og gav os sydlige Vinde, variable fra SV. til SO. med Regn og Stille. Vi passerede Linien den 27 Novbr. paa 146° Længde Vest Grw. med ostlig Vind. Men istedetfor nu at hale sig sydostlig gik den ONO; i Nærheden af Pomotu-Archipelet, paa 14° S. B., faldt den heel nordlig, og Veien fra Krusensterns-Ö til Tahiti tilbagelagde vi med laber Brise af NNV. Under hele Kysten af Tahiti havde vi nordvestlige og vestlige Vinde. Alle Reisebeskrivere, som have besögt disse Farvande, stemme overeens deri, at Pomotu-Archipelet giver afvexlende Vinde af nordlig, vestlig og sydlig, med Byger og hyppig Tordenluft, saa at Passat-Vinden ikke sjelden afbrydes i sin ellers saa regelmæssige Fart over denne Deel af Verdenshavet. Jeg maa overlade til Kyndigere, at undersöge Aarsagerne til dette Phænomen, der er saa meget mere mærkeligt, da det hele Pomotu-Archipel, som bekjendt, ikke har et eneste ophöiet Punkt, men bestaaer af lave Coralformationer, uden et eneste Bjerg. Tahiti er den förste Höide, som frembyder nogen Modstand for Luftmassernes Bevægelse paa denne Parallel, ligefra Sydamerikas Vestkyst over hele det store Ocean.

Strömsætningen i det store Ocean er og bör stadig være Gjenstand for Sömandens uafbrudte Iagttagelser. Jeg skal udskrive af Skibets physiske Journal, hvad der i denne Henseende er blevet optegnet ombord i Galathea.

„Fra Afreisen fra Hawaii og indtil paa 9°30′ N. B. satte Strömmen os stadig NV. hen med en Middelfart af omtrent 10 à 12 Qvml. i Etmaalet. Fra 9°30′ til 3 à 4° N. B. satte Strömmen os Ost hen med afvexlende Fart. Tre Etmaal viste 1 Miil i Vagten, et endog næsten 2 Miles Fart, men

derimellem ligge 2 Etmaal, tilbragte paa 6 à 7° N. B., med næsten ingen Forsætning Ost efter. Paa 3° N. B. ophörte den östlige Forsætning, og den nordvestlige Strömning begyndte atter at indvirke paa Skibet. I det Etmaal, da vi passerede Æqvator, bleve vi forsatte 18′ Nord og 38′ Vest hen i 24 Timer. Paa 8° S. B. sattes vi atter 38′ Vest hen, men derefter ophörte den vestlige Strömning næsten ganske, og imellem Krusensterns-Ö og Tahiti forsattes vi endog lidt Ost efter. Derimod fandt vi en stadig Forsætning Nord hen med en Gjennemsnits Fart af 8 til 10′ i Etmaalet.“

„Reisen varede i 22 Etmaal. I denne Tid havde Strömmen följende Indvirkning paa Skibet:

Nord hen	181	Qvml.
Syd -	4	-
Vest -	239	-
Ost -	127	-

Den östlige Strömning, som vi vare Gjenstand for imellem 9 og 3° N. B., findes ganske rigtig aflagt i Berghaus's Atlas paa disse Paralleler og imellem den 155 og 140° Vest Grw. Meridian, under Navn af „Æquatorialer Gegenstrom“. Vandets Temperatur forandrede sig ikke i denne Strömning fra hvad den havde været Nord for den, hvor Strömmen stadig havde sat NV. hen. Den holdt sig uden Afvigelse paa 20 21° C. Derimod, da den vestlige Strömning atter tog fat paa 3° N. B., sank Vandets Varmegrad pludselig fra 21 til 19°, og Dagen efter, da vi passerede Æqvator, viste Thermometret kun $17\frac{3}{4}$° C. Senere viste det igjen 20 à 21°, uagtet Strömmen vedblev at sætte Vest hen, dog meget svagere.“

Aarsagen til denne æqvatoriale Modström er, saavidt mig er bekjendt, ingensteds oplyst. Det synes heel besynderligt, at der midt i denne almindelige og vedholdende Strömning fra Ost mod Vest, som næsten strækker sig over hele Oceanet, findes et saadant Punkt, hvor en slig Modström med en saa mærkelig Kraft gjör sig gjældende. Jeg overlader Kyndigere at udgranske, hvad der kan foraarsage dette Phænomen, og

skal her kun bevidne dets Tilværelse, som Bekræftelse paa den af Berghaus opstillede Hypothese.

Man vil indsee, at der altsaa under denne Seilads passerede saare lidet Mærkeligt at fortælle om. Den ene Dag gik som den anden, altid med interessante, skjöndt eensformige Forretninger og Iagttagelser. Men da det vilde være forgjæves at haabe, at man kunde opvække samme Interesse i sin Beretning om Vind og Veir, Ström og Sö, Barometer- og Thermometer-Observationer, hos Læseren, om den Sömanden föler derfor, og som tiltrækker sig hans stadige, uafbrudte Opmærksomhed, saa skal jeg afholde mig fra al videre Beskrivelse i denne Retning.

Mandskabets Helbredstilstand var egentlig upaaklagelig. Nogle faa rodfæstede Diarrhoe-Tilfælde undtagne, saa vare alle de Andre fuldkommen helbredede, og vor Sygeliste var sunken ned til et passende Procentantal. Exercits med Canoner og Haandvaaben var nu saaledes indövet, at vi langt fra behövede at holde strængt over de daglige Övelser. De fandt kun Sted to Gange ugentlig, og da i Almindelighed et Par Timer ad Gangen, med fuldkommen klart Skib. Da vi den 27de passerede Linien, lod jeg Kl. 10 Aften slaae klart Skib, og exercere med Canoner samt skyde med Löst. Der blev da gjort 101 Skud med 10 Canoner i 12 Minuter fra Luv Batterie. Vi höitideligholdt paa denne Maade vor Fart over Linien for femte og næstsidste Gang paa denne Reise.

Udenfor Skibet forefaldt lidet eller intet Mærkeligt. Nær Linien mödte vi gjentagne Gange store Stimer af spidssnudede Delphiner, og flere Nætter igjennem saae vi en stærk, pragtfuld Morild. Dette Phænomen forekommer mig i det Hele at være sjeldnere i Sydhavet, end i Atlanterhavet og det indiske Ocean. Den 22 Novbr. saae vi en medgaaende Seiler, som vi antoge for la Lamproie, der skulde afgaae fra Honolulu faa Dage efter os. Vi tabte den snart af Sigte agterud. Dette være imidlertid ingenlunde fortalt som noget Beviis paa Galathea's gode Seilads. La Lamproie var noget nær det ældste Skib i den franske Flaade;

det var en af de saakaldte „Corvettes de charge“ der bleve byggede i Keisertiden under Navn af „Gabarre-écurie“, fordi de vare bestemte til Hestetransport, og havde til den Ende meget store Luger. Neppe havde deres Constructeur tænkt paa, at de skulde faae den Ære at gaae rundt Cap Horn. La Lamproie var bygget 1813, jeg havde seet den 1823 for Cadix, den var altsaa nu 33 Aar gammel.

Jeg kan ikke slippe Beretningen om denne Overfart, uden at omtale det herlige Maaneskin, som faldt i disse Dage. Noget skjönnere, end den tropiske Himmel, belyst af Maanen, som stod saa rund, saa klar paa den skyfrie Himmel, kan man ikke forestille sig. Det er virkelig ikke ganske uden Alvor, at jeg fremsætter den Mening, at man i disse Lande burde vaage om Natten og sove om Dagen, idetmindste naar det er Maaneskin. Solen trækker Skyer op paa Himlen, og sjelden havde vi nogen Dag uden een eller flere Regnbyger; Maanen jager dem bort, den vil have Fred og Ro omkring sig, den vil see det stjernebesaaede Firmament tindre i sin fulde Pragt. Det herlige Sydkors staaer allerede et Stykke oppe paa Horizonten, og mærker Midnattens Time ved sin lodrette Stilling mod Havspeilet. Kun en sagte Brise kruser dette, smaa pjadskende Vover glide stille forbi Skibets Sider, og Maanen afspeiler en glimrende Sölvcolonne heelt ud i den fjerne Horizont.

Den 3 Decbr. Kl. 11 Formiddag fik vi Sigte af Land fra Bramraaen, og Kl. 12 Middag fra Dækket. Det var Krusensterns Ö, som vi löb ind paa og passerede Vesten om, imellem den og Lazarevs Ö, som ligger noget vestligere, men som vi ikke fik Sigte af.

Krusensterns Ö er en af de Atoller eller ringformige Coralformationer, der udgjöre Störstedelen af det farlige, lave Pomotu-Archipel, som ligger östlig for Selskabs-Öernes Gruppe. Det er en langstrakt, ganske lav, skinnende hvid Kyst, hvorpaa Söen bryder med Raseri. Sneehvide Terner flöi frem og tilbage langs Stranden, forresten saaes intet Spor til noget levende Væsen. Öen hæver sig neppe mere end 10—20 Fod over Havets Flade, og trods dens

Palmevegetation kan den derfor höist sees nogle Mile borte. Kun ubetydelige Indsnit afbryde den ellers sammenhængende Skov, der rundt omgiver Öen, og paa dens allervestligste Ende saae vi den hvide Strand hist og her bedækket med uhyre, sorte Klippeblokke, sandsynligviis oprullede af Söen, og strandede paa den faste Grund, som Corallerne have dannet ved lidt efter lidt at voxe op af Havets Skjöd, fra de underjordiske Bjerge, der danne deres Basis. Skjöndt vi passerede Kysten paa $\frac{1}{2}$ à $\frac{3}{4}$ danske Miles Afstand, kunde vi intetsteds opdage nogen Aabning ind til Lagunen, som Öen omringer, ei heller kunde vi, ikke engang fra Veiret, opdage Lagunen selv, eller den lille Ö, som ifölge Duperrey's Kaart skal udgjöre dens Midte. Derimod saae vi tydelig dens östlige Kyst passere forbi og skyde frem bag den vestlige, som da var det haandgribeligste Beviis for, at de laae bag hinanden med et Mellemrum. Da jeg faa Dage efter kom til Tahiti, saae jeg der et nyt fransk Regjerings-Kaart over Pomotu-Archipelet, hvorpaa denne lille Ö i Krusensterns Lagun aldeles ikke findes. Vi fandt Længden, som Duperrey's Kaart angav for denne Atol, fuldkommen at svare med vore Observationer. To Qvml. Vest for Öen loddede vi, men fandt ingen Bund paa 80 Fv. Kl. 6 Eftermiddag vare vi tværs for Sydpynten af Öen. Canalen mellem Krusensterns og Lazarevs Öen er omtrent 8 Mile bred; vi saae intet til denne sidste, uagtet Veiret var fuldkommen klart. Den maa altsaa være ligesaa lav, som den förste. Ved Solnedgang satte vi Cours Syd hen, for at passere Vest om Öen Matia.

Krusenstern og Lazarev-Öerne danne tilligemed Öen Vliegen, det saakaldede Krusensterns-Archipel, og udgjöre den nordvestligste Deel af Pomotu-Archipelet. Denne hele Ögruppe, hvoraf kun meget faa Öer have en vulcansk, derimod de fleste en coralsk Oprindelse, er trods dets Farlighed for Söfarende meget besögt, hovedsagelig af Eventyrere, som med smaa Skibe söge derind paa Perlefangst. Farligheden af dette Farvand bestaaer ikke alene i at Landene ere saa lave og vanskelige at see, eller i de mange Coral-Rev, som man deels allerede kjender og

deels har Ret til at antage endnu findes, uden at man kjender dem, men ogsaa i den alt omtalte Usikkerhed i Vind og Veir, og endelig i Strömmens Uregelmæssighed, foraarsaget ved de mange Modstande af Grunde, som den möder baade i og under Havfladen. Men uagtet alle disse Farer besöges disse Coral-Öer Aar for Aar mere og mere, og paa flere af dem bosætte sig mange Europæere mellem de Indfödte. Stundom tilbyde de ringformede Coraller en lille Aabning, hvorigjennem Fartöier kunne komme ind i Lagunen, som de indeslutte, og her er det da, at Maalet for deres Bestræbelser, Perlemoder og Perle-Östersskallen skal findes. Men stundom er Coralringen heelt lukket; da maa der landes paa den bratte Strand gjennem Brændingen, og Fartöierne bæres da paa Armene eller slæbes over Land ind i Lagunen. Ikke sjelden hænder det, at Perlefiskerne miste deres Skib paa ukjendte Skjær og redde sig i Land paa ubeboede Öer. Da söge de deres Frelse ved at sende Bud med den reddede Baad til Tahiti, hvorfra der da ogsaa snarest mulig afgaaer Hjælp af alle Slags, men det bliver ikkun et Skjæbnens Lotteri, om de ulykkelige Skibbrudne have fundet fersk Vand paa den Ö, hvor de have frelst Livet. Stundom findes denne Livets förste Nödtörftighed, dog altid i brak Tilstand, men endnu oftere findes den aldeles ikke paa disse Öer, som i Forhold til Jordens Tilblivelse endnu kunne betragtes som i deres förste Ungdom. Jeg hörte paa Tahiti flere rædselvækkende Fortællinger om de Lidelser, slige Ulykkelige havde maattet udstaae af Mangel paa Vand. Den större Deel af Pomotu-Archipelets Öer ere imidlertid beboede af en Race, som er beslægtet med Indvaanerne paa Nukahiva eller Marquesas Öerne. Missionairer have alt nedsat sig imellem dem, og, som alt ovenfor sagt, flere Europæere have sögt at gjöre sig en Formue ved at bosætte sig der paa kortere eller længere Tid. De fiske da Perler for egen Regning, og sælge Udbyttet af denne Fangst til de forbiseilende Skibe, som tiltuske sig denne kostbare Vare mod Livsfornödenheder, og ere saare glade ved at finde deres Varer at ligge færdige til Udförsel.

Ved Daggry den 4de saae vi Öen Matia to Streger agten for tværs. Det er et temmelig höit Land, som i sit hele Udseende afviger aldeles fra de Dannelser, vi havde seet Dagen för, og derfor vist ikke bör henregnes til Pomotu-Archipelet, men derimod bör betragtes som en af Öerne i Selskabs-Gruppen. Indvaanerne paa Matia ere af samme Race, som Tahitis Befolkning, og have staaet i stadig Forbindelse med denne Ö, til hvis Konger de vare skatskyldige.

Den 4de om Aftenen ved Solnedgang fik vi Sigte af Tahiti, Oceanets Dronning. Med sine höie Spidser stod den i Horizonten som en eneste lysegraa Masse. Vi vare da omtrent 16 Mile bortfjernede fra den. Da Vinden i disse Dage og navnlig denne Aften var Vesten for Nord, og det er en gammel Erfaring, at Strömmen i disse Farvande retter sig efter Vinden, satte jeg Cours lidt Vest for Venus-Pynten. Med det skjönneste Maaneskin, laber Brise af NV., stode vi ind mod Landet hele Natten, og vare ved Daggry 3 å 4 Mile fra Land, med Venus-Pynten i SV. Strömmen havde altsaa sat os tre Miil ret Ost i. Vi styrede nu SVtV. hen, men efter Solens Opgang fik vi Stille og omlöbende Vinde, hvormed vi laae og dreiede rundt hele Morgenen og Formiddagen.

Vi havde da ret Leilighed til at betragte det hele Land, med sine to höie pyramidalske Bjerge, og med sin rige Vegetation heelt ud til Kysten. Vi saae den sydostlige Deel, der saagodtsom er adskilt fra Hovedöen, kun forbunden dermed ved en Landtunge, som oversvömmes ved Höivande, at tegne sig som en Ö for sig selv, i det den, altsom vi nærmede os vort Maal, traadte heelt bagved det nærmeste Land; en Slette, yderst ude beplantet med en Cocusskov dannede nu den vestligste Pynt. Det er denne, Cook har opkaldt med Navnet Venuspynten. Nogle smaa Blokhuse, omgivne af Jordvolde, skinnede med deres hvide Mure og de fra dem vaiende franske Flag hist og her paa den grönne Bjergskraaning; forresten saaes endnu intet Spor til menneskelige Boliger. Bjergene hævede sig 7—8000 Fod höit i de mest vilde, dristige og sönderrevne Former, men den frodigste Urskov bedækkede dem til deres Toppe

og betog dem deres kolde og öde Udseende. Papëiti-Pynten og dens Cocustræer var endnu ikke traadt frem, men længere borte, ved et milebredt Stræde adskilt fra Tahiti's Nordvest-Kyst, fortonede sig i de barokkeste Contourer Eimeo (Morea), denne Ö hvor Dronning Pomare först flygtede hen for at befrie sig for det franske Herredömme.

Kl. 8 fik vi Brise igjen af NV., styrede VSV., heiste Lodsflag og skjöd et Skud. Men inden han kom ombord, fik vi atter Stille og omlöbende Vinde, Strömmen satte haardt SO. i, saa at jeg maatte vende ud efter, fordi jeg blev sat ind mod Brændingerne, som findes omkring og Ost for Venus-Pynten. Man skal overalt være meget forsigtig ved Anduvningen af Venus-Pynten Öster fra, thi 15 Qvm. ONO. for denne Pynt ligger en Coralbanke, kaldet „banc de l'Artémise", fordi denne Fregat paa sin Verdensomseiling under Capt. Laplace stödte paa den, og kom synkefærdig ind til Papëiti. Der er kun 12 à 14 Fod Vand paa den, og den er aldeles landlös. Det bryder ikke paa den, hvilket jo gjör den end mere farlig, og den findes ikke aflagt i Duperreys Kaart over Selskabsöerne. Kl. 12 Middag passerede vi paa ½ Qvml. fra Revene der fra Venus-Pynten gaaer Vest efter og danne Matavai-Havnen. Kort efter fik vi Lods ombord fra Papëiti, en Franskmand som paatog sig at lodse os ind mellem Coralrevene. Vi maatte imidlertid vente til Kl. 2 E. M., för en stadig Brise vilde tage fat. Ved Hjælp af den kom vi endelig Löbet ind, og mödte her en stor Mængde Fartöier fra alle de i Havnen liggende franske og engelske Orlogsmænd, som alle toge Buxeertoug og bragte saaledes Galathea inden kort Tid til Ankers i 9 Fv. Vand paa Papëiti Rhed imellem de der liggende franske Fregatter og Dampskibe. Indseilingen mellem Revene er meget smal, og bliver især farlig derved, at Strömmen, som altid löber ud, kaster sig meget uregelmæssig i det snevre Löb og kjörer Skibet snart mod læ, snart mod luv Val. Ingen större Skib forsöger derfor Indseilingen, uden med en staaende Brise. Saasnart man er inden for Revene, luver man rask op, klods om en Coralplade, som lades om bagbord, og nu gaaer Coursen

SO. op til Ankerpladsen. I det vi passerede den franske Fregat „l'Uranie“, hvorfra Commandoen vaiede, bleve vi hilste med Musik, som spilte „Kong Christian“, hvilket jeg lod öieblikkelig besvare med „la marseillaise“. Jeg blev strax complimenteret ved Officererne fra alle Skibene og fra den Commanderende i Land, saavelsom fra den engelske Fregat Grampus, Capt. Martin; kort, alle mulige Höflighedsbeviser, som ere Skik og Brug mellem Orlogsmænd, bleve her udvexlede efter den strængeste Etikette.

De paa Rheden liggende franske Orlogsmænd bestode af: 60 Can. Fregatten l'Uranie, Capt. Bonnard, aftaklet og under Reparation for at gaae hjem; 26 Can. Corvetten l'Ariadne, Capt. Dutaillis; Dampskib Phaeton, Lieut. de vaisseau Pradier; Gabarren Fortune paa 18 Canoner, Capt. de corvette Bernard, og endelig Skonnerten Sultane paa een Canon.

Den engelske Fregat Grampus var paa 60 Canoner og var det gamle engelske Linieskib Tremendus: den var altsaa næsten 80 Aar gammel; i Slaget udenfor Brest den 1 Juni 1794 spilte den en Rolle. Nu var den med et Dæk mindre bleven til en ny Fregat.

III.

Ophold ved Selskabsöerne.
Tahiti — Papëiti — Borraborra.
Reise til Valparaiso.

5 Decbr. 1846 til 25 Januar 1847.

Det franske Protectoratflag veiede paa Papëiti's Castel. Hvo som, igjennem de Uveirsskyer, som i de sidste tre Aar have ligget tungt og truende over Europa, og navnlig over vort elskede Fædreland, vil see tilbage til de förste Aar af det henrundne Decennium, vil erindre, at der paa den lille Ö Tahiti i hine Aar foregik Begivenheder, som truede med at tænde Krigens Fakkel mellem de to störste Sömagter i Europa. Kun den franske Regjerings Besindighed, idet den fornægtede Admiral Dupetit Thouars Fremgangsmaade, som havde taget Selskabsöerne i effectiv Besiddelse i den franske Krones Navn, og bortsendt den engelske Consul Hr. Pritchard fra Öen, lykkedes det at afvende den overhængende Fare. Tahiti med Öen Eimeo blev tilbagegivet under Dronning Pomares Scepter, dog vedblev den franske Regjerings Protectorat over dette Kongerige, saaledes som dette havde fundet Sted för hiin Besiddelsestagelse. Den engelske Regjering anerkjendte Protectoratet som factisk bestaaende, men der var ingen engelsk Consul paa Öen. General-Consul Miller, som i denne Egenskab var ansat for alle Öerne i Sydhavet, altsaa ogsaa for Tahiti, havde intet Flag veiende

der, men kun en Consular-Agent for at varetage de Handlendes Interesser og de löbende Forretninger. Dronning Pomare havde paa ingen Maade villet finde sig i denne Afgjörelse af Sagen. Hun flygtede til Rajatea, skrev sit bekjendte Brev til Kongen af Frankrig og Dronningen af England, og snart efter udbröd et almindeligt Oprör mod de Franske. Befolkningen deelte sig i Dronningens Tilhængere, og dem som vare den franske Sag hengivne, og Krig og Blodsudgydelse herjede Tahitis fredelige Skove og Dale. Det var forgjæves, at de engelske Skibschefer — idetmindste efter hvad de sagde — tilraadede hende, i Medför af deres Instructioner, at give efter, saasom hun ikke maatte vente nogen Hjælp fra England. Hun haabede stedse paa bedre Tider, og vedblev sin Modstand, tilskyndet uden al Tvivl af hendes Omgivelse, der bestod hovedsagelig af Missionairer eller deres Tilhængere blandt de Indfödte. Det omtalte Brev fra Dronning Pomare til Dronning Victoria, — dateret 25 Septbr. 1844, Vaiaau paa Öen Rajatea — giver en, sikkert ikke upartisk, men dog, naar man læser det med Critik, ret klar Fremstilling af disse Stridigheders Gang. Den förste Aarsag dertil var den, at de paa Öerne allerede i mange Aar bosatte engelske Missionairer ikke vilde taale deres catholske Embedsbrödres Nedsættelse imellem sig. Med Missionairen Pritchard, som senere blev engelsk Consul, i Spidsen, anvendte de al deres Indflydelse hos Dronning Pomare for at fordrive dem. Allerede i 1838 kom Dupetit Thouars, dengang Chef for Fregatten Venus, efterat han omtrent i samme Ærinde havde været paa Sandwichsöerne, til Tahiti og krævede en Skadeserstatning af 2000 Piastre, saavelsom fuldstændig Opreisning for de Fornærmelser, franske Bosiddende havde lidt paa Öen, navnlig for de Mishandlinger, man havde tilföiet Laval og Caset, to franske Missionairer, som vare komne dertil i 1836, men som man strax havde transporteret ombord igjen, efterat de havde tiltvunget sig Landgang imod Havneregulativets Bydende. Om den Fremgangsmaade, Dupetit Thouars brugte ved denne Leilighed, siger Sydhavsdronningen: „Den Lieutenant, som

bragte mig Brevet, var meget vred, lagde hyppig Haanden paa sit Sværd og spurgte mig, hvorledes jeg turde udfordre en saa stor Nation som den Franske. Mit Folk troede, at denne Lieutenant vilde nedhugge mig med sit Sværd, og de sagde til mig: Fly! Han fortalte mig, at Frankrig havde 60 Skibe ligesaa store, som Dupetit Thouars's Skib. Jeg blev meget forskrækket, og det var först otte Dage, siden jeg havde födt mit sidste Barn". Pomare lovede at betale Pengene, hvorpaa Lieutenanten „blev höflig og gik ombord i sit Skib igjen", men hun flygtede op i Bjergene, for at undgaae at blive de Franskes Fange. Aaret efter kom Capt. Laplace til Öen med Fregatten Artémise. Han kom synkefærdig ind, og brugte en Tid af to Maaneder til med de Indfödtes Hjelp at reparere sit Skib; men da han derpaa laae seilklar igjen, kaldte han Hövdingerne sammen til et Möde, böd dem hæve den Lov, der havde ophöiet den protestantiske Tro til Folketroen, og forlangte afstaaet Stykker Land, hvorpaa der kunde opbygges Bedehuse for de romersk-cathoske Religionsbekjendere. Der gik atter tre Aar hen, derpaa kom Dupetit Thouars anden Gang til Tahiti i 1842. Indtil den Tid, siger Pomare, vare der i Alt kun 9 Franskmænd paa Öerne, deriblandt Skibscaptainen Maurac, hvis Hunds Slagsmaal med Dronningens Hund gav den nærmeste Anledning til de paafölgende ligesaa langvarige som fortrædigende Stridigheder. Constablen Moia, en Slægtning af Dronningen, tog nemlig Parti i Striden og overfaldt Maurac, og da den franske — tidligere amerikanske — Consul Mohrenhaut til Straf derfor forlangte Moia landsforviist, nægtede Dronningen at efterkomme denne efter hendes Mening altfor haarde Fordring. Til yderligere Undskyldning, hvorfor hun ikke efterkom Consulens Fordring om Satisfaction, mistænkeliggjör hun hans personlige Characteer og beskylder ham for at have solgt Snapse ud til hendes Folk, og for at leve med en anden Mands Kone. Disse Grunde synes imidlertid Dupetit Thouars at have fundet ufyldestgjörende; han forlangte 10,000 Piastre, under Trudsel af i modsat Fald at beskyde Byen, og

tvang Dronningen til at underkaste sig Frankrigs Protectorat; og da han Aaret efter kom tredie Gang til Tahiti, og saae Pomare heise sit eget Flag, tog han — som hun skriver, „under det falske Foregivende, at det var et brittisk Flag“ — hendes Land i Besiddelse og erklærede Frankrig for dets Herre. Dronningen flygtede med sine Börn först til den engelske Consul Pritchard, derpaa ombord i „Basilisk“, Captain Hunt. Her blev hun i fire Maaneder, uden at vove at betræde Landjord, skjöndt Skibet, som hun skriver, „laae saa nær Strandbredden, at en Brödfrugt, kastet ud fra Land, vilde have naaet ombord i det“. Endelig blev ogsaa Pritchard kastet i Fængsel. Bruat, den „kongelig franske Commissair hos Dronning Pomare“, deelte derpaa Landet i fire Dele, og gav det til de af Mohrenhaut for den franske Sag vundne Höfdinger: Hitote, Tati, Paraita og Utami, af hvilke den Sidste ikke skal have modtaget noget Vederlag, medens de tre Förste derimod lönnedes med et aarligt Gehalt af 1000 Piastre. Fire andre Höfdinger, som bleve Pomare troe, bragtes i Lænker ombord i l'Uranie; Krigen begyndte mellem Franskmændene og de Indfödte, og Dronningen flygtede over til Rajatea, hvor hun opholdt sig endnu, i Slutningen af 1846.

Det var altsaa under disse Forhold, at vi besögte Tahiti. Gouverneuren paa de franske Besiddelser i Sydhavet, nemlig Marquesas-Öerne, Capitaine de vaisseau Bruat, var tillige fransk Commissair hos Dronning Pomare. Papëiti var hans Residens, og denne lille By var erklæret i Beleiringstilstand*). Hele Kysten fra 9 Miil Ost for Papëiti til

*) Följende reglementariske Bestemmelser bleve mig meddeelte fra Overcommandoen strax ved min Ankomst:

Papëiti den 6 December 1846.

Hr. Captain!

Jeg har herved den Ære at gjöre Dem bekjendt med de særegne Reglementer, som for Öieblikket ere i Kraft her i Papëiti angaaende Fartöiers Fart paa Rheden, som og med Hensyn paa de Personer, der maatte befinde sig i Land.

Der er uhindret Frihed til at circulere i Land og paa Rheden fra Vagtskuddet om Morgenen til Vagtskuddet om Aftenen; endvidere ind-

2 Mile Vest for den var i de Franskes Vold, som vedligeholdt denne Besiddelse ved Blokhuse og befæstede Leire, der strakte sig langs denne hele Deel af Landet. Hele den lille Ö Taiarabu paa Ostsiden, som er forbunden med den store vestlige ved en Landtunge, oversvömmet ved Höivande, var ligeledes i de Franskes Magt, og paa Landtungen var anlagt et Blokhuus, foruden at en Corvet laae fortöiet under Landet og beströg Isthmen. Alle disse Fæstningsværker forsvaredes af en Garnison paa circa 2000 Mand, hvoraf 800 Matroser. Men desuden talte de omtrent 2000 Kanakker*) i deres Rækker, anförte af mægtige Hövdinger, og som under franske Officerers og Underofficerers Veiledning daglig indövedes til dygtige Soldater. De Franske sagde om dem, at de vare overmaade dristige Partigængere og ypperlige til at udföre enkelte Vovestykker, men at de ligesaalidt som deres Landsmænd, hvem de fægtede imod, nogensinde holdt Stand, naar der var Spörgsmaal om at kjæmpe i aaben Mark, eller med de blanke Vaaben. Hele det Indre og den sydlige Deel af den store Ö var i de Indfödtes Hænder, som fægtede for Dronningens Sag, og som af de Franske kaldtes „Insurgenterne“ eller „Indianerne“. Skjöndt næsten altid usynlige for deres Fjender, sværmede de dog saa nær omkring de Franskes Leire og Poster, at disse ingensinde vidste sig sikkre for Overfald, og mangen fransk Soldat eller Matros maatte lade sit Liv paa denne Ö, langt borte fra sit Fædreland, i denne saa höist ulykkelige Krig.

---

til Kl. 9 om Aftenen for civile og militaire Embedsmænd i Uniform. Alle som ere forsynede med en tændt Lanterne, kunne gaae omkring i Byen fra Kl. 8 til Kl. 9 Aften. Fartöier kunne lægge til Land indtil Kl. 9; men efter Kl. 8 skulle ogsaa de være forsynede med en Lanterne. Efter Kl. 9 Aften kan Ingen passere, som ikke kjender Feltraabet. Enhver som vil passere Forpostkjæden, maa först spörge om Tilladelse hos Directeuren for de udenlandske Anliggender.

Malmanehe.

Chef for den Commanderendes Stab.

*) Dette os fra Sandwichsöerne bekjendte Navn har samme Betydning paa Selskabsöerne.

Under disse Forhold var der ikke stor Udsigt til at vort Ophold her kunde give noget meget interessant Udbytte. Man kunde ikke vove sig udenfor de franske Forposters Linie, uden at udsætte sig for at blive skudt eller tagen til Fange af de Indfödte. Man var altsaa, naar man ikke vilde staae denne Risico, reduceret til et saare indskrænket Territorium, og kunde allerhöist gjöre nogle Excursioner til Vands, hvor man altid maatte være tilbage, inden Mörket faldt paa, ligesom man maatte have Gouverneurens specielle Tilladelse til at gaae paa Gaden, efter at Tapto var slaget Kl. 9 om Aftenen. Hvad der virkelig gjorde mig ondt, var, at jeg ikke skulde faae Dronning Pomare at see. Vel havde jeg kunnet besöge hende paa Rajatea, men jeg sporede snart, at dette Besög vilde være den franske Gouverneur ubehageligt, ligesom omvendt det engelske Partie, med Chefen af Grampus, Capt. Martin, i Spidsen, lagde megen Vægt paa at jeg skulde gjöre det. Da der altsaa kunde blive lagt en politisk Betydning i en Sag, som fra min Side aldeles ingen havde, valgte jeg at erklære, at min Reises Formaal, som alene var videnskabeligt, bragte mig til at foretrække at besöge Borraborra, hvis Coralformationer fremböde rigt Stof til Undersögelse, og undgik saaledes al unyttig Omtale dette Punkt betræffende, rigtignok paa vor fælleds Nysgjerrigheds Bekostning.

Efter at have ladet Gouverneuren complimentere ved en Officier, og efter at have handlet om Saluten, hilsede jeg det franske Protectoratflag med 21 Skud, som fra Fortet bleve besvarede. Jeg gjorde derefter de nödvendige Visiter saavel i Land, som ombord i Orlogsmændene paa Rheden, og sögte nu at benytte det korte Ophold, jeg under de forhaandenværende Omstændigheder fandt mig foranlediget til at gjöre i Papëiti, til at see og erfare hvad vi kunde. Papëiti By ligger for störste Delen langs Stranden og har et meget venligt Udseende med sine smaa hvide, straatækkede Steenhuse, imellem de mange smukke Træer, som overskygge dem. Tæt ved Landingsstedet, som er en beqvem og veldannet Bro, ligger en meget stor, anseelig

Bygning, som jeg först tog for en Kirke, da den var smykket med et Taarn og en Uhrskive, men jeg erfarede snart, at det var et Magasin og et Bageri for Tropperne. Et Stykke bag ved dette ligger Gouvernementhuset, en velindrettet europæisk Bygning paa een Etage, med en höi Kjelder underneden. Foran er en aaben Mark, som tjente til Parade- og Alarmplads for de Militaire. Ved denne Plads, et Stykke tilhöire fra Gouvernementhuset, ligger Dronning Pomare's forrige Palads, en stor rummelig Hytte, som nu var benyttet til Stabscontoir.

Indenfor Stranden bestaaer Byen af endeel Huse og Hytter, der — for det meste uden at danne regelmæssige Gader — ligge omgivne af de yndigste Haver i Skyggen af Casuariner*), Cocuspalmer, Acacier og Brödfrugttræer. Mod Ost ender Papëiti i en Landtunge kaldet Fareute, der dækkes af den venligste Cocuslund, men som nu af Franskmændene var overbygget med Smaahytter, og benyttedes af dem til Steenkulsoplag. Den smukke lille Ö Motuta, der ligger midt i Papëiti Havn, og en Tid lang var Dronning Pomare's Residens, havde man behandlet paa en lignende Maade, for at skaffe Plads til de franske Lazarether, og inde ved Stranden laae en fransk Vagt, der, ligesom de mange Krigsskibe i Havnen, og Blokhusene opad Bjergenes Skraaning, kort alt vidnede om at Krigens Rædsler nu ogsaa hjemsögte dette Fredens Hjem.

Iövrigt var det langtfra, at denne havde indvirket trykkende paa Livet og Munterheden i den tahitiske Hovedstad; tvertimod man opfattede Sagen fra den lyseste Side, og Enhver sögte at gjöre sig Livet saa behageligt som muligt. Hist saae man nogle Soldater spille Bolt eller gjöre Kraftkunster, — her stod en anden ledig Klynge og legede Grams om nogle Oranger, medens heller ikke den mere alvorlige Skildvagt forsömte at stikke med Bajonetten efter en af de gyldne Frugter, der netop faldt i hans Nærhed.

---

*) Den os allerede fra Ostindien bekjendte Casuarina, Tropernes Naaletræ, leverer et meget yndet, tungt, fast, næsten kulsort Meubeltömmer,

Hist havde en ærværdig, sölverhaaret og skjægget Veteran samlet sine yngre Krigskammerater om sig: de lyttede opmærksomt til Fortællingen om hans Krigsbedrifter, og den almindelige Latter, der af og til afbröd den for nogle Öieblikke, vidnede om at den var krydret med Skjæmt og Munterhed; — her laae nogle Andre henkastede i Græsset og fjasede og loe med et Par unge Tahitierinder, der havde leiret sig imellem dem. Hist passede en Krigsmand sin lille fredelige Have eller slog en Cocusnöd ned for at fore sit sparsomme Fjærkræ; — her holdt En et Extramaaltid med sin tahitiske Veninde, saa lækkert som Omstændighederne havde tilladt ham at bringe det tilveie, — han deler sin Viinration med hende og tænder derpaa sin lille Pibe, der afvexlende gaaer fra den Ene til Anden. Paa Byens Caffeer — thi ogsaa disse har Franskmændenes Nærværelse fremtryllet paa den fjerne Sydhavsö — paa Restaurationerne og i Verandaerne udenfor dem sadde Officerer og Underofficerer, ofte kun ved et Bord eller en Bænk adskilte fra hinanden, og glemte Savnet af deres Hjem under den overstadigste Lystighed; i Havnen udenfor pagaiede man i Skjorteærmer, med den Elskede ved Siden af sig, i den skröbelige lille Cano; paa Volden, men fremfor Alt paa Corso'en langs Stranden slæntrede, saasnart det blev Tusmörke, Europæere og Sydhavsbeboerinder Arm i Arm, lovede hinanden Kjærlighed og holdt Sprogövelser sammen, indtil Taptoen paa eengang spredte Selskabet ad, og jog Enhver til Sit.

Maaskee undrer En og Anden sig over, at Franskmændene kunde leve et saa inderligt Samliv med Kanakkerne i Papëiti, medens de laae i blodig Feide med deres Brödre, som stode tæt udenfor Byens Volde. Betænker man imidlertid den store aandelige Elasticitet, der paa en saa elskværdig Maade udmærker Franskmanden, og det barnlig godmodige Letsind, der er et Særkjende for disse Sydhavsbeboere, saa vil man indsee, at under daglig Berörelse, Fjendskabet snart maatte udjevnes, og Hadet glemmes imellem dem, og navnlig om Fruentimmerne sagdes det derfor ogsaa, at ikke faa af dem vexelviis löb mellem begge Partier.

Ligesom den hawaiiske Befolkning, saaledes ere ogsaa Selskabsinsulanerne en höi, kraftig, velskabt Race; Fruentimmerne hos disse sidste ere imidlertid smukkere og mere qvindelige, de have finere Træk, blödere Former og en lysere Hudfarve, men ligesom Sandwichsqvinderne store Hænder og Födder. Deres blanke, sorte, men noget stive Haar pynte de med Blomster, og sætte det op i to smukke, korte Fletninger. Tatovering er sjelden her ligesom paa Sandwichsöerne, og de fleste Sædvaner ere de samme paa begge Ögrupper. Fruentimmerne sidde hele Dagen paa Hug paa Gaden og slaae Mundharpen, indtil de endelig trætte deraf hænge den i Örelappen og lade Hænderne falde i Skjödet, eller tage imod den dampende Cigar, der gaaer rundt i Selskabet fra den ældste Kone til det yngste Barn. Husene ere forskjellige fra de hawaiiske Græshuse, Poï saae jeg ikke, dog skal noget Lignende laves af de her i Bjergene voxende Fëi eller Bjergbananer.

De Indfödtes Characteer er venlig, blid og fordringslös, Qvindernes Dyd syntes derimod et mere omtvistet Spörgsmaal, og medens Franskmændene, idetmindste forsaavidt vi vare med dem, aldrig fordærvede sig deres Bord- eller andre selskabelige Glæder med langvarig Trætten om kjedsommelige politiske Æmner, hændte det et Par Gange, at der opstod temmelig alvorlige Rivninger, fordi man angreb En eller Andens „femme“, eller han selv havde faaet Mistanke til hendes Troskab. Forbindelsen med en saadan „femme“ var iövrigt naturligviis kun noget Midlertidigt, og Familielivet meget snart installeret. Vi havde saaledes Leilighed til at gjöre Bekjendtskab med en höist jovial Personlighed, en fransk Lieutenant, der var Commandant paa Halvöen Fare-ute. Hans tarvelige Kanakhytte var indvendig brolagt, og dens eneste Meubler vare et lille Bord, halvanden Stol, en Reol, og et Stillads der forestillede en Seng. Den sidste tjente til Leie for alle de tillöbende Smaaunger, der besögte vor Commandant i Löbet af Dagen; paa Reolen laae noget Töi, et Par Böger, Kopper og Glas, men endelig var det tillige, som han meget höitidelig udtrykte sig,

„mon arsénal“, det vil sige, det var Oplagsstedet for en heel Deel Steen, hvormed Commandanten jog Naboernes Hunde bort, naar de nærmede sig hans kjæreste Huusinventarium, Hönsene, og vilde stjæle Cocusnödderne fra dem. Den hele huslige Indretning, hvor simpel den kan synes, tilfredsstillede fuldkommen vor Vens Önsker. Endeel Fruentimmer fra de lave og farlige Öer, hidkomne med Perlefiskere og nu bosatte her paa Halvöen, boede rundt om i de nærmeste Hytter og vare saaledes underlagte hans Commandantskab. De udmærkede sig fremfor Tahitierinderne ved et silkeblödt Haar og stærkt markerede Öienbrynrande.

Der löber en slagen Landevei gjennem Byen et Stykke fra Strandbredden; den danner Papëiti's fornemste Gade, og fortsætter sit Löb baade Ost og Vest ud i Landet, stedse fölgende Söen. Den skal næsten gaae rundt om hele Öen og er fra Begyndelsen af et Værk, foranstaltet ved Missionairerne, og udfört af de Indvaanere, Mænd og Qvinder, som vare skyldige i denne eller hiin Forseelse, for störste Delen mod den ny indförte christelige Religions, eller rettere mod Missionairernes Forskrifter. Denne tilsyneladende saa fornuftige Foranstaltning, hvorved Forseelser straffedes med Arbeide til Samfundets Velvære, viste sig snart at have de bedröveligste Fölger. Thi da der ikke var physisk Tvang tilrede for at sætte Anordningens Bydende igjennem, saa artede det ud til at de Rige kjöbte de Fattige til at arbeide for sig, og Fölgen blev, at Veiarbeidet udfördes af den fattige Deel af Befolkningen, uden Hensyn til Skyld eller Ukyld. Og da den store Deel af Forseelserne bestod i Brud paa det sjette Bud, saa fulgte atter heraf, at de Synder, som forhen bleve begaaede aabenlyse og ubevidste, nu bleve drevne i Skjul og med Bevisthed, — heraf opstod igjen Angiverie, Hyklerie, Lögn o. s. v. Veien havde været i en meget smuk Tilstand, og forsynet med solide Træbroer over de hyppige Vandlöb, men disse havde Indianerne (med dette Navn skal jeg tillade mig i det Fölgende at kalde den Deel af Befolkningen, som kjæmpede mod de Franske) af-

brændt, i det Haab, herved at forstyrre deres Fjenders Bevægelser.

Jeg blev modtaget af Gouverneur Bruat og hans elskværdige Familie med al mulig Forekommenhed. Han satte strax sine Heste og en Adjutant til min Raadighed, for at jeg kunde foretage, hvad Excursioner jeg önskede, paa det indskrænkede Territorium han regjerede over.

Naar man rider ud af Byen öster efter, befinder man sig, efter at have passeret et lille Vandlöb, der kan betragtes som Byens östlige Grændse, paa den ovenomtalte Vei, men som er tæt indesluttet af det ugjennemtrængeligste Krat. Forgjæves söger man efter de skjönne Græssletter, som Wallis og Cook beskrive som saa yndige, gjennemslyngede af de nydelige Fodstier, overskyggede af de deilige Cocuspalmer, Brödfrugt-, Orange- og Citrontræer, og hvorunder de Indfödtes Hytter laae adspredte, omgivne af deres Plantninger og Smaahaver. Alt dette har undergaaet den störste Forandring. En tyk Underskov af Guava-Planten (Psidium) har bemægtiget sig hele den aabne Grund i Skoven, og i Löbet af de sidste tyve Aar har dette Ukrud saaledes udbredt sig, at det truer med at qvæle al anden Vegetation. Det var i dette Krat, som ingen Fränskmand turde vove sig ind i, at Indianerne i smaa Afdelinger stundom lagde sig paa Luur og ventede paa, at en eller anden fransk Soldat eller Officier skulde passere, hvorpaa de da sendte ham den dræbende Kugle fra deres engelske Bösser. Lykkeligviis vare de kun maadelige Skytter. Men om at forfölge og fange saadanne Mordere, var der sjelden eller aldrig Tale. Kun Knaldet og den blaae Rög mellem Buskene tilkjendegav, at der var en Fjende i Nærheden, og man kunde være vis paa, at han umiddelbar efter sin Gjerning var flygtet ad Stier, som alene vare ham bekjendte, gjennem et Krat, som intet Spor efterlod.

Denne Guava-Plantens Udbredelse er et ganske mærkeligt Phænomen. Der gaves blandt de ældste Missionairer endnu Folk, som priste Tahiti's paradisiske Skjönhed, förend dette, först for 30 Aar siden indförte Ukrud havde grebet

saa frygtelig om sig. Nu kunde ikke engang Svinene æde Overflödigheden ef dens Frugter; den truede med, overladt til sig selv, at undertrykke alt Andet i Löbet af nogle Menneskealdere, og Bruat havde til den franske Regjering indstillet Guavens planmæssige Udryddelse, som en af de förste og nödvendigste Foranstaltninger, hvis man besluttede sig til at tage Öen i Besiddelse.

Efter at have redet omtrent ½ Miil gjennem dette ugjennemtrængelige Krat, og paa denne Vei passeret fem Vadesteder, hvis Broer af Indianerne vare afbrændte, begyndte vi at bestige Bjerget „Arbre de fer“, eller Tahavai. Veien er her hugget ud i Klippen; paa dets Top havde de Franske anlagt en befæstet Leir, med en lille Garnison. Her stode de franske Skildvagter paa den höie Klint, som paa dette Punkt strækker sig heelt ud i Söen, der laae lodret under deres Födder, og saae med længselsfulde Blik ud over Havet, efter deres elskede saa langt bortfjernede Frankrig. En Taare stod i de graae Hugafers Öie, naar jeg spurgte dem, om de vilde have Brev med til Hjemmet, men faa Öieblikke efter fjasede de og loe, og gjorde „bonmots“ over deres Fjender og over sig selv. Fra dette Punkt har man en smuk Udsigt saavel ned over Papëiti Dalen, som over Tahavai Sletten hen imod Venus-Pynten; Nord ud, saa langt Öiet kan naae, seer man Oceanets ubegrændsede Flade.

Fra Bjerget red vi gjennem Tahavai-Sletten til Venus-Pynten. Dette Punkt, der fordum var Kong Pomares Lyststed, hvor Fester, Sang og Dands löd under de fredelige Cocuspalmer, er nu omdannet til en befæstet Leir med et stærkt Blokhuus, hvori en 24-pundig Canon er opsat i andet Stokværk, indrettet til at dreie rundt, og kan saaledes skyde i alle Retninger. Her udholdt 25 franske Soldater, under en Lieutenants Commando, en to Dages Beleiring af 1000 Indianere med tre Canoner. Disse vare imidlertid, lykkeligviis for de Franske, meget slet betjente. Ved et heldigt Skud blev den ene truffet, saa at Tappen blev bortskudt, og den Forvirring, som herved opstod, benyttede den lille tappre Skare, til at styrte ud til et fortvivlet Ud-

fald. De stormede frem med fældet Bajonet mod de forbausede Fjender, kastede dem tilbage, bemægtigede sig Canonen og kjörte den i Triumf ind i Blokhuset, hvor den stod som en glimrende Trophæ fra hiin tappre Vaabendaad. Indianerne vare demoraliserede, og da de paa samme Tid mærkede Uraad fra Papëiti-Siden, trak de sig tilbage til deres utilgængelige Bjergpasse. Hos en brav Officeer, som nu commanderede Leiren, spiste vi en fortræffelig Frokost af friskfangede Fisk, Æg og Frugt, og underholdt os imidlertid höist interessant med de franske Militaire om deres Forhold, deres Lidelser, deres Savn, deres Tidsfordriv o. a. m.

Fra Venus-Pynten red vi videre Ost efter og besögte Pynten Papau-Iti, som er den östligste Stilling, de Franske have inde. Det er et Bjerg, som afskjærer al Forbindelse med den östlige Deel af Öen. Her havde de Indfödte tidligere sat sig fast med tredobbelte Forskandsninger, som vare meget godt anlagte, eftersom de Franske forklarede, i det disse Arbeider havde været ledede af engelske Militaire, som havde taget Parti for Dronningen mod de Franske. Disse Fremmede havde henledet Indianernes Opmærksomhed paa Vigtigheden af dette Punkt, og det var bestemt, at det skulde forsvares til det Yderste. De Franske lode sig imidlertid ikke skræmme. Ogsaa de indsaae Nödvendigheden for deres egen Sikkerhed af at være Herrer af dette Bjerg; de stormede derfor op ad den steile Klippevæg, ad Stier, som kun kunde betrædes Mand for Mand, og gjorde Mine til at trække deres Bjerg-Haubitzer op ad samme Vei. Nu flygtede Indianerne, thi de kjendte fra andre Fægtninger Franskmændenes uimodstaaelige Mod. Toppen af Bjerget blev strax tagen i Besiddelse, Fjendens Forskandsninger slöifede og nye anlagte, som beherske Dalen östenfor under Bjergets Fod. Et Blokhuus er senere blevet opfört. Nu medens vi vare der, arbeidedes der kraftigt paa at sprænge en Vei i Klipperne, som i Zigzag förte derop. Det var en lille Simplons Vei, og forholdsviis et ligesaa svært Arbeide. I dette Blokhuus laae en Garnison af 20 Mand, anfört af den samme brave Officeer, der havde udholdt Beleiringen

paa Venus-Pynten. Jeg beklager, at jeg har forsömt, at optegne den tappre Soldats Navn. Jeg fandt i ham en ligesaa fordringslös som elskværdig Personlighed, der med den störste Simpelhed fortalte om sin Vaabendaad, som noget aldeles Almindeligt. Nu arbeidede han med sine tyve Mand paa Veien op til Blokhuset, hvor de boede og byggede allerede i flere Maaneder. Ud- og Indgang fandt Sted ad en Stige, som de trak op hver Nat. Hundrede Skridt öster efter stod en Skildvagt, det var de Franskes yderste Post; nedenfor Bjerget sværmede Indianerne i Guava Krattet, altid usynlige, men aarvaagne og farlige for Enhver, som vovede sig i deres Nærhed. Det var dette Blokhuus, som vi havde seet fra Söen den Dag vi ankom her. Et Skibs Ankomst var for disse brave Folk en sand Fest; det var idetmindste Afvexling i deres eensomme Liv. Jeg böd Officeren en Cigar. Han takkede mig og tog den, men, sagde han, det passer ikke for os heroppe at ryge Cigarer, der vilde gaae formeget med, Vinden er os for frisk heroppe, der maa en Pibe til, for at det kan holde ud, — og saa plukkede han Cigaren op i Blade og stoppede den i sin korte tilrögede Soldaterpibe og rög nu med stor Velbehag den bedre Tobak, alt som vi spadserede langs Kanten af det steile Bjerg, der staaer næsten lodret over Havet. Dybt underneden os dundrede Brændingen, som svære Sörgeskud, paa de hvide Coral-Rev, der paa dette Sted rage langt ud fra Landet, men ere landfaste med Klipperne selv. Vi kunde herfra tydelig see det bryde paa Artémises Banke.

En anden Excursion gjorde jeg i Selskab med min Ledsager, Mr. Robillard, Gouverneurens Adjutant, i mit Fartöi langs Kysten indenfor Coralrevene, Vester efter til Punavia, et Punkt paa Vestkysten, hvor de Franske ligeledes have en befæstet Leir. Vi passerede flere slige befæstede Punkter, som alt ovenfor beskrevet, og maatte paa denne Tour stedse beundre den skjönne Vegetation, som dækker Kysten. Man roer her i det fuldkomneste Stille med aldeles smult Vande, medens man udenfor seer og hörer Brændingen vælte sig i svære Skummasser mod Coral-Revene. Hvad man paa denne Fart

ligeledes maa beundre, er Havets Bund, som er heel overgroet med Coraller, der spille i de yndigste Farver. Da Vandet er klart som Crystal, seer man Bunden med den störste Tydelighed. Det er virkelig, som om man saae ned paa det mest pragtfulde Blomsterbed, og jeg kan godt tænke mig, at ved Betragtningen af dette magiske Skuespil, kan den tropiske Sols Indvirkning paa en glödende Phantasie skabe og nære Tanken om en fortryllet Verden paa Havets Bund, hvor paradisisk Skjönhed og Lyksalighed venter den, som vover sig derned. Men i Rummet over disse glimrende Coraller vrimler der af Havets levende Beboere, som man seer tumle sig i piilsnar Fart, og imellem dem skyder ikke sjelden den forfærdelige Hai, Sömandens svorne Fjende, sin skarpe, sorte Finne op i Havets Overflade. Dette Syn er nok til at kjölne selv den mest glödende Begeistring. Havde Agnete fra Holmegaard seet en Hai, saa var hun bestemt ikke gaaet ned med Havmanden.

Vi toge fra, borde Kl. 6 om Morgenen, og naaede Punavia, som ligger 2½ Miil fra Papëiti, Kl. 8 Formiddag.

Punavia er omtrent det vestligste Punkt paa Tahiti. Her gaaer en dyb Dal ind mellem Bjergene, som man seer i Baggrunden og til begge Sider, dog mest mod Syd, at hæve sig amphiteatralsk op til Öernes höieste Spidse, stedse bedækkede med den herligste Skov af alle mulige Lövfarver, hvorimellem man hist og her seer en glimrende Sölvstribe at blinke i Solstraalerne, og saaledes forraade en eller anden lille Bjergström, som lister sig ned mellem Busk og Krat, og pludselig stöder paa en brat Fjeldvæg, hvorfra den nu maa styrte ned, oplöst i Skum og Atomer, som da atter samle sig i Punavias Flodleie, der rolig og venlig snoer sig gjennem Dalen.

En lille Landsby af samme Navn ligger ved Strandbredden; nogle Missionairboliger findes midt imellem dem, tæt omsluttende den lille Kirke, der med sit tilstödende Skolehuus staaer overskygget af Cocuspalmer og Brödfrugttræer paa Bredden af den lille Flod.

Erobringen af Punavia Dalen i Marts 1846 var den blo-

digste Fægtning, som de Franske have havt med de Indfödte, en Fægtning, hvori de Franske vel beholdt Valpladsen, men led et ikke ubetydeligt Tab. Gouverneur Bruats Stabschef, Mr. Malmanche, mistede her Benet, den commanderende Landofficier og en Cadet faldt, og en Enseigne de vaisseau blev haardt saaret, alt i Löbet af to Timer. Indianerne havde sat sig fast mellem Bjergene paa et uindtageligt Punkt, og havde sandsynligviis Europæere imellem sig. Indseende Punaviadalens Vigtighed, have de Franske strax sat sig fast der, og anlagt en befæstet Leir, flankeret af tre Blokhuse, beliggende paa Höiderne ind mod Dalens Dyb, hvoraf et bygget alene af Steen, og alle tre meget stærkt forsynede med Artilleri. Veiene op til disse Blokhuse, og den bedækkede Vei som forbinder dem, ere for Störstedelen sprængte ud gjennem Klipperne. Det er vist og sandt, at man, fra det militaire Standpunkt betragtet, ikke noksom kan beundre de Franske her paa Tahiti, naar man seer Alt, hvad de i den korte Tid have udrettet, og betænker, med hvor faa Midler, hvor ringe Arbeidskraft, og endelig at de leve og arbeide under et dem fremmed Climat.

Vi spiste Frokost med de franske Officerer, som her holdt Messe sammen, og som gjorde deres Bedste for at beværte os paa det Fortrinligste, hvilket ogsaa, takket være de henkogte franske Lækkerier, lykkedes dem meget godt.

Efter endt Maaltid, og efter at vor Maler, Hr. Plum, havde taget flere Skizzer, satte vi af igjen, og sögte tilbage samme Vei vi vare komne. Naar jeg har sagt, at vi gik indenfor Coral-Revene, maa dette dog ikke forstaaes saaledes, som om denne Vei var aaben heelt rundt omkring Öen. Coral-Revene slutte sig paa flere Steder umiddelbart til Landet, og her maa man altsaa gaae udenom dem, sögende ud af de Aabninger, som man altid vil finde, hvor en Ferskvands-Udströmning fra Land er kraftig nok til at berövc Havet noget af sin Saltholdighed, hvorfor det altid er ved Mundingen af udströmmende Floder, at der findes de större Aabninger i Coral-Revene, som danne Indlöbene til Havnene ved disse Öer. Men hvor dette ikke finder Sted, seer

Fransk flytteleir — Tahiti.

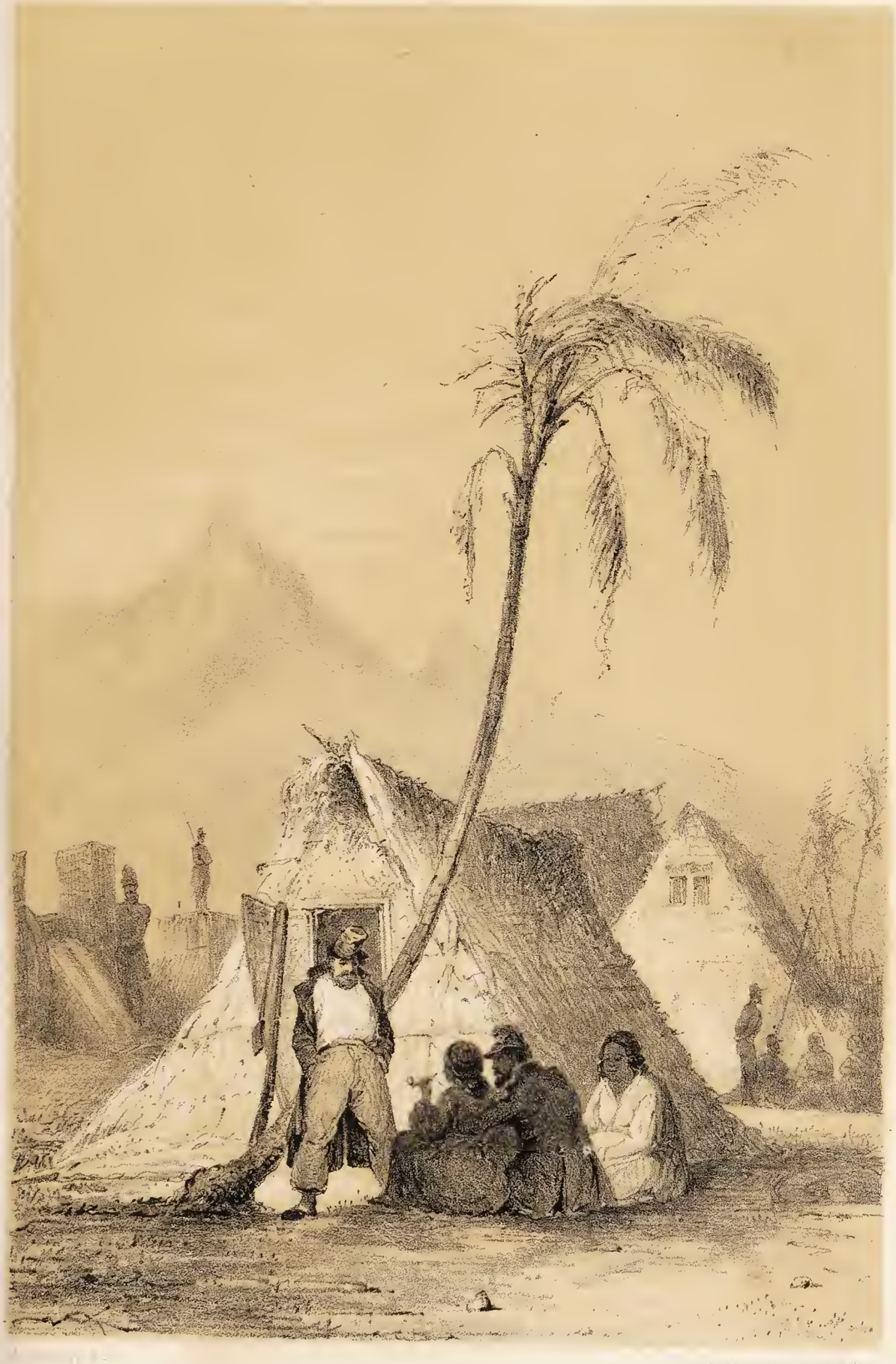

Fransk Hytteleir — Tahiti.

man Corallerne, naar Revene, som ved Tahiti, ere Kystrev (fringing reefs), at bygge op i umiddelbar Forbindelse med Landet. Saaledes er f. Ex. Papëitis og Matavais Havn adskilt ved Revet, som slutter sig omkring og gaaer et Stykke Ost og Vest ud fra Pynten Arbre de fer. Ogsaa paa denne vor Fart fra Punavia til Papëiti maatte vi to Gange söge til Söes, hvor da strax en dyb Rulling lod os mærke Forskjellen af de to Farvande. Men da det var havblikstille og en overordentlig skjön Dag, gik Touren fortræffeligt, kun lidt langsomt, fordi Folkene ikke kunde taale at roe stærkt under den brændende Sol, der trods Solteltet, som man altid har oppe over Fartöierne, brændte dem paa Issen.

Da jeg kom ombord, mödte mig den sörgelige Efterretning, at en halvbefaren Matros, Overflagmand Niels Rohde, var faldet ned fra Storraaen ved Beslagningen af Seilet, havde slaaet Hovedet mod en Canon, og derfra var styrtet i Vandet. Overconstabel Thomas Hansen sprang strax overbord efter ham og bragte ham, endnu levende ombord, men han udaandede sit sidste Suk faa Öieblikke efter. Erindrer man sig de ovenomtalte Haier, saa fortjener Thomas Hansens kjække Daad sikkert at anerkjendes, og jeg föler, at jeg opfylder en ligesaa kjær som hellig Pligt, ved at bevare slige brave Mænds Navne i mine Medborgeres Erindring. Ved hans Hjemkomst erholdt han Medaillen for ædel Daad. Næste Morgen blev den stakkels Forulykkede begravet med al den Höitidelighed, vi formaae ombord. Flagene veiede paa halv Stang paa alle Skibene, saavel franske som engelske, Pastor Hansen holdt en smuk Tale ved hans Grav, og et Kors blev sat over den af hans Kammerater, som saaledes kan tjene til Vidnesbyrd om at en dansk Orlogsmand har været paa Tahiti. Men for de sörgende Forældre og Slægtninge herhjemme er dette kun en ringe Tröst imod Sorgen over den voldsomme Död, og over at hans Been hvile i den fjerne, fremmede Jord, som neppe nogensinde vil blive vædet med nogen medfölende Vens eller Slægtnings Taare.

Naar man gaaer ud ad Veien som löber gjennem Byen

Vester efter, kommer man til en meget kjön Skov, som endnu ikke er saa forvoxet af Guava-Krat, som den Östen for Byen, og som derfor har et venligt Udseende, og tilbyder en höist behagelig Spadseretour. Udenfor Skoven ligger en indhegnet Have, som er anlagt af Fregatten l'Uranies Mandskab, og hvori de have opdyrket en betydelig Deel Kjökkensager, som altsammen groer fortræffeligt i denne velsignede Jordbund. Tæt udenfor Haven ligger en befæstet Leir og et Blokhuus, hvori Næstcommanderende paa l'Uranie commanderede med et Detachement Matroser fra denne Fregat. Matroserne maatte gjöre Soldatertjeneste, og Skibene vare at betragte som deres Caserne.

Man havde forsikkret mig, at Krigen mod Indianerne var factisk endt. Siden Juni Maaned havde intet Engagement fundet Sted. De Indfödte vare kjede deraf, og daglig ankom Overlöbere til de Franskes befæstede Leire. Men desuagtet forefaldt hyppige Alarmeringer. Den 8 December blev jeg Vidne til en Alarmering og Udmarsch af et combineret Corps af Matroser og Soldater under Chefen af l'Uranie, Capt. Bonnards Commando. Da nogle af de Herrer fra Skibet netop samme Dags Morgen havde gjort en Udflugt til Indianernes Leir, var jeg, i Tilfælde af et virkeligt Sammenstöd, ikke uden Bekymring for, hvorledes det vilde gaae dem, og om de fjendtlige Indfödte ikke mulig endog kunde troe at de vare Spioner. De Franskes Udmarsch var foranlediget ved en Efterretning, der var kommen om, at hele Dalen Tahavai var fuld af Fjender, som omringede Byen, og at man hvert Öieblik kunde vente sig et Angreb. Dette var ingenlunde noget usandsynligt. Det var hændet för, at Indianerne havde listet sig gjennem Guava-Krattet aldeles ubemærket og havde overfaldet de yderste Huse i Byen, hvorfra de da havde bortslæbt, hvad Levnetsmidler de kunde faae fat paa. Captain Bonnard drog ud med et Corps paa 400 Mand, hvoraf 150 Mand Matroser, sammensatte af Detachements fra alle Skibene, og 100 bevæbnede Kanakker. De marscherede af i to Afdelinger, den förste Kl. 12½ med Ordre at tage en Bjergvei, i det

Haab at afskjære Fjenden Tilbagetoget, den anden under Capt. Bonnard selv, udmarscherede en Time senere, og skulde da drive Fjenden foran sig; var der ingen Fjende, skulde begge Corps stöde sammen igjen ved Bjerget Arbre de fer. Allerede Kl. 7 Aften kom hele Expeditionen tilbage, uden at have seet en Fjende. Dette var kun, hvad Capt. Bonnard havde forudsagt, og kun en Gjentagelse af hvad der gik for sig een eller flere Gange ugentlig, i det Indianerne ved idelige Drillerier stedse plagede og udmattede den lille franske Besætning paa Tahiti og paa Skibene.

Disse Matroser havde just ikke noget glimrende militair Udseende, — tværtimod — men de havde en ypperlig Holdning, og bare Præget af at være Veteraner under Vaaben. De vare iförte den blaae uldne Skjorte, mörkeblaae Bomuldstöis-Beenklæder holdte op over Lænderne med en Rem, som med det samme bar Patrontasken, en kort Hirschfænger og en Pistol; et löst Törklæde om Halsen, en Hue med Skibets Navn, et Par tykke Sko og Geværet paa Nakken, dermed vare de færdige. Det er naturligviis kun Forholdene, som ere forhaanden, der kunne afgjöre, hvorledes saadanne tillands agerende Matroser skulle uniformeres, udstyres og bevæbnes. Jeg anförer kun dette her, for at vise, hvor hurtig og beqvemt det lader sig gjöre.

Den Tid er ikke saameget fjern, da man i vor Marine med et vist haanligt Skuldertræk talte om alt dette Soldatervæsen, som Noget der var ligesaa uforeneligt med Matrosens Bestemmelse, som med hans Characteer og Tilböieligheder. Nu er den Tid Gud skee Lov forbi, ihvorvel der nok hist og her kan være en Rem af Huden tilbage. Jeg for mit Vedkommende har fra mine tidligste Officeersdage været af en modsat Anskuelse: jeg har været og er overbeviist om, at en större Orlogsmand, som ikke kan stille et velbevæbnet og velexerceret Landgangscompagnie, af omtrent en Fjerdedeel af Skibets Besætnings Styrke, er mangelfuldt organiseret; jeg mener, at dette meget godt lader sig udföre, og at det er enhver Skibschefs Pligt at sörge derfor. Men jeg er ogsaa af den Mening, at hermed kun opnaaes Palliativer.

Den rette Impuls til at naae noget Heelt, noget Fuldkomment i denne Retning, skal komme fra oven.

Indianerne havde deres Hovedqvarteer i to befæstede Leire oppe mellem Bjergene. Den ene hinsides Houtoua-Dalen ikke langt fra Papëiti, den anden vestlig ovenover Punavia. Det var til den förste af disse, at hine Herrer valfartede ud, efter hos „le directeur des affaires européennes„ at have forskaffet sig en skriftlig Tilladelse til at passere de Franskes Forposter, ikke blot for deres eget Vedkommende, men tillige, hvad der tydede paa en ganske særdeles Artighed og Tillid, man viste Corvettens Officerer, for den engelske Missionair, der udbad sig at maatte tage med dem som deres Veiviser. Hr. Rosen, der var en af Deeltagerne i Touren, beskriver den paa följende Maade:

„Vi gik fraborde kort efter Solopgang, men bleve, efterat være komne i Land, först opholdte noget i den franske Vagt, hvor vi stödte sammen med et lille Selskab Nukahivensere — Marquesas-Insulanere — skibbrudne Folk, som vare optagne af et forbiseilende fransk Skib og nu midlertidig bragte ind her, indtil man atter kunde före dem tilbage til deres Hjem. Det var store Folk med funklende Öine og et vildt Udtryk, et smalt sammentrykt Hoved og en stærkt tilbagespringende Pande. En overordentlig omhyggelig udfört, næsten sort Tattovering var udbredt over störste Delen af Ansigt og Legeme: Havfruer, Fisk, Delphiner, Palmetræer, Vaaben og de forskjelligste Arabesker vare tegnede ved Siden af, over og bag hinanden, og aldrig saaes selv de tætteste Streger at være forviskede eller at löbe sammen noget Sted. Det var meget godmodige Mennesker, ligesom alle de Sydhavsbeboere, vi hidtil havde truffet sammen med; da et Par af dem Dagen efter besögte os ombord, og saae den ovenomtalte Niels Rhode, just som hans halv afsjælede Legeme var taget op af Vandet, trillede Taarerne ned af deres Kinder, som om de stode ved En af deres Nærmestes Lig.

Efter vort Besög i Vagten og i en af Papëitis Caffëer, begave vi os henimod Kl. 8 paa vor Vandring, og efter faa

Öieblikke vare vi udenfor de franske Forposter, og inde paa fjendtligt Gebeet. En fra sin Recognosering tilbagevendende Patrouille af fransksindede Indfödte mödte os kort efter; derpaa blev Alt fredeligt, ligesom Naturen selv. Et Par pragtfulde Sommerfugle, — de eneste Arter, Tahiti har at opvise, — sværmede om os i en utrolig Mængde; Skoven var taus og stille, naar ikke dens eneste lille Sangfugl af og til udsendte sine beskedne, tungsindige Toner. Vegetationen, baade Træer og Buske, bestod næsten udelukkende af Guava, kun enkeltviis stod herimellem Rosa chinensis, prangende med sin hibiskusagtige röde Blomst, Tobaks-, Bomulds- og Oleum ricini-Planten, Citron- og Orange-Træer. Ogsaa disse sidste voxede vildt og tiltoge i Hyppighed, eftersom vi kom længere frem. Veien blev stedse snevrere og mere tilvoxet; de enkelte Hytter, som havde staaet her, vare brændte ned til Grunden, og de indhegnede Sukker-, Caffe- og Taro-Plantninger vare, efterat man havde maattet overlade dem til deres Skjæbne, allerede næsten qvalte af Guaven. Mindre Lavastykker fandtes spredte over Jorden, og snart kom vi, — bestandig endnu paa venstre Side af Houtouafloden, — til en sort, nögen Basaltklippe, opad hvis Rand vi maatte klavre tilveirs, for senere at stige ned igjen paa det flade Land. Bjergene, der laae paa hver sin Side af Dalen, havde en temmelig fattig Vegetation. Efter næsten halvanden Times Forlöb maatte vi for förste Gang over Floden; senere gjentoge vi denne Manoeuvre endnu over en halv Snees Gange, inden vi naaede vort Bestemmelssted; vi vadede da i Vandet lige til Knæerne, og Strömningen var stundom saa stærk, at vi havde al vor Balance behov, for ikke, den lange Stang uagtet som vi stöttede os til, at blive kastede om og revne bort med Floden. Efter at være gaaet saa meget som et halvhundrede Skridt frem paa den anden Side af Vandet, fik vi Öie paa den fjendtlige Forpost, en ti, tolv kjække, imposante Skikkelser, bevæbnede med Bösser og Öxer; de havde leiret sig under et stort Træ, og et Fruentimmer stod i deres Midte. Flere af dem lagde

allerede Bössen til Hoften*), for at oppebie, hvad det næste Öieblik vilde bringe; da tilraabte vor Missionair dem en venlig Hilsen i deres eget Sprog, og deres Mistillid forsvandt fuldkommen, saasnart de hörte, at han var en Englænder og vi Danske „Englændernes Brödre!“ Da vi ovenikjöbet forærede Fruentimmeret et Par Ringe og andet Smaanips, var Venskabspagten sluttet imellem os, og to af dem tilböde sig som Veivisere for at följge os op i deres Bjergleir.

De viste os snart den ene Forhugning efter den anden, og hvor der saaledes var opfört Barricader af Træstammer og Steen, fortalte de os gjerne om en og anden fransk Troppeafdeling, som her havde holdt sin natlige Bivouak eller bestaaet Smaaskjærmydsler med dem. Her havde de Indfödte staaet paa Höiden af Bjergene og rullet Klippestykkerne ned over deres fremrykkende Fjender, eller man havde, skjult bag Skovens Træer, kæmpet Mand mod Mand, og de ældgamle Stammer bare endnu mangt et Mærke af fjendtlige Kugler, der senere vare skaarne ud af Indianerne, og saaledes for en kort Tid havde bödet paa deres store Mangel paa Ammunition. Det var nemlig kommet saa vidt med dem, at Steen var næsten det Eneste, de endnu havde at lade deres Bösser med, og disse, der fra Begyndelsen af vare gode gamle engelske Regimentsgeværer**), bleve saaledes mere og mere fordærvede. Hovedkrigen fra fransk Side bestod nu i at afskjære Fjenden saavel Ammunition som Levnetsmidler, og Kysterne bevogtedes derfor paa det Strængeste. Ofte greb man En eller Anden, der om Natten havde listet sig ned til Strandbredden, for at fange Fisk eller hente Saltvand, og det var saaledes kun et Par Maaneder siden, at man paa denne Maade havde bemægtiget sig Hövdingen Tumufau, som man derpaa havde sendt til Deportations-Öen Tubuei, en af „austral islands“, hvorhen hans Kone og Börn vare fulgte ham i Landflygtigheden. Hadet mellem de

---

*) Det er disse Folks Maade at sigte og skyde paa.

**) Mærkerne vare ikke engang tagne ud af dem.

frie og de fransksindede Indfödte var iövrigt meget ulige paa de to modsatte Sider. De Förste nedskjöde uden Barmhjertighed enhver af deres Landsmænd fra Papëiti, som Leiligheden gav i deres Vold, men sneg derimod en af Insurgenterne sig ned til Hovedstaden, da havde han kun meget lidt at befrygte af de derværende Kanakker, og det hændte ikke sjelden, at han opholdt sig flere Dage i Byen og vendte derpaa uskadt tilbage til sine Brödre i Bjergene.

Nogle Fruentimmer, der fiskede i Floden, og i Begyndelsen forskrækkede gave sig paa Flugten, i den Tro at vi vare Franskmænd, vare de eneste levende Væsener, vi mödte paa hele vor lange Vandring. Endelig kom vi over det sidste Vadested, og et herligt Skue aabnede sig for os, idet vi nu traadte ud af Skoven. Tætbevoxede, mægtige Bjerge saae vi her at indeslutte os fra alle Sider, men ligefor hævede sig i flere tusind Fods Höide en kegleformig Klippe, og, som det syntes ikke langt under dens nögne Top, viste en af vore Veivisere os sin lille Hytte, et Udkigssted, hvorfra det tahitiske Flag heistes som Tegn til den fjernere Landsby, i det samme Nu vi traadte frem bag Skovens Træer. Ogsaa Signalraab oppe fra Höiderne udbredte til alle Sider Rygtet om Ankomsten af de fremmede Gjæster.

Over en uhyre Træstamme vare vi passeret for sidste Gang over Floden. Det gik nu opad Bjerget, vi klavrede og greb fat i Rödder og Buske; Fjeldstien var meget steil, og syntes ved stærke Regnskyl at maatte blive ufremkommelig. Kl. 12 vare vi naaede op til det 7—800′ over Dalen hævede Bjergplateau; her sloge vi os til Ro, omgivne af en 30—40 Mænd, Qvinder og Börn, der i störste Venskab og Fortrolighed stimlede om os. Efterat have bænket os i Skyggen af et ældgammelt Træ, i hvis Stamme man havde udhugget Carricaturen af en fransk Officeer, der næsten forsvandt under sin umaadelige trekantede Hat, bragte man os snart nogle Bjergbananer, som vi, i Mangel af den egentlig dertil hörende Sauce af Saltvand og Cocusmelk, spiste med paadryppet Citronsaft, og til Desert fik vi en Ananas, saa god som vore gjæstfrie Venner vare istand til

at byde os den. Deres Savn af Födemidler var kun altfor öiensynligt, og de faa Laser, der endnu hang paa dem, fortjente knap Navn af Klæder; alligevel vare de fast besluttede paa ikke at ville underkaste sig: en Skjæbne, der dog, som vi strax skulle see, rammede dem meget snart, ja vel snarere, end Nogen af os kunde have anet.

Pastor Hansen og jeg skulde være ombord igjen samme Aften, og maatte derfor tiltræde Tilbageveien tilligemed den engelske Missionair. De Herrer Reinhardt og Kjellerup derimod klavrede senere paa Dagen höiere op til Udkigshuset, og derfra til den af over 30 Hytter bestaaende Leir, der laae et Stykke længere inde imellem Bjergene. Man overlod dem strax den bedste Hytte til Natteleie, laante dem sine Kisteklæder, for at de kunde faae törret deres egne, og slagtede, al Indsigelse uagtet, en af de to eneste Höns, der endnu vare tilbage i deres lille By. Da vi kun havde Penge hos os, som intet Værd kunde have for vore Venner under de nærværende Forhold, vare vi ude af Stand til at lönne deres Gjæstfrihed imod os. Efterat være vendte tilbage til vort Skib, forsömte vi imidlertid ikke, gjennem en dem meget hengiven engelsk Missionair, Mr. Thomson, at tilstille dem nogle Klædningstykker, Pynt og andre Smaating, hvormed vi troede at kunne gjöre dem en Glæde og vise dem vor Taknemlighed."

Saavel fra denne befæstede Bjergleir, som fra den anden, Vesten for Punavia, var det at Indianerne gjorde deres Udfald, som især fandt Sted, naar de manglede Levnetsmidler, og dette var ikke sjelden Tilfældet, thi det indre Land af Tahiti, som bestaaer i de höie, næsten utilgængelige Bjerge, er meget lidet beboet og slet ikke opdyrket; det er kun den Strimmel Land, der ligger mellem Bjergenes Fod og Stranden, som var og hidtil er den beboede og beplantede Deel af Öens Jordsmon.

Det lykkedes endelig de Franske nogle Dage efter min Afreise fra Tahiti, den 17 December, at overrumple Indianernes befæstede Leir paa Bjerget Tahavai, i det en Afdeling paa 30 Mand, veiledede af en forrædersk Indianer, gik

ad en hidtil ukjendt Sti op imellem Bjergene, og kom bag paa dem, medens Capt. Bonnard, benyttende sig af den derved i Leiren opstaaede Forvirring, stormede op ad den almindelige Vei, der forresten, som vi alt have seet, ligeledes var en meget utilgængelig Fodsti. Saasnart Indianerne saae, at det vilde komme til Haandgemæng og aaben Kamp, tabte de Modet og overgave sig paa Naade og Unaade. Kun to Indianere foretrak Döden for Overgivelse, og kastede sig i Afgrunden. De Franske marcherede nu over Bjergene til Leiren ved Punavia, som de ligeledes overraskede og bragte til Lydighed. Indianerne svore derpaa Troskab til Protectoratets Fane, udleverede 1000 Geværer, og bleve saa sendte hjem hver til Sit.

Jeg kan ikke nægte, at det glædede mig meget, da jeg i Valparaiso erfarede denne Begivenhed, der gjorde Ende paa al Modstand, og hvorved den brave Capt. Bruat havde faaet den Tilfredstillelse at bringe en saadan Ende paa den falske og ubehagelige Stilling, hvori han ved Begivenhedernes Gang nödtvungen var kommen, forinden han forlod Tahiti; thi allerede medens jeg var der, erholdt han Underretning om, at han var udnævnt til Contre-Admiral og skulde aflöses af Capitaine de vaisseau Lavaud. Det blev almindelig antaget, at Captain Bruats Personlighed var Hovedanstödstenen for Dronningens Tilbagekomst, fordi denne Mand havde været nödsaget til at optræde saa fjendtlig imod hende. Man antog ogsaa, at Lavaud vilde komme ud, forsynet med nye Instructioner. Hun vendte virkelig tilbage, saasnart hun erfarede Bruats Afreise, og siden den Tid har, saavidt jeg veed, Protectoratet over Tahiti været uanfægtet.

Jeg besögte en Formiddag de Indfödte, som vare de Franskes Sag hengivne, deriblandt omtrent 200 Mand fra Öen Borraborra. Man vil maaskee erindre, at de Franskes Besiddelsestagelse af Tahiti, bragte en almindelig Revolution tilveie paa Selskabsöerne. Rajatea erklærede sig for Dronning Pomare, og de Franske foretoge en Expedition imod denne Ö, som mislykkedes. En

Landgang paa Huahine, for at inddrive en Öen idömt Pengemulct af 600 Piastre, maatte ligeledes opgives igjen, efterat de Franske, som Missionairerne paastode, havde liidt et Tab af hundrede Mand. Paa Borraborra udbröd en formelig Borgerkrig, idet endeel af Befolkningen, med Hövdingerne Tafaora og Mei i Spidsen, erklærede sig for de Franske og forlangte deres Protectorat, medens den störste Deel erklærede sig imod dem. De der vare den franske Sag hengivne, vandrede da ud og gik til Tahiti, hvor de toge Tjeneste i den franske Armee. Jeg fandt dem boende i nogle temmelig store Hytter i den östlige Deel af Byen, som man havde givet dem til Caserner. Her sadde de udenfor, som ægte Soldater i Feldten, naar de ikke slaaes og ikke ere paa Post; de loe og fjasede, sov eller spiste Poï, pudsede deres Geværer eller bestilte Ingenting. Det var smukke, velvoxne Folk; en couleurt Bomulds-Skjorte og et Par hvide Beenklæder var deres eneste Paaklædning. Da de erfarede, at jeg vilde besöge Borraborra, tilböd Tafaora at give mig et Brev med til en god Ven af ham, som kunde være mig til Nytte. Jeg modtog dette Tilbud, men senere erfarede jeg af Chefen for den engelske Fregat Grampus, Capt. Martin, at det kun vilde være mig til Skade, en Mening, som jeg ved min Ankomst til Borraborra fandt fuldkommen bekræftet, og jeg holdt derfor Brevet tilbage, hvorved jeg har vundet, at jeg vedlagt kan meddele mine Læsere det i Facsimile, hvorved de da selv kunne bedömme en Borraborra-Hövdings calligraphiske Færdighed, og tillige faae en Idee om disse Folks Sprog.

Der var stor Mangel paa ferske Provisioner i Papëiti. Det var fast ikke muligt at veie en Höne op med Penge, Æg kostede en Frank Stykket, Oxekjöd var ikke at faae. Franskmændene opgive imidlertid ikke saa let deres Smag for at leve godt, og jeg kan forsikkre, at jeg faa Steder har gjort bedre Dinéer, end paa Tahiti ved Gouverneurens Bord, takket være de franske henkogte Sager, som fandtes i uhyre Masser, ja jeg tör sige i hele Skibsladninger, paa denne Plads. Dagen för vor Afreise var der almindeligt

E Tevivi — Porana oe ite Atua mau
Seie tau parau iaoe Sefaa ite atunei au iaoe
tera iho te Bahi Taremani — E ere te Bahi — no
Farani e erehoi to Baratane no Taremani ra. no
reira tena Bahi no tetahi fenua ê Sera tona hinaa
ro. itae atu ai i Borapora na ihaere atu iparau
iaoe e tu u atu oe ie toopae tau taata ei hoe i
te Boti i Maiaoiti ei faaite iana ite ava. ehae
re oia e matai tai tona ia tere itae atu ai i
Borapora na tau ia parau iaoe e horoa atu
oe ie toopae tau taata ei hoe i totera Boti.
e nana iho e horoa atu ite Moni. na te feia i
hoe ite Boti — } Seie te tahi parau iti nau
eiaha e hamani ino i te nana Raatira. e hama
ni maitai atu va no te, Mea aita oia ihaere mai
e haa peapea haere tau ia parau iaoe Tevivi
Paora na oe ite Atua mau

Tefaaora

Sahiti

Na Tevivi Bapeete

Borapora

Mahatape

Gjæstebud for Galathea over hele Papëiti, afdeelt efter det militaire Hierarchies forskjellige Grader. Jeg spiste med nogle Officerer hos Gouverneuren i Land; ombord i Dampskibet Phaeton tracterede de franske Officerer den övrige Deel af Galatheas Messe-Personale; vore Regnskabsförere spiste i Land hos deres franske Kammerater paa eet Sted, anden Classes Underofficerer hos „les seconds maitres“ paa et andet Sted, og vore Soldater-Underofficerer hos de franske Sergeanter i deres Caserner. Alle kom ombord, fornöiede med den Artighed og Opmærksomhed, der var udvist imod dem.

Det var Gouverneurens Modtagelsesaften. Musiken fra l'Uranie var kommen i Land og spilte paa Esplanaden udenfor Gouvernementshuset, hvilket havde lokket en stor Mængde Folk sammen af alle Slags, baade Europæere og Kanakker, baade Mandfolk og Fruentimmer. Der blev dandset adskillige ganske besynderlige Dandse, men da jeg saae den samme Slags Dands igjen paa Borraborra, og der havde bedre Leilighed at iagttage den end her, hvor jeg maatte dele min Opmærksomhed mellem det europæiske Dameselskab inde i Huset og det Kanakske udenfor, saa vil jeg opsætte at omtale denne Gjenstand, til jeg kommer til hiin oftnævnte Ö.

Forresten kunde jeg den Aften antage mig forsat til en Salon i Paris. Pyntede franske Damer, franske Herrer, som gjorde Cour til dem, Ecarté-Bordet omringet af en stor Mængde Spillende og Tilskuere, franske Forfriskninger ombaarne paa franske Porcelains Servicer, kort alt indenfor Husets Mure bidrog til at gjöre Illusionen fuldkommen. Men med et Blik ud af Vinduet var ogsaa det hele Bedrag i denne Retning forsvundet. Her saae man de höie Cocuspalmer at omgive Esplanaden, hist Dronning Pomares Palais, overskygget af Brödfrugt- og Orangetræer; i det höie Græs, midt paa Pladsen, vältede sig den kanakske Ungdom med Raab og Skrig, indtil en fransk Skildvagt med nogle temmelig ublide, men meget tydelige Fodbevægelser, ledsagede af nogle Kraftudtryk, forjog den stöiende Ungdom.

Saaledes som det var, var det hele en interessant Scene. Men Kl. 9 slog Tapto, og dermed var alt forbi. Enhver skyndte sig hjem og ombord, thi Gouverneuren var en stræng Disciplinair.

Jeg saae meget ofte og navnlig hiin Aften den stakkels Capt. Malmanche, som jeg ovenfor har omtalt som Stabschef hos Gouverneuren, og som havde maattet lade sit Been tilbage paa Tahiti. Han havde sin Familie hos sig. Den Uvished, hvori alle de europæiske Damer levede under de bestaaende Forhold, maatte være dem i höieste Grad piinlig. De vidste jo dog ikke, hvad Öieblik deres Mænd kunde falde for Fjendens Kugler, og om ikke Byen endnu Dagen efter ved Overrumpling blev indtaget af de Indfödte, og hvor rædselsfuld havde ikke da deres Skjæbne været?

Det var ved engelske Missionairer, at Christendommen var bleven indfört paa Tahiti. Disse Mænd, forsaavidt de vare blevne paa Öen under den franske Occupation, vare i en meget vanskelig Stilling. Det var en Selvfölge, at de Franske behandlede dem med Mistillid, og de vare, skjöndt tilsyneladende frie, dog i et Slags Fangenskab eller i al Fald under strængt Tilsyn. Man forlangte af dem, at de skulde afholde sig fra al Deeltagelse i de politiske Forhold, og udelukkende beskjæftige sig med deres Embede som Religionens Forkyndere og Lærere. Jeg saae flere af dem, men det var öiensynligt, at de helst undgik enhver Berö-ring med Fremmde. Jeg havde saaledes meget lidet Leilighed at iagttage noget af deres Virksomhed og dennes Följger. En Undtagelse heri gjorde Missionairen paa Ost-Tahiti, der, som en tro Hyrde, havde foretrukket at blive ved sin Hjord, og at virke for den paa bedste Maade, til hvilken Ende han havde anerkjendt Protectoratets Herredömme. Han var derfor strax bleven afskediget af det engelske Missions-Selskabs, og ligesaa öieblikkelig optaget i fransk Tjeneste, samt ansat som den franske Regjerings Præst paa Ost-Tahiti.

De Franske havde forkyndt en fuldkommen fri Religions-övelse, og följelig arbeidede de catholske Missionairer,

som vare ankomne til Öen, af al Magt til deres Formaals Opnaaelse. Efter Englændernes Udsagn skulde disse Bestræbelser være totalt mislykkede, og deres eneste Proselyt være en for nogle Maaneder siden afdöd Hövding-Kone, om hvem man paastod, at hun til den Ende var bleven paa det Frygteligste plaget paa hendes Dödsleie. Denne Relation maa imidlertid ingenlunde tages bogstavelig; den var kun et Udtryk af det bittre Fjendskab, som Forholdene her havde fremkaldt mellem de to rivaliserende europæiske Nationer, og som gjorde sig gjældende allevegne. De i Havnen liggende engelske og franske Söofficerer havde ikke engang gjort hinanden den förste ceremonielle Visit, og Fregatten Grampus betragtedes af de Franske med de skjæveste Öine. Da derfor en Dag nogle af dennes Officeersbesætning vare til et Besög ombord i Galathea, bleve vi Vidner til, at Franskmændene, der allerede vare paa Veien til os, dreiede af igjen, blot fordi de saae det engelske Orlogsfartöi ligge paa Siden af Corvetten, og roede omkring i Havnen, lige til de havde seet dette sætte fraborde. De franske Officerer vare derpaa knap traadte ned i Messen, da ligesom ved en Skjæbnens Ironie to engelske Missionairer kom, ligeledes for at gjöre os en Visit, og nu vare disse ikke at formaae til at fölge ned med, fordi de, som de sagde, ikke önskede at gjöre Selskab med Folk, som de aldrig talte til eller hilste paa. Ja ved Dinéen paa Phaeton tog en fransk Officeer Pastor Hansen tilside og forsikkrede ham, at de engelske Missionairer vare lutter Skurke og Forförere, og at de altid toge de smukkeste unge Piger i deres Tjeneste; „det bedrövede ham uendeligt at maatte saare vor Præst ved en saadan Skildring af Embedsbrödre, men Sandheden kunde han ikke fordölge!“

Jeg havde den Fornöielse Dagen för min Afreise, at see et smukt, stort dansk Skib at komme ind til Papëiti. Det var Skibet „Napoleon“ fra Apenrade, fört af Capt. Bendixen, kommende senest fra Nukahiva (Marquesas-Öerne), hvorfra han blandt Andet medbragte en Præst som de Franskes Fange, men ellers fra Valparaiso. Han var med

Fragtgods for den franske Regjerings Regning. Det var tredie Reise, Capt. Bendixen gjorde i denne Fart, og det var mig en sand Glæde at höre den Roes, som de franske Autoriteter eenstemmig udtalte over denne Mand, og over hans Skib. Det var nu hans Hensigt at söge hjemefter, men paa Veien vilde han anlöbe China, hvorved jeg var istand til at meddele ham endeel Oplysninger, som jeg har det Haab, ere komne ham til Nytte.

At der iövrigt kun var liden eller ingen Handel og Skibsfart paa Tahiti, var en Selvfölge under de forhaandenværende Omstændigheder. Papëiti's Havn var, förend Urolighedernes Udbrud, et Tilholdssted for Hvalfangere, ligesom at Hvalfangsten dreves derfra, i det herboende Europæere gik ud med mindre Fartöier, Skonnerter og Cuttere f. Ex., og bragte Ladning hjem, som da oplagdes og tilberededes færdig til Udskibning i saadanne större Hvalfangere, som kom herind og kun manglede lidt i at have deres Ladninger complette. Denne Industrie, sagde man mig, betalte sig meget godt. Man viste mig en Skonnert liggende i Havnen, som i een Jagttid havde bragt tre fulde Ladninger i Havn fra Farvandet Nord og Vest for Selskabsöerne.

Og hermed skal jeg tage Afsked med Tahiti og dens Beboere. Jeg föler bedre end nogen Anden, hvor mager og lidet tilfredsstillende min Beretning har været over denne Ö, der af alle Reisende beskrives som den skjönneste og interessanteste af alle Öerne i Sydhavet, og derfor har erhvervet sig Navnet af Oceanets Dronning; men det har kun været den uundgaaelige Fölge af vort korte Ophold og Forholdenes Natur.

Fredagen den 11 Decbr. tog jeg Afsked saavel i Land, som paa Rheden, lettede saa Kl. $10\frac{1}{2}$ Formiddag med en frisk östlig Brise, som snart bragte mig udenfor Revene og i aaben Sö, hvor Lodsen gik fraborde. Styrede saa NV. t. V. hen, passerede Nord om Eimeo, og fik Huahine i Sigte ved Solnedgang. Styrede NV. hen til Kl. 1 og derpaa VNV. til Dagen. Havde da Huahine i S. $\frac{1}{2}$ O. og den nord-

ligste af Rajatea Öerne, Taha*) kaldet, i SVt.V. Kl. 7 fik vi Sigte af Borraborra i V. ½ S., 10 Miles Afstand. Men nu faldt den östlige Brise af til heelt Stille og Omlöbende med Regn. Kl. 3 Eftermiddag kom den igjen, men laber; styrede Cours for Borraborra, og var inde under det nordostlige Land Kl. 7 Aften, da havde vi Borraborras höie Pik i SSO., saae ogsaa Atollen Motu-Iti, som var det egentlige Maal for min Reise. Men da jeg ikke havde Lyst at seile ind imellem Öerne i Mörket, og maaskee falde i Læ, dreiede jeg til og holdt gaaende med smaa Slag, Ost for Canalen mellem Borraborra og Motu-Iti, til det blev Dag.

Saavel Rajatea som Huahine og Borraborra havde taget Parti for Dronning Pomare, men siden det mislykkede Forsög mod Rajatea, have de Franske aldeles ikke gjort noget Angreb paa disse Öer. De Engelske anerkjendte ikke, at det franske Protectorat strakte sig længere, end netop til Tahiti og Eimeo, hvorimod de andre Öer skulde være uafhængige. Eimeo var aldeles i fransk Vold; der var ingen Garnison; men Indvaanerne kom daglig i deres Fartöier til Tahiti, og det var fra denne Ö, at Papëiti forsynedes med Levnetsmidler, navnlig med Fisk.

Næste Morgen holdt jeg Cours igjennem det 2 Mile brede Löb, mellem Borraborra mod Syd og Motu-Iti mod Nord, og derpaa Syd efter tæt Vesten om Coral-Revene, som omgive hele Öen Borraborra, til tværs for Indlöbet til Havnen. Dette Indlöb gaaer ret Ost og Vest ind imellem Coral-Revene, og er ikke mere end 600 Alen bredt mellem begge Revene. Coursen ind er altsaa ret Ost, og da Vinden i Almindelighed er östlig, er Löbet meget vanskeligt at komme ind ad. Jeg dreiede til udenfor, heiste Lodsflag og skjöd et Skud, men der kom ingen Lods ud. Da nu Vinden var falden temmelig nordlig, Leiligheden altsaa var taalelig til at komme ind med, og jeg havde Duperreys Kaart ombord, som hidtil havde viist sig saa særdeles tilfredsstil-

*) Taha og det egentlige Rajatea kaldes tilsammen Rajatea-Öerne, fordi de ligge indenfor eet og det samme Rev.

lende, og hvori der findes et specielt Kaart over denne Havn, saa bestemte jeg mig til at holde ind paa egen Haand, og var ogsaa snart inde mellem Coral-Revene. Jeg havde givet Underseilene op, for at være klar til at ankre, men jeg mærkede snart, at Strömmen satte haardt ind paa det sydlige Rev, satte derpaa Underseilene paa igjen og forcerede ind forbi Revene. Loddet gik stadig. I Duperreys Kaart findes ingensteds i Löbet mindre end 10 Fv. Vand, og midt i Löbet 20 til 25 Fv. Jeg blev derfor meget ubehagelig overrasket, ved pludselig at faae 4 Fv. Vand, men herved var intet at gjöre. Vi maatte ind, og da Underseilene kom paa, vare vi snart igjen paa 20 à 24 Fv. Vand. Just som vi vare Löbet inde, skrallede Vinden til heel östlig, saa at vi ikke kunde lægge et Coral-Rev fra os, som stak ud paa Sydsiden fra en Ö, som laae paa Coral-Revene. Lod derfor Ankeret falde paa 15 Fv. Vand. Loddede rundt om Skibet: paa halvanden Cabellængde agten for os var der kun 3 Fv. Vand, og paa Kanten af det Rev, som jeg var ankret for, aftog Dybden i eet Kast fra 15 til 2 Fv. Nu fik vi Lodser nok ombord, blandt andre en gammel Engelskmand, som var bosiddende her. De havde taget os for en fransk Fregat, og derfor havde de ikke villet lodse os ind.

Paa den Ankerplads vi laae, kunde vi ikke blive liggende. Förte derfor et Varp ud i ONO., varpede os to Cabellængder op, satte saa Seil; men da Varpet ved Sveining var kommet over vor Botelur, maatte vi kappe det fra os, faldt af og seilede os nu ind i Havnens sydlige Deel, hvor vi ankrede tværs ud for den, med en Missionair-Kirke forsynede Landsby Vaetapi, som laae ved Strandbredden, venlig omgivet af den herligste Skov af alle mulige tropiske Træer og Væxter. Paa denne Ankerplads peilte vi

Borraborra SV. Huk i . . . . . S. 4° O.
Tubu Iti SO. Huk i . . . . . S. 4° V.
- - Nord Huk i . . . . . N. 87° V.
Vaetapis Missionair-Kirke . . . N. 77° O.

Saaledes som vi her laae, havde vi det höie Bjerg Pahia, med sin enkeltstaaende pyramidalske Pik, ligefor os, og

tilsyneladende lige over Hovedet paa os. Det varede flere Dage, för jeg kunde vænne mig til at see dette Monstrum, — paa hvis Top, der altid hvilede nogle mere eller mindre tunge Skyer, — ligesom at see ned paa Dækket til os. Saalænge disse Skyer hang fast paa Pahia, saalænge, sagde Indvaanerne os, havde man godt Veir i Dalen og Havnen, men saasnart de lösnede sig og kastede sig ned ad, kunde man være vis paa, at faae ondt Veir.

Öen Borraborra kan betragtes som et eneste Bjerg, der skyder op af Havets Skjöd. Dets höieste Punkt Pahia danner en meget steil Spidse, som rager höit op over de övrige Dele af Öen, der i forskjellige Retninger, snart som langstrakte Höidegrupper, snart i mere skarpe Dannelser, gaae ud fra hiin Pik og strække sig, aftagende i Höide, men stedse stærkt bevoxede med Skov, ned mod Strandbredden. Denne er lav, og danner, ligesom det er Tilfældet paa Tahiti, et frugtbart Belte omkring hele Bjerget.

Rundt omkring Borraborra og flere mindre Öer gaaer en Ring af Coral-Rev, som, hvor de hist og her staae over den höieste Vandstand, ere begroede med Cocuspalmer. Det Hele har Udseende af en stor Atol, i hvis Midte Borraborra og de omliggende Smaaöer först i en senere Tid have hævet sig af Havets Skjöd. Coral-Ringen har kun en eneste Aabning, den oven beskrevne Indseiling. Herved dannes altsaa en Havn heelt rundt om Öen, som imidlertid kun kan benyttes af större Skibe paa Vestsiden, hvor Dybden er afvexlende fra 15 til 20 Fv. Lige for Indlöbet ligger en temmelig fremspringende Pynt, der, saa at sige, deler Havnen i en nordlig og en sydlig Deel, men begge ere omtrentlig lukkede, den Förste for Nord- og den Sidste for Syd-Enden, idet Coral-Revene her saa godt som slutte sig fast til Landet, eller idetmindste ere saa höit opgroede, at der ingen Fart kan være om til Ostsiden af Öen med andet, end mindre Fartöier og Baade.

Da jeg under Indseilingen havde fattet Mistanke til Duperreys Kaarts Paalidelighed, benyttede jeg vort Ophold her til at lade oplodde en Deel af Havnen og navnlig Ind-

löbet. Det viste sig da, at der midt i dette var en Barre tværs over mellem Revene, hvor Dybden pludselig aftog fra 12 til 4 à 5 Fv., og derpaa strax efter igjen steg til 9, 12 og 20 Favne Vand. Endvidere fandt vi, at der fra Nordost-Spidsen af en lille Coral-Ö, som Duperrey kalder Tubu-Iti, beliggende paa Coral-Revene selv, löber et Rev ud, paa hvis Yderkant det pludselig grunder op fra 15 til 2 Favne Vand. Alle disse Lodskud og nye Rev ere blevne aflagte i det Exemplar af Duperreys Kaart, som vi havde ombord, udlaant fra det store kongelige Bibliothek. Mærket for Indseilingen er at bringe Bjerget Pahia i O.t.S., og da styre denne Cours. Man vil da have Bjergets höieste Spidse overeet med den Kam af Bjerget, som löber ned fra Piken Vest efter. Löbet er ikke mere end $2\frac{1}{2}$ Cabellængde. Det tegner sig skarpt med stærk Brænding paa begge Sider, dog mest paa Nordsiden, medens der paa Sydsiden sees nogle törre Plader, hvorpaa ligge nogle store Steen.

Min Hensigt med at anlöbe Borraborra's Havn var, at give de Herrer Naturforskere Leilighed til at undersöge Coral-Revene og navnlig at besöge Atolen Motu-Iti. Jeg var saa heldig, ved Hjelp af den ovenomtalte Englænder, at faae fat paa en lille Cutter med Dæk i, tilhörende en Amerikaner, og med dette Fartöi afgik Naturforskerne Behn, Reinhardt og Thornam den 14 Decbr., for at gjöre denne Excursion.

För de seneste Uroligheder havde Borraborra 800 Indvaanere, deraf havde de 200 taget fransk Partie og vare udvandrede til Tahiti. De 600 tilbageblevne Landsmænd havde svoret at dræbe dem alle, hvis de kom tilbage, og vare, saa sagde de idetmindste, bestemte paa at forsvare deres Ö og sig selv til sidste Mand, hellere end lade den komme under fransk Herredömme. De havde til den Ende anskaffet sig adskillige Canoner, dem de arme Folk havde betalt engelske Speculanter i dyre Domme, en af dem alene med 90 Sviin. Disse Canoner havde de transporteret op paa Bjerget Pahia, hvor de havde udvalgt et fast utilgængeligt Punkt og der dannet en befæstet Leir, hvorhen de da

vare tilsinds at trække sig tilbage med hele Befolkningen, dersom de skulde blive angrebne af de Franske. Den Dag, vi ankom, vare allerede alle Fruentimmer og Börn sendte derop, da de troede, vi vare en fransk Fregat. Men da de saae, at de havde at bestille med venskabeligsindede Folk, fattede de snart Tillid igjen, og da jeg kom frem med et Brev fra Chefen af Grampus, Capt. Martin, til de förste Höv-dinger paa Öen, saa var vor Modtagelse saa venskabelig som mulig. Det her fra gamle Tider herskende Taio-For-hold, hvorved To deelte Eiendom og skiftede Navn med hin-anden, syntes fuldkommen at være forsvundet fra disse Öer; men hvad der dog endnu mindede derom, var mange af de Indfödtes Hang til ganske særdeles at slutte sig til en En-kelt iblandt os, og da at stadfæste denne Venskabspagt ved gjensidige Tjenester og Foræringer.

Vi laae med Corvetten omtrent 1000 Alen fra Land, tværs for den lille Landsby Vaetapi, som vel kan betragtes som Borraborras Hovedstad. En lille Landingsbro er an-lagt ud over Coral-Revene, og fra denne kommer man strax ind paa en meget kjön lille Vei, som slynger sig langs Strand-bredden, og ved hvis Inderside de smaa Hytter ligge adspredt i Skyggen af en Skov, ved hvilken man, naar den var no-get mere tilgroet, og naar ikke ogsaa Brödfrugttræet her var föiet til Naturens övrige Rigdom, kunde troe sig hen-flyttet til Pulo Milu-Havn paa de nicobariske Öer; selv Barringtonia'en hæver sig her stolt med sin kæmpeagtige Lövhvælving, og sine hvide korsformige Pragtblomster. Guaven begynder allerede, ligesom paa Tahiti, at gribe for-uroligende om sig i hele den Dal, der trækker sig som et Belte omkring Foden af Bjergene. Alle Huse vare ned-brændte og endeel Cocuspalmer omhuggede under den fran-ske Occupation; de midlertidig opförte lave Hytter vare aabne til alle Sider og kun tækkede med Cocusblade. Nogle smaa Vandlöb risle herigjennem, og söge ud imellem Stenene paa Strandbredden. Det indvendige Rum var tomt, Matten, som laae paa Gulvet, tjente til Leie, og af Huusgeraad saaes lidet eller Intet. En Indhegning omgav hver Hytte og dens

Cocustræer, for at beskytte dem mod de omlöbende Sviin. Gjeder havde der været nede paa Lavlandet, men da de anrettede for megen Skade, havde de Indfödte sluppet dem lös, og de levede nu i vild Tilstand mellem Bjergene. Sviin og Fjærkræ var her i temmelig Overflödighed, derimod havde Franskmændene taget alt Hornqvæg med sig, paa Missionairens Ko og Tyr nær. Frugter, Cocusnödder, Oranger, Yams, Bananas, Rödder og Roer fandtes i störste Mængde.

Tæt ved Stranden laae Kirken og tæt ved den Skolen. Den sidste var et simpelt Skuur, uden mindste Ydre og med aabne Vægge, egentlig kun et Tag baaret paa Piller; Kirken var heller ikke uden af Træ, men i al sin Simpelhed ganske net, og bygget paa de Indfödtes egen Bekostning. Der fandt hverken Gudstjeneste eller Skoleundervisning Sted i de Dage vi vare her. Derimod forsamlede Befolkningen sig paa Pladsen udenfor, og under disse Bygningers Tage, hver Eftermiddag naar mine Folk fik Landlov, og nu tilbragtes Tiden til Solnedgang med Leg og Dands, Sang og Lystighed.

Ikke langt fra Kirken ligger Missionairboligen, en noget anseeligere Bygning, med et Vænge foran, hvorpaa der græssede den ovennævnte Ko, den eneste i sit Slags paa hele Öen. Missionairen Mr. Richardson havde boet her i 8 Aar og havde i den Tid föröget sin Familie med 8 Börn. Han var til min Forundring en, idetmindste tilsyneladende, ligegyldig Tilskuer ved alt hvad her gik for sig.

Strax ved vor Ankomst og senere hver Dag, og saagodtsom hele Dagen, havde vi talrige Besög af Öens mandlige Befolkning. Det var, ligesom deres Brödre paa Tahiti, store, smukke, velvoxne Folk, med et godmodigt, men som oftest mörkt, melancholsk Udtryk. Mange iblandt dem vare kronragede. De vare næsten alle paaklædte i et Par tynde Beenklæder og en Skjorte, og flere af dem förte et braaget, stribet Stykke Töi om Livet, aldeles som Malaiernes Sarong. Tapoa, Kongen paa Borraborra, var fraværende, man sagde os, han var taget til Rajatea for at besöge sin gamle Ægtefælle, Dronning Pomare, fra hvem han var ble-

ven skilt, fordi Ægteskabet var barnelöst. I hans Sted regjerede en Hövding Matéha, som strax kom ombord og gjorde sin Opvartning. Der var imidlertid, hvad det Ydre angik, intet der tydede paa denne hans Værdighed. Han havde til sin övrige Pynt föiet en bruun Stoffes Frakke, og en rund Filthat efter almindelig europæisk Dannelse, der klædte ham saare ilde, og gav ham ligere Udseende af en couleurt Leietjener paa et Hotel, end en mægtig Hövding paa en Ö i Sydhavet. Han stod i saa Henseende langt tilbage for Hövdingen Tevivi eller Papáoa, en gammel Mand, men en Kjæmpeskikkelse, der havde ifört sig et hvidt, næsten österlandsk Costume, og udmærkede sig ved et overordentlig ædelt Udtryk. Benævnte Frakke var formodentlig en fælleds Eiendom mellem de gode Folk, idetmindste var det Tilfældet, at da nogle Dage efter Harriau, en anden Hövding, som vaskede for os, kom ombord for at hente sine Penge, saa havde han Frakken paa, som generede ham betydelig, da han var et godt Stykke större end Vice-Kongen. Til denne sin Stads var han barbenet, og blev uendelig lykkelig, da en af Officererne forærede ham et Par lodne Stövler.

Dagen efter min Ankomst underrettede Vice-Kongen mig om, at han ifölge Landets gamle Skik havde samlet en Foræring til Skibet, og bad om, at jeg vilde lade den afhente, da Alt laae samlet ved Landingsbroen. Jeg sendte da ind og fandt en ikke ringe Mængde af levende Kræ, deriblandt fire Sviin; endvidere Oranger, Cocusnödder, Bananas, Yams, Roer og flere andre Slags Grönt, som alt blev taget ombord og forskaffede mine Folk et forfriskende Maaltid. For efter Evne at gjöre Gjengjæld for denne Höflighed, indböd jeg Vice-Kongen og de övrige Hövdinger med deres Damer til at besee Skibet og spise Frokost hos mig næste Dag. De kom da ombord, vel omtrent 12—14 Mandfolk, men kun eet Fruentimmer, som var Vice-Kongens Frue, en ret kjön, ualmindelig lille Person, paaklædt paa europæisk, det vil sige, at hun havde en Kjole paa, som sluttede om Livet, et Törklæde om Halsen og en Straahat

paa Hovedet. Efter at de havde seet sig om i Skibet, kom de ind i Kahytten til Frokost. Jeg tracterede dem med Svinesteg, Bröd og Viin, men da jeg saae, hvorledes de brave Folk toge til Flasken, lod jeg Vinen blande med Vand, da det ingenlunde var mig ligegyldigt, at have hele Borraborras adelige Befolkning liggende drukken i min Kahyt. Her var i Sandhed ingen Tale om Teatotalisme eller nogensomhelst Frygt for, hvad Missionairen vilde sige til det, thi den gode Hr. Richardson med Frue vare ogsaa mine Gjæster, og saae paa den hele Scene uden mindste Anfægtelse. Efter endt Frokost bragte jeg dem alle hen til et Bord, som jeg havde opdækket med en ikke ubetydelig Mængde Foræringer. Det vil nemlig erindres, at der var medgivet Expeditionen en stor Mængde Isenkram- og Bomuldsvarer til Foræring og Omtuskning med de Indfödte paa de forskjellige Steder, vi maatte anlöbe. Da nu Borraborra var det sidste Sted, hvor der kunde blive Spörgsmaal om Sligt, lod jeg alle disse Sager pakke ud, og uddeelte nu til höire og venstre Öxer, Knive, Saxe, Sauge, Glasperler, Bomuldstörklæder, Flitterstads af Örenringe, Fingerringe, Halsbaand, brogede Billeder, Speile, og mange andre Rariteter af samme Art. Den gode Missionair med samt Kone og Börn, vare ikke Kostforagtere ved denne Leilighed, men toge deres Part af hvad der blev uddeelt. Nogle Uhre, som virkelig kunde gaae, vare i Særdeleshed Gjenstand for Beundring, og bleve forærede til Vice-Kongens Frue, men han selv fik et Gevær med Bajonet, hvorover hans Glæde var öiensynlig, ihvorvel jeg maa tilföie, at den ingenlunde yttrede sig paa nogen barnagtig Maade. Denne Fest varede meget længere, end jeg skjöttede om; længe efter at jeg havde faaet Missionairfamilien vel fraborde, tumlede de Indfödte sig omkring i Skibet, snart oppe, snart nede, dandsede efter Musiken, som spillede paa Skandsen, og vare i det lykkeligste Lune. Jeg tör sige, at Galatheas Nærværelse forskaffede dem en af de gladeste Dage i deres Liv.

Fra Landsbyen Vaetapi og op til den befæstede Leir

paa Bjerget Pahia förte to forskjellige Veie, den ene, der strax dreiede ind imod Öen, gaaende gjennem et meget skovgroet, dog ingenlunde ufremkommeligt Terrain, den anden der fulgte et langt Stykke langs med Stranden og först fra den paa Nordsiden liggende Landsby Fa'anui vendte sig ind mod Bjerget. Hver Dag foretoges disse Vandringer af Corvettens lille Reiseselskab, og jeg forsömte heller ikke en Morgen at begive mig paa denne Udflugt i den gode Mr. Richardsons Følge.

Vi gik ud Nord efter langs med Vandet, gjennem venlige Vænger og mere eller mindre aabne Skovpartier. Det Eneste, der i Begyndelsen tildrog sig vor Opmærksomhed, vare de smaa Ansamlinger af fuldkommen fersk Vand, der flere Steder fandtes ikke mere end nogle enkelte Alen indenfor Strandbredden. En dybt indskjærende Bugt nödte os til at vade igjennem denne over paa den anden Side af Vandet; her fortsattes Fodstien igjen, og tæt ved dens ene Side mödte vort Öie snart nogle lodret opreiste Coralfliser: det var en hedensk Hövdings Grav. Et Stykke længere hen stode de faa Levninger af et gammelt Offersted, en „Morai", for Guden Ra'a, en ond Aand, der kun lod sig forsone ved Menneskeblod. Det har engang været en meget betydelig firkantet Steensætning, og den gik dengang næsten lige ud til Vandet; nu er den for störste Delen revet ned af Menneskehænder eller bortskyllet af det stormoprörte Hav. En underjordisk Gang löber herfra op til en lille Saltvandssump i en Dal længere inde paa Öen. Træ-Gudebilleder pyntede med Blade, Cocusnödder o. a. dsl. fandtes forhen paa Moraierne, saavelsom i de Indfödtes Boliger, paa disse Öer; nu ere de tilintetgjorte af de Christne, tilligemed de fleste övrige Minder om den forbigangne Tid.

Da vi igjen nærmede os Hytterne, bleve vi nogle Canoer vaer, der stode paa Land, tildækkede med Matter, og fyldte med en stinkende, bruun, grödet Masse. Det var den raspede Cocusnöd, der, efter at have henligget nogen Tid, havde undergaaet en Forraadnelsesproces, under hvilken störste Delen af Olien allerede havde udskilt sig paa

Bunden af Fartöiet, medens Resten med Lethed lod sig presse ud af denne Vælling. I Mangel af Möller maa dette vistnok indrömmes at være en ret sindrig Oliefabrication, og der synes ikke at gaae synderlig tilspilde ved den.

En uafbrudt Spectakel, som vi i nogen Frastand havde antaget for den samme evindelige Trommen, vi havde godt af hele Dagen i Vaetapi, vakte imidlertid vor Nysgjerrighed og förte os ind i den Hytte, hvorfra Larmen udgik. Vi saae da her 5—6 Fruentimmer sidde paa Hug paa Jorden og fabrikere Tapa. Foran dem Alle laae en meget lang Bjelke, og ovenpaa denne igjen havde Enhver udbredt for sig et Stykke Bark, som hun uafladelig bankede med en Træknippel fra venstre til höire og fra höire til venstre, medens hun af og til flyttede Stykket nærmere eller længere fra sig, for at det kunde blive ligelig gjennemarbeidet paa alle Steder. Barken til denne Tapa var taget af Brödfrugttræet, da Papiirmorbærtræet, hvis Bark fortrinviis egner sig til Fabricationen af dette Töi, ikke findes paa Borraborra. Det, som disse Fruentimmer her forfærdigede, var bestemt til en Present for deres Konge Tapoa, saasnart han kom tilbage fra sit Besög hos Dronningen paa Rajatea. — Hytterne indeholdt saare lidet Seeværdigt, i en af dem hang en Krigshue, der ikke uden Smag var sammeusat af Fregatfuglens Fjær. Ret mærkeligt var det at see de Indfödte fange Fisk, deels ved at kaste Spydet efter dem, deels ved at mede dem med en Perlemoerskrog, hvilken de lode hoppe som en Flyvefisk i Overfladen af Vandet.

Landsbyen Fa'anui ligger ved en dyb Bugt, som er stærkt overgroet af Coraller. Veien slynger sig herfra gjennem en aaben Mark af Taro, Mais og forskjellige Havevæxter, derpaa stiger den opad det skovklædte Bjerg, indtil man paa 7—800′ Höide kommer op paa den frit fremragende nögne Steen, det saakaldte Pari. Den paa Ostsiden af Öen liggende Landsby Anau kom her tilsyne paa Sletten under vore Födder, det solbelyste Hav mellem den og Coralrevet var saa speilblankt, saa klart og saa forunderlig lyseblaat, at det i sit Slags var noget af

det Deiligste, jeg veed at have seet, og længere borte i det Fjerne fortonede sig Öerne Rajatea og Taha, Tupai og Maupiti. Over den stenede Klippe förte ligesom en naturlig Trappe endnu et kort Stykke tilveirs; derpaa kröb vi gjennem en lille Dör ind i den med et betydeligt Brystværn omgivne Bjerglandsby, Öboernes Tilflugtsted under den franske Occupation. I August 1844 havde först Dampskibet Phaeton indfundet sig ved Öen, senere var det blevet fulgt af Fregatten l'Uranie eg Skonnerten Sultane. De havde opfört et Blokhuus pea Borraborra og lagt franske Tropper i Land, men havde endelig opgivet Besiddelsen igjen og forladt Öen tilligemed dem af de Indfödte, der havde sluttet sig til deres Parti. De Indfödte flyttede nu ned til Kysten igjen, men endnu under vort Ophold her befandt sig Alt i et Slags Oplösningstilstand, og endeel af de Gamle havde man ladet blive oppe i Bjerglandsbyen. Brystværnet, som omgjerdede den, var gjennemboret med Skydehuller, og i nogle aabne Skure stode deres Canoner, efter Mr. Richardson's Opgivelse tolv i Tallet, medens jeg dog ikke fik Öie paa flere end fire, der alle beströg Landsbyen Anau og det derom liggende Terrain. Et maaskee nok saa farligt Vaaben, som disse Canoner, dannede de store Dynger af Steen, der laae opstablede hist og her indenfor Brystværnet, bestemte til at væltes ned over Fjenden, saasnart han skulde gjöre Forsög paa at storme Bjerg-Byen. Denne bestaaer af 30—40 Hytter med et stort Bedehuus i deres Midte; omkring og imellem dem laae de rigeste Plantninger af Bananas, Batater, Brödfrugt, Tobak, Guaver, Popeier, Oranger, ja endog enkelte Cocuspalmer, og en Udsultning af Leiren var saaledes neppe tænkelig. Hvorvidt den skulde kunne tages ved Storm, maatte naturligviis beroe paa den Styrke, man vilde anvende, og det Ofser, man agtede at bringe for dette Öiemed; dog var Stedet af Naturen meget godt befæstet, og navnlig den Skovvei, ad hvilken jeg vendte tilbage til vor Ankerplads, var overordentlig steil. Veiret var i disse Dage meget ustadig,

indflættede i det sorte Haar, som de forstode at sætte paa en saare klædsom Maade, og i alle deres Stillinger havde de en vis Ynde, som i Forening med den skjönne Natur, man levede i, med det faldende Tusmörke, med den mystiske Taushed, som herskede over Skov og Sö, kort med deres hele Omgivelse, udbredte — jeg kunde kalde det — et Slör af Skjönhed over dem, som de neppe vilde have kunnet undvære, for med Rette at hævde den Berömmelse, de erholdt blandt en stor Deel af Galatheas Reisefæller som virkelig smukke Fruentimmer. Jeg er i det mindste af den Mening, at berövede denne Omgivelse, bragte frem for Dagens klare Lys, vilde de ikke have holdt Pröven ud.

Vare vi ikke i Overeensstemmelse med Hensyn paa disse Damers Skjönhed, saa vare vi det derimod destomere, hvad angik deres Dyd. Den var saa lös som mulig. Og dog var det et Land, hvori engelske Missionairer, Christi Læres Tjenere, havde arbeidet i over 30—40 Aar. Det er bedröveligt at maatte tilstaae det, men det er den nögne Sandhed: den christne Religions Forplantelse paa denne Jordbund bærer kun golde Grene og Blade, men ingen Frugter. Naar man har sagt, at Indvaanerne ikke mere myrde deres Börn eller offre Mennesker, at de have ophört at tattovere sig og have tildeels faaet Klæder paa, at de have lært at læse og tildeels at skrive, at de fremsige Bönner som de ikke forstaae, og at de gaae i Kirke og höre paa en Prædiken som de ikke opfatte, saa har man omtrent opregnet, hvad Missionairerne have udvirket. Men ere deres moralske Begreber mere udviklede? ere deres Qvinder mere kydske? er det af Tvang eller af Sædelighedsfölelse, at de tage Klæder paa? er det ikke Forfængelighed, som bringer dem til at klæde sig i Stoffer, som det koster dem betydelig Opoffrelse at anskaffe? ere de bragte til at begribe, at kun ved egen Flid kunne de erhverve sig Formue? og er deres naturlige Ladhed og Magelighed paa nogen Maade overvunden? er deres Jord bedre dyrket? ere deres Fartöier bedre skikkede til Handel og Skibsfart? Nei! Nei! og atter Nei! er det stadige Svar, man maa give paa alle disse

indflættede i det sorte Haar, som de forstode at sætte

Pige fra Borra-borra — Selskabsöerne.

og tusinde andre Spörgsmaal af samme Art, som kunne opstilles, og som alle kunne opfattes i dette Ene: „Har Christendommens Indförelse havt den velgjörende Indflydelse, saavel i moralsk, som i physisk Henseende, som den har fört med sig blandt Jordklodens övrige civiliserede Folkeslag?“ — og naar nu Svaret herpaa bliver et bestemt „Nei!“ saa kan der atter spörges med Billighed: Hvem bærer da Skylden? er det Lærernes Uformuenhed, eller er det Folkets Uimodtagelighed? eller er det den beklagelige Strid og Skinsyge mellem den protestantiske og catholske Læres Forkyndere? At svare herpaa, ligger udenfor dette Værks Hensigt, og vilde kræve en langt dybere Undersögelse, end den, jeg har været istand til at foretage enten ved min personlige Nærværelse, eller ved hvad jeg har kunnet læse derover. Jeg har kun villet fremsætte min Mening, den jeg for större Tydeligheds Skyld gjentager her: at Christendommens Indförelse kun har baaret slette Frugter, i det den har bragt Folk, der för syndede uden at vide det, til at synde med fuld Bevidsthed, har bragt dem til at söge at skjule deres Synd, og följelig undfanget Hykleri; og at den iövrigt aldeles ingen Velsignelse har bragt over disse Öers Befolkning. Denne min Mening er grundet paa hvad jeg har seet og været Vidne til; — at söge Aarsagerne, bör være deres Sag, der have paataget sig det ansvarsfulde Hverv at forplante den christne Lære paa denne fremmede Jordbund, og dertil have anvendt de Former, som passede paa dem selv, og som hörte hjemme i det kolde Europa med sin sekelgamle Civilisation, paa en vild afgudsdyrkende Befolkning, levende under den tropiske Solstraales brændende Indflydelse. Ansvaret maa hvile paa dem, som, overbeviste om deres egen Læres Ufeilbarlighed, have med puritansk Intolerance villet hævde Eneret for denne til at være den Skikkelse, under hvilken Christi Læres Velsignelser skulde udbredes blandt disse Folkeslag.

Borraborra's Clima er behageligt og sundt. Den eneste Sygdom, Öen opviser i större Mængde, er den alt paa Ni-

cobarerne omtalte Elephantiasis, der endog havde angrebet en af de her bosiddende Englændere. Födslerne veie ikke op mod Dödsfaldene paa denne Ö; i fire Aar var der, paa 8—900 Mennesker, 100 födte og 120 döde. Paa Tahiti havde Forholdet mellem Födte og Döde derimod udjevnet sig, inden Krigen begyndte med de Franske, nu kunde der paa Grund af Krigsforholdene ikke optages nöiagtige statistiske Lister.

Onsdag d. 16de Decbr. om Aften kom vore Naturforskere tilbage fra deres Excursion til Motu-Iti; de havde havt en overmaade besværlig og anstrængende Tour. De vare ankomne Mandag Middag til Coral-Revene paa Vestsiden af Atollen, men Brændingen havde været saa voldsom, at de efter flere forgjæves Forsög, som vare forbundne med stor Fare baade for deres Fartöi og for dem selv, havde maattet opgive at lande den Dag. Dagen efter lykkedes det dem paa et andet Sted. De fandt Atollen at bestaae af en langagtig Ring, omtrent 2 Fjerdingvei bred, og med en Lagune i Midten. Til denne Lagune vare to Indgange fra Söen, men saa smalle, at intet större Fartöi kunde komme derigjennem. Lagunens Vand var overmaade klart, lyseblaat og gjennemsigtigt. Bunden paa Lagunen bestod af Coralsand, med enkelte mörke Pletter. Atollens længste Diameter kunde vel være $\frac{3}{4}$ Miil. Paa de faste Coral-Formationer var der en temmelig frodig Vegetation. Dette er, hvad jeg har optegnet efter de Herrers mundtlige Udsagn, og jeg maa overlade til dem, naar de engang offentliggjöre deres Iagttagelser, hvorvidt de maatte finde Anledning til at opstille nogen Hypothese om Coralformationerne efter de Erfaringer, de her have gjort, saavel paa denne Atol, som paa selve Borraborras Coral-Rev, der ligeledes var Maalet for deres Excursioner, hele Torsdagen d. 17de Decbr. Da de Herrer meldte mig, at de vare færdige med disse Undersögelser, var ogsaa Galatheas Hensigt med at anlöbe Borraborra opfyldt, og jeg besluttede derfor at seile næste Morgen, Fredag d. 18de Decbr. *)

*) Efter Borraborra's Tidsregning den 19de December. Paa Tahiti

Skjöndt vort Ophold her kun var kort, blev det dog benyttet til at anstille Observationer for Magnetnaalens Intensitet og Inclination. Ogsaa Misvisningen blev observeret. Disse Observationer bleve tagne paa samme Sted, hvor Duperrey havde havt sit Observatorium i 1823. Misvisningen bestemtes til 4° 48¼′ N.Ostrings. Duperrey angiver den til 6° 21′ 22″ N.Ostrings.

Kl. 5 Formiddag purrede ud, lettede og stod Löbet ud, med en let Brise af östlig Vind. Saasnart vi vare udenfor Revene, gik Lodsen fraborde. Veiret var særdeles skjönt, der var ikke en Sky paa Himlen, kun oppe paa Pahia-Bjergets Spids hang en tyk Sky, men den havde vi seet der næsten hver Dag, og rundt omkring i Horizonten saae alting iövrigt ganske smilende ud. Denne Sky var imidlertid bestemt til at give os en höist uselskabelig Hilsen til Afsked fra Selskabsöerne. Just tværs for Sydspidsen af Borraborra kom den med Lynfart ned fra Fjeldet, og kastede sig over Galathea, som gik stille og rolig for fulde Seil sin Cours bi de vindt hen Syd efter. Stödet var saa voldsomt, at vi i et Nu krængede over til midt paa Batteriportene, som lykkeligviis vare lukkede, og det kostede naturligviis saameget mere Anstrængelse at faae Seilene ned. Dog det lykkedes, og vi slap med at skjöre et Forrebramseil. I Almindelighed luver man i Vinden ved en saadan pludselig Byge, men da denne kom noget rumt, saa turde jeg ikke luve op af Frygt for at seile mig op mod Coral-Revene, som jeg havde til Luvart paa ½ Miils Afstand, men som vi ikke kunde see, thi Bygen kom med det samme med tyk og svær Regn; den varede omtrent 20 Minuter, og derefter var alt forbi, og vi fortsatte vor Cours bidevindt Syd efter, med godt fulde Seil.

Vor Reise gjaldt nu Valparaiso i Chili paa Sydamerikas Vestkyst, beliggende paa 33° S. B. Jeg havde altsaa

---

havde Datoen stemt med vores, men, saavidt jeg veed, ifölge en Tidsforandring, der först var foretaget nogle Uger för vor Ankomst hertil.

at seile mig ud af SO.-Passatens Omraade, ned til paa 35 å 40° S. B., og derpaa ved Hjælp af de variable Vinde at gaae tværs over Oceanet, en Afstand af 1000 Mile, til min Bestemmelse.

Vi saae Rajatea hele Dagen d. 18de og tabte den af Sigte om Aftenen i N. 37° O. Endeel Torden, Lynild og Regn gav os tillige Stille og omlöbende Vinde, medens Strömmen satte os stadig NV. hen.

Da jeg d. 22de formedelst overtrukken Luft ingen Observationer havde, og vi nærmede os Tubuai-Archipelet, hvis Beliggenhed jeg havde Grund til at antage ei var sikker i Kaartet, i det Duperreys Kaart gav en anden Beliggenhed, end det nyeste franske Overseilingskaart, vendte jeg, om Aftenen efter at Mörket var faldet paa, Nord over til Kl. 2, og holdt saa over Styrbord igjen Syd efter. Ved Dagen havde vi Land i SV. t. S. Det var Öen Rurutu. Vi passerede den Östen om paa 2 Miles Afstand; den har en noget höiere Banke paa Nordenden, iövrigt er dens Overflade jevn, og Kysten her paa Östsiden, samt Nord og Syd for Öen, seer aldeles reen ud. Ifölge de af os tagne Observationer er dens Beliggenhed 22° 29′ 7″ S. B., 151° 15′ 4″ Vest Grw. (153° 35′ 28″ Vest Paris) Længde. Dette stemte med hvad det franske Overseilingskaart for 1840 angiver, og fölgelig maa Duperreys Kaart være urigtigt; thi i dette ligger den paa 22° 27′ 50″ S. B., 153° 6′ Vest Paris Længde, altsaa omtrent 30′ for östlig. Havde dette Kaart været rigtigt, skulde vi have gaaet Vesten om Öen.

De övrige Öer af Archipelet Tubuai saae vi ikke. Ved at sammenligne det ovennævnte franske Overseilingskaart, som er taget efter Dumont D'Urvilles sidste Reise, sees at Rimotea, den vestligste i Archipelet, er aflagt just 1° for östlig i Duperreys Kaart, endvidere at den i dette Kaart aflagte Broughton-Island slet ikke findes i hiint. Denne Ö er sandsynligviis den samme som Tubuai, hvilken i det franske Kaart af 1840 ligger paa 23° 32′ S. B., 150° 38′ V. Paris Længde. Endelig er Öen Vavitu i Duperreys Kaart aflagt 10′ östligere, end i det franske Overseilingskaart. I

Dupetit Thonars Reise med la Venus, foretagen 1838, paa hvilken han gjennemseilede hele Tubuai-Archipelet, er Broughton-Öen aldeles ikke nævnt. Derimod omtaler han Rurutu som tvivlsom, og mener at den mulig kan være den samme som Rimotea, hvilken han siger er senere opdaget af en engelsk Capitain Henry. Denne Mand boede paa Tahiti, da jeg var der, og han gav mig flere Oplysninger angaaende dette Archipel. Rurutus og Rimoteas Tilværelse som to forskjellige Öer er authentisk oplyst, og de ere derefter aflagte i det nyeste franske Overseilingskaart af 1840*). Tubuai har en god Havn, er temmelig höi, og er ret vel forsynet med Levnetsmidler. Indvaanernes Antal er siden Samqvemmet med Europæerne, aftaget i en forbausende Grad. Medens jeg var paa Tahiti, blev Tubuai, som allerede omtalt, brugt til Opbevaringssted for Franskmændenes Krigsfanger, for hvis Bevogtning de havde sluttet Accord med Hövdingerne paa denne Ö.

Dette Archipel ligger under den sydlige Vendekreds. Ved at komme Synden for det, er man altsaa overgaaet i den tempererede Zone, og er Passaten qvit. Vinden halede sig ogsaa snart nordostligere, og gav os smukt Veir og smult Vande.

Juledagene stode for Dören, men for os var Julen kun eensom og lovede kun liden Glæde. Ikke engang Breve fra Hjemmet havde Nogen af os at tröste sig med. Vore sidste Efterretninger vare modtagne i Juni Maaned i China og gik til April. Det var altsaa i ni Maaneder, vi savnede Efterretninger. Hvad kunde ikke være hændet i den Tid! Dog, disse bedrövelige Tanker, som naturligviis ved den forestaaende Juul bleve mere levende og trængte sig mægtigere ind paa Sind og Sjæl, sögte vi at fjerne saa godt vi kunde, og tröstede os med Haabet om gode Tidender fra det kjære Fædreland, som ufeilbarlig skulde möde os i Valparaiso. Vi gjorde os tilgode mellem os selv, saa godt vi

---

*) Dupetit Thonars Reise. 2det Bind 457.

kunde; Folkene fik Punsch og holdt Dands og Sang til heelt ud paa Aftenen; jeg spiste til Middag hos Officererne, og de spiste igjen til Aften hos mig, og dermed gik Julen over, og alle vemodige Tanker bleve tvungne ned igjen i Hjertets dybeste Lönkammer. Nytaarsaften havde vi en formelig lille Aftenunderholdning. Min forreste Kahyt var indrettet til Theater, og her blev forevist et Voxcabinet af alle mulige Figurer, endvidere adskillige höist comiske Tableauer. Foruden nogle Intermezzoer som „London i Taage“, „Berlin ved Nattetid“ og lignende Narrestreger, og foruden Fremstilling af forskjellige Personligheder, der vare os Alle bekjendte fra de seneste Opholdsteder paa vor Reise, vistes her saaledes: Cleopatra i sin Dödsstund, en Tagalerinde, Susanna i Badet, Holophernes og Judith, en spisende Chineser o. a. dsl. Til Slutningen fremvistes en foregiven Automat, — i Virkeligheden hverken mere eller mindre, end selve Skibets lille Hornblæser, — der blev trukket op og derpaa blæste Officerernes sædvanlige Madsignal. Foreviseren Hr. Nopitsch var fortræffelig maskeret, og gav med stort Lune den oplysende Text til alle disse Billeder, der var holdt i ægte Fjælebodscharacteer. Hr. Plum havde med sit sædvanlige Talent arrangeret Costumer og Grupperinger. Forestillingen endte med, at hele Selskabet blev fremkaldt, og modtog Tilskuernes stormende Bifaldsyttringer. Vi drak det nye Aar ind med et Glas Punsch, og takkede Gud for, at det var i dette Aar, vi skulde see vort Fædreland igjen.

Vor Reise over Oceanet tilböd intet synderlig mærkeligt. Jeg skal ikke trætte Læseren med de lidet interessante Beretninger om Vindens Foranderlighed med Tilbehör af Regn og Solskin, Torden og Lynild, höi Sö eller smult Vande, men skal henvise dem, hvem Sligt maatte interessere i videnskabelig Henseende, til nedenstaaende Uddrag af Corvettens physiske Journal, hvoraf da ogsaa vil sees Resultatet af vore Lodnings- og Temperaturforsög paa stor Dybde.

Ved at eftersee denne Journal, vil man nemlig finde följgende Bemærkninger över Vand og Ström paa Seiladsen fra Selskabsöerne til Valparaiso:

„Den 18 December 1846 forlode vi Borraborra, den 25 Januar 1847 ankom vi til Valparaiso, altsaa efter 38 Dages Reise. Denne Seilads deler sig följgeligen i to Afsnit: igjennem SO.-Passatens Belte, igjennem det variable Belte.

December, Januar og Februar Maaneder ere Regntiden i Pomutu-Archipelet, under hvilken Passaten antages at blæse mindre frisk, og ofte at variere til N. og NV., til S. og SV. Vi fölte ogsaa Virkningen heraf, idet vi paa Seiladsen Syd efter gjennem Passat-Beltet havde jevnlig labert og Stille, og flere Gange omlöbende Vinde fra SO. til NV., og tilbage om til Syd.

Den 27 December, paa 29° S. B., slap Passaten os. Vi havde derefter variable Vinde med meget labert og Stille i flere Dage. NV. og vestlig vare dog de herskende. Paa 36° S. B., 127° Vest Gr. Lgd., tog den nordlige Vind fat med nogenlunde Stadighed, og bragte os over Oceanet i Sigte af Sydamerikas Kyster. Dog havde vi paa denne Overfart den 14 og 15 Jan., paa 35° Br. og 100° Lgd, sydlig og sydostlig Vind, som den 16de og 17de gik igjennem NO. om til Nord. Ligeledes atter den 19de, paa 36° Br. og 89° Lgd., gik Vinden fra NV. igjennem Vest og Syd om til SO., hvor den da holdt sig stadig til den 23de paa 78° V. Gr. Lgd., saa at jeg begyndte at antage, at det var den paa Chiles og Perus Kyster om Sommeren stedse herskende Syd- og SSO.-Vind, der havde faaet fat. Men den 24de gik Vinden atter vestlig og nordlig paa 75° Lgd., og denne bragte os lige ind under Landet, saa at vi maatte vende ud efter, havende Cap Caramilla i N.t.O. Jeg anförer dette for at vise, at denne sydlige Passat langs Kysten af Sydamerika dog ogsaa kan slaae feil. Kort efter fik vi imidlertid Stille og derefter sydlig, som bragte os samme Aften til Ankers paa Valparaiso Rhed. Her havde det hele Dagen været Havblikstille, medens den nordlige Vind udenfor blæste en stiv Bramseils-Kuling indtil Kl. 1 Eftermiddag.

Paa den hele Overfart havde vi stadig sydvestlig Dynning, ofte temmelig stærk, men ikke to Timers SV.-Vind.

Dersom Berghaus's Theorie er rigtig, at der paa dette Belte, imellem 25 og 60° Brede, skal herske nordnordvestlige Vinde, som Resultat af SO. Passatens Kamp mod de sydlige Polar-Storme, saa antager jeg ogsaa, at jo mindre stærkt Passaten blæser, jo mindre kraftig kan den nordvestlige og nordlige Vind vise sig. Dette troer jeg tildeels har bekræftet sig paa denne Overfart. Det var först paa 127° V. Gr. Lgd., at den nordlige Vind tog fat med nogen Kraft; men det var ogsaa först her, at vi befandt os Ost for Pomotu Archipelets östlige Meridian, hvor altsaa Indvirkningen af Regntiden paa Passaten formeentlig ophörer.

Under vor Seilads gjennem Passat-Beltet, altsaa indtil paa 29° S. Br., satte Strömmen os i 7 Dage 63′ Vest hen. Forsætningen Nord og Syd hen var ubetydelig og balancerede paa det allernærmeste. Herfra, og indtil paa 123° Lgd. (den 9 Januar) satte Strömmen os afvexlende Nord og Syd, Ost og Vest hen, saaledes:

Nord hen 37′, Ost hen 85′
Syd hen 45′, Vest hen 33′
altsaa Syd hen 8′ og Ost hen 52′

Vi havde i denne Tid forandret fra 29° til 36° S. Br., og skal jeg hertil bemærke, at den stærkeste Forsætning Ost hen var fra 30 til 33° Br. Fra 9 til 25 Januar, eller fra 36° S. Br. 123° V. Gr. Lgd. indtil Valparaiso, satte Strömmen os stadig Vest hen, i Alt 241′ i Længde, altsaa med en Middelfart af $\frac{1}{2}$ Miil i Vagten.

Forsætningen Nord hen var 36′
do. Syd do. 59′
altsaa 23′ Syd hen

Strömmens Fart var iövrigt meget uregelmæssig, og var öiensynlig paavirket af Vinden, idet den stærkeste Forsætning Vest hen var med SO. og NO.-Vind.

I en Instruction, jeg har seet fra den franske Admiral Hamelin til en af hans underhavende Chefer, der skulde

tilbagelægge samme Vei, som her er omhandlet, anbefaler han at holde sig imellem den 30 og 33° Parallel. Dette troer jeg rigtigt med Hensyn paa Strömmen. Det var det meget Stille, vi her maatte döie, der bragte mig til at söge sydligere.

Mr. Laplace gik i Octbr. og Novbr. Maaned med la Favorite fra Port Jackson til Valparaiso, holdende sig stadig mellem 33° og 37° Br., og blev paa denne Overfart forsat 279 Qvml. Nord og 104 Qvml. Ost hen.

Berghaus's Strömkaart antager en Strömning kommende fra Sydpolen, löbende Nord hen til paa 50° Br., hvor den tager en nordöstlig Retning, og senere, paa omtrent 32° Br., en heel östlig Retning til ind mod Kysten af Sydamerika. Her lader han den dele sig, og medens den nordlige Colonne böier sig vestlig, og löber over hele den sydlige varme Zone, forenende sig med Æqvatorial-Strömmen, bryder den sydlige Deel sig mod Kysten af Sydamerika omtrent paa 40° S. Br., og löber deels Nord efter ganske tæt langs Kysten, deels Syd efter omkring Cap Horn op igjennem Magellan-Strædet. Ifölge denne Theorie skulde vi have havt Strömmen med os fra 130° V. L. og Öst efter lige til Valparaiso, hvilket ikke var Tilfældet.

Vandets Temperatur aftog strax efter at vi forlode Passat-Beltet fra + 19° à 18° C. til + 16° à 15° og vedblev at aftage, alt som vi nærmede os Kysten af Sydamerika, hvor Thermometret ikke viste höiere, end + 11° à 12° og om Natten ikkun + 9° à 10°.

Under vort tre Ugers Ophold paa Valparaiso Rhed var Vandets Temperatur Nat og Dag imellem + 9 og 11° C.“

„1846 den 31 Decbr. Formiddag Kl. $8\frac{1}{2}$—$9\frac{1}{2}$, paa 31° 24′ S. Br., 140° 10′ V. Gr. Lgd., blev der anstillet et Forsög med at finde Vandets Temperatur paa 500 Favnes Dybde med Index-Thermometer Nr. 2 i Hylster Nr. 1. Nedfiringen medtog 11′. Thermometret forblev 17′ i Dybden, og Indhalingen medtog $19\frac{1}{2}$′.

Förend Thermometret blev indsat i Hylstret, viste Indexerne . . . . . max. $23\frac{3}{4}^0$, min. $21\frac{1}{2}^0$.
Qviksölvcolonnerne . . . . . — $23\frac{3}{4}^0$, — $24\frac{1}{2}^0$.
Efter Ophalingen viste Indexerne paa . — $23\frac{3}{4}^0$, — $8\frac{1}{2}^0$.
Qviksölvcolonnerne . . . . . — 20^0, — $20\frac{3}{4}^0$.
Vandets Temperatur i Overfladen var — $16\frac{1}{2}^0$.
Luftens Temperatur paa Psychrometret Nr. 6 . . . . . — 22^0.

Minimum-Indexen var ei til at neddrive lige til Qviksölvet förend Forsöget, men stod som ovenanfört.

1847 den 5 Januar Eftermiddag Kl. $4\frac{1}{4}$—$5\frac{1}{4}$, paa 33° 44′ S. Br. 132° 7′ V. Gr. L., blev anstillet et lignende Forsög med at finde Vandets Temperatur paa 500 Favnes Dybde med Index-Thermometer Nr. 2 i Hylster Nr. 2. Nedfiringen medtog $11\frac{1}{4}$′, Thermometret forblev 14′ i Dybden, og til Indhalingen medgik 16′.

Förend Thermometret blev indsat i Hylstret, viste Indexerne
max. 27^0, min. $27\frac{3}{4}^0$.
Efter Ophalingen viste Indexerne . . . — 26^0, — 5^0.
Colonnerne. . . — 18^0, — $18\frac{1}{2}^0$.
Vandets Temperatur i Overfladen var . — $16\frac{1}{2}^0$.
Luftens Temperatur paa Psychrometret. — 24^0 8.“

Under slige daglige Observationer af Sol, Maane og Stjerner, af Vind, Ström og Veir, Luftens og Vandets Temperatur, Barometer og Sympiesometer, gik Tiden uformærkt hen i en velgjörende Eensformighed, som gav mig Tid til at ordne en Mængde Beretninger, der skulde afsendes med förste Leilighed fra Valparaiso. De Herrer Naturforskere havde ogsaa meget travlt med Indpakning af de indsamlede Sager, med Aftegning af hvad de havde medbragt fra Landet, saavelsom af de daglig med Fangenetter af Vandet opfangede mikroscopiske og andre Södyr, hvoraf der stundom fandtes de allerbesynderligste Skikkelser. Ruffet laae fuldt af Cahiers med törrede Planter; paa Rundholterne laae lange Rader af brogede udstoppede Fugle, og paa Spillet store Plader af

Plantemarv, spækkede med spraglede Sommerfugle, eller andre glimrende Insecter, som vare spiddede paa Entomologens spidse Naale. Saaledes gik den ene Dag efter den anden. De Herrer Naturforskere havde den Godhed, ogsaa paa denne Overfart at holde Foredrag i deres respective Videnskaber, hvorved de lange Eftermiddagstimer paa en höist interessant Maade forkortedes for os. Skibets Skole for Lærlingerne gik sin vante Gang, takket være Hr. Pastor Hansens Utrættelighed. Der var heri ingen anden Afbrydelse, end den, som Ophold i Havn naturligviis maatte forvolde.

Mandskabets Sundhedstilstand var siden vort Ophold paa Sandwichsöerne i det Hele höist tilfredstillende. I de sidste Dage, vi endnu laae til Ankers ved Honolulu, havde der blandt 6—7 Tilfælde af Diarrhoe viist sig eet med dysenteriske Symptomer; i Slutningen af November viste sig et andet, midt i December et tredie Tilfælde. Men forresten var Helbredstilstanden upaaklagelig, og det Eneste der vel kunde være værd at omtale, var den först paa denne Overfart begyndende Natteblindhed (Hæmeralopia), der angreb den Förste ombord hos os den 8 Decbr., en Anden den 20 Januar, en Tredie og Fjerde den 25 Januar; disse to Sidste vare alt svækkede ved forudgaaet Feber med Skjörbug og Blodgang. Senere bleve de Natteblinde hyppigere hos os, og da de helst vilde skjule deres Sygdom saalænge som muligt, opdagedes den gjerne först ved at Manden en skjön maanelys Aften rendte lige mod Stormasten, mod Spillet eller mod den vagthavende Officeer, hvorpaa han da, som greben paa fersk Gjerning, bragtes under Doctorens Cuur og Pleie, fra hvilken han temmelig snart udgik helbredet igjen.

En Provision, der uddeeltes blandt Mandskabet som Følge af den Erklæring, jeg havde indhentet hos Skibets Læger kort för vor Ankomst til Honolulu, var det paa Hvalfangerne temmelig almindelige, skjöndt vel de Fleste af mine Læsere ubekjendte Sprucebeer: en gjærende Drik, til hvis Brygning vi anskaffede to Kar, hvert paa et Par hundrede Potter, og hvert af dem fyldt paa sin Dag, saa at der blev en Pot

daglig pr. Mand, medens der dog ikke sattes Ration, men det tillodes Folkene at söge til Fadet, saa længe der var noget i det. Den hele Udgift herfor var beregnet paa 5 Mk. maanedlig pr. Mand og maatte altsaa ansees for meget ringe i Betragtning af den anerkjendte heldige Virkning, denne Drik har til under længere Söreiser at bevare Mandskabet for Skjörbug, og saaledes vedligeholde dets Helbred. Til 200 Potter Sprucebeer anvendte vi, foruden noget Gjær, 15 Potter Molasse og $\frac{3}{16}$ Pot Spruceessents (Essents af Lærkeknopper); efterat have heldet Vandet paa, stod denne Masse og gjærede i Karret i to Gange 24 Timer. Den danske Coffardicaptain Södring, der i denne Henseende skylder sine to Hvalfangerreiser en værdifuld Erfaring, har efter min Hjemkomst meddeelt mig Opskriften paa hans fra vor Drik noget forskjellige to Sorter af Sprucebeer. Til den kraftigste af disse bruger han paa 200 Potter 10 Potter Molasse, 5 Pund Humle og $\frac{1}{16}$ Pot Spruceessents; naar det har staaet tre Dage paa Fad, paastaaer han at det endog egner sig til at aftappes paa Flasker. Han lader Bundfaldet i længere Tid samle sig i Karret, helder Humleafkoget varmt paa, blander ligeledes Molassen med kogende Vand og stikker en Stok gjennem Spundshullet, for endnu et Qvarteers Tid at röre Vædsken dygtig om, inden Karret fyldes til Randen, hvorpaa det staaer roligt hen. Ved disse Forholdsregler opnaaer han at faae en saa meget stærkere gjærende Drik, der, da den rimeligviis tillige holder sig bedre, og bliver mere mavestyrkende, end den af os brugte, ved sin Tilsætning af Humle, endnu synes at maatte foretrækkes for den Sort, vi bryggede ombord i Galathea. Alligevel fandt ogsaa vi os meget tilfredsstillede ved Virkningen af vort Sprucebeer, og det afgav tillige en behagelig Drik, der vandt Folkenes fuldeste Yndest.

Det meget Stille vi havde at stride med, navnlig i Ugen mellem Juul og Nytaar, gjorde at jeg blev lidt betænkelig med Hensyn paa, hvorledes de to vigtige Provisioner Vand og Bröd skulde holde ud. Endeel af det Bröd, som var indtaget i China, viste sig at være bedærvet, og jeg maatte

saaledes være betænkt paa at faae det paa Sandwichsöerne indkjöbte Bröd, som var blevet foröget med et lille Qvantum paa Tahiti, til at holde ud til Valparaiso. Jeg var derfor nödt til at gribe til det haarde Middel, at sætte Ration paa Brödet, nemlig $\frac{2}{3}$ Pund pr. Mand om Dagen, ligeledes paa Vand à 1 Pot daglig, foruden hvad der brugtes i Mad og The. Dog varede disse Indskrænkninger ikke længere, end fra 6 til 23 Januar.

Efter at vi paa hele Reisen fra Borraborra ikke havde seet en eneste Seiler, passerede vi pludselig den 21de om Aftenen paa förste Vagten midt imellem to Seilere, hvoraf den ene viste et Fyr paa Siden. Det var imidlertid saa mörkt, og vi löb dem saa hurtig forbi, at vi aldeles ingen videre Kjending fik af dem.

Den 22de paa Dagvagten saae vi Öen Masafuero i Nord 5 Miil e. G., og om Aftenen saae vi Masatierra eller Juan Fernandez. Den förste danner foroven et fladt Plateau, den anden fortoner sig i forunderlig puklede Contourer. Passerede denne paa förste Vagten paa tre à fire Miles Afstand med meget smukt Veir. Næste Morgen havde vi den i NVtN., otte Miil efter udseilet Distance.

Disse Öer, der i sin Tid vare Ansons Redning, og hvor Matrosen Alexander Selkirk virkelig har levet det Eremitliv, som har givet Anledning til Robinson Crusoes classiske Eventyr, ligge omtrent 100 Mile fra den sydamerikanske Kyst. Enhver af mine Læsere, der har Börn, og har seet dem glæde sig ved Robinsons vidunderlige Hændelser, vil tilgive mig, at jeg her for nogle Öieblikke forlader min egen Reise, for at give en kort Skildring af Selkirks virkelige, og dog saa eventyrlige Ophold paa denne Ö.

Det var den engelske Capt. Wood Rodgers, som i Aaret 1709 anlöb Juan Fernandez og fandt der Matrosen Selkirk, som i fire Aar havde levet paa denne Ö, ganske alene. Han var bleven efterladt der af Capt. Paulding, sandsynligviis som Straf. Man havde medgivet ham hans Klæder og Köie, endvidere et Gevær, Krudt og Kugler, en Öxe, en Kniv og andre Redskaber, en Bibel og nogle gudelige

Böger. Efter at den förste Fortvivlelses Udbrud havde lagt sig hos Selkirk, besluttede han sig til at opholde Livet, og begyndte med at bygge sig to Hytter, den ene til Bolig, den anden til Kjökken. Han levede af Fisk, især et Slags Krebs, og af vilde Geder, hvoraf Öen vrimlede. I Begyndelsen skjöd han dem, men da hans Krudtforraad var tömt, övede han sig i at fange Dyrene ved at löbe efter dem, og opnaaede snart den vidunderligste Færdighed i at forfölge disse rapfodede Dyr, selv paa de steileste Klipper. Han holdt denne Jagt ikke alene for sit Livs Ophold, men ogsaa som Tidsfordriv, og ofte slap han Gederne lös igjen, efter at have mærket dem i Öret. Da Anson kom til Juan Fernandez, hvor han maatte opholde sig i længere Tid, for at tilbagevinde sit Mandskabs af Scorbut ödelagte Helbred, fangede de en Ged, som bar Selkirks Mærke. Selkirk klædte sig i Gedeskind, som han syede sammen ved Hjælp af Plantetrevler og et Söm. For dog at have nogle levende Væsener om sig, tæmmede han Geder og vilde Katte. Disse Sidste hjalp ham imod hans værste Fjender, Rotterne, som opsögte hans Bolig, fortærede hans Provisioner, ja endog vovede at angribe ham selv, naar han sov. Da Capt. Rogers ankom til Öen, havde Selkirk aldeles tabt Vanen til at tale, saa at han saa at sige havde glemt sit Modersmaal, uden at faae noget andet i Stedet. Dog, det varede kun kort. Han gik hjem med Rogers som Baadsmandsmath.

Tredive Aar efter var det, at Anson besögte disse Öer. Hans Reisebeskrivelse er noksom bekjendt. Endnu dengang var Juan Fernandez ubeboet. Da Spanierne mærkede, at denne Ö var et ypperligt Tilholdssted for Bucaniererne, som gjorde Oceanet usikkert for deres Galioner og andre rigtladte Skibe, besluttede de at udrydde de vilde Geder, som især bleve sögte af disse Eventyrere. De landsatte derfor et meget betydeligt Antal Hunde, som snart i vild Tilstand formerede sig i en frygtelig Grad, og förte nu Krig paa Liv og Död med de vilde Geder. Men disse Dyr, hidtil saa fredelige, lærte snart at sætte sig til Modværge. Anson fortæller om en Fægtning, han var Vidne til mellem en

Flok Geder, som havde trukket sig tilbage paa en fast utilgængelig Fjeldspidse, og en Flok Hunde, som i fulde Fiirspring stormede derop. Men Gederne dannede en Række Palisader med deres Horn. En gammel Buk stod som Leonidas i deres Midte, og Angrebet blev afslaaet.

Efter at Chile havde afkastet det spanske Herredömme, bleve disse Öer tagne i Besiddelse af den chilenske Regjering. Der er nu en Coloni anlagt, og de tjene ikke sjelden til Deportationssted for politiske Forbrydere.

Juan Fernandez var ogsaa et af de Punkter, som var nævnt i mine Instructioner, at kunne anlöbes med Galathea, men jeg havde maattet opgive dette, som saa mange Steder, deriblandt Ny-Holland, Ny-Zeeland og flere andre höist interessante Lande. Mine Ordre, modtagne paa Reisen, vare bestemte; jeg kunde seile, hvorhen og hvordan jeg vilde, men jeg skulde være rundt Cap Horn för Udgangen af April. Min lange Reise fra China til Sandwichsöerne, og derved fremkaldte lange Ophold paa disse Öer, havde spildt mig næsten to Maaneder. Men selv om denne Tid havde været til min Raadighed, havde jeg dog ikke kunnet foretage de ovennævnte Ophold. Valparaiso maatte jeg absolut til for at proviantere og eftersee Skrog og Reisning för Reisen omkring Cap Horn, og havde jeg derefter nogen Tid til min Raadighed, saa vare Guayaquil og Galopagos Öerne mig specielt anbefalede som vigtige Punkter at besöge, det förste i commerciel, det sidste i videnskabelig Henseende.

Jeg styrede altsaa forbi Juan Fernandez, og haabede om faa Dage at see Sydamerikas bjergrige Kyster i vor Horizont. Det var den 25de om Morgenen ved Daggry, at vi saae Cordillernes sneebedækte Toppe at skinne skarpt paa den mörkeblaae Himmel. Vi vare da endnu 18 Mile bortfjernede fra Kysten, og altsaa over 30 Mile fra Bjergene selv. Det var tredie Gang jeg anduvede denne Kyst. Saavel min egen Erfaring fra de to foregaaende Gange, som alle Beskrivelser stemme overeens deri, at Vinden altid og navnlig, som nu, om Sommeren, falder sydlig langs denne

Kyst, og at Strömmen ligeledes sætter langs Kysten Nord efter. Jeg havde derfor sat min Cours saaledes, at jeg anduvede Landet nogle Mile Syd for Pynten Caromilla, som danner Valparaiso Rheds nordvestligste Pynt. Men Vinden stod hele Dagen nordlig, og Strömmen havde sat os Syd for Bestikket. Her var intet andet at gjöre, end at holde paa heelt ind under Landet og da vende ud efter. Vi havde nu flere Seilere i Sigte, som alle sögte ind til Valparaiso, blandt andre den Hamborger Brig Helene, som jeg har omtalt, der kom ind til Honolulu under vort Ophold der, og som nu kom directe fra denne Plads. Naar man kommer Syd fra, kan man ikke tage feil af denne Pynt, da det er det vestligste fremspringende Land, som maskerer den hele nordfor liggende Kyst. Der ligger en lille Ö tæt udenfor den. Naar man er tværs af Caromilla-Pynten vil man faae Valparaiso Fyrtaarn fri, og man kan da dristig böie omkring og op imod dette Taarn, da det er saaledes beliggende, at man ikke kan see det, för man er passeret de smaa Skjær, som ligge ud for Caromilla-Pynten. Man kan löbe Fyrtaarnspynten temmelig nær, paa ½ Qvml. f. Ex., paa dens nordostlige Side ligge nogle skjulte Klipper, Laxas kaldet, paa hvilke det bryder, men forinden man har noget med dem at gjöre, vil man allerede have seet Byen og Skibene paa Rheden frie af Fyrtaarnspynten.

Saasnart jeg var vendt ud efter og var kommen lidt ud fra Landet, döde den nordlige Brise af, og de mörke Skyer, som jeg havde seet den hele Formiddag at staae i Syd, bröde endelig lös og nærmede sig op imod os. Veiret var trist og koldt, og Cordillererne indhyllede sig i en tyk Taage. Vi satte strax alting kant til at modtage den kjærkomne Vind, der skulde bringe os til vor Ankerplads, og snart efter bugnede sig Galatheas hvide Seil for den sydlige Brise, men den var langtfra saa heftig, som den truede med. Tvertimod, den kom blid og rolig, hvert Öieblik var det, som om vi seilede os ud af den, og saaledes naaede vi lidt efter lidt Kl. 5 Eftermiddag Pynten Caromilla.

Her tæt inde under Kysten passerede vi en over-

maade stor Stime Kaschelotter, som satte Havet i saadant Oprör med deres Tumlen og Spröiten af Vand, at man kunde troe, man seilede i en stærk Brænding. Paa samme Tid var Söens Overflade næsten aldeles bedækket med en lyseröd Materie, som sandsynligviis var Fiskerogn.

Efter at være passeret Pynten Caromilla Kl. 5 Eftermiddag, kom jeg op under Fyrtaarnspynten Kl. $5\frac{1}{2}$, og idet vi böiede omkring den, saae vi Valparaiso Rhed for os med dens mange Skibe, store og smaa, Krigsskibe og Coffardimænd, Dampskibe og Transportfartöier, og bag dem den amphitheatralsk anlagte By med dens Kirker og Fæstningsværker langs ad de steile Klipper. Ved Fyrtaarnspynten mödte os en Mængde Fartöier fra de her paa Rheden liggende engelske og franske Orlogsmænd, hvilke alle toge Buxeertoug, og bragte os inden en halv Time ind paa vor Ankerplads, paa 26 Favne Vand, tæt foran det engelske Admiralskib Collingwood. Efter at have fortöiet Skibet, peilte vi her paa denne Ankerplads Nordvestpynten af Rheden i N. 47° V., Flagstangen paa Fortet i S. 70° V., og Taarnet paa Toldbod-Bygningen i S. 70° Ost.

IV.

Ophold paa Sydamerikas Vestkyst. Valparaiso. — Cobija. — Chincha-Öerne. Callao. — Lima.

25 Januar til 14 Marts 1847.

Vor Ankomst til Valparaiso var atter et af de glade Öieblikke paa en lang Reise, da Breve fra Hjemmet kom ombord i stor Mængde. Vi erholdt Efterretninger fra Fædrelandet indtil 15 Septbr. 1846, og jeg havde den Glæde, at Ingen ombord af vort hele Reiseselskab modtog noget Budskab, som gjorde et sörgeligt Skaar i den almindelige Tilfredshed.

Foruden det ovennævnte 80 Canons Linieskib Collingwood, Capt. Smart, paa hvilket den i Sydhavet commanderende engelske Contre-Admiral Sir George Seymour havde sit Flag, laae endnu paa Valparaiso's Rhed af engelske Orlogsmænd, Fregatten Carysforth paa 26 Canoner, Captain Seymour (en Sön af Admiralen), og Dampskibet Samson paa 500 Hestes Kraft, Capt. Henderson. Af franske Orlogsmænd laae paa Rheden Fregatten Virginie, 60 Canoner, Capt. Clery, hvorpaa den commanderende franske Admiral Hamelin havde sin Commando veiende, samt et Par Gabarrer, som skulde gaae med Tropper til Tahiti. Under mit Ophold indkom endvidere en engelsk Orlogsbrig Frolic,

Capt. Hamilton, fra San Fransisco, et engelsk Dampskib Cormorant, Capt. Gordon, (senere Capt. Seymour, Admiralens Neveu) fra Callao, en fransk Corvet la Brillante, Capt. Bouzet, fra Mazatlan, vor gamle Bekjendt la Lamproie, Capt. la Motte Piquet, fra Tahiti, og et fransk Dampskib Gassendi, Capt. Faucon, fra Montevideo gjennem Magellan-Strædet, efter 54 Dages Reise. En amerikansk Corvet Preble, Capt. Shields, laae ligeledes her, men seilede faa Dage efter til Callao. Endelig fandt jeg her en gammel Bekjendt i en ret smuk, 44 Canons Fregat Chile, Capt. Simpson, som laae paa det samme Sted, hvor jeg havde seet den, da jeg i 1841 var her med Fregatten Bellona. Den laae dengang, som nu, fuldtaklet, tilsyneladende seilklar, men havde i al den Tid ikke været til Söes, eller blot havt sit Anker let.

En ganske særegen Omstændighed bevirkede imidlertid, at denne Fregat just under vort Ophold blev gjort seilklar for Alvor tilligemed nogle Skonnerter, som med den udgjorde Chiles Marine. Der var nemlig kommen Efterretning om den Expedition, som udrustedes i England af Ex-Præsidenten i Republiken Ecuador, General Florez, bestaaende af endeel Transport- og to Dampskibe, havende, som det sagdes, 3000 hvervede Eventyrere ombord og, efter Forlydende, bestemt til at lande paa et eller andet Punkt af Sydamerikas Vestkyst, og da atter at indsætte den spanske Krone i dens Rettigheder. Disse Efterretninger vakte megen Uro hos alle Regjeringer i de forskjellige sydamerikanske Republiker, og der blev indgaaet en of- og defensiv Alliance mellem dem for at modsætte sig et saadant Angreb. General Florez sagdes at have henvendt sig til Præsidenten i Chile, Don Manuel Bulnes, med Begjæring om at maatte anlöbe og indtage Forfriskninger i en af denne Republiks Havne. Da dette, som en Följe af hiin Alliance var blevet ham afslaaet, rustede nu Chile sig og sendte, tilligemed sine Krigsskibe, 6000 Mand Tropper til Chiloë-Öerne, hvor man nærmest troede, at han kunde forsöge paa at gjöre Landgang. Gisningerne om Formaalet for General Florez's

Expedition vare Dagens Æmne i Valparaiso. Medens de Fleste antoge, at Expeditionen skete til Gunst for Dronning Christines Sön af andet Ægteskab, meente Andre, at den ene og alene var en Colonisationsplan i stor Maalestok, og atter Andre, at den tilsigtede af Ny-Granada, Peru, Bolivia og Chile at danne et stort Kongerige for — Hertugen af Montpensier. Man erindrer Expeditionens bedrövelige Endeligt, i det den engelske Regjering lagde Beslag paa Skibene og adsplittede de hvervede Tropper*).

Valparaiso er ingen Havn; det er en Rhed, aaben for Vinden fra Nord om til Vest. Bugten har meget liden Dybde, saa at Skibene, som ville have Læ af det vestlige Land, hvorpaa Fyrtaarnet ligger, maa lægge sig nær op til Land. Der er meget dybt Vand heelt ind under Kysten, og kommer man længer ud, end til at have Fyrtaarnet i Vest, faaer man strax 30 à 40 Fv. Men Holdebunden er overordentlig god, og da Vinden stadig er sydlig og blæser ud fra Landet, saa frembyder denne iövrigt saa daarlige Ankerplads ingen Fare, naar ikke de enkelte Vinterstorme af nordlig Vind sætte ind, som rigtignok i Juli og August Maaned siges at kunne udrette stor Skade. En uund-

*) I sit Budskab til den lovgivende Forsamling, Januar 1847, udtaler Gouverneur Rosas i Buenos Ayres sig saaledes i denne Anledning:

„Den argentinske Confoederations Regjering har nylig erholdt officiel Underretning fra Europa om, at den forhenværende Præsident i Republiken Ecuador, General Florez, udvandret til Spanien og bosat i Madrid, havde udtænkt og besluttet et væbnet Angreb paa sin Republik i Forbindelse med den spanske Regjering, for at gjenoprette det spanske Herredömme i et Monarchi bestaaende af Republikerne Ny-Granada, Ecuador, Peru og Bolivia, som skulde tilfalde en Sön af Dronning Christine med Hertugen af Rianzares, hendes Mand i andet Ægteskab, og at dette Barns unge Alder endnu lovede flere Aars Regentskab for General Florez.“

Rosas nævner endvidere, at Ex-Præsidenten i Peru, General Santa Cruz, som dengang opholdt sig i Paris, ogsaa var en af Hovedanförerne i den paatænkte Expedition. Han omtaler derefter udtrykkelig den imellem de forskjellige Republiker, i denne Anledning, udvexlede Garantie for hinandens Uafhængighed, og gjensidig lovede Bistand.

gaaelig Følge af den store Vanddybde og ringe Udstrækning af Bugten er, at alle Skibene ligge tæt pakkede sammen oppe under Landet, og man maa sörge for, at fortöie sig saaledes, at man ikke har for stort Rum at sveie paa, for ikke at udsætte sig for Ombordragning. Valparaiso By har vel omtrent 40,000 Indvaanere. Den er beliggende nærmere eller fjernere Strandbredden hele Bugten rundt, og amphitheatralsk op ad Bjerget, der hæver sig tæt bag den ene lange Gade, som danner den nedre Deel af Byen. Jeg har ved at omtale Manila fortalt, at alle spanske Byer i Colonierne ere meget eensformigt og regelmæssig anlagte, gjennemskaarne paa lige Afstand af parallellöbende Gader, som afdele Byen i lige store Qvarterer, Cuadras. Valparaiso gjör heri en afgjort Undtagelse; Beliggenheden har gjort en saadan Regelmæssighed umulig. Klipperne löbe nemlig paa sine Steder saa tæt ned mod Stranden, at man har maattet sprænge hver Fodsbred bort, som skulde indvindes. Jeg erindrer saaledes meget godt, at da jeg var i Valparaiso i 1821 med en fransk Orlogsmand, var der et Sted, som man kaldte det lille Cap Horn, hvor Klipperne endnu dengang gik heelt ud i Vandet, saa at man maatte springe over Stenene for at komme fra den egentlige By til Forstaden Almendral. Nu ere disse Klipper vel bortsprængte, og en temmelig bred Gade er anlagt der forbi med Huse ud imod Söen; men den lodret staaende Klippe begrændser dog Gaden, og höit oppe paa Bjerget ligge Huse, til hvilke man ikke kan komme anderledes, end ad de Veie, som slynge sig op i Slugten af Bjerget.

En af Aarsagerne til de store Forandringer, Valparaiso selv i den seneste Tid har undergaaet, er de betydelige, tildeels ved Jordskjælv foranledigede Hævninger, som have fundet Sted her fra Tid til anden. Et Exempel derpaa afgav den Grund, vor Landsmand, Hr. Stüven, havde kjöbt sig i Udkanten af Almendral for 12—13 Aar tilbage med den Betingelse i Kjöbe-Contracten, at Jorden tilhörte ham, „indtil hvor Bölgerne skylle op imod Stranden“. Han havde begyndt med at bygge sit Vaaningshuus tæt op til Vandet,

og det, uagtet man bebreidede ham det som en stor Letsindighed, at han dertil valgte sig en Plads, der var saa lidt sikkret mod Söens Magt. Men Tiden viste, at han havde gjort Ret, thi ved at fylde op, bygge Jordmure og tage hiin skjult, men mægtigt virkende Naturkraft til Indtægt, vandt han ikke blot Beskyttelse for den Eiendom, han havde bygget, men inddrog endog lidt efter lidt et saa betydeligt Stykke nyt Jordsmon, at han nu allerede havde opfört Bryggerie, Bagerie, Stalde og Udhuse, hvor endnu for knap en halv Snees Aar siden Söen rullede op over Sandet.

Saasnart man er det ovennævnte snævre Sted, det för saakaldte Cap Horn forbi, udvider Terrainet sig, og her er opstaaet, siden jeg saae Valparaiso anden Gang i 1841, et heelt nyt og meget smukt Qvarteer. Siden den Gang har nemlig en frygtelig Ildebrand herjet denne By, og lagt den störste Deel af Almendral i Aske, men der behövedes kun faa Aar, saa reiste denne kraftige Stad sig igjen udvidet og forskjönnet. Der staaer nu Bygninger saavel i den lange Gade, som i Almendral selv, der kunne taale at sammenlignes med europæiske Hovedstæders Pragtbygninger. Jeg skal deriblandt fremhæve det vel indrettede og smukt udstyrede Theater, en meget anseelig Bygning, der ligger paa Victoria- eller Orego-Pladsen. Paa den modsatte Side af dette store Torv stod en Kirke, som endnu var ufuldendt, paa den tredie Side laae en Række Spillehuse, den fjerde optoges af Tugthuset og en lang, skummel Muur, hvor de til Döden dömte Forbrydere bleve skudte eller hængte. Det er vel saaledes vanskeligt at opvise nogen Plads, som de forskjellige Mennesker betræde i mere forskjellige Stemninger.

Ligefor Landingstedet ligger Toldbodbygningen, som er en langagtig to Etagers Bygning med et Taarn paa Midten. Den indslutter en Gaard, og her findes betydelige Transit-Oplag af næsten alle til Valparaiso indförte Varer. Tilvenstre for Toldboden ligger Börsen, der har en Læsesal, som dog i Forhold til sin Störrelse, kun har et temmelig ringe Udvalg af chilenske, franske og engelske Blade. Enhver Fremmed faaer uden Vanskelighed Adgang dertil. Gaaer

man forbi Börsen, er det man kommer ind i den lange Gade, som förer til Forstaden Almendral og gjennem den igjen til den eneste Vei, som förer ind i Landet ad Hovedstaden St. Jago til, saavelsom til den, der förer Nord ud og gaaer til Quillota. Gaaer man derimod til höire fra Toldbodbygningen, kommer man til den ældste Deel af Byen, og her stöder man paa et lille Torv, som, da jeg var her i 1821, var Byens störste og eneste regelmæssig byggede Plads, hvor Gouverneurens Palads fandtes. Det ligger der endnu og er tillige Provindsial-Regjeringens Sæde, hvor alle Contoirer o. a. m. findes samlede. Men paa denne Plads begynder allerede Terrainet at blive bakket, og strax udenfor denne, hvad enten man vil gaae til venstre, og da op ad Bjerget i det temmelig obscure Francisco-Qvarteer, eller man vil gaae ligefrem og följge Strandbreddens Retning, maa man i hvert Fald til at bestige temmelig steile Bakker, hvor Heste og Vogne have ondt ved, eller slet ikke kunne komme frem. Stiger man op ad Bjerget tilvenstre, föres man gjennem „Magellanstrædet“ til tre Bjergtoppe — af Sömanden opkaldte For-, Stor- og Krydstoppen — hvis ildeberygtede Huse Liebhaverne kun kunne klavre op til paa alle fire. Söger man ad Veien ligefrem, maa man snart böie Nord efter igjen, og man finder sig da udenfor Byens egentlige Grændse, og paa en ophöiet Klippeflade, hvor man har nogle Skibsværfter og et Castel under sig nede ved Strandbredden, og fortsætter man Veien lidt ud efter, faaer man snart en herlig Udsigt ud over Caramilla Bugten med dens skarpe, klippeformede Pynt til venstre, over Valparaiso's Rhed med dens talrige Skibe til höire, ligefor sig har man det smukke Fyrtaarn ude paa Pynten, og bag dette det hele Ocean, som ingen anden Begrændsning har, end den klare, skyfrie Horizont, indtil man vender sig mod NO., hvor man da möder den lange, steile, mörke, golde Bjergkyst, der strækker sig ret Nord i, saalangt Öiet kan naae. Men ind i Landet, bag denne Kystbjergkjæde, seer man de sneedækte Cordillerasbjerge, som strække deres luftige, hvide Spidser höit op mod den lyseblaae Hvælving,

medens de gyldne Skyer stundom tage dem heelt i deres skjulende Favn, stundom rulle sig ned om deres Lænder, saa at de sneehvide Pyramider staae over dem i jomfruelig Reenhed, saaledes som de fra umindelige Tider have staaet, ubesmittede af menneskelig Beröring.

Vender man sig om og seer ind mod Byen, da har man virkelig ogsaa her et sjelden smukt Panorama for sig. Paa tre fremspringende Klippemasser, og i de derimellem liggende dybe Dale, seer man hele Stadens Masse af Vaanings-Huse og andre Bygninger ligge udbredt. I Bjergslugterne (quebradas) boer mest den fattige Deel af Byens Befolkning. Oppe paa Höiderne ligge derimod, paa de gradviis stigende Terrasser, smukke Villaer, med Altaner foran, og med siirlige Balustrader, der tegne sig net paa den röde Klippebaggrund. Brede, macadamiserede Veie, og stundom meget lange, i Zigzag gaaende Trappetrin före fra den ene Terrasse til den anden. Midt paa en af disse Höie, paa „cerro alegre“, havde ogsaa vor Consul Poulsen sin landlige Bolig; her nöde vi fra den af Passionsblomster tæt omslyngede Veranda den herligste Udsigt over Stad og Rhed, og naar Maanen kastede sit Lys over det herlige Landskab, gjorde vi stundom endnu en Spadseretour, der gjerne endte ved det ikke langt borteliggende Canella-Krat. Bjergets överste Flade ligger ingenlunde meget höit over Vandspeilet; man naaer derop ad de ovenantydede Veie med Lethed paa et Qvarteerstid, og man befinder sig nu paa en Höislette, der egentlig maa betragtes som Kystlandets Overflade, og der omtrent vedligeholder sig paa denne Höide flere Mile ind i Landet. Ogsaa paa denne Flade har man begyndt at bygge, ligesom man her har anlagt den almindelige Begravelsesplads (Pantheon), og mange Aar vil det ikke vare, inden der vil staae en stor By heroppe paa Bjerget; thi Valparaiso er en af de Handelspladser, som er i stærk Opkomst, og naar Veiene til at komme op paa Höiderne först ere tilstede, vil man foretrække at bygge heroppe, hvor Grunden er jevn og meget lettere at erholde, frem-

for at opföre Husene nede i Byen, hvor hver en Fodsbred skal sprænges ud af den haarde Klippe.

Hvad der er characteristisk ved at betragte Valparaiso By, som den ligger der op ad Bjerget, er dens næsten totale Mangel paa Vegetation. Ikke en Have, ikke et Træ lader sig tilsyne nede i Staden. Kun hist og her enkelte Buskvæxter i Klipperevnerne paa Siden af Veien, som slynger sig op ad Fjeldvæggen. Inde i det Dybe af Dalene, som adskille de ovennævnte fremspringende Klipper, seer man en tæt, lav Underskov, men ogsaa den vil lidt efter lidt forsvinde for Bygninger, som opföres her, thi overalt hvor der er Plads eller kan skaffes Grund, seer man strax Huse at reise sig. Först ude i Almendralens yderste Qvarterer kan man finde adskillige, og det ofte ret smukt anlagte Haver, men de ere mere Kjökken- og Blomsterhaver, end egentlige Lyst-Haver eller Skove. I al Fald ere de anlagte ved Kunst, og selv Jorden er i læsviis fört hertil. Fra Palanco og flere andre offentlige Haver, som her findes, haves ypperlige Viindruer til Salg. I en af en Englænder bortforpagtet Blomsterhave saae man den sydchilenske Arauca, den nyhollandske Pinus og andre Sjeldenheder at trives i den frodigste Vext; men hvad der gav den störst Værd for dens Leier, vare dens pragtfulde Camellias, Georginer og dsl., hvoraf den enkelte afskaarne Blomst af Valparaisos Löver ofte betaltes ham med 4—6 Piastre, ja i den sjeldneste Aarstid med indtil en Unze Guld. Denne Fattigdom paa Blomster er det mest talende Beviis for Stedets golde Natur. I det Hele er det ganske besynderligt og ufatteligt, hvorledes Valparaiso er kommet til det smukke Navn, den praler med, som oversat paa Dansk betyder „Paradisdalen“. Her er aldeles ingen Dal, og Egnen er saa langt fra at være paradisisk, at den, hvis dens Beliggenhed skulde give den Navn, snarere burde hedde en Örken, end et Paradis. Noget mere öde, udyrket, goldt og stygt, end de steile, nögne Klipper, som omslutte denne By, kan neppe tænkes, men det er ikke andet, end den samme Characteer, som

betegner hele Kysten af Sydamerika paa denne Side, ligefra Concepcion paa 36° Brede til forbi Callao op imod Æqvator.

Sandsynligviis har Valparaiso faaet sit Navn af den skjönne, frugtbare Dal, som gjennemströmmes af Quillota-Floden, der har sit Udlöb nogle Mile Nord for Byen, og i sydvestlig Retning strömmer ud fra Cordilleras-Bjergene. Denne Dal, hvori Byen Quillota er beliggende, omtrent 10 Mile ind i Landet fra Valparaiso, er virkelig meget smuk, og især overordentlig frugtbar, ligesom den maa siges at være vel dyrket i Forhold til Landet, hvori den ligger.

Ogsaa inde mellem Bjergene, i Nærheden af Valparaiso By, findes adskillige Punkter, som ikke mangle en vis storartet Skjönhed og frembyde pittoreske Udsigter; men det er her, som i alle nögne Klippeegne, de kunne forbause og blive beundrede ved förste Öiekast, men i Længden trætte de Öiet, og indgyde et uhyggeligt og bedröveligt Indtryk ved deres Mangel paa Liv, ved den Tomhed, det Öde, som er udbredt over dem, og ved den Eensformighed i Farve, som hersker over Landskabet. Hvad der ogsaa bidrager til at gjöre Egnen styg er, at Öiet overalt savner Vand, det vil sige fersk Vand. Udenfor Palanco, paa St. Jago-Veien, findes et næsten udtörret Flodleie, — engang tjente det til Guldvaskning, nu laae Byens Vaskerpiger her og skyllede deres Töi reent, — ogsaa i en af Klöfterne mellem Valparaiso's Höie slyngede sig i Smug en lille Bæk, men forresten saaes intet rindende Vand, ingen Indsö, ikke saa meget som et Gadekjær i hele Valparaiso's Omegn, för man man kommer til Quillota-Floden, og selv denne er dog ikke andet end en Bjergström, der har banet sig Vei over Dalens stenede Bund, og som er saa lav, at den kan vades over overalt, hvorfor der da heller ikke findes en eneste Bro over den paa hele Veien fra Valparaiso til Quillota.

Fölgen af denne Vandmangel er, at man, saasnart man sætter Foden udenfor Byen, lider af det allerforfærdeligste Stöv, som sat i Bevægelse ved den friske Sydvind, der bestryger Höisletten, hvirvler sig over hele Landet i en eneste

Sky. Selv inde i Byen, hvor dog Gaderne, idetmindste tildeels, ere brolagte, lider man af denne Plage, som virkelig er baade aands- og legemsfortærende i et saa varmt Climat, og under saa besværlige Vandringer, som dem, man er nödt til at foretage, naar man skal færdes i Valparaiso Bys forskjellige höiere og lavere Qvarterer. Om Vinteren er Sölet her ligesaa utaaleligt, som Stövet var det nu, og man maa da gaae paa Træskoe, for nogenledes at bane sig Vei gjennem det bundlöse Snavs. Luften skal paa den Tid af Aaret være overordentlig gjennemsigtig, nu var den, navnlig om Morgenen, graa og overtrukken, og selv efterat Solen opad Formiddagen var brudt igjennem, altfor disig til i Reglen at see de inderst liggende Cordilleras. Kun en enkelt Gang saae vi om Dagen det fjerne Aconcagua*) strække sin sneedækte Top op i Luften, medens vi hver Nat saae den blusse som en zittrende Ild. Et Par Timer i Middagsstunden blæste det, især tre og tre Dage i Rad, en stiv Kuling, men henimod K. 5 döde Vinden pludselig af, og Aftenerne vare stille, men kjölige.

De Fremmede vare i Valparaiso stærkt disponerede til Catarrher; de tilskreve det Luftens overordentlige Törhed. Af andre Sygdomme var især Syphilis baade ondartet og meget udbredt, ligesom dens Forqvakling ved uforsigtige Mercurialcure vist ikke var uden Indflydelse paa de blandt Stedets Beboere saa hyppige Hjertesygdomme. Dysenterier vare ikke sjeldne. Chavalonga-Febren var langtfra farlig, og havde Intet tilfælleds med den peruanske Feber.

Her er ingenlunde egentlig Vandmangel i Valparaiso.

---

*) Aconcagua-Vulcanen ligger 20—30 Miil i ONO. af Valparaiso og angives af Berghaus at være 3628 Toiser höi, altsaa lavere end baade Sorata og Ilimani. Efter hvad man paastod i Valparaiso, er det imidlertid usikkert, om den nogensinde er maalt, og det fordi den maaskee endnu aldrig er — funden. Saasnart man nemlig kommer i dens umiddelbare Nærhed, rager den ikke længere kjendelig op over de ganske lignende Kegler, der rundt omgive den, man veed ikke mere, hvilken der er Aconcagua, og maatte altsaa maale dem alle, for at være vis paa, at man ikke havde taget feil.

Tvertimod! det findes rigeligt, og meget godt, fra de udborede Brönde, som haves i Mængde, saavelsom fra Kildevæld i Klipperne selv, og Skibene forsynes ved Hjelp af flydende Cisterner, som bringes paa Siden af Skibet. Det er et til en privat Mand overladt Monopol, der betaler sig meget godt, en Tönde Vand kommer Skibene omtrent paa 3 Mk. dansk (nemlig 12 Realer pr. ton).

Alle Skibsprovisioner og Fornödenheder findes her i stor Overflödighed og af de forskjelligste Qvaliteter. Jeg var saare glad ved her at kunne forsyne mit Skib med Öl og Smör, begge Dele Proviantsorter, som ere vore danske Matroser saa inderlig kjære, men som vi havde maattet savne den störste Deel af Reisen. Öllet erholdtes her hos en Slesviger, den allerede nævnte Hr. Stüven, som havde anlagt et Bryggerie og Bagerie i en meget storartet Stiil, hvilket han sagde mig betalte sig meget godt. Denne Mand havde giftet sig med en Chilenerinde, men kunde iövrigt saa lidt finde sig i Landets Levemaade, at han med stor Bekostning havde ladet komme holsteenske Tjenestepiger og Karle til sit Huses Drift.

I den nederste Deel af Byen, og navnlig i den Deel af den store Gade, som ligger nærmest Toldboden, til höire og venstre af denne Bygning, seer man Boutiker, som rivalisere med de mest veludstyrede Udsalgssteder af alle Slags i Europa. Det er fornemmelig Franskmænd, som have anlagt Modehandler, Friseurstuer, Parfumerier, Conditorier etc. etc. Men de egentlige store Boder ere i Almindelighed tillige Kjöbmændenes Contoirer, hvor der fremlægges Pröver af de Varer, som de ere i Besiddelse af, men som de have oplagte paa Toldboden paa Transit. Der er nemlig en saa betydelig Told paa alle udenlandske Varer i Chile, og paa samme Tid er her en saa betydelig Transithandel, idet Valparaisos Marked forsyner de fleste af Havnene langs Vestkysten af Syd- og Nord-Amerika, saavelsom Öerne i Sydhavet, at Kjöbmændene foretrække at oplægge alle deres Varer paa Transit, og kun at indföre dem,

naar de afkjöbes dem til indenlandsk Forbrug, ifölge de Prövevarer, som de have opstillet i deres Contoirer.

Det er virkelig en stor Ubeqvemmelighed for Kjöberne, og navnlig for Skibenes Forsyning. Man har nemlig aldeles ingen Garantie for, at de Varer, man faaer udleveret og bragt ombord imod Transittoldens Erlæggelse, svare til de Pröver, man har kjöbt efter, og finder man noget at udsætte herpaa, kan man ikke levere Varerne tilbage, uden at betale Indförselstold deraf. Vilde jeg kjöbe henkogte Supper eller Flöde, saa maatte jeg kjöbe en eller flere hele Kasser med mange andre Sorter henkogte Sager i, fordi de fandtes saaledes assorterede fra Afsenderen i Frankrig, beregnede paa en Uges Proviant i hver Kasse. Saae jeg en Skjorte, som gefaldt mig, og jeg vilde have et Dusin, saa svärte man mig, at jeg ikke kunde faae ringere end 4 Dusin, med mindre jeg vilde gaae til Detailhandleren, og kom jeg til ham, saa skulde han först til at hente Skjorten hjem fra Kjöbmanden, og var endda meget betænkelig ved at tage et saa stort Qvantum ud, for kun at sælge et Dusin. Jeg kunde aldrig komme til at pröve det Oxehoved Viin, jeg vilde kjöbe, men maatte lade mig nöie med at smage paa en Slump, som Kjöbmanden havde i en Flaske, og sendte man mig et Fad Viin ombord, som jeg önskede ombyttet, var dette forbundet med de urimeligste Vanskeligheder og Omkostninger.

Jeg beklagede mig ofte over disse, for mig idetmindste, höist ubeqvemme, og for Alle tilsyneladende urimelige Handelsforhold. Man sagde mig, at det laae for en Deel i, at Byggegrunden, da Valparaiso begyndte at komme op som Handelsplads, havde været saa kostbar, at man havde altfor svært ved at bekoste Pakhuse opbygget, og havde derfor benyttet Regjeringens Told-Oplagsteder, og nu var engang hele Handelens Gang, og alle Toldforretninger indrettede herpaa. Imidlertid havde det givet Anledning til megen Mislighed, og der havde for nylig været höist alvorlige Undersögelser mod vedkommende Told-Embedsmænd, ligesom der i det Hele i de chilenske lovgivende Kamre

var reist Klager mod det af Regjeringen fulgte illiberale Handelssystem, saa at der var Grund til at haabe, at der vilde indtræde Forandringer heri.

Circulationen i den nederste Deel af Byen er meget levende. Der gaaer Omnibusser hvert Qvarteer fra Almendralens yderste Deel til det lille ovenfor omtalte Torv forbi Toldboden, og for en Real befordres man saaledes fra den ene Ende af Byen til den anden. Det er imidlertid ikke andet, end almindelige Karether og Wienervogne, som ere tagne i Brug hertil, forspændte med 2 eller 3 Heste, alt efter Omstændighederne. Ellers er Vognfærdselen kun ringe. Af og til möder man en enkelt Arbeidsvogn, sædvanlig ladet med Kobberkies eller Kobberbarrer; de 5—7 Oxer, hvormed den er forspændt, styres og drives kun langsomt frem med den lange Knippel, og den snævre Gade er nærved at spærres af det tunge, ubehjelpelige Kjöretöi. Den meste Bagage transporteres derimod paa Æsler og Muler, der, i en stor Kuffert paa hver sin Side af Sadlen, belæsses med deres 3—400 Pd., medens Æslets Rytter gjerne sidder heelt ude ved Halen af Dyret, med Benene hængende ned foran de to Kasser*). I det Hele spores en meget betydelig Handelsbedrift, hvorved da Toldboden og den derudenfor liggende Plads spiller Hovedrollen.

Befolkningen, som færdes i Gaderne, frembyder aldeles intet Eiendommeligt. Den er ganske europæisk i Udseende, i Klæder, i Lader, i Sprog, kort i Alt; her er Intet at bemærke for den Reisende, uden just denne fuldkomne Forplantning af Europas Sæder og Skikke paa Sydamerikas Jordbund.

---

*) Passerer man paa Landeveien större Muuldyr-Trains, seer man altid i Spidsen for Toget en „Madrina“ eller Gudmoder, et Dyr med en Klokke om Halsen, der ogsaa, efter afholdt Rast, ringer de til Græsning rundtom spredte Muler sammen igjen, uden mindste Ulcilighed for Driveren. Disse hænge med sand Hengivenhed ved deres Madrina og följe ethvert af dens Skridt, og selv hvor flere Trains stöde sammen paa eet Sted, tager dog ingen af dem feil af sin Madrina's Klokke.

Da jeg förste Gang gik i Land ved Valparaiso, traf jeg paa en lille Savoyard, der stod og dreiede paa sin Lirekasse for at samle sig en Nödskilling. Saa have disse smaa Udvandrere da ogsaa fundet Veien omkring Cap Horn, og jeg skulde her finde et af disse stakkels Börn, saa vidt forslaaet fra sin Fædrene-Arne!

Dog — noget Originalt kan man möde paa Valparaisos Gader, — hist henne paa Hjörnet staae et Par Heste, töirede til en Steenpille, dem ville vi betragte lidt nöiere. Det er herlige, kraftige Dyr, deres smukke Skabning, deres fine Been, deres fyrige Öie röbe deres castillanske Herkomst. Ridetöiet er aldeles originalt. Under og over Træsadlen ligge en Mængde, stundom 10—12 Dækkener (pillones), de simplere af et langhaaret, blaasort, uldent Töi, de finere derimod Skind af en Bastard af Geden og Faaret, og hos den ægte Dandy alleryderst endnu et Dækken, flettet af Hestehaar. En stærk, broget Gjord spænder fast om den, ved Hjælp af alle disse „pillones“ höit optaarnede Saddel. Fra denne hænge Stigböilerne ned. De ere af massivt Sölv, eller hyppigere endnu af Træ, og ere da dannede af en eneste firkantet Klods, som er udhulet for Rytterens Fod, men lukket fortil, og paa Ydersiden udskaarne ofte i de ziirligste Arabesker. Bidslet er af Jern, meget svært og skarpt; Stængerne af Sölv, massivt udarbeidet, og hele Hovedtöiet udstyret med den Masse Spænder og Beslag af massivt Sölv, som det lod sig vente i et Land, hvor Hesten er Eierens störste Stolthed. Nu komme Rytterne selv ud fra Kjöbmandens Bod. De slentre tungt hen ad Gaden, trækkende deres Heste efter sig; ogsaa de have et fremmed Udseende. Det er höie, kraftfulde Folk med mörk, næsten mörkebrun Hudfarve, ædle Træk, sort, kort afskaaret Haar, sorte Knebelsbarter og Underskjæg. De bære paa Hovedet en höi, spids, næsten sukkertopformet, graa Hat, eller vel og en bredskygget Straahat, af en meget fiin Fabrication, som man her paa Kysten begynder at möde meget almindelig, og som har sin Hjemstavn endeel nordligere i Guayaquil og Omegn. Over Skuldren hænger en Poncho; dette

er oprindeligen ikke andet, end et stort, aflangt, uldent Sengetæppe, i hvis Midte der er skaaret et Hul, hvorigjennem Rytteren stikker Hovedet, og lader saa Tæppet hænge löst ned, med de korte Ender over Skuldrene, med de lange over Ryg og Bryst. Men en saadan Poncho er lidt efter lidt bleven til en Luxusartikel, til et meget kostbart Stykke, i det man forfærdiger den af de fineste Töier, uldne eller Bomulds eller linnede, og udsyer dem med en Uendelighed af Silkebaand, Snorer, Broderier og Kvaster, som give dem et meget braaget og pynteligt Udseende. Paa Benene bærer den sydamerikanske Rytter et Par svære Stövler eller Skoe, men over dem har han trukket et Par Futteraler af braaget Töi, mest mörkegrönt med sorte Striber, og disse „Botinos“ naae ham til op under Knæet, hvor de spændes med en Rem og et Sölvspænde, medens de holdes fast ned under Fodsaalen med en bred Rem. Paa Hælene bærer han endelig et Par Sporer, som oftest af massivt Sölv, der ere af en Længde og Sværhed, som man i Europa forgjæves vil lede om Mage til. Denne Længde er nödvendig, for at kunne naae ind til Hestens Side fra den Afstand, Benet er holdt ude ved den store Mængde Dækkener, Sadlen er belagt med, ikke at tale om at Sydamerikaneren næsten udelukkende regjerer sin Hest ved Sporerne og derimod rider for ganske löse Töier, hvorfor den ogsaa pleier at være overordentlig skjörmundet. Jeg har seet Hjul i disse Sporer, som holdt 6 Tommer i Diameter. Den sydamerikanske Rytter, der i Dygtighed sikkert kan maale sig med Araberen, adskiller sig fra denne ved den Haardhed, hvormed han behandler sin Hest. Over den ophöiede Saddelknap förer han en Lazo, dette for Sydamerikas Beboere eiendommelige Vaaben; det er en ved en Ring til Sadlen befæstet, otte à tolv Alen lang Læderslynge, med et Löbestik i den frie Ende. Med denne Lazo fanger han det Bytte, han vil have fat paa, i det han slynger den ud med den mest forbausende Sikkerhed, saaledes at Löbestikket falder ligeover Hovedet paa den Hest eller Tyr, eller vel og det Menneske, han vil bemægtige sig, og i det samme Lazoen er sluppet hans övede

Haand, dreier han kort af, og farer afsted i flyvende Carriere, slæbende med sig sit indfangede Bytte.

Den her beskrevne Person er den ægte sydamerikanske Gaucho, saaledes som han findes i Chile*), i Peru, i Buenos-Ayres, kort i alle de forrige spanske Provindser i Sydamerika. Der kan være Afvexlinger i Klædedragten, men Hovedmomenterne, Hestens Opsadling, Ponchoen, Sporerne og Lazoen ere de samme overalt. Gauchoen er uadskillelig fra sin Hest. Skal han bevæge sig mere end halvhundrede Skridt, saa sidder han op. Hans Gang er kluntet og slæntrende, men paa Hesten seer han ud som en Centaur, han sidder urokkelig i sin Saddel, han falder aldrig af, selv om han har besteget den vildeste Ganger. Har han först faaet Bidslet anlagt, og Foden i sine Stigböiler, vil han snart tæmme dens Raseri. Gauchoen gjör store Reiser, og altid til Hest. I disse endnu saa ubeboede Lande, hvor der ofte findes milelange Strækninger uden Boliger, endsige Værtshuse, rider Gauchoen sin Cours fort, og naar Aftenen kommer, strækker han sig i Skyggen af et Træ, ved Siden af sit Dyr, i det blöde Græs, med sine Saddeldækkener deels under Hovedet, deels som et lille Telt reist over sig, og sin Poncho til Overdyne, og sover saaledes stödt til den kommende Morgen.

Man reiser altsaa almindeligviis til Hest i disse Lande. Dog maa man ikke troe, at man ikke ogsaa kan kjöre. Fra Valparaiso til St. Jago, som ligger 25 Mile ind i Landet, gaaer der nu Diligencer, og jeg har selv gjort Veien i 1841 i en saakaldet Birlocho, et Slags Gig med to Heste, hvoraf den ene er spændt mellem Stængerne, den anden ved Siden, og tjener Kudsken til at ride paa. En Skare af 8 å 10 löse Heste fulgte med; de vare drevne ud et Stykke i Forveien, og vi saae dem jevnlig gallopere afsted, snart paa Siden af Veien, snart forud. Naar der skulde andet For-

*) I Chile kaldes han egentlig Guaso eller Pion, hvilket dog, ligesom Gaucho, ikke blot er Benævnelsen for Rytteren, men i det Hele for Bonden eller den simple Mand.

spænd for vort Kjöretöi, red Kudsken ud med Lazoen og tog den Hest ind, han vilde have; naar vi skulde op ad et steilt Bjerg, holdt Drengen der med en lös Hest, som blev spændt for paa den anden Side, og naar vi skulde ned ad Bjerget, blev den samme Hest spændt bagved for at holde igjen istedetfor en Hæmsko.

Jeg talte om en Vei, — ja en Vei var der unegtelig, idetmindste op og ned ad Bjergene, og i de opdyrkede Dale, vi kom igjennem. Men paa den hele Höislette, de förste 3 à 4 Miil fra Valparaiso, og paa mange andre Steder, var der ingen Vei; der stod den hele store, udyrkede Klippeslette os aaben, og Kudsken benyttede dette ogsaa aldeles efter sin Phantasi til at kjöre os paa kryds og paa tværs, blot hans Heste og Vogn undgik Stene og Huller, som fandtes overalt i större eller mindre Format.

Der arbeidedes allerede dengang paa en ordentlig Vei mellem Valparaiso og St. Jago, men den var endnu ikke færdig i 1847. Arbeidet udföres af Forbrydere, som til den Ende spærres ind i Celler eller Skur, der bevæge sig paa Hjul*). Et saadant bevægeligt Fængsel ligner et Hyrdehus, sat paa Hjul. Hvert af dem rummer 20 Fanger, foruden Provisionskamre. Et Skilderhus staaer for hver Ende. Det kjöres under behörig Eskorte ud til det Sted, hvor der skal arbeides; her gjöres Holdt, Vagten slaaer Kreds om Vognen og om Veien, der skal laves, lader med skarpt, og saa slippes Forbryderne ud. Der slaaes Telt op for Vagten, et Marketenderi sættes igang, og en saadan flyttelig Forbryder-Coloni camperer paa denne Maade, snart hist snart her, alt som deres Arbeide gjöres fornödent. Det hændtes, medens vi vare i Valparaiso sidste Gang, at Fangerne gjorde Oprör, og leverede en lille Bataille med Vagten, hvis Udfald var, at adskillige af dem bleve skudte, nogle tagne til Fange, men flere undslap, og

*) Naturligviis afgive disse bevægelige Fængsler kun et midlertidigt Opholdsted for Forbryderne; af andre Fængler var et meget stort, anlagt efter Philadelphiasystemet, under Bygning i St. Jago.

antoges at være flygtede ind til Valparaiso, hvor ogsaa to af dem bleve paagrebne, medens vi vare der. De havde sögt Skjul i Bjergslugterne og det der staaende Krat, og man var meget ængstelig for, at de skulde gjöre Veiene usikkre op ad Bjerget. Det skulde netop hænde, at en af disse Slaver en Dag i Valparaisos Gader döende blev kjört mig forbi paa en Kærre. Han var under et Forsög paa at flygte fra den Soldat, der havde opdaget hans Skjulested, bleven skudt gjennem Ryg og Bryst, havde endnu havt Kraft til med sin Kniv at rende imod ham, men var segnet for et Bajonetstik og saaledes paagreben uden videre Modstand.

Politiet i Valparaiso er særdeles vel organiseret. Tiggerne ere faa og bære et bestemt Skilt paa Brystet som Tegn paa deres Tiggerprivilegium. Ridende Gensdarmer gallopere jevnlig frem og tilbage, de ere gode at kjende, thi Ingen uden de og Lægerne tör ride dette hurtige Ridt gjennem Valparaiso By. Man kan gaae med stor Sikkerhed paa Gaden om Aftenen. Man hörer uafladelig Nattevagtens Signaler, og man kan være vis paa at blive fulgt af en Vægter i en ærbödig Afstand, alt som man gaaer langs ad en Gade, indtil man möder en anden Vægter, til hvem man da bliver overleveret af den förste ved et imellem dem forstaaeligt Tegn. Vægteren er i Besiddelse af alle Gadedörsnögler. Det var meget ualmindeligt, at der blev stjaalet i Valparaiso, og Forbrydelser bleve hurtig opdagede og kraftig straffede. Men strax udenfor Byen hörer ogsaa Sikkerheden op, og skjöndt Stratenröveriet ikke her er bragt saaledes i System, som i Peru, rider dog ingen Chilener paa Landet, uden först at sætte Pistolerne i Saddelhylstret. Over Skuldren bærer Banditen gjerne sin Musketon eller „blunderbuss“, men hans Hovedvaaben er Lazoen og Kniven, og disse anvender han med en saadan Færdighed, at man helst maa opgive alt Forsvar og hurtigst muligt söge Flugten. Den chilenske Gaucho angives i det Hele at være lumsk og ondskabsfuld. En af mine Officerer var en Dag nær ved at blive reden overende af en Gaucho, der uden mindste

Anledning red lige ind paa Livet af ham, og en engelsk Midshipman blev styrtet af Hesten og kom ikke ubetydelig til Skade, fordi en af disse Slyngler, medens han jog afsted i fuld Fart, lazoede Dyrets Bagbeen.

Hiint gode Politi var imidlertid ikke istand til at skaffe mig tre Deserteurer tilbage, som jeg havde den Ærgrelse, löb bort fra Skibet under vort Ophold her. Naar man betænker, at Hyren for Matroser hertillands var indtil tolv Piastre om Maaneden, og at en Arbeidsmand i Land kunde tjene tre à fem Piastre om Dagen, naar han forstod et Haandværk, saa er det ikke at undres over, at Folk, som ikke nære nogen særdeles varm Følelse for Hjemmet, eller som vide, at, saasnart de komme hjem, maae de dog söge tilsöes igjen, for at tjene deres Bröd, at saadanne Mennesker, siger jeg, benytte Leiligheden til at slippe fri for Orlogstjenesten, hvor en Matroses höieste Fortjeneste er fire Piastre om Maaneden.

Den gode Organisation af Politiet i Valparaiso skyldes den 1836 afdöde General Portales, Vicepræsident i Republiken og en af de mest udmærkede Mænd, dette Land har havt at fremvise. Man vil finde hans Navn ved enhver god og om Fremskridt vidnende Institution. I Geistlighedens Indskrænkning, Domstolenes bedre Organisation, Opdragelsesvæsenet, Nationalgardens Stiftelse, Toldvæsenets Ordning, kort i Alt, hvad der vedkom Landets indre Regjering, greb Portales ind med kraftig Haand og sagkyndigt Blik. Portales endte sit daadrige Liv i sin kraftigste Alder for en Snigmorders Haand. Han nævnes med Ærefrygt af Höie og Lave, Fremmede og Indfödte i hele Chile.

De sydamerikanske Republiker befinde sig endnu alle i en Gjærings- og Omvæltningsperiode; alligevel har Chile, begunstiget af indvortes Ro og en lang udvortes Fred, opnaaet en Ordning af sine indre Forhold, der stiller det höit over alle dets Nabostater. Politiske Lykkeriddere have kun undtagelsesviis valgt Chile til deres Tumleplads, og den lille Strid, Republiken for Öieblikket havde med England om Beliggenheden af Proviantskibet Nereus, syntes kun at være

af en meget underordnet Betydning. Den chilenske Regjering, der ansaae sig faretruet ved at see en fremmed Magts Linieskib ligge lige under Murene af Valparaiso's Fort, forlangte, at Englænderne, ligesom de Franske, skulde have deres Proviantmagazin i Land; Admiral Seymour truede til Gjengjæld med aldeles at forlade Valparaiso og vælge Callao — hvor det paa samme Tid hed sig, at der vilde blive oprettet en Frihavn — til Station for sin Sydhavs-Eskadre. Den hele Strid er imidlertid vistnok ved en Notevexling med det engelske Cabinet snart bleven bilagt til Beroligelse og Tilfredshed for begge Parter.

Underviisningsvæsenet staaer i Chile paa et, idetmindste efter Omstændighederne, temmelig höit Trin. Universitetet i St. Jago — „instituto nacional“ — har et juridisk, mathematisk og medicinsk Facultet; ved det sidste fungerede en fransk Protomedicus, en engelsk, to spanske og en chilensk Professor: Ingen Læge turde practisere hverken i Valparaiso eller St. Jago, uden först ved dette Facultet at have underkastet sig en Examen eller et Colloquium, der afholdtes i det spanske Sprog. Den förste Pröve, han havde at bestaae, var en omstændlig Examination i flere generelle Spörgsmaal, som man havde opgivet ham to Dage iforveien; derpaa forsvarede han mundtlig en af ham skreven Dissertation, gjennemgik en theoretisk saavelsom practisk Pröve i Operationer og stilledes omsider til fire medicinske og fire chirurgiske Cliniker. Anatomie og operativ Chirurgie vare det, hvortil der gjordes de strængeste Fordringer, men ogsaa i Physiologie, Chemie og andre Bidiscipliner holdtes fuldkommen Skridt med Videnskabens nyeste Udvikling. En dansk Læge var netop nogle Maaneder för Galathea kommen til Chile og agtede at tage sin Examen i St. Jago; da Fremmede imidlertid ikke tilstedes Adgang hertil, uden at kunne fremvise et tidligere Doctor- eller Examens-Diplom, og de chilenske Autoriteter fandt Udseendet af hans hjemmefra medbragte Testimonium saa uanseligt, at de i det Höieste vilde antage det for at være en Legitimation som Barbeer, saae jeg mig paa hans Anmodning foranle-

diget til at bevidne, under Haand og Segl, det af Corvettens Læger for ham udstedte Vidnesbyrd om, at dette virkelig var det Document, hvorved der tilsiges de danske Læger det mest udstrakte „jus practicandi.“

Hvad det lavere Underviisningsvæsen angaaer, da staae Communeskolerne i Reglen under Klostrenes Ledelse; alene i Valparaiso oplærtes der i disse 588 Drenge og 150 Piger. Men Valparaiso havde tillige adskillige betalende Instituter, navnlig Watkins og Wheelwrights engelske Skoler, Jesuitercollegiet, Postemkins Handelsskole, et Söacademie (escuela nautica) og flere Pigeinstituter, iblandt hvilke Miss Mitchells ansaaes for at være det bedste. Ogsaa i Quillota paatænkte man, ved Actier at oprette en ny Underviisnings- og Opdragelses-Anstalt. Watkins Seminarium, — det der, som det syntes, havde Fortrinet for alle de andre, — var syv Aar gammelt, det var i Hovedsagen en Handelsskole, og al Underviisning skete udelukkende paa Engelsk; det havde „pupilos enteros“, der betalte 300 Piastre aarlig, „pupilos semanales“, der betalte 250 Piastre, og „pupilos diarios“: de Sidste sendtes hjem om Natten og spiste ikke uden deres Frokost og Middagsmad i Seminariet. Skolen varede fra Kl. 8—1 og fra 2—5; der var i Alt 70 Elever, af hvilke de egentlige Pensionairer laae fire og fire i Værelse sammen. Den samlede aarlige Betaling for at holde en Dreng i Seminariet kunde ikke regnes ringere, end henved 500 Piastre, da der, foruden den ovennævnte Sum, maa særskilt betales Vask, saavelsom Underviisning i Musik, Tegning, Dands og Fægtning. Religionsunderviisningen forestaaes af en catholsk Padre.

Den chilenske Literatur er, som man kan tænke sig, fattig; Skrivesygen har lykkeligviis i den störste Deel af den nye Verden endnu ikke grebet synderlig om sig. Et af de værdifuldeste originale Skrifter, der kom mig for Öie, var en Statistik over Provindsen Maule, en Deel, som det syntes, af et större Værk over hele Republiken. Af oversat belletristisk Litteratur fandtes ikke blot ældre Sager, som f. Ex. Schillers „Geisterseher“ (el visionario), men selv de

nyeste franske og engelske Böger, som Eugene Sues „evige Jöde“ og „Paris's Mysterier“, Francis Trollops „Londons Mysterier“ o. s. v. saaes allerede omplantede paa chilensk Grund. Ligeledes havde man, jeg formoder som Skolebog, oversat en længere Afhandling om den tydske Litteraturs Indflydelse paa den franske.

Som vi ovenfor saae, har Chile ingen Mangel paa Undervisningsanstalter; ligesaalidt mangler det milde Stiftelser. I St. Jago haves et Hospital de San Juan de Dios (for Mandfolk), et Hospital de San Francisco de Borja (for Fruentimmer), et „hospicio“, et Vaisenhuus og en „casa de asilo del Salvador“; af hvilke alene det förste har 500, det andet 200 — alle fritliggende — Syge, ligesom der ved hiint er ansat ikke mindre end fem Læger og fire Apothekere, ved dette tre Læger og een Apotheker. Ogsaa Valparaiso har et Hospital de caridad for 80 Mandfolk og 50 Fruentimmer; det skulde saagodtsom altid være fuldt belagt, og kostede Staten 13—14,000 Piastre aarlig. Ogsaa af Fremmede kunde Mandfolk indlægges her, dog laae der et andet, især for Söfolk af fremmede Nationer oprettet, privat Hospital paa Cerro alegre, under Ledning af den engelske Læge Huston.

I Spidsen for Republiken Chile staaer en femaarig Præsident, — for Tiden Don Manuel Bulnes, der ved sit förste Valg havde havt en saa farlig Medbeiler i Tocurnal, men i 1845 var bleven valgt for anden Gang. Den udövende Magt er i Hænderne paa Præsidenten og det af hans fire Ministre — Inden- og Udenrigsministeren, Justitsministeren, Finantsministeren, Krigs- og Marineministeren — og otte Andre sammensatte Statsraad. Den lovgivende Magt er hos Senatet og Deputeretkamret. Senatet bestaaer af 20 Medlemmer, der vælges paa 9 Aar, saa at $\frac{1}{3}$ af dem (6—6—7) gaaer af hvert tredie Aar; det andet Kammer bestaaer af en Deputeret paa hver 20,000 Sjæle, — for Öieblikket saaledes 56 Deputerede, — dets Medlemmer vælges paa tre Aar og Alle paa eengang. Baade Senatorer og Deputerede kunne vælges paany. Den dömmende Magt hviler hos

Höiesteretten, Appellationsretten og Specialretterne (Landbo-, Handels-, Mine- og Skibs-Retten). Chile har omtrent en Million Indbyggere og en Statsindtægt af henved otte Millioner Piastre; Tolden er den betydeligste Indtægtskilde for Staten, derimod paalægges der faa eller ingen directe Skatter, og Minerne, som jeg siden nærmere skal omtale, ere fuldkommen overladte til private Speculanter.

Chile er et rigt Kornland, navnlig af Hvede exporteres en temmelig Mængde, i Særdeleshed som Meel og som Skibsbisköiter. Alle europæiske Frugter trives i den störste Overflödighed. Kartoflen voxer vildt; den sendtes netop under og kort för vort herværende Ophold i forskjellige levende Exemplarer til Europa, der, som man vil huske, netop i de Aar led af en meget udbredt Kartoffelsygdom. Plantens oprindelige Hjem syntes at være Öen Juan Fernandez eller Republiken Peru; i den sidste findes henved 300 Arter af den. De förste (af Walter Raleigh) til Europa bragte Kartofler vare fra Mellemamerika.

Med Hensyn til sin Dyreverden er Chile saa lykkeligt, at være fri for Muskiter, hvide Myrer og andre saadanne byrdefulde Insecter, det har ingen giftige Slanger og ingen glubende Rovdyr. Det eneste af dets Dyr, der angriber Mennesket, er Puna'en, eller den chilenske Löve, men selv denne maa först i höi Grad tirres og opægges dertil. Den störste Rolle i Landets Fauna spiller maaskee Lamaen, der forekommer i tre Varieteter: Guanacoen, Vicuñaen og Alpacaen. Af disse synes den förste at være den mærkeligste. Darwin kalder den den amerikanske Cameel — noget der dog, forsaavidt man betragter den som Lastdyr, ikke maa forstaaes for bogstavelig, da man efter Kyndiges Udsagn ikke maa belæsse den med mere, end en fire Vandmeloners Vægt; — han angiver den af Störrelse som et Æsel, men med höiere Been og en meget lang Hals, den vrinsker höit. Den sætter ikke, som Vicuñaen, Priis paa större Bjerghöider, den er udbredt fra Ildlandet lige til de peruanske Cordilleras. Guanacoen er i vild Tilstand nysgjerrig, men meget sky; tam bliver den modig, ja sætter sig endog til

Modværge imod Mennesket. Den er meget skinsyg, den gaaer helst i Hjorder, og den har sine Yndlingspladser, hvor den vil döe; paa disse findes Masser af Guanaco-Skeletter ansamlede, uden at der kan være Tale om, at de skulde være samlede af Rovdyr.

Og efter denne Digression ville vi nu da ogsaa nærmere omtale de Mennesker, der beboe dette Land, og de Skikke, der fölges af dem. Der er i disse sidste, her som allevegne, meget som er fornuftig begrundet i Forholdenes Natur, men ogsaa meget som kun har sin Rod i Luner og Tilböieligheder. Hvor forskjelligt var saaledes ikke Livet i Ostindien og her paa Vestkysten! I Ostindien sov Folk i den kjöligste Trækvind, uden at Punkaen nogensinde kunde viftes for stærkt over deres Hoveder; derimod skyedes Spise og Drikke for en stor Deel som Gift, og skjöndt mange Retter sattes paa Bordet, nödes kun Lidet af dem. I Valparaiso lukkede man sig ude fra Luften, som om den gjemte Pesten i sig, Værelserne gik ud til Gange, der vendte ind mod den i Husets Midte liggende Gaard, og selv denne var stundom atter ved Glasruder lukket foroven; — derimod forsömte Chileneren sjelden, idetmindste eengang om Dagen at gaae ind til en Conditor, og, medens han der rög sin Cigarillo og spilte sit Parti Domino, at spise dybe Tallerkener fulde af Is eller drikke den ene Portion deraf efter den anden i Vand. Som Frokost kunde han sætte to, tre, ja fire Vandmeloner (sandias) tillivs, og om Middagen proppede han sig med Cazuela og Puchero, to Retter, begge sammenblandede af Kjöd, Riis, Kartofler, Peber, Pomkins, Tomater, Gulerödder, Kaal- og Maishoveder, og begge lige lidt holdte i Ære af Europæeren. Den simple Mand nyder Charqui, et Slags törret Kjöd, der, som det hænger i Boutikerne idetmindste, har et meget uappetitligt Udseende; og Alle, fra Præsidenten til den fattigste Gaucho, drikke — her som i Platastaterne — den bekjendte Maté eller Paraguaythee, et Infus af en Ilex, den saakaldte „Yerba buena“. Matéen suges op gjennem et Rör (bombille), ligesaa glohed, som det er muligt at faae den ned, og da den af de Fornemmere ofte

nydes næsten samtidig med Isen, kan dette vist ansees for en stor Deel at være Skyld i de hos Chilenerne saa paafaldende daarlige Tænder.

De simple Fruentimmer hertillands ere stygge. Saa meget smukkere ere i Modsætning hertil de chilenske Damer, skjöndt det vel kan være, at det for en Deel er deres naturlige Ynde, der skrives paa Skjönhedens Regning; deres Gang og Dands er let, deres Hænder og Födder smaa og ziirlige, og det Sidste endnu fremhævet ved den smagfuldeste Chaussure. De havé, om ikke fyrige, saa dog venlige, levende Öine og en graciös Mund, som gjerne omsvæves af et fiint Smiil. Europæeren, der er eller idetmindste gjælder for at være mere ridderlig, end deres egne Landsmænd, holdes höit i Ære, og de ere meget „cariñosas“ imod ham; de spöge og lee med ham som Börn, og da de, skjöndt coquette, ere frie og naturlige, forfeiler deres Forekommenhed sjelden sin Virkning. De tale udelukkende Spansk, thi selv om de kunde andre Sprog, vilde de höist tilstaae at de forstod dem, men aldrig mere, da de vide at Intet klæder dem at tale, saaledes som deres Modersmaal; til Gjengjæld har den Fremmede Lov at radbrække det Spanske saa galt han vil, de fatte altid, hvad han mener, og bære over med det störste Pluddervælsk. Conversationen er da ogsaa snart lært, da den saagodtsom kun bestaaer i at overöse dem med Complimenter, af hvilke ingen er saa stor, at de ikke skulde tage imod den, skjöndt det ikke skeer med Prætention, men snarere, som om det vår overflödigt at lægge for megen Vægt paa Noget, der er sagt saa löst hen. De lade sig Alle, lige til den 80-aarige Kone, kalde „señoritas“ (Frökener), men dette kan vel antages at staae i Forbindelse med deres almindelige Forkjærlighed for at bruge Diminutiver og gjöre Alt saa „chiquitito“ (chico, lille) som muligt. De sige hverken „ja“ eller „nei“, men altid: „quien sabe“ (hvem veed?), ligesom Peruaneren: „como no“ (hvorfor ikke?). Man taler med Chilenerinden om Ting, som man hos os bevarer som den dybeste Hemmelighed, — den unge Herre, der lægger Mærke til, at en Kone er

frugtsommelig, siger hende saaledes strax nogle opmærksomme Ord i Anledning af sin Opdagelse, og hun modtager Complimenten med den störste Uforbeholdenhed, — dog maa man ikke troe, at hun derfor er mindre blufærdig, og hun vilde paa sin Side forarges over mange Balskjönheder hos os og over mangen Dame, der gaaer i Blæst paa Östergade. Chilenerindens Kjole er meget lidt nedringet i Brystet, og slæber efter hende, saa lang er den forneden; dertil bærer hun Mamelukker, som gjerne ere kantede med det nydeligste Kniplingsbroderie. Hovedet havde hun tidligere bart, selv paa Gaden, i den senere Tid have desværre Hattene, ligesom de franske Moder i Almindelighed, faaet mere og mere Indgang. Et Shawl eller et lille Törklæde fölger hende overalt, selv i Dandsen, og hun beholder det stedse paa i de smaa „Tertullas“, hvor man som Fremmed især har Leilighed at komme sammen med hende.

En saadan Tertulla er et improviseret Selskab, eller om man vil et fælleds Stevne, nogle gode Venner have sat hinanden til om Aftenen; den Fremmede er her ligesaa velkommen, som den nöieste Bekjendt, thi saasnart man er forestillet for en Familie „er Huset Ens eget“ — „la casa está á su disposicion de Vmd“ — som Chileneren meget höflig udtrykker sig, og der vil Ingen stödes over, om man allerede Aftenen efter indförer nye Fremmede i hans Kreds. At Chilenerens „á su disposicion de Vmd“, som han siger ikke blot om hans Huus man kommer i, hans Bord man sidder ved, hans Hest eller Malerie man seer paa, men maaskee endog om hans Kone, man taler med, — at dette ikke maa forstaaes bogstavelig, behöver jeg vel forresten neppe engang at gjöre opmærksom paa; det er hans spanske Forfædres tomme Höflighed, der sidder ham som hine löst paa Læberne. Tractementet ved en Tertulla er ikke stort; naar det gaaer höit, bestaaer det i Thee, Kager og „dulce“, Manden skjænker Theen, og Herrerne byde den rundt. Tiden fordrives afvexlende med Dands, Sang og Spil, og Husets Tjenestefolk staae for det Meste i Baggrunden som Tilskuere. Den egentlige Nationaldands er den nedenfor

omtalte Sambacueja, men Quadriller og Contradandse ere ligeledes i Mode, og St. Jago-Damerne forsmaae end ikke at polkere og valse. De Herrer, der ville tænde deres Cigarillo, maae gaae over i Tobaksstuen, da de chilenske Damer hverken selv ryge eller önske at generes af de Andres Tobaksrög. Chilenerinderne ere i Dandsen, og i det Hele i disse Tertullas, i deres egentlige Element; huslige ere de derimod neppe, de skulle være temmelig ustadige i deres Kjærlighed og ligegyldige for deres Börn, staae meget seent op og ligge hele Formiddagen i det dybeste Negligée paa Sophaen, for at holde Passiar, medens Tjenestefolkene besörge Husholdningen. Dog kan jeg egentlig kun sige, at dette er det, Europæerinderne sige om dem, af egen Erfaring veed jeg blot, at de ikke ere visible för Kl. 2 om Middagen, men dette er ogsaa Tilfældet med de europæiske Damer her paa Stedet.

Jeg for min Part har, som jeg maa tilstaae, kun seet meget lidt af den chilenske Selskabelighed. Jeg gjorde Gouverneuren og de förste Embedsmænd en Ceremoni-Visit, som de gjengjældte faa Dage efter, men dermed vare vi ogsaa færdige og saaes ikke mere. Stort bedre gik det mig ikke med de Fremmede paa Stedet. Med Undtagelse af nogle faa tydske og engelske Huse kom jeg ingen Steder og saae intet Selskab. Jeg deelte min Tid mellem mine Forretninger ombord, og de franske og engelske Admiraler og Skibschefer, med hvem jeg förte et meget behageligt Liv. Jeg skylder at nævne Admiral Sir George Seymours elskværdige Familie, som viste mig en uindskrænket Gjæstfrihed. Uheldigviis boede de en Miil fra Byen, saa at Samqvemmet ikke var saa hyppigt, som jeg gjerne önskede. I Admiral Hamelin lærte jeg at kjende en af den franske Marines mest udmærkede Söofficerer; vort fordums Kammeratskab fra den Tid, jeg selv tjente under det franske Flag, var et Tilknytningsled imellem os, der ydede mig mangen behagelig Time.

Jeg skylder endvidere at nævne vor danske Consul, Hr. Poulsen, der gjorde sit Yderste for at vise Galatheas

hele Reiseselskab al den Venlighed og Gjæstfrihed han formaaede.

Aftenen tilbragte jeg ofte i Operaen paa det store Theater, hvor en italiensk Trup, som jeg i 1841 havde seet i Lima, opförte Donizettis og Bellinis Mesterværker, efter Omstændighederne ikke slet. Der var en Madame Pantaneli, Orchesterdirecteurens Kone, som jeg forrige Gang havde kjendt i Skikkelse af et Fruentimmer med en dyb Contra-Alt-Stemme. Nu havde hun taget Mandfolkeklæder paa, havde ladet sine Knebelsbarter voxe og agerede nu ikke alene Mandfolk paa Theatret, i det hun udförte alle Tenorpartier, men viste sig ogsaa i denne Skikkelse paa Gaden og hvorsomhelst ellers. Theatret var aabenbart for stort for den skuespilbesögende Deel af Valparaisos Beboere. Uagtet det var Söbadetiden, hvor mange af St. Jagos Beboere komme til Valparaiso, og derved gjöre Livet meget muntrere end sædvanligt, var her dog aldrig fuldt Huus. Anderledes var det, naar der var Maskerader, hvoraf der faldt adskillige under vort Ophold her, paa Grund af Carnevalstiden. Dog, da slige Forlystelser staae i ingensomhelst Forbindelse med Galatheas Reise, skal jeg afholde mig fra videre at omtale dem.

Af den ovenfor givne Beskrivelse vil det skjönnes, at der ikke kan være stort Spörgsmaal om at gjöre Excursioner i denne skjönne Omegn. Jeg foretog imidlertid een Udflugt, som gjaldt Quillota. Jeg har allerede omtalt denne lille By, beliggende ved Floden af samme Navn, omtrent ti Mile fra Valparaiso i nordlig Retning. Man passerer först Bjergene ad saadanne Veie, som ovenfor ere beskrevne, og kommer derefter ned i Dalen, hvor man seer Floden strömme med rivende Fart over sin stenede Bund, bred, uregelmæssig, med en meget flad Flodseng, som paa denne Aarstid for en Deel stod tör, men som om Foraaret, det vil sige i September og October Maaned, naar Sneen smelter oppe i Bjergene, staaer fuld, og Floden svulmer da op til en meget betydelig Brede. Lidt efter lidt vider Dalen sig ud til en temmelig anseelig Brede og Dybde, og bærer

Præget af en ualmindelig Frugtbarhed. Til höire og venstre af Floden ligge Avlsgaarde, „Haciendas“, hvis Hoveddrift er Kornavl, men Gaardene selv ere omgivne af Frugthaver, thi Frugter dyrkes her i det Store og give en meget betydelig Indtægt. Jeg hörte tale om Frugtplantager, som skulde kunne indbringe indtil 10,000 Piastre aarlig. Det er især Ferskener og Apricoser, som her dyrkes. Endeel af dem bringes til en höi Grad af Fuldkommenhed, men den store Masse er af en ringere Art, og bringes til Markedet i törret Tilstand, sammenpressede i lange Stænger, til Brug i Husholdningen, vel ogsaa til Exportation.

Alle saadanne Avlsgaarde bestaae af lave, vidtlöftige, een Etage höie Bygninger, og hele Gaarden er gjerne omgiven af en lav Muur, opklinet af Leer og Mudder, med en Overhvidtning af Kalk. Seer man ind i Gaarden, opdager man den hele Travlhed, som följer med et Landbrug, men da Regn hörer til de yderlige Sjeldenheder, er der sörget langt mindre for Tagbedækning, og saagodtsom alting foregaaer i den frie Luft. Jeg maatte beklage, at jeg ikke foretog denne lille Lystreise nogle Uger tidligere. Jeg vilde da have kunnet see Hösten i fuld Gang. Nu saae jeg kun hist og her Behandlingen af det indhöstede Korn. Tærskningen gaaer for sig paa en meget original Maade. Den afmeiede Sæd lægges paa en rund afpælet Plads i Gaarden, og nu indbydes alle Naboer paa milevid Afstand til at deeltage i Tærskningen. De möde til Hest, og danne tilligemed Gaardens Besætning en stor Halvkreds udenfor den eneste Indgang til Omhegningen. En fire, sex af Selskabet ride derpaa ind paa den næste Mark og komme et Öieblik efter igjen, medens de i fuld Gallop forfölge flere hundrede Muler, som neppe ere komne indenfor Halvkredsen, för alle Gauchos under et höit Jubelskrig jage dem ind i Sæden. Derpaa rides der et formeligt Caroussel, bestandig i Hælene paa Mulerne, snart den ene, snart den anden Vei rundt, indtil Axene antages tilstrækkelig trampede ud af Kornet. Alt dette skeer under uafladelige Raab og Skrig og Latter og Fjas, thi en saadan Tærskning, eller rettere Ud-

trampning af Kornet er en landlig Fest, ligesom et Slaagilde hos os.

Quillota By er meget vidtlöftig bygget, med snorlige Gader, saaledes som jeg alt oftere har omtalt spanske Byer; men alle Husene ligne de ovenbeskrevne Haciendas, de ligge inde i deres vidtlöftige Haver, som udelukkende ere offrede til Frugtavl, deriblandt Viinstokke, af hvilke der presses en Landviin, som jeg er overbeviist om, ved god Behandling vilde blive en meget behagelig Viin. Især gjelder dette om den syrlige hvide Viin, medens den chilenske Rödviin er af en daarligere Sort, söd og sammensnærpende. I smaa murede Canaler er Vandet fra Floden ledet ind i Haverne, og böder saaledes paa den store Mangel paa Regn, som disse Lande lide af. Quillota har en smuk Alameda af gamle Poppeltræer, som udbrede en velgjörende Skygge. Jeg spadserede her den Aften, jeg tilbragte i Quillota, i det skjönneste Maaneskin, og undrede mig kun over, at vi vare de Eneste i hele Byen, der faldt paa at söge denne Nydelse. Der var i Ordets egentlige Forstand ikke et levende Væsen paa den hele Promenade undtagen vi. Men fra de adspredte Huse langs ad Veien hörte vi Guitarrens — Viguelaens — Lyd, som ledsagede den spanske harmoniske, men monotone Sang, medens en uafladelig Skraben og Slæben af Födder paa de sandede Steenfliser röbede, at her blev dandset Sambacueja. Ved at nærme os den aabne Husdör, bleve vi gjæstfrit indbudne at komme indenfor. Man böd os at besee den meget betydelige Have, som laae indenfor Huset, og derefter at sidde ned og see til paa Dandsen. Sambacuejaen er en fordærvet Fandango; den dandses af To, som, ligesom i Fandangoen, figurere for hinanden, hver med et Lommetörklæde i Haanden, og ledsage deres Dands med Castagnetternes Lyd og med en Improvisation efter en eller anden af deres Nationalmelodier. Men hvad der udmærker Fandangoen i Ynde og Smagfuldhed, er her forsvundet, og en större eller mindre Uanstændighed, alt efter de Dandsendes Culturtrin, er traadt i Stedet. Jeg

skylder vore venlige Værter i Quillota at tilföie, at her intet særdeles var at fremhæve i denne Retning.

Quillota opbevarer endnu et Munkekloster i sit Skjöd, hvori nogle faa Dominicanere henleve i Magelighed den sidste Deel af deres Liv. Klostrene ere ophævede i Chile, men istedetfor at nedlægge dem med eet, har man blot forbudet flere Löfters Aflæggelse, og Munkeracen vil saaledes med Tiden uddöe, hvorefter Klostrenes Gods tilfalder Staten. I Valparaiso var der saaledes endnu sex Klostre, hvoraf eet Nonnekloster, men i dem alle tilsammen fandtes kun endnu 39 Munke og 20 Nonner. Vi besögte Klostret i Quillota, som aldeles intet Mærkeligt fremböd. De faa Munke, her vare tilbage, modtoge os med megen Forekommenhed, men da min Reisekammerat, Pastor Hansen, vilde til at indlede Samtalen med dem paa Latin om lærde og curieuse Materier, vare de aldeles ikke hjemme. Efter vor Malers Forklaring var det gaaet bedre for ham at komme i Lag med dem, da han Aftenen för havde mödt dem i et Huus, som nok ikke var noget gudeligt Huus, og hvor det skulde være gaaet temmelig lystigt til. Det lod til, at disse stakkels Munke vare i höieste Grad nedsunkne saavel i deres egen som i deres Medborgeres Agtelse. Om dette havde sin Grund i den store Ligegyldighed, hvormed alle Religions-Anliggender behandledes, navnlig af de höiere Classer, eller omvendt denne Ligegyldighed var en Virkning af Geistlighedens ringe moralske Standpunkt, skal jeg lade være usagt, men vist er det, at Lægmand og Geistlighed kappedes om, at overbyde hinanden i religiös Indifferentisme, og skjöndt Katholicismen var Statsreligionen og ogsaa omsluttede alle Börn af blandede Ægteskaber, saa eluderedes dog ikke blot det sidste Lovbud ved talrige Bestikkelser, men selv de Börn, der vare catholsk döbte, sendtes udelukkende i engelske og amerikanske Instituter, hvor rigtignok en Padre besörgede Religionsundervisningen, men hvor hele Opdragelsen iövrigt var beregnet paa at indgyde dem Ligegyldighed for den catholske Tro. Erkebispen i St. Jago havde fornylig, ved en Forespörgsel fra Paven, om det var sandt,

at Englænderne havde bygget sig et Bedehuus i Valparaiso, ikke svaret andet, end at Englænderne vel havde et fælleds Sammenkomststed, men at det forresten var ham ubekjendt, om de dandsede, sang, drak, eller hvad de foretoge sig ved disse Möder. Ved en Daabshandling over et af Hr. Stüvens Börn holdt jeg, en Protestant, Barnet over Daaben, og vor Præst var en af dets Faddere.

Den Bygningsmaade, som er fulgt i Quillota med lave, een Etage höie Huse, er omtrent den samme i hele Landet; selv i Valparaiso og i Hovedstaden St. Jago ere ingen Huse höiere, end to Etager, og alle Bindingsværks-Bygninger. Kun har man gjort Undtagelser, forsaavidt som man har bygget Kirker og Theater op til en större Höide. Aarsagen hertil maa fornemmelig söges i Frygten for Jordskjælvenes Ödelæggelser. Chile og Peru ere Jordskjælvenes classiske Jordbund. Concepcion er flere Gange ödelagt ved disse Rædsler, der have været fulgte af Oversvömmelser af Havet, som da atter have ödelagt, hvad Jordskjælvet havde sparet af Concepcions Söhavn Talcahuano. Da jeg intet har oplevet af slige frygtelige Begivenheder i disse Lande, skal jeg ikke indlade mig paa videre Beskrivelse derover, men skal henvise til Dupetit-Thouars „voyage de la Venus“ 1ste Bind, hvor en höist interessant Beskrivelse over Jordskjælvet 20 Febr. 1835 er meddelt.

Fra Quillota gjorde jeg en Udflugt til en stor Hacienda, Majoratet Purutun, beliggende ved Floden omtrent 3 Miil dybere ind i Dalen. Den tilhörte en gammel Signor Cortez, som ifölge hans eget Udsigende nedstammede i lige Linie fra Fernando Cortez. Saasnart jeg havde ladet mig melde, modtog han mig med den mest udmærkede Artighed, og indböd mig til at fölge sig paa en Ridetour gjennem hans Marker. Efter hvad man senere sagde mig, var General Cortez's Eiendom en af de betydeligste i Chile, den strakte sig 12 à 14 Mile langs op ad Dalen paa begge Sider af Floden og var i Gjennemsnit 7 à 8 Miil bred. Paa denne Eiendom boede circa 7000 Mennesker, altsaa omtrent 70 Sjæle pr. Qvadratmiil. Korn- og Qvægavl vare hans

Eiendoms vigtigste Frembringelser; af Hvede produceredes her aarlig 10—12000 Quintaler (Centnere). Ogsaa Havre avledes her i stor Mængde, saavelsom den chilenske Hamp, der staaer i Qvalitet lige med den russiske. Kornet var allerede for en stor Deel tærsket, og Sæden laae nu i store Dynger under aaben Himmel. Vi saae den blive kastet, ved hvilken Behandling det især gjaldt om at skille den ved den betydelige Mængde Stöv, der var blandet mellem den, og der kan betragtes som en af Chile's Landeplager. Vi förtes derefter til Meieriet; 600 Köer fandtes samlede paa et uhyre stort Fælled. I den ene Ende af Marken var opbygget et stort Skur, det var Meierihuset. Her sov Rögterne og Malkepigerne om Natten, og her fandtes alle til Smör- og Ostfabricationen nödvendige Reqvisita samlede. To Gange om Dagen blev Qvæget drevet sammen til Malkning. Af Morgenmelken lavedes Ost, 150 Pd. daglig, af Aftenmelken Smör. Naar en Mark var afspist, flyttedes hele Meieriet med Köer og Tilbehör, hen paa en anden Mark. Saavel Smör som Ost var af en simpel, men velsmagende Art; Osten lignende ganske den holsteenske „Lederkäse".

Til at dyrke sine vidtudstrakte Jorder, sagde den gamle Herre, at han havde et meget strængt Hoveri, som alle Indvaanerne paa Godset vare forpligtede til at yde. Det er ganske mærkeligt, at i dette Frihedens Land, hvor de strængeste, republikanske Grundsætninger ere nedlagte som Grundvold for hele Regjerings-Systemet, og hvor i sin Tid den ene Præsident efter den anden har maattet vandre i Landflygtighed, fordi man frygtede, at hans tiltagende Magt skulde gjöre Skaar i den indvundne Frihed, — i dette Land, siger jeg, have med Hensyn paa Landeiendomme de gamle spanske feudale Love vedligeholdt sig i deres fulde Kraft. Men det kommer af, at Revolutionen, som tilintetgjorde Spaniens Overherredömme, ingenlunde var det egentlige Folks Gjerning, nei, det var de i Landet boende Spanieres og deres Afkoms Værk. De vilde ikke længere være Moderlandet underdanige, de vilde selv regjere, selv være Herrer, men Folket, det oprindelige Folk, og dets Afkom, blandet

som det var med europæisk Blod, det havde intet at klage, det saae ligegyldigt til paa den Kamp, som nu fægtedes, thi det havde intet at vinde, som intet at tabe, dets Stilling blev uforandret.

Blandt Chile's Urprodukter maa det ikke forglemmes at omtale de betydelige Miner, som findes af ædle og uædle Metaller. Det er imidlertid de sidste, og navnlig Kobberminerne, som især ere righoldige og give den, der finder en saadan Mine, betydelig Gevinst. Dette har fremkaldt en Talemaade, som er sat i Vers paa spansk, men som paa dansk lyder saaledes: „Den, som finder Kobber finder Guld, finder Du Sölv saa har Du Kobber, og finder Du Guld saa har Du Bly". Kobber-Ertsen bringes paa Æsler fra Bjergene, som strække sig bag St. Jago og Syd efter, hvorfra det udföres, deels i raa Materie, men deels, og hyppigst, omsmeltet som Kobberbarrer, til Swansea, Hamborg, Nyholland og andre Steder.

Minerne betragtes ikke som Statens Eiendom, uden forsaavidt denne lader sig betale en ubetydelig Afgift af den, der anstiller saadanne Gravninger. Men ligesom Lotteri, Hazard, Papirjobberi paa andre Steder, saaledes exploiteres (eller exploiteredes, thi nu have vel Californiens Miner gjort disse Rangen stridig), i dette Land Guld- og Sölvminerne af mange Privatmænd med den störste Lidenskab og bringe En og Anden betydelige Rigdomme, medens det store Fleertal gaaer tomhændet fra sine Efterforskninger eller endog bringes til Bettelstaven ved dem. En tydsk Læge i St. Jago havde paa denne Maade i kort Tid sat over en Tönde Guld overstyr, som han havde deels giftet sig til, deels efterhaanden samlet sammen i Praxis. Darwin giver en meget livlig Skildring af, hvorledes det gaaer til, at man opdager disse chilenske Miner, selv paa de allerforunderligste Steder. Ertsgangene ligge nemlig meget overfladisk, og da de ere haardere, end de omgivende Bjerge, komme de ved Decompositionen af disse til at staae frem over Jorden. Men dertil kommer, at hver Haandlanger, hver Arbeidsmand forstaaer sig paa Udseendet af de forskjellige Ertser; og lige-

som det stundom er Qvæget, der gaaer paa Græs i Cordillererne, som opdager denne eller hiin Mine, saaledes er det heller ikke ualmindeligt, at Folk i deres Fritid om Söndagen gaae ud, med Brækjernet under Armen, ene og alene for at lede efter nye Miner. Flere af de store Bjergværksdistricter, som Coquimbo og Copiapo, ere desforuden saa blottede for Brændsel og andet Træ, at hver Bakke, hver Dal gjennemsöges derefter, og under denne Sögning har man fundet Fleertallet af de righoldigste Miner. Chanuncillo, der i faa Aar leverede Sölv til et Belöb af flere 100,000 L. Stlr., er opdaget paa en saadan Maade. En Mand havde nemlig kastet en Steen efter sit Æsel, da det i det Samme faldt ham ind, at den havde været paafaldende tung; han löftede den op igjen og fandt, at den for en stor Deel bestod af gedigent Sölv, Aaren laae ikke langt borte og stod som en Kile op af Jorden. Peru förer, som bekjendt, en Lama i sit Vaaben; Grunden hertil er, at det var dette Dyr, der ved at gaae paa Græs og afgnave Planterne, som skjulte det ædle Metal, blev den förste Opdager af de berömte Sölvminer i Potosi.

Under vort Ophold i Valparaiso, som varede fra den 25 Januar til den 18 Februar, blev Corvetten calfactet uden- og indenbords, Lasten renset, Vand fyldt, Proviant og Varegods completeret for 5 Maaneder, Reisningen efterseet og Seilene deels reparerede, deels completerede af nyt. Det Sidste var især et större Arbeide, end vi egentlig kunde overkomme, hvorfor jeg ogsaa udbad mig og fik Assistance af engelske og franske Seilmagere. Jeg havde nemlig besluttet at completere to Stel forsvarlige Seil til Reisen omkring Cap Horn, og til senere at söge op i vore egne Farvande, i en eventuel ublid Aarstid. Til den Ende maatte flere nye Seil syes, deriblandt to Mersseil og en Mesan. Alt var imidlertid klart til den 17 Februar, og jeg bestemte derfor min Afreise til den 18de.

Lieutnant Rothe havde under hele Opholdet i Valpa-

raiso jevnlig foretaget magnetiske Intensitets- og Inclinations-Observationer. Han havde valgt Consul Poulsens Have til Observationspunkt. Ogsaa Misvisningen blev undersögt ved Declinations-Observationer, tagne ved det gamle Fort St. Antonio. Misvisningen befandtes at være 14°57′7″ N. Ost.

Under vort Ophold i Valparaiso fremkom Professor Behn med Begjæring om at forlade Expeditionen paa Vestkysten af Sydamerika, for at gaae over Andes-Bjergene til Ostkysten ind gjennem Brasilien til Rio Janeiro, hvor han meente at stöde til os igjen. Först og fremmest sögte jeg at overtale ham til at afstaae fra et saadant Forsæt, som efter alt, hvad jeg derom kunde erfare, var et meget voveligt Foretagende for en enkelt Reisende med saa faa Midler, som dem, Professor Behn var istand til at raade over, og tillige lovede saare lidet Udbytte i videnskabelig Retning, eftersom den Vei, han havde at tilbagelægge, var meget ofte gjennemsögt i dette Öiemed. Vilde han derimod slaae ind paa Sideveie, gjöre Excursioner, opholde sig længere paa et eller andet Sted, da maatte han aldeles gjöre Afkald paa at stöde til os i Rio Janeiro, noget som der, selv om han reiste meget hurtig, og fulgte den lige Vei, dog var Grund til at betvivle vilde lykkes ham. Der var nylig kommet Efterretning til Valparaiso om det ulykkelige Endeligt, et ungt Menneske havde faaet, der hörte til den store Expedition, foretagen for kongelig fransk Regning under Grev de Castelneau, for at bereise Cordilleras-Bjergene, Peru og den nordlige indre Deel af Sydamerika. Den unge Mand var bleven myrdet af sine egne Veivisere og plyndret. Alt dette forestillede jeg Professor Behn, men forgjæves. Han var bestemt paa at gjöre Reisen, han sagde mig, at han meget vel havde overveiet alle de Farer og Besværligheder, som han udsatte sig for, men at han ingen Familiebaand havde, der paalagde ham nogen Forpligtelse, og at han var bestemt paa at bringe sin umættelige Törst efter Kundskaber dette Offer. Han underrettede mig endvidere om, at han allerede fra China havde skrevet desangaaende til Kongen, og haabede, endnu under vort Ophold

her paa Kysten, at erholde et gunstigt Svar. Han begjærede endelig, at jeg vilde tillade ham at betragte denne Reise som en Excursion, foretagen fra Skibet; endvidere androg han paa, at jeg skulde forstrække ham med Pengemidlerne hertil, give ham det fornödne Pas og Anbefalingsskrivelser, og endelig tillade, at hans Præparateur og endvidere at Botanikeren, Doctor Didrichsen, maatte följge ham paa denne Reise. Efter moden Overveielse blev mit Svar til Professor Behn: at jeg ikke kunde indlade mig paa at tillade, at Nogen, som hörte til Skibet, og for hvem jeg var ansvarlig, foretog en saadan Reise, saalænge de stode i Expeditionens Tjeneste; at han följgelig, hvis han var bestemt paa at foretage Reisen, maatte forlade Skibet. Jeg vilde da forstrække ham med de fornödne Penge, dog ikke anderledes, end at de maatte betragtes som et Laan, der skulde tilbagebetales, ifald Kongen befalede det, og i saa Fald skulde alt, hvad han paa denne Reise indsamlede, tilhöre ham selv, — men ifald Kongen bifaldt Reisen og altsaa ikke befalede Tilbagebetalingen af Laanet, skulde alt, hvad Professoren indsamlede, tilhöre Expeditionen; endvidere, at det skulde staae Professor Behn frit for atter at tiltræde Expeditionen, ifald han stödte til os i Rio Janeiro, hvorfor hans Lukaf skulde blive ham forbeholdt indtil da; og endelig, at jeg ikke kunde tilstede, at Skibets Underlæge, Botanikeren Didrichsen, forlod Skibet, for at följge med ham, hvorimod jeg intet havde imod, at Præparateuren, som var en af Skibets Hoboister, fulgte med. Da nu Professor Behn gik ind paa disse Betingelser, stod der mig intet andet tilbage, end at gjöre alt, hvad jeg formaaede, for at lette ham hans vanskelige Foretagende saameget som muligt. Jeg skrev desaarsag til den danske General-Consul i Rio Janeiro for at skaffe ham den brasilianske Regjerings Beskyttelse, naar han ankom paa dette Keiserdömmes Territorium. Jeg udstedte ham et Pas i flere Sprog, som tillige var et Tilsagn om, at hvis han skulde komme i Pengeforlegenhed, kunde man frit paa dette Pas forstrække ham med Penge, da en saadan Gjeld vilde blive repecteret af den

danske Regjering, og endelig tilsagde jeg ham, at jeg vilde sætte ham i Land paa et saadant Punkt paa Kysten af Sydamerika, som han selv maatte vælge imellem Lima og Valparaiso, for derfra at tiltræde sin Reise. Han valgte Cobija, Republiken Bolivias eneste Söhavn, og til dette Sted gjaldt altsaa vor Cours, da vi forlode Valparaiso.

Der var et Punkt endnu, hvori jeg ikke kunde blive enig med Professor Behn. Der var nemlig paa hele Reisen forfærdiget en stor Mængde Tegninger ved Tegneren Hr. Thornam efter de Opgaver, som de Herrer Naturforskere havde forelagt ham. Disse Tegninger havde de Herrer Videnskabsmænd hidtil selv opbevaret, og jeg kunde ikke have det mindste herimod at indvende, saalænge de bleve ombord. Men da Professor Behn nu forlod Expeditionen, forlangte jeg Tegningerne udleverede. Professor Behn fremkom nu med den Paastand, at disse Tegninger vare hans Eiendom; det var hans Manuscript, sagde han, kun udfört af en Anden, fordi han ikke selv kunde tegne, dog tilhörte det ham som Frugterne af hans Studier, ligesaafuldt som alle hans andre Optegnelser. Han sögte at godtgjöre denne sin Paastand ved Exempler, hentede fra tidligere Jordomseilings-Expeditioner, hvor der havde været Naturforskere ombord. Det blev mig desuagtet ikke klart; jeg kunde ikke afvige fra den Mening, at da Tegneren var ombord for kongelig Regning, maatte ogsaa hans Arbeider tilhöre Expeditionen, og at jeg ikke turde udsætte denne for et eventuelt Tab af en saa interessant Samling, ved at lade Professor Behn beholde dem i sin Varetægt. Da jeg imidlertid mulig kunde have Uret, bestemte jeg, at Tegningerne skulde overleveres mig forseglede af Professor Behn, og at jeg vilde give ham en Qvittering for deres Modtagelse, hvori jeg tillige vilde forpligte mig til at aflevere Tegningerne i Hans Majestæt Kongens egne Hænder og at protestere i Professor Behns Navn imod at de tilhörte andre end ham. Dette skete, Tegningerne hvile i dette Öieblik forseglede i höisalig Kongens private Bo.

Tilfældet vilde, at to Dage för vi laae til Ankers ved

Cobija, den 23 Februar, var Dampskibs-Posten fra Panama ankommen og havde bragt et Brev til Professor Behn fra hans Broder, Etatsraad Behn i Altona, hvori denne underrettede ham om, at han havde gjort Kongen bekjendt med Professorens Reiseplaner, og at Hans Majestæt billigede dem. Det var mig en særdeles Beroligelse at erfare dette, men det kunde intet forandre i min engang tagne Beslutning. Det vilde ligefuldt staae Hans Majestæt frit for, at lade Professor Behn reise paa kongelig Regning, hvilket var det egentlige Punkt, Sagen dreiede sig om*). At jeg skulde betragte Professor Behn som stedse tilhörende Expeditionen, naar han gik paa en Reise, der vilde vare flere Maaneder, kunde der ikke være Tale om, endmindre om at oppebie hans Ankomst til Rio Janeiro, forinden jeg afgik derfra. Professor Behn forsögte vel endnu engang, at overtale mig til at lade Underlæge Didrichsen reise med sig, men hertil fandt jeg mig paa ingen Maade beföiet at give mit Samtykke.

Efter at Alt var saaledes ordnet, og Skibet iövrigt var fuldkommen seilklar, lettede jeg den 18 Febr. om Eftermiddagen Kl. 4 fra Valparaisos Rhed. Vor Seilads fra Valparaiso til Cobija fremböd aldeles intet Mærkeligt. Den sidste Brise, som bragte os til Söes, döde snart af til en laber Bramseils Kuling af sydlig, og med den seilede vi op til paa Höiden af Bjergene Moreno og Mexillones, beliggende 15 Miil Syd for Cobija, som vi anduvede den 22de om Eftermiddagen. Man bör nemlig her, som overalt paa denne Kyst, anduve den Havn, man skal ind til, Syd fra, da Vind og Ström altid komme fra denne Kant; — selv om man skulde faae nogle nordlige Blaf om Morgenen, kan man være vis paa, at de ikke trænge igjennem.

---

*) Ved kongelig Resolution af 31 Januar 1848 er det bestemt, at den forstrakte Sum skal betragtes som rentefrit Laan.

De to ovennævnte Bjerge ere respective den sydligste og nordligste Spids af et noget fremspringende Forland, som man ikke vil kunne tage feil af, uagtet hele Kysten her er meget höi, da det vil blive det förste Land, man faaer i Sigte. Kysten af dette Forland er 7 à 8 Miil lang imellem de to Bjerge. Naar man er kommen lidt Nord for Mexillones, vil dette Bjerg vise sig som en Ö, i det Landet Syd for det forsvinder, og Östen for det gaaer en temmelig dyb Bugt ind, forinden Kysten igjen tager en nordlig Retning op imod Cobija. I denne Bugt skal der være god Ankerplads og Holdebund, men intet Landingsted, endsige nogen By. Naar man er Mexillones passeret, kan man styre lige paa Cobija, altid erindrende, at Strömmen sætter Nord efter, dog ikke med Voldsomhed. Man kan rolig staae ind paa Landet. Kysten er aldeles reen, og for Storm eller ondt Veir er her ingen Fare — idetmindste ikke paa denne Aarstid — i denne Deel af Sydhavet, som med Rette bærer Navnet det stille Hav.

Man maa nu holde Udkig for en Flagstang, hvorpaa der skulde heises et hvidt Flag, hvergang en Seiler er i Sigte anduvende Havnen. Imidlertid stole man ikke alt for meget paa det, eftersom det alt i alt kommer an paa en Udkigsmands Paalidelighed. Den Dag, jeg kom ind, blev det hvide Flag ikke heist, derimod det bolivianske, som er rödt med en guul, horizontal Stribe for oven og en grön for neden, og dette Flag kunde vi see $1\frac{1}{2}$ Miil til Söes. En Seiler, som stod ind foran mig, var min bedste Veiviser. En halv Fjerdingvei SSV. for Cobijas Pynt strækker den saakaldede „false point“ sig ud, som er en lav Klippepynt, udenfor hvilken der ligger nogle 150—200′ höie Klippeblokke eller smaa Klippeöer, bedækkede med hvidt Fugleskarn. Det er disse, som i det engelske Specialkaarts Landtoning ere kaldede „white top islands“. Naar man er false point passeret, seer man ganske klart, hvor man skal hen, i det Pynten med Flagstangen tegner sig tydelig. Den skal man tæt forbi. Fra false point og ind til Ankerpladsen holdt jeg Loddet gaaende. Grunden er steil afgaaende; tværs for

Pynten havde jeg 26 Fv. paa den ene Side og ingen Bund med 30 Fv. paa den anden Side. Herfra seer man Mexillones aldeles som en Ö, og i Aabningen mellem dette Bjerg og det höie Land Syd for Cobija seer man Bjerget Moreno ogsaa som en Ö. Tværs af Flagstangpynten har man 22 à 24 Fv. Vand paa $\frac{1}{2}$ Qvml. fra Land. Man seer nu Byen beliggende paa Landtungen indenfor Flagstangen, og man kan ankre, hvor man vil, paa 30 à 20 Fv. Vand. Man bör tage Pynten temmelig klods, da man kan være vis paa at möde Labert og Stille paa Rheden; og da Strömmen skjærer Nord efter, kan man risquere at drive af og forfeile Ankerpladsen.

Fölgende disse Anvisninger, kom jeg til Ankers Mandagen den 22 Febr., Kl. $5\frac{1}{2}$ Eftermiddag, paa Cobijas Rhed paa 20 Fv. Vand. Herfra peilte vi

Flagstangen i . . . . . S. 36° V.
Kirken . . . . . S. 27° O.
Nord-Pyntens yderste Skjær. . N. 16° V.

For denne Indseiling melder den physiske Journal Fölgende:

„Saavel under Indseilingen til som Udseilingen fra Cobija passerede vi forbi en Mængde större eller mindre Pletter eller Striber, hvor Vandet var af forskjellige Farver, som blaat, grönligt, rödt som mörkt Blod, og undertiden af et skident Udseende. I Almindelighed havde disse Pletter skarpe Conturer og strakte sig indtil henimod en halv Miil fra Land". (I Læ af den sydlige Landtunge fandtes en betydelig Mængde Sargassum-Tang).

Cobija er Republiken Bolivias eneste Söhavn. Paa dette Strög, imellem 21°30′ og 25°30′ S. B., strækker nemlig denne Stats Territorium sig ud til Kysten, begrændset af Floden El Paposa mod Syd og Loa mod Nord. Det er imidlertid en aldeles gold og utilgængelig Klippekyst, og kun paa dette Sted er der en Vei fra Örkenen ned mellem Bjergene, som da har givet Anledning til, at her har reist sig en Art By. Cobija havde 5—600 Indvaanere, hvis langt overveiende Deel var indiansk Be-

folkning, som talte deels Aimara-, deels Quichua-Dialecten. Den sidste havde engang i Tiden været udseet af Regjeringen i Cuzco til at skulle undertrykke alle andre indianske Nationaliteter og være det udelukkende Hof- og Embeds-Sprog i Incaernes store Rige; — nu havde den sögt sin Tilflugt i nogle af de usleste Afkroge af Verden, hvor den endnu taaltes, men udén længere at byde eller regjere. Naar jeg ovenfor kaldte Cobija en Art By, saa er dette dog ogsaa al den Ære, jeg er istand til at gjöre den, thi med Undtagelse af de faa bolivianske Embedsmænd, og endnu et Par Fremmede, hvem Vindesygen har drevet ud selv i denne frygtelige Udörken, boer forresten hele Befolkningen i de skröbeligste Stilladser af raat sammennaglede Stolper og Brædder, udvendig beklædte med et Lag Blikplader, som tidligere havde tjent til Emballering for de fra Europa udsendte Manufacturvarer, og foroven belagte med et fuldkommen fladt Tag af de samme Plader eller vel endog kun af gamle skidne Klude. Vi behövede saaledes blot at have foræret en af Stedets Beboere vore brugte præserverede Maddaaser og nogle Staver, og han vilde deraf have kunnet bygge sig et fuldkommen fashionable Huus. De enkelte hvide Steenbygninger vare paa det Nederste af deres Mure rundt omgivne af de bolivianske Farver; og ligesaa var Militsen uniformeret i halvgrön, halvröd Hue, grön Tröie og röde Buxer, medens den gule Farve maaskee antoges tilstrækkelig repræsenteret i deres Ansigt, Hænder og nögne Födder. Byen var denne Dag som uddöd, det Eneste, der af og til opliver den og for nogle Timer forandrer dens öde Udseende, er naar en Karavane paa flere tusind Muler *) og disses Drivere ankommer fra Hovedstaden Chuquisaca (Suere) gjennem den 100 Leguas brede og dobbelt saa lange Atacama-Örk.

Rheden er forsaavidt god nok, som at der med det

---

*) Det var ogsaa paatænkt, at indföre Kameler til Brug paa disse Reiser i Örkenen; enkelte af disse Dyr, troer jeg, vare allerede bragte herover.

stadige gode Veir, her hersker de 9 Maaneder af Aaret, og den vedholdende sydlige Vind, er en aldeles upaaklagelig Ankerplads, beskyttet for alle Vinde fra NNO. igjennem Syd til SV. à VSV., men her staaer en evig og voldsom Brænding ind paa Stranden, og Landgang er kun mulig bag et lille Steenrev. Med nogle faa Dages Arbeide, vilde her kunne bygges en forsvarlig Baadehavn og Landingsbro, men som det nu er, kan man kun benytte den om Dagen, da Indlöbet er saa vanskeligt, at man maatte være særdeles nöie kjendt, for ikke at faae sine Fartöier slaaede itu i Brændingen, ved at roe ud, naar det er mörkt.

Republiken Bolivia udgjör en stor Strækning af det Indre af Sydamerika; det er den gamle spanske Provinds Övre-Peru. Den strækker sig fra 9° S. B. Syd efter, begrændset mod Vest af Republiken Peru, mod Ost af Brasilien, som den er skilt fra ved Floden Ytenez eller Guaporé, der har sit Udspring fra Parexis-Bjergene i Brasilien, böier sig mod NV. ved Byen Villa Bella og optager i sit Löb en utallig Mængde Floder, der komme fra Bjergene i Bolivia og Brasilien. Mod SO. er Bolivia begrændset af Paraguay, mod Syd af den argentinske Republik og af Chile.

Cobija er det usleste Hul af Verden for Skibe at besöge. Her er saagodtsom intet Vand. Ikke et Græsstraa var at see, saa langt Öiet kunde naae, følgelig ikke et Creatur. Her er aldeles intet at erholde, og Skibe, som komme hertil, maae være forsynede med Alt.

I Byens eneste Gade förte en lille Dör et Sted ind til en Grotte i Bjerget, her sivede lidt Vand frem, men det var udrikkeligt, saa stærkt var det imprægneret med metalliske Bestanddele. Oppe paa Bjerget ½ Qvml. fra Byen laae Cobijas Have; det var en Kilde omgivet af nogle faa Træer. Herfra bragtes Vandet paa Æsler ned til Byen, dog var det langtfra tilstrækkeligt til dens Forsyning. Ikke blot fra det Indre transporteredes det landværts hertil, men ogsaa Skibene maatte bringe baade Vand og Jord til Cobija. Ligesom man i andre Byer seer Smaahaver liggende ved Husene, saaledes stode her rundt om i Gaardene Kasser

med hidfört Jord, hvori man af Liebhaberie — kummerligt nok, thi hvor dyr var ikke alene Vandingen! — havde opelsket et Par tarvelige Planter. Og ligesaa følelig, som Manglen paa Jord og Vand, var den fuldkomne Blottelse for Tömmer og andet Træ. Stedets Fiskerbaade vare ikke andet, end et Par forneden med Tværpinde og Baand forenede, paralleltliggende, for og agter tilspidsede og med Luft udpustede Oxehuder; paa det Bræt, der lagdes ovenpaa dem, sad Fiskeren og pagaiede, og dermed var det Hele færdigt. Flere saadanne Fartöier vare, indsmurte med Tran, lagte op paa den törre Strand.

Bjergene danne ved Cobija et fladt Höiland paa omtrent 3000′ Höide, paa hvilket Skyerne næsten aldrig sænke sig ned; og med Undtagelse af Stenens forskjellige Farvning frembyde de det mest eensformige Skue. De gaae her lige ud til Kysten, saa at det eneste Forland er en ligesom ved Jordskred opstaaet Skraaplan, paa hvilken Byen er anlagt. Stenene ere beklædte med Lichener, — og en Chenopodium tilligemed nogle faa andre Planter tager ogsaa, skjöndt kun i enkelte Exemplarer, tiltakke med den golde Sandjord, — men forresten sees, saavidt Öiet kan naae, aldeles Intet uden de 10—12 Alen höie Cactusser, der ere graae som Fjeldet, bedækkede med Stöv og fortörrede af den brændende Sol. Regn er i disse Egne noget Ukjendt, Morgentaagen er den eneste Væde her falder, og lige bag Cobija ligger den uhyre Atacamaörk, hvor Flyvesandet i faa Secunder sammenfyges til taarnhöie Masser og ligesaa hurtig spredes fra hinanden igjen. Törken er derfor overordentlig stor i Cobija, og naar man stiger opad Bjerget, styrte hele Masser af Steen og Jord ned paa En.

At gjöre Cobija til en vigtig Handelsplads, vilde fordre store Anstrængelser og större Kraft, end hidtil har været anvendt derpaa, skjöndt det aabenbart ligger i den bolivianske Regjerings Hensigt. Dog antager jeg det ikke umuligt. Foruden den ovenomtalte Baadehavn maatte Quaier anlægges, men hertil findes Steengrund og Granit paa Stedet selv i stor Overflödighed. Dersom det maatte lykkes at bore en

artesisk Brönd, hvorom der var Tale, vilde Vand skaffes tilveie, fölgelig Vegetation og fölgelig levende Kræ. Landtungen frembyder et ganske jevnt og godt Terrain til Anlæggelsen af en större By. Den bolivianske Regjering indseer alt dette meget godt, og önsker ogsaa at arbeide i denne Retning, men den mangler Kræfterne dertil. Den er imidlertid meget interesseret deri, da den, hvis ikke Cobija kan benyttes, er afhængig af dens Nabo Peru for Tilförselen af sine europæiske Fornödenheder. Ifölge de Oplysninger, jeg var istand til at forskaffe mig, var den aarlige Import over Cobija for 5 Millioner Francs, mest engelske og tydske Manufacturvarer, franske Vine og Luxusartikler. Alt gaaer derfra paa Muldyr over Bjergene og ind i Landet. Resten af udenlandske Varer, som Landet behöver, gaaer over Arica i Peru, og er da underkastet den peruanske Told. For at ophjelpe Cobija, har den bolivianske Regjering paa sin Side lagt betydelig Told paa alle Varer, som indföres over Perus Grændse. Fölgen er naturligviis stærkt Smuglerie, da Omkostningerne ved Transporten fra Cobija ere meget store. Heraf var opstaaet Stridigheder imellem de to Nabostater, som ikke mildnedes ved det personlige Uvenskab, der fandt Sted mellem de to Landes Præsidenter, Ballivian i Bolivia og Castillo i Peru, et Uvenskab opstaaet ved tidligere Ungdoms-Uenighed, og navnlig nok ved Mishandlinger, den Sidste havde lidt under et Krigsfangenskab i Bolivien. Det var den almindelige Mening, at en Krig var uundgaaelig, og der trak sig ogsaa Tropper sammen paa Grændsen. Man meente, at Ballivian vilde falde ind i Peru, fordi han vilde og maatte have den Strimmel Kystland, som strækker sig ned fra Arica Sydefter til Loa-Floden. Jeg maa oprigtig tilstaae, at jeg har tabt disse Forhold af Sigte, saa at jeg intet kan melde om deres Udfald.

Europæiske Varer, som skibes directe til Cobija, betale kun 3 pCt. Told. Komme de derimod over Valparaiso, betale de 8 à 10 pCt. Desuden erlægges 1 Real (omtrent 1 Mk. 8 Sk. dansk) pr. Colli til Havne- og andre offentlige Arbeider, hvorved dog hidtil intet var foretaget. Ex-

porten er hovedsagelig Metaller fra Minerne: Guld, Sölv og Kobber. Dette sidste er især fortrinligt, men da de fleste Miner ere beliggende nordlig, blive deres Afskibningssteder helst de nærmere liggende Havne Arica og Islay (Arequipa) i Peru og blive derfor trods Tolden, eller vel rettere undgaaende denne, bragte ad denne Vei, da den peruanske Regjering beskytter Contrabanden af al Magt, og her haves da forögede Kilder til Uenighed. En af Boliviens vigtigste Exportartikler er fiin Uld af Vicuña- og Alpaca-Lamaerne, som haves i stor Mængde. Jeg havde faaet Ordre hjemmefra at forsöge, om det skulde kunne lade sig gjöre, at hjembringe nogle Alpaca-Væddere. Jeg forhörte mig desaarsag saavel her, som i Callao derom, men stödte paa et absolut Forbud mod disse Dyrs Udförelse, hvilket jeg, som Orlogsmand, ikke fandt mig foranlediget til at gjöre noget Forsög paa at bryde.

Trods alle Vanskeligheder har Cobija dog virkelig gjort Fremskridt. For ti Aar tilbage stod der kun nogle faa Hytter paa Landtungen. Jeg fandt nu, som sagt, en Gade med enkelte ganske ordentlige Vaaninger, nogle Boder, 5—600 Indvaanere, en Toldbod eller Börs, som dog endnu ikke var under Tag, en Vagt, en med Mure omgiven Kirkegaard, et lille Capel og en under Bygning værende Kirke; fremdeles et Batterie paa otte, skjöndt nok tildeels ubrugelige Canoner, og en lille Troppeafdeling paa 25 Artillerister og 25 Jægere, som exercerede og blæste paa Horn. Postdampskibet anlöb Cobija engang om Maaneden, paa sin Fart fra Panama langs Kysten til Valparaiso og Concepcion. Vi fandt engelske Aviser her til 16 Decbr.

Saasnart jeg saae, at her var et armeret Fort, sendte jeg en Officeer i Land, for at handle om Salut, hvoraf Udfaldet var, at vi saluterede det bolivianske Flag med 21 Skud, som med lige Antal blev besvaret.

Jeg gik i Land, for at hilse paa Gouverneuren, og hvad övrige Honoratiores her maatte findes. Jeg tilstaaer, jeg blev behagelig overrasket ved i denne Udkant af Verden, i en fuldkommen Örken, at finde Folk med saa megen Dan-

nelse og gode Kundskaber. Ikke alene Gouverneur Molinos selv, men hele hans Omgivelse talte fransk og gave mig tilfredsstillende Oplysninger i enhver Henseende, angaaende denne Stats Forhold i Almindelighed og Cobija i Særdeleshed. Han forærede mig et meget smukt og veludstyret Kaart over Bolivia, udarbeidet ifölge Regjeringens Befaling og udgivet i Suere eller Chuquisaca, Hovedstaden i Bolivia. Gouverneur Molinos gjorde mig Gjenbesög samme Dags Eftermiddag. Han var ledsaget af en General i boliviansk Tjeneste, Hr. Guilarte, som havde været Vaabenbroder med General Suere, Stifteren af den bolivianske Republik. Han opholdt sig her i et Slags Forviisning, eftersom Præsident Ballivian frygtede hans Nærværelse i Hovedstaden. Han havde været brugt i diplomatiske Missioner i Rio Janeiro og Buenos Ayres, og jeg vil finde Leilighed til at omtale ham, naar jeg kommer til at berette om mit Ophold paa det sidstnævnte Sted. Flere andre Herrer ledsagede Gouverneuren ved hans Besög i Galathea.

Jeg gjentog ved denne Leilighed, hvad jeg alt havde sagt, at jeg maatte bede om, at Corvettens Besög i Cobija maatte blive betragtet som et Beviis paa min Konges Önske om at være i god Forstaaelse med den bolivianske Republik, og for hans Interesse for at den danske Handel ogsaa maatte blomstre her, at jeg vidste at danske Skibe alt havde besögt Cobija, og at jeg haabede flere vilde fölge efter, overbeviist, som jeg var, om at de vilde blive behandlede som de mest begunstigede Nationer, alt under Forsikkring om den fuldkomneste Begunstigelse mod bolivianske Undersaatter eller Skibe, som maatte besöge danske Havne. Jeg bad ham sluttelig om, i sin Rapport til sin Regjering at skrive i denne Retning. Han svarede mig, at det vilde være den bolivianske Regjering meget kjært, at Danmark havde viist dén en saadan Opmærksomhed, at det var i dens egen Interesse at bringe fremmede Handelsskibe til at besöge Cobija, og at han vilde sætte sig i officiel Forbindelse med Danmark ved at correspondere med vore Consuler i Valparaiso eller Lima, meddelende dem alle de Oplysnin-

ger om Handelsforholdene, som de maatte önske. Ved min Ankomst til Lima paalagde jeg den derværende danske Generalconsul Witte, at sætte sig i Forbindelse med Gouverneuren i Cobija, og jeg skrev til Consul Poulsen i Valparaiso i samme Öiemed.

Jeg greb Leiligheden til at anmode Hr. Molinos om at tage Prof. Behn under sin Beskyttelse. Han lovede at staae ham bi med Raad og Daad, tilföiende at hans egen Regjering var ligesaa interesseret i denne Sag, som vi, da den fuldt vel anerkjendte, hvad Nytte den kunde drage af saadanne videnskabelige Undersögelser gjennem dens vidtlöftige og for en Deel den selv ukjendte Provindser.

Da Hr. Molinos forlod Skibet, lod jeg ham salutere med 11 Skud. Professor Behn var imidlertid gaaet i Land med sin Præparateur og var i fuldt Arbeide med at forberede sig til sin store og farefulde Reise, da vi den 23de om Eftermiddagen gik bort fra Cobija. Hvorledes det gik ham paa denne Reise, hvad Vei han tog, hvorledes han ankom til Rio Janeiro först flere Maaneder efter vor Afreise derfra, alt dette vedkommer ikke denne Reiseberetning, saameget mere som jeg er overbeviist om, at dersom Professor Behn maatte önske sin Reise offentliggjort, vil han selv være den, der vil give denne Beskrivelse paa den interessanteste og mest tilfredsstillende Maade. Jeg er desuden ikke i Besiddelse af tilbörlige Oplysninger i saa Henseende. Men forinden jeg forlader denne hæderlige Reisekammerat, skylder jeg at mindes hans Ophold ombord med Taknemmelighed. Han forenede en höi Grad af Enthousiasme for sin Videnskab med at være en behagelig Selskabsmand og en elskværdig Reisefælle.

For at gaae bort fra Cobija, som fra enhver Havn paa denne Kyst, bör man oppebie Eftermiddagsbrisen, som altid er frisk sydlig, til at staae til Söes med Force af Seil. Ved at fölge denne Regel, var jeg saa heldig, endnu för Mörket at være saa langt til Söes, at jeg var fuldkommen klar af Kysten, og stod derefter NV. ud hele Natten.

Et af de Punkter paa denne Kyst, der blev meget besögt af fragtsögende Skibe, var Chincha-Öerne, beliggende paa Pisco Rhed paa den peruanske Kyst. De anlöbe disse Öer, for at lade med Guano (Huano), som for det meste gaaer til Nordamerika, men dog ogsaa til England. Jeg bestemte mig til at söge ind til disse Öer, for at give vore Naturforskere Leilighed til at anstille Undersögelser dette moderne Gjödningsmiddel betræffende. Men jeg havde en Grund endnu, som bevægede mig til at gaae ind til Chincha-Öerne. Det var blevet mig forsikkret i Valparaiso, at det gik lidt besynderligt til imellem de Skibe, som ladede her, at der ikke kunde komme mere, end eet Skib ad Gangen, til at lade ind, og at, hvem der skulde lade, kom lidt an paa, hvem der var den Stærkeste. Da jeg nu havde erfaret, at der laae et dansk Skib derinde, som havde sögt en saadan Fragt, vilde jeg dog gjerne vide rigtig Besked i saa Henseende, og i saa Fald staae vort Flag bi mod eventuel Vold eller Overlast.

Chincha-Öerne ligge paa Pisco Rhed, dannende saa at sige dens vestlige Begrændsning, paa 14° Syd Br. 77° Vest Gr. Lgd. Vor Seilads fra Cobija og herop fremböd intet mærkeligt; vi löb med laber Brise af Syd og SSO. vor Cours hen, og vare den 1 Novbr. i Sigte af Landet Syd for Pisco og den Ögruppe, hvoraf Chincha-Öerne udgjöre den nordligste Deel. Dagen forud seilede vi gjennem et Belte, hvor Vandet havde den samme mörkeblodröde Farvning, som paa Cobija Rhed. Ved Undersögelse under Microscopet viste det sig, at en utallig Ansamling af Infusionsdyr foraarsagede dette Phænomen; ja selv ved at hensætte noget af Vandet i en lille Glasskaal, sank snart en tilstrækkelig Mængde af disse tilbunds, til kjendelig at farve det Nederste af Fluidet.

Man bör söge Kjending af Öen St. Gallan, og det paa Fastlandet OSÖ. for denne Ö liggende Mt. Lichuza, samt af Cap Huascar, som danner den sydvestlige Huk af Halvöen Paracao, bag hvilken Pisco Rhed og By er beliggende. Man bör ikke duve Landet an för paa denne Parallel, da man, ved at komme Kysten for nær, udsætter sig for Stille og

for at blive indhyllet i den tykke Taage, som regelmæssig bedækker Kysten af Peru, og tjener disse Lande, paa hvilke der som bekjendt aldrig falder en Draabe Regn, til Væde for den fortörrede Jord. Strömmen sætter stadig langs Kysten Nord efter, følgende dens Retning, stærkest inde under Landet, hvor man kan gjöre Regning paa 2 à 3 Qvmls. Fart i Vagten. Jeg har imidlertid paa denne Seilads troet at bemærke, at Strömmen om Formiddagen satte mere Vest efter, end om Eftermiddagen, ja at den inde under Landet endog satte Ost hen om Eftermiddagen, hvilket da maatte være Virkning af Ebbe og Flod. Da vi den 1ste Marts nærmede os Landet Syd for Pisco, var om Formiddagen obs. Lgd. 20′ vestligere, end Bestikket regnet fra foregaaende Middag, og om Eftermiddagen 8′ ostligere, altsaa en Forsætning af 1′ i Timen begge Veie. Paa samme Tid faldt Vandets Temperatur fra + $16\frac{1}{2}^0$ til + 12° Celsius, og steg igjen om Eftermiddagen, da Strömmen satte Ost hen, til + 15° C. Det synes mig klart, at hermed bevises, at den kolde Vandmasse, som strömmer langs Kysten af Sydamerika, ved at bæres til Söes indvirker paa Vandets Temperatur og afkjöler det, medens det igjen opvarmes ved at paavirkes af den Vest fra kommende varme Vandmasse. Dette bekræftede sig nogle Dage senere under vor Opseiling fra Chincha-Öerne til Callao Rhed. Det viste sig kjendelig, da vi havde St. Lorenzo i Sigte, og ved Peilingen af denne, at vi fra Kl 12 til Kl. 4 Eftermiddag bleve forsatte 4′ Ost hen. Paa denne Tid var Vandets Temperatur stegen til + $15\frac{3}{4}^0$ Cels. fra 11°, som den havde været Kl. 12 Middag, da den vestlige Forsætning ophörte. At Vandet altid er koldest inde under Landet, havde vi et nyt Beviis paa under vort Ophold paa Callao Rhed, hvor det aldrig steg til mere end + 10 à 12° og om Morgenen tidlig endog kun var + 8°; men mærkeligt er det, og for mig ikke forklarligt, hvorfor det altid er varmere Syd for Callao Landtunge, end Nord for den. Her Syd for Landtungen ligger Söbadestedet Churillos paa Bjerget Solar, hvor Vandets Temperatur daglig observeres og viste sig under vort

hele Ophold ved Callao altid + 14 à 16° om Dagen og + 11 à 12° om Morgenen tidlig. — Disse jevnlige Undersögelser af Vandets Temperatur, som især under vor Seilads langs op ad denne Kyst fandt Sted, foranledigede at jeg den 1 Marts, da vi om Formiddagen laae i Havbliksille, besluttede at gjöre et Forsög, for at finde Temperaturen paa 500 Fv. Dybde. Efter at de sædvanlige Forberedelser vare trufne, blev Thermometret i sit Metalhylster nedfiret, men da det var 90 Fv. ude, stoppede det pludselig. Vi vare paa 14° 42′ Syd Br. 76° 16′ V. Gr. Lgd., altsaa 20 Miil af nærmeste Land. Uagtet vi vidste, at her var steildybt, var dog min förste Tanke, at vi havde fundet Bund, og jeg glædede mig allerede ved at kunne knytte Galatheas Navn til en lille Opdagelse. Men Glæden varede kun kort, Linen blev indhalet og befandtes overskaaren paa 33 Favne under Vandfladen, som med et skarpt Instrument, formodentlig overbidt af en Fisk. Metalhylster Nr. 2 og vort sidste Indexthermometer gik herved tabt, og gjorde saaledes en Ende paa alle videre Forsög i denne Retning.

Omtrent S. t. O. retvisende for Öen St. Gallan's Sydpynt, 3 Qvml. Afstand, ligge nogle meget farlige Klipper, Piñeros kaldet, som man maa vogte sig meget nöie for, dersom man vil gaae imellem Öen og Landet, for at söge ind paa Pisco Rhed, hvilket er det nærmeste og rimeligste, kommende Syd fra. Jeg som vilde blot til Chincha-Öerne, gik Vesten om Öerne, og havde intet med Piñeros at skaffe.

Efter at vi den 1 Marts om Aftenen havde faaet Kjending af Landet omkring Independentia-Bugten, Monte Carete, Monte Guasada og Öen Viejo, styrede vi NV. om Natten til Kl. 3, og derefter NNV., men da den uigjennemtrængelige vaade Taage, hvori vi havde seilet hele Natten fra Kl. 2, ikke lettede ved Daggryet, dreiede jeg til Vest over Kl. 5 og blev liggende for smaa Seil, ventende paa Klaring. Kl. 8 loddede, fandt Bund paa 100 Fv., mörk olivengrön Slikbund. Dette forvissede mig om, at mit Bestik var rigtigt, som satte mig 4 à 5 Qvml. Vest for St. Gallan Öen. Dupetit Thouars siger nemlig, at han har faaet samme Bund

med 130 Fv. 10 à 12 Qvml. fra denne Ö. Styrede nu atter Cours NNO. hen gjennem Taagen for smaa Seil. Hvad der bestyrkede mig i min Formodning, at jeg maatte være nær Öerne, var den uendelige Mængde af smaa Dykænder, hvormed Söen var bedækket, og som vi seilede imellem, uden at de syntes at anfægtes det allermindste af det store fremmede Legeme, som passerede dem forbi. Endelig Kl. 9½ fik vi Kjending gjennem Taagen af Balestos, — og som ved et Trylleslag forsvandt det tætte Slör og viste os Balestos og Chincha-Öerne, og hele den bjergfulde Kyst af Fastlandet liggende for os, altsammen raat, öde og stygt. Inde paa Pisco Rhed saae vi en stor Mængde Hvaler tumle sig omkring. Jeg satte nu Cours for Chincha-Öerne, löb Vest og Nord om dem alle, böiede saa til ind paa Rheden, hvor jeg ankrede Kl. 2 Eftermiddag, ½ Qvml. fra Land, paa 30 Fv. Vand. Der er ingen anden Fare, end hvad man kan see. Naar man er passeret den mellemste af Chincha-Öerne, kan man see Topperne af de vestligste Skibe, som ligge paa Rheden Nord for den nordligste Ö.

Jeg fandt her paa Rheden 13 Skibe, ventende paa deres Tour til at hale ind under Klippen, for at lade med Guano. Iblandt dem var ganske rigtig et dansk Skib, Creolen, Capt. Boiesen, fra Apenrade. Han kom strax ombord til mig, og underrettede mig om Forholdene, hvoraf jeg da erfarede, at de Fortællinger, man havde givet mig til Bedste i Valparaiso, vare aldeles feilagtige, i det der tværtimod herskede den störste Orden. Der laae et peruansk Vagtskib, en lille Skonnert, paa Rheden, som havde Opsigt med Politiet imellem Skibene. De övrige Fartöier her laae vare engelske, franske, amerikanske og peruanske. Et af dem, en engelsk Bark, laae inde under Klippen under Ladning. Fra den peruanske Skonnert blev mig sendt en Officier ombord, for at complimentere.

Uagtet saaledes min Ankomst hertil med Hensyn paa at yde Beskyttelse til det danske Flag var overflödig, var dog Capt. Boiesen i höi Grad taknemlig for den Opmærksomhed, jeg havde viist ham. Da jeg nogle Dage senere i

Lima modtog Breve fra Hjemmet, der gik til den 16 Decbr., og deri læste Beretning om det politiske Röre, der allerede dengang havde begyndt, og læste om de Apenrader Kjöbmænds Indignation over, at deres Skibe skulde fare under dansk Flag, og over, at „dansk Eiendom“ stod i deres Storluge, kunde jeg ikke andet, end smile, ved Sammenligningen mellem de brave Apenrader Skibscaptainers Yttringer og disse fremkunstlede Skraal af fanatiserede Ignoranter.

Den peruanske Regjering havde bortforpagtet Exporten af Guano i fremmede Skibe til et Compagnie for et Qvantum af 120,000 tons. Compagniet holdt Arbeidere paa Öen til Udskibningen, men Regjeringen havde samtidig hermed forbeholdt sig Tilladelse for indenlandske Skibe, at tage saa meget de vilde. Fremmede Skibe bragte deres Papirer i Orden i Callao, lode dem paategne i Pisco og seilede derefter til Chincha, for her at indtage deres Ladning, paa Tour efter Datum af denne sidste Paategning. Indladningen skeer ved, at Skibet hales ind under Klippen paa et bestemt Sted, sætter Varp fast i Land, og sine Ankere ud til Söes, og nu indlades Guanoen ved at denne kastes fra Kulen ned ad den steile Skrænt, först mellem et dobbelt Pæleværk og derfra videre gjennem lange Slanger af Seildug, i Diameter som meget store Kulseil, hvoraf den överste Ende er fast oppe ved Enden af Pæleværket, den nederste ledes ned i Lasten af Skibet. Guanoen graves og hakkes lös paa bestemt anviste Steder, graves ud til en forud bestemt Dybde, og bæres i Kurve eller Sække hen til Indladningsstedet. Vi stode deroppe og saae ned paa Stortopsknappen af det Skib, som var under Ladning, og havde den vel omtrent 40 å 50 Fod under vore Födder. Men man maa ingenlunde troe, at disse Öer ere saa höie i sig selv. Da vi endnu vare under Opseiling imod vor Ankerplads, havde vi været af de forskjelligste Meninger om, hvad der var Guano, og hvad ikke, af det som viste sig for vort Öie. Nogle antoge den hvidlige Skrænt derfor, som faldt brat af mod Söen og ikke var Pibeleer ulig i Udseende; Andre meente, at Guanoen var den graae Flade, der bedækkede störste

Delen af Oens Ryg, atter Andre, at det var de chocoladebrune Partier, der trak sig i större og mindre Striber langs med Kysten. Det viste sig snart, at Alle, eller om man vil Ingen, havde havt Ret i deres Paastand, idet Graniten, Öens Urformation, kun paa et ganske enkelt Sted traadte frem med sin nögne Flade, og det, man forresten saae, Alt udelukkende var Guano. Man antog, at Gjennemsnitsdybden af Guanomassen var 80 à 100 Fod, som maatte gjennembores, för man naaede Granit-Klipperne; da imidlertid al Gravning naturligviis skete mere parallel med, end lodret imod Öens Underlag, vare Gisningerne herom usikkre, og en blottet Brudflade af Guanoen i hele sin Tykkelse fandtes intet Sted.

Paa Kanten af Guano-Laget ved Ladningstedet laae nogle Hytter, som tjente Arbeiderne til Bolig, ja der var endog en Kro deriblandt. Arbeiderne vare fordums Matroser af de forskjelligste Nationer. Compagniet leverer dem deres Kost, og de faae 3, 4, ja 5 Realer — alt efter Længden af Veien — for hver Snees Sække, de bære hen til Udskibningsstedet, hvorved de, rigtignok kun ved utrætteligt Slid, kunne tjene sig en Daglön sammen af indtil $2\frac{1}{2}$ Piastre. Den allerede omtalte Kule, eller 250′ dybe, terrasseformige Udhugning i Guanoen, som for Öieblikket blev exploiteret, var for de respective Arbeidere afdeelt i en Mængde Striber eller lange Bede, adskilte fra hinanden ved formelige Guanotrapper. Det störste Skib lader under denne Klippe paa to, höist tre Dage; det giver Arbeiderne en Tönde Vand for hver Dag det ligger under Ladning. Hver „ton“ (2000 Pd.) Guano anslaaes, alle Omkostninger iberegnet, at komme det paa omtrent 1 L. Sterl. Öen har ikke Spor af Vegetation, ikke et Græsstraa, ikke en Cactus, ikke engang en Cryptogam: Intet, aldeles intet, som paa fjerneste Maade kunde henregnes til Jordens Production. Derimod vrimlede der af Fugleskarer, ja jeg kan vel gjerne sige i Millionviis, især paa Sydsiden, hvor der ikke arbeides, men ogsaa paa Nordsiden, især tæt inde under Klipperne, som danne Öens Fundament, og som, med deres mangfoldige Grotter og Gjennembrud af Söen, kunde synes, skjöndt det ikke

stadfæstede sig for os, at indbyde disse Dyr til at tage Bolig i dem. Al Skyden er paa det strængeste forbudt.

Af Fugle er det især Pelecanoides, Sterna inca, Tossefuglen (sula), Cormoranten og en Andeart, der have valgt Öen til deres Opholdssted; især af de Par förste fandtes Knokler i en forbausende Masse. Men paa disse Fugle og en Fiirbeen nær fandtes her heller ikke en levende Skabning. I den lille Bugt paa NO.-Siden af Öen, hvor Landgangen er bedst tilgængelig, og hvor der var en lav, reen Sandbund, var der opskyllet endeel Sælhunde-Cranier og Skeletter, der, i Modsætning til de brune, fedtede, dyriske Levninger længere inde paa Öen, vare rensede af Havet og sneehvidt blegede af den tropiske Sol.

Guanoen er ikke, som man længe troede, blot en Ansamling af Fugle-Excrementer, men det er Resterne af alt Levende, som opholder sig paa Öerne; det er Hud, Haar, Fjær, Kjöd, Knokler, kort Alt, eftersom det forvittrer, og opfylder Biblens Lov og bliver til Jord igjen. Guanomassen viser en ikke utydelig Lagdannelse af ganske regelmæssige, nogle Linier tykke Lag; dog tör man vistnok ikke heraf lade sig forlede til at antage nogensomhelst Periodicitet i dens Dannelse, men tör kun betragte disse Strata som et Udtryk for den nogenledes regelmæssige Maade, hvorpaa Skeletterne have opdynget sig over hinanden. Nærmest Overfladen seer man ofte endnu de aldeles ufortærede, kun gule eller gulbrune Skeletter, Vinger o. a. desl.; noget dybere nede findes disse indtörrede og allerede mere eller mindre forvittrede; endelig bliver det ikke engang muligt mere at gjenkjende nogen af Dyrets enkelte Dele, Massen falder i Stöv, og her har man da Guanoen, saaledes som den gaaer i Handlen, stundom noget fedtet, men andre Gange, og det hyppigst, tör som Muldjord, saa at den friske Vind förer den og dens skarpe, eiendommelige Lugt ud selv paa de længst borteliggende Skibe paa Rheden. Ved at gaae hen over Höiden af Öen, hörer man en uafladelig Glukken tæt under sine Födder. Man begriber först ikke, hvad der kan være Aarsagen hertil, men snart syn-

ker man igjennem med Foden det ene Sted efter det andet, og man seer nu, at Guanoen rundt om er undergravet af underjordiske Gange, og at alle disse tjene de utallige Fugle til Reder. Hvor der skeer Udgravninger i det Store, opstige snart stærke ammoniakalske Dampe, og dybere nede findes ikke sjelden store Stykker af Ammoniaksalte.

Jo mere man tænker over den Maade, hvorpaa Guanoen er bleven til, jo mere maa man i Sandhed forbauses over den Masse, her forefindes. Hvor mange Millioner Fugle maae ikke her opholde sig og Aar for Aar gaae tilgrunde, og hvor mange tusinde Aar maae ikke være henrundne, forinden saadanne Masser kunne være blevne til!

Ifölge de Beregninger, som ere gjorte i Lima, skulle disse Öer have en Overflade af 8 eng. □ Mile, hvilket giver 24,780,800 □ Yards, bedækkede med Guano i Gjennemsnit af 20 Yards Tykkelse. Dette bliver 495,616,000 Cubik-Yards, og beregnes nu hver Cubik-Yard til 4 eng. Centner, giver dette 1,982,464,000 Centner, eller 99,123,300 Tons Guano. Ifölge heraf skulde disse Öer kunne levere 50,000 Tons aarlig i 2000 Aar.

Det Compagnie, som forpagtede Udförselen af de förste 120,000 Tons, gjorde derfor Regjeringen et Forskud af 487,000 Piastre. Senere har det tilkjöbt sig Ret til videre Export af 200,000 Tons i to Terminer. I det jeg iövrigt maa henvise til Hr. Nopitsch's mercantile Beretning om Galatheas Reise, hvorfra ovenstaaende Talstörrelser ere tagne, skal jeg blot her fremhæve, hvilken Rigdomskilde den peruanske Regjering har i disse Öer, og hvilken Lethed den har ved at explorere denne Guldmine, imod de virkelige Guldgruber, som findes i Perus Bjerge.

Captain Boysen sagde mig, at han havde afsluttet Accord om at bringe en Ladning Guano til New-York imod 18 Piastre pr. Ton.

Jeg gik i Land nogle Timer og spadserede Öen rundt. Den Stank, man var nödt til at indaande, var aldeles uudholdelig, og jeg skyndte mig derfor snarest mulig ombord, efter at have beordret Indskibning af nogle Tons Guano,

som jeg ved vor Hjemkomst lod aflevere, deels til den botaniske Have, deels til anden offentlig og privat Jordbrug.

Kl. 7 Eftermiddag den 2den lettede jeg igjen fra Chincha-Öerne, hvis forpestede Atmosphære vi Alle vare glade ved at forlade. Satte Cours for Callao. Vi havde meget smukt Veir, men den sædvanlige Taage traadte ind efter Midnat. Næste Dag, Kl. 3 Eftermiddag, fik vi Kjending af Öen St. Lorenzo og „los Polomines“. Kl. 8 Aften passerede Nordpynten af St. Lorenzo, dreiede saa til Vinden og krydsede os ind paa Callao Rhed. Da jeg vidste, at den amerikanske Corvet Preble laae paa Rheden, heiste jeg Positionslaterner og skjöd et Skud, hvilket ogsåa strax blev observeret fra Preble og besvaret. Kl. 10 Aften ankrede jeg indenfor Preble paa 6 Fv. Vand.

Man kan ogsaa gaae ind til Callao ved at söge Syd og Ost om St. Lorenzo, hvor der er et Löb med Dybde nok for de allerstörste Skibe imellem denne Ö og den lave Pynt, hvorpaa Callao Fort er beliggende. Dette Löb kaldes Bouqueron-Löbet, men jeg skal meget fraraade ethvertsomhelst Skib, kommende fra Söen, at forsöge denne Indseiling, naar ikke Nöden driver dertil: 1) fordi dette Löb er vanskeligt og farligt formedelst det Steenrev, som gaaer ud fra Callao-Pynten, og paa Grund af uregelmæssig Strömsætning, Vindkast og Stille; 2) fordi derved er lidet eller intet vundet, hverken i Tid eller Afstand.

Skulde man imidlertid blive nödt til at gaae igjennem Bouqueron-Löbet, styrer man Ost om Öen Fronton, som man kan gaae paa $\frac{1}{2}$ à $\frac{1}{4}$ Qvml. nær, der er her ingen anden Fare, end den man kan see. Naar man er ret Ost for Fronton, styrer man NVtV. op imod St. Lorenzo, indtil man har 7 Fv. Vand, derpaa VtS. lige ind paa en Pynt paa St. Lorenzo, der ligner en afkortet Conus. Paa $\frac{1}{2}$ Qvml. fra St. Lorenzo holder man Nord efter langs Landet paa denne Afstand, indtil man har Laxas-Grundene, hvorpaa det altid bryder, Syd for Callao-Pynten. Man er da inde paa Rheden og kan nu holde Ost efter for Ankerpladsen. Men som

sagt, man skal helst lade være at forsöge denne Seilads, og derimod gaae Nord om St. Lorenzo, saaledes som jeg gjorde det med Galathea. Ved denne Anduvning har man kun at agte, naar man kommer Syd fra, at man ikke kommer östligere i Farvandet, end at man holder NV.-Hukken af St. Lorenzo Ost for Nord, da man ellers let kan komme los Polomines nærmere, end man skjötter om. Man maa i Almindelighed krydse sig ind og kan da löbe faste Kysten nær paa 5 Fv. Vand, og St. Lorenzo paa 9 à 10 Fv. Naar man har Nordpynten af St. Lorenzo i SV., kan man ankre, hvor det skal være, paa 15 Fv. og derunder, altid god Holdebund. Fra vor Ankerplads peilte vi St. Lorenzo-Nordpynt i S. 76° Vest, Sydpynten i S. 16° V., Flagstangen paa Fortet i S. 71°. Ost. Var jeg kommen til Ankers ved Dagen, var jeg formodentlig gaaet noget længere ind og östligere i Farvandet, hvorved man har lettere Samfærdsel med Land, men da vi kun skulde gjöre et kort Ophold, blev jeg liggende, hvor vi vare.

Efter den næste Morgen at have udvexlet Salut paa 21 Skud med Callao Fort, var Samqvemmet med Land aabnet, og Enhver af vort Reiseselskab sögte at gjöre sig vort Ophold saa behageligt og interessant som mulig. Mit Ærinde var det samme, som i Valparaiso, nemlig at vise Flaget og at erfare, om noget var at foretage til den danske Handels Sikkerhed, Beskyttelse eller Fremme. I Valparaiso var dette gaaet af, uden at nogetsomhelst var at bemærke; jeg havde kun havt med Local-Autoriteterne at gjöre, eftersom disse kunde give mig saa fyldestgjörende Besked, som jeg kunde vente, og der var fölgelig ingen Anledning for mig til at foretage den lange Reise til St. Jago, Regjeringens Sæde, eftersom jeg virkelig aldeles intet havde at andrage hos den chilenske Regjering. Her i Peru stillede Sagen sig lidt anderledes paa Grund af at Lima, Regjeringens Sæde, ligger saa nærved, kun $1\frac{1}{2}$—2 danske Miil fra Callao, hvilket sidste Punkt egentlig bör betragtes som Limas Havn og Toldbod. Local-Autoriteterne vare her samlede med Landets Regjering, og det blev altsaa til den, jeg henvendte

mig, forsaavidt jeg havde noget at andrage under mit Ophold paa Callao Rhed. Forinden jeg imidlertid gaaer over til at omtale mit Ophold i Lima, vil jeg söge at gjöre mine Læsere bekjendt med Callao selv, og hvad derved kan være at bemærke.

Den nuværende Callao By ligger indenfor Fæstningen, der er anlagt paa Landtungen, som danner Rhedens sydlige Grændse. Udenfor, det er Vesten for denne Fæstning, eller vel rettere Castel, ligge Ruinerne af det gamle Callao, som i Midten af det forrige Aarhundrede blev ödelagt af Jordskjælv, medens, hvad der blev tilovers, opslugtes af Havet tilligemed den störste Deel af dets Beboere. Ifölge de Beskrivelser, man har over denne rædsomme Begivenhed, var Vandet under Jordskjælvet, der i Særdeleshed hjemsögte Lima By, sunket til en saa ualmindelig lav Stand, at den hele inderste Deel af Rheden stod tör. Pludselig vendte Havet tilbage, og kom rullende ind fra Söen som en eneste umaadelig Bölge. Den reiste sig lodret og styrtede sig med en uimodstaaelig Kraft, og med Lynets Fart, ind mod Kysten. Forgjæves sögte de ulykkelige Indvaanere, som havde været saa uforsigtige at vende tilbage til deres af Jordskjælvet for en Deel ödelagte Huse, at redde sig ved Flugten. Bölgen naaede dem, forinden de kunde komme op paa Höiderne, som desuden ere langt bortfjernede, og den allerstörste Deel omkom ynkelig i de fraadende Brændinger, der vältede sig milevidt ind over det flade Land. Alt hvad der laae af Skibe paa Rheden, blev kastet paa Land og knuust. Omtrent en Fjerdingvei fra det nuværende Callao, paa Veien til Lima, ligger den lille Landsby Bellavista: der viser man endnu et Steenkors, som staaer paa det Sted, hvor en lille Skonnert blev fundet opstrandet efter hiin rædsomme Dag. Den hele Slette mellem Callao og Bellavista er bedækket med Rullesteen og Strandsand, ligesom den, skjöndt forresten gold og bar, er overgroet med talrige Salicornier, og det vil kræve langt större Anstrængelser, end der nogensinde tænkes paa i dette Land, inden den igjen bliver renset og gjort frugtbar. Bellavista fortjener nok sit Navn. Man seer fra dette noget

ophöiede Punkt ned over Callao By, ud imod Rheden, som begrændses af St. Lorenzo og Fronton; man har den grönne Slette til höire, hvorigjennem Rimac-Floden skynder sig ned til Stranden, ind ad Landet til kan man see Lima By og bag denne igjen de höie Bjerge, som taarne sig, alt som Öiet söger længere bort, höiere og höiere, bedækkede med Skyer, indtil de ende i den indre Cordilleras-Kjædes mangfoldige sneebedækte, ildsvangre Spidser.

Det gamle Callao talte 2 à 3000 Indvaanere. Det var en befæstet By med cassematerede Bastioner. Den havde flere Kirker og adskillige Klostre, samt et Palais for Vice-Kongen. Naar Vandet er lavt, seer man endnu Ruinerne af denne By, og tykke Mure og store Hvælvinger vidne om dens Bygningers Anseelighed. To indianske Landsbyer, gamle og ny Patipóe, laae under dens Mure; den gamle, som laae mod Syd, er aldeles forsvunden, den nye, som laae mod Nord, er det nuværende Callao. Det synes, som om hele Grunden her er sunken ved hiin Jordrystelse, thi det tör vel antages for vist, at det gamle Callao har ligget idetmindste 2 à 3 Alen ophöiet over den daværende Höivandsstand. En lille indiansk By ligger endnu den Dag idag mellem Fortet og Stranden; saasnart man var gaaet igjennem den, kom man ud paa det gamle Callaos Ruiner. Smaa Trækors, behængte med Dödningehoveder, antydede her de mest efterforskede Steder; deels over, deels under Jorden saaes i disses Nærhed mægtige Stykker af fordums Mure og Hvælvinger, som Jordskjælvet mangen Gang havde fuldkommen vendt op og ned paa, og paa den forunderligste Maade kastet imellem hinanden. Hovedskaller og andre Menneskeknokler vare her spredte rundt omkring, men Steenmosset skjöd frodigt op i deres Midte, som for at skjule Ödelæggelsens Vederstyggelighed. En stærkt fremspringende Landtunge, der löber i Retning over mod SO.-Pynten af St. Lorenzo, havde tæt indenfor sig en lille Höi, i hvilken man endnu i den seneste Tid syntes at have efter-gravet Sporene af et gammelt Kloster. Det er udenfor denne Landtunge, at Havet skal gjemme de betydeligste

Levninger af den forsvundne By; men alle Kundskaber om den ere iövrigt höist ufuldstændige, og i Lima's Musæer opbevares ikke saameget som et Kaart over det gamle Callao.

Den nuværende Fæstning er temmelig stærk, for det meste bygget af Steen, men den bar öiensynlig Præg af Forfald. Især syntes Alt indenfor Murene at vidne om, at Intet anvendtes paa dens Vedligeholdelse. Den har mere end eengang været benyttet af ærgjerrige Beilere til Præsidentværdigheden og var derfor nu belagt med en meget svag Garnison. Dette laae ikke blot i Regjeringens Interesse, som naturligviis ikke önskede i den herværende Commandant at opföde en Usurpator i sit Skjöd, — men var ogsaa af Vigtighed for Callaos og Limas Kjöbmænd, der brugte Fortet som Varemagazin og, paa deres Eiendoms Vegne, ligesaa meget som Præsidenten, frygtede en saadan militair Revolution. Det var i Callaos Fæstning, at den spanske General Rodil vedligeholdt i to Aar det kongelige spanske Herredömme mod Insurgenternes Bestræbelser. Ved hans Capitulation faldt den sidste Rest af de umaadelige spanske Besiddelser i Sydamerika, som i tre Aarhundreder havde gjort Spaniens Konger til de mægtigste Potentater i Europa.

Callao Fort blev af Lieutenant Rothe benyttet til at fortsætte sin Række af magnetiske Intensitets- og Inclinationsforsög.

Det nuværende Callao er beliggende Vest og Nord for Fæstningen, og langs Kysten, som her böier sig Nordefter. Det er en yderst ubetydelig By med knap 1000 Indvaanere, den har en eneste Kirke af et overordentlig simpelt Udvortes. Intet af den spanske Regelmæssighed i Anlægget af Byen spores her, og Husene ere som oftest daarlige, kun een Etage höie. Dog har man begyndt i Nærheden af Landingsstedet at opföre nogle större Bygninger, deriblandt et Par Hoteller for Söfolk, som see ganske anseelige ud.

Jeg forefandt i Callao en gammel Bekjendt fra mit forrige Ophold her med Bellona. Det var en dansk Mand, en Hr. West, Bornholmer af Födsel. I sine yngre Aar havde

han fört Skib og været bosat i Valparaiso. Nu var han Skibsbygger og havde et Værft. Han kaldte sig Chef for den peruanske Marines Etablissement, men her var virkelig ikke andet, end en aaben Plads, med noget Tömmer beliggende derpaa, til at godtgjöre denne Titels Paalidelighed. Det var forresten en meget brav og artig Mand, som ikke vidste alt det Gode, han vilde gjöre os allesammen. Han havde giftet sig med en Dame fra Chiloë-Öerne og havde aldeles levet sig ind i Landets Sæder og Skikke.

Det Mærkeligste ved Callao er dens indre Havn, som virkelig er et særdeles smukt Arbeide. Den bestaaer af to steensatte Moler, murede op af Granit, taget fra San Lorenzo. Den yderste og vestlige Molo, som har en gammel Fregat og et Transportskib til Grundvold, er meget bred, saa at store Fragtvogne kunne kjöre ud paa den og vende. Kister og Kasser trækkes her ad Jernskinner frem og tilbage. I Nærheden af det lille Vagthuus, der ligger ude paa Brohovedet, drive nogle örkeslöse Indianere og enkelte Negere om i graae, vadmeltykke Munderinger, der, ligesom deres slette umilitariske Holdning, mere give dem Udseende af Slavesergeanter end af Soldater. Flere smukke Trapper og Slæbesteder ere anlagte paa Indresiden, og en ypperlig Vandfyldnings-Anstalt er indrettet, i det Vandel ledes i indmurede Canaler lige til Quaien, hvor man ved at aabne en Hane faaer Vandet umiddelbar gjennem en Seildugsslange ned i Fadeværket, som ligger i Fartöiet. Slige Indretninger ere en sand Velsignelse for de Söfarende, som man ikke nok kan skjönne paa.

Vi saae paa denne Molo de förste Beviser paa den urokkelige Tro, man har her tillands paa, at det aldrig skal regne. Kornet, som var bragt ned til Udskibning laae i store Dynger, udbredt paa Presenninger, aldeles under aaben Himmel; der var aldrig Spörgsmaal om at bevare det mod Regnen. Imidlertid maatte det ufeilbarlig blive paavirket af den daglige eller rettere natlige Taage, som jeg alt har omtalt, regelmæssig indtræder hver Nat efter Kl. 12 og gjerne forbliver liggende over Kysten til Kl. 9—11 om

Formiddagen. Den efterlader en saadan Fugtighed, at den ansees tilstrækkelig til at nære Vegetationen. Men vist er det, at denne virkelig er yderst kummerlig i hele Egnen, og det Stöv, man lider af, er i höieste Grad ubehageligt.

Imellem Callao og Lima gaaer en Landevei, som i sin Tid formodentlig ikke alene har været god, men har endog været bygget med megen Luxus. Den har været anlagt med dobbelt Kjörevei, og med ophöiet muret Inddigning paa begge Sider og i Midten; murede Steenkister have været satte over de enkelte smaa Vandlöb, eller Fordybninger, som findes i Terrainet. Men alt dette er nu i höieste Grad forfaldet, og Veien er virkelig saa slet som mulig. Man kjörer snart i det ene Spor, snart i det andet, og disse Farter over Ruinerne af det i Midten værende Muurdige ere ofte temmelig halsbrækkende. Ad denne Vei kjörer man, gjennem et fladt og eensformigt Terrain, den hele Strækning op imod Lima. Man stiger lidt efter lidt til en Höide af 500′ over Havet, men uden at mærke det Ringeste dertil. Et Par Kirker eller Capeller, om muligt endnu mere forfaldne end Landeveien, og en enkelt Piil, der huser en lille Skjænk i sin Skygge, er al den Afvexling, man maa vente sig under denne trættende Kjörsel. Til Siderne breder sig et ret smukt Grönsvær, som holdes friskt ved den stadige Nattetaage, og Rimac-Floden, som kommer oppe fra Bjergene og löber gjennem Lima By, risler igjennem Sletten. Det er dens Vande som, optagne i en Canal, levere Vandet til Skibenes Forsyning i Havnen. En Fjerdingvei fra Lima kjörer man ind i en bred, dobbelt Pile-Allee. Her er Veien noget bedre vedligeholdt, og de höie Træer udbrede en velgjörende Skygge. Indkjörselen til Lima skeer igjennem en Slags Æresport, som virkelig er af storartet Bygningskunst, men, som alt övrigt i dette Land, forfalden og uden Udsigt til at blive udbedret. En Fæstningsmuur omgiver endnu Staden.

Lima-Veiens maadelige Tilstand er saa meget mere paafaldende, og geraader Bestyrelsen saa meget mere til Skam, som der er en evig Færdsel, idet ikke alene alt,

hvad som ind- og udskibes i Callao, transporteres pr. Axel eller pr. Muuldyr paa denne Vei, men der farer daglig en stor Mængde Omnibusser, bespændte med fire Heste, frem og tilbage. Disse Vogne, som ere ganske lige vore europæiske Omnibusser, afgaae i Reglen hver anden Time fra Callao og Lima, men Frequentsen er saa stor, at endog dette ofte ikke er tilstrækkelig, hvorfor der da afgaaer Extratog, eller der afsendes to Vogne istedetfor een.

Just den Dag vi ankom, var Færdselen ganske ualmindelig stor. Men dette havde da ogsaa en ualmindelig Aarsag. Den peruanske Regjerings Præsident General Castillo havde hittet paa at more Folket med en Sörge-Höitid à la Napoleons Transport fra St. Helena til Paris. I den Anledning var en Orlogsbrig bleven sendt til Guayaquil, for derfra at afhente en forlængst afdöd Præsident Lamars Lig og bringe det til Lima. Denne Præsident Lamar var i sin Tid, under en af de mangfoldige Revolutioner, som Peru har været underkastet, og som regelmæssig have et Præsidentskifte til Fölge, bleven fordrevet af en anden Præsident Gamarre, og levede derefter i Landflygtighed i Republiken Ecuador, indtil han döde 1825*). Han nöd almindelig Agtelse, og hans Navn nævnedes især blandt Menigmand med stor Ærefrygt. Det var altsaa en velberegnet Popularitetshandling af Præsident Castillo, naar han foretog denne höitidelige Retfærdigheds-Act mod hans fordrevne Forgængers jordiske Levninger. Men det var uden al Tvivl hovedsagelig, for at give dette sandselige og for enhver ydre Paavirkning let modtagelige Folk en forönsket Leilighed til Adspredelse, at denne Forestilling blev iværksat.

---

*) Gamarre var Præsident i 1841, da jeg var i Lima med Bellona. Men han blev kort efter fordrevet af en Oberst Vivanco, og paa samme Tid befandt sig ude mellem Bjergene Nord for Lima en tredie Prætendent, som havde en Bande hos sig, hvormed han overfaldt og plyndrede, hvem han kunde faae fat paa. Det var en meget afgjort Sag, at man selv ikke ved höi lys Dag turde vove sig en Fjerdingvei ud fra Byen.

Hvorom Alting nu var, saa var Lamars Lig blevet afhentet og blev just den Dag vi ankom höitidelig bisat i Limas Cathedralkirke i Nærværelse af en saa stor Menneskemasse, som Kirken kunde rumme. Allerede Dagen för var Liget blevet transporteret fra Callao til Lima i en stor Procession og hensat i et dertil indrettet Capel ved Byens Indgang. Ledsaget af dens Garnison, Borgerskab og Geistlighed bragtes det nu under Sörgemusik gjennem Byens Hovedgader til Kirken. Idet Liget naaede Kirketrappen, affyredes det förste Minutskud, og Kisten modtoges her af Erkebispen, Præsidenten, Ministrene, corps diplomatique og övrige Honoratiores, hvorpaa den bragtes ind og sattes paa Sarcophagen i Choret. Höialtret glimrede af utallige Lys og af Guldet paa den talrige Geistligheds pragtfulde Ornater; Messer læstes, Orglet istemte sine Sörgetoner, og Klokkerne ringede. Men hvad der gav Festen dens Eiendommelighed, idetmindste for den Fremmede, var at hele den store Kirke var tæt opfyldt af en bölgende Masse af sorte Skikkelser, Alle tilhyllede i „saya“ og „manto“. Disse Fruentimmer, der, som en af dem selv udtrykte sig, kom „ikke for de Dödes, men for de Levendes Skyld“, der loe og spögte, skjulte bag deres Maskedragt, paa den mest uforbeholdne Maade, der tiltalte deres Allernærmeste, uden at blive kjendte af dem igjen, og pludselig vendte den, der troede at have gjort en Erobring, Ryggen og forsvandt blandt den omgivende Mængde, — disse Fruentimmer, siger jeg, gave det Hele en forunderlig Blanding af en Maskerade og en Sörgehöitid, de gjorde Ceremonien profan og kastede dog i det Samme et mystisk og romantisk Slör over den.

Lima er grundlagt paa de hellige tre Kongers Dag og förer derfor en Stjerne og tre Kroner i sit Vaaben. Den er, efter det spanske Colonialbygningssystem, afskaaren med snorlige, perpendiculair paa hinanden löbende Gader i en stor Mængde Cuadras, alle fuldkommen lige i Störrelse. Men da Byen for störste Delen bestaaer af eet, höist to Stokværks höie Bygninger, er det en Selvfölge, at den er meget vidtlöftig, eftersom den i ældre Tider har havt indtil

150,000 Indvaanere. Dette Antal er nu betydelig formindsket. Her er neppe mere end 50 til 60,000 Indvaanere, og disse have da trukket sig sammen ind mod Centrum af Byen, saaledes at den yderste Omkreds saa godt som er ubeboet.

Husenes Udvortes i Lima har intet Tiltrækkende. Der er Intet i den ydre Architectur, som tiltaler. Det er lutter graae Mure, hvis Stue-Vinduer ere lukkede ved tykke Jernstænger, og hvis förste Sahl er en, altid mörkegrön, Balcon eller Træ-Udbygning, som omtrent indtil Brystets Höide er af massivt Træ, og derfra opefter er forsynet med Trægittre, der som Marquiser kunne trækkes op og ned. Her tilbringe Damerne gjerne et Par kjölige Eftermiddagstimer, men iövrigt beboes Intet af hvad man seer fra Gaden. Man maa gaae ind i Gaardene til disse ofte store, svære, men, paa Grund af de hyppige Jordskjælv, mest een Etages Bygninger, som danne Massen af Lima By, for at overbevise sig om, at der ogsaa her har hersket Lyst til ved udvortes Pragt at forskjönne det daglige Livs ypperste Gode: et godt og hyggeligt Hjem. Ad en stor, bred Port, som altid er forsynet med Fresco-Malerier paa begge Sider, kommer man ind i en rummelig Gaard belagt med Fliser; ofte med et Springvand i Midten, omgivet af en lille Haveplantning eller idetmindste af Blomster i store Kasser. Rundt om disse Gaarde ere Husene byggede, og Værelserne löbe da rundt om dem med Udsigt til en Altan eller Veranda, der som et Galleri gaaer omkring den hele Gaard. Ikke sjelden har en saadan Vaaning flere Gaarde bag ved sig, stedse med det samme System af Beboelsesleiligheder rundt om. Den bageste Side af Gaardsrummet er Husets egentlige Façade. Det er aabenbart, at denne Bygningsart er af maurisk Herkomst, forplantet af de förste Spaniere paa sydamerikansk Jordbund. En Lighed endnu, som disse Bygninger have med de tyrkiske Boliger, ere de flade Tage. Disse ere imidlertid ikke beregnede til at spadsere paa. De ere som oftest ikke andet, end et Lag Brædder, hvorpaa der er sammentrampet et Lag Leer, overströget med Kalk; ja paa Fattig-

boliger skulle de endog undertiden ikke bestaae af andet, end törret Komög. Dette Slags Tage, som i ethvert andet Land vilde i en eneste Regnskylle være tilintetgjorde, ere alt hvad der behöves til at holde Sol og Luft ude foroven, og om andet Brug for et Tag er der i dette Land ikke Spörgsmaal, thi, som sagt, det regner aldrig. Det kan imidlertid hænde, at den tykke Taage fortætter sig saa stærkt, at den falder ned i enkelte Draaber, som ligne Regn. Naar dette Phænomen indtræder, opstaaer der stor Ængstelighed i Byen, thi varer det længe, saa modstaae Tagene det ikke, og det har været Tilfældet, at Vandet er trængt igjennem og har da ödelagt Meubler etc., men man foretrækker dette lille Onde for at belemre Bygningen med svære Bovenvægter af Sparreværk og Tagsteen, som ufeilbarlig vilde blive rystede ned ved de mange smaa Jordstöd, der ere saa hyppige, at de som oftest blive uændsede af Beboerne.

Kommer man op i Værelserne, möder man ofte en Luxus, som forbauser og minder om Perus fordums Rigdom, blandet med engelsk og fransk, aldeles moderne Comfort. Her er Vægge malede al fresco, pompejansk decorerede eller polerede i Stuk, Gulve indlagte i Mosaik, store brede Speile i massive forgyldte Rammer, Gobelinske Tapeter, Brüsseler eller tyrkiske Gulvtæpper af de kostbareste Sorter, store Sölv-Gueridoner, japanesiske Porcelains-Vaser, chinesiske Damaskes-Betræk paa de gammeldags forgyldte Meubler, o. a. m. Vil man undersöge de mange smukke Sager, som findes opstillede paa Marmor-Consolerne under de höie smukke Speile, da finder man som oftest derimellem nogle meget smukt forarbeidede Ting i Sölvfilagran-Arbeide, staaende under Glasklokker. Det er Producter af indenlandsk Industrie fra Arachucho, forarbeidet med de allersimpleste Instrumenter, og vilde, især hvis Fabrikanterne beflittede sig paa at faae ædlere Former, blive meget værdifulde Arbeider. Ligeledes finder man opstillet Sager under det almindelige Navn „huaqueros“, det er Leerkar og andre Ting, udgravne af de saakaldede „huacas“ eller gamle Gravhöie, af hvilke der findes en stor Mængde i Om-

egnen af Lima, og hvori man finder Legemerne som sammensnörede Mumier, indsatte i et Slags Celle, og omgivne af en Mængde Sager, deels Vaaben deels Huusgeraad, hvilket ofte findes i fuldkommen velconserveret Tilstand. Musæet i Lima indeholder mange Kostbarheder og Curiosa, som ere samlede i disse Huacas og afgive ligesaa mange Vidnesbyrd for den i visse Henseender temmelig höitstaaende Cultur, der fandtes hos de gamle Peruanere. Kun nogle Mile borte fra Lima ligge endnu to af Fortidens indianske Landsbyer: Cajamarquica i Rimacdalen, og Pachacamac i Lurindalen. Den sidste By har et Tempel, som er bygget allerede för Incaernes Tid, og som under disse blev viet til Solens Dyrkelse; det blev udplyndret af Fernandez Pizarro, men dets Ruiner staae endnu. Desværre var det ikke os forundt, under vort korte Ophold ved Callao, at naae ud og selv see nogen af disse gamle Indianerbyer. En större Tumulus ligger gjerne i en saadan Bys Midte; rundtom den findes Levninger af Huse, Palladser, Indhegninger og Vandledninger, fremdeles de omtalte Huacas og i disse igjen de ovennævnte Sjeldenheder, saasom Redskaber skaarne af den haardeste Steen, Kobberværktöi, Guld- og Ædelsteens-Smykker, uldne Töier o. s. v.; paa Leerkarrene sees malet baade Frugter og forskjellige Afbildninger af Mennesker og Dyr.

Efter hvad den nedenfor nævnte berömte Archæolog Mariano de Rivera forsikkrede os, har Kobberstikkunsten været kjendt allerede af de gamle Peruanere. Som skriftligt Meddelelsesmiddel benyttede de sig af de saakaldte „quipus“, Snorer omtrent af en Alens Længde og sammenflettede af de forskjelligst farvede Traade, der forneden hang ud i Form af en Fryndse. Farverne havde en symbolsk Betydning, Knuderne, der sloges paa Snoren, angave bestemte Tal, — og saaledes samledes ved Hjelp af disse „quipus“ de nöiagtigste Lister over Rigets Indtægter og Udgifter, industrielle og criminelle, Dödeligheds- og Födsels-Forhold o. s. v., og disse Lister sendtes aarlig fra Provind-

serne ind til Cuzco, Rigets Hovedstad, og samledes der i formelige store Archiver.

Det Huus, jeg ovenfor har beskrevet, er naturligviis den rige Mands Bolig, men jeg har derved dog tillige villet antyde, for det Förste hvorledes Boligerne i Almindelighed ere indrettede, for det Andet, at Limas Indvaanere i Reglen have megen Sands for den indre Velvære i deres Hjem, og synes at sætte stor Priis paa at gjöre dette hyggeligt og smukt.

Hvad nu angaaer Beboerne af disse pragtfulde Boliger, da har jeg hos dem mödt en godmodig, venlig Modtagelse, en aldeles spansk, ubegrændset Gjæstfrihed, det vil sige, Huset altid aabent, men aldrig nogen egentlig Indbydelse; men jeg seer mig ikke istand til at udtale nogen Mening om dem anderledes, end om deres Udvortes, eftersom jeg manglede en væsentlig Betingelse herfor, den nemlig, at kunne gjöre mig forstaaelig med dem. Det er kun undtagelsesviis, at man möder Folk, der tale Fransk eller Engelsk, og det Smule Spansk, jeg forstaaer, var ikke tilstrækkeligt til mere, end til Udvexling af de allernödvendigste Höflighedsyttringer.

Damerne finde vi i Almindelighed iförte den spanske Dragt: Basciniaen, det er den sorte eller mörke Silkekjole, og Mantillaen, et sort eller hvidt Slör, kastet over det bare Hoved, friseret med friske Blomster i Haaret. Viften spiller ufladelig i Haanden. Dog möder man ofte, især blandt dem, som aflægge Besög, den almindelige europæiske Dame-Paaklædning med Hat og Shawl og meget smukke Silkeklæder i brogede Farver. Herrernes Paaklædning er aldeles lig den europæiske Mandfolkepaaklædning; kun vil man, ifald man kommer directe fra Europa, maaskee spore, saavel i det ene som det andet Kjöns Paaklædning, at man her er et Modecursus i Agterhaanden. Men man kan være vis paa, at med næste Paket, naar Pariser-Modejournalerne ankomme, vil dette blive rettet.

Paa Gaden er det en anden Sag. Man vil her möde Mandfolkene, skjöndt det er Midtsommer, svöbte i de store,

brune Almaviva-Kapper, som ikkun Spanierne forstaae at bære, hvormed de svöbe sig ind til heelt op under Næsen, medens Kappen hænger vid i Folder ned om Legemet lige ned til Födderne. Med denne mystisk tilhyllede Skikkelse forbinder man altid Begrebet om noget Forbudet eller noget Hemmeligt, som bæres under Kappen, en Dolk bestemt for en Medbeiler, eller en Guitar til en Serenade, eller maaskee et i Dölgsmaal födt Foster, som skal kastes i Rimac-Floden. Uvilkaarlig viger man tilside for en saadan Skikkelse, men jeg troer, man kan i Almindelighed spare sin Phantasie Uleiligheden, — de gode Limeñere ere i saa Henseende ikke at befrygte, og saavidt jeg kjender til dem, gjöre de sig ikke synderlig Umage for at skjule deres Handlinger.

Indtil de allernyeste Tider have Limas Damer baaret en Costume paa Gaden, som var i höieste Grad eiendommelig. Det var den saakaldte Saya. I min Dagbog for min Reise med Fregatten Bellona, finder jeg den saaledes beskreven: Sayaen fortjener, at man reiser til Lima, alene for at see den. Det kan ikke hjelpe, at man beskriver den, — det er snart gjort, — et Skjört af sort, brunt eller violet, altid mörkt Silketöi, lagt i uendelig mange fine Læg, slutter tæt, meget tæt om Legemet foroven og ned over Lænderne, til störste Diameter af Ryggens nederste Deel, derfra bölger det sig i uendelige Folder ned om de vel chausserede, nydelige Been og Födder, dog altid kort nok, for at disse, som hos Limas Damer ere saa ualmindelig skjönne, tilbörlig kunne sees. Over Skuldrene bære de et broget Silkeshawl, i Almindelighed chinesisk broderet Krep, og over Hovedet et Slör eller Törklæde, den saakaldte Manto, som de kaste op med den ene Flig og holde tæt sammen for Ansigtet, saa at, i Ordets egentlige Forstand, kun et eneste Öie sees. Paa Födderne bære de de fineste Silkeströmper med Svikler og Broderier, og næsten altid seer man dem med hvide eller sorte Atlaskes Sko. See hermed er en Lima-Dames Paaklædning beskreven, naar hun gaaer paa Gaden. Men dermed kan man dog intet Begreb gjöre sig om dem. Det

kan heller ikke hjelpe at afmale dem, thi selv den bedste Maler kan ikke gjengive deres Bevægelser, og det er just i Gangen, i Bevægelsen, at man maa see en Saya, for at paaskjönne, hvor yndefuld denne Paaklædning er, vel at mærke, naar den bæres af en Limeñerinde. Forresten er Sayaen underkastet Modens Indflydelse. Da jeg var i Lima i 1820, bare alle Damer deres Sayaer meget snevre, ogsaa forneden, det vil sige, at deres Læg vare sammensyede heelt ned til Underkanten, hvorved alle Legemets Former tegnedes paa en Maade, som man i andre Lande vilde kalde uanstændig. Da jeg var der i 1841, havde de stukket Reb ud i den nederste Deel af Sayaen, og det var unegtelig, at det var mere klædsomt, end at see dem sluttede ind i de Futteraler, som de gamle Sayaer virkelig lignede. Man saae dengang endnu nogle af disse oprindelige Sayaer spadsere omkring, hvilket man kunde med temmelig Sikkerhed betragte som et Signal for Fattigdom hos dem, der bare dem, — ingenlunde paa Alderdom. Thi en saadan Saya er et kostbart Stykke, den er altid forfærdiget af svært Silketöi eller chinesisk Krep, og der gaaer en umaadelig Mængde Töi dertil. Derimod kan den ogsaa holde meget længe ud, og de gode Limeñerinder lade den virkelig holde endnu længere, end den formaaer. Man seer den ikke sjelden hænge i Laser omkring dem, hvilket slet ikke generer dem; man har forsikkret mig, at mangen fornem Dame havde en laset Saya, som hun tog paa, naar hun önskede at være incognito. Da jeg nu denne Gang kom til Lima, var den gamle, snevre Saya aldeles forsvunden, og det forekom mig, at de mere moderne vare temmelig afjadskede, hvorimod jeg ingen nye saae. Jeg tör deraf slutte, at denne virkelig meget smukke Costume er i Værk med at bukke under, som alt andet Eiendommeligt, for det almindelige Nivelleringssystem, som den mere udviklede Samfærsel med andre Lande förer med sig. Det er virkelig Skade, thi Dragten var klædsom. Det bedste Beviis derfor var de meget hyppige Tilfælde, som indtraf med unge Herrer, som forfulgte en saadan i Saya og Manto formummet Skikkelse

fra den ene Cuadra til den anden til langt ud i den modsatte Ende af Byen, og da ikke sjelden endte deres „bonne fortune“ ligeoverfor et gammelt, rynket Kjærlinge-Physiognomie.

Hvad der er ganske mærkeligt ved denne Dragt, er at den er eiendommelig for Lima alene. Den bæres ikke engang af Fruentimmerne i Callao, endskjöndt denne By ligger saa nær og staaer i daglig Samfærdsel med den.

Dog fordi jeg har beskrevet Limeñeren, indsvöbt i sin Kappe, og Limeñerinden i Saya og Manto, har jeg dermed endnu langtfra givet et udtömmende Billede af de brogede Figurer, der bevæge sig paa Limas Gader. Her kommer Indianerinden ridende ind, for at bringe sine Varer til Torvs, hun har sit Barn paa Skjödet, maaskee sidder hun endog paaskrævs paa Hesten; den bredskyggede Straahat klæder smukt til det brune Ansigt og det frit nedhængende, lange, sorte Haar, og de nydeligste smaa Sko og lyseröde Silkeströmper titte frem under det korte Skjört. Men forbi hende traver Negerdrengen paa sit Æsel: de smaabitte Tönder, det bærer paa sin Ryg, indeholde Drikkevandet, der bæres om til Salg i Byen, men Klokken er taget bort under dets Hals, og Tönderne ere altsaa tomme; Drengen sidder heelt ude paa Halen af Dyret, prikker og stikker det med sin Pind, medens han afvexlende sprætter langt ud med Benene og slaaer dem sammen igjen, og stirrer forresten tankelös ud i Luften, uden at see til höire eller venstre, maaskee tabt i Selvbetragtninger over den umaadelige Cigar, han har faaet i Munden, og som han knap kan gabe over. Pludselig springer Æslet tilside for en „Cholo“*), som rask kommer dreiende om et Gadehjörne: det er den ponchoklædte Gaucho, saaledes som vi

*) „Cholos“ kaldes oprindelig Krydsningsracen af Indianere og Europæere, „Sambos“ af Negre og Europæere. „Cholos“ bruges iövrigt ogsaa som et Fælledsudtryk for samtlige herværende Blandingsracer.

allerede have lært ham at kjende under vort Ophold ved Valparaiso. Et ungt Negerfruentimmer, som staaer og seer herpaa, morer sig kostelig over sin lille Landsmand og viser de skinnende, hvide Tænder, medens hun af og til igjen slikker sig glad om Munden med sin blodröde Tunge; derpaa slæntrer hun videre, smilende og selvtilfreds, men det hun nu glæder sig over, er ikke mere Drengen, det er hende selv og hendes Skjönhed, hendes krusede, uldne Haar, hendes umaadelig sveiryggede Gang, og hendes Klæder, der paa den mest komiske Maade hænge ned om hende. Men paa eengang bliver hun en Munk vaer, der i Forbigaaende rækker hende sit Crucifix; hun griber og kysser det med den störste Andagt. Derpaa fortsætter Munken sin Vandring, engang imellem standser han ved en Boutik, for at beundre dens Kostbarheder eller kaste et stjaalent Blik over til en forbiilende Saya; endelig styrer han over til nogle af sine Brödre, der sidde og gjöre sig tilgode med et Glas „Fresco“, medens han, i Tankerne rimeligviis alle andre Steder end ved sin Bön, endnu underveis aflæser et Par Paternostre, eller modtager en Almisse, inden han sætter sig til sit Maaltid.

Naar man förste Gang kjörer ind i Limas Forstad, möder man der en saa overveiende Masse af Negre, at man kunde fristes til at antage den for en Negerstad; og endnu talrigere, end her, er Negerbefolkningen paa Landeiendommene (chacras) rundt omkring. Massen af dem er Slaver, Andre ere frie, Enkelte ere endog store Herrer og eie igjen, stundom endog et temmeligt betydeligt Antal af deres egne Brödre. Oprindelig hedder det i Republiken Perus Constitution, at Alle, der födes og leve indenfor dens Enemærker, ere frie; denne Paragraph er imidlertid bleven omstödt for længe siden, og det Eneste, der er bibeholdt, er at Slaver, som föres hertil, gjenvinde deres Frihed ved at komme paa peruansk Grund. Negrenes Lod er her efter deres egne Begreber misundelsesværdigt, og skjöndt Intet er dem lettere, end ved Arbeide efterhaanden at kjöbe sig frie, — naar nemlig f. Ex. en Herre har givet 60 Piastre for sin Slave,

og denne ved Arbeide har aftjent 20 Piastre, saa tör han ikke sælges til den næste Eiermand for höiere Priis, end 40 Piastre o. s. fr.; — saa er der dog Mange iblandt dem, der foretrække at være trælbundne, fordi Friheden beröver dem en sikker Forsörgelse i deres Alderdom.

Jeg har alt beskrevet Stadens Inddeling i Cuadras, dens Huse og disses Indre. Vi ville ile hen til den store Plads, hvor Cathedral-Kirken ligger, og som med Rette kan betragtes som Byens Centrum. Det er en Plads, just saa stor som en Cuadra, ret firkantet, hvortil to Gader paa hvert Hjörne före ind. Paa den ene Side ligger Cathedral-Kirken og Erkebispens Palais, paa den anden Gouvernementsboligen, paa de to sidste private Bygninger med Arcader foran, hvori en uendelig Mængde Boutiker; i Midten et meget stort og smukt Springvand, der omsættes med Borde og Bænke, saasnart det bliver Aften, og Folk samles, for at tage deres Forfriskninger eller for ikke at mangle ved det lovede Stevnemöde.

Der er maaskee ingen By i Verden, der har et saadant Antal Kirker, og det, navnlig fordum, rigt udstyrede Kirker som Lima. Cathedralen er en stor og virkelig grandios Bygning, bygget i maurisk Stiil, med to ligedannede Taarne, men en desværre ikke fuldkommen symmetrisk Façade. Den er indvendig meget pragtfuld. Himlen over Höialteret er baaren af 24 Colonner, som i fordums Dage vare af massivt Sölv, men som have maattet vandre i Smeltediglen. Nu staaer der 24 Söiler af Træ, beklædte med Sölvplader, udarbeidede i Filagran. Hele Choret er et Mesterværk af Træskjærerie, men det spærrer Overblikket over Kirken og skader saaledes Synet af den. Sidegangene ere uanseelige, de ere kun halvt saa höie, som Kirkens Midte, og Altrene ere næsten skjulte i dem. Sacristiet opbevarer Billederne af alle Lima's Erkebisper, og nede i Kjælderhvælvingen gjemmes, paa nogle simple Træ-Brixer, de indtörrede Skind og Been af Pizarro og andre, engang saa berömte og mægtige Mænd. De faa Laser, der endnu hænge om dem, ere mugnede eller faldne i Stöv, og alle Kost-

barheder ere for længe siden stjaalne, eller idetmindste tagne bort herfra.

Iövrigt vilde det være et altfor vidtlöftigt Arbeide, at beskrive al den Herlighed, som her forevises, saasnart man er saa uheldig at falde i Hænderne paa en af de mange underordnede Geistlige, som altid befolke Cathedralens forskjellige Capeller, og som, saasnart de opdage en Fremmed, kaste sig over ham og tvinge ham til at see alt, hvad de have at fremvise, og derpaa at betale dem en Piaster.

Den Dag jeg gik over fra mit Hotel, som laae paa den modsatte Side, for at fornye Bekjendtskab med denne smukke Kirke, som jeg nu skulde faae Leilighed at see for tredie Gang, var just Dagen efter at Lamars Lig var blevet bisat. Man viste mig den kostbare Kiste, som stod i Sacristiet, men man viste mig ogsaa længere nede i Kirken ved en Pille en frisk blodig Plet paa Flisegulvet. Anledningen til denne Blodplet var Gjenstand for almindelig Omtale i Lima. En Dame i Saya, tæt tilslöret, var bleven pludselig truffen af et Dolkestik, lykkeligviis ikke farligt. Langt fra at forraade sin Morder ved öieblikkeligt Anskrig, havde hun dæmpet sin Smerte og var vaklet hen til en Pille, havde der samlet sine Kræfter og var forsvunden i Mængden, uden at tillade, at Nogen fik hendes Ansigt at see, eller kom hende til Hjælp. At Skinsyge var Aarsagen til denne Voldsgjerning, derom vare alle enige, og Sagen forekom saa naturlig, at der ikke var mindste Tale om, at Undersögelser kunde eller vilde finde Sted fra Politiets Side. Men i de Commentarer, som denne Begivenhed gav Anledning til, hörte jeg de besynderligste Meninger fremsætte, som forekom mig at være characteristiske nok. Man beundrede Damens Höimodighed, som havde kjendt sin Morder, sagde man, men som ikke havde villet forraade sin Elsker. Man beundrede ogsaa Morderen, som kunde elske saa höit, at han udsatte sig for Fölgerne af en saadan Handling, for at tilfredsstille sin Skinsyge over en elsket Dame. Faa Dage efter var hele Historien glemt.

Et af de smukkeste Punkter i Lima er den store Bro over Rimac*)-Floden, som paa dette Sted, lige under Broen, danner et lille Fald over den stenede Grund, omtrent 10 à 15 Alen dybt. Flodleiet er meget bredt, og man har midt paa Broen en meget vid og smuk Udsigt til begge Sider over Byen selv og over Forstaden, som ligger paa den höire Bredde. Broen er meget massiv og vel bygget, for hver Pille har den en Udbygning eller Balcon, paa hver Side forsynet med Steenbænke. Her sidde Limas Borgere om Aftenen, i Almindelighed ledsagede af en eller anden Munk eller Præst, rygende deres Cigar og i dyb Passiar, betragtende Rimac-Flodens evig rislende Vande, og den lige saa evige Passage over Broen. Man nyder her en herlig frisk Luft, som ikke altid bliver En tildeel inde i Gaderne. For mig var det den kjæreste Spadseretour at vandre op og ned ad denne Bro.

Lige inden man kommer til Broen, har man tilhöire „iglesia de los desamparados“, denne Kirke, hvor der under Spaniernes Herredömme endnu aabnedes Kjætterne den sidste Vei til Frelse og Omvendelse, medens de, haardnakkede i deres Vantro, ikke kunde forlade den igjen, uden at föres til Baalet foran den paa den anden Side af Floden liggende Lazaruskirke. Kirken var den Aften, jeg besögte den, tom; kun et eneste Fruentimmer laae, næsegruus henkastet, midt paa dens store Gulv, aldeles skjult under et stort, sort Törklæde, hun havde bredt hen over sig; og en Dame reiste sig ved et af Helgenbillederne fra sin Bön, medens hendes lille „chola“ rullede det Teppe sammen, hun havde knælet paa, tog det under Armen og fulgte ud i Hælene paa hende.

Ved at fortsætte sin Vandring hiinsides Rimac-Floden kommer man tilhöire snart til en Promenade, anlagt langs Flodens Bred, beplantet med fire Rader Træer og forsynet med Steenbænke. Den er anlagt med Luxus, men i höi

*) „Rimac“ o: „melkehvid“ er Navnet paa en af de gamle Peruaneres Afguder; ved en Forvanskning er „Rimac“ blevet til „Lima“.

Grad forsömt. Dog det kan forsaavidt være det samme, — her kommer aldrig noget Menneske, det skulde da være til Tyrefægtningerne, hvis Arena ligger herude, skjöndt den nu stod tom og forladt paa Grund af Fastens Tid; eller til de grandios anlagte Bade ved Foden af San Cristoval, 30 steenmurede Bassiner i större og mindre Kamre, hvorigjennem man har ledet Rimac-Flodens rindende Vande. Paa Veien herud ligge til venstre Ruinerne af de sidste Vicekongers aldrig fuldförte Sommerpalais. Umiddelbart bag ved Badene hæver sig San Cristoval-Bjerget nögent og eensomt paa den store Slette; et Trækors staaer paa dets överste Top, hvor en Eremit sagdes at have fæstet Bo, noget længere nede saae man en stor Klokke, ophængt under en Steenbue.

Regjeringspaladset, som tillige er Præsidentens Bolig, og var de gamle Vicekongers Sæde, er en lav, vidtlöftig Bygning, som indtager en heel Cuadra, og har mange indre Gaarde, hvoromkring de forskjellige Regjerings-Bureauer findes. Jeg besögte denne flere Gange ved de forskjellige Visiter, jeg aflagde til de Herrer Ministre, men fandt intet videre mærkeligt, end netop den store Udstrækning. Paa den lave, langstrakte Trappe, som förer fra den store Vestibule op til Præsidentens Værelser, viser man den Fremmede det Vindue, Pizarro kastede sig ud af, og det Sted, hvor han blev myrdet. Jeg gjorde Præsidenten min Opvartning, ledsaget af vor elskværdige danske Generalconsul Witte. General Castillo modtog mig i sit inderste Værelse, en smuk, stor Salon, meubleret med en Blanding af gammeldags Pragt og moderne Comfort. Det var aabenbart, at han havde stillet sig op for at imponere. Han stod midt paa Gulvet i sin Salon; alle Dörene gjennem den hele Række Sale lige ud til Trappen stode aabne, saa at jeg havde ham i Perspectiv, længe för jeg naaede ind til ham. Han havde opstillet sig i Napoleonsk Attitude, Uniformen tæt tilknappet, hvide snevre Beenklæder, höie Ridestövler, Armene overkors paa Brystet, det ene Been lidt frem, — paa Bordet laae den lille trekantede Hat, — kort, der mang-

lede kun den graae Frakke. Da jeg imidlertid var kommen ind, ophörte denne Comödie, og Generalen gik nu over til at spille sig selv, hvorved han aabenbart vandt, thi han var en meget venlig og artig Mand med meget gode Former, og med et rask Soldateransigt, hvori der laae et mildt, godmodigt Udtryk. Efter en i Almindelighed udvexlet Forsikkring om den vedholdende gode Forstaaelse imellem vore respective Lande, gik han over til at tale om min Reise og syntes i Særdeleshed at interessere sig for Dronning Pomares Skjæbne.

Præsident Castillo er en „cholo“ og ansees for en kjæk Militair, men en temmelig enfoldig Mand; hans Udenrigsminister derimod omtaltes som en Mand af megen Dygtighed og Klogskab, og han havde kort iforveien ved sin maadeholdne og eftergivende Fremgangsmaade forebygget en, som det syntes, alvorlig Conflict med England. Forresten manglede Castillo ikke en vis Energie, og han syntes fast bestemt paa at kaste Geistlighedens trykkende Aag af sine Skuldre. Efterat han saaledes forgjæves havde sögt i Mindelighed at formaae et Kloster i Lima til at afstaae en Udbygning, det ikke havde nogetsomhelst Brug for, medens Regjeringen önskede at disponere over den, for at faae Plads til et Torv, ryddede han uden videre med Magt hele Klostret og jog Nonnerne hver til Sit. Dette skete netop medens vi vare i Lima, Bladene oplöftede naturligviis et Ramaskrig, men Castillo bröd sig meget lidt derom, og gjort var gjort.

Iövrigt lod det til, at saavel General Florez's Expedition, som Ballivians krigerske Demonstration, gav den peruanske Regjering alvorlige Sorger. Man samlede Tropper i de sydlige Provindser, stod i Handel om et fransk Barkskib, som man agtede at armere, og kjöbte just i de Dage et 150 Hestes Dampskib, Peru kaldet, som i længere Tid havde faret som Paket mellem Panama og Valparaiso. Det betaltes med 150,000 Piastre. Efterretning var ankommen, at General Ballivian stod paa Grændsen med 5000 Mand, at han vel udgav det for kun at være en Rustning mod General

Florez, men at det var hans Hensigt at tage Arica, og naar han havde den, da at handle om Fred. Regjeringen syntes at tröste sig med, at Ballivian var saa forhadt af sit eget Folk, at der vilde være Udsigt til med Held at kunne machinere imod ham, saasnart han först selv havde overskredet Boliviens Grændse. Udenfor Regjeringen forekom det mig, at man syntes temmelig ligegyldig ved denne Krig, idetmindste saa langt, som min Omgangskreds strakte sig. Man ventede, at General Ballivian aldrig kunde forbyde Handelen paa Callao, og endmindre kunde naae op til Lima, og saa var det iövrigt Limeñerne ligegyldigt, om Arica hörte til Peru eller Bolivia. Om der ved en slig Begivenhed skulde udspinde sig en ny Revolution, det vil sige et Præsidentskifte, saa var ogsaa dette ligegyldigt, eet mere eller mindre gjorde intet til Sagen; Præsidentskabet er i Peru langt mere ustadigt, end Veirliget*). Om det i de senere Aar har faaet mere Stabilitet, har jeg ikke havt Tid at beskjæftige mig med, men vist er det, at da jeg var der i 1847, havde der været flere Præsidentskifter i meget kort Tid, og jeg har alt i det Foregaaende fortalt, at i 1841 havde den daværende Præsident Gamarre to Rivaler at kæmpe med. Et af de værste Onder ved denne Ustadighed i Præsidentværdigheden er den store Mængde Embedsmænd, navnlig militaire, som slige Revolutioner föde af sig. En Oberst eller Oberstlieutenant, som har Lyst til at være Præsident, og som er i Besiddelse af nogle Penge, samler en Skare omkring sig, drager ind i Lima, gaaer op i Regjeringspaladset, jager Præsidenten paa Dören og sætter sig paa hans Plads. Hans Tropper besætte Vagterne, og saa er han Præsident. De Embedsmænd, som ikke ville tjene under ham, jager han bort og sætter andre i Stedet. Men enhver

*) De störste Lykkens Omvexlinger följe med disse evige Præsidentskifter; Muuldyrdriveren fra igaar bliver Oberst idag og omvendt, og Armod og Rigdom följe paa den forunderligste Maade Haand i Haand. Intet er der i dette Land en saadan Mangel paa, som rede Penge, og en af de störste og fuldkommen hæderlige Kjöbmands-Forretninger i Lima er det derfor — at laane Penge ud paa Pant.

ny Præsident söger nu at skabe sig Tilhængere, og besynderlig nok, uagtet Peruanerne notorisk ere blevne slagne overalt, hvor de have fægtet, og ganske vist ikke ere noget krigersk Folkefærd, saa er det dog især höie militaire Charger, som uddeles. Den peruanske Armee bestaaer af 3000 Mand. Til at commandere denne Styrke lönnes:

3 Feldtmarschaller, hver med . . . 7000 Piastre aarlig
10 Divisions-Generaler, hver med . 5000 — —
30 Brigade-Generaler, hver med . 3000 — —

foruden Oberster, Oberstlieutenanter, Majorer etc. i Forhold hertil, saa at man i fuld Alvor har forsikkret mig, at Peru lönner ligesaamange Officerer som Soldater. Man seer disse Herrer i de kostbareste Uniformer, og i det Hele see de meget drabelige ud. Man fortæller imidlertid de morsomste Historier om Armeens og dens Förereres liden Krigsvanthed. Saaledes blandt andet om en Præsident, som drog ud i Spidsen for sin Hær for at möde en Prætendent, som havde samlet en Styrke imod ham nogle Mile fra Byen. Da det kom til Slag, flygtede baade Præsident og Prætendent hver sin Vei og lode Armeerne slaaes, overbeviste om hver for sig, at de vare slagne. Det blev imidlertid Præsidenten, som vandt, og man havde den störste Uleilighed med at indhente ham, for at han kunde före sin seirrige Armee i Triumph ind til Lima.

Ogsaa med en fast, personel Marine har man belæsset Perus Budget, endskjöndt deres hele Flaade dengang bestod af en Brig paa 16 Canoner og to Skonnerter, samt det ny tilkjöbte Dampskib.

Man kan iövrigt ikke undre sig over, at Præsident-Embedet har saa mange Concurrenter, naar man betænker, at han erholder 40,000 Piastre aarlig Gage. Hver Minister har 7000 Piastre, hver Præfect i de forskjellige Provindser 5000 Piastre. Disse Lönninger udbetales meget regelmæssig.

En Regjering, der er belastet med Udgivter, som ere saa uforholdsmæssige til Landets Indtægter, kan ikke have mange Midler til sin Raadighed, for at iværksætte virkelige, endog paatrængende Forbedringer. Jeg har allerede om-

talt Landeveiens Tilstand mellem Callao og Lima. Naar en saa befærdet Vei er i en saadan Tilstand umiddelbar udenfor Hovedstaden, har man Ret til at antage, at de andre inde i Landet ere aldeles ufremkommelige. Men hvad der er endnu værre, er Veienes Usikkerhed for Rövere. Det var factisk, at Veien fra Callao til Lima ikke turde befares, efter at det var mörkt. En tydsk Herre blev, medens jeg var i Lima, overfalden i Alleen en halv Miil fra Byen af tre Rövere, som fratoge ham Uhr, Penge og Hest, samt sloge ham i Hovedet, da han gjorde Mine til at sætte sig til Modværge. Ankommen til Lima meldte han strax det Passerede til Politiet, som ogsaa udsendte en Trop Soldater paa Jagt efter Röverne, men kom tilbage med uforrettet Sag. Det var den almindelige Mening, at de værste Röverier bleve begaaede af Soldater, som vare udsendte som Patrouiller paa Veiene, eller af de Arbeidere, som stadig vare ansatte ved Veienes Udbedring. Aaret för var dog een af disse dristige Rövere, ved Navn Escobar, greben paa fersk Gjerning og bleven skudt paa Torvet i Lima. Men naar man betænker, at en af Byens fornemste Politi-Embedsmænd var en Montanero, det vil sige en af de mange Eventyrere, som levede i Bjergene af at plyndre Reisende og iövrigt at lade sig leie af dette eller hiint politiske Parti, for at bevirke en eller anden Revolution, saa kan man ikke undre sig over Politiets Lunkenhed for den offentlige Sikkerhed.

Man bör ikke forlade Lima, uden at besöge Musæet og Bibliotheket. Directeuren, Hr. Mariano de Rivera, Præfect i Provindsen Junin og en af de mest oplyste Mænd i Landet, bragte mig derhen.

Saavel Musæum som Bibliothek ere beliggende i det fordums Jesuiter-Collegiums Kloster, som er en umaadelig vidtlöftig Bygning, indtagende en heel Cuadra. I Musæet vil man finde lidt af al Slags. Jeg skal her nævne de mærkeligste Gjenstande:

En Samling af alle Perus Vice-Konger og Præsidenter; — Christopher Columbus har faaet den förste Plads i denne Række, Pizarro den anden. Den sidste spanske

Vice-Konge de Serna, som jeg havde seet i 1821, hænger her ogsaa. Blandt Præsidenterne udmærkede man Bolivar, Santa Cruz, Lamar, som var en særdeles smuk Mand, og Gamarre, foruden en stor Mængde Andre.

Endeel Huaqueros, udgravne i Omegnen af Lima, deriblandt Kostbarheder i Guld og Sölv, Kobbervaaben, udskaarne Træbægere og endelig flere indianske Mumier, tagne deels i Gravene, deels i nogle Tufhuler ned mod Stranden i den besynderlig sammensnörede Tilstand, hvori man finder de gamle Peruaneres Liig indtörrede og endnu bedækkede med baade Skind og Haar. Endeel antideluvianske Been, fundne af Hr. Rivera selv i en Hule i hans Provinds; disse Been have tilhört uddöde Slægter af overordentlig store Dovndyr.

Endelig en temmelig broget Samling af Fugle, Insecter, Conchylier og Mineralier, chinesiske Vaaben og europæiske Malerier, samt en Mængde Snurrepiberier af ubetydelig Værdi.

I Bibliotheket, som nok er en Samling paa en 20,000 Bind, viste man mig en paa spansk skreven skandinavisk Historie, som indeholdt Tidsrummet fra 1658 til 1720, forfattet af en ved den spanske Ambassade i Kjöbenhavn ansat Embedsmand. Den indeholdt Kaarter over Danmark og Sverrig, samt over de forskjellige Provindser. Et Kaart over Hveen betegnede denne Ö under Navn af Venus-Öen, Uranienborg var aflagt derpaa, og bag efter fulgte endeel Tegninger af Tycho Brahes Instrumenter.

Musæet staaer aabent til fri Adgang fire Dage af Ugen, Bibliotheket hver Sögnedag fra Kl. 9 Formiddag til 3 Eftermiddag. Enhver kan da gaae derhen og læse og extrahere saa meget han vil, men ingen Böger udlaanes. Der findes rummelige lyse Læsesaler ved Siden af Bibliotheket med smaa Borde og alle Beqvemmeligheder for de Læsende. Jeg saae dog ikke saa faa Studerende heroppe.

Blandt Limas störste Mærkværdigheder bör man nævne dets gamle mægtige Klostre, navnlig Franciscaner- og Dominicaner-Klostret. Fra Domingokirkens Taarn har man ikke blot den videste Udsigt over den store Stad og dens

Omegn, men selve Kirken er en imposant, herlig Bygning og overtræffes maaskee kun af den endnu skjönnere St. Pedro-Kirke. Som alle Jesuiterkirker er denne ikke bygget i Kors, men har en Kuppel, som giver Lys fra oven ned i Choret. Denne Kirke med endeel af Klostret tilhörer nu „los padres de San Pedro“, som alle have Bolig i Klostret selv. Ved Siden af Hovedaltret i Kirken stod et mindre for Santa Rosa, som eier en Capital, der giver hende en aarlig Indtægt af 30,000 Piastre. Hendes lykkelige Skatmester er lönnet med 4000 Piastre; for hendes Billede læses Aar ud og Aar ind fra Kl. 6 om Morgenen til Kl. 2 Eftermiddag en Messe hver halve Time af St. Pedros Padres, som derfor blive betalte med $1\frac{1}{2}$ Piaster pr. Messe. De Herrer Padres have saaledes en reen Indtægt af over 12,000 Piastre aarlig.

Mit Ophold i Lima faldt i den varmeste Tid. Skjöndt Heden for et Sted, der ligger saa nær under Linien, var paafaldende lidt trykkende*), var der derfor liden eller ingen Selskabelighed. Den store Mængde var enten draget til Callao eller til Chorillos, for at bruge Söbade. Jeg gjorde en Dag en Excursion til dette sidste Sted til Hest; en Vei omtrent 2 danske Mile lang, stedse hen over en Klippeflade, med en aldeles utaalelig Masse Stöv og, med meget faa Undtagelser, fuldkommen blottet for Vegetation. Blandt Undtagelserne er det lille Badested Miraflores, beliggende paa Halvveien, og hvor flere Huse ligge omgivne af ret venlige Haver, hvorfra man har en smuk Udsigt ud over Havet. Chorillos ligger paa Skrænten af Bjerget Solar og er egentlig et elendigt Fiskerleie, hvis Hytter (ranchos) ere byggede af de sædvanlige guulbrune, ubrændte Stene. De ere saa simple som muligt, men da det er blevet Mode, at boe her i Badetiden (de 3 Sommermaaneder: Januar, Februar, Marts), saa er her opreist adskillige, indvendig ret hyggelige Boliger, som alle have en Balcon ud

*) Som et Beviis paa den moderate tropiske Varme kan det vel nævnes, at Viindruen trives her i den störste Frodighed.

til Söen. Ikke et Træ, ikke et Græsstraa er at öine. Her boer Limas Beaumonde, tilbringende Dagen med at bade, tage Siesta, gjöre Musik og tage imod Visiter. Herrernes Hovedforlystelse er Hazardspil. Her bliver spilt utrolige Summer bort; jeg hörte tale om en ung Mand fra det Indre af Landet, som havde vundet 47,000 Piastre i „Monte", et Tærningspil, paa een Aften i Chorillos og var derpaa klogelig reist bort med sin Gevinst.

Heelt nede ved Stranden er der til de af Naturen dannede Udhulinger i Klipperne bygget ganske smaa Straahytter, som hver indeholde et Badekammer. Dette er virkelig i temmelig raat Format. En flad Steen med en Matte paa tjener til Bænk og Bord, nogle Pinde, stukne ind i Straavæggen, til at hænge Töiet paa. Naar man har taget en saadan Hytte i Besiddelse, faaer man indlanget en blaa Bluse og et Par blaae Buxer, et Par Seildugs Sko og en Straahat. Ifört denne Dragt begiver man sig nu ud i Stranden og befinder sig her i Selskab med en stor Mængde Badegjæster af begge Kjön. Men da alle ere eens paaklædte, er det meget ofte ikke let at kjende Mandfolk fra Fruentimmer. Her er da en Larm og Skrig, Latter og Raaben, som ingen Ende tager, og som kun kan overdöves af Brændingens hule Drön mod Stranden. Gaaer man nogle Skridt ud, mister man strax Fodfæste, thi her er steildybt, men man kan ganske rolig svömme et Stykke ud, man kan være vis paa, at Brændingen altid bærer En tilbage.

Jeg gjorde her ved Chorillos Bekjendtskab med endeel meget elskværdige Familier, blandt andre med en sörgende Brud efter den unge Mand, som jeg har omtalt, der var bleven myrdet paa Reisen med Grev Castelneau under Explorationen af de nordlige Andes-Bjerge.

Jeg gjorde i Lima et meget betydeligt Indkjöb af ethnographiske Sager, mest bestaaende af antike Vaser fundne i Huacos, dog ogsaa endeel Sölv-Filagranarbeider, endvidere Vaaben og andre Gjenstande, tilsammen til en Pris af 800 Piastre. Det blev alt indpakket og taget ombord,

og er i dette Öieblik at faae at see i det ethnographiske Musæum her i Staden.

Hr. Mariano de Rivera gjorde en Foræring af meget kostbare og sjeldne Fugle til Hans Majestæt Kongens private Samling, som ligeledes blev indskibet. Endeel af disse Fugle viste sig imidlertid at være angrebne af Insecter og fordrede stadigt Tilsyn paa hele Hjemreisen.

Söndag den 14 Marts forlod jeg Lima, tog tilbage til Callao og gik ombord. Alting var imidlertid gjort seilklar; Vand var fyldt, friske Provisioner tagne ombord og Corvetten laae klar til Afreise, for nu for Alvor at söge hjemefter.

Ifölge min gamle Sædvane havde jeg til Afsked General-Consul Witte til Déjeuner dinatoire, hvori ogsaa den franske Chargé d' affaires, Hr. Lemoine, deeltog. Vedkommende Herrer fik deres dem tilkommende Salut. De gode Folk morede sig meget godt, men maatte mod deres Villie gaae tidlig fraborde, thi de skulde med Diligencen tilbage til Lima, för det blev mörkt, af Frygt — for Rövere!

Kl. 4 Eftermiddagen lettede jeg og stod Rheden ud. Kl. 5 var jeg St. Lorenzo passeret og satte nu Cours bidevindt over Styrbord med godt fulde Seil SO. hen. Det gjaldt Cap Horn.

V.

Reise fra Callao til Montevideo. Seilads omkring Cap Horn.

15 Marts til 20 April 1847.

Allerede den 15 Marts om Middagen stode vi 30 Mile af nærmeste Land; Kysttaagen havde om Morgenen skjult Landet for os, og vi havde saaledes tabt Amerikas Vestkyst af Sigte.

Saasnart vi vare komne omtrent 50 Mile af Landet, vare vi udenfor Kystens Indvirkning paa Vindens Retning, og den egentlige SO.-Passat tog fat, holdende sig stadig mellem SO. og OSO., stundom heelt ostlig. Jeg holdt Cours SSV. og S. t. V. hen. Den 15de om Eftermiddagen havde vi stiv Kuling med svær Regn af SO. og forunderlig koldt, men iövrigt havde vi godt Veir hele Passaten igjennem. Den slap os paa 26° S. B., vi vare da komne ud paa 90° Vest Gr. Lgd.; det var den 21de, altsaa just Ugedagen efter vor Afreise fra Callao. SO.-Passaten döde nu af, men ingen anden Vind indtog dens Plads.

I syv samfulde Etmaal laae vi saaledes og dreiede rundt i Stille og med afvexlende Vinde, som snart halede nordostlig, snart sydlig, snart igjen heelt vestlig. Vi avancerede i al denne Tid knap 70 Mile sydefter. Det var os en meget kjedsommelig Standsning i vor Fart, og jeg be-

gyndte allerede at frygte en langvarig Reise. Hver Dags Ophold var en Dag længere frem mod den stormende Aarstid omkring Cap Horn. Jeg havde ombord det Kaart, hvori Fregatten Bellonas Reise fra Callao omkring Cap Horn til Rio Janeiro 1841 var afsat, og det havde interesseret mig at sammenligne vor egen Reise med denne. Indtil den 21 Marts havde vi holdt hinanden, saa at sige paa Prikken, der var yderst ubetydelig Forskjel til Fordeel for Galathea. Men nu seilede Bellona fra os; med hver Dag, vi laae i Stille, kom den længere bort.

Vi havde Lidet eller Intet at tage Vare i denne hele Uge. De daglige meteorologiske og astronomiske Observationer gik deres vante Gang; heri var ingen Afvexling. Det havde flere Gange paa Reisen truffet sig saa besynderligt, at hver Gang vi havde gjort Forsög for at finde Vandets Temperatur paa stor Dybde, havde vi altid, enten under selve Forsöget, eller kort efter, faaet Brise, saa at jeg ofte i Spög sagde, naar det var stille: „Lad os nu faae fat paa Metalhylstrene og Thermometrene“. Men selv dette Middel stod ikke længere til vor Raadighed. Man erindrer det uheldige Resultat af vort sidste Forsög i denne Retning, som havde gjort al videre Experimentering umulig.

For dog at give mine Folk lidt Tidsfordriv, lod jeg den 25de udlægge en Tönde, for at skyde til Skive med Canoner, paa 500 Alens Afstand. Der blev gjort 100 Skud med 10 Canoner i 18′. Sex Broge sprang og bleve skiftede under Skydningen. Een Canon fik sit Fænghul fornaglet og maatte udbores. Een Canon gjorde 14 Skud i 10′, uagtet den maatte skifte Brog. Af de 100 Skud vare tre slette, den störste Deel gode, nogle meget gode; kun eet vil jeg give Characteren udmærket, det traf Tönden. Skjöndt vi havde Stille, og fölgelig ingen Krængning, havde vi dog endeel Dynning, som idetmindste gjorde Sigtningen usikker. Jeg troer, Sagkyndige ville indrömme mig, at Galatheas Mandskab var vel indövet i at bruge sine Canoner.

En anden Beskjæftigelse under dette Stille var at forberede Skibet til hvad vi maatte vente vilde komme paa

Reisen omkring Cap Horn. Jeg lod desaarsag opsætte Vinterbramstænger og nedtage alle overflödige Seil og Rundholter fra Toppen. Alle slige Vægter, som hver for sig ere ubetydelige, udgjöre samlede en betydelig Vægt, som paa Toppen naturligviis har en saameget större Indvirkning paa Reisningen.

Den 28de om Aftenen fik endelig en ostlig Brise Magt og fyldte vore klaprende Seil paa ny. Min Cours var nu SSO. Vi vare underkastede alle det variable Vindbeltes Luner, snart var Vinden nordostlig, snart nordvestlig; den sidste gav os sædvanlig tyk Luft og svær Regn. Mit Mandskabs Helbredstilstand var ualmindelig god. Med Undtagelse af nogle slemme Erindringer fra Valparaiso, havde vi saagodtsom Ingen paa Sygelisten.

Skjærtorsdag den 1 April, paa 39°47′ S. B., 86°12′ Vest Gr. Lgd., halede Vinden sig sydlig og SV. med tyk Luft, stiv Kuling og Regn, samt svære Byger. Jeg indsaae nu, at det var höi Tid at tage vore saakaldte Repos eller Falderebsaltaner ind, thi Söen begyndte at blive meget svær, og Vandet löb flere Gange op under dem og gav os alvorlige Paamindelser om, at de vare i Fare. Disse Falderebs-Altaner ere ikke gamle i vor Marine, og tilhöre os eiendommelig. Jeg har idetmindste intet Sted seet dem indrettede i fremmede Orlogsmænd. Men jeg kan forsikkre, at de ere nok værd at efterligne, thi det er en af de behageligste og nyttigste Indretninger, man kan have i et Skib, og de kunne, naar ikke Söen er alt for urimelig höi, altid blive staaende. Paa min hele Reise med Galathea tog jeg dem kun ind to Gange, nemlig omkring Cap og nu ved Cap Horn.

Fra nu af, og til op forbi Cap Horn paa den anden Side af Staternes Land, havde vi vedholdende stiv Kuling, med afvexlende, men dog stedse gunstige Vinde. Vi tilbagelagde dette Stykke Vei, som var 450 danske Mile, i 9 Etmaal, altsaa i Gjennemsnit 50 Miil i Etmaalet, eller stadig over 8 Miles Fart. Hertil maa endnu regnes, at vi havde at overvinde en stadig nordostlig Strömsætning,

hvorom mere i det følgende Uddrag af Skibets physiske Journal.

Den 3 April, paa omtrent 50° S. B., tiltog Kuling og Sö i temmelig höi Grad, og Kl. 3 Eftermiddag blæste det en Underseils-Kuling af Vest og VSV. Min Cours SSO. ½ O. gav os altsaa den meget svære Sö heelt tværs. Vi laae tilsidst for trerebede Mersseil, rebet Fok og Storestagseil. Skibet slingrede en heel Deel, men stedse med meget blöde Bevægelser. Mod Aften löiede det noget af, og næste Formiddag, Söndagen den 14de, vare vi istand til at holde Parade og Gudstjeneste. Om Middagen viste Observationen os, at Strömmen havde sat os 37′ Nord og 15′ Ost for Bestikket; dette var altsaa en Forsætning af 1, 6 Qvml i Timen. Samme Söndag Eftermiddag mödte vi en modgaaende Seiler, en stor fransk Coffardimand. Han kom med alt hvad trække kunde, styrede Nord efter, glad over at være kommen klar af Cap Horn. Dog kunde det nok hænde, at han har maattet staae en Bout Vester efter, thi han var endnu for sydlig til at turde vove sig tættere ind under Kysten, hvor Strömmen altid trækker ind under, og hvor den staaende sydlige Vind paa disse Höider vel ikke endnu altid er at stole paa.

Det blev nu koldt, ja meget koldt; vi havde knap 7 à 8° Réaumur om Middagen. Men vi trak Vinterklæderne paa og tröstede os iövrigt ved, at med den Fart vi löb, skulde den forestaaende Dravat snart være forbi. Natten mellem Söndag den 4 og Mandag den 5 April löb vi stadig 11 à 12 Miles Fart, Coursen var nu SO. t. O. Strömmens Forsætning ind mod Mundingen af Magellan-Strædet, som vi nu passerede, gjorde det nödvendigt at holde stadig noget mere sydlig Cours, end ellers vilde været nödvendigt (Misvisningen er paa disse Höider tiltagende til 24° N. Ostr.).

Den 5te om Eftermiddagen faldt Barometret til under 29′, uagtet Veiret vedblev at være godt og Luftens Udseende ikke slet. Men Vinden halede sig heelt SSV. og gav os om Natten, og den 6te om Morgenen, endeel svære

Snee- og Hagelbyger. Thermometret viste kun 5° Celsius. Da Sneen var kommen ned, steg Barometret igjen, og vi havde klart, smukt Veir af heelt sydlig Vind. Stod OSO. over med Force af Seil. Passerede en amerikansk hjemgaaende Hvalfanger, som vi meget snart lode ligge agten for os og ude af Sigte. Det var endnu ved Solnedgang meget smukt Veir, men Solen gik ned i svære Banker, og Barometret begyndte at falde igjen. Endnu inden Midnat var Vinden gaaet SV. og vestlig, skagende sig om til NV. med svær Storm, Regn, Sneebyger og himmelhöi Sö. Dette Veir holdt ved hele Onsdagen den 7de, det blæste forrygende i Bygerne. Corvetten var bragt under en rebet Fok, og for denne löb vi med stadig 9 à 11 til 12 Miles Fart O. t. S. $\frac{1}{2}$ S. hen.

Torsdagen den 8 April Kl. 1 Eftermiddag passerede vi Cap Horns Meridian, paa 56°48′ S. B. Dette var 12 Mile af Land, men 10 Mile nærmere, end jeg havde bestemt, saaledes havde Strömmen forsat os NO hen. Det blæste vedholdende overmaade haardt, og Barometret, som den 6te om Eftermiddagen havde viist 29,33 og den 7de var faldet, om Formiddagen til 29,0, om Eftermiddagen til 28,90, og ved Midnat til 28,20, blev derpaa omtrent staaende, saa at det nu viste 28,25. Himlen var i disse Dage eensformig graa, det förste Glimt af Solen kom först frem igjen netop betids nok til, skjöndt udenfor Meridianen, at tage en Middagshöide i det Samme vi passerede Cap Horn. Derpaa satte jeg Coursen nordostlig, og just i det Öieblik skagede Vinden sig ogsaa sydvestlig, saa at vi vedbleve at kunne lænse for den rebede Fok plat for Veiret. Med denne Vindforandring begyndte Barometret vel at stige, men Kulingen tiltog om mulig i Heftighed, og den ene voldsomme Snee- og Hagelbyge löste den anden af. Jeg ventede hvert Öieblik at see min Fok blæse ud af Ligene, eller Fokkeraaen at knække, trods alle de Forstötninger, jeg havde givet baade Raa og Seil. Der var Intet ved at gjöre, det maatte komme derpaa an, det maatte holde, saalænge det kunde, og det holdt ogsaa, men svære vare Corvettens

Anstrængelser i dette forrygende Veir. Skibets Overhalinger vare overmaade voldsomme, Skandseportene rullede i og af Vandet uafladelig, og Söen slog med Voldsomhed mod mine Lænsporte. Men Galathea viste sig som et ypperligt Söskib; uden at gire synderlig, gled den nedad den ene og lettede sig igjen næsten umærkelig op paa den næste Bölge, og selv de sværeste Overhalinger skete altid med en vis Blödhed i Bevægelserne. Havet stod i Ordets egentligste Forstand i et eneste Skum. Topperne blæstes af Bölgerne, som Stövet henad Landeveien, og, pidskede langt bort, faldt de igjen som en tæt Regn hen over Havets store Flade. Stormen syntes endnu i Tiltagende, men gik paa samme Tid mere og mere sydlig. Enkelte Lynglimt saaes om Aftenen i Retning mod Nord. Imidlertid begyndte det dog at klare lidt imellem Bygerne. Kl. 12 Midnat styrede jeg NO. t. N., og Kl. 6 næste Morgen, den 9de, fik vi Kjending af Staternes Land i NV. t. N., 5 Mile borte. Det havde været min Hensigt at gaae igjennem Strædet Lemaire, deels fordi det vilde have interesseret mig meget, at have gjort denne Seilads, men i Særdeleshed fordi jeg derved vilde være kommen saameget mere vestlig i Farvandet og nærmere op under Patagoniens Kyst, hvilket vilde komme mig tilgode paa Reisen Nord efter langs Kysten, hvor Vinden altid falder nordvestlig. Men da vi löb saa voldsomt ud, turde jeg ikke sætte Cours, for at gaae Vest om Staternes Land, eftersom jeg vilde have naaet op under det, för det blev lyst. Jeg maatte altsaa lade mig nöie med at gaae Ost om det. Vi saae imidlertid kun lidet deraf, det var heelt dækket med Taage og Skyer, og vi fore den östlige Spids forbi med en saadan Fart, at der ikke var Tid til videre Bemærkninger desangaaende. Veiret havde bedaget sig noget, vi fik et klodsrebet Storemersseil paa, og styrede nu NV. t. N. hen med Söen paa bagbords Laaring, löbende stadig 10 à 11 Miles Fart. Vi fik adskillige Söer over Skandsen, dog ingen, som forvoldte noget Havarie. Lugerne vare endnu bestandig tilskalkede, og Pumperne stode klare. Mod Aften bedagedes Veiret betydelig; Söen lagde sig der-

for, og vi mærkede tydelig Indflydelsen af Landet, vi havde til Luvart. Kl. 1 om Natten löiede det af til Stille; Barometret steg til 29,0. Paa Dagvagten optoge vi Bramræer og begyndte at rette os lidt med Reengjörelse o. a. m., som i disse stormende Dage havde maattet forsömmes. Om Morgenen fik vi löi Brise af nordlig, som senere halede nordvestlig; laae bidevindt over Bagbord, löb 7 à 8 Miles Fart.

Vi havde i Löbet af de sidste 12 Dage gjennemseilet betydelige Temperaturforandringer, saavel i Luft som Vand. Ifölge vore Observationer var saaledes:

	Luften paa Dækket:		Vandet:	
	Midnat	— Middag.	Midnat	— Middag.
29 Marts:	20,4° C. . . .	21,5° C.	$15\frac{1}{2}$° C. . . .	$15\frac{1}{2}$° C.
30 —	19,5° - . . .	21,4° -	14° - . . .	$14\frac{1}{4}$° -
31 —	19,8° - . . .	18,6° -	13° - . . .	$11\frac{1}{4}$° -
1 April:	17,2° - . . .	16,8° -	11° - . . .	$10\frac{1}{4}$° -
2 —	12,2° - . . .	13,2° -	8° - . . .	$7\frac{1}{4}$° -
3 —	11,3° - . . .	12,5° -	$6\frac{1}{4}$° - . . .	5° -
4 —	9,5° - . . .	10,2° -	$4\frac{1}{2}$° - . . .	$3\frac{3}{4}$° -
5 —	9,0° - . . .	7,2° -	$2\frac{3}{4}$° - . . .	$1\frac{3}{4}$° -
6 —	5,6° - . . .	6,6° -	$1\frac{1}{2}$° - . . .	1° -
7 —	6,6° - . . .	7,6° -	1° - . . .	$1\frac{1}{4}$° -
8 —	7,5° - . . .	6,5° -	1° - . . .	1° -
9 —	2,0° - . . .	6,2° -	? - . . .	$\frac{3}{4}$° -

Fra nu af var Temperaturen rask i Stigen igjen, dog holdt Vandet i de förste Dage ikke Skridt med Luften, og som en Følge deraf viste Thermometret for denne sidste en större Varmegrad paa Toppen, end nede paa Dækket.

Kl. 2 Eftermiddag den 10de gik Vinden pludselig om til SV. med stiv Kuling, tyk Luft og Regn; vendte Nord over, styrede Nord ud med 11 Miles Fart, tiltagende Kuling. Mod Aften blæste det haardt af SV., gik for trerebede Mersseil, rebet Fok og Storestagseil, stadig med 11 à 12 Miles Fart. Vi löb i dette Etmaal den störste Distance ud, som vi havde paa hele Reisen, nemlig 261 Qvml., hvilket svarer til en Gjennemsnitsfart af 11 Miil. Allerede den 11te om Aftenen var denne Glæde forbi; Vinden gik atter nord-

vestlig, gav os stiv Kuling, tyk og meget fugtig Luft. Vi havde denne Aften den stærkeste Morild, jeg mindes at have oplevet. Kjölvandet og de store Bölgetoppe lyste som brændende Phosphor, og det grönblaae Skjær kastedes derfra hen over Klyver og Fok. Selv den ikke egentlig lysende Deel af Havet havde en egen, melkeblaa Farve, og Morilden forfulgtes, saalangt Öiet kunde naae, og dukkede op rundt om i Horizonten som de klarest skinnende Fyr.

Den 6 April Formiddag havde vi været paa Höiden af Magellan-Strædets vestlige Indlöb, den 10 April om Middagen vare vi paa den östlige Mundings Parallel, saa meget til Söes, som man i ethvert Tilfælde maatte söge ud fra Land, for at sætte Cours Nord efter, ifald man var gaaet igjennem Strædet. Den Distance, jeg med Galathea havde tilbagelagt, gaaende Syd om Cap Horn, maaler 200 danske Mile imellem min Plads den 6 og den 10 April. Var jeg gaaet gjennem Magellan-Strædet, havde jeg i Distance sparet circa 60 Mile imellem de to Dages Pladser. Men jeg maa meget betvivle, at jeg havde vundet i Tid, da jeg jo ufeilbarlig havde maatte ligge flere Nætter til Ankers. Jeg antager, at Veien gjennem Magellan-Strædet er af liden Vigtighed for Skibe, kommende Vester fra, da man kan være saagodtsom sikker paa, altid at möde vestlige Storme og stiv Kuling Syd om Cap Horn, hvorimod man inde i Magellan-Strædet vil træffe paa Stille, variable Vinde, og stundom meget stive Byger ned fra Bjergene. Men af samme Grund mener jeg ogsaa, at Skibe kommende Ost fra, som ville ind i Sydhavet, bör foretrække Magellan-Strædet, for at undgaae Seiladsen Syd om Cap Horn, hvor man kan være vis paa at have at kæmpe mod de haardeste vestlige Storme de trefjerdedele af Aaret. Kun i Vintermaanederne Juli og August skal der herske östlige Vinde, stundom med svære Sneebyger, stundom med klar Luft, stærk Kulde og smukt Veir. Magellan-Strædet bliver i Særdeleshed af Vigtighed for Dampskibe, som herved deels forkorte Veien, deels undgaae den voldsomme Sö omkring Cap Horn.

Hvad mig angaaer, da var jeg længe i Beraad med mig

selv, om jeg ikke skulde gaae igjennem dette i nautisk Henseende saa höist interessante Farvand. Da jeg imidlertid savnede de specielle Kaart over Havnene og Ankerpladserne, og kun havde et generelt Kaart over hele Strædet ombord, afstod jeg fra mit Forsæt.

Söndagen den 11te lod jeg afholde Takkebön for vel overstanden Fart omkring Cap Horn og for vor Ankomst i Atlanterhavet, hvor ikke mere det vældige Amerika skilte os fra vore egne Farvande. Saasnart vi vare komne lidt op i Farvandet Ost for Patagoniens Kyster, satte Vinden sig ogsaa fast i det vestlige Hjörne, afvexlende fra NV. til SV. Vor Fart i de nordlige Courser blev modarbeidet ved svær Næsesö, som nödte os til at före mindre Seil, for ikke at trætte Skibet for meget. Luften var i det Hele meget tyk og fugtig. Kl. 12 om Aftenen sprang Vinden pludselig fra NV. til SV., og gav os saa stiv Kuling, at vi löb 12 Miles Fart med Mersseilene paa Rand. Men allerede efter Midnat bedagede Veiret sig, Luften klarede af, og gav os den 13de en meget smuk Dag. Den blev da ogsaa tilbörlig benyttet til at holde en almindelig Renselses- og Törrings-Fest ombord. Alle mulige Gangklæder kom op at luftes, alle de Telte af malede Presenninger, som jeg havde ladet bygge over Lugerne, for at forhindre Fugtigheden i at trænge ind i Skibet, bleve nu borttagne, Kulseil bleve heiste og Seil törrede, Batterieportene bleve aabnede paany, kort alt hvad der kunde foretages for at rense, lufte og törre blev iagttaget. En saadan Dag er en sand Velgjerning ombord i et Skib, thi intet er her et sikkrere Sygdomsstof, end vedholdende, indelukket Fugtighed. Ogsaa mine Falderebsbroer fik jeg sat ud igjen til stor Glæde saavel for mig selv, som for alle mine Medreisende. Albatrosser flöi om Skibet i disse Dage i store Masser, forresten havde vi, ved at gaae om Cap Horn, næsten ganske savnet det store Selskab af Stormfugle, der havde ledsaget os paa vor Fart omkring det gode Haabs Forbjerg. Det smukke Veir havde bragt heelt nordlig Vind, saa at vi maatte ligge bidevindt Ost over; den 14de om Eftermiddagen

fik 'vi en svær Tordenbyge med stærk Regn og hyppige Lyn. Om Aftenen forandrede Vandets Temperatur sig pludselig fra + 6° til + 11½° C. Vi vare da paa 41° S. B. omtrent 70 Mile SSV. for Cap St. Antonio, paa la Plata-Flodens sydligste Bredde. Skjöndt dette sikkert var meget langt til Söes, tvivlede jeg dog ingenlunde paa, at denne Forandring i Vandets Temperatur hidrörte fra Indvirkningen af den mægtige Flods Udströmninger. Som bekjendt dele disse sig ved Flodens Munding og löbe langs Landet, hvorved der forvoldes en sydvestlig Forsætning, naar man er Syd for Flodens Munding, og en nordlig, naar man er Nord for den. Ogsaa den sydvestlige Forsætning gjorde sig mærkelig paa vort Bestik; den Dag f. Ex. satte Bestikket os 29′ Nord og 10′ Ost for Observationens Plads i Kaartet.

Den 16 April henimod Middag döde den nordlige Vind af; det blev heelt stille. Kl. 2 om Eftermiddagen blev det pludselig saa paafaldende mörkt, at det i höi Grad vakte Alles Opmærksomhed og Forundring. Den physiske Journal udtaler sig herom saaledes:

„Igaar den 16 April vare vi paa 41° S. B. 52° Gr. Vest Lgd.; Vinden, som i de foregaaende Dage havde staaet stadig NNV. og nordlig med stiv Kuling, klar Luft foroven, men med disig Horizont, havde halet sig VNV. om Natten, men döde af op ad Formiddagen til Stille. Luften var overmaade tyk. Solen var et Öieblik fremme om Morgenen og gav os en Længde-Observation, men vi fik ingen Middagshöide. Kl. 2 tyknede det saaledes sammen, og Skyerne hang saa lavt, at Mörket blev i höieste Grad paafaldende. Jeg kunde ikke see at læse ved Vinduerne i min Kahyt. Kl. 2½ bröd Regnen lös, og faldt især i Begyndelsen meget voldsomt og i overordentlig store Draaber, der faldt vedholdende hele Aftenen og Natten. Vinden kom med det Samme fra SSO. og blæste om Eftermiddagen temmelig frisk. Kl. 10 om Aftenen blev den afbrudt af et pludseligt Stille, der dog atter aflöstes af den sydlige Vind efter een Times Forlöb. Barometret stod i det Hele lavt: 29,20, 29,25, 29,30, men varierede ikke synderligt. (Med Hensyn herpaa, som

paa Luftens Temperatur og Fugtighed, see meteor. Journal). Det ovenomtalte Mörke var saa paafaldende, at der et Öieblik her ombord blev troet paa en Solformörkelse. En saadan har ifölge Naut. Almanack fundet Sted den 15de April, men har ikke været synlig for os".

Ved det Vindspring, som vi havde Kl. 10 Aften, fik vi pludselig bak Seil og voldsom Sakning. Söen slog stærkt op under Gildingen og lagde haardt an mod Roret. I det samme sprang Stroppen til Ratlineblokkene paa Rorpinden. Lykkeligviis var Grundtallien altid klar til Skjæring, saa at der öieblikkelig var Styring paa Skibet.

Vinden satte sig endelig fast i det sydlige Hjörne, som tillod os at styre Cours NV. for la Plata-Floden, men den gav os derved en vedholdende og voldsom Regn hele Dagen den 17de og den paafölgende Nat, uden mindste Ophold, dertil svær Sö og tyk Luft, saa at alle Observationer vare umulige.

Forinden vi löbe ind i la Plata-Floden, önsker jeg imidlertid at meddele följende Uddrag af Skibets physiske Journal, betræffende Strömsætningen paa dens Reise fra Callao hertil, samt Vandets Temperatur, medens jeg skal udelade, hvad deri er anfört om Vindens Retning, hvilket her ikkun vilde være Gjentagelser:

„Fra Callao til SO.-Passaten slap os, satte Strömmen stadig Nord og Vest hen; i Alt 38′ Nord og 64′ Vest hen, men ikke med nogen Regelmæssighed. I det stille Belte, vi maatte passere fra 25° til 30° S. B., satte Strömmen os 38′ Syd hen, hvorimod Forsætningen Ost og Vest hen var saa godt som ingen. Fra 32° B. og Syd efter rundt Cap Horn bleve vi stadig, men ikke regelmæssig, forsatte Nord og Ost hen: Nord hen i Alt 183 Qvml. fra 29de Marts til 9de April incl. Fra 29de Marts til 8de April incl. forsattes Corvetten 69′ i Længde Ost for sit Bestik; den 9de April stode vi derimod 39′ Vest for Bestikket, men jeg tilskriver det Strömmen omkring Staternes Lands Ost-Pynt, som vi den Morgen passerede, og af hvilken vi kjendelig bleve forsatte NV. hen".

„Indtil paa 32° S. B. holdt Vandets Temperatur sig stadig mellem 15 og 18° Cels. Men da den vestlige Vind satte ind, begyndte saavel Luftens som Vandets Temperatur at synke. Luftens laveste Stand var paa 56° S. B. Midnat mod SV. + 2° C.; Vandets var paa 52° Br. i Atlanterhavet Kl. 4 Eftermiddag + ½° C.

Galathea til Söes den 20 Mai 1847.“

Fra den 17de om Aftenen Kl. 8 begyndte vi at lodde, for at finde Lodskud af la Plata-Flodens Munding. Vi loddede hver anden Time, men fik ingen Bund med 50 Fv., indtil Kl. 6 den 18de om Morgenen, da vi fik 47 Fv. Sand og Slik. Kl. 8 fik vi 37, og Kl. 10 28 Fv., Veiret klarede af, det blev smukt Solskin, — det var Söndag, vi holdt Parade og Gudstjeneste, og takkede Forsynet for atter at have tilbagelagt et besværligt Stykke af vor Reise under dets beskjærmende Varetægt.

Söndag Middag den 18de satte vi vort Bestik ifölge paalidelige Observationer paa 35° 48′ Syd Br., 54° 58′ Vest Grw. Lgd. Paa dette Punkt gav Loddet os 14 Fv. grov Sand og Skjæl; vi stode 14′ Syd og 16′ Vest for vort Bestik. Vi havde altsaa været Gjenstand for en sydvestlig Strömsætning, hvilken vi alt i de fire sidste Etmaal havde bemærket at gjöre sig gjældende, men da vi i de to sidste ingen paalidelige Observationer havde havt, var det umuligt at sige, med hvor stærk Fart Strömmen havde sat. Det er, som alt ovenfor meldt, la Plata-Flodens Udströmning, som i den meget brede Munding deler sig og fölger Landets Flugt.

Faa Steder paa Söen er Loddet en saa god Veiledning, som i Anduvningen af la Plata-Floden. Faaer man grov Sand, Grus og Skjæl, saa kan man være vis paa at være paa Sydsiden af Flodens Munding, midt i Floden ligger den saakaldede engelske Banke, som er meget farlig, og som strækker en lang OSO. udgaaende Ryg ud i Söen, der udmærker sig ved en haard, fiin Sandbund; hvorpaa der, alt-

som man kommer vestligere paa den, og nærmere op mod den egentlige Grund, vil findes Steen. Paa Nordsiden derimod vil man finde blöd Mudder, og dette er hele Flodleiets Bund langs den nordlige Flodbred, som her ude til Söes, saa vestlig som Maldonado's og Öen Lobos's Meridianer, strækker sig i en Vide af 2 à 3 Miil, men som længere op i Floden bliver smallere og danner Montevideo's Rhed. Den engelske Banke er en meget farlig Grund, beliggende $3\frac{1}{2}$ danske Miil ret Syd for Öen Florez. Den har een Miils Udstrækning Nord og Syd og er tör med Lavvande; det bryder stærkt paa den. Tæt til dens Nordspidse er der 11 Fod Vand. Da Strömskjæret er stærkt og uregelmæssigt i Farvandet mellem dens Grund og Öen Florez, maa man være meget forsigtig i sin Seilads gjennem dette snevre Pas og helst prise Nordvallen, hvor Loddet giver god Veiledning.

Saasnart jeg havde erholdt Sikkerhed for min Plads, satte jeg Cours NNV. hen i den Hensigt at komme tværs over Flodmundingen og duve Landet an af den nordlige Bredde, Vesten for Lobos Öen. Vi loddede stadig hver halve Time og satte derved en Line Lodskud i en Deel af dette Farvand, som i de ellers saa meget nöiagtige franske Kaarter ikke findes oploddet. Vi fik ganske rigtig Kast af engelske Bankes Rygning og derefter Muddergrund. Da vi Kl. $3\frac{1}{2}$ Eftermiddag fik Sigte af Öen Lobos, havde vi den i NNV. istedetfor i NNO. Strömmen havde altsaa sat os NO. hen 11′ siden Kl. 12 Middag.

Lobos er en lille, men temmelig höi Ö, beliggende $1\frac{1}{2}$ Miil SO. for Maldonados Ostpynt og 12 Mile SV.t.V. for Cap. St. Murie, der danner la Platá Mundingens nordostligste Pynt. Lobos er saaledes det bedste Anduvningspunkt for alle Skibe, som söge ind i la Plata-Floden.

Saasnart jeg havde faaet sikker Kjending af den, styrede jeg V. t. N. for Öen Florez, beliggende V. $\frac{1}{2}$ N. 14 Miles Afstand fra Lobos og 3 Mile O. $\frac{1}{2}$ S. for Bravo-Pynten Ost for Montevideo. Havde Sigte af Negro-Pynten, som er et

höit Forland paa Nordkysten imellem Maldonado og Montevideo. Men da det tyknede til og kom med Regn og Byger, og desuden blev mörkt, ankrede jeg op for Natten paa 14 Fv. Vand, og havde saaledes Ankret i Bund paa la Plata-Floden netop 5-Ugers-Dagen efter vor Afreise fra Callao. Det blæste frisk hele Natten med Regn og Byger, men næste Morgen, Mandag den 19de, bedagedes Veiret, og vi saae nu, hvor vi havde ligget, nemlig med Pt. Negro i N. t. V. og Maldonados höie Land i NO. t. O. En Brig, som tonede sardiniansk Flag, havde ankret 1 Miil Vest for os; han lettede paa samme Tid, som vi, og satte Cours for Montevideo. Medens vi laae til Ankers, var Strömmens Sætning observeret at være ONO. hen med $1\frac{1}{2}$ à 2 Miles Fart i Vagten. Rettede vor Cours overeensstemmende hermed, som var V. t. S. hen; Vinden sydlig og sydostlig, variabel og afvexlende i Kraft. Allerede Kl. 9 passerede vi Sardinianeren, og Kl. 10 fik vi Sigte af Florez i V. t. N. Kl. 12 havde vi Fyrtaarnet paa Florez, hvori et meget godt omdreiende Fyr er anbragt, i NV. t. N. Da vi vare tværs af Bravo-Pynten, fik vi pludselig Stille, og Strömmen trak os ind i Bugten bag Pynten, saa at jeg allerede var betænkt paa at ankre, men en halv Time efter friskede det igjen af OSO., og med denne Vind kom vi Kl. 3 Eftermiddag til Ankers paa Montevideo Rhed.

Paa denne Ankerplads peilte vi

Cathedralen i . . . . . N. 35° O.
Bjerget . . . . . N. 46° V.
Yeguas-Pynten . . . . . N. 85° V.

Vi havde saaledes gjort Reisen fra Callao til Montevideo paa 36 Dage. Den danske Bark Neptunus, som vi havde truffet sammen med i Valparaiso, og som nu laae her, havde været 52 Dage om Veien fra dette sidste Sted hertil, den havde maattet söge Östen om Falklandsöerne og havde under Stormene omkring Cap Horn mistet endeel af sit opstaaende Gods.

Vi laae her imellem en stor Mængde Orlogsmænd af

forskjellige Nationer, nemlig: to franske 40 Canons Fregatter Africaine og Erigone — den förste med Contreadmiral Laine's*) Flag veiende —; tre engelske Fregatter Raleigh, 50 Canoner, Eagle en Rasée, ligeledes paa 50 Canoner, og Melampus, 42 Canoner, — paa Raleigh havde Commodore Sir Thomas Herbert sin Stander —; en spansk Fregat Perla, som förte Stander; to brasilianske Corvetter, hvoraf den ene ligeledes förte Stander; en sardinsk Orlogsbrig; endvidere to franske og to engelske Dampskibe, samt endeel engelske og franske Brigger, Skonnerter og mindre Fartöier *). Fra hvert af alle disse Skibe blev strax ved vor Ankomst sendt en Officier ombord, for at önske os lykkelig til Ankers og velkommen, hvilket da igjen maatte besvares med en Officier fra Galathea, som roede rundt i alle disse Orlogsmænd og takkede for den beviste Höflighed. En anden Officier blev sendt i Land, for at handle om Salut, og for at underrette Consulen om vor Ankomst, samt afhente, hvad Breve der maatte være til Skibet.

Republiken Uruguays Flag veiede paa Montevideos Batteri. For dette Flag saluterede jeg næste Morgen den 20de, ved Flagheisning Kl. 8, med 21 Skud, som strax blev besvaret med samme Antal. Derefter saluterede Galathea de forskjellige Commanderende paa Rheden; den franske Contreadmiral med 13 Skud, og hver Standermand med 11, hvilken Salut fra hver især blev besvaret med samme Antal, iagttagende fra begge Sider, at den respective Nations Flag veiede fra Fortoppen under Saluten. Endelig havde jeg endnu at iagttage at aflægge Visit i alle de Herrer Commanderendes Skibe. Efter at alt dette var besörget, begav

---

*) Endnu medens vi laae ved Montevideo, blev han aflöst af Admiral Prédour, hvorpaa han selv, tilligemed den forhenværende franske Gesandt Deffaudis, vendte tilbage til Europa paa Fregatten Erigone.

*) Foruden de herliggende Skibe af den franske og engelske Eskadre vare endnu nogle andre stationerede ved Buenos Ayres, Colonia, Maldonado, Uruguay o. s. v.

jeg mig i Land, og da vi laae saa langt til Söes, at Farten frem og tilbage tog en meget lang Tid, ja kunde med stiv Kuling af östlig eller sydvestlig Vind blive umulig, indqvarterede jeg mig med det Samme i Land hos vor danske Consul, Hr. Tode, for at være istand til at besörge mine Forretninger uafbrudt og saameget desto hurtigere.

Man ligger paa Montevideo Rhed paa 4 à 3½ Fv. Vand, tyk Muddergrund, hvori Ankeret strax synker ned, saaledes at der aldrig er Spörgsmaal om Fare ved at sveie over Ankeret. En saa god Holdebund er ogsaa nödvendig, for at Skibene skulle kunne holde fast paa denne aabne Ankerplads, hvor man aldeles ingen Beskyttelse har mod de Vinde, som ere de eneste farlige, nemlig deels mod östlige Storme, men især mod de saakaldede Pamperos, det er sydvestlige Storme, der komme over Sletterne, „las pampas“, som danne det hele Land Syd og Vest for la Plata-Floden og bag Buenos Ayres. Disse Pamperos kunne stundom antage en orcanagtig Styrke, og vedvare ofte i flere Etmaal i Træk. Vandet kan da siges at blæse ud af Floden; Vandstanden bliver overordentlig lav oppe ved Buenos Ayres, og hele Floden igjennem til ud paa Montevideo Rhed, men inde i selve Havnen eller den indre Rhed skylles det derimod ind tilligemed alt det Mudder og Sand, som följer med det, og naar da Vandstanden igjen synker til daglig Vande, efterlades en Masse Slam og Mudder, som opfylder det hele runde Bassin, som kaldes Montevideo Havn. I saadanne Pamperos have Skibene paa Rheden ikke andet at gjöre, end at bide sig fast med deres Ankere, stryge Stænger og Ræer og lade staae til. Lykkeligviis ere disse Storme aldrig forbundne med Vindspring, men blæse stadig overmaade haardt fra SV., indtil de, idet Veiret bedager sig, og Barometret stiger, hale sig til NV. og nordlig, og give da gjerne meget smukt Veir. Har man derfor gode Ankre og Kjæder, kan man i Almindelighed være rolig for sit Skib. Men frygter man for, at Ankre og Kjæder ikke skulle være paalidelige, bör man vist fore-

trække, naar en Pampero bebuder sig at være i Farvandet, da at söge til Söes, flygtende Floden ud og dreiende til udenfor, til Stormen har udraset.

Naar det blæser noget frisk af nordlige Vinde, bliver Vandstanden paa den indre Rhed derimod saa lav, at de fleste Skibe staae paa Grund, men da Bunden overalt er meget blöd Mudderbund, er der herved aldeles ingen Fare. Der er Ebbe og Flod her paa Rheden, som i hele la Plata-Floden, men den er meget uregelmæssig, og bliver indvirket paa saavel af Flodens Udströmninger, som af Vindens Retning.

VI.

Ophold i la Plata-Floden. Montevideo. — Buenos Ayres.

20 April til 14 Mai 1847.

Den sydostlige Pynt af Montevideo Indre-Rhed kaldes St. Joseph. Det er paa den, at Byen, som egentlig hedder St. Felippe de Montevideo, er anlagt. Paa Vestkysten af Bugten ligger „el Cerro“, dette enestaaende Bjerg, der seer ud som en regelmæssig Pyramide paa en meget bred Basis. Grunden er paa denne Side af Vandet en Sandsteens- og Skifferdannelse, medens Montevideo By hæver sig paa et Granitunderlag, omkring Cathedralen endog til en ikke ubetydelig Höide. Paa Cerro'ens Top staae et Fyrtaarn og nogle Fæstningsværker endnu fra Spaniernes Tid. Fyret brænder imidlertid, navnlig i de senere Aar, slet, og da jeg var der i 1847, slet ikke, paa Grund af de ulykkelige Krigsforhold, som ödelagde Landet. Bjerget, der har givet Montevideo sit Navn, kan i klart Veir sees paa 8 à 9 Miles Afstand. Dets Top er omtrent 1600 Fod over Havets Overflade.

Inde i Bugtens nordvestlige Hjörne ligger en lille Ö, Isla de Ratones kaldet, som er af klippeagtig Formation. Der findes nogle Fæstningsværker paa den. Vare de vel vedligeholdte, vel bevæbnede og vel forsvarede, vilde denne

Ö være nok til at forsvare Rheden og Byen fra Sösiden, thi som för er meldt, er her saa lidet Vand, at ingen större Skibe vilde være istand til at lægge sig for Öen.

Efter saaledes at have beskrevet Rhed og Havn, eller rettere Indre-Rhed, ville vi gaae i Land og besee Byen. Pynten St. Joseph, hvorpaa den, som alt anmeldt, er anlagt, danner her en temmelig fremragende Landtunge. Imellem Brava-Pynten og denne Pynt er en lille dansk Miil i sydostlig Retning.

Naar man er den sidste passeret, roer man op langs endeel Bolværker og Slæbesteder, som alle ligge et godt Stykke höiere, end Vandets almindelige Stand. Den store offentlige Landingsbro ved Toldboden er temmelig bred, og bygget et Stykke ud i Vandet, og man har temmelig höie Trapper at kravle op ad, inden man sætter Foden paa fast Land. Byen er anlagt, som jeg oftere har beskrevet spanske Colonialbyer, meget regelmæssig, med Cuadras og parallellöbende Gader, dog gjör Montevideo flere Undtagelser heri, end jeg har fundet andre Steder, hvor denne Bygningsmaade har været fulgt. Iövrigt finder man i Almindelighed meget smukke Huse, paa 2 å 3 Etager, byggede i spansk Smag med Balconner og stærke Jerngittre for Vinduerne, navnlig i underste Stokværk.

Montevideo har i sin Tid været stærkt befæstet. En Vold med murede Bastioner indesluttede hele Byen. Den har udholdt flere Beleiringer, navnlig i den Tid, den var i portugisisk Vold. Disse Fæstningsværker ere deels forsvundne, deels ere de opgivne til Fundament for andre Bygninger, deels tjente de endnu til Forsvarsmiddel i den ulykkelige Krig, som herjede disse skjönne Lande, medens jeg var der, som varede allerede paa tredie Aar, og som endnu stedse er en aaben Skade, der er langtfra at læges, deels paa Grund af den Haardnakkethed hvormed de stridende Parter paastaae deres formeentlige eller virkelige Rettigheder, deels som en Følge af de Forviklinger, som ere opstaaede ved fremmede Magters Indblanding i Sagen.

Udenfor den gamle Fæstningsmuur, og ind imod Lan-

det, har der hævet sig en Forstad, som tegnede til at blive langt skjönnere og regelmæssigere bygget, end selve Byen. Det var i de for Montevideo saa rige Aar fra 1840—44, at der udviklede sig en levende Handel paa dette Punkt, i det Republiken Uruguay beskyttede Frihandels-Systemet i stor Udstrækning, og derved lokkede en meget betydelig Deel Udlændinge til at nedsætte sig i Montevideo. Da reiste Forstaden sig som ved et Trylleslag, — den ene skjönne Bolig byggedes uden for den anden, medens paa samme Tid det ene Fag Vinduer efter det andet i Stue-Etagerne i Husene i den gamle By blev befriet for sit Jerngitter, blev udvidet og forsynet med store franske Glasruder, bag hvilke alle Paris's og Londons Luxusvarer udstilledes til Skue med en Pragt og Smag, der noksom vidnede om, at det var franske og engelske Handlende, der her havde opslaaet deres Boliger.

Iblandt disse mange Indvandrede, som den uruguayske Republiks liberale Regjeringspolitik lokkede til Montevideo, var ogsaa en temmelig talrig Skare af franske og spanske Baskere. Disse for en stor Deel fattige Udvandrere ankom hertil i det Haab, ved Arbeide, deels som Jordbrugere, deels som Haandværkere, at grunde sig Formue og Velvære i det af dem valgte nye Fædreland. Allerede da jeg var her i 1841 med Fregatten Bellona, var en stor Mængde af disse Folk ankommen, og mange Flere fulgte efter. De havde opslaaet deres Boliger udenfor den gamle Port, og dannede her et Slags Hytteleir, som jeg, da jeg dennegang kom igjen, fandt omdannet til den smukke velbyggede Forstad, jeg ovenfor har omtalt. Ogsaa en betydelig Deel Italienere, mest Sardere, og ikke faa Tydske, havde taget Bolig i Montevideo. Det maa imidlertid ikke lades ubemærket, at en stor Deel af disse Fremmede fra först af ankom med den Hensigt, som de tildeels ogsaa havde bragt til Udförelse, at nedsætte sig paa Landet paa det uruguayske Territorium, men at de, ved den Forfölgelsesaand mod alt, hvad der ikke var amerikansk, som var Hovedtanken i den Politik, der ledede Republikens Fjender, vare blevne for-

drevne fra det aabne Land, og havde maattet söge Tilflugt indenfor Montevideos Volde. Jeg kommer herved til at omtale de ulykkelige politiske Forhold, hvorunder Montevideo sukkede, da jeg var der med Galathea, og som endnu langtfra ere bragte til et endeligt Resultat.

For at tydeliggjöre disse Forhold bliver det imidlertid nödvendigt at gaae nogle Aar tilbage i Tiden, og med faa Træk at skildre deels Begivenhederne, deels de Anskuelser, der gjorde sig gjældende derovre, saavel i Landene omkring la Plata-Floden, som for de europæiske Magter, der vare interesserede i disse forviklede Sagers Afgjörelse.

Republiken Uruguay, ogsaa kaldet Banda oriental, er det lille Stykke Land, som er indesluttet mellem Uruguay-Floden mod Vest, Keiserdömmet Brasilien mod Nord og Ost og la Plata-Floden mod Syd. Ved Uruguay-Floden, som her löber ret Syd i, kommende oppe fra Brasiliens Urskove, er denne Republik skilt fra Provindsen Entre-Rios y Corrientes, der er den östligste af den argentinske Föderations Stater. Mod Nord og NO. er Grændseskjællet mellem Brasilien og Uruguay en lille Flod ved Navn Ibicuy, som kommer Sydost fra og falder i Uruguay-Floden omtrent paa 29° 30′ S. Br. Grændseskjællet er derefter trukket tværs over Landet i sydostlig Retning, indtil det möder en anden lille Flod ved Navn Yaguaron og fölger nu dens Löb til Kysten af Sydamerika, hvor den falder i den store Lagun, beliggende mellem 32 og 33° Syd Br., der er erklæret neutral, saaledes at der er en Strækning Kyst udenfor Lagunen, af omtrent 20 Miles Længde, imellem det brasilianske Keiserriges Sydostspidse og Republiken Uruguays sydostligste Hjörne. Det hele lille Land, der knap holder 3600 □ Mile i Flade-Indhold, har altsaa en særdeles heldig Beliggenhed, mellem to store seilbare Floder og ved det store Verdenshav; det er gjennemskaaret af en Mængde mindre Floder, hvis Vande gjöre dets tilgrændsende Lande i höi Grad frugtbare; der findes betydelige Skove, ypperligt Agerland, og vidtudstrakte Sletter, hvorpaa Qvægavl drives til stor Fuldkommenhed. Det har derhos tre meget velbelig-

gende Havne, nemlig Maldonado i la Plata-Flodens Munding, Montevideo, og Colonia ved Uruguay-Flodens Udlöb i la Plata-Floden.

Det er klart, at et saa frugtbart lille Land, saaledes indeklemt imellem to store og mægtige Stater, som den argentinske Republik paa dets vestlige Grændse og Brasilien paa dets nordlige og östlige, maatte blive Gjenstand for begge Nabolandes Attraa. Republiken Uruguay skylder ogsaa alene disse to Landes Rivalitet dens Tilværelse. Da nemlig Opstanden mod Spanien var bleven almindelig, benyttede Portugal, som dengang endnu var Herre i Brasilien, sin Nærhed til at bemægtige sig la Banda oriental og derved Maldonado og Montevideo. Et saadant Naboskab kunde det uafhængige Buenos Ayres imidlertid ikke taale. En Krig bröd ud, som varede i flere Aar og endte med en Fredslutning af 27 August 1828, ifölge hvilken la Banda oriental skulde erklæres uafhængigt af begge Parter og danne en Republik under Navn af Uruguay, med en Præsident i Spidsen, to Kamre, kort alle de Institutioner, som en republikansk Forfatning förer med sig. Men her blev virkelig tillige indfört en liberal og oplyst Regjering, navnlig blev Nedsættelse af Fremmede i Landet meget begunstiget, og Handelen paa Montevideo blev givet betydelige Lettelser. Fölgerne heraf lode ikke længe vente paa sig; der vandrede Fremmede ind i tusindviis, og Montevideo hævede sig til en Handelsplads af förste Rang, hvor mange hundrede Skibe aarlig lossede og ladede.

Denne frisindede Politik, og især de mange Fremmedes Indvandring og deres tiltagende Indflydelse, vakte i höi Grad den mistænksomme Gouverneur Rosas's Skinsyge. Det er förste Gang, jeg nævner denne mærkelige Mands Navn, — det vil ikke blive sidste. Han er altfor nöie knyttet til la Plata-Landenes nyere Historie, til at man skulde kunne forbigaae ham med Taushed, naar Talen er om disse frugtbare og i enhver Henseende saa interessante Landstrækninger. Jeg skal imidlertid foretrække at omtale ham nærmere, naar jeg kommer til at beskrive mit Ophold i Buenos

Ayres. Rosas, hvis Politiks höieste Potens er Amerikas Ophöielse over Europa, hvorfor han ogsaa, i Conseqvens heraf, arbeider paa at Sydamerika skal kunne undvære alle Fremmede, til hvem Had og Avindsyge er ham medfödt, kunde naturligviis ikke see med Rolighed paa, at der saa nær ved hans Land og ved hans Hovedstad fremblomstrede et af ham uafhængigt lille Land, der saa at sige blev en Planteskole for Colonister, hvor de Fremmede trivedes saa ypperlig og syntes at slaae Rödder i nordamerikansk Jordbund, og endelig hvor en Söhavn, beliggende saa nær ved Buenos Ayres, udviklede saa stor en Kraft og tiltog daglig i Velstand og commerciel Betydning. Det lykkedes Rosas at bevæge den i 1835 valgte Præsident Oribe til at gaae ind paa hans Anskuelser, og följelig til at indskrænke de Fremmedes Friheder i flere Retninger. I 1838 udbröd en Revolution i Montevideo, sandsynligviis ved de Fremmedes hemmelige Medvirkning, som endte med at Oribe blev fordreven, og Don Frutuoso Ribera blev Præsident for Republiken Uruguay.

Oribe sögte Tilflugt hos sin Ven Rosas og traadte i hans Tjeneste. Rosas havde endnu dengang fuldt op at bestille med sine egne indre Anliggender; han var dengang endnu ikke fast i Sadlen, og havde navnlig en Medbeiler i Lavalle. Men nogle Aar senere, i 1843, lod han Oribe bryde ind i Uruguay med en Armee; Oribe slog Ribera og erobrede hele Landet paa de tre ovennævnte Söstæder nær og erklæredes derpaa saavel af Rosas, som af det Partie, der var imod Don Frutuoso Ribera, for Uruguays retmæssige Præsident, uagtet hans Præsidentværdigheds Tid allerede var udlöbet, saa at der i al Fald maatte være foretaget et nyt Valg paa ham, for at det kunde have Gyldighed. Han sammenkaldte Kamrene, satte alle fra Ribera udgaaede Acter ud af Kraft, kort opstillede en ny Regjering, hvis Sæde var paa Cerritoen, en Miil fra Montevideo. Paa samme Tid beleirede han Montevideo og Maldonado med alle de Midler, som stode til hans Raadighed. Ifölge Rosas og Oribes Paastand var det disse Byer, der vare Oprörere, som skulde

undertrykkes; de vare hemmeligt ophidsede af det unitariske Partie i Buenos Ayres, og af dette Parties udvandrede Tilhængere; de havde alene deres Styrke i de fremmede Leiesvendes Legioner. Republiken Uruguays retmæssige Regjering var repræsenteret ved Oribe og hans Ministre og de af ham sammenkaldte Kamre. I sit Budskab til Kamrene i Buenos Ayres udtalte Rosas sig i Januar 1847 med följgende Ord, som jeg her anförer, ikke alene for at give en sammentrængt Fremstilling af den Maade, hvorpaa Rosas vilde have Striden opfattet, men tillige for at give en lille Pröve af den argentinske Præsidents Veltalenhed. Den lyder saaledes:

„Den orientalske Republik har, som Conföderationens trofaste Allierede, paa en glimrende Maade viist sit Heltemod, sin Standhaftighed og sin Triumph.“

„Den retmæssige lovgivende Forsamling staaer i Spidsen for Landets Forsvar og fortsætter rolig sine hæderfulde Möder.“

„General Don Manuel Oribe, den orientalske Stats berömmelige Præsident, understötter med standhaftigt Mod og en viis Politik den orientalske Nations Værdighed og Uafhængighed. Han fyldestgjör hæderlig den höie Tillid, som det trofaste Folk har skjænket ham. Han har viist Storbrittanniens og Frankriges Regjeringer sit fredelige, venskabelige og ophöiede Sindelag. De to Republiker og hele Amerika hellige ham et Hæders- og Erkjendtligheds-Minde.“

„Den orientalske Republik, dens berömmelige Kamre og dens lovlige Regjering give Verden et stort Exempel i den Kamp, de heltemodigt udholde for at bevare deres Ære og Uafhængighed.“

Partierne udskilte sig snart meget skarpt fra hinanden. Ligesom endeel af Montevideos Indvaanere vare flygtede til Oribes Leir, saaledes flygtede en stor Mængde Landboere ind til Montevideo. Alt hvad der var af Fremmede bosat i Montevideo, tog naturligviis Partie for Ribera, eller rettere imod Oribe, thi Ribera selv holdt sig ikke meget længe i Spidsen for Republiken, og der dannede sig meget betyde-

lige Militaircorps af Franskmænd og Italienere, som udgjorde Kjernen af Montevideos Garnison.

Det var en Selvfölge, at de fremmede Magters Sympathier maatte være for den i Montevideo herskende Regjering, og altsaa imod Oribe, eller rettere imod Rosas. Paa den ene Side de mange engelske, franske og italienske Colonister, som her vare nedsatte, de betydelige Capitaler, som engelske og franske Undersaatter havde staaende saavel i Montevideo Byes og Lands faste Eiendomme, som i Varer og Effecter, endvidere den store Kilde til Erhverv og Velstand, som Uruguay havde været for den europæiske Handel, paa den anden Side Rosas's bekjendte Fjendtskab mod alt Udenlandsk, hans Tendens til at ville have la Plata- og navnlig Parana-Floden betragtet som en indenlandsk Flod, hvor fremmed Handel skulde kunne udelukkes fra efter Godtbefindende, alt dette maatte naturligviis bringe de europæiske store Sö- og Handelsmagter til at tage Partie for Montevideos Regjering. Dette skete ogsaa virkelig saavel fra engelsk, som fra fransk Side, med afvexlende Lykke, men aldrig med tilstrækkelig Kraft, ofte med stor Lunkenhed. Rivalitet imellem disse to Magter bidrog ikke lidet til at kjölne den Varme, hvormed man ellers vilde have taget sig af Sagen, og saaledes gik det da til, at medens det paa den ene Side ikke var lykkedes Oribe, efter tre Aars Beleiring at erobre Montevideo, skjöndt denne By ikke i Begyndelsen var andet, end en aaben Plads, saa lykkedes det dog Rosas i al denne Tid, og til de sildigste Dage, at byde baade England og Frankrig Trods, og at gjöre begge disse Magter lede og kjede af det Hele, saa at de sendte den ene Ambassade til Buenos Ayres efter den anden, for at faae en Ende paa Sagen. De senest afsluttede Tractater see virkelig ud, som om det var Rosas, der havde staaet ved Paris's eller Londons Porte, holdende Seierssværdet over Hovedet paa de respective Cabinetter.

Det har naturligviis ikke været min Tanke, at de ovenstaaende Linier skulde indeholde en endog blot ganske sammentrængt, kortfattet historisk Beretning om, hvad der

er foregaaet i den uruguayske Strid, der jo iövrigt ikke engang er tilendebragt. Jeg har blot villet paapege de Aarsager, der havde fremkaldt den factiske Tilstand, hvori jeg fandt Montevideo, for at mine Læsere kunne faae en nogenlunde klar Anskuelse af, hvorfor disse Forhold, der i Sandhed kunde kaldes overordentlige, vare saaledes. Det var dengang — i April 1847 — paa det Punkt af de engelsk-franske Negociationer og Operationer, at disse to Magter, efter at have erklæret, ikke at ville respectere Buenos Ayres Blokade for Montevideo, og at have bemægtiget sig den argentinske Blokade-Eskadre under Admiral Brown, senere havde bemægtiget sig Öen Martin Garcia, havde med de samme Skibe, de havde taget fra Rosas, leveret Slaget ved Obligado*) og derpaa forceret Seiladsen paa Parana- og Uruguay-Floden, og havde endelig erklæret Buenos Ayres i Blokadetilstand. De havde endvidere taget Deel i Montevideos Forsvar, ved at sætte et vist Antal Tropper i Land, som besatte de indre Fæstningsværker.

Jeg har ovenfor fortalt, at Montevideos gamle Fæstningsværker havde været slöifede, og at Byen var en aaben Plads, da Oribe i 1843 bröd ind i Uruguay. Man befæstede da Byen paa ny ved at drage to befæstede Linier tværs over Landtungen St. Joseph, hvorpaa Byen ligger: den inderste tæt ved Enden af den nye Forstad, flankeret paa Nord- og Syd-Enden af stærke, murede Batterier, besatte med svært Skyts og i det Hele med sex Redouter; — den anden en halv Fjerdingvei mere östlig, med sin venstre Flanke stöttet til Strandbredden inde i Bugten, som danner Indre-Rheden, og sin höire ud til Stranden i selve la Plata-Floden. Ogsaa denne Linie var stærkt befæstet med opmurede Raveliner. Udenom hver af disse befæstede Linier var gravet en bred og dyb Grav, som var stærkt forsynet med Pallisader og spanske Ryttere. Det hele Terrain imellem de to Forsvarslinier var opdyrket til Kjökkenhaver, og

*) Den Överstcommanderende, daværende Capt. Tréhouart, heiste sin franske Stander paa den argentinske Brig San Martin.

forsynede Montevideos Marked med alle Gröntsager i temmelig Overflödighed. Paa den anden Side af Bugten var endvidere Cerroen, eller det egentlige Bjerg, med Fyrtaarnet, i Montevideanernes Magt. Af Fyrtaarnets Mure havde man ligeledes dannet Fæstningsværker; heri laae en lille Garnison af udvalgte Tropper, som foretog jevnlig Razzias, for at inddrive Qvæg og andre Provisioner til Montevideos Forsyning, hvilket ofte lykkedes meget godt. Föies nu hertil, at Söen var aaben, saa at intet var til Hinder for en aldeles fri Tilförsel fra Sösiden, saa vil det indsees, at der for Tiden ikke kunde være og heller ikke var nogen Mangel paa Proviant i Byen selv. Tvertimod var Montevideo saa vel forsynet, at herfra udgik Transporter til Maldonados og Calonias Undsætning, just medens jeg var i Montevideo, da der kom Underretning om, at der herskede stor Mangel paa disse Steder, som ligeledes vare haardt beleirede af Oribes Tropper.

De ovennævnte Forsvarslinier vare stærke nok til at modstaae et Angreb af en Fjende, som ikke var forsynet med svært Artillerie. Dette havde Oribe ikke, og följelig blev han nödt til at blive udenfor. Beleiringen havde nu varet paa fjerde Aar. Krigen fortsattes paa en ligesaa frugteslös som grusom Maade; Fjenden stod ikke noget Canonskud fra Fæstningsværkerne med sine Forposter, og der vexledes daglig Skud imellem dem, som oftest uden mindste Virkning. Det var den afskyeligste, men tillige ubetydeligste Krigsföringsmaade, som vakte Afsky og Medynk hos enhver Udenforstaaende. Fra Volden morede man sig med at skyde med Canoner til Maals efter enkelte fjendtlige Skildvagter; fra Oribes Side gik man paa Klapjagt efter enkelte Mennesker, ligegyldig om de vare bevæbnede eller værgelöse Mænd eller Qvinder, Gamle eller Unge, blot de hörte til Byens Indvaanere. De bleve skudte fra et og andet Baghold eller jagne op til Hest og indfangne ved Hjelp af Lazoen, og den Enkelte, de saaledes fik fat paa, kunde man være vis paa, snart at finde med overskaaren Strube

liggende henkastet paa Marken eller i den nærmeste Gröft. Det var ingen Krig, det var en Menneskejagt.

Oribe stod i Spidsen for 6000 Mand argentinske Hjelpetropper. Det var med disse, at han spillede Mester i Uruguay; man var temmelig enig om, at han ikke havde faaet noget Tilstöd til sin Armee af Indfödte fra Uruguay. Don Frutuoso Ribera var nu ikke længer Præsident; han var commanderende General over Montevideos Armee, hed det sig, men han var for Öieblikket indesluttet i Maldonado, og saavidt jeg kunde spore, önskede man ingenlunde hans Nærværelse i Montevideo. Det var omtrent let Aar siden, at han — efter et fleeraarigt Ophold, först i Rio Grande, senere i Rio Janeiro — var vendt tilbage til denne Stad, og, uden at ville modtage det ham af den provisoriske Regjering tilbudte aarlige Gehalt af 5000 Piastre, for det Tilfælde at han vilde forlade Landet igjen, var rykket ud mod Oribe i Spidsen for den franske og italienske Legion. I Begyndelsen havde ogsaa Lykken staaet ham bi, han havde erobret den ene By efter den anden, og ved Salto havde 200 Italienere, under Anförsel af den, senere saa bekjendte Garibaldi, med et beundringsværdigt Heltemod slaaet sig igjennem 1600 Mand af Oribes Tropper; men efterhaanden havde Misfornöielsen med Ribera, navnlig i den franske Legion, grebet mere og mere om sig, og efter Nederlaget ved Pusandú maatte Ribera söge Flugten paa sin nögne Hest og, kun med Nöd og neppe undgaaende de ham forfölgende Bolas og Lazos, kaste sig med en ringe Rest af sine Tropper ind i Fæstningen Maldonado.

I Montevideo, som var Sædet for den Regjering, der paastod sig, i Modsætning til Oribes, at være den eneste lovlige Regjering i Uruguay, commanderede under mit Ophold der General Cofrea og havde under sig: 1) en Legion Indfödte paa omtrent 6 à 700 Mand, hvoriblandt en betydelig Deel Negre; 2) en Legion Italienere paa circa 800 Mand under Oberst Garibaldi; 3) en Legion Franskmænd og Baskere, som ikke var mindre end 1800 Mand stærk, under Oberst Thibauld. Man seer heraf, at Rosas

ikke havde saa ganske Uret, naar han paastod, at Montevideo var i fremmede Eventyreres Hænder. Alle disse Tropper besatte de yderste Linier samt Cerroen. Deres Udholdenhed og Mod omtaltes af Alle, som jeg underholdt mig med derom, som i höieste Grad beundringsværdigt; de havde nu udholdt dette Liv i flere Aar, og vare daglig udsatte for Död og Ödelæggelse. Men man maa da tilföie, at de fægtede den Fortvivledes Kamp: de vidste meget vel, hvad Skjæbne der ventede dem, dersom Montevideo faldt i Oribes Hænder; de kunde da med temmelig Sikkerhed regne paa enten at blive nedsablede med samt deres Familier, eller at miste alt og blive bortslæbte, for at tjene som Soldater i Rosas's Hære i det Indre af det vidtlöftige, argentinske Territorium, tiltrods for det ellers saa mægtige Englands eller Frankriges Protestationer, som i denne Retning mere end eengang have viist sig afmægtige.

En betydelig Lettelse i sin Tjeneste havde denne Garnison i et Corps af 800 Mand franske og engelske Matroser, som var landsat fra de herliggende Orlogsmænd. Disse besatte den indre Linie, og bidroge saaledes virkelig til Byens Forsvar, skjöndt de ikke havde faaet Leilighed til at tage activ Deel i den afskyelige Kamp, som rasede med mere eller mindre Voldsomhed udenfor Montevideos Volde, og förtes alene mellem Forposterne. De forskjellige Partier vare meget ivrige i at udtrykke deres dybe Misbilligelse af dette Uvæsen, hvorfor de da altid skjöde Skylden paa hinanden; men Sandheden var, at de havde Lidet eller Intet at lade hinanden höre. Det var Borgerkrigen med alle dens Afskyeligheder, fört af et, af de vildeste, utæmmeligste Lidenskaber behersket Folkefærd, og nu udartet til det yderligste Had ved den Haardnakkethed, hvormed der kæmpedes fra begge Sider.

Med Hensyn paa den egentlige Regjering i Montevideo, da forholdt det sig saaledes: Ifölge Republiken Uruguays Constitution skal, i Tilfælde af Præsident-Værdighedens Vacance af hvilkensomhelst Grund, Præsidenten for Senatet (det förste Kammer) midlertidig indtage Præsidentens Sæde.

Paa Grund heraf var den alderstegne Suarez beklædt med Præsidentværdigheden, indtil et nyt Valg kunde foretages. Don Frutuoso Ribera, der var bleven Præsident i 1838, var nemlig ikke længere i denne Post, der kun besættes paa 5 Aar. Men det havde megen Vanskelighed at faae et Valg istand; thi paa Grund af at hele Landet var i Oribes Magt, paa Grund af Dödsfald blandt de Deputerede, saavelsom Meningsforskjellighed og deraf följende Emigration iblandt dem, var hverken det förste eller det andet Kammer af de i Montevideo sammenkaldte Stænder saa fuldtalligt, at det kunde betragtes som beslutningsgyldigt. Under disse vanskelige Forhold skulde endnu den Ulykke ramme det betrængte Montevideo, at Ministeren Vasquez, efter Sigende Sjælen i det hele Modstandssystem mod Rosas's Anmasselser, og en særdeles begavet, characteerfast Mand, döde temmelig pludselig, faa Dage för min Ankomst. Det var ham, der tilskyndet af de to Ministre fra Frankrig og England, de Herrer Deffaudis og Ouseley, havde bragt Regjeringen til at gribe til den overordentlige Forholdsregel, at sammendrage begge Kamrene til eet, at tilkalde endeel af Byens militaire og civile Autoriteter, og kalde denne Forsamling Notablernes Kammer, med Fuldmagt til at udöve de to Kamres Myndighed. Det var en Selvfölge, at Oribe erklærede alle fra denne Forsamling emanerende Love og Anordninger for ugyldige.

Endnu maa jeg ved denne Skildring af Forholdene, som jeg forefandt dem i Montevideo, omtale denne Byes datidige overordentlige, jeg kunde kalde det unaturlige Handelstilstand. Det var nemlig Tilfældet, at denne beleirede By, som var afskaaren fra alle Oplandets Tilförsler*), havde den mest blomstrende Handel, der overgik alt, hvad man hidtil havde kjendt. Dette var foraarsaget ved den Blokade, som den engelske og franske Eskadre havde paaförl Bue-

*) Uruguay's Qvæg dreves næsten altsammen op til Rio Grande, hvorfra der derfor allerede siden flere Aar var en uhyre Udförsel af Huder.

nos Ayres og ethvert andet Punkt i la Plata-Floden, hvor Rosas eller Oribe förte Overherredömmet. Denne Blokade var af en aldeles særegen Natur: den forböd nemlig al fremmed directe Handel paa Buenos Ayres og de andre Pladser, men tillod derimod, eller lukkede idetmindste Öinene for Handelen imellem Buenos Ayres og Montevideo. Smaa Skibe, ladede aabenlyst med Landets Produkter, navnlig med Huder, i Buenos Ayres eller Ensenada eller Chuelo, seilede uhindrede gjennem Blokaden til Montevideo, hvor de under Uruguays Flag lossede deres Ladning og indtoge en anden, og bragte den ligesaa uhindret tilbage. Deres Papirer löde gjerne paa Gauleguay, en Havn i det neutrale Entrerios, og med denne tomme Formalitet lod man sig da nöie, omendskjöndt de altid gjorde deres Reiser paa een à to Dage, medens den fingerede Route mellem Montevideo eller Buenos Ayres og Gauleguay notorisk ikke kunde gjöres paa mindre, end omtrent tre Dage op og fem Dage ned ad Floden. Nopitsch angiver i sit Værk over Galatheas Reise, Pag. 304, Detaillen af Buenos Ayres Export i de to sidste Maaneder af 1845, og tilföier, at det meget betydelige Qvantum Varer alene er udfört i 1200 smaa indenlandske Fartöier, som alle have losset i Montevideo.

Denne Maade at blokere paa var aabenbart til Fordeel for Montevideo, som saaledes factisk var bleven Stapelstad for Buenos Ayres Havn og Handel, og der kom da ogsaa et meget betydeligt Antal fremmede, navnlig sardinianske Skibe, som lossede og ladede, og der herskede en magelös Travlhed paa Toldboden. Men den hele fremmede Handelsstand i Buenos Ayres, navnlig de franske og engelske Kjöbmænd, skreg höit mod disse Forholdsregler, som i höi Grad belastede Exporten af la Plata-Flodens Produkter, der jo maatte betale dobbelt Told, nemlig först Export i Buenos Ayres, saa Import eller Transit i Montevideo. De beklagede sig — mig synes med Grund — over at deres Regjeringer, for at begunstige Montevideo, lagde Skat paa deres egne Undersatters Handel og Skibsfart.

Denne Blokade havde frembragt en saadan Forandring

i Montevideos Toldintrader, at disse, som för Buenos Ayres blev blokeret, men medens endnu Beleiringen fandt Sted, vare nedsunkne til knap 1000 Piastre maanedlig Indtægt, nu vare stegne til 200 à 220,000 Piastre maanedlig. Ifölge Nopitsch's Beretning var Udförselen fra Montevideo i de 3 förste Maaneder 1847 af 2,134,020 Piastres Værdie. Det var ogsaa kun ved disse overordentlige Hjelpemidler, at det var blevet den i Montevideo bestaaende Regjering muligt at bestride de overordentlige Udgifter, den havde at kæmpe med, for at udföre Krigens Byrder. Forinden den fik denne Kilde at öse af, havde den grebet til de mest fortvivlede Midler, saasom at pantsætte alle Byens offentlige Bygninger, Cathedral-Kirken deri iberegnet. Det var en bekjendt Sag, at Huset Lafones eiede alene en Trediedeel af Montevideo By. At Regjeringens Fornödenheder maatte være overordentlig store, vil let indsees, naar man betænker, at de 2500 Mand Fremmede, som i Begyndelsen frivillig og uden Lön grebe til Vaaben, for at forsvare Byen mod Oribe, nu derimod vare indtraadte i Republikens Tjeneste som lönnede Soldater, der skulde klædes og bespises; at en stor Mængde Fattige vare indkomne fra Landet som Flygninge, eller vel og vare Efterladte efter faldne Soldater, og at disse Fattige skulde födes med daglige Rationer*); endelig at Proviant, som rigtignok ankom jevnlig og temmelig rigelig fra Rio Grande, dog maatte betales dyrt og derefter sendes söværts igjen til Colonia og Maldonado.

For nu at faae Capitaler til sin Raadighed, havde den haardt betrængte Regjering forpagtet endeel af Tolden bort til et Compagnie, bestaaende af femten fremmede Kjöbmænd. Den sidste Contract var afsluttet for Halvdelen af Told-

*) Regjeringen uddeelte daglig 26,000 Rationer, deels til Tropperne, deels til Fattige; de bleve uddeelte paa tre forskjellige Tider af Dagen, og vare nok alt i alt temmelig kummerlige, saavel i Qvantitet, som Qvalitet. Ligeledes havde Regjeringen lagt Beslag paa alle ledige Bygninger i Byen og deri indqvarteret deels Soldater, deels fattige fra Landet emigrerede Familier.

Intraderne i 1847 og 48, imod Erlæggelse af 1,000,000 Piastre, hvilken Capital var kommen tilveie ved Actier, hvis Værdie da steg og faldt i Cours, altsom Told-Intraderne gave större eller mindre Udbytte. De daglige Told-Indkomster bleve derfor ogsaa bekjendtgjorte i Aviserne, og det var ganske morsomt at see den Spænding, hvormed disse Blade i den Anledning læstes hver Aften eller Morgen af de Herrer Kjöbmænd paa deres respective Contoirer.

Saaledes var altsaa Tilstanden i Montevideo, da jeg opholdt mig der i April og Mai Maaned 1847. I det Indre af Byen skulde man forresten ikke mærke, at man levede i en beleiret Stad; den overmaade stærke Handel, den store Vrimmel af Fremmede i Gaderne gjorde Byens Udseende meget levende, og Forretninger gik tilsyneladende deres vanlige Gang, som i den dybeste Fred. Men kom man i nærmere Forbindelse med Folk, var det tydeligt at spore, at man levede paa en Vulcan, og at Alle vare forberedte paa hvert Öieblik at see et nyt Udbrud. Alle havde endnu i frisk Minde, hvad der var foregaaet for faa Maaneder siden, da Ribera pludselig var ankommen paa Montevideos Rhed. Vasquez, Udenrigsministeren, og Pacheco, Krigsministeren, modsatte sig hans Landgang, men Ribera havde Tilhængere mellem Negermilitsen, og disse tiltvang sig den. Blod-flöd i Gaderne, Huse bleve plyndrede, kort alle et Pöbel-Regimentes Rædsler fandt Sted. Kun ved de franske og engelske Autoriteters Optræden formaaedes Ribera til atter at forlade Byen. Næst et fornyet og mulig heldigt Angreb af Oribe, frygtede man nu mest de Uordener og Voldsomheder, som de naturaliserede Fremmede kunde forvolde, dersom de to store Sömagter ved et eller andet Omslag i deres Politik skulde finde sig foranledigede til at overlade Montevideo til sin egen Skjæbne.

Hvad nu mig selv angik, da tilbragte jeg min Tid, deels med de Forretninger, jeg havde med Regjeringen i Montevideo, og hvorom mere i det Fölgende, deels ved at leve med de engelske og franske Skibschefer og Admiraler, som laae paa Rheden. Tiltrods for den forenede Blokade

og Intervention af de to Eskadrer var der ikke stor Harmonie imellem dem. Dette hidrörte hovedsagelig fra Sir Thomas Herbert, den engelske Commodore, der havde aflöst Admiral Ingelfield. Da nemlig den engelske Regjering var bleven hjertelig kjed af den hele Sag, udsendte den General-Consul Hood til Buenos Ayres med speciel Mission til at negociere en Fredslutning; og paa samme Tid blev Admiral Ingelfield, under hvis Commando Forceringen af St. Lorenzo havde fundet Sted, og paa hvem Rosas i Særdeleshed var opbragt, tilbagekaldt, og Sir Thomas Herbert fik Commandoen. Denne gamle Herre, der havde udmærket sig meget i den chinesiske Krig, havde i sin Tid ligget for Buenos Ayres med en Corvet og havde havt de mest venskabelige Forbindelser med Rosas. Med Rette regnede man derfor paa, at hans Udnævnelse vilde være Regjeringen i Buenos Ayres behagelig. Men imidlertid vare Hr. Hoods Underhandlinger strandede paa de Herrer Ouseleys og Deffaudis Modstand, og Blokaden og Interventionen maatte fortsættes som forhen, medens Hr. Hood reiste hjem med uforrettet Sag. Dette var meget imod Sir Thomas Herberts gode Villie, og det var kun ifölge Ouseleys bestemte Ordre, at han beqvemmede sig til at fortsætte Blokaden og sende sine Matroser i Land til Forternes Besættelse i Montevideo. Han selv levede for det meste ombord, hvor han, som en ægte gammel Commodore, fornöiede sig over sin skjönne Fregat „the Raleigh“, som i Sandhed var et at de deiligste Skibe, jeg nogensinde har seet. Han var en meget rig Mand og förte et stort Huus ombord, navnlig var hans Bord særdeles luxurieust.

Den franske Admiral Lainé, der havde commanderet hele Tiden under Blokaden i Forbindelse med Admiral Ingelfield, boede i Land. Han var meget ivrig for Montevideos Sag, men yderlig kjed af sit Ophold her, og ventede med Utaalmodighed at skulle blive aflöst. Ogsaa med ham levede jeg paa den behageligste Fod.

Den eneste, men for mig meget interessante Spadseretour, var ud til Udenværkerne, hvor jeg da flere Gange var

Militz Soldat — Montevideo.

tour, var ud til Udenværkerne, hvor jeg da flere Gange va

Milits Soldat – Montevideo.

Öienvidne til de jevnlige, som oftest ubetydelige, altid frugteslöse Skjærmydsler, som fandt Sted mellem Forposterne. Det var herude, at Byens Milits gjorde Vagt afvexlende med den italienske og franske Legion. Den vedstaaende Tegning af en Milits-Soldat paa Post ved en af Udenværkets Canoner, giver et bedre Begreb om dem, end al Beskrivelse.

Ifölge de mig tillagte Instructioners Bydende maatte jeg sætte mig i directe Forbindelse med Regjeringen. I min Hoved-Instructions § 3 var det mig nemlig paalagt, saafremt jeg ved min Ankomst til Montevideo endnu maatte finde Republiken Uruguay at bestaae som selvstændig Stat, da at erklære for denne Stats Regjering, at man herhjemme ansaae det at være i begge Staters Interesse, at den under 28 Febr. 1842 mellem Danmark og Uruguay afsluttede Handels- og Venskabs-Tractat, der af Kongen var ratificeret, ogsaa erholdt Ratification fra Republiken Uruguays Side, en Act, som man nu i snart fem Aar forgjæves havde ventet paa.

Det förste Spörgsmaal, der her opstod for mig, var: hvilken af de to Regjeringer jeg skulde ansee for den lovlige, enten Oribe's paa Cerrito, eller den Montevideanske? Paa den ene Side var det vist, at den störste Deel af Landet var i Oribes Magt, endvidere, at denne Mand vilde, hvis han kom til Magten, sandsynligviis annullere alle den anden Regjerings Handlinger, endvidere at han var beskyttet af Rosas, som var almægtig i Buenos Ayres, og da jeg ogsaa havde Ærinde til dette Lands Regjering, kunde det være uklogt at sætte mig i Forbindelse med hans Fjender. Men paa den anden Side, foruden at den kongelige danske Consul var forbleven i Montevideo, hvor han vedblev at residere, saa vare ikke alene saavel den franske som engelske Minister forblevne i Montevideo, ved hvis Regjering de betragtede sig som accrediterede, men de spanske, portugisiske, brasilianske og sardinske Ministre eller Chargés d'Affaires havde alle fulgt dette Exempel og erklærede alle, at de maatte betragte den herværende Regjering som Landets lovlige Bestyrelse, hvorimod Oribes Herredömme stedse var Gjenstand for deres Regjeringers Protest, ja endog for

den franske og engelske directe og active Intervention. Dette var omtrent Indholdet af de Svar, jeg erholdt paa mine confidentielle Forespörgsler i denne Anledning, som jeg henvendte i Særdeleshed til de Herrer Ouseley og Deffaudis. De tilföiede endydermere, at om endog Oribe kom til Præsidentværdigheden, og om han endog annullerede alle den nuværende Regjerings Handlinger, saa vilde det dog aldrig kunne angaae Landets Forpligtelser til Udlandet, eftersom det vilde lede ham ind i et Chaos af Ubehageligheder og Stridigheder med alle fremmede Handelsmagter; at det maatte være alle andre Staters fælleds Interesse at modsætte sig saadanne Handlinger, og at Oribe var for klog til at udsætte sig for Sligt. Som Exempel henviste man mig paa Spanien, som for nylig havde afsluttet en Tractat med den i Montevideo bestaaende Regjering.

Strax ved min Ankomst havde jeg paalagt vor Consul Hr. Thode, som stod paa en venskabelig Fod med Præsidenten, Hr. Suarez, og Udenrigsministeren, Hr. Chucarro, underhaanden at sige dem, at jeg mulig agtede at fremkomme med Spörgsmaal i Anledning af den ommeldte Tractat. Dette havde idetmindste det Gode ved sig, at de Herrer vare forberedte paa at svare mig, da jeg nogle Dage efter, ved at gjöre dem Visit, confidentielt spurgte om, hvorvidt denne Sag var, og hvad der hindrede Ratificationen fra Uruguays Side. Jeg erfarede da, at Tractaten alt i 1843 havde været tilstillet de Deputeredes Kammer til Bekræftelse, men var der bleven henlagt, og jeg kunde gjerne sige forlagt, saa at man knap kunde finde den igjen. Imidlertid havde Begivenhedernes Mangfoldighed forhindret Forretningernes regelmæssige Pleie o. s. v. Man forsikkrede mig imidlertid, at man nu strax vilde tage fat paa denne Sag, og virkelig erfarede jeg ogsaa, at Notablernes Kammer var blevet sammenkaldt til et overordentligt Möde i den Anledning.

Saasnart jeg havde modtaget de Herrer Deffaudis og Ouseleys Svar paa mine Forespörgsler, indgav jeg under 26 April en offiçiel Note til Udenrigsministeren, hvori jeg

underrettede ham om mine Instructioners Bydende, og forespurgte om, hvorvidt jeg turde gjöre mig Haab om, at see denne Sag bragt til Ende under mit Ophold paa la Plata-Floden. Hr. Chucarros Svar indlöb allerede den 27de og gik i det Væsentlige ud paa at melde mig officielt, hvad jeg alt ovenfor har berettet, at man confidentielt havde underrettet mig om. Af denne Note saae jeg iövrigt, at det var under 7 Septbr. 1843, at Tractaten havde været tilstillet det lovgivende Kammer.

Saaledes forsikkret om Regjeringens gode Villie i denne Sag, ansaae jeg ikke min personlige Nærværelse for videre nödvendig, og besluttede mig derfor til at seile op til Buenos Ayres, hvor jeg ogsaa havde Regjeringens Ærinde at udrette, og derpaa at anlöbe Montevideo for Udgaaende, for da at erfare Sagernes Tilstand, og om muligt selv at tage Ratificationen med mig. Under 28 April indsendte jeg derfor en anden Note til Hr. Chucarro, hvori jeg, næst at anerkjende Modtagelsen af hans Skrivelse, og at melde ham min Hensigt at gaae op til Buenos Ayres o. s. v., fremhævede det Önskelige i, at Sagen snarest mulig tilendebragtes, som en Garantie mere for den gode Forstaaelse mellem de to Lande, hvilket jeg ansaae af gjensidig Interesse, hvorfor jeg var overbeviist om, at der fra den ene Side vilde blive vist ligesaa megen Iver og Redebonhed, som der var udvist fra den anden.

Til Consul Thode skrev jeg endvidere og paalagde ham at gjöre sit Bedste, for at drive paa Sagen, i Særdeleshed ad den confidentielle Vei, ved hans Kjendskab til de mest indflydelsrige Medlemmer af Kamret, og da tillige at udvirke, at man havde Ratificationsacten saaledes færdig, at jeg ved min næste Afreise fra Montevideo kunde, hvis man önskede det, tage den med mig, noget hvortil jeg var fuldkommen villig, ligesom at jeg ogsaa skulde gjöre mig en Fornöielse af at tjene Regjeringen ved at medtage dens Depecher til Rio Janeiro og Europa, ifald man önskede det. Dette sidste, vidste jeg, var under de forhaandenværende Forhold en ikke ubetydelig Tjeneste.

Under vort hele Ophold her havde vi meget uroligt Veir med Regn, Torden og Lynild, samt meget stiv Kuling. Den 24de gik om Aftenen et orkanagtigt Vindstöd af SV. over Rheden, som tog Galathea tværs og krængede den for Takkel og Toug 12° over. Bagbords Jollen, som var heist men ikke surret, kastedes med saadan Voldsomhed mod Vanterne, at den knuste sin ene Side. Vindstödet varede 5 Minuter. Hele Natten blæste det haardt af SO., som satte en voldsom Sö paa Rheden.

Den 28 April gik jeg ombord, efter at have taget Afsked med flere elskværdige Familier, som trods den spændte Tilstand, hvori de levede, havde kappedes om at vise mig Venskab og Höflighed. Den 29de om Morgenen Kl. 3 purrede ud og gik i Værk med at lette. Det er ingen let Sag, at faae sit Anker hjem, naar det har staaet nogen Tid i Bund paa la Plata-Floden. Ikke alene er det Ankeret, som holder haardt i Grunden, hvor det er sunket heelt under i Mudderet, men selve Kjæden er saa slibrig og slikket, at man ikke kan faae Seisingerne til at staae, og dertil kommer, at Dækket bliver saa tilsölet af det fedtede Leer, som hives ind med Kjæden, at man slet ikke kan staae eller gaae derpaa. Ved saadan Leilighed maa man gribe til det Middel at anvende den store Spröite udenfor Klydset og ved at hive ganske langsomt, give sig Tid til at spröite Leer og Snavs bort af Kjæden, förend den gaaer ind ad Klydset. Vi vare den Morgen to Timer om at faae vort Anker hjem.

Afstanden fra Montevideo til Buenos Ayres er 30 danske Mile. For Skibe, som stikke mere end 10 Fod, er Farvandet temmelig indskrænket, idet forskjellige Mudder- og Sandbanker, hvilke der ikke med Sikkerhed tör seiles over med större end ovennævnte Dybgaaende, nöde til at holde sig i en temmelig indskrænket Canal. Denne löber Syd om begge Ortiz-Bankerne, men Nord om et Par andre, — i det franske Kaart, som udentvivl er det bedste, kaldede: Banc de tuf, og Banco chico, — og man vil paa hele denne Vei ikke faae under $3\frac{1}{2}$ à 4 Fv. Vand, men aldrig fulde fem Favne. Iövrigt er denne Seilads saa indviklet

for store Skibe, og Strömmen saa uregelmæssig, at man paa ingen Maade bör tillade sig at gjöre denne Reise uden Lods, om man end har nok saa gode Kaart og nok saa nöiagtige Beskrivelser ombord. Fra Montevideo sætter man Cours SV. og VSV. hen efter Indios-Pynten beliggende paa Sydsiden. Den er imidlertid saa lav, at man sjelden faaer den at see, da man maa holde sig paa en Afstand af 3 à 4 danske Mile fra denne Pynt, saavelsom fra hele Sydkysten af Floden, for at undgaae Leer-Banken. Afstanden fra Montevideo til Indios-Pynten er 13 Miil. Der er senere blevet nedlagt et Fyrskib i NO. for Indios-Pynten, 9 Qvml. af Land, og 4 Qvml. vestlig af Ny-Banke, paa hvilken der kun er 17 Fod Vand. Dette Fyrskib, som endnu ikke var udlagt i 1847, maa være en betydelig Veiledning for Seiladsen paa denne Flod, som har sin Hovedvanskelighed i den meget lave Sydkyst, der gjör Anduvningen af den snevrere Deel af Floden fra Indios-Pynten og ind efter saa usikker.

Hvad os angik, da havde vi Lods ombord, og under hans Veiledning, med en frisk Brise af SO., löbende 7 à 9 Miles Fart og brugende stadig vort Lod, som er den troeste Veiviser i dette Farvand, naaede vi samme Dags Aften ved Solnedgang indtil paa 5 Mile Ost for Buenos Ayres, hvor vi ankrede op for Natten paa $4\frac{1}{2}$ Fv. Vand.

Man tænker sig i Almindelighed Seiladsen paa en Flod som noget meget smukt. Man vil saa gjerne hermed forbinde Mindet om de Floder, hvis smukke Bredder man paa sine Landreiser maaskee har havt Leilighed at beundre, man mindes Rhinens og Donauens, Loirens og Garonnens yndige Kyster, og uvilkaarlig udbryder man: det maa dog være deiligt at seile med saa stort et Skib paa en saa mægtig Flod! Erfaringen vil imidlertid bekræfte det Modsatte. De fleste store, seilbare Floder faae i Almindelighed ved deres Udmunding Landstrækninger at gjennemlöbe, der ere flade og hæslige af Udseende; de danne desuden som oftest store Sandbanker, der gjöre deres Udlöb og Indlöb lige saa stygge som farlige, og sjelden eller aldrig giver den förste

Indseiling i en Flod endog kun det fjerneste Begreb om de Skjönheder, som Landene paa begge Flodens Bredder senere ville frembyde. Disse Erfaringer gjentage sig i Europa, som i Asien og Amerika. Alle Mennesker vide vist, at baade Rhinens og Donauens, Elbens og Weserens Mundinger ere noget af det Styggeste, man kan tænke sig. Nu vel! La Plata-Floden var den fjerde store Flod, jeg beseilede paa denne Reise, og jeg fandt denne Gang, som de foregaaende, da jeg havde været i disse Farvande, at den rivaliserede med Ganges- og Canton- og Shang-hae-Floderne i Eensformighed og lidet tillokkende Udseende. La Plata-Flodens Vand er af skidenguul Farve, tilsyneladende ganske tykt af Leer, som Strömmen fra Parana og Uruguay förer med sig, og saa lidet gjennemsigtigt, at man seer hele Skyggen af Skibet afspeilet paa Vandets Overflade, ligesom paa en Landevei. Trods dette meget gule og ugjennemsigtige Udseende, er la Plata-Flodens Vand ypperligt at drikke. Man kan rolig fylde sine Vandkjedler fra Vandet udenbords, saasnart man er naaet op forbi Ortiz-Banken, thi indtil da vil det, især med östlig Vind, findes at være brakt. Naar det har staaet nogle Dage, har det sat Bundfald og bliver nu ganske klart af Udseende og altid særdeles blödt og velsmagende.

Den 30 April lettede jeg og styrede Cours for Buenos Ayres ydre Rhed. Man skal, for at komme saalangt op, passere over en Barre, hvorpaa der ikke er mere end 15 à 16 Fod. Jeg lempede derfor Corvetten paa ret Kjöl og stod saa ind over Barren, havde stadig 3 Fv., kun eet Kast af $2\frac{3}{4}$ Fv., — stadig engelsk Maal, hvilket, som bekjendt, er noget mindre end det danske. Der var saaledes ikke meget at give bort under Kjölen; dog maa jeg tilföie, at Corvetten i det Hele laae temmelig let over hele Livet, eftersom der var saa lidet Vand fyldt. Aarsagen, hvorfor jeg vovede denne Seilads paa saa lægt Vand, var fordi jeg af Erfaring med Fregatten Bellona vidste, hvad det var for en afskyelig og vanskelig Sag at ligge for Anker saa langt ude, som det vilde være nödvendigt, ifald vi ikke havde kunnet

komme over Barren. I 1841 laae vi $3\frac{1}{2}$ danske Mile fra Land, og maatte desuden vedligeholde stadigt Samqvem med Byen, ikke at tale om, at flere Proviantsorter jevnlig bleve sendte ombord, alt i aabne Fartöier. Der kan stundom staae en urimelig höi Sö her paa denne Rhed, ja den kan være saa höi, at al Forbindelse med Land bliver umulig. Da jeg nu havde Forretninger i Land, som nödte mig til at tage Ophold der, og jeg under ingen Omstændigheder vilde være skilt fra mit Skib, saa bestemte jeg mig til, da Lodsen erklærede, at det nok kunde lade sig gjöre, at paatage mig Ansvaret ved at seile over Barren. Jeg maa da tilföie, at om vi end havde rört Grunden, kunde det vistnok været ubehageligt og givet os nogen Uleilighed, men efter al Sandsynlighed havde der ingen Fare været for Skibet. Kl. $8\frac{1}{2}$ Formiddag ankrede vi paa 19 Fod Vand paa Buenos Ayres ydre Rhed. Paa denne Ankerplads laae vi endnu 5 Qvml. fra Land. Kun ganske smaa Skibe, stikkende 4 à 5 Fod, kunne komme ind til paa $\frac{1}{4}$ Miil fra Kysten. Paa Buenos Ayres Rhed laae flere engelske og franske Blocadeskibe. Ogsaa en sardiniansk Orlogsbrig laae her til Ankers. Fra disse Skibe blev strax sendt mig Officierer ombord for at complimentere.

Efter at have aflagt de sædvanlige Visiter i Orlogsmændene, gik jeg i Land om Eftermiddagen Kl. 2. Landgangen skeer paa en höist original Maade. Her er aldeles ingen Landingsbro. En saadan, der virkelig vilde være et meget stort og tillige vanskeligt Arbeide, har vel været forsögt, men aldrig fuldfört, og de jevnlig indtræffende, overordentlig svære Stormfloder, hvorved Vandet stiger til en meget betydelig Höide, have hidtil ödelagt i een Dag, hvad der i mange Dage og Maaneder har været arbeidet paa. Man roer derfor ind, saa langt man kan, indtil man staaer paa Grund, og nu seer man en for- og bagtil aaben, meget höi, tohjulet Kærre komme ud, for at tage En selv og Ens Bagage de sidste 2—300 Alen ind til Land. To Heste ere, uden Skagler eller Svingler, spændte den ene til den forreste, den anden til den bageste Deel af Vognstangen

og trække saaledes afsted med Kærren eller svömme videre, naar de tabe Bunden under deres Födder. Kudsken, den saakaldte „carretero“, en barfodet, tröieklædt Person med et bredt, rödt Baand om sin runde Hat, et lille rödt Törklæde om Halsen og et större dito bundet om Hofterne, ligger paa begge Knæ, som en Berider, paa en af disse Heste og styrer herfra sit Kjöretöi. Den store Vane, disse Folk have i at manoeuvrere deres Vogne, gjör Sagen i sig selv let, men den förste Gang forundres man jo lidt over denne Befordringsmaade. Jeg har dog aldrig hört, at nogen Ulykke er hændet derved.

Man kjörer med denne Kærre heelt op paa den aabne Strand og læsses af nedenfor en Slags Promenade, beplantet med Træer, som löber langs Stranden paa et noget ophöiet Terrain. Det er ikke alene Mennesker med deres Gods, som paa denne Maade ind- og udskibes, men den samme Fremgangsmaede bruges ved Losningen eller Ladningen af alle de Skibe, som komme hertil, forsaavidt de ikke söge ind i Ensenada-Bugten og Chuelo-Revieret, hvor dog Dybden kun er ringe, saa at det ikke er uden meget fladgaaende Fartöier, som kunne benytte denne Leilighed.

Buenos Ayres er en meget stor By. Den er beliggende paa et næsten fladt Terrain umiddelbart ved la Plata-Flodens höire Bredde. Den er inddeelt i Cuadras, hver Cuadra 100 „varas“ ɔ: omtrent 150 danske Alen lang og ligesaa bred; 30 Gader löbe perpendiculair paa Stranden, og 18 löbe parallel med den. Byen har altsaa 540 Cuadras, men endeel af dem ere enten ikke heelt bebyggede, eller danne Haver og Landsteder i de yderste Qvarterer af Byen. Alle Gaderne ere lige brede, og af passende Vide, næsten alle ere forsynede med et Fortoug, der, skjöndt smalt, dog er til stor Beqvemmelighed for Fodgængerne, eftersom Brolægningen er afskyelig. I de ydre Qvarterer findes der derimod aldeles ingen Brolægning, og her ere da Gaderne saa udhulede og saa fulde af Snavs, at de mere ligne en eneste bred, dyb Rendesteen, end en farbar Gade.

Husene ere i Almindelighed paa to Etager, stundom paa

tre; de ere byggede i en regelmæssig, ret smuk Stiil, indesluttende en Gaard, som gjerne er fliselagt, og hvorom da Beboelsesleilighederne ere beliggende ud til en Veranda, omtrent som i Lima og St. Jago. Udvendig ere de mörke og forfaldne, ligesom de vilde skjule den Pragt og Overdaadighed, som boer indenfor deres Mure.

Naar man gaaer tilvenstre fra den ovennævnte Promenade, kommer man ind i Byens fornemste Gader „Callede 25 de Mayo“, og „Calle de Peru“, hvor der findes flere smukke Vaaninger og ret elegante Boutiker, saavelsom nogle mindre gode Hoteller. Forfölger man denne Vei, vil man snart befinde sig paa den store, firkantede Victoria-Plads, som uden Undtagelse hörer til i alle disse Byer af spansk Oprindelse. Den optager netop en Cuadra, og Cathedralkirken findes her, som altid, at udgjöre den ene Side af Pladsen. Det er en meget svær Bygning, men den er endnu langt fra færdig; der er imidlertid ikke Udsigt til, at den vil blive det for det Förste. Der har i mange Aar ikke været tænkt paa at bygge paa den, man har i Buenos Ayres alt for travlt med at före Krig og slaae Folk ihjel, til at man kan tænke paa Sligt. Saaledes som den er, er den allerede en imponerende Bygning, og den er indvendig fuldkommen svarende til sit Ydre, det vil sige, at man nok seer, at den ikke er færdig, men at den dog har noget meget storartet ved sine höie Hvælvinger og sine mægtige Piller. Midt paa Pladsen staaer den saakaldede Frihedsstötte, en stor, styg Obelisk, med en röd Lygte paa hvert sit Hjörne. Man forsikkrede mig, at Piggene paa det Jern-Rækværk, der rundt omgiver den, i Republikens forskjellige Rædselsperioder ofte har været prydet med de ulykkelige forfulgte Unitariers Hoveder. Det berygtede Politikammer ligger ikke langt fra den, paa den indre Side af Torvet; en röd Frihedshue er anbragt over dets Port. Den Side af den store Plads, som vender mod Söen, er optaget af en langagtig Bygning med en Buegang og endeel Boutiker; i Midten af den er en stor Port, som en Art Triumphbue, udsmykket og overlæsset med mange Trophæer og Emblemer, som jeg ikke kan

sige, vidnede om saamegen Smag, som om architectonisk Luxus. Den er forresten en Levning af de spanske Vice-Kongers Storhed; den nuværende Regjering befatter sig ikke med Sligt. Gaaer man igjennem denne Port, da kommer man ud paa en anden aaben Plads med Udsigt til Stranden, men ligefor sig seer man Buenos Ayres Fort beliggende, hvorpaa den argentinske Republiks Flag, — blaat med en hvid horizontal Stribe i Midten, og i denne en guul eller röd Sol, — sees at veie. Dette Fort er opmuret af brændte Steen, og danner en med fire Bastioner forsynet Skandse. Det indeslutter de gamle Vice-Kongers Palads, som dog nu kun benyttes til deri at indlogere fornemme Fremmede; endvidere nogle Caserner, eller rettere Soldaterbarakker, og nogle Arrester. Jeg besögte det aldrig indvendig, thi de mistænkelige Skildvagter syntes med Ængstelighed at bevogte enhver Fremmed, som nærmede sig dets Mure. Buenos Ayres Indvaanere holde sig borte derfra i ærbödig Afstand.

Fra Fortet af, og Nord efter löber en temmelig svær, höi Mur, opfört af röde Mursteen. Denne stötter sig med sin sydlige Flöi til Fortet, men er paa sin Nordende ikke færdig. Den siges at skulle löbe langs Stranden, saa langt Byen rækker, og dens Hensigt er at beskytte Byen mod Flodens Oversvömmelser, naar stormende Veir af SO. har bragt den til at træde over sine Bredder. Den forevises af Rosas's Beundrere som et Monument over hans Storhed, hans Alsidighed, hans Omsorg for Landets Vel o. a. m.

Naar jeg nu tilföier, at Byen foruden Cathedralen tæller 7 à 8 andre Kirker, alle af et smukt, dog ikke videre mærkeligt Ydre eller Indre, saa har jeg omtrent fortalt alt, hvad jeg veed at anföre om denne Byes Beskrivelse i materiel Henseende. Man vil indsee, at en By, anlagt med den ovenbeskrevne Regelmæssighed, maa være meget eensformig i sit Udseende; der er saa liden Afvexling i Gadernes Beliggenhed og Husenes Udseende, at den ene fuldkommen ligner den anden. Man har for Enden af enhver Gade det samme Perspectiv, og Husene ligne alle hverandre

paa et Haar. Følgen heraf er, at, skjöndt det paa den ene Side er overordentlig let at finde Vei i denne By, saa er det paa samme Tid overmaade let at fare vild deri. Man behöver blot at sige mig, at den Mand, jeg söger, boer i Gaden Nr. 7, Cuadra Nr. 6, Huus Nr. 5 fra det Sted, jeg er paa, saa kan jeg gaae min Cours og tælle mig frem. Men er jeg saa uheldig at tælle feil förste Gang, og altsaa at komme ind i Gade Nr. 8, saa bliver al min Tællen omsomst, og hvad der er det værste, jeg vil sandsynligviis ikke opdage min Feiltagelse, för jeg er kommen ind i det udfundne Huus Nr. 5 i Cuadra Nr. 6, som ganske rigtig vil findes i den feile Gade, jeg er i, ligesaafuldt som i den rigtige, jeg sögte.

I alle disse snorlige Gader, i Særdeleshed i dem, som ligge i Nærheden af og udgaae fra den store Plads, findes Boutiker næsten i hvert Huus, hvor Varer af alle mulige Slags, til at tilfredsstille alle Livets Fornödenheder, findes udstillede i meget stor Overflödighed. Det meste heraf er dog imidlertid europæiske Producter; af indenlandske Varer findes med Undtagelse af Slagter- og Bager-Producter lidet eller intet, det skulde da være saadanne Udsalgssteder, hvor der handles med Ridetöier, Ponchoer o. a. desl. I Almindelighed ere alle disse Sager godt Kjöb paa Grund af det meget slette Pengevæsen, som blandt andre Landplager ödelægger disse Lande. En god Cigar kostede rigtignok $1\frac{1}{2}$ Piastre o: Papiirspiastre, et Æg $1\frac{1}{2}$ Piastre, et Par Halvstövler 160 Piastre o. s. fr., men naar vi siden komme til at omtale Seddelpengenes Værdi, vil man see, at dette i Grunden ikke var meget.

For aandelig Næring er her ligeledes sörget ret godt. Den Fremmede finder med Lethed Adgang til Læseselskaber, hvor der findes Aviser, Tidskrifter og udenlandsk Literatur i temmelig Overflödighed; men Ingen, uden Udlændinger, kunne blive Medlemmer af disse Klubber. Selskabet i Buenos Ayres er i det Hele taget meget dannet og behageligt, saavel i de Indfödtes, som i de nedsatte Fremmedes Kredse.

Ogsaa er her to Theatre, hvor der imidlertid kun spilles paa spansk, og efter Sigende under det Middelmaadige.

Af denne sammentrængte Beskrivelse skulde man slutte, at Buenos Ayres alt i alt er en By, som man med Tilfredshed kunde boe i. Og dog maa jeg for mit Vedkommende idetmindste tilföie, at det Indtryk, jeg har bevaret fra mine to Ophold her, saavel i 1840, som paa denne Reise 1847, er saaledes, at Buenos Ayres vilde være det sidste Sted af alle de mange, jeg udenfor Europa har besögt, som jeg vilde vælge at nedsætte mig paa, dersom den Ulykke skulde ramme mig, at jeg skulde blive nödsaget til at forlade mit Fædreland. Med Billighed kan man forlange Aarsagen til denne Fordömmelsesdom; jeg skal forsöge at give den, saa godt jeg formaaer, uagtet jeg indseer, at jeg herved let kan blive fört ind paa et Æmne, der deels, for at forstaaes rigtig, fordrer en vidtlöftigere Forklaring, end det er overeenstemmende med denne Reiseberetnings Plan at give, deels maaskee overstiger mine Evner, idet dertil udfordres en alsidigere Kundskab til Forholdene, end jeg er i Besiddelse af. Jeg maa endydermere bemærke, at jeg kun omtaler Forholdene saaledes, som jeg fandt dem i 1847, og ingenlunde tör paatage mig Ansvaret for, at de skulde være de samme nu, da fire Aar ere forlöbne, hvori saare meget kan have forandret sig i disse ved idelige politiske Omvexlinger saa haardt anfægtede Lande.

„Buenos Ayres“ har man kaldet denne By — paa dansk: „Sund, god Luft“. Aa ja! jeg betvivler ikke, at Beliggenheden ved den store Flod, med et aabent, stort Opland, frit beströget af alle Vinde, i et tempereret behageligt Climat, kan være meget sund for Helbreden, og at Luften kan være ypperlig for Lungerne at indaande, ihvorvel den — i Forbigaaende sagt — kan stundom være forpestet nok ved Uddunstningerne fra de store Slagterier i Byens umiddelbare Nærhed og fra Aadslerne, der blive liggende rundt om paa alfar Vei. Men der er et andet, ganske anderledes luftfordærvende Stof, der tynger over denne By, og som man föler tungt at besvære Aandedrættet og nedtrykke Sin-

det. Det er den Jernhaand, hvormed Rosas's Tyrannie holder hver en Nakke böiet i det hele Land. Man seer det paa hvert Ansigt, som man möder; der er et mörkt, tungsindigt Blik, et glædelöst Udtryk i hvert et Aasyn, — mistænksom skotte de til alle Sider, dersom de hændelsesviis möde en Ven paa Gaden, som standser deres Fjed, thi intetsteds veed en Buenos-Ayrianer sig sikker for Tyrannens og hans Haandlangeres Spioner. Dog, man behöver ingenlunde at adspörge Physiognomierne, for at erfare, af hvad Natur Forholdene ere hertillands. Det hele saakaldede frie Folk, disse hundredetusinder af Republikanere, ere, Alle som Een og Een som Alle, smeddede i Rosas's haardttrykkende Lænker, Alle som Een bære de offentlig til Skue Vidnesbyrdet om deres egen Fornedrelse, i det de Alle uden Undtagelse bære Rosas's Livrée — det er: hans Farver — i deres Klædningsstykker, paa deres Hat, Bryst eller hvorsomhelst, og paa hvadsomhelst Maade de kunne hitte derpaa. Ikke en Mand möder man paa Gaden, han være af hvad Stand det være vil, som ikke har en blodröd Vest paa, eller et blodrödt Baand paa Hatten, eller et blodrödt Baand i Knaphullet; — ethvert Fruentimmer, gammel eller ung, riig eller fattig, fornem eller ringe, bærer en blodröd Slöife paa Hat eller i Haar, et blodrödt Shawl eller et blodrödt Livbaand; — paa det diende Barn har man fæstet en blodröd Cocarde paa den lille Kappe. Hestene have blodröde Slöifer paa Hovedtöiet, Hundene blodröde Halsbaand; paa Husene og i Værelserne ere Döre og Vinduesposter, Piller og al Slags Forziringer malede röde, og de fleste Karether eller Wienervogne, jeg saae, vare rödt lakerede.

Jeg undrer mig ikke, om man troer, jeg overdriver, men jeg kalder dristig alle mine Reisefæller til Vidner paa, at det kun er den nögne Sandhed, jeg her nedskriver. Og var det kun en Farve, man bar til Skue, for at vise sin Hengivenhed for en vis Sag, for et bestemt Partie, saa vilde jeg endda lade det staae ved sit Værd, jeg vilde gjerne skrive det paa den patriotiske Begeistrings Regning, jeg har selv seet, i det förste Udbrud af hellig Begeistring for

vort Fædrelands retfærdige Sag, Dannebroges for os Danske saa betydningsfulde Farver, at pryde vore danske Qvinders Bryst, paa samme Tid, som de ledede os Mænd i Kamp mod fjendtlig Overmagt. Men seer man nöiere til, saa finder man, at her er mere, end en Farve og dens Betydning, Nei! her er Udtrykket af det raaeste Barbarie, af den laveste Smiger, af den dybeste Fornedrelse under Slaveriets Aag. Paa ethvert saadant blodrödt Baand, som bæres omkring Mændenes Hatte, eller hængende i Knaphullet, eller som Slöifer i Damernes Haar og paa deres Bryst, findes nemlig en Indskrift med sorte, stundom forgyldte Bogstaver, som udtrykker deres exalterede Hengivenhed for Rosas og hans politiske System: la Plata-Statens föderative Forfatning, ligesom deres glödende, phantastiske Had mod hans Fjender, Unitarierne. Man seer paa disse Baand som oftest Rosas's og hans Frues Portraiter og desuden afvexlende Texter, men altid omtrent af följende Indhold: „Foederation eller Död! Leve de Foederale! Död over de vilde Unitarier!“ — eller paa et Hattebaand et stort „Rosas“ i Panden og rundt omkring: „Foederation, Uafhængighed eller Död“; — eller paa et Knaphulsbaand, Rosas's Portrait, omgivet af „Féderacion o Muerte“, og underneden: „¡Vivan los federales! ¡Mueran los salvajes, traidores, asquerosos, immundos Unitarios!“ *)

Jeg kan begribe, at selv et civiliseret Folk kan, i et Udbrud af vild Lidenskabelighed, og opflammet af Fædrelandskjærlighed og af Had til dem, som formeentlig ville fornærme dets Födeland, eller træde dets Rettigheder for nær, at det da kan lade sig forlede til at give sin Harme Luft i slige rasende Yttringer og ved slige vanvittige Demonstrationer, men naar jeg seer det samme Folk, efter sex Aars Forlöb, bære de samme ydre Mærker paa deres formeentlige rasende Had mod endeel af deres Landsmænd, som Alt i Alt ikke have begaaet anden Synd, end at de have en

*) Paa Dansk: Foederation eller Döden! Leve de Foederale! Död over de vilde, forræderske, væmmelige, urene Unitarier!

anden Mening om Maaden at begrunde deres Frihed og deres Lands Regjering, og naar jeg paa samme Tid seer det samme Folk iövrigt gaae fredelig omkring i det daglige Livs vante Sysler, naar jeg endelig seer disse Mærker paa Brystet af graahærdede Mænd og Qvinder, eller paa det spæde Barns uskyldige Hoved, naar jeg seer, at man smykker selv de umælende Dyr, ja livlöse Ting, med de samme Farver, saa udtaler jeg det som min faste Overbeviisning, at alt dette er ikke grundet i Sandhed; her er ingen Enthousiasme længer til at undskylde slige Udskeielser, her er Frygt den mildeste Bevæggrund, Nederdrægtighed eller Slaviskhed den værste, — til Ære for Buenos Ayres's Indvaanere vil jeg helst antage, at den förste er den almindeligste.

Dette fanatiske Had til Unitarierne bliver af Rosas's Regjering næret og födet og pustet til paa alle mulige Maader. Der udstedes ikke en eneste Regjerings-Act, der skrives ikke et officielt Brev, som ikke begynder med: „Vivan los federales, mueran los salvajes Unitarios"; der trykkes ikke et Avertissement over en Auction i Byens Avis, som ikke har denne blodtörstige Overskrift. Theaterplacaten pranger hver Morgen med denne uchristelige Udgydelse i röde Bogstaver, og naar Skuespillet skal begynde, fremtræder först det hele spillende Personale og raaber: „Vivan los federales", hvorpaa der fra Tilskuerpladsene gjenlyder et eenstemmigt „Vivan", — „Mueran los salvajes Unitarios", hvortil hele Publicum pligtskyldigst svarer et skingrende „Mueran"; og denne Demonstration findes endog anmeldt paa Theaterplacaten at skulle finde Sted. Teppet falder igjen, og först naar det anden Gang gaaer op, begynder selve Stykket, i hvilket enhver af de Spillende, uanseet, hvad Rolle han udförer, er behængt med röde Baand og röde Slöifer. Paa Ballerne afbrydes ofte Dands og Lystighed ved hine samme Skrig og Skraalen; og selv paa Folks Gravstene paa „Recoleta"'en tilraabes dem endnu det sidste: „Buen amigo, hijo, hermano y federal". Kan man tænke

sig noget mere latterlig afskyeligt! Og kan det undre Nogen, at man föler Væmmelse ved at leve mellem slige Folk!

Det har heller ikke feilet, at der fra de fremmede Diplomaters Side er skeet Protest mod dette Uvæsen, for deres Vedkommende i det mindste. Den udenrigske Minister Arana's Depecher bære blot Overskriften: „Viva la confederacion argentina!“ men ingen Dödsdom over nogensomhelst. Men iövrigt vil man finde disse barbariske Udbrud systematisk at gaae igjennem enhversomhelst Act, som udgaaer fra Regjeringen, enhversomhelst officiel Skrivelse, som indsendes til den. Man vil selv i de militaire Rapporter over Armeens Bevægelser mod Fjenden aldrig finde denne eller hiin Person nævnet ved Navn, uden at han er betitlet med et „salvaje Unitario“, og Ribera har nydt den særdeles Ære at blive tillagt det specielle Ögenavn „el pardejon“ som betyder „den lille Tiger“ hvormed han regelmæssig og ufravigelig betegnes i alle Rapporter, saasnart der er Leilighed til at omtale ham.

Det forekommer mig at her er Beviset for en cynisk Grusomhed, som er et Grundtræk i den hele argentinske Politik, og som da ogsaa er Ledetraaden for den hele Maade, hvorpaa Krigen med Uruguay er bleven fört. Jeg skal her, af mange Exempler, som staae til min Raadighed, kun fremhæve eet. I en Rapport, dateret Concordia den 10 Januar 1847, fra en Oberst Urdinaran til Urquisa, Gouverneur for Provindsen Corrientes, i Anledning af Salto's Erobring, melder denne Chef saaledes:

„Kjære General og Ven! Efter at have tilskrevet Dem igaar, begav jeg mig til Strandbredden, hvor jeg talte med Chefen for de vilde Unitariers Söstyrke, Fonnes, og opfordrede ham til at overgive sig, hvilket han gjorde, i det han Kl. 4 Eftermiddag overgav sig med Skonnerten Resistencia. Efter at Paketbaaden Sosa ligeledes havde overgivet sig, blev den skudt i Sænk ved et Canonskud fra General Gomez Corps, og da den var fuld af Mennesker, hvoriblandt flere Familier, druknede en stor Deel af dem ombord, uagtet alle Anstrængelser for at redde

dem etc. etc.“ . . . „Jeg er nödsaget til at melde Dem, at for at overtale disse Folk til at overgive sig, har jeg maattet love dem at skaane deres Liv, og jeg haaber, at De nok vil have den Godhed at holde dette Löfte, paa Grund af mit givne Ord.“

— Ellers ikke!

Kom jeg i Selskab i private Familiekredse, saa fandt jeg, at den store Mængde ogsaa der bar Vidnesbyrdet om disse vilde, hevngjerrige Følelser offentlig til Skue. Man havde endog vidst at give dem en vis Elegance, at omforme dem efter Modens Bydende. De blodröde Klædesveste vare her af Flöiel, broderede med Guld, Hattebaandet var af Silke, de röde Slöifer paa Damernes Bryst vare ikke sjelden dannede som Camelier eller andre Blomster, — men de Död og Fordömmelse spyende Indskrifter vare der altid, og aldrig vovede nogen „Porteno“ (Buenos Ayres Indvaaner) at vise sig i Selskab med nogen blaa eller grön Vest, eller med Damepynt i disse banlyste Farver, der tjente de som Parias forhadte og foragtede Unitarier til Kjendemærke.

Spörges der: „Hvem var da disse Unitarier, som saa gruelig have fornærmet det hele argentinske Folk?“ saa bliver Svaret enten meget langt, og vilde da kræve et heelt Cursus i Buenos Ayres's Historie, eller det bliver meget kort. Jeg vil vælge det Sidste. Unitarierne vare den Deel af Folket, som meente, at Landet vilde være lykkeligere og mægtigere, naar alle de Provindser, som fordum udgjorde det gamle Vice-Kongerige Buenos Ayres, bleve samlede under een Regjering. Den forrige Præsident Lavalle stod i Spidsen for dem. Det var i Almindelighed den mest cultiverede Deel af Nationen, hvad man andre Steder vilde kalde Aristocratiet, der hörte til Unitariernes Partie. Rosas i Spidsen for Democraternes Partie var af den modsatte Mening. Da han var den stærkeste, fordrev han Lavalle, satte sig paa Præsidentstolen for Provindsen Buenos Ayres, proclamerede Confederations-Systemet som den eneste saliggjörende Tro, og Alle, som ikke vare af samme Mening, for Udskud, der skulde forfölges med Ild og Sværd. Lavalle blev un-

derstöttet i sine Fordringer af den franske Admiral Leblanc, som erklærede Buenos Ayres i Blokadetilstand, men Lavalle omkom i et Slag, og den franske Regjering udsendte Mackau som Fredsmægler. Under og kort efter hiin Blokade var det, at Buenos Ayres oplevede sine to bekjendte Halsafskjærings-Perioder. Terrorismens Haandlangere, de saakaldte „mazorqueros“, blandt hvilke der fandtes Folk af de fornemste Familier, trængte om Natten, stundom ikke engang maskerede, ind i et eller andet privat Huus, opsögte deres ulykkelige Offer, skjare Hovedet af ham, og lode, naar de kom ud paa Gaden igjen, en Raket stige op i Luften som Signal for Politiet, at det kunde afhente den Myrdedes Liig; — andre Gange advaredes den forfulgte Unitarier endnu betids nok, for at kunne flygte, skjöndt med Tab af Gods og Eiendom, og mange af disse Emigranter træffes endnu den Dag idag i Montevideo, Mendoza, St. Jago og andre Steder i Sydamerika. Damerne bleve, navnlig idet de forlode Messen, passede op af hine „mazorqueros“, revne Törklædet af Hovedet, og naar de ikke bare den röde Farve, paaklistrede med Beg en stor blaa Cocarde, der ikke kunde tages af igjen, uden at Haaret fulgte med; de indjoges derved snart en saadan Skræk, at de ikke engang mere turde sove om Natten, uden med röde Baand og Slöifer flettede i Haaret. Ingen turde sætte sig til Modværge, end sige at han skulde have sögt Ret og Hævn; alligevel hævede den offentlige Stemme sig omsider for höit og lydeligt mod disse Voldsgjerninger, og Arana, Rosas's Minister — thi Rosas selv var under Alt dette fraværende — erklærede dem nu for en Fölge af Folkets Forbittrelse mod de „vilde“ Unitarier, et Udbrud af Harme, som var bedröveligt, men som Regjeringen deels havde været uvidende om, deels ikke havde seet sig istand til at tæmme og styre. Fr nu af hörte Rædslerne op, men endnu i 1847 var den almindelige Skræk saa stor, at Ingen aabnede sin Port om Aftenen, — man maatte hamre paa den, saa længe man vilde, — inden man havde givet fyldestgjörende Forklaring om, hvem man var, eller Vedkom-

mende gjennem et lille Kighul havde forvisset sig derom; Ingen turde nævne Rosas paa offentlig Gade, det være da höiest under Navn af „Su Excellencia“ eller „El Gobernador“, og Mangen malede, vistnok mere af Frygt end af Beundring, et „Viva el gran Rosas“ over sin Port, ligesom man havde opstillet hans Billed i flere af Stadens Kirker.

Krig og Blodsudgydelse herjede saaledes disse skjönne Provindser, som af Naturen ere bestemte til at blive et af de frugtbareste og rigeste Lande paa Jordkloden. Krigen förtes med afvexlende Lykke, men — ihvorvel den ikke kunde siges at være endt endnu, eftersom Fjendtlighederne i Uruguay kun vare at betragte som en Fortsættelse af den samme Krig, — saa var den dog forsaavidt endt til Rosas's Fordeel, at hans Herredömme i Buenos Ayres var stærkere befæstet, end nogensinde, og han herskede med factisk uindskrænket Myndighed over alle la Plata-Flodens Lande med Undtagelse af Byerne Montevideo, Colonia og Maldonado.

Er det nu end ikke muligt, at lade være at fordömme de Midler, Rosas har anvendt, for at sætte sin Villie igjennem og for at naae den Magt og Anseelse, han selv personlig, og ved ham hans Land, har opnaaet, saa maa det paa den anden Side indrömmes ham, at han maa være og er en höit begavet Mand, med ualmindelige Egenskaber og Dygtighed. Dette har han i Særdeleshed lagt for Dagen i sine Forhold til de fremmede Magter, navnlig Frankrige og England, som have villet intervenere i de uruguayske Anliggender. Denne Intervention staaer i nöie Forbindelse med disse Magters Paastand paa fri Beseiling af de store Floder, som strömme igjennem de argentinske Stater, en Plan, som, conseqvent gjennemfört, vilde lede til den europæiske Handels directe Forbindelse med det hele indre Sydamerika.

Betragter man nemlig Kaartet over disse Lande, vil man see, at la Plata-Floden, som dannes af de to store Floder Uruguay's og Parana's Udströmning, sætter Atlanterhavet i Forbindelse med Bermejo- eller Rio-Grande-, og med Pilcomayo-Floden. Men begge disse Floder, som munde ud i Para-

guay-Strömmen, — kort för denne forener sig med Parana-Floden og optager dens Navn, — have deres Löb fra Vest mod Ost, heelt oppe fra det Indre af Sydamerika; ja Pilcomayo-Floden, som löber i Parana ligeoverfor Byen Asumpcion i Paraguay, har sit Udspring fra Cordillererne ikke langt fra Sydamerikas Vestkyst og löber ganske nær forbi Boliviens Hovedstad Suere. Saavel Uruguay- som Paraguay-Floden have deres Udspring i de sydlige brasilianske Provindser. Det er altsaa indlysende, at saavel Bolivien, som Brasilien og det nu efter Doctor Francia's Död emancipcrede Paraguay, have den störste Interesse af, at Seiladsen paa disse Floder blev fri. Man vil erindre, at jeg ved at omtale mit Ophold i Cobija har nævnt en derboende boliviansk General Guilarte, der havde været brugt i diplomatiske Sendelser til Buenos Ayres. Denne Mand opholdt sig i Montevideo, da den fransk-engelske Eskadre forcerede Parana-Floden ved Obligado og derpaa bragte en Convoy paa 120 Skibe ind og ud af Floden. Guilarte gjorde ved denne Leilighed store Opoffrelser og udsatte betydelige Præmier for Skibe, som naaede op til Asumpcion ved Pilcomayo-Flodens Udlöb. Guilarte, som var bestemt til boliviansk Minister i Buenos Ayres, blev desaarsag nægtet Adgang til diplomatisk Forbindelse med Buenos Ayres og senere tilbagekaldt. Rosas udtalte sig med megen Voldsomhed mod Guilarte's Fremgangsmaade, og i det Hele med stor Uvillie mod den bolivianske Regjering, i sit Budskab til den lovgivende Forsamling i Januar 1847.

England og Frankrige vilde paa deres Side drage stor Fordeel for deres Handel af en saadan Udvidelse. Men Rosas modsatte sig denne Frihed paa det Allerbestemteste. Han erklærede Parana-Floden for en aldeles indenlandsk Flod, paa hvilken han ikke mere vilde taale udenlandske Skibes Seilads, end Frankrige og England vilde taale, at Buenos Ayres's Skibe beseilede deres respective Landes indre Floder, og hvad Uruguay-Floden angik, saa tilhörte jo rigtignok dens ene Bredde et andet Land, nemlig Banda oriental, men her var hans Ven, Præsident Oribe,

fuldkommen enig med ham, og vilde paa ingen Maade tilstede en saadan Indtrængen af fremmed Handel i Landets Indre. At Regjeringen i Montevideo var af en modsat Anskuelse, var en Selvfölge.

Efter Doctor Francia's Död var Paraguay atter indtraadt blandt de levende Staters Tal. Efter nogle mindre indre Omvæltninger og Præsidentskifter var denne Stat kommen under en Præsident Lopez's Bestyrelse, og denne Mand hyldede et aldeles modsat System af Francia's, idet han önskede at skaffe sit Land det störst mulige Samqvem med andre Lande, og navnlig ad Paraguay- og Parana-Floden med Atlanterhavet. Men ogsaa han stödte paa Rosas's uböielige Jernvillie. Lopez sluttede en Handelstractat med Brasilien, men denne erklærede Rosas for ugyldig; thi, Paraguay, sagde han, var en Provinds af den argentinske Confoederation og kunde kun med Confoederationens Regjerings Samtykke afslutte Tractater, eller rettere kunde slet ikke træde i directe selvstændig Forbindelse med andre Stater. Men at lede disse Forbindelser for den hele Confoederation, var netop ifölge Constitutionen overdraget Gouverneuren for Provindsen Buenos Ayres, altsaa nu Rosas. Paraguay protesterede naturligviis mod denne Forklaring, og paastod sin retslige, som factiske Uafhængighed af den argentinske Republik. Her var altsaa fuld Anledning til Stridigheder, som, naar det skulde være, kunde udarte til Krig.

Brasilien var alt for interesseret i Uruguays og Paraguays Uafhængighed af den mægtige argentinske Republik, til at det ikke skulde understötte deres Bestræbelser i denne Retning af al Magt. Jeg antager, at kun Frygt for at indvikle sig i en langvarig og ligesaa ödelæggende, som kostbar Krig, i saa langt bortfjernede Provindser, har hidtil hindret Krigens Udbrud. Men den brasilianske Regjering understöttede aabenbart Montevideanernes Anstrængelser, og jeg troer ikke at feile, naar jeg antager, at den förste Anledning til den engelsk-franske Intervention i Uruguay-Sagen er udgaaet fra Brasilien og fremvirket ved Marquis d'Abrantes's Sendelse til Europa. Ogsaa Rosas var af denne Mening, og

talte i sit sædvanlige djerve og lidenskabelige Sprog om den brasilianske Regjerings Fremgangsmaade. Om end Rosas i sine Udtalelser om Forholdene til England og Frankrige udtalte sig med lidt mere Maadehold, viste han dog ikke mindre Standhaftighed. Han veg ikke en Fodsbred fra de af ham engang nedlagte Grundsætninger for hans Politik, og alle de forskjellige Udsendinge strandede i deres Bestræbelser paa Rosas's Fasthed, Seighed, Snedighed og Langsomhed. At han tillige maa have et særdeles Talent til at vinde Folk for sine Anskuelser, tör man slutte deraf, at virkelig flere af de udsendte Diplomater, som ere komne til Buenos Ayres med bestemte Instructioner til at optræde imod ham, have ladet sig besnære af, jeg veed ikke hvad — hos ham selv, maaskee i hans Omgivelser — og have derved intet udrettet imod ham, följelig meget for ham, da et af hans Hovedmidler til at sætte sin Villie igjennem er et velberegnet Cunctator-System, ligesom han og hans Udenrigsminister Arana ansee det som hörende til Republikens Værdighed, at lade enhver Sag, selv den ubetydeligste, have en vis Tid til at modnes og bedömmes, för de indlade sig paa dens Besvarelse.

Följerne heraf havde hidtil — jeg taler stedse om 1847 — været, at alle Underhandlinger bleve frugteslöse. Enten havde de udsendte Diplomater ladet sig overliste af Rosas, og de vare da blevne kaldte tilbage af deres Regjeringer, eller de havde brudt aabenbart med ham og derved atter skadet Sagen. Vi have allerede seet, at Hr. Hoods Underhandlinger vare strandede paa Hr. Ouseleys og Deffaudis Modstand og Negtelse af at give deres Samtykke til den allerede af Hood afsluttede Tractat, hvis Bestemmelser i det Væsentlige vare följende:

1) Alle fremmede Tropper i Montevideo desarmeres.

2) Rosas's Tropper trække sig tilbage fra det uruguayske Territorium samtidig med at Blokaden hæves.

3) Naar Uruguays Territorium er römmet, underkaster Oribe sig et nyt Præsidentvalg og anerkjender den saaledes Valgte for retmæssig Præsident.

De Hrr. Deffaudis og Ouseley erklærede iblandt andet, at Blokaden ikke maatte ophæves, för efter at der beviislig ikke var en eneste Soldat af Rosas's Armee i Uruguay.

Men medens jeg var i Montevideo, ankom allerede Efterretningen om, at to nye Gesandter vare udsendte fra England og Frankrige med nye og udvidede Fuldmagter, for absolut at ende disse ulykkelige Stridigheder. Det var Lord Howden og Grev Walevsky, som, hver paa sit Dampskib, ankom til Montevideo, og derfra til Buenos Ayres, endnu medens jeg var der. Ouseley og Deffaudis bleve tilbagekaldte, og selv Admiral Lainé blev aflöst af Mr. la Prédour, Capt. de vaiss. Rosas jublede höit, og Modet hos Montevideanerne sank betydelig. Man antog, og vel ikke uden Grund, at de to nye Ministre havde Fuldmagter, der tillode dem at gjöre Rosas fordeelagtigere Tilbud; det blev formodet, at Mr. Hoods Forslag skulde lægges til Basis, men det blev ogsaa formodet, og jeg tilstaaer jeg troer med Grund, at de to Ministre, skjöndt tilsyneladende fuldkommen enige, dog havde særskilte hemmelige Instructioner, der kunde tillade Lord Howden at gaae videre i sine Indrömmelser, end Grev Walevsky. At Rosas vilde vide at udfinde Sligt, og derpaa at benytte det, derom vare alle enige, som kjendte det mindste til Forholdene; og at de to Herrer ikke bragte Sagen videre, end deres Forgængere, har Erfaringen godtgjort. Vi ville imidlertid her slippe disse Bemærkninger over Rosas's Politik og hvad dermed staaer i Forbindelse, da de Alt i Alt ikke höre hjemme her, og de desuden lide af den væsentlige Mangel at omhandle Begivenheder, som, skjöndt de have fundet Sted for fire Aar siden, ikke ere sluttede endnu, men siden den Tid have været aflöste af saa mange andre, at Beretninger derom, selv om de gives af et Öienvidne, dog ikke kunne have nogen bestemt historisk Værdie. Det gaaer hermed, som med Betragtningen af et meget stort Malerie, som tilmed ikke er færdigt. Det taaler ikke at sees for nær ved, og kan i al Fald ikke bedömmes, för det har modtaget det sidste Penselströg og er opstillet i sit rette Lys og paa den rigtige Afstand.

Derimod skal jeg tillade mig at dvæle nogle Öieblikke endnu ved Rosas, for at udtale min Mening om de saa höist forskjellige Domme, der ere blevne fældede over denne mærkelige Mand.

Det er virkelig ingen let Sag at blive klog paa, hvad der er sandt, og hvad der er falsk af alt det meget, der fortælles om Rosas. Faa Mænd i Verden ere vel blevne bedömte saa forskjelligt. Om faa Mennesker, allermindst i den nyere Tid, er der bleven fortalt værre Afskyeligheder og Grusomheder, end de, som tillægges Rosas af hans Fjender, og paa den anden Side möder man ikke sjelden Folk, som benægte Alt, hvad der fortælles i den Retning, som de absurdeste Fabler, opfundne af de „urene, vilde, væmmelige Unitarier“, for at sværte den store Mand, der opoffrer sig og sin Tid, sine Kræfter og sin Formue, kort Alt, for sit Fædrelands Vel.

Naar man hörer Rosas's Fjender tale, eller man læser de Aviser, som udkomme daglig i Montevideo, saa bliver man overfyldt med Beretninger af den allerutroligste Art. Nero og Tiberius vare Börn imod Rosas. Blodet havde flydt i Strömme; Fængslerne i Buenos Ayres vare ligesaamange Mordergruber; de mest agtede Mænds Hoveder smykkede Frihedsstötten paa den store Plads; i Rosas's Paladsgaard laae Hjerneskallerne af hans dræbte Fjender, deres Ören vare lagte til Skue i hans Datters, Manuelita Rosas's Salon, og hans Adjutanter spillede Bolt med en Oberstes afhuggede Hoved i deres Fritimer. Rosas's Organer i Buenos Ayres, saasom „Gazeta mercantil“ og „Archivo americano“, ere altfor klogt redigerede, til at de skulde indlade sig paa at gjendrive disse Fortællinger, som de behandle med den dybeste Foragt, men de hæve Rosas til Skyerne, de prise hans Udholdenhed, Klogskab, Uegennyttighed, hans Mod og Tapperhed, hans Redelighed og Retskaffenhed, og ere utrættelige og uudtömmelige i at fremhæve hans Fjenders Nederdrægtighed. Hvad Mening skal nu den upartiske Fremmede hylde, som pludselig befinder sig imellem saadanne Folk, der ere ophidsede af de vildeste Lidenskaber,

og staae i en saa skjærende Modsætning til hinanden? Er jeg tilböielig til, af Agtelse for det Aarhundrede, hvori jeg lever, og til Menneskeslægtens Ære, at antage, at de Rædsler, som ovenfor ere omtalte, ere Fostre af en raa og uvidende Hobs fanatiserede Stemning, hvad skal jeg da svare, naar det af mange höist dannede og agtværdige Mænd bliver mig forsikkret, at de have været Öienvidner dertil? og naar jeg endnu vantro ryster paa Hovedet ved disse Fortællinger, og man da minder mig om, hvilke gruelige Gjerninger, der bleve begaaede i den franske Revolution, maa jeg da ikke tilstaae, at Sligt kan være muligt? og er jeg da berettiget til, trods deres Ord at sige: det er usandt!?

Den förste Slutning, jeg gjör af alt, hvad jeg har været Öienvidne til, og hvad jeg ovenfor har forsögt at give en Skildring af, er, at disse Lande ere beboede af et i höi Grad udannet, lidenskabeligt og grusomt Folkefærd, for hvem Menneskeliv ikke ere mere værd, end de Hundredetusinder af Hornqvæg, som de ugeviis före til Slagterbænken. Jeg troer virkelig, at denne deres fornemste Næringsvei har gjort dem saa fortrolige med Synet af Blod, at de langtfra have den Afsky derfor, som andre civiliserede Folk. Det var derfor ganske naturligt, at alle Stridigheder strax maatte lede til Blodsudgydelse, og at forskjellige Meninger strax förte til en Kamp paa Liv og Död. At derfor Rosas, som, för han kom til Magten, var en rig Gaucho, der daglig lod slagte Hundreder af Höveder, og selv skal have forstaaet dette Haandværk til Fuldkommenhed, forfægtede sin Mening og sit Parties Hensigter paa saadan Maade, var en uafviselig Følge af Nationens Characteer, og er mere at beklage, end at bebreide ham. Hvorvidt han, ledet af en medfödt blodtörstig Characteer, har opmuntret og fremskyndet de Grusomheder, som have fundet Sted i de Lande, der lyde hans Herredömme, eller han maaskee, for at beholde Magten, har maattet give efter for og seet igjennem Fingre med hans Omgivelser, hans Haandlangeres og deres Hjelpershjelperes Hevnlyst og Töileslöshed, er et Spörgs-

maal, jeg ikke troer mig berettiget til at besvare, aldenstund jeg mangler de fornödne Data til at stötte en saa alvorlig Domfældelse paa; men i al Fald kan Rosas aldrig frikjendes for ikke at have benyttet sin Magt til at forhindre sligt et grueligt Uvæsen, — thi at det har fundet Sted, derom har jeg hört altfor mange troværdige Mænds Vidnesbyrd, til at jeg tör et Öieblik betvivle det.

Uagtet der paa den Tid, jeg var sidste Gang i Buenos Ayres, herskede Ro og almen Sikkerhed, saa at Gemytterne vare i det Hele meget beroligede, fandt dog stundom Begivenheder Sted, som vakte megen Opsigt. Saaledes blev f. Ex. den nylig tilbagekaldte bolivianske Minister, som General Guilarte skulde have aflöst, funden död paa Strandbredden udenfor sit Landsted, skudt igjennem Hovedet. I de offentlige Blade blev denne Begivenhed anmeldt som Selvmord, og man angav som Aarsag den Afdödes bekjendte slette finantsielle Tilstand; men Omstændighederne vare saaledes, at der var stor Sandsynlighed for et Mord, som da strax blev af Rosas's Fjender udlagt til at være hans Gjerning. Da denne bolivianske Minister nogen Tid iforveien i et privat Brev, som man havde havt den Indiscretion at offentliggjöre i Montevideos Aviser, havde omtalt flere ham bekjendte Hemmeligheder af Rosas's Planer, saa fandt man heri Anledning nok til at spaae den ulykkelige Mands Död fjorten Dage för den indtraf. Rosas gjorde sig megen Umage for at vaske sig reen for denne Beskyldning og lod optage Synsforretninger og Overskjön; dog alle disse faldt höist tvivlsomme ud, og skyldig eller ikke maatte det i al Fald være meget haardt for Rosas at være nödt til at forsvare sig mod slige Beskyldninger.

Naar der iövrigt i fremmede Aviser har været debiteret Röverhistorier om Sadler af Menneskehud, Bidsler af Mennesketarme, Halsbaand af Tænder og Prætensioner af afskaarne Ören, saa mener jeg jo rigtignok, at det, forsaavidt Sligt har været fortalt i Alvor, maa skrives paa den menneskelige Lettroenheds Regning, som hver Mand veed, kan gaae utroligt langt, altsaa ogsaa i denne Retning. Men

jeg har hört en anden Mening fremsætte desangaaende af vel underrettede Folk, som jeg ikke finder saa ganske usandsynlig. Rosas var altfor klog til ikke at indsee, at saafremt han vilde vente med Held at vedligeholde sig i sin Stilling, og give sin Politik Vægt ligeoverfor Europas mægtigste Stater, saa maatte han erhverve sig disse Nationers Agtelse og vaske sig reen for de Beskyldninger, der i den europæiske Presse gjordes imod ham, og der stemplede ham som den blodigste, den grusomste Tyran, den nedrigste, den underfundigste Usurpator. Han indsaae snart, at her maatte Tryk imod Tryk, og det varede ikke længe, för han, foruden en New-Yorksk og en Rio-Janeirosk Avis, havde vundet flere ansete engelske og franske Tidskrifter og Blade til at tale hans Sag. Man læste saaledes i Edinburgh Review, i Morning Chronicle, i Journal du Havre, i Presse og stundom i Journal des Débats, Artikler til Rosas's Forsvar og Fordeel. Han meente da, og vel ikke uden Grund, at den bedste Maade at tilintetgjöre Troen paa Fortællingerne om hans Grusomhed, var ved at gjöre dem latterlige, i det man kom frem med de ovenanförte Fortællinger, som jo intet fornuftigt Menneske kunde troe paa Muligheden af, og man opnaaede ganske rigtig sin Hensigt, nemlig at gjöre den offentlige Mening tvivlsom om, hvad den skulde troe.

Man maa imidlertid ingenlunde troe, at Rosas er en Ven af Offentligheden. I den frie argentinske Republiks mange confoedererede Stater, vover ikke en Stemme at hæve sig imod ham, eller blot imod en eneste af hans Regjeringshandlinger. Ikke et Bogstav bliver trykt i nogensomhelst Avis indenfor den argentinske Republiks Grændser, der ligner den fjerneste Tanke af Opposition. Og dette, mener jeg, er en af de Bebreidelser, som man med störste Berettigelse kan gjöre Rosas. Jeg vil tilgive ham, at han er Despot, ja selv Tyran, — det bliver Folkets Sag, der vil lade sig despotisere og tyrannisere, — men jeg tilgiver ham ikke den hyklerske Tone, hvori han holder alle sine Regjeringsacter; den evindelige Pralen med det frie, uafhængige Folk, han

regjerer over; hans aarlige Beretning til det lovgivende Kammer, hvori han regelmæssig anmoder dem om frit og uhildet at dröfte de forelagte Love, og paa det Indstændigste beder om, at man vil befrie ham for hans byrdefulde Forretninger, overbevist som han er om, at hans Tilhængere ville ydmygst bede ham, endnu at opoffre sig nogen Tid, og om at ingen af hans hemmelige Modstandere — de offentlige har han sörget for at rydde af Veien — vover at træde op imod en saadan Manifestation. Og saaledes vedbliver han fremdeles at regjere uindskrænket. Rosas er Despot, og med denne Egenskab föler han en uimodstaaelig Trang til Ingen at taale paa samme Höide, som han selv staaer, og til at nivellere alt, hvad der staaer under ham. Denne Trang hos Rosas rammer selvfölgelig de höiere Classer af Selskabet, Aristocratiet, forsaavidt sligt bestaaer i disse Lande; og Republikens democratiske Institutioner yde ham i disse Bestræbelser den kraftigste Bistand. Man antage imidlertid ikke som Fölge heraf, at her ikke skulde bestaae privilegerede Classer i Samfundet, jo tilvisse findes de her, som i alle andre Lande i Verden, i Monarchier som Republiker; men medens de i de förste begrundes paa Födsel, i de sidste som oftest paa Formue, have i Buenos Ayres hovedsagelig de privilegerede Classer deres Stötte i Rosas's personlige Gunst og Naade, og ere fölgelig ogsaa underkastede alle hans Luners Vilkaarlighed. Det er med en kjendelig cynisk Velbehag, at han stundom lader dem föle hele Vægten af sin Magt, og lader dem, ofte med en skadefro Ligegyldighed, blive udsatte for Pöbelens Udskeielser ved saadanne Demonstrationer, som ikke sjelden, — især for flere Aar tilbage, — fandt Sted, naar Efterretningen om en eller anden vigtig Begivenhed blev bekjendtgjort. Jeg skal her blot anföre et Exempel. Ved Efterretningen om Oribes Seir over Ribera blev der anordnet en almindelig Glædesfest i Buenos Ayres, og ved denne Leilighed fandt Pöbelen paa, — om med eller uden hemmelig Opmuntring, skal jeg lade være usagt, — at sætte Rosas's Portrait paa en Vogn og at trække det i Triumph gjennem Byen. Men her

bleve da de fornemste Damer, f. Ex. Udenrigsministeren Aranas Frue, og Generalinde Alviar (Fruen af General Alviar, den argentinske Republiks Gesandt i Washington), tvungne til at lade sig spænde for Vognen med og trække den op for Rosas's Bolig. Rosas kom til Vinduet og takkede med megen Værdighed og Huldsalighed den forsamlede Mængde, og navnlig de ædle Damer, som aflagde dette Beviis paa Agtelse og Hengivenhed. Dagen efter blev der anonymt tilstillet de to Damer hver et Sölvbidsel og et Bundt Hö, med Lykönskninger til den ophöiede Post, de havde indtaget. Denne Historie vakte almindelig Opsigt, den passerede desuden paa offentlig Gade og kunde följelig ingen Hemmelighed være, men det er kun eet af de mange, som jeg har hört af de troværdigste Mænd, dog stedse under Tausheds Löfte. Jeg agter ikke at bryde det, saavel fordi jeg vil have min Samvittighed fri, som fordi jeg antager, at have givet Materialier nok, til at en Mening om Rosas nogenlunde kan begrundes, og jeg ikke har Lyst til at anföre Andet, end hvad jeg, om fornödent gjöres, kan give tilstrækkelig Hjemmel for.

Rosas var i sit daglige Liv meget bizar: hans Forkjærlighed for Hofnarrer, af hvilke han ikke havde mindre, end tre Stykker, maa vel navnlig skrives paa denne Særheds Regning, skjöndt de ogsaa sagdes at gjöre ham Tjeneste som politiske Spioner. Han er langtfra eensformig, der er Tider, hvor han indeslutter sig, og lægger an paa, at Ingen skal vide, hvor han er, og hvor han tager hen. Da jeg var i Buenos Ayres i 1840 med Fregatten Bellona, saae jeg for min Person ham aldrig — dog, jeg kom dengang sjelden i Land, men ogsaa Commandeur Wulff, der förte Fregatten, og havde Forretninger med ham, saae ham först efter mange Omsvöb, og da om Natten Kl. 12 - 1. Da Captain Polder i 1843 laae for Buenos Ayres med Briggen Örnen, fandt han Rosas i en Paroxysmus af Publicitet; Capt. Polder saae ham ofte og blev af ham beværtet med megen Sumptuositet. Da jeg kom dennegang med Galathea, var Rosas atter usynlig. Jeg antager imidlertid, at jeg, ved

bestemt at begjære en Audiens, nok havde faaet den, men Forholdene stillede sig saaledes, at jeg ikke fandt mig foranlediget dertil, hvorom mere i det Følgende.

Derimod saae jeg meget ofte hans Datter Manuelita Rosas, som ogsaa har faaet et historisk Navn i Buenos Ayres's Annaler. Manuelita er en Pige paa nogle og tredive Aar. Hun har en særdeles smuk Figur, et ualmindelig elegant Væsen og en sjelden naturlig Ynde i alle sine Bevægelser. Jeg har seet hende dandse en Menuet ombord i Fregatten Bellona, og ellers oftere i Selskab, da jeg var i 1840 i Buenos Ayres, paa en Maade, og med en Anstand, som vilde have vakt Beundring, om hun saa var traadt op midt i Paris's eller Londons förste Salons.

Manuelita er snarere styg, end smuk af Ansigt; hun har et meget fyrigt Öie, men en uheldig Hud; smukke Tænder, men et höist ubehageligt, hæst Organ. Hun rider de vildeste Heste, ryger en Cigarito, om det behöves, spiller paa Claveer og synger dertil, slet ikke daarligt, og förer en meget flydende Conversation paa godt spansk og slet fransk om hinanden, uden at det generer hende i mindste Maade, da hun hylder det formeentlig meget rigtige Princip, at Sproget, i Samtale idetmindste, er et Middel og ikke en Hensigt.

Manuelita er sin Faders Ceremoniemester. Hun tager imod i hans Huus, og gjör Honneurs paa den artigste og gjæstfrieste Maade. Man har sagt mig, at hun er hans Geheime-Secretair, og at hun i det Hele har megen Indflydelse. Dette skal jeg hverken bekræfte eller benægte. Skal man slutte fra den store Opmærksomhed, som vises hende af Alle, navnlig de i Buenos Ayres ansatte Diplomater, hvis Smiger rigtignok ofte forekom mig at være, hvad man i daglig Tale kalder smurt tykt paa, saa maa man troe det. Jeg var saa heldig ikke at have noget at söge, og havde derved den Fordeel, at jeg kunde bevæge mig med fuldkommen Frihed i Rosas's Salons og kunde nyde det behagelige Selskab, jeg ofte traf der.

Jeg benyttede en Dag Fröken Manuelitas ofte gjentagne

gjæstfrie Tilbud, at ride ud til Rosas's Landsted, Palerno kaldet, beliggende en halv dansk Miil i sydlig Retning, for at spise hos hende til Middag uindbuden. Jeg blev modtaget paa den elskværdigste Maade, og snart efter förte jeg Manuelita til Bords. Det var et langt Taffel, til jeg troer 20 Couverts, medens vi kun vare sex eller otte Personer i Selskabet. Bordet var dækket med en Masse Kjödspiser, — det ene Stykke Oxekjöd, kogt eller stegt, löste det andet af; dertil en stor Mængde Gröntsager, alt ret godt tillavet, og dertil et godt Glas Bordeauxviin. Den hele Anretning var uordentlig og slet serveret. Adskillige Personer kom ind, satte sig hist eller her ved Bordet, spiste lidt og gik igjen. Det var udentvivl Adjutanter og Secretairer, som havde Arbeide, thi Rosas var herude, og jeg nærede det hemmelige Haab, at han skulde overraske os ved sin Nærværelse, men det skete ikke. Efter Bordet kom flere Besög, og vi spadserede omkring i de smukke, brede Verandaer, som omgive Villaen, saavelsom i dens velanlagte Haver. Pludselig standsede Manuelita min Arm foran et Vindue, hvorfra der faldt et stærkt Lys ud i den halvmörke Veranda, og böd mig at see derind. Midt paa Gulvet stod et stort Skrivebord, belæsset med Papirer, og paa Bordet en dobbelt argantisk Lampe, som kastede et stærkt Skin paa en Mands Hoved og Ansigt, der sad fordybet i Læsning, med et Blyant i Haanden, og böiet over nogle tykke Acter, der laae foran ham. Han bar en bruun Flonels Tröie, besat med Snorer, en röd Vest, et löst Törklæde om den tykke, store Hals, og havde en stor Straahat paa Hovedet, der desværre for det meste skjulte hans Træk. Det var Rosas, — og jeg opnaaede saaledes at see ham. Rosas er blond, med smukke Træk, og saavidt jeg kunde skjönne med et blidt Udtryk, hvilket ogsaa stemmer med de Portraiter, jeg har seet af ham. Han er en stor, kraftig Skikkelse. Skulde jeg ligne ham ved nogen, maatte det blive med den her afdöde Prinds Wilhelm af Hessen Philipsthal Barchfeldt, som vel Alle, idetmindste her i Kjöbenhavn, have kjendt.

Rosas har kostet utrolige Penge paa at skabe sit

Landsted, eller, som det hertillands almindelig benævnes, sin Quinta. Det var et Morads, dannet af de Oversvömmelser, som hyppig finde Sted, og som sætte det lave Land paa Flodbredden under Vand. Han lod kjöre Millioner Læs Jord herhen, lod nedramme Pæle, bygge Huse og anlægge Haver. Bygningerne, der alle ere paa een Etage, ere meget vidtlöftige, indeslutte flere Gaarde, og have stedse et udenom fortlöbende Galleri. Endeel Værelser vare endnu ikke færdige, men der anvendtes stor Flid paa deres Decoration, og der fandtes flere store Sale, der viste, at Rosas her vilde udfolde en overordentlig Luxus og see mange Mennesker hos sig. Hvad der var færdigt og beboet, var i höi Grad elegant og meubleret med al mulig europæisk Overdaadighed og Comfort. Det Hele tydede paa, at Ingen bedre, end Rosas selv, föler, at hans Dictatorværdighed er livsvarig. Paa denne Quinta vil han engang i Tiden ogsaa synlig herske med den Magt, ved Hjelp af hvilken han alt har sikkret Landets indre Ro, skaffet det Fred med Pampasindianerne og hævdet dets Politik i Kampen med de europæiske Stormagter. Han vil give sit Folk Syn for Sagen, at han sidder fast i Sadlen, og at den argentinske Republik, siden han kaldtes til Roret, ikke mere er det Land, som er sönderslidt af Partistidigheder, og hvor Regjeringsforandringer ere hyppigere end Maaneskifter.

Haverne vare ny anlagte, og altsaa ikke tilvoxede endnu. Murede Canaler med smaa Lysthuse paa Bredderne, og smaa Gondoler at befare dem, bare Præget af at blive behandlede med stor Forkjærlighed. Det Værste, og Noget, som aldrig vil kunne rettes, er, at hele Egnen er flad som et Stuegulv. Derimod saae jeg noget her, som jeg synes var værd at efterligne i den rige Mands Have. Det var Jordbær og Blomsterbede i opmurede Kasser saa höie, at man kunde plukke deraf, uden at bukke sig. Bag Haven ned mod Stranden, ikke langt fra Manuelitas lille nydelige Blomsterhave, var plantet en tæt Lund af unge Træer, som vel gav Kjölighed og Skygge, men var fast uudholdelig at spadsere i, paa Grund af den umaadelige Mængde af graadige Muski-

ter og Fluer, som her fandt et uforstyrret Opholdsted Midt i denne Skov stod et Lysthuus af et meget særeget Slags; det var et opstrandet Skib, en amerikansk Brig, som ved Höivande var kastet herop, og da Vandet faldt fra, var bleven tilbage, forladt af sit Element, paa den törre Jord. Den var bleven stöttet af, en mægtig Trappe förte herop, og herombord havde Rosas ladet indrette Værelser, en Spisesal, en Keglebane o. a. m. — Den hele Villa var unegtelig det smukkeste Punkt, og jeg kan tilföie, det eneste smukke Punkt i den hele Omegn af Buenos Ayres. Jeg besögte den derfor ofte, og fandt altid en særdeles forekommende, gjæstfri Modtagelse og et behageligt Selskab.

En Dag lod jeg imidlertid Quintaen ligge tilhöire og red videre ud til den fra Buenos Ayres 3—4 „leguas“ bortfjernede store Leir: „Santos Lugares de Rosas“. Veien hertil förer over en nögen, pampasagtig Slette, paa hvilken det saagodtsom er umuligt at finde Sti eller Vei. De enkelte Ombu's — det eneste Træ, der har hjemme i dette skovlöse Land — staae kun ligesom Milepæle, skilte ved lange Strækninger fra hinanden; Tidslen naaer derimod her en Störrelse og Frodighed, som faa Steder i Verden, og udgjör, med Undtagelse af de enkelte indförte Træer: Poplen, Oliven- og navnlig Færsken-Træet, Buenos Ayres's eneste Brændematerial. Uhyre Hjorder gaae og græsse paa disse uoverseelige Græs- og Klövermarker; de vilde stundom gjöre en Fodgænger det vanskeligt nok at passere, Rytteren rider derimod ganske rolig ind imellem dem, thi Hesten angribe de aldrig. Agerhöns, Fulicaer, Maager, Ugler, Ibiser, Himantopuser, Strudser og andre Fugle flyve og löbe i Masser henover Sletten. Hist og her ligger en ussel lille Rönne; Oxecranier og andre Knokler udgjöre dens Borde og Bænke. Efter knap et Par Timers Ridt var jeg ude i Santos Lugares; jeg traf her en ligesaa elskværdig, som kundskabsrig og dannet Ledsager i Major Reyes, en af Rosas's Adjutanter. Leiren bestod af 3500 Soldater, deriblandt 3—400 vaabendygtige Indianere, naturligviis fulgte hertil af deres Koner og Börn; deres Cazik, der var her med,

tjente som Gidsel for deres Stammes Tribut til dens Seier- og Skytsherre Rosas. Det förste Sted, vi förtes hen, var naturligviis Cazikens Hytte. Den var iövrigt tarvelig nok: kun eet Rum det Hele, var den for hans sex Koner afdeelt i ligesaamange Baase, hver med sin Sopha; Taget bestod af Oxehuder og stod i Midten aldeles aabent for Sol og Regn; blandt Indboet lagdes især Mærke til hele Knipper af smallere og bredere Hudremme, der vistnok brugtes deels til deres „Bolas“*), deels til at sye eller binde Taget sammen med o. dsl. En Ild var tændt paa Gulvet midt i Hytten, om den sad nogle af Cazikens Koner og kogte Maisvand, medens andre vare ude efter det udenfor ophængte törrede og halvsaltede Hestekjöd; Bröd spise Indianerne ligesaalidt som Gaucherne, derimod ere de Förste store Elskere af Salt, og deres Börn suge det som Sukker, en Vane, som efter Darwins Sigende aldeles ikke findes hos Gaucherne, der ellers före et saa ganske lignende Liv, — og som derfor skulde staae i Forbindelse med Hines mere vegetabilske Levemaade. Saasnart vi traadte ind i Hytten, tog man den smukkeste Maté-Beholder frem: en nydelig poleret lille Kalabas, udziret med det stadseligste Sölvbeslag, satte en Sölv-Bombille deri, og lod den gaae Selskabet rundt, for at byde os velkommen. Ogsaa af deres Væv, nogle röd- og hvid-mönstrede Baand, som de, vistnok möisommeligt nok, sad og forfærdigede i en Ramme ved Hjelp af to flade Stokke, forærede de os strax et Par Pröver, for at vise os deres gjæstevenlige Sindelag. Cazikens störste Datter, en næsten voxen Pige, havde imidlertid faaet Tid til at tage sin bedste Stads paa, og traadte nu ind til os med et blaat og hvidt, formeligt Perlepantser paa sit Bryst; en stor Sölvplade, fra hvis perlebroderede

---

*) „Bolas“, der bruges i en lignende Hensigt, som den tidligere omtalte Lazo, bestaaer af tre ved Remme sammenbundne Kugler, af hvilke de to tages ind i Haanden og den tredie svinges rundt, for derpaa at kastes fra sig, og at slynges rundt om den Gjenstand, man sigter efter. Kuglerne ere, alt efter Vaabnets forskjellige Brug, af Steen, Jern eller Træ, Alt beklædt med Skind.

Baand der hang en Mængde ganske almindelige Fingerböl ned, som Broche; et Slags Sölv-Hængelaase som Örenringe, brede Perlebaand, om Hofter og Ankler, — og store Perleskeder, der heelt indhyllede hendes to lange, i Nakken nedhængende Haarfletninger. Smuk var hun langtfra; hun var ligesom hendes Landsmandinder, af en meget lille Vext og havde beundringsværdig smaa Hænder og Födder. Vi stode endnu og betragtede al denne Herlighed, da Caziken kaldte os ud, for igjen at visé os et andet Skuespil. En heel Deel af hans Mænd havde her, otte og otte, stillet sig tilfods ligeoverfor hinanden i en 30—40 Skridts Afstand, iförte deres Ponchoer og væbnede med 7 - 8 Alen lange, meget elastiske Landser (chuzos). Under Hujen og Skrigen angrebe de hinanden, trak sig tilbage, holdt inde, ligesom de standsede et Öieblik for först at borttage Döde og Saarede, og fornyede derpaa Kampen igjen. Endelig traadte de tilside og gjorde Plads for nogle af deres Brödre til Hest, der gave en Kamp tilbedste med de samme, uhyre Landser, strakte dem forud for sig, svingede dem over Hovedet, holdt dem bagud, for, ligesom de ogsaa gjöre det med Ponchoen, at afparere de efter Hestens Bagbeen kastede Bolas, og joge under alt dette afsted i fuld Carriere, som voxede til Hesten, og kastede den ofte pludselig rundt den anden Vei, medens de, idetmindste med een, stundom med begge Hænder, grebe om deres Krigsvaaben. Selv Indianerne, der saae til, kunde mangen Gang ikke tilbageholde deres Beundrings- og Glædesskrig. Efter dette blev ved Hjelp af Bolas en vild Hest fanget ind, kastedes om paa Siden, blev, medens den laae paa Jorden, ligesom svinebunden ved Fodremme (maneas), fik Sadlen (recado) paa, blev derpaa reist op, fik Rytteren paa Ryggen af sig, og blev nu lösnet fra sine Baand, medens Gauchoen, med de uhyre Sporer hagede fast ind under Sadlen, foer som en Piil afsted med det forbausede Dyr. Det var et virkelig malerisk Syn; men vore venlige Værter meente, at vi nu ogsaa maatte nöies med, hvad vi havde seet, for endnu at nyde vort Maaltid i Ro. De lode os begynde med Genever,

skjænket i Viinglas, og bakkede uhyre Portioner op for os af de samme solide Kjödretter, som jeg allerede har omtalt, at man opvartede mig med paa Rosas's Quinta; men endelig tracterede de os ogsaa med en Strudse-Æggeommelet, Noget der for Tiden var en stor Sjeldenhed, da Strudsens egentlige Æggelægningstid falder i September Maaned. Den störste Munterhed krydrede iövrigt vort sene Maaltid, og det var blevet mörk Nat, inden vi reiste os igjen. Med en Eskorte medgiven til vort Følge, galloperede vi derpaa en Times Tid efter ind i „calle de federacion" og rede snart efter over Lorreo-Torvet, Buenos Ayres's Kjöd- og Gröntorv, og over Victoriapladsen ind ad Porten igjen til vor Hesteudleier.

Buenos Ayres's hele Omegn er bar, flad og udyrket. Cactus- eller Oxehorns-Gjærder og Agavehækker krydse Landskabet. Man viste os som Mærkeligheder enkelte smaa Kornmarker. Iövrigt ere alle disse uhyre Landstrækninger opoffrede til Qvægavl. Tæt omkring Byens Sydside, hvor Terrainet dog er mere afvexlende og hæver sig i deilige grönne Bakker, og hvor der nede mod Stranden ligger nogle ret smukke, med Haver omgivne Landsteder, findes endeel af de store Slagte- og Salterier (saladeras), hvor Qvæget dræbes i tusindeviis daglig, ikke for Kjödets, men for Hudernes Skyld. Nogle af disse Slagtninger skee paa fri Mark, — to Ryttere fange her Oxen ind ved Hjelp af Lazoen, derpaa lister en Tredie sig bag paa Dyret, skjærer Haserne over paa det og stikker det ihjel, — andre skee i et indhegnet Rum og under lukt Tag paa följende Maade. En 4—500 Oxer, alle bestemte til at slagtes endnu den samme Dag, staae tæt sammenstuvede i en af et Plankeværk omgiven lille Gaard, som med sin ene Side stöder op til Enden af det store Slagterhuus. Gjennem et Hul i Plankeværket er der stukket en Lazo, og hvergang denne kastes om Hornene paa en af Oxerne, gallopere de to Ryttere, som holde udenfor med den anden Ende af Lazoen, hver til sin Side og slæbe saaledes Dyret et Stykke frem, indtil det glider ned paa den af Blod og Smuds tilsölede Slæde.

Paa denne trilles det hen under en Forhöining, hvor en Gaucho, det udtrykte Billede paa kold og raa Föleslöshed, sidder ret i sin gode Mag med den lille Pibe i Munden og den skarpe, spidse Kniv i sin höire Haand. Han venter ganske rolig, indtil han seer Dyret snuble, og stikker saa med en let Bevægelse Kniven ind paa et bestemt lille Sted mellem dets Hoved og Nakke; Dyret strækker derved alle fire fra sig og er steendöd paa Stedet. Lazoen tages derpaa af dets Horn, og det skuppes paa sin Slæde videre henad Jernskinnerne i den mellemste Gang af Slagteriet, indtil det naaer et tomt Sted, hvor det kan læsses af, flaaes, og Kjödet skjæres af Benene. I faa Minuter er Alt dette gjort, Huden er nu til Törring udspændt paa Pælene udenfor, og Kjödet henlagt i store Flænser, kun med saa meget Salt ströet derpaa, som er nödvendigt, for at det kan modstaae Forraadnelsen. Slæden er imidlertid allerede for længe siden trukken ud i Gaarden igjen, og 4—5 Oxer til have siden den Tid maattet strække Hals og ligge nu i lange Rader med deres Kammerater, for snart at undergaae den samme Proces. Faldt Lazoen engang imellem ved en Feiltagelse om Hornene paa to Dyr ad Gangen, saa voldte dette et Öieblik ligesom en Smule mere Uleilighed, men i det næste Minut laae begge döde paa samme Slæde; Slagteren udförte sit Haandværk næsten med en uhyggelig Sikkerhed, og en 14—15 Aars Dreng var endda nærved at gjöre ham til Skamme. Jeg forlod iövrigt snart Slagteriet igjen, Synet var mig altfor væmmeligt; det forekom mig, ligesom jeg her havde Nöglen til Buenos Ayres's ovenomtalte Rædselsperiode.

Det vil sees af det Foregaaende, at Kjödet nedlægges i Foustagerne, inden engang Blodet har faaet Lov at rende af det; det forsendes saaledes under Navn af „carne secca“ — i Chile „charqui“ — og udgjör, navnlig i Brasilien, foruden „farinhaen“ og de sorte Bönner, Negrenes saagodtsom eneste Födemiddel. Det er, ligesom det friske Oxekjöd her paa Stedet, det billigste Kjöd, man faaer i hele Verden, dog har det, saaledes behandlet, tabt sin Saft og Kraft og er en, efter min Smag idetmindste, höist ubehagelig Spise. Man har

begyndt en Industrie, som sikkert maatte kunne gjöres meget indbringende, nemlig Fabrikationen af henkogte Supper og Kjöd i hermetisk lukkede Daaser, til Skibsprovisioner, noget der i höi Grad vilde være velgjörende for Söfarten, hvor den stadige Nydelse af salte Spiser er skadelig for Helbreden, og hvor Medgivelsen af slige ferske henkogte Sager kun hidtil er forhindret ved disses Dyrhed.

Fortsætter man Veien forbi Slagterierne Syd for Byen, kan man slaae ind paa en ganske smuk Allee, som förer ned til det lille Revier Chuelo, hvor en stor Mængde fladbundede Fartöier laae og ladede og lossede, for at passere Blokaden i den tilladte Contrabande-Fart til og fra Montevideo. Her var da anlagt et Toldsted, ligesom i Ensenada og i selve Buenos Ayres. Indtægterne af Tolden vare temmelig betydelige, og afgave den eneste Garantie for den store Masse Papirspenge, som Rosas maanedlig med Kamrenes Tilladelse lod udstede. Der fabrikeredes ikke mindre, end for 2 Millioner Piastre (pesos corrientes) om Maaneden. Det var derfor nödtvungen, at Rosas maatte see igjennem Fingre med den omtalte Snighandel paa Montevideo, som han ellers med stor Sorg maatte være Vidne til, hvorlunde den berigede hans Fjender, og skaffede dem Midler ihænde til at fortsætte Kampen. Der var flere Gange Tale om, at Rosas, saa at sige, vilde blokere sig selv, og forbyde al Export; men Handelstanden, som heri med Rette saae sin fuldkomne Ödelæggelse, eftersom herved Pengevæsenet vilde erholde sit sidste Naadestöd, naar Told-Intraderne ophörte, bevægede Himmel og Jord, for at forhindre slige voldsomme Forholdsregler, ihvorvel de i Buenos Ayres bosatte fremmede Kjöbmænd, hvis Antal er meget betydeligt, i Almindelighed udtalte sig meget bittert mod deres Standsfæller i Montevideo, som de sagde, berigede sig paa deres Bekostning, og bidroge til Krigens Forlængelse at Egennytte.

Disse Papirspenges Værdi er yderst foranderlig. Coursen, siger Nopitsch i sin Handelsberetning (Pag. 316) varierer ikke alene daglig, men endog timeviis. Den har været fra 262 til 443 Papirsdalere eller „pesos corrientes“

pr. Unze Guld (Doublon), hvis egentlige Værd er 16 Piastre Sölv, men som i Handelen tages for 17, 18 à 19 Piastre, naar den kommer for Lyset. Dette skeer meget sjelden, da enhver Fremmed f. Ex., som kommer hertil med Guld, finder sin Fordeel ved strax at omsætte det i Papirspenge. Udförsel af Guld og Sölv er paa det Strængeste forbuden. Det er en Selvfölge, at denne Fluctutation i Pengecoursen i höi Grad er skadelig for den daglige Omsætning, da det er umuligt for Detailhandlerne daglig at omsætte Priserne paa Varerne efter Pengenes Værdi, og man kan saaledes kjöbe om Formiddagen til formeentlig Spotpriis en Vare, som, naar Regningen kommer om Eftermiddagen, er bleven meget dyr. Da Efterretningen om Lord Howdens og Grev Walevskys nær forventede Ankomst indtraf i Buenos Ayres, just i de Dage jeg var der, faldt Doublonens Priis paa een Time fra 320 til 280 pesos corrientes.

Af alt hvad jeg her har berettet om Buenos Ayres, vil man med Föie slutte, at jeg ikke fandt Opholdet behageligt, og at jeg fölgelig sögte at gjöre det saa kort som mulig. Jeg vilde imidlertid med Rette kunne kaldes utaknemmelig, naar jeg ikke med Paaskjönnelse omtalte den venskabelige og gjæstfrie Modtagelse, jeg har nydt, ikke alene af vor Consul, den brave Hr. Klick, en gammel Bekjendt fra 1840, og af vore to talentfulde Landsmænd, Lægerne Saxild og Fürst, som begge kappedes om at vise os megen Artighed, men ogsaa af mange andre Fremmede, som her vare bosatte. Jeg förte derfor et meget behageligt Selskabsliv, som i Forbindelse med de Forretninger, jeg her havde at pleie ifölge de mig tillagte Instructioner, lode Tiden svinde for mig hurtigere end jeg havde ventet.

Blandt de Bekjendtskaber, jeg fornyede med Landets egne Beboere, var det med Directeuren for Buenos Ayres's Musæum, Hr. Angelis, Redacteur af et höist interessant Tidskrift „Archivo americano“. Denne Mand, en Neapolitaner af Födsel, havde i sin Tid været Hovmester hos Kongen af Neapels, Murats, Börn, havde senere været Privatsecretair hos Hertugen af Serra Copriola, der var neapolitansk Am-

bassadeur i Petersborg, og var endelig landet i Buenos Ayres, hvor han med Hud og Haar havde givet sig Rosas i Vold, og var ham en mægtig Stötte, idet han styrede alle hans Anliggender Pressen vedkommende, saavel den udenlandske, som den indenlandske. Det var en meget lærd og overordentlig klog Mand; han har udgivet en höist værdifuld Samling af Documenter til Oplysning af den argentinske Republiks Historie. Archivo americano, som udkom i tre Sprog paa eengang, nemlig Spansk, Fransk og Engelsk, er i sin Retning et af de bedst redigerede Blade, som findes; det havde iövrigt i det nærliggende Montevideo en heftig Medbeiler at strides med i det af Advocaten Varela, en ung og ligesaa rettænkende som talentfuld Mand, skrevne „Commercio del Plata".

Hr. Angelis var Naturforsker, og som saadan satte jeg mine Naturforskere og mig selv strax i Forbindelse med ham. Musæet i Buenos Ayres existerer kun af Navn, men Hr. Angelis havde selv adskillige mindre Samlinger, var utrættelig i sine Undersögelser og havde udgivet et stort Værk om Sydamerika, som han bad mig medtage et Exemplar af som en Foræring til Hans Majestæt Kongen. Endvidere forærede han mig, for at stille til Kongens Raadighed, en stor Mængde fossile Knokler*), fundne i det Indre af Landet, hvorover jeg lod Hr. Reinhardt optage et Skjön, hvorom han indberettede til mig paa följende Maade:

„Efter, saa godt som Omstændighederne tillade det, at have undersögt de fossile Knokler, som Hr. Angelis forærer Hans Majestæt Kongen, er jeg kommen til den Overbeviisning, at det er Levninger af flere forskjellige Dyrarter, der ere saa betydelige og talrige, at de sikkert maae ansees for at besidde særdeles videnskabelig Interesse, især for de paa slige Gjenstande fattige danske Samlinger".

„Knoklerne synes hovedsageligen at tilhöre Megathe-

*) Han kjendte Findepladserne for en Mængde flere, men havde, paa Grund af Krigsforholdene, for en Tid holdt inde med sine Gravninger.

rium-Slægten: til denne troer jeg saaledes at kunne henföre endeel Tænder, de næsten fuldstændige Extremitetsknokler, nogle Brudstykker af Bækkenet, flere Hvirvelbeen og endelig et næsten complet Sæt Ribbeen. De övrige Knokler, som jeg ikke troer at kunne henföre til Megatheriet, synes imidlertid for allerstörste Delen at henhöre til meget nærstaaende Slægter, og ere fornemmelig Dele af Extremiteter og Hvirvler. Af Cranierne findes desværre aldeles ingen Levninger, noget som for Öieblikket vanskeliggjör Bestemmelsen af Knoklerne".

„Dersom jeg har forstaaet Hr. Angelis ret, saa ere Knoklerne ikke alle opgravne paa samme Sted eller til samme Tid"*) etc.

Hr. Angelis forærede endvidere adskillige værdifulde naturhistoriske og ethnographiske Gjenstande til Expeditionens Samlinger. Jeg formaade ikke at gjengjelde Hr. Angelis disse værdifulde Samlinger anderledes, end ved at tilskrive ham og takke ham paa det Forbindtligste, samt ved at tilstille ham et Exemplar af de medgivne Kroningsmedailler. Vor allernaadigste nulevende Konge har, paa min derom gjorte Forestilling, betalt sin Faders Gjeld til Hr. Angelis paa en ligesaa kongelig, som smuk Maade, idet han har ladet Hr. Angelis tilstille en Daase med höisalig Kong Christian den Ottendes Navnechiffer i værdifulde Juveler, og Fru Angelis en Broche udskaaren i Muslingskal af en dansk Kunstner, forestillende Kong Christian den Ottendes og hans ophöiede Dronnings Brystbilleder.

Hvad angaaer de Forretninger, jeg havde at pleie i Buenos Ayres, da havde jeg strax ved min Ankomst sat

---

*) Ifölge Hr. Angelis egen Opgivelse manglede der en Hale til vort Megatherium, men da han paastod at have foræret en saadan Hale til Musæet i Madrid, og at man der ikke skjönnede tilbörlig paa denne Gave, vilde han have den tilbage, og meddeelte derfor mig en Anvisning paa bemeldte Hale, som han meente, vor Minister i Madrid maatte kunne reclamere. Jeg har afleveret Anvisningen tilligemed hele Knokkelsamlingen til vedkommende Commission her i Kjöbenhavn ved min Hjemkomst.

mig i Forbindelse med Udenrigsministeren Hr. Arana, i hvem jeg traf en gammel Bekjendt fra 1840. Det er en stiv gammel Herre, indsvöbt i en stor Mængde selvskabte diplomatiske Folder, iövrigt aldeles ikke andet end Rosas's Secretair for de udenlandske Anliggender. Jeg troer ikke at kunne paa nogen mere sammentrængt og tydeligere Maade gjöre Rede for, hvad der passerede imellem os, end ved at meddele et Uddrag af min Rapport til Admiralitetet desangaaende med de dertil hörende Bilag:

„I ovennævnte allerhöieste Instrux § 4 bemyndiges jeg til:

„saafremt jeg ved min Ankomst til Buenos Ayres maatte finde Öieblikket gunstigt, gjentagende at erklære, at man fremdeles fra dansk Side var tilböielig til at afslutte en paa Reciprocitet grundet Handels-Tractat, og at Fuldmagter i dette Öiemed foreslaaedes givne til de respective diplomatiske Agenter ved et af Europas store Hoffer."

Det var langtfra at jeg fandt Öieblikket gunstigt, forsaavidt som det turde forventes, at en saadan Erklæring skulde lede til noget definitivt gunstigt Resultat. Det er nok en temmelig afgjort Sag, at Gouverneuren, General Rosas, idetmindste saaledes som han nu tænker, aldeles ikke vil afslutte nogen Tractat med andre europæiske Magter, ligesom han meget fortryder den, han allerede nu er bunden til med England. Han har for nylig afslaaet at underhandle med Spanien. Hertil kom, at Regjeringen i Buenos Ayres i det Öieblik var i spændt Forventning paa de nye Underhandlinger, som skulde foretages med Frankriges og Englands ny udsendte Gesandter Grev Walewsky og Lord Howden.

Under disse Forhold kunde jeg altsaa med Vished regne paa, om ikke et afslaaende, saa dog idetmindste et undvigende Svar.

Men en anden Bevæggrund ledede mig desuagtet til at indlade mig paa denne Sag. Et Grundtræk i denne Regjerings Politik er nemlig Mistro i Almindelighed, og Iversyge

i Særdeleshed med Hensyn paa Uruguay. Jeg kunde være fuldkommen vis paa, at man her var eller vilde blive underrettet om ethvert Skridt, jeg havde gjort i Montevideo. Allerede ved min förste Visit hos Udenrigsministeren, Hr. Arana, havde jeg en lille Pröve herpaa. Da jeg nemlig yttrede, at jeg saae mig nödsaget til at gjöre et kortere Ophold her, end jeg personlig var tilböielig til, da jeg maatte være hjemme, forinden den slettere Aarstid satte ind, svarede han mig, at han haabede dog, at jeg ikke vilde blive kortere hos dem, end i Montevideo; og han gik endog saa vidt, at han yttrede, at han antog, jeg maatte have mere Interesse for Buenos Ayres's retfærdige Sag, end for Montevideos, og andet mere i denne Retning. Mit Svar gik ud paa, at min Konges og mit Skibs Tjeneste alene kunde have Indflydelse paa, hvor kort eller længe jeg opholdt mig paa ethvert Sted, og forsaavidt han maatte lægge Vægt paa at kjende mine personlige, iövrigt saa ubetydelige politiske Sympathier, da vare de kun for, at en ærefuld Fred snart maatte bringes tilveie til alle Parters Tilfredshed.

Jeg antog derfor, det maatte være i den danske Regjerings Interesse, ikke at lade Corvettens Ophold her gaae hen, uden at gjöre et Skridt, som beviste Regjeringens Önske om fremdeles at vedligeholde den gode Forstaaelse, som fandt Sted mellem begge Magter, og indgav derfor under 2 Mai en Note, affattet i almindelige Udtryk, stöttet til det Svar, som Gouverneur Rosas i sin Tid gav Captainl. Polder, hvoraf mig var tilstillet Copie som Bilag til mine Instructioner. Denne Note lyder saaledes, oversat fra det Franske:

„Til Hans Excellence Don Filippo Arana, den argentinske Republiks Minister for de udenlandske Anliggender.

Hr. Steen Bille, H. M. Kongen af Danmarks Kammerherre, Captain i Sö-Etaten, Ridder, Chef for Corvetten Galathea."

„I det H. M. Kongen af Danmark sendte en Orlogsmand omkring Jorden, hvorved et af Hovedformaalene var

at beskytte den danske Handel paa de vigtigste Punkter, vilde han ikke, at Plata-Floden skulde forglemmes."

„Det blev mig, som en Følge heraf, befalet at gaae til Buenos Ayres, for at min Nærværelse der maatte tjene til Vidnesbyrd om den Interesse, H. M. har for den ophöiede argentinske Republiks Regjering, og for at vise hans Kongelige Deeltagelse for hans Undersaatters Handel paa Buenos Ayres."

„H. M. har fuldkommen vel fattet de Grunde, som H. Ex. Gouverneuren for den argentinske Regjering har givet Capt. Polder, Chef for Orlogsbriggen Örnen, da denne Officier blev udsendt for at gjöre Forslag til Forhandlinger om en Handels- og Venskabstractat mellem den ophöiede argentinske Republik og Danmark. Det er öiensynligt, at den Krigstilstand, hvori Republiken dengang befandt sig, og som ulykkeligviis endnu vedvarer, maatte saavel dengang, som for Öieblikket, aldeles optage dens Regjerings Tid og Opmærksomhed."

„De kongelige Instructioner, som ere mig tillagte, indskrænke sig derfor til at udtrykke for den argentinske Republiks Regjering H. M. Kongens min Herres Önsker for, at en lykkelig og nær Fred maatte gjöre en Ende paa den ulykkelige Krig, som ödelægger Landene ved Plata-Floden, og til at gjentage den af Captain Polder afgivne Erklæring, at den danske Regjering altid er rede til at knytte Underhandlinger med den ophöiede argentinske Regjering om en Handels-, Venskabs- og Skibsfarts-Tractat, som maatte bestyrke det venskabelige Forhold, der allerede bestaaer mellem de to Magter."

„Overbeviist om, at den ophöiede argentinske Republiks Regjering nærer gjensidige Fölelser, vilde jeg paa H. M., min Herres og Konges Vegne foreslaae, at naar Republikens Regjering vilde begynde Forhandlingerne om denne Gjenstand, at man da gav fornöden Fuldmagt til de to Magters Befuldmægtigede ved en af Stormagternes Hoffer i Europa."

„Jeg griber denne Leilighed til at forsikkre Deres

Excellence om den udmærkede Höiagtelse, med hvilken jeg har den Ære at være

Deres Excellences mest
ydmyge og lydige Tjener
Steen Bille.

Buenos Ayres den 2 Mai 1847."

Herpaa modtog jeg under 8 Mai Udenrigsministerens Svar og afseilede derpaa fra Buenos Ayres den 9 Mai. Hr. Aranas Svar, der er affattet i det spanske Sprog, gjengiver min Skrivelses hele Indhold; derpaa vedbliver det saaledes:

„Hans Excellence Gouverneuren, paa hvis Ordre Undertegnede har den Ære at besvare ommeldte Skrivelse, har læst med den inderligste Glæde de ædle og velvillige Følelser, Hans Majestæt nærer for Confoederationen og sammes Regjering og har sat den höieste Priis paa H. M. Önsker for en lykkelig og nærforestaaende Fred, som vilde gjöre Ende paa Krigen, der ödelægger la Plata-Staterne. Hans Excellence haaber, at Deres Höivelbaarenhed, ved at give Meddelelse til Deres Souverain om den ærefulde Mission, han anbetroede Dem, ikke vil undlade at anföre denne oprigtige og venskabelige Erklæring af Republikens Gouvernement."

„Republikens Regjering erfarer med Glæde, at Hans Majestæt tilfulde havde anerkjendt Grundene, som Hs. Exc. anförte for Capt. Polder, Chef af Skibet Örnen, da det var denne paalagt at gjöre et Forslag til Underhandlingen om en Handels- og Venskabs-Tractat mellem det berömte Danmark og Confoederationen, og at han ligeledes havde indseet, at Krigstilstanden, hvori Republiken da befandt sig, og som desværre vedvarer endnu, maatte og maa absorbere Regjeringens Tid og Opmærksomhed. Og i Sandhed, beskjæftiget i Særdeleshed med at afværge den umenneskelige og grusomme engelsk-franske Intervention, som i Forening med la Plata-Republikens indre Fjender angriber sammes Uafhængighed, Værdighed og Ære, er det den aldeles umuligt at afvende Opmærksomheden fra dette dens Livsspörgsmaal."

„Det har været Republikens Regjering en Tilfredsstillelse, at H. M. Kongen af Danmark har anerkjendt Retfærdigheden og Rigtigheden af hine Bemærkninger, og at ifölge deraf de Dem tildeelte Instructioner indskrænke sig til at udtrykke H. M. oprigtige Önsker for en lykkelig og nærforestaaende Fred i disse Republiker, — Önsker, hvilke Regjeringen, som sagt, paa det höieste paaskjönner, — samt til at gjentage den af Capt. Polder afgivne Erklæring, at den höie danske Regjering altid vil være tilböielig til at træde i Underhandling med Confoederationen om en Handels-, Skibsfarts- og Venskabs-Tractat, der kan befæste det gode Venskab, som allerede bestaaer mellem begge Magter.“

„Slutteligen hvad angaaer det, som Deres Höivelbaarenhed anförer om, naar Republikens Regjering seer sig istand til at begynde Underhandlingerne om denne Gjenstand, da at give Fuldmagter til de respective Magters Gesandter, residerende ved et af de europæiske Stormagters Hoffer, saa vil Regjeringen tage dette Middel i Betragtning, som Deres Höivelbarenhed foreslaaer den, naar Leilighed fra begge Sider findes passende. Imidlertid er det Regjeringen behageligt at kunne meddele Deres Höivelbaarenhed og derved ogsaa H. M. Kongen, at den danske Befolkning i Confoederationen nyder al den Beskyttelse, som Landets Love tilstaae de Fremmede, en Beskyttelse som Regjeringen gjör sig en Fornöielse af at tildele dem i sin fulde Udstrækning paa Grund af deres Paapassenhed, Arbeidsomhed og Rolighed, som til alle Tider har gjort dem agtede i Republiken.“

„Gud skjænke Dem mange Aar!“

„Filippo Arana.“

Jeg har ikke havt den Ære at gjöre min Opvartning hos Gouverneur Rosas; denne mærkelige Mand har i den senere Tid holdt sig aldeles indesluttet og lader sig sjelden eller aldrig tilsyne. Han lever ude paa sit Landsted, ½ Miil fra Byen, hvor han skal arbeide Dag og Nat. Havde jeg bestemt andraget derpaa, vilde han sandsynligviis have tilstedet mig en Sammenkomst; men jeg havde da maattet finde

mig i at vente, til det behagede ham at see mig, hvilket meget let kunde have draget flere Uger hen, som jeg saameget mindre fandt mig foranlediget til, som jeg jo Intet havde at andrage, uden hvad jeg alt i min Note havde udviklet, og jeg let i denne arrogante og uvidende Nations Öine kunde sat min Regjering i en solliciterende Stilling. Desuden gav Grev Walewskys og Lord Howdens Ankomst Anledning til megen Travlhed og borttog al Tid saavel for Rosas, som for hans Ministre, saa at jeg maatte ansee mig meget heldig ved at have erholdt et saa hurtigt Svar fra denne i Forretninger principmæssig meget seendrægtige Regjering. Rosas har iövrigt ladet mig complimentere, og gjöre Undskyldninger for ikke at see mig, gjennem sin Datter Manuelita Rosas, der som bekjendt er overdraget at gjöre Honneurs i Gouverneurens Huus for alle Fremmede. Dette Hverv har hun udfört saavel imod mig, som mod mine Officierer, paa den mest forekommende Maade.

Corvetten Galathea tilsöes den 24 Mai 1847.

Underdanigst

Steen Bille."

Efter at jeg den 8 Mai havde modtaget det ovenanförte Svar fra Hr. Arana, gik jeg ombord Söndagen den 9 Mai, for at seile. Paa Rheden laae det franske Dampskib Cassini, som havde bragt den franske Gesandt, Grev Walewsky, hertil. Han havde sin Secretair i Land, for at melde sin Ankomst. Jeg havde en lang Samtale med denne Minister, og gik derefter ombord, saluterede hans Flag med 15 Skud, som med lige Antal blev besvaret, lettede saa, stod over Barren og ankrede Kl. 8 Aften ud for Ortiz-Banken, hvor vi tilbragte Natten med at fylde vort Vand af Floden. Den engelske Fregat Melampus laae til Ankers udenfor Barren, og om Natten passerede Dampskibet „the Rattler", som havde Lord Howden ombord, paa sin Fart op til Buenos Ayres.

Næste Morgen Kl. 3 lettede igjen og sögte Montevideo Rhed, som vi ved Daggry havde i Sigte, og hvor vi an-

krede Kl. 9 Formiddag indenfor alle de franske Fregatter. Den nye franske Höistcomanderende paa la Plata-Floden, Mr. la Prédour, var ankommen, og jeg fandt Admiral Lainé liggende seilklar med l'Africaine, havende Hr. Baron Deffaudis ombord for Hjemgaaende. Sir Thomas Herbert var gaaet med „the Rattler" og Lord Howden op til Buenos Ayres.

Det var naturligviis mit Önske at kunne tage Ratificationen paa den i Begyndelsen af dette Afsnit omtalte Tractat med mig herfra. Jeg havde i den Anledning Dagen efter min Ankomst en Samtale med Præsident Suarez og Udenrigsministeren Chucaros, for at erfare, hvorvidt dette kunde lykkes mig.

Jeg erholdt da til Svar, næst en Mængde Forsikkringer om Regjeringens Önske, saa hurtig som muligt at ende denne Sag, at den var forelagt Notablernes Kammer, paa hvis Forretningsgang Regjeringen ingen Indflydelse kunde have, og at man ikke kunde dölge, at, saaledes som Forholdene stode, var der saa mange Sager, der krævede öieblikkelig Expedition, at de optoge den störste Deel af Kammerets Forretningstid. Imidlertid lovede man mig at gjöre alt, hvad der stod i Regjeringens Magt, og at, hvis jeg ikke enten kunde eller vilde vente, da skulde Ratificationsacten blive afsendt til Republikens Minister i Rio Janeiro, som just nu var udnævnt til dens Minister i Paris, og som da skulde blive beordret at tage den med sig til Udvexling.

Den Beslutning, jeg derefter tog, udviklede jeg mig over i min Rapport til Admiralitetet af 24 Mai saaledes:

„Det forekom mig nu, at saaledes som Forholdene staae for Öieblikket, burde jeg paa min Side intet videre foretage i denne Sag. Jeg tillader mig i al Korthed at udvikle mine Grunde. Jeg antager vel, at jeg ved at forblive her i nogen Tid vilde ved min Nærværelse og mulig personlige Indvirkning paa mig bekjendte Medlemmer af Kammeret kunne have drevet paa Sagens Tilendebringelse. Men jeg kunde ikke undlade at tage i Betragtning, at det let kunde udlægges til at den danske Regjering lagde særdeles Vægt paa, at det skulde være denne faktisk bestaaende, men

af Modpartiet for ulovlig erklærede Regjering, der skulde ratificere Tractaten, og dette tages fortrydelig op af den argentinske Regjering, hvis svage Side er en til Yderlighed dreven Mistænkelighed og Skinsyge, ligesom at herved Uvillie kunde vækkes mod dansk Handel og danske Undersatter hos Præsidenten Oribe, der efter al Sandsynlighed ved de nu forhaandenværende Underhandlinger atter vil komme til Regjeringen i Uruguay.

Af den hosföiede Erklæring om de bestaaende Forhold er det klart, at Öieblikkets Begivenheder og Nödvendigheder aldeles absorberede hvert Minut af denne ulykkelige lille Stats Regjerings Tid. Jeg kunde altsaa forudsee, at vor Tractats Undersögelse i Notabel-Kammeret vilde kunne trække i Langdrag trods alle mine Bestræbelser, og at mit Ophold maaskee blev aldeles forgjæves, ialtfald længere, end Grændserne, som mine Instructioner have sat mig, vilde tillade. Jeg besluttede derfor, ikke at vente efter Sagens Afgjörelse. Jeg anbefalede dens specielle Paadrivelse, ligesom alle danske Interesser i Almindelighed, paa det Varmeste til Præsidenten og Ministeren og paalagde Consul Thode, hvis Personlighed og Forbindelser fuldkommen gjöre ham competent hertil, confidentielt at paadrive Sagen, og seilede saa fra Montevideo den 14 Mai.

Men forinden jeg afseilede, troede jeg endnu at burde anbefale det danske Consulat og alt hvad derunder henhörer til de engelske og franske Commanderendes specielle Protection, for det Tilfælde at Begivenhedernes Gang skulde fremvirke Anarchie og dermed följende Eiendoms-Usikkerhed i Montevideo."

Ved min Afreise fra Buenos Ayres havde jeg tilbudt den argentinske Udenrigsminister, at medtage, hvad Depecher han maatte önske befordrede til Rio Janeiro, hvilket af Arana blev modtaget med stor Taknemmelighed. Jeg gjorde nu Regjeringen i Montevideo det samme Tilbud. Man svarede mig da, at man vidste, at en Canonicus Vargas agtede at anmode mig om Passage med Corvetten til Rio, og at han da vilde blive overdragen Regjeringens

Ærinde. Samme Hr. Vargas kom ogsaa virkelig til den danske Consul med sin Begjæring. Jeg svarede da herpaa, at han skulde være velkommen som Passageer, naar han vilde give mig sit Æresord paa, at han ikke medbragte Regjeringens Depecher, men gjentog mit Tilbud om selv at medtage, hvad man önskede sendt til Republikens Minister i Rio. Jeg vilde nemlig ingenlunde, at det skulde kunne siges i Buenos Ayres, at jeg kavde befordret deres Fjenders Courerer med den danske Orlogsmand. Den Dag, jeg vilde seile, lod Hr. Varges mig takke for mit Tilbud, med Tilföiende, at han ikke kunde blive færdig, og da jeg derpaa sendte Bud til Hr. Chucaros, for at tage hans Depecher, löd Svaret, at man intet havde at sende. Da jeg nu frygtede, at her var opstaaet en Misforstaaelse, eftersom man to Dage för havde sagt mig, at det var dem af den störste Vigtighed at faae Depecher til Rio, henvendte jeg mig til den engelske Minister Ouseley og forklarede ham Sagens Sammenhæng. Han skrev da strax til Krigsministeren Hr. Muños, som han sagde mig var Sjælen i hele Regjeringen, for at indhente Oplysninger og for at raade ham til ikke at forsömme en saadan Leilighed. To Timer efter havde jeg Regjeringens Brevskaber ombord.

Fredagen den 14 Mai Kl. 10 Formiddag gik jeg ombord, efter at have afgjort alle Regninger og taget Afsked med vor værdige Consul, Hr. Thode, og hans elskværdige Familie. En dansk Mand, Hr. Dreier fra Altona (han var idetmindste herude meget glad ved at kalde sig Dansk), gik med som Passageer til Rio Janeiro. Jeg aflagde og modtog endnu endeel Visiter paa Rheden og lettede saa Kl. 1 Eftermiddag. Saasnart vi vare under Seil, lod jeg falde af og löbe langs Siden og agten om Admirals-Fregatten l'Africaine, hvor Ministeren Hr. Deffaudis var ombord, og saluterede ham med 15 Skud; passerende agten om, lod jeg min Musik spille Marseillaisen, hvilket alt fra Admiralen besvaredes med samme Salut og „Kong Christian“, og saaledes tog jeg Afsked fra Montevideo. Saasnart denne Ceremonie var forbi, dreiede vi til og stode bidevindt SO. over, Vinden

ONO., det vil sige stik imod. Kl. 5 Eftermiddag havde vi Lodskud af Archimedes-Banken, vendte saa Nord efter, og Kl. 8 Aften, da vi vare Flores Fyr passeret, vendte vi Syd efter. Kl. 12 Midnat havde vi Lodskud af engelske Bankes Ostpynt. Krydsede paa hele Natten og næste Dags Formiddag mod stiv Kuling af NO. Strömmen satte haardt Nordvest i. Kl. 12 Middag gav observ. Plads 18' Vest for Bestikket. Kl. 6 Eftermiddag havde vi Lobos i VSV., 2 Mile borte. Vendte nu Ost over, og da vi Kl. 11½ om Aftenen pludselig fik 13 Fv. haard Sand og Skjæl, lod jeg holde SO. hen for en Times Tid, skjöndt jeg var overbeviist om, at det Lodskud, vi havde faaet, var af Halen af engelske Banke. Det bekræftede sig ogsaa; vi fik nu stadig til Kl. 3 næste Morgen 15 à 18 Fv., og derpaa 24 til 40 Fv. Vinden NNO., stiv rebet Mersseils Kuling tiltagende. Jeg betragtede mig nu som ude af la Plata-Floden og fri af alle Farer, som denne Seilads frembyder i fuldt Maal.

VII.

Ophold paa Brasilianske Kysten. Rio Janeiro. — Bahia.

14 Mai til 27 Juni 1847.

Det blæste haardt hele Natten, medens vi laae og loddede, alt som vi gik over Halen af den engelske Banke, og det vedblev at blæse tiltagende af NO. med meget svær Sö. Kl. 3 om Morgenen, da vi havde faaet större Dybde, dreiede jeg til over Styrbord og lagde Corvetten bi for en rebet Fok og klodsrebet Storemersseil. Det var den förste Bilægger, vi havde paa hele Reisen, siden da vi for Udgaaende i Nordsöen havde havt lidt ondt Veir. Vi havde altsaa ikke Ret til at klage, men vi vare, med Hensyn paa god Vind og hurtige Reiser, at ligne med forkjælede Börn, vi klagede dog, og fandt det meget haardt at have en Bilægger nu, da vi for Alvor seilede hjemad.

Ja, thi det var nu for Alvor, at vi sögte Nord efter. Mine Instructioners Bydende var udtömt, — jeg havde nu intet mere at tage Vare, end at vaage over Skibets og Mandskabets Velvære, og bringe dem lykkelig til vort fælleds, os Alle saa kjære Fædreland. Vel skulde jeg endnu anlöbe Rio Janeiro og Bahia, men uden andet Maal, end at vise Flaget, og at completere Proviant, Vand og Varegods for Hjemgaaende. Det er dette Ophold paa brasilianske Ky-

sten og i de to nysnævnte Havne, jeg nu vil skride til at omtale.

Men forinden jeg tager fat herpaa, være det mig tilladt, med et Par Ord at nedstemme saadanne Læseres Forventninger, der mulig maatte haabe, her at finde et Öienvidnes Beskrivelse over alle Brasiliens Herligheder. Det vil let indsees, at et fjorten Dages Ophold i Rio Janeiro og et fem Dages Besög i Bahia, uagtet disse to Pladser ere Brasiliens vigtigste Söhavne, dog ingenlunde kan være tilstrækkeligt til at berettige til at udtale en Mening om et vidtlöftigt Land, som Brasilien. Hertil vilde udfordres et betydeligt længere Ophold, og navnlig en Reise i det Indre af Landet.

Jeg kan allerhöiest give en Beskrivelse over disse Byer og deres Havne, deres Omegn, deres Mærkværdigheder og deres Befolkning, men jeg kan ikke vente, at Sligt kan interessere synderlig mere, end om jeg vilde beskrive en eller anden Söhavn i Frankrige eller England, om hvilke alle Mennesker allerede have læst utallige Beretninger, eller hört Fortællinger i hundredeviis af reisende Slægtninge og Venner. Brasiliens Söhavne ere nu, skjöndt beliggende paa den anden Side af Atlanterhavet, i saa stadig Forbindelse med Europa, at de have tabt en stor Deel af det eiendommelige Præg. Rio Janeiro og Bahia ligne Sö- og Handelspladserne i Europa. For at kunne fortælle noget Nyt, for at kunne give sit Billede en virkelig interessant Stilling, behöver man et grundigere Studium, end et fjorten Dages Ophold med en Orlogsmand paa Rheden tilsteder, allerhelst naar man er for Hjemgaaende efter to Aars Fraværelse fra sit Hjem.

Den Storm af NO., som holdt os den 16de under Bilægningsseil, löiede allerede af om Aftenen og gik nordvestlig. Vi luvede da op til Cours, NO. hen, men mödte naturligviis her med en meget svær Næsesö, som forhindrede al Seilföring for at komme gjennem Vandet. Uagtet jeg saaledes skaanede den stakkels Galathea, saameget jeg kunde, löb den dog stundom saa haardt an, at Söen stod

höit ind over Bakken; saaledes fik vi blandt andet Kl. 12 om Natten en overmaade svær Braadsö ret for ind, som gav os en betydelig Deel Vand ind paa Dækket.

Iövrigt passerede intet Mærkeligt paa denne vor Reise fra la Plata-Floden til Rio Janeiro langs op ad brasilianske Kysten. Den 18de om Aftenen, da jeg antog at være temmelig nær inde under Land, lod jeg lodde og fandt ogsaa Bund paa 75 Fv. Sand og Mudder, hvorfor jeg vendte ud efter for Natten. Vinden var meget afvexlende, og vi havde endeel tykt Veir og Regn. Da vi den 22 Mai, efter i to Dage ingen Observation at have havt, endelig fik en paalidelig Solhöide, stode vi ikke mindre end 39′ Syd for vort Bestik. Den hele Forsætning paa denne Reise var i 10 Etmaal 91′ Syd og 95′ Vest hen, hvilket paa denne Bredde giver 82′, eller i Gjennemsnit 0,6 Mile i Vagten.

Jeg antager, man har Uret i at staae langt til Söes Öster i, for at blive fri for denne Ströms Paavirkning og faae fat paa de östlige Vinde, idetmindste paa denne Aarets Tid, hvor SO.-Passaten ikke rækker synderlig Syd for Tropicus, og da der altid blæser nordostlige Vinde, der hvor SO.-Passaten ophörer. Nærmere Landet har man meget mere Chance af de afvexlende Vinde, som paa denne Aarstid ofte falde heelt sydlige, ihvorvel ikke ofte nok til at retfærdiggjöre Navnet af den sydlige Monsuns Tid, som man har tillagt den i de engelske Beskrivelser. Kysten er reen hele Veien op, saa at man ikke har nödig at frygte for at staae ind mod Land, naar man blot bruger sit Lod.

Den 23de om Aftenen gik Vinden fra NV. gjennem SV. om til SO. med stiv Kuling og tyk Luft. Löb med 10 à 13 Miles Fart NNO. og NO. hen op imod de smaa Öer, som ligge udenfor Rio Janeiro, og hvoriblandt Öen Raza har et Fyr, som gjör den til et sikkert og ypperligt Anduvningsmærke, naar man kommer Syd fra, selv i den mörkeste Nat. Den 24de Kl. 8 Aften fik vi Sigte af dette Fyr i NO.t.O; paa samme Tid gav Loddet os 36 Fv. Sand og Skjæl. Strömmen havde sat os Vest hen med betydelig mere Fart, end jeg havde gjort Regning paa. Kl. 9 vendte

i Sigte af det höie Land Redonda, en lille Ö beliggende VSV. for Raza og tæt oppe under denne sidste Ö. Krydsede Ost efter for smaa Seil, var næste Morgen Kl. 6 1 Miil Ost for Raza og havde Kjending af Indseilingen til Rio Janeiro, med den store kæmpemæssige Sukkertop paa den vestlige Munding.

Ved Udpurringen denne Morgen savnedes en af vore indrullerede Matroser, halvbefaren Jacob Christensen Hald; hans Köie fandtes henstillet ved Fokkeleideren, og han formodes saaledes at være gaaet ud i Fokkeröstet og derfra at være falden overbord.

Indseilingen til Rio Janeiro er noget af det Skjönneste, man kan forestille sig. Naar man er kommen saa langt op i Bugten, som vi vare det hiin Morgen, seer man Brasiliens Kæmpebjerge at optaarne sig det ene bag det andet, hele Synskredsen rundt fra SV. til NV. Man er Kysten paa omtrent 2 Mile nær, og man faaer strax et Begreb om den herlige Vegetation, som er de brasilianske Bjerge eiendommelig, og som bedækker selv de höieste lige op til den överste Spidse. I Baggrunden inde paa det faste Land, Syd og Vest for Indseilingen, seer man Gabia's, Irmao's og Corcovado's Spidser at rage höit op over de andre Bjerge; i Forgrunden ligge de smaa Öer Redonda, Raza, — og oppe under Landet, Ost for Rio Janeiro's Indlöb, Pai og Mai, alle bedækkede med Skov, som smilende svömmende Lystskove, som venlige Oaser i Havets lyseblaae Örken. Selve Indlöbet til Rio tegner sig skarpt og tydeligt som et Hul i Bjergkjæden, men man skjelner intet bestemt endnu derindenfor; kun en blaa Toning viser de höie Bjerge oppe i Dybden af den 4 – 5 Mile dybe Bugt. Sukkertoppen, der med Rette bærer sit Navn, og hvis næsten lodrette Sider kun med Toppen ere böiede lidt SV. over, staaer som en mægtig Skildvagt ved Indlöbet til denne herlige Havbugt, hvor Brasiliens Hovedstad har sin lykkelige Beliggenhed, og som er saa stor og saa rigt udstyret af Naturen, at den tjener baade til Rhed og til Havn, ikke alene for Rio Janeiro, men for en Uendelighed af större og mindre Byer og Skibs-

værfter, og indeslutter i sin Favn en Utallighed af smaa og större, men altid frugtbare Öer.

Ihvorvel denne Sukkertop er den mærkeligste i sit Slags her paa Kysten, er den ingeulunde den eneste. Tværtimod er det characteristisk ved Bjergformationen paa hele denne Strækning, at der har dannet sig en temmelig stor Mængde af slige pyramideformede Bjergspidser; saaledes have Irmao og Bjergene tæt Ost for St. Cruz Spidser af dette Udseende, og den opmærksomme Iagttager vil bemærke mange andre af samme Dannelse paa hele Kyststrækningen mellem Cap Frio og Rio Janeiro; ja Martin Vaz's nögne Klipper, skjöndt 170 Mile bortfjernede fra Kysten, men beliggende omtrent paa disse Höider, have just samme Dannelse, hvilket jeg alt i denne Beretnings förste Bind har fortalt.

Det er oftere blevet bemærket af Söfarende, at Bjergenes Fortoning fra Gabia og op til Sukkertoppen ganske ligner en Kæmpefigur liggende paa Ryggen, hvoraf Gabia danner Hovedet og Sukkertoppen Födderne, ja at denne Figur, hvis Ansigtstræk ganske tydelig træde frem, ligner meget den Bourbonske Families bekjendte Physiognomie. Ogsaa for os var denne Lighed mærkelig, da vi den 25 Mai om Morgenen seilede forbi disse skjönne Kyster, Ost om Raza, Vest om Pai og Mai, og styrede Cours for Indlöbet. I Almindelighed have Skibene Vanskelighed nok med at komme ind paa Bugten, da dertil hörer frisk Söbrise. Er man kommen op under Öerne om Natten, da kan man om Morgenen være temmelig vis paa at finde Stille her udenfor, eller vel ogsaa Modvind, idet der fra det höie Land og fra det Indre af Bugten udströmmer en varm Luftning af nordlig Vind. Det er Landbrisen, der, alt som det om Dagen har været mere varmt, strömmer friskere ud fra Skoven og Bjergene og udvikler sig först kraftig, ofte endog meget frisk, tæt inde under Landet, men taber sig stedse mere og mere, alt som den kommer længere ud fra Kysten, og ender med Havblikstille, naar den er höist een á to Mile ude til Söes. Men naar det har været uroligt

Veir, saaledes som i Vintermaanederne gjerne hænder nogle Gange om Maaneden, da Veiret vedbliver at holde sig ustadigt nogle Dage i Træk, da afkjöles Temperaturen betydelig oppe i Landet, og der udvikler sig liden eller ingen Landbrise, — eller rettere Sövinden, den sydlige, som altid giver det urolige Veir, blæser igjennem heelt op i Bugten, og medens den forvolder Regn og Taage oppe paa Landet og mellem Bjergene, sætter den endeel Sö ind, som kan være ubeqvem nok, selv paa den saa indesluttede Bugt.

Man kan derfor stundom ligge og drive længe, inden man kommer ind ad Hullet, og ofte sætter Sövinden ind saa sildig paa Eftermiddagen, at man ikke kan naae heelt op til Ankerpladsen, för Mörket falder paa, saa at man maa ankre op paa den ydre Rhed udenfor Fortet Villegagnon, og der afvente, hvad den næste Dag vil give.

Vi vare heldigere; Sövinden havde staaet hele Natten og friskede om Morgenen, og med denne styrede vi Cours ind ad Löbet, forbi Sukkertoppen paa den Bagbords-Side, og den hele Bjergkyst, hvoraf Fortet St. Cruz er det nordvestligste Hjörne, paa den Styrbords. Kort för man passerer Sukkertoppen, seer man bag om den ind i den venlige Botafogo-Bugt, som er saa yndig bebygget og bevoxet med den deiligste Skov.

Löbets smalleste Sted er imellem St. Cruz og Pynten St. Joao, der springer ud fra Sukkertoppen og saa at sige lukker Botafogo-Bugten. Afstanden er her knap 3000 Alen. Men for at gjöre det endnu smallere, har Naturen sörget for at lægge en lille lav Ö ud NO. for St. Joao, Lago kaldet. Den er stærkt befæstet, og Löbet bliver ved denne Indskrænkning kun 2000 Alen fra Kyst til Kyst. Ogsaa Pynten St. Cruz er befæstet, og vil man sörge for, at disse Fortificationer ere vel vedligeholdte, vel armerede og vel bemandede, saa antager jeg det rigtignok for en temmelig vanskelig Sag, at forcere dette Löb, da det er fast umuligt, at ikke hver Kugle maa træffe. Navnlig antager jeg, at Batterierne paa Lago maae være meget farlige, da de frembyde saa lidet at skyde paa, ligge saa lavt, have ingen

Klipper bag ved sig, hvorfra de fjendtlige Kugler kunne ricochetere og derved forurolige Besætningen i Batterierne, og da denne Ö ligger saaledes, at dens Batterier kunne skyde de fjendtlige Skibe langsskibs under hele Indseilingen forbi St. Cruz. Lago rager iövrigt saa ubetydelig op over Vandfladen, at den ikke sjelden aldeles oversvömmes, og Besætningen saaledes stedes i den störste Livsfare.

Saasnart man er indenfor Forterne St. Cruz og Lago, ligger den hele herlige store Bugt aaben for det beskuende, beundrende Blik. Tilvenstre ligger det yndige Botafogo med sin hvide Strand, med de venlige Huse, indkrandsede af nydelige Haver, og med det skjönne, bjergagtig bölgende, tætbevoxede Land bag ved sig, paa hvilket de yndigste Villaer og Landsteder gruppere sig saa malerisk, — og bag dette Land igjen den kæmpehöie Corcovado, som tegner sig skarp, mörk og alvorlig paa den skyfrie, tropiske Himmel. En fremspringende, skovbevoxet Klippe skiller Botafogo fra Catede Bugten, hvis smukke Bygninger strække sig langs en vel anlagt Quai, der krummer sig let efter Strandens Retning. Længere henne paa Kysten ligger Forbjerget Maria da Gloria med sin smukke Kirke og med den lille særskilte By, som er bygget amphitheatralsk op ad Bjerget, stöttende sig til sit Guds-Huus; bag dette igjen hele Byen Rio Janeiro med sine Taarne og Kupler, sine Caserner og Klostre; udenfor Byen, paa det lyseblaae Vandspeil, tegner sig Öen Villegagnön med sine mange Bygninger og sine hvide Fæstningsværker; i Baggrunden seer man den store Ö „Gobernador“ at afskjære Udsigten til det Inderste af Bugten, men over den rage Petropolis's blaae Bjerge höit i Veiret, og fjerne sig i Bugtens allerdybeste, det nordostlige Hjörne. Til höire seer man hele Kyststrækningen fra det venlige Praia grande, ligeoverfor Rio By, og heelt ud til Indlöbet, hvor man bag Forbjerget St. Cruz, i en dyb men skovbegroet Bugt, seer den skjönne lille Landsby St. Francisco Xavier ligge mellem Orangeskove og Cypresser. Og nu dette hele Billede oplivet ved en Uendelighed af store og smaa Skibe, deels til Ankers, deels under Seil; den

Mangfoldighed af smukke, med friske, lyse Farver smykkede Lystbaade — med de lette, for Solheden beskyttende Soltelte og de höie, hvide Trinketseil, — som glide langsomt hen over Vandspeilet; de mange smaa Dampbaade, som pjaske geskæftig paa tværs og paa langs og plöie en lang Skumstribe hen over Bugtens ellers saa rolige Overflade. Alt dette tilsammen, og det i en Belysning af den gjennemsigtigste, klareste Luft, danner virkelig et af de mest maleriske Billeder, som det er muligt at opstille, og det er vist med fuld Föie, at man sætter Rio Janeiro-Bugten i Lighed med Constantinopel-Strædet, eller med Neapels skjönne Bugt, eller med vort elskede Öresund, der hvor Kronborg og Helsingborg, hver fra sin Side, saa smukt byde den fra Söen hjemvendende Landsmand deres hjertelige Velkommen.

Man kan ankre, hvor man vil, paa denne store Bugt, der fra St. Cruz og op til Ankerpladsen foran Byen og indenfor Fortet Villegagnon har en Udstrækning af en halv dansk Miil. Farvandet mellem Villegagnon og Öerne Raton og Cobras, som ligge tæt til og ud fra den egentlige Byes nordligste Pynt, danner den egentlige Rhed og Ankerplads især for Orlogsmænd, som her ligge paa fra 7 til 18 Favne Vand, imellem 1500 à 3000 Alen fra Land. Denne Rhed har i det Hele en omtrentlig Udstrækning af en engelsk □ Miil. Nærmere inde mod Land ligger imidlertid en Grund med kun ringe Dybde paa, saa at man skal vogte sig for at söge for nær ind under Byen. Naar man agter, ikke at faae Sukkertoppen aaben Vest for Villegagnon, er man vis paa ikke at komme denne Grund for nær. Holder man Sukkertoppen overeet med ovennævnte Ö og Fort, saa ligger man paa en passende Ankerplads med 7 à 10 Fv. Vand, meget god Holdebund. Imellem denne Grund og Land er et smalt Farvand, som næsten altid ligger propfuldt af mindre Skibe, der losse og lade. Men paa Rheden og bagved de to ovennævnte Öer, der hvor Byen böier af i en ret Vinkel Vest efter, ligger egentlig den store Masse af Coffardiskibe; her er den rigtige Losse- og Ladeplads, ligesom ogsaa her findes Skibsværfter, Mastekrane, Slæbebeddin-

ger o. a. m. til Reparation i Tilfælde af Havarie. Her findes endelig den brasilianske Marines Orlogsværft, og her ligger da de Levninger af en större Flaade, som kun er en historisk Erindring fra det portugisiske Overherredömme. De bestaae i et Linieskib og nogle större Fregatter, som ligge fortöiede og ere tildeels bedækkede med Tage; nogle af dem tjene til Caserne for det ved Arsenalet ansatte Mandskab.

Vi ankrede paa 7½ Fv. Vand og fortöiede Skibet med det Samme. Paa denne Plads peilte vi Fortet Villegagnon i S. 13° O., Nossra Senhora da Glorias Kirke i S. 40° V. og Cobras Flagstang i N. 49° V. Der er temmelig regelmæssig Ebbe og Flod i Rio Janeiro Bugt.

Ved min Ankomst til Rio Janairo fandt jeg en amerikansk Fregat, Columbia, paa Rheden. Den tjente til Standerskib for Commodore Rousseau, som förte Overbefalingen over den nordamerikanske Eskadre paa Sydamerikas Ostkyst. Endvidere laae her en engelsk Corvet paa 26 Canoner, Curaçao, Capt. Broughton; Corvetten var en gammel raseret Fregat af samme Navn. Capt. Broughton havde jeg kjendt i Valparaiso i 1841, da han var Flagskibschef paa Fregatten President under Contreadmiral Ross. Det fornyede Bekjendtskab var derfor snart stiftet. Nogle brasilianske Corvetter laae ligeledes seilklare paa Rheden. De reglementerede Saluter med Land og Rhed bleve udvexlede, og de sædvanlige Visiter og Complimenter bleve nöiagtig iagttagne.

Vi lagde altsaa Galathea til Ankers tværs for Rio Janeiros egentlige By, det vil sige det hele Qvarteer, som indbefattes mellem Forbjerget Nossra Senhora da Gloria mod Syd og den dybt bag om Byen indgaaende Havbugt mod Nord. Dette hele Terrain er fladt og stærkt bebygget, man lander ved Hotel Pharoux, umiddelbart ved den store Plads*), hvis tre Sider ere optagne af det keiserlige Palads mod Syd, en Bazar og flere anseelige Bygninger, hvoriblandt

*) Den af Coffardimændene mest benyttede Landingsbro ligger nordligere, nærmere op mod Ilha das cobras.

Hotel de l'Univers, mod Nord; det gamle Karmeliter-Kloster og Capel mod Vest. Den tidligere Klosterbygning benyttes nu deels til Opbevaringssted for det keiserlige Bibliothek, deels til Bopæl for flere af Hoffets Betjente; den er ved en Buegang forenet med den vestlige Ende af Palaiet. Denne Plads, der er smykket med en stor pyramideformig Fontaine af en luxurieus, men ingenlunde skjön Architectur, er rummelig, livlig paa Grund af den ualmindelig store Færdsel, her findes Dag og Nat, men ikke egentlig imposant. Det keiserlige Palads er en Samling af private Bygninger, som man har sögt at give et Slags symmetrisk Ydre, hvilket imidlertid kun maadelig er lykkedes. Det er en meget lang to Etagers Bygning, og seer snarere ud til at være en Caserne, end en keiserlig Residens. Den keiserlige Familie boer her ogsaa kun sjelden, men residerer paa Lystslottet St. Christoph, en halv Miil fra Byen i nordvestlig Retning. Det keiserlige Capel er ligesom Slottet udvendig uanseligt; dets Indre er derimod meget rigt og er overlæsset med alle de Udsmykkelser af Malerier, Draperier og Snurrepiberier, der saa ofte gjöre, at de catholske Kirker, navnlig i spanske og portugisiske Lande, og især deres separate Capellers Altere, mere ligne en Udstillings-Bazar, end et Andagtens Tempel.

For at blive færdig med den store Plads, ville vi med det Samme gaae ind i Bazaren, som er omgivet af en Muur, og er egentlig kun en aaben, temmelig dybt indgaaende Firkant, hvor der er opslaaet endeel Boder, som paa et Marked, dog findes her ogsaa faste, byggede Boutiker langs Muren. Her sælges hovedsagelig allehaande Levnetsmidler, Fisk, Kjöd, Grönt, Blomster og Frugter, men ogsaa andre Sager, saasom Klædningsstykker, Tobak etc., alt til Brug for de Söfarende. Her er altid en forfærdelig Stöi, deels af de Handlende, især Negere og Negerinder, som, ligesom i Vestindien, paa et Bræt paa Hovedet bære allehaande Drikkevarer omkring, som de falbyde Matroserne, der komme i Land, men ogsaa af den store Mængde Papegöier og Abekatte af alle mulige Dimensioner og Farver, som bringes

til Torvs af Omegnens Beboere, overbeviste, som disse ere, at de ville finde god Afsætning paa dem, hvori de da heller ikke blive skuffede; der gaaer intet Skib fra Brasilen hjem efter, som ikke slæber idetmindste et Dusin Papegöier og nogle Abekatte hjem med. Det er som oftest den lysegrönne, almindelige Papegöie med nogle gule eller röde Aftegninger, som findes her og kan haves for meget godt Kjöb. Men man træffer ogsaa den röde og den blaae Haras, og ikke sjelden den smukke graae Papegöie med de röde Fjær. Denne sidste er imidlertid ikke hjemmehörende i Brasilien, men kommer med Slaveskibene fra Afrika og er ofte meget dyr.

Fra den store Plads löber en bred Gade Nord efter, som fölger Strandens Retning og gaaer lige ud til den indre Rhed, forbi Börsen og det keiserlige Orlogsværft til höire, og nogle höitliggende Caserner samt Benedictiner-Klostret til venstre. Paa denne Gade, den saakaldte „rua dereita“, udmunde en Mængde meget lange, snorlige, men temmelig smalle og mörke Gader, der komme heelt oppe fra det ligesaa stygge, som store, ikke engang brolagte Torv, Campo St. Anna. Dette hele Qvarteer er Centrum for Rio Janeiros handlende Verden „en gros“ og „en detail“. Her findes næsten alle Kjöbmænd bosatte, — idetmindste om Dagen, — thi om Natten drage de fleste af dem ud til deres luftige Boliger i Forstæderne, eller vel og ud paa deres Villaer i Omegnen. I Byen have de kun deres Handelscontoirer, deres Pakhuse, deres Udsalgssteder, her findes den utrolige Mængde Boutiker, der saagodtsom udelukkende optage underste Stokværk af hvert eneste Huus i alle disse Gader. De ere blændende oplyste og straale En imöde med deres blanke Mahognidiske, forgyldte Lister og uhyre Speile. Sjelden eller aldrig finder man i disse Udsalgssteder nogetsomhelst indenlandsk Fabrikat, — jeg taler naturligviis ikke om Urproducter; — alt er af engelsk, fransk eller tydsk, ja stundom ogsaa chinesisk Fabrik, men heraf findes ogsaa et aldeles utroligt Udvalg fra de allerkostbareste til de allerletteste Varer af alle mulige Arter. En smuk Undtagelse heri gjör den Blomsterfabrik, som findes i „rua do ouvidor“ under Ma-

dam Fineaus Veiledning. Her fabrikeres de skjönneste Fjærblomster, af Fuglenes naturlige Farve, især af de stakkels smaa Colibrier, som i tusindviis maae række deres smaa Halse til, for at deres glimrende Fjær kunne pryde vore Damers Hoved og Kjole. Det er et særdeles stort Etablissement, og det har en ganske utrolig Afsætning, især dog til Europa, da de brasilianske Damer langt foretrække de fra Udlandet indförte Töiblomster. I det förste Öieblik forbauses man over de talrige Boutiker, og begriber ikke, hvorledes en saadan Masse kan finde Afsætning, men betænker man, at her ikke alene er en By paa 170,000 Indvaanere at forsyne, men saa at sige et heelt Keiserdömme, hvis vidt adspredte Befolkning dog for störste Delen söger sine Fornödenheder tilfredsstillende over Rio Janeiro, saa indsees det let, at her maa være stor Fordeel at hente i denne Handel.

Börsen er en smuk Bygning, beliggende med Front mod „rua dereita“, og med sin Bagside ned mod Stranden. Den har en Frontispice, baaren af ioniske Söiler, som danne et Peristyl foran den. Indvendig er den rummelig og vel indrettet. Om Middagen, i den rette Börstid, er her en ganske ualmindelig Conflux af Mennesker af alle mulige Hudfarver, alle i fredelig Samvirken til egen og fælleds Fordeel. Dette den fredelige Handels smukke Tempel er bygget i Aarene 1819 og 20 til sin nuhavende Bestemmelse, men fik, för det toges i Brug dertil, en höist sörgelig Indvielse, idet dets nybyggede Mure bleve vædede med Borgerblod. Jeg var selv Öienvidne til denne Begivenhed, og skal derfor tillade mig at fortælle den, skjöndt den ligger udenfor denne Beretning.

Da jeg i Juli 1820 kom til Rio Janeiro med et fransk Linieskib, havde jeg den Ære at blive Hans allertroeste Majestæt, Kong Johan den Sjette, forestillet af vor daværende Chargé d'affaires ved det portugisiske Hof, Hr. dal Bargo. Den spanske Revolution var dengang nylig udbrudt, og Cortes-Constitutionen var proclameret. Hs. M. yttrede

sig i den Anledning meget naivt, i det han sagde: „quant à moi, je n'aime pas ces gouvernements à la mode.“

Da jeg kom tilbage i 1821, fandt jeg den stakkels Konge i et „gouvernement à la mode“ op over Örene. Efterretning var ankommen om Revolutionen i Lissabon, og Kongen var af sine europæiske Undersaatter opfordret til at komme til Portugal og residere der. Dette havde bragt Gemytterne i Oprör, og den 25 Februar var Uveiret brudt lös i Rio Janeiro. Don Pedro maatte negociere mellem Faderen og det oprörte Folk. Kongen lovede gjennem sin Sön, at Brasilien skulde faae sin Constitution, og besvoer den i Forveien tilligemed Don Pedro paa det höitideligste, hvorefter han kom til Byen og blev af Folket trukken i Triumph gjennem Gaderne.

Don Pedro var Folkets Afgud. Kongen havde bestemt sig til at reise til Lissabon med hele Hoffet, kun Don Pedro skulde blive tilbage som Regent. Orlogsskibet Johan VI og 12 andre större og mindre Orlogsmænd laae seilklare, for at före Kongen med hans uendelige Følge, ikke alene af Hoffets Personale, Capel, Kjökkenbetjente, Garderobe etc., men af den store Mængde Grever, Baroner, Marquier og Vicomter med deres Familie, tilbage til Fædrelandet. Man gjör sig intet Begreb om det Virvar, der fandt Sted ombord i disse Skibe; een Brig alene havde alle Kongens Sangere (Castrater) ombord. Jeg er overbeviist om, at en eneste vel commanderet Fregat kunde have bemægtiget sig den hele Eskadre med alle de Skatte, der fandtes ombord.

Om de Rigdomme, som det hed sig, at Kongen og Hoffet slæbte ud af Landet, herskede der i Rio Janeiro de mest foruroligende og overdrevne Meninger, og de vare den egentlige Anledning til de Scener, som fandt Sted under vort Ophold med „le Colosse“ i April Maaned. Der var nemlig, under Paaskud af at raadslaae om Regjeringsformen under Kongens Fraværelse, bleven sammenkaldt en Forsamling af Notabler, som de kaldte sig selv, — egentlig ikke andet end et Folkeoplöb, — som skulde möde i Börssalen. Uden at denne Forsamling nok egentlig havde noget legitimt Sam-

mentrædelsesmandat, var den dog tilskyndet af to hinanden modsatte Partier, Kongen nemlig, — thi det blev almindelig antaget, at H. M. slet ikke önskede at vende tilbage til Europa, men var bleven tvungen dertil af sin Omgivelse, hvorfor han haabede, at Forsamlingen skulde sætte sig derimod, idetmindste indtil den belovede Constitution var ankommen fra Lissabon, — og Don Pedro, som önskede Kongens Afreise snarest mulig, for selv at komme til Roers. Dette sidste Parti havde forudseet, at denne Forsamling vilde blive tumultuarisk, og haabede paa, at Kongen deraf skulde lade sig skræmme til at paaskynde sin Afreise.

Jeg havde gjort meget nöie Bekjendtskab med en ung Mand ved Navn Duprat, Portugiser af Födsel, men af fransk Familie. Han stod i Hr. dal Borgos Tjeneste som Privatsecretair og var et flinkt Menneske med mange Sprogkundskaber og et godt Hoved. Om Formiddagen den 21 April indböd Duprat mig til at möde i Börssalen, for at overvære Forsamlingen. Jeg anede ikke, at den stakkels Fyr agtede at spille en Rolle ved denne Leilighed. Da jeg kom ind i Börssalen om Aftenen, fandt jeg den stuvfuld af Mennesker, og til min store Forskrækkelse saae jeg min Ven Duprat, som stod paa et Bord i Skjorteærmer og talte portugisisk, saa Sveden haglede ned af Ansigtet paa ham. Godt maa han vel have talt, thi han blev idetmindste stærkt applauderet, og han satte Ting igjennem, som Ingen havde drömt om, skulde blive foreslaaede; — men Hr. Duprat var hemmelig Medlem af det ultrademocratiske Parti. Det blev derefter vedtaget, ikke alene at forkaste alle de Personer, som man antog, at Kongen vilde foreslaae til at indtræde i Regjeringen i sin Fraværelse; men endvidere, at den spanske Cortes-Constitution öiebliklig skulde proclameres. En Deputation blev strax valgt og afsendt med denne Besked til St. Christoph.

Da Duprat havde endt sin Tale, fik vi fat paa ham og sögte at bringe ham til Rolighed; jeg fik ham bort og ind paa en Café, hvor han spiste endeel og drak endnu mere, löb derfra bort, og siden har jeg aldrig talt med ham. Jeg gik selv tilbage til Börsen, for at see Enden paa denne Historie.

Duprat havde atter talt, og havde blandt andet foreslaaet, at Forsamlingen skulde beordre Forterne ved Havnens Indlöb at forbyde den kongelige Eskadres Afseiling, indtil Kongen havde tilbageleveret de store Skatte, som man paastod, han havde med ombord. Forsamlingen fremböd et meget oprört, men lidet imponerende Skuespil. Man var ifört allehaande Paaklædninger fra Kjoler til Blouser eller bare Skjorter; man rög Cigarrer (det var 1821) og spiste Appelsiner, Alle talte, Ingen hörte efter; ude paa Gaden hujede og skreg Pöbelen, kastede Raketter og Sværmere, brölede Nationalsange og raabte Hurra for Constitutionen, Friheden og for En og Anden af de Forbigaaende, medens af og til denne eller hiin, som havde det Uheld at mishage, blev pebet ud og fik Appelsinskaller i Hovedet.

Imidlertid var Deputationen paa St. Christoph og fik af Kongen, understöttet af Don Pedro, et bestemt Afslag paa sit Forlangende om den spanske Constitutions Indförelse. Paa samme Tid var et portugisisk Jægercorps trukket sammen i Nærheden af Börsen.

Deputationen kom tilbage til Börsen og bragte Kongens Svar tilligemed hans Befaling at hæve Forsamlingen. Men dette vilde man paa ingen Maade lade sig gefalde, og nu begyndte et meget stöiende Optrin, i det alle Mennesker talte og raabte i Mundene paa hverandre. Jeg stod i en Krog, ikke langt fra Indgangen, og saae til i al Stilhed, stedse fölgende med Öinene min Ven Duprat, som gebærdede sig værre, end alle de Andre, da jeg paa engang opdagede, lige ved Siden af mig, en Geværpibe stikke ind ad Vinduet. I det Samme viste der sig i Dören en Major af de portugisiske Jægere, med blank Kaarde i Haanden, som i Kongens Navn befalede Forsamlingen öiebliklig at oplöse sig. Man nægtede at adlyde, Majoren gjentog sin Opfordring, og viste tillige hen til Vinduerne, ind ad hvilke en stor Mængde Geværpiber stak ind paa de tre Sider af Huset. Desuagtet syntes man at töve, ja man talte om Modstand. Da blev der commanderet: „Fyr“, og en Salve blev affyret ind ad alle Vinduer, dog skjöd man mest i Luften, og da alle

Mennesker strax sögte at redde sig ud af den fjerde Side, som vendte mod Stranden, ophörtes med Skydningen, saa at der kun blev fire eller fem Mennesker saarede inde i Börsen selv, hvorimod Flere kom galt afsted i Dyndet og Mudderet ud mod Stranden, hvor der var aldeles mörkt, og hvor der dengang endnu ikke var brolagt. Jeg for min Person tog det Parti, saasnart jeg saae Geværpiberne ved Siden af mig, og altsaa sluttede mig til, hvad der vilde vanke, at liste mig det Par Skridt langs Muren hen til Majoren, til hvem jeg sagde, at jeg var fransk Officier, som befandt mig her af en Hændelse, og bad ham om enten at lade mig slippe ud, eller arrestere mig. Lykkeligviis valgte han det Förste, og jeg slap saaledes ud af en höist ubehagelig Stilling.

Don Pedro lod strax Börsen som hele Byen militairisk besætte. Næste Dag vare alle Boder lukkede, og ingen Mennesker paa Gaderne, undtagen de bivouakerende Soldater; paa Slotspladsen var opkjört Canoner. Min stakkels Duprat var een iblandt de mange Arrestanter, som bragtes til Fortet St. Cruz, og var ikke hans Velgjörer dal Bargo gaaet i Forbön for ham, var han uden Tvivl bleven fusilleret efter Standretsdom. Senere har jeg erfaret, at han var kommen paa fri Fod, havde studeret i Coimbra og vilde være Præst. Den 25 April seilede Kong Johan den Sjette med hele sin Eskadre, og efterlod Don Pedro som Regent i Brasilien. Og hermed skal jeg slutte denne lille Episode, og vende tilbage til 1847 og mit sidste Ophold i Rio Janeiro med Galathea.

Dog inden jeg förer Læseren videre om i Staden, maa jeg först gjöre ham bekjendt med dens indfödte, saavelsom indvandrede Befolkning. Af den förste, af Indianere, er der, ublandet idetmindste, knap noget Spor tilbage i selve Hovedstaden; af de indvandrede eller hidbragte Folkestammer udgjöre Negrene, blandt hvilke de Ufrie alene i Brasilien langt overstige Halvdelen af Befolkningen, det langt overveiende Antal, medens Europæerne, — og blandt disse selv Portugiserne, der dog have paatrængt det store bra-

silianske Keiserrige deres Sprog*) og Regimente, — kun belöbe sig til en meget svag Minoritet. Hvad man möder paa Rio Janeiros Gader, er saagodtsom udelukkende Negre. Hist löbe en 30—40 af dem i smaat Trav, hver med sin Caffesæk paa Hovedet: i Spidsen for dem en Forsanger, der med Marimba'en i Haanden ledsager deres klagende Opsang; — her trække Andre möisommeligt afsted med en lav, tung Vogn, belæsset med et uhyre Rumfad: deres eneste Dragt er et Par grove Seildugsbuxer, undertiden holdte op med et Par Seler, som spændes over den nögne Krop. Hist gaaer et slankt, sveirygget, ungt Negerfruentimmer og stikker sin ene Skulder heelt op af Særken, som foruden et let Skjört og et lille Törklæde, bundet om Beltestedet, er hendes eneste Paaklædning: i Törklædet bag paa Ryggen sidder hendes lille Barn, paa den ene Hofte en Abekat, og överst oppe paa sin uldne Paryk balancerer hun nok saa fornöiet med en Klase Bananer, en Kop Caffe eller andet desl.; — her kommer en af hendes Veninder, en Slags Bissekræmmerske, med en med Glasruder forsynet, stor, fiir-

*) I det Indre af Brasilien tales det saakaldte „Lingua geral", en Blanding af Portugisisk med Indianer- og vel ogsaa Neger-Dialecter. Befolkningen i det Indre er, ligesom den i Rio, sammensat af 1) Negre og deres Blandingsracer, 2) Europæere og deres Afkom, 3) Indianere. Den Hvides Afkom med Negerinden kaldes ikke Mulat, hvilket i Brasilien er et Skjældsord, men „pardo(a)"; Pardo(a)'ens Afkom med den Hvide kaldes „pardo(a) claro(a)" eller „cubro(a)". Ikke engang denne behöver at være fri, men sælges ofte endnu af sin egen Fader. Börn af frie Pardos indbyrdes eller af frie Pardos med frie Negre ere derimod naturligviis ogsaa selv frie, og ikke sjelden beklæde Disse Stabsofficiersposter i de af dem sammensatte Piriquitos-Regimenter, ligesom de ogsaa, som Frinegrene overhovedet, have Adgang til alle civile og kirkelige Embeder. — Blandingen af Negre og Indianere kaldes „caribocos". Indianerne deles i frie (tapuyos, gentios) og underkastede (mansos, capoculos). — Europæernes Afkom kaldes ikke „Europæere", hvilket betyder det Samme som Undertrykkere, — hellerikke „Creoler", hvilket er Navnet for de i Brasilien födte Negerbörn, — men „Brasileiros". De Portugisere, som ikke ere födte her i Landet, men komme directe fra Europa, benævnes med et Ögenavn „pes de chumbo" ɔ: Blyfödder.

kantet Kasse paa Nakken: hun gaaer sin jevne Gang, indtil hun möder en Landsmand, der falbyder allehaande Kager, eller en Art Tykmelk, opbevaret i Kræmmerhuse af grönne Blade, eller andre lignende Rariteter; disse Lækkerier ere hende for uimodstaaelige, Begge standse og indlede en lille Tuskhandel med hinanden. Hist stikker en Mulat Næsen tilveirs, han giver „Löven“ og veed i sin Hoffærdighed ikke, hvor dybt han skal see ned paa sine sorte Brödre; — her slæber en næsten fabelagtig tynd, oplöben, doven og leversyg Brasilianer sig hen ad Fortouget, medens hans örkeslöse Landsmandinder rulle forbi i smaa med Muler forspændte Equipager, paa hvilke Neger-Kudsk og Tjener stadser i fuld europæisk Livrée, eller de ligge, just ikke i den graciöseste Stilling, med hele Overkroppen böiede ud af de aabne Vinduer i deres Huse. Kommer man forbi et af Springvandene, hvor hele Klynger af unge Negerfruentimmer staae fordybede i en luun Passiar, og man gaaer videre ned mod Landingsbroen, saa er her Alt i travl Beskjæftigelse for at losse og lade; men tillige ligger her fuldt op af Lystgondoler, hvori man, naar man ikke foretrækker Passagen med en af de mange smaa Dampbaade, kan af de deri siddende Roerkarle bringes hurtig frem og tilbage over Bugten; og paa Quaien staae andre Negerslaver, der leie sig selv ud som Lastdragere, Veivisere o. a. desl. Deres Herre kommer, naar han er i Nærheden, stundom selv til for at være med at slutte Contracten, og ligesom Rytteren, der leier en Hest, spörges ad, hvad Mund- og Seletöi han önsker lagt paa den, saaledes tager man sig her hellerikke en Cicerone ud, uden at det henstilles til En selv, om man ikke först önsker ham omklædt i en anden Skjorte og Beenklæder. Jeg veed ikke, om Læseren af denne korte Skildring kan gjöre sig et Slags Begreb om, hvorledes Rio Janeiro seer ud om Dagen; om Natten ere dets Gader intet mindre end behagelige at færdes paa. Udenfor Fortouget gaaer man nödig, da det mindste Regnskyl gjör Föret midt i Gaden bundlöst, dog hörer der nær Husene ofte et formeligt Talent til med Held at krydse sig frem mellem de mange Negre, der komme

löbende ned mod Stranden, hver med sin lille Tönde paa Hovedet, som allerede langt borte forpester Atmosphæren; — og hvert Öieblik tilraabes En, om man saa gaaer langs Muren heelt paa den anden Side af Gaden, et „Cuen va“ og „pase largo“ fra den nærmeste Skildvagt, saa man skulde troe, at Byen var erklæret i Beleiringstilstand.

Den Fremmede, som för sin Ankomst til Brasilien har hört, at Slavetilförselen her er forbudt, undres maaskee i Begyndelsen over at stöde paa en saagodtsom udelukkende sort og for Störstedelen ufri Befolkning. Forklaringen ligger imidlertid meget nær: den brasilianske Regjering er, skjöndt offentlige Slavemarkeder ikke findes mere, ei utilböielig til at lukke Öinene for den Slavehandel, der drives i Smug, og de engelske Krydsere ere saa langt fra at gjöre denne noget Afbræk, at Slavehandlerne selv, hvor forunderligt det end kan lyde, önske flere Krydsere i Farvandet, for derved at kunne faae Negrene drevne op i endnu större Priis. Som det var, regnedes et eneste Slaveskib, der slap igjennem, at kunne holde fem andre skadeslöse, som bleve tagne; og medens Negrene saaledes förtes hertil fra Africa i samme Antal som för, havde den eneste Følge af Orlogskrydserne hidtil været den, at de Ulykkelige, der slæbtes over, mishandledes værre end nogensinde, idet man, for at gjöre Slaveskibene mindre kjendelige, medtog den mindst mulige Vandbeholdning, og saaledes ikke gav Negrene paa Overreisen mere at drikke, end der ansaaes absolut nödvendigt til deres Livsophold. Dertil var Sammenstuvningen af dem saa frygtelig, at man i Bahia fortalte den næsten utrolige Historie om en Brig, som der engang var ankommen med 1300 Negre ombord. Tilförselen af Negre til Rio Janeiro angaves i de fem Maaneder af dette Aar allerede at udgjöre 3000, til Bahia 4000; og desforuden sagdes en stor Masse netop for Öieblikket at ligge parate til Udskibning i Magazinerne paa den africanske Kyst. Et Dampskib, bestemt til at bringe Slaver, byggedes i Praia Grande, netop medens vi laae ved Rio Janeiro; Englænderne, der underhaanden havde gjort sig bekjendte med Skibets Udrustning, ventede

kun paa at det skulde stikke til Söes, for at gjöre Jagt paa det. Med Hensyn til Prisen, da betaltes Kystnegrene, især de nykomne Drenge, dyrest; i Rio kostede en saadan „Molek“ 6—800, ja op til en „conto“ *) Milreis, i Bahia kun omtrent 500 Milreis. Grunden til denne Forskjel i Prisen maatte vel navnlig söges i, at Slavehandlen ei turde drives saa aabenbart i Rio, som i Bahia. I Rio frygtede man dog idetmindste Politiet saa meget, at man holdt Kystnegrene skjulte, saa længe de kun talte deres africanske Sprog; i Bahia derimod havde man saavel Nord paa, som i selve den nede ved Stranden liggende Deel af Staden, forskjellige Magaziner eller saakaldte Trapischer, hvori det vel for en Forms Skyld hed sig, at der laae Caffe, Sukker o. s. v., men hvori Gud og hver Mand vidste, at man havde Oplag af Kystnegre, og hvori Enhver, der just ikke gik i Uniform, navnlig fremmed Uniform, uden videre kunde föres ind, for at tage Varerne i Öiesyn.

Man kunde troe, at et Folk, der bliver saaledes behandlet, som disse ulykkelige Negre, maatte föle sig i höieste Grad fortrykt og forkuet; deri vilde man imidlertid tage fuldkommen feil. De troe sig med deres sanguinske Temperament at være de mest begunstigede Mennesker under Solen. De synge og dandse ud paa Natten, efter fra Morgenstunden af at have arbeidet i deres Ansigts Sved; de gjöre Commers i det Öieblik, de have læsset Caffesækkene af deres Skuldre, de stöie og gjöre Bajadsstreger, de give den galante Dandy ligeover deres Landsmandinder, de abe sig ud i fremmede Klæder og Manerer, og tilegne sig med Lethed de forskjelligste Tungemaal. De læse deres „Pater noster“ og „Ave Maria“ som andre catholske Christne, men kunne vel forresten neppe selv gjöre sig Rede for, hvad Troesbekjendelse de höre til. De lade sig træde paa Nakken, uden at föle deres Fornedrelse; men bringes deres

*) En Conto er = 1000 Milreis; en Milrei er paa det Nærmeste = en Rigsbankdaler.

Lidenskaber först engang i Kog, da ere de utæmmelige i deres Grusomhed.

Loven har i Brasilien indrömmet Negerslaverne enkelte Rettigheder, saaledes den, at de kunne löskjöbe sig, at de, naar de ere utilfredse, kunne forlange for Indkjöbssummen at sælges til en anden Herre, ligeledes at de ad Gangen (!) ikke kunne straffes med mere end 50 Slag. Men endog disse Rettigheder, der vistnok ville forekomme Enhver tarvelige nok, værges der kun höist utilstrækkeligt om; og ligesom vi selv oplevede et Exempel paa en Slave, som af sin Herre, hvem han havde viist sig gjenstridig imod, sendtes som Straf til Minas Geraes, omendskjöndt hans Slægtninge vare villige til at kjöbe ham fri, — saaledes fortæller Darwin om en Godseier, som for at tilfredsstille sin personlige Hævnelyst, vilde sælge 30 mandlige Slaver paa offentligt Marked, blot for at skille dem fra deres Koner og Börn, og som rigtignok senere opgav denne Nederdrægtighed igjen, dog ikke af Medlidenhed mod dem, men kun fordi hans Egenytte afholdt ham derfra. Den störste Forbrydelse, en Negerslave kan begaae, er naturligviis Selvmord; dræber han et andet Menneske, da gjör hans Herre sig ikke sjelden den störste Uleilighed, for at faae ham friet for Dödsstraffen, fordi hans Liv jo ligefrem er en Pengecapital. Slaveriet er i det Hele ikke blot en Ulykke for dem, det rammer, men det virker tillige oplösende og demoraliserende paa Landets Sæder og Institutioner; ja det har i Brasilien udviklet sig i et saa uhyre Omfang, at den Tid maaskee ikke er fjern, hvor Negrene, der selv eller hvis Forfædre ere slæbte i Lænker fra deres Hjem og Födeland, ville bryde den moralske Magt, som endnu holder dem i Ave, afryste Aaget, dræbe, udrydde eller forjage deres europæiske Undertrykkere og gjöre sig til Herrer over Landet. Allerede gjentagne Gange have Bahia og andre Steder i Brasilien været Skuepladsen for de blodigste Negeroprör, og naar de Hvide med tilsyneladende Ligegyldighed see den muelige Fornyelse af saadanne Blodsudgydelssr imöde, der hidindtil ere blevne qvalte i deres Födsel, da er

det, fordi de trygt stole paa det ubegrændsede Hovmod, hvormed den brasilianske Negerslave seer Kystnegerslaven, Frinegren den brasilianske Negerslave, Mulatten Frinegren, Pardo claro'en Mulatten over Hovedet, og fordi de ved det daglige Syn heraf troe at have vundet Overbeviisningen om, at saa forskjellige Elementer aldrig ville kunne enes om at virke til eet Maal. Maaskee man dog imidlertid bedrager sig noget heri, og vist er det, at man allerede under det spændte Forhold, der, under vort daværende Ophold, herskede mellem den argentinske Republik og Brasilien, ymtede om, at Rosas, naar det kom til Krig, vilde proclamere Negrenes Emancipation i hele det store Keiserrige og ved dette frygtelige Vaaben söge at knuse sin Modstander. Et ret interessant Beviis paa, hvorledes det ikke er utænkeligt, at Negrene kunne samle sig under eet Hoved, havde man for nylig havt i Rio Janeiro selv, hvor en som simpel Slave hidfört Negerkonge vedblev at nyde en saadan Magt og Anseelse blandt sine Landsmænd, at han om Aftenen holdt formeligt Thing paa Gaden, og afsagde Domme, som de andre Slaver uden Modstand adlöde og underkastede sig.

Söger man fra Slotspladsen tilvenstre eller Syd efter, finder man sig snart i nogle friere Qvarterer, som tildeels bestaae af nyere Bygninger. Man kommer her mellen Praia'en (Stranden) og St. Antonio-Bjerget ud til Misericordia-Hospitalet, en uhyre rig og stor Stiftelse, der omendskjöndt den var ifærd med at opföre sig en meget storartet, ny Hovedbygning, dog selv i det sidste Aar endnu havde lagt 60 „contos" Milreis op. Misericordia har ikke mindre end 5—6 Overlæger; en af disse var den ved en Fremmedafdeling ansatte Dr. Lallemant, en talentfuld tydsk Læge, der viste, navnlig de Herrer Videnskabsmænd fra Corvetten, den mest forekommende Gjæstfrihed*). Paa de forskjellige

*) Han indförte ogsaa de Herrer Læger og Naturforskere i det herværende keiserlige medicinske Academie, af hvilket de efter hans Forslag bleve optagne som corresponderende Medlemmer. Hr. Rosen affattede i denne Anledning efter Opfordring en kort sammentrængt

Sectioner i Hospitalet var indlagt en meget blandet Befolkning; Alle laae frie, undtagen Negerslaverne, for hvem deres Herrer betalte. Det endnu ufuldendte nye Hospital blev, ligesom den heller ikke endnu færdige Daareanstalt paa hiin Side Botafogo, fra överst til nederst opfört af Granit; det havde store, rummelige Gaarde, en Quai skulde anlægges foran det, for at hindre Havets Brænding i at bryde ind, og en betydelig Deel af den bag Bygningen liggende Bakke var allerede skaaren bort, for ogsaa her at give en fri Plads. Klavrede man opad denne Höi, saa fandt man beliggende paa dens Top et Observatorium (i det aldrig fuldendte Jesuiterklosters Bygning), Auditorierne for det medicinske Facultet og et Bibliothek. Rio Janeiro har foruden denne endnu to andre offentlige Bogsamlinger: den keiserlige, som er opstillet i det ovennævnte Karmeliterkloster, og Stadsbibliotheket, som opbevares ikke langt derfra, og som tæller 70,000 Bind.

Paa den anden Side af Misericordia-Hospitalet, og ligesom dette umiddelbart ved Stranden, ligger en pragtfuldt anlagt og udstyret offentlig Have „paseo publico“, med herlige skyggefulde Træer og en kostbar opmuret Terrasse, hvorfra man har den deiligste Udsigt over hele Bugten ud mod Indlöbet. To store Trapper före op til denne flere hundrede Fod brede, fliselagte Platfond, en smuk Söilepavillon hæver sig for hver af dens Ender, og et Steenrækværk, paa sin övre Flade belagt med chinesisk Porcéllain og besat med en Række af Vaser, mellem hvilke det friske Grönt frodigt ranker sig op, adskiller Platfonden fra den larmende Brænding nedenunder. Hvor Trapperne löbe sammen foroven, staaer en lille bevinget, kunstnerisk temmelig uskjön Dreng af Bly, som Forgyldningen var gaaet af allerede for længe siden; han har en Skildpadde i Haanden, af hvilken der udströmmer det friskeste Kildevæld, og som bærer Indskriften: „Sou util ainda brincando“ (Skjöndt spögende er

---

Beretning om Galathea's Expedition, som, oversat paa Portugisisk af Dr. Lallemant, blev oplæst af denne i Academiets Möde.

jeg nyttig). De smaa fliselagte Bænke indenfor Rækværket afgive en ligesaa kjölig, som forresten behagelig Hvileplads; man kan nyde den smukke Udsigt i uforstyrret Ro, man seer her aldrig et Menneske. — Sönden for Paseo publico træffer man paa den colossale Aquæduet, som leder Vandet fra Corcovado ind i Byens forskjellige Qvarterer. Det er en ligesaa solid som smuk Bygning, og Vandcanalen er paa sine Steder baaren paa gigantiske Piller og Buer, som deels staae frie og i det Höieste tjene til Vogngjennemkjörsel, deels ere udfyldte med smaa Vaaningshuse. Den hele Bygning er, i Forbindelse med det pittoreske Landskab af Bjerg, Skov, By og Sö, af en særdeles skjön Virkning fra de mange forskjellige Sider, man faaer den at see, alt som man bevæger sig i denne Deel af Byen. Rio Janeiros Forsyning med Vand er dreven til megen Fuldkommenhed, og er i dette varme Climat, hvor der tillige findes en saa betydelig Mængde Negerslaver, og fölgelig fattig Befolkning, en stor Velgjerning. Man seer mange Steder i de forskjellige Qvarterer offentlige Springvand, mest Sandsteens-Pyramider, som endog ikke sjelden ere udförte med architectonisk Luxus og tjene Byen til Prydelse, paa samme Tid som de ere saavel Fattige som Rige til stor Vederqvægelse, og udbrede en vis Friskhed og Kjölighed i Atmosphæren, som man ikke nok kan paaskjönne i et saadant Climat.

Stiger man langs med Veiledningen opad det temmelig steile Theresebjerg, saa kommer man temmelig snart til et Karmeliterkloster, hvis 20—30 Nonner skulle före et meget strængt og afsondret Liv. Udsigten er allerede her ubeskrivelig deilig, især i den tidlige Morgenstund, naar Taagebankerne sprede sig, og efterhaanden flere og flere Skibe, Huse, smaa Trægrupper, endelig hele Gader og Qvarterer af Staden dukke som större og större Öer op af det umaadelige Taagehav, indtil tilsidst kun en let Diis endnu ligger som et Slör over det yndige Landskab. Bestigningen af den 2200′ höie Corcovado fortsættes uden Bevær i Skyggen af de over Veien ludende mægtige Lövtræer; endelig kommer man til en af Orangealleer og Kaffeplantninger omgiven

„Facinda“, hvor man netop var ifærd med at opbygge en keiserlig Pavillon. Nogle Skridt endnu, og man staaer paa Bjergets överste Top, et Par store, nögne Granitblokke, over hvilke der fra den ene til den anden er lagt en lille skröbelig Træbro. Her ligger hele Rios skjönne Omegn som et Landkaart udbredt for Ens Födder: Tijuca, Gabia, den botaniske Have og den större Lagun, som ligger i dens Nærhed; Raza, Redonda og de mange andre, udenfor liggende Smaaöer; hele den 4—5 Mile dybe Rio-Bugt med dens snevre, maleriske Indlöb, dens Skov af Skibsmaster, dens Archipel af Öer og dens rigt afvexlende Omgivelser: Sukkertoppen og Botafogo, Veien gjennem Forstæderne ind til Rio og hiinsides denne ud til Keiserens Lystslot, S. Christovão, de blaa fortonede Bjerge i det Indre af Bugten, Rios Vis-å-vis, det lille landlige Praia grande, og heelt ude til Söes, 14—15 Mile borte, det for de Söfarende saa vigtige Cap Frio. Landskabet er næsten for rigt, man bliver træt af al denne Herlighed.

Fölger man Stranden Syd for Aquæducten, træffer man snart paa det smukke Maria da Gloria Forbjerg, med sin malerisk beliggende Kirke, og den lille By der omgiver den. Portugals Dronning, Maria da Gloria, skylder denne Kirke sit Navn. Bugten herfra og ud imod Botafogo kaldes Catede, efter en lille Flod som kommer fra Bjergene og strömmer ud igjennem Dalen paa dette Sted. En smuk Steenbro förer over den, og videre ud ad Botafogo til, gjennem Forstæderne Praia vermelha, Praia Flamingo og Catede. Allerede i Catede-Bugten mærker man Havets Indflydelse, i det her staaer en evig Rulling, og ikke sjelden en saa stærk Brænding, at al Landgang med Fartöier er umulig. Landingsbroer ere ingensteds anlagte.

Botafogo have vi alt beseet under Indseilingen, det er noget af det yndigste, man kan tænke sig. Saavel her, som i Catedes nye Qvarterer langs ad Veien bag ved Botafogo op imod Corcovado, er det fornemme Qvarteer af Byen, og tillige Opholdsstedet for de fleste Fremmede, som have taget Bolig i Rio.

Ville vi endnu fortsætte Veien forbi Botafogo, saa komme vi snart bagom Sukkertoppen og træffe saa paa den botaniske Have, som er tillige at betragte som en keiserlig Lysthave med en lille Villa for den keiserlige Familie. Den er smukt vedligeholdt, og da den ligger i en romantisk deilig Egn, er det nok værd at gjöre den til Maal for en Kjöretour.

Söger man derimod fra Slotspladsen Vester ud, saa vil man, efter at være kommen igjennem en af de lange, Gader, hvoriblandt jeg skal tilraade at vælge Rua do Ouvidor som den smukkeste og bedst udstyrede med Boutiker, befinde sig paa en temmelig stor aaben Plads San Francisco de Paulo, som har en Kirke af samme Navn — en bruun Sandsteeensbygning med to Spiir*), — og hvor de to Theatre, det store portugisiske St. Pedro de Alcantara, og det mindre franske, Teatro de San Francisco, ligge ganske nær hverandre. Paa det förste spilles afvexlende portugisisk Comoedie og italienske Operaer, paa det andet opföres franske Vaudeviller og Opera comique. Intet af hvad der præsteredes paa disse to Theatre, var ligefrem slet, om det end lod meget tilbage at önske. Som disse Theatre nu engang vare, bleve de altid en stor Tröst og Tilflugt for os Fremmede, og naar man kommer fra en Reise, som den vi havde tilbagelagt, hvor vi, med Undtagelse af Valparaiso, ikke havde seet et Theater i to Aar, saa er man nöisom. Den sidste Aften, jeg var i Rio, gav man paa det franske Theater „les Diamants de la couronne“. Denne Opera, der som bekjendt, ifölge den franske Text, spilles i Lissabon, havde man, af Delicatesse for Huset Braganza, forlagt til Hoffet i Kjöbenhavn.

Fra Theaterpladsen gaaer Veien videre frem igjennem den ydre Deel af Byen og ud i Landet. Man kan herfra söge Nordvest ud ad St. Christoph til. Man vil da have at passere et temmelig lavt og sumpigt Terrain, som jeg endog

---

*) Foruden San Francisco de Paulo, ere Candelaria og S. José Stadens bekjendteste Kirker.

hörte omtale som meget usundt, og man vil derefter komme ud i den over al Reskrivelse deilige Egn, hvori St. Christoph Slot ligger, og hvor der findes den Mængde Villaer og store og smaa Landsbyer, som tjene saa mange af Rio Janeiros Indvaanere, navnlig af Hoffets Omgivelser til Sommeropholdssted. Man er her bag ved Rio By, og har Stranden foran sig i det Indre af Bugten, besaaet med de utallige smaa og store Öer, som danne et heelt Archipel af de yndigste Haver midt i den lyseblaae Sö. Langt borte tilhöire seer man Rio Janeiros By med sine Taarne og sine höie Bygninger, sine Myriader af Skibe og Baade, medens i Forgrunden de nydelige Fiskerbaade med deres hvide Spidsseil glide langsomt hen ad den speilblanke Havflade, der kun forstyrres i sin Ro ved de tunge Aareslag fra Fiskerens senestærke Arm, eller vel og af og til af en Skare Smaafisk, der stritte hen ad Vandspeilet. Og nu paa Landet selv, tæt omkring En, hvor man vender Öiet hen, denne guddommelige Rigdom i Vegetationen, disse slanke, höie Palmer, disse urgamle Skove med deres tallöse og mægtige Slyngplanter, disse Masser af Frugttræer, bedækkede med gyldne Oranger, med store Klaser af Bananer, kort med alt, hvad Jorden i dette rige Land kan frembringe. Nei! Sandhed! Brasilien er maaskee det herligste Land paa Jordkloden, det er idetmindste, saalangt som jeg har seet det og af alt hvad jeg har seet, ubetinget det rigeste og de skjönneste.

Denne Landets Skjönhed træder En imöde overalt. Umiddelbart hvor Byen hörer op, begynder Urskoven; men man foretage milevide Udflugter, og man vil altid finde nye Naturskjönheder, og altid vil den samme uendelige Rigdom og Overfylde i Vegetation, Beliggenhed og Udsigt gjöre sig gjeldende. Hvad enten man tager sig paa, at bestige Corvados steile Top, for at nyde Udsigten derfra over Hav og By, over Bugten og dens Omgivelser, eller man rider ud til Cascaderne, beliggende oppe i Bjergene Vest for Byen, eller man sætter over Bugten til det yndige Praia grande og spadserer i de nydelige Haver, som Naturen har anlag

og Menneskene kun have at vedligeholde; eller man sætter sig paa et af de smaa Dampskibe, som befare det Indre af Bugten, og lader sig före om imellem det hele yndige Archipel af grönklædte Klippeöer, hvor hist og her et Fiskerleie smiler fredelig og venlig paa den hvide Strand, eller et nydeligt Landsted kigger frem imellem Orangetræerne, som danne en tæt og skyggefuld Lund omkring det; hvad eller man gaaer endnu længere og löber ind i nogle af de smaa Floder, som komme brusende ned fra Fjeldene i Baggrunden, og derpaa ganske fredelig risle gjennem de græsklædte Enge og snoe sig i tusinde Bugter, som om de frygtede for at bade sig i Saltsöens bittre Vande: — overalt — allevegne er det det Samme og dog evig afvexlende, altid skjönt, aldrig eens, altid noget Nyt, aldrig noget Utilfredsstillende.

Kan man undres over, at Folk, som boe i et saa guddommelig deiligt Land, ikke bryde sig meget om selskabelige Forlystelser? Mig synes Nei! Jeg for mit Vedkommende var idetmindste meget lidt skikket til, naar jeg kom hjem fra en eller anden af de ovenantydede Excursioner, at gaae i Land pyntet til Aftenselskab eller Bal. Hvad enten dette nu er Grunden eller ikke, saa er det vist, at man i Almindelighed beklagede sig over Mangel paa Selskabelighed i Rio Janeiro. Jeg for mit Vedkommende kan ingenlunde klage. Takket være vor værdige Landsmand Consul Prytz's Bestræbelser, lykkedes det saavel mig, som mine Officierer, at tilbringe de fjorten Dage, vi opholdt os i Rio, paa en höist behagelig Maade, og vi deeltoge i flere större og mindre Selskaber, som dog idetmindste gave os en Idee om Selskabets Udseende. Jeg skal imidlertid afholde mig fra enhver Dom, da jeg savner en væsentlig Betingelse for at have en Mening, nemlig Sproget; jeg forstaaer ikke Portugisisk, og man træffer ikkun undtagelsesviis Folk, som tale Fransk eller Engelsk. Paa et stort Bal, jeg blev indbuden til, et Slags Klubbal i „Casino fluminense", saae jeg hele Rio Janeiros „beau monde": Damerne i rige, dog mest mörke og meget brogede Toiletter, og flere meget

smukke Personer iblandt dem. Forresten saae dette Selskab aldeles europæisk ud, og bekræftede hvad jeg altid har erfaret, at den store Verden er eens allevegne, Civilisationens Nivelleringsproces har her allerede gjort sin fulde Virkning. Keiseren blev ventet, men udeblev, derimod saaes paa dette Bal en naturlig Söster til ham, saavidt jeg veed en Datter af den bekjendte Marquise af Santos; hun var temmelig corpulent, men forresten en ret smuk Blondine.

Foruden at jeg aflagde Besög hos de höieste Regjerings-Autoriteter og de fremmede Gesandter i Rio Janeiro, begjærede jeg og erholdt Audiens hos Hans Majestæt Keiseren af Brasilien, Don Pedro den Anden. Hans Majestæt var kommen til Byen, og det var följelig i det keiserlige Palads, at jeg havde den Ære at blive ham forestillet. Jeg havde seet den unge Keiser i 1840; da var han 16 Aar og var meget lille og undersætsig af Vext. Jeg blev derfor meget behagelig overrasket ved at gjensee ham som en höi, velvoxen Mand, med et ædelt, om ikke smukt Physiognomie. Keiseren udtrykte sig flydende paa fransk og underholdt sig meget ved at udspörge mig om min Reise. Jeg benyttede Leiligheden til at anbefale til hans naadige Omsorg de Herrer Naturforskere: Professor Behn, der skulde komme Vester fra gjennem det Indre af hans Land, og Hr. Reinhardt, som ifölge de her modtagne Instructioner skulde afgaae fra Expeditionen, for at opsöge vor lærde og berömte Landsmand Doctor Lund i det Indre af Brasilien. Det glædede mig at erfare, at Professor Behns Reise ingenlunde var Keiseren ubekjendt, og at Ordres vare udstedte i Overeensstemmelse med vore tidligere, skriftlig til Consul Prytz udtalte Önsker om Professor Behns Beskyttelse og velvillige Modtagelse fra vedkommende Autoriteters Side paa det brasilianske Territorium. Keiserinden havde jeg ikke den Ære at blive forestillet for. Hun var höi frugtsommelig og lod sig ikke see ved Hoffet. I Operaen saae jeg hende flere Gange. Medens vi senere opholdt os i Bahia, indtraf der Efterretning om Infantens, Kronprindsen af Brasiliens Död. Han var et Barn paa tre Aar. Ved dette Dödsfald

stadfæstedes atter det gamle Sagn, at aldrig den ældste Sön af Huset Braganza kommer til Regjeringen, men altid den anden eller tredie.

Det hændte sig under dette Ophold i Rio, at jeg fik Keiseren at see ved en anden Leilighed, hvor jeg for hans Skyld vilde önske, jeg ikke havde seet ham. Det var ved en stor Procession i Anledning af St. Georgs Festen. Jeg kan ikke nægte, at jeg i en Hast ikke mindes at have seet noget mere ridicult, end dette hele Optog. St. Georg er betragtet som Armeens Skytspatron i Portugal og Brasilien, men tillige som Generalissimus for disse Landes samlede militaire Styrke, og er som saadan Storkors af alle mulige portugisiske og brasilianske Ordener. Paa denne Dag bliver St. Georgs Helgenbillede, en colossal Dukke, ifört en Sölvrustning, med en Sölvhjem paa Hovedet, sat op paa en Hest af den keiserlige Stald, rigt udstyret med Guldbrocades Schabrak, forgyldt Bidsel, Fjær paa Hovedet o. s. v., og derpaa fört i Procession igjennem alle Byens med Flag og brogede Töier smykkede Gader, fulgt af sine Væbnere og sin hele Staldetat, af Abbeder med Mitra og Krumstav; af Rio's Biskop, der i en Sölvcapsel bærer den hellige Hostie halvskjult paa sit Bryst, medens Statens fornemste Embedsmænd holde Fligene af den Baldakin, under hvilken han vandrer; af Keiseren og hele hans Suite, endvidere af alle mulige Honoratiores, alle Corporationer og Broderskaber, kort af en tallös Mængde Mennesker, under Klokkernes Ringning, stöiende Operamusik og Canonernes Torden. Keiseren og fölgelig alle Andre gaae barhovedet i den brændende Sol, hver med sin tændte Fakkel i Haanden. Tropperne paradere „en haie“ i alle Byens Gader. Den ulykkelige Generalissimus St. Georg er bunden til Hesten og gjör en höist ynkelig Figur, i det han sidder og vakler til alle Sider for hvert Skridt Hesten gjör. Hele den tallöse Folkemasse knæler, idet Hostien bæres forbi, og selv Keiinden og hendes Hofdamer kaste sig næsegruus ned hist henne paa Slotsaltanen. Paa samme Tid affyres Tusinder

af Sværmere og Raketter, skjöndt det er midt paa Dagen, og der er ingen Ende paa den Stöi og Tummel, som opfylder Byen. Dog endelig gaaer Processionen ind i Capellet igjen, hvorfra den gik ud, der synges „te Deum“, og saa gaaer Enhver til sit. Men om Aftenen er Byen illumineret, og Kirkerne udmærke sig især ved en pragtfuld Belysning paa deres Façade, medens Raketter og Sværmere flyve omkring i Luften og langs ad Gaderne i tusindviis.

Brasilien er overalt Fyrværkeriets classiske Land. Der gaaer jo fast ingen Dag, som ikke er en Festdag for denne eller hiin Kirke, og saa hörer det til, at der fra Kirken uddeles en Mængde slige Fyrværkerisager til den udenfor forsamlede Mængde, som da iler med at lade Stadsen flyve i Luften, ubetragtet om det er Dag eller Nat. Man öiner Ingenting, men pludselig hörer man over sit Hoved en Mængde smaa Knald, og seer man op, saa opdager man en lille hvid Sky paa den lyseblaae Himmel, som strax efter forsvinder: det er Raketten. Ofte more Drengene sig med at kaste nogle smaa afskyelige Sværmere langs ad Gaden, som fare ind mellem Benene paa Mennesker og Heste, og have ikke sjelden afstedkommet Ulykker. Men det er Folkets eneste Fornöielse, siger man, den maa man ikke beröve dem. Slige Festdage vare ofte hele Uger igjennem for en Kirke og maae nödvendigviis volde den betydelige Udgifter, da denne hele Tiden regelmæssig er illumineret baade indvendig og udvendig.

Store Rigdomme synes ivörigt Kirker og Klostre her paa Stedet ikke at eie; af de sidste er det kun det 150 Aar gamle Benedictinerkloster, der skal være i Besiddelse af betydelige Godser, medens de fire andre, to Karmeliter- og to Franciskaner-Klostre, i Hovedsagen bestaae ved frivillige Gaver, hvortil endnu kommer den Fortjeneste, Nonnerne faae ind ved Salg af Fjærblomster og Syltetöier, Munkene ved at reise om i Landet og sælge Aflad. Hvad endelig St. Antonio-Klostret angaaer, da hæver det tillige sin Helgens militaire Gehalt, som trækkes maanedlig, ligesom enhver anden militair Gage; dog er den hellige Antonius i

den brasilianske Armee kun Oberst, medens han i den portugisiske er opfört som Feltmarschall.

Inden jeg forlader Rio Janeiro, maa jeg endnu med et Par Ord omtale den paa den brasilianske Regjerings Foranstaltning anlagte tydske Colonie Petropolis, som ligger paa 2000 Fods Höide i det Indre af Rio-Bugt. Et lille Dampskib vedligeholder en stadig Forbindelse mellem den og Hovedstaden; Seiladsen derop gaaer gjennem en tæt Klynge af de yndigste Smaaöer og ind paa en stærkt krummet lille Flod med tæt bevoxede Bredder. En 3—4 „leguas“ indenfor Flodens Munding standser Dampbaaden ved den usle Flæk „Porta d'Estrella“, og herfra fortsætter man sin Vei paa Ryggen af et Muuldyr hen over Sletten, og efter nogle Timers Ridt opad Skraaningen af den 2500′ höie Serra. En bred, brolagt og, skjöndt gammel, vel vedligeholdt Vei förer, stærkt slynget i Zigzag, opad denne Bjergryg; den er et Kæmpeværk, hvis Udförelse vistnok har kostet utrolig Kraftanvendelse, alligevel er den saa steil, at den er ubrugelig for Kjörsel, og en ny anlægges derfor paa et hensigtsmæssigere Sted, for at tilveiebringe den önskelige Forbindelse med Provindsen Minas Geraes. Efterat være stegen omtrent 2000′ i Veiret, naaer man som sagt til den paa flere Höie fordeelte Petropolis-By, hvis mellemliggende Dale af de tydske Colonister ere opkaldte med Navne som Oberrhein-Thal, Unterrhein-Thal, Mosel-Thal o. s. v. Husene ligge spredte ad paa disse Skraaninger, og hvert Huus har 700 □ Favne Jord i Byen og 5000, ja under visse Betingelser endog indtil 20,000 □ Favne Jord udenfor, men desværre tildeels meget langtfra Byen. Colonisterne faae fri Passage ud til Brasilien og fri, saavelsom skattefri Jord til deres Eiendom; selv den oprindelige Bestemmelse, at Udreisen efter 8 Aars Forlöb skulde godtgjöres Regjeringen igjen, er saavidt jeg veed hævet, og den eneste Afgift, der hviler paa Colonisterne, er $2\frac{1}{2}$ pCt. af Sælgesummen, naar de skulde falde paa at afhænde deres Eiendom. Petropolis havde 2200, næsten udelukkenda tydske Indvaanere (300 andre Tydskere boede deels nedad

Serraen, deels vare de ansatte ved Krudtfabriken i Porta d'Estrella); af dem vare 1400 Catholiker, 800 Protestanter. Colonien havde 6 Skoler med Lærere, saavelsom Disciple, af blandet Religionsbekjendelse. En pavelig Emissair og en protestantisk Præst forrettede Gudstjenesten for hver sine Troesbrödre; mellem disse to Geistlige havde der imidlertid allerede fundet saa alvorlige Rivninger Sted, at selv Coloniens Director, eller om man vil Dictator, Major Köhler, havde maattet lægge sig derimellem, for at der ikke skulde udbryde formelige Religionsstridigheder. Directoren, Stedets överste Autoritet, havde under sig endeel saakaldte „Bürgermeister" o: Arbeids-Opsynsmænd, Regnskabsförere o. dsl.; ogsaa 7 Ingenieurer vare ansatte ved Colonien. En dansk Læge havde först forladt den for ganske nylig; Sundhedstilstanden i Petropolis var efter hans Opgivelse ikke den bedste. I 1846 vare saaledes kun 66 födte og derimod 250 döde, deriblandt 190 alene af typhöse Febre, endeel andre af Dysenterier. Febrene vare imidlertid for störste Delen medbragte söværts fra, og navnlig fra to bestemte Skibe; Dysenterierne tilskrev han Colonisternes nye, fugtige Boliger og uvante Levemaade: „carne secca", sorte Bönner og den ofte umodne Maniok. En meget besværlig, for Smaabörn endog oftere dræbende Plage, udgjorde de, ved at gaae barfodet, meget hyppig paadragne „Bichos", det er Sandlopper og lignende Smaadyr, der gnave sig ind under Huden og fremkalde stundom heftige, phlegmonöse Betændelser ved der at lægge hele Sække fulde af Æg.

Petropolis syntes for Öieblikket at være udseet af Keiseren til Sommer-Residens, han lod opbygge et Palads og anlægge Veie og Broer, der satte talrige Arbeidere i Beskjæftigelse; ogsaa mange Rigmænd havde allerede fulgt Keiserens Exempel, og ikke faa af disse smaa Eiendomme stode saaledes alt i flere Contos Værdi. Naar imidlertid Kulden — thi vistnok er det her, for en Brasilianer idetmindste, temmelig kjöligt: Caffeen groer ikke mere paa disse Höider, — naar Kulden, siger jeg, skræmmer Rio Janeiro's „beau monde" derfra igjen, hvem kun Moden har lokket derop;

naar de mange Arbeider, som nu give Stedets Haandværkere fuldt op at bestille, ere fuldförte, og naar den frugtbare Muldjord, som endnu beklæder de först nylig ryddede Skrænter, efterhaanden bortrives af de heftige Regnskyl*), og Jorderne saaledes mere og mere tabe i Værdi, og ikke lönne den Möie, der er förbunden med deres Opdyrkning (Plougen f. Ex. er paa Grund af de bratte Skrænter aldeles uanvendelig), — saa er det et Spörgsmaal, om ikke Colonien, der for Öieblikket var i stærk Opkomst, vil forfalde igjen og mangle tilstrækkelige Midler til sin Subsistens. Flere Huse vare allerede ved Regn og Blæst revne ned ad de steile Bjergskraaninger; Jordens Opdyrkning var, som sagt, möisommelig, og til Qvægavl egnede Stedet sig endnu mindre. Fabrikanlæg vare endda maaskee det, hvoraf Colonien i Fremtiden vilde kunne vente sig det störste Udbytte; en Hr. Schleiden havde heroppe begyndt en Silkeavl, hvoraf han lovede sig meget, men vistnok for meget.

Jeg havde ved min Ankomst til Rio forefundet Ordre til at tillade Hr. Reinhardt at afgaae fra Expeditionen, for at slutte sig til Hr. Dr. Lund, vor berömte Naturforsker, der i saa mange Aar havde opholdt sig i Lagoa Santa i det Indre af Brasilien. Uagtet Omkostningerne herved ikke lidet overstege de Calculer, paa hvilke Hr. Reinhardt havde stöttet sit Andragende desangaaende til Regjeringen, antog jeg det dog rigtigst, at han benyttede en saadan Tilladelse, og som en Fölge heraf afgik han fra Skibet den 1 Juni. Ligeledes afgik, ifölge Tilladelse fra Hjemmet, Hr. Nopitsch, for at begive sig til Nordamerika, hvor han skulde fortsætte sine mercantile Undersögelser.

Der var endelig kommet Ordre for at tage ombord tolv Kasser med naturhistoriske Samlinger, som af Dr. Lund vare sendte til Rio, for at hjemsendes til det zoolo-

---

*) Dette paastod idetmindste vor, med Localiteterne naturligviis vel orienterede, ligesom forresten bekjendt dygtige Landsmand, Dr. Riedel, Gartneren ved den keiserlige Have i St. Cristovâo, at ville blive Tilfældet.

giske Musæum i Kjöbenhavn. Ogsaa dette blev udfört, og vor Last var nu lidt efter lidt heelt opfyldt med Kasser, indeholdende slige kostbare Sager, der vare Udbyttet af vore Naturforskeres Arbeide.

Da de ovennævnte to Herrer vare gaaede i Land, og da Professor Behn ikke kom ombord, var der nu flere Lukafer tilovers, som bleve nedtagne, og vort Batterie blev da derved gjort nogenlunde ryddeligt og fik et orlogsmæssigt Udseende, noget vi havde maattet savne paa hele den foregaaende Deel af Reisen.

Iövrigt foretoges her i Rio faa eller ingen Skibsarbeider, kun at Proviant og Vand blev completeret for Hjemreisen. Men forresten var dette Ophold ikkun at betragte som et Forfriskningssted for Mandskabet, medens Hensigten dermed jo blot var at vise Orlogsflaget paa dette for den danske Handel saa vigtige Punkt. Her laae adskillige danske Skibe, og vor Gudstjeneste i de to Söndage, vi opholdt os her, var besögt af en meget talrig dansk Menighed.

Paa Fortet Villegagnon blev foretaget magnetiske Intensitets-Observationer under Lt. Rothes Veiledning, ligeledes de nödvendige Observationer til Chronometrenes Regulering.

Efter et stort Afskedsgilde hos vor værdige danske Consul Hr. Prytz, som stod i den i Rio Janeiro berömte Pharoux Café, gik jeg ombord den 8 Mai om Aftenen, for at seile næsten Morgen. Her var imidlertid Fortöiningen bleven lettet, og alt gjort seilklar. Jeg havde som Passagerer til Kjöbenhavn tre danske Matroser, som i lang Tid havde ligget paa Hospitalet her, og som laae Consulatet til Last.

Den 9 Juni om Morgenen lettede vi, men da Strömmen kjörte ud, og Brisen var svag, dreve vi nærmere Villegagnon, end jeg skjöttede om; ankrede derfor igjen, förte Varp op paa en fransk Fregat, kom saa til Slags, og stode nu Bugten ud, bugseret af en stor Mængde Orlogsfartöier fra de fremmede Krigsskibe her laae. Man maa altid lette fra Rio-Bugten om Morgenen, for at benytte Landbrisen. Den var hiin Morgen meget svag, dog da vi kom tværs for Botafogo, fik den bedre fat; vi slap vore Bugseerfartöier

og stode saa til Söes forbi Lago, St. Cruz og den alvorlige Sukkertop, som vi snart lode langt bag ved os. Kl. 11 Formiddag slap Landbrisen os, og vi laae nu og dreve om med laber Brise af SO. og Stille hele Dagen igjennem. Om Aftenen fik vi Brise af NO., laae OSO. hen, og med denne Cours tabte vi Raza Fyr af Sigte Kl. 9 Aften.

Vi havde en ualmindelig lang Reise fra Rio Janeiro til Bahia, hvorhen min Cours nu var sat. Vi naaede först derhen den 22 Juni, altsaa efter 13 Dages Seilads, under hvilke vi indtil den 20de maatte arbeide, idelig bidevindt, mod nordlige og nordostlige Vinde. Da vi her vare i SO.-Passaten, og endvidere i den Aarstid, hvor der paa brasilianske Kysten ifölge Beskrivelserne skal herske den saakaldte sydlige Monsun, vare disse Vinde os saa meget mere uventede. I al denne Tid passerede aldeles intet Mærkeligt. Strömmen satte os stadig Syd hen, ifölge dens velbekjendte Retning her paa Kysten langs Landet hen med en Fart af omtrent ½ Miil i Vagten. Man bör paa dette Stykke Vei imidlertid ikke saa ubetinget söge ind under Land, i det Haab at faae fat paa Landbrisen, — som man ellers nok kunde være fristet til, da den ofte kan være temmelig frisk, — deels fordi Strömmen löber stærkest nærmest Landet, deels fordi man paa 18° N. B. har den farlige Abrolhos Banke at befrygte, som det ingenlunde er værd at komme i Lag med. Om Abrolhos Öer og Banker, som jeg ikke har seet og intet har havt at bestille med, skal jeg henvise til den engelske Sailing-Direction, hvor de findes godt og vidtlöftig omhandlede.

Den 20de om Morgenen afgik en af de tre Passagerer, Matrosen Jens Claussen fra Apenrade, ved Döden, og blev sat overbord næste Morgen med den sædvanlige Höitidelighed.

Den 22de Kl. 2 Eftermiddag fik vi Sigte af St. Antonio Fyrtaarn ved Indlöbet til Bahia eller „Alle Helgens Bugten“, og paa samme Tid Lodskud paa 20 Fv. Vand; og Kl. 3 laae Galathea til Ankers tværs for denne Brasiliens fordums Hovedstad, med sin Under- og Overby, og sin henrivende deilige Kyst.

Indseilingen til Bahia har aldeles ingen Vanskeligheder. Omtrent 5 Qvml. Syd for Cap St. Antonio, ligger en Grund af samme Navn, paa hvilken det stundom skal kunne bryde. Ifölge den engelske Sailing-Direction skal dens mindste Dybde være 13 Fod med lav Vande. I det franske Kaart er den angiven til 4 Favne. Hvorom alting er, skal man vogte sig for den med store Skibe, men man kan lodde sig til den og vil være aldeles sikker for den, ved at holde sig $1\frac{1}{2}$ à 2 danske Mile af Landet, indtil man har Cap St. Antonio Fyrtaarn i N. t. O. $\frac{1}{2}$ O., da man paa samme Tid vil see Kirken paa Monserrat, Bonfin Kirke kaldet, fri af St. Antonio Pynt. Man gaaer da aldeles klar af St. Antonio Grund ved at holde lige ind paa Bonfin Kirke. Man bör prise Ost-Vallen oppe under St. Antonio Pynt, og gaae den paa $\frac{1}{4}$ Miil nær, thi ihvorvel Löbet her er 4 à 5 Qvml. bredt fra Land til Land, er der ud fra det vestlige Land, som dannes af Öen Itoporica, endeel Klipper og ujevn Grund, som man skal vogte sig for.

Inde paa Rheden tæt under Byen ligger, paa en lille Klippe-Ö, et temmelig stærkt Fort, St. Marcello eller Forte do mar kaldet. Naar man har dette i NO., og paa samme Tid Fortet paa Forbjerget Monserrat i omtrent NNV., er man paa den bedste Ankerplads for Orlogsmænd, omtrent 1 à $1\frac{1}{2}$ Qvml. fra Land og med fri Plads til at komme under Seil med de lette Landbriser, som hver Nat og Morgen herske paa Bugten. Vi peilte fra vor Ankerplads Forte do mar i Nord 56° Ost, Bonfin Kirke i N. 22° V. og den store Obelisk i den offentlige Have i Syd 13° Ost.

Bahia By er beliggende ved den store Allehelgens Bugt, som er 25 danske Miil i Omkreds, og i hvilken flere större Floder have deres Udlöb. Byen, hvis egentlige Navn er St. Salvador, ligger paa Yder-Enden af den Landtunge, hvis sydligste Spids er Cap St. Antonio, altsaa heelt foran i Bugten paa dens östlige Kyst. Ligeoverfor den ligger den store Ö Itoporica, som danner Indseilingens Vestkyst, men

bag om denne Ö, og bag om Forbjerget Monserrat, der kan betragtes som Bahias nordligste Forstad, gaaer Bugten dybt ind i Landet, saavel mod NO., som især mod NV., og og den har her en Udstrækning, der bringer den udenfor Omraadet af et Besög i Bahia, med mindre man vil opholde sig her i længere Tid.

Landet omkring denne Bugt er overordentlig frugtbart, og flere tildeels seilbare Floder, f. Ex. Cachueira, som befares af Dampskibe fra Bahia, give en betydelig Lettelse for Udförselen af Landets Producter. Man regner, at circa 800 Smaafartöier ere beskjæftigede med Indenskjærshandelen paa Bahia-Bugten og de tilhörende Floder.

Men vi med Galathea, som kun ville blive faa Dage i Bahia, just den Tid som der behöves til at vise Flaget og söge Underretning om de bestaaende danske Handelsforhold, — thi andet havde jeg her ikke at udrette, — vi som nu ile hjem til Fædrelandet, efter en saa lang Fraværelse, vi ville blive i Bahia og i den forreste Deel af Bugten, vi have intet at bestille med det Indre af den store Allehelgensbugt.

Jeg har allerede berört, at Byen har to bestemte Afdelinger, den nedre By og den övre. Landet er höit her saagodtsom umiddelbart ud til Vandet. Kun en smal Strimmel fladt Land ligger imellem Bjergets Side og Strandkanten, vel omtrent 200 Skridt bred. Her har man bygget den nederste Deel af Byen, bestaaende af et Torv og en eneste Gade, meget smal, meget skiden, mörk og fugtig, trods det brændende, tropiske Climat, hvorunder den befinder sig. Her findes alle Kjöbmændenes Contoirer, en utallig Mængde Detailhandlere og Magaziner, Markedsplads, Fisketorv, Frugt- og Blomsterhandel; her seer man alle Brasiliens glödende Frugter optaarnede i tusindviis; her myldrer det atter af Papegöier og Aber, og Negerdrengene löbe omkring og byde udstoppede Fugle og brogede Sommerfugle i Glaskasser tilfals for Liebhavere. Her bevæger sig selvfölgelig hele den med 130,000 Indvaanere forsynede Bys materielle Virksomhed, og her hersker derfor om Dagen et Liv og en Stöi, som er særdeles interessant at betragte, men som i

Længden er yderst trættende at befinde sig i. Det vilde imidlertid ikke være andet, end hvad vi have omtalt paa saa mange andre store Handelspladser, vi alt paa denne Reise have besögt, og jeg skulde derfor ikke indlade mig paa nöiere Beskrivelse deraf, naar der ikke var et ganske originalt Træk at fremhæve, som jeg idetmindste kun har truffet paa her.

Trods alle Englands Bestræbelser bestaaer, som jeg allerede har omtalt, Negerslaveriet i Brasilien endnu i sin fulde Udstrækning. Man kan regne paa en Masse af circa 50 til 60,000 Slaver alene i Bahia og dens nærmeste Omegn. Som en umiddelbar Følge af, at man har havt denne umaadelige Menneskekraft til sin Raadighed, er her gjort lidet eller intet for at befordre Samqvems-Midlerne. Derfor findes her yderst faa og meget slette Veie imellem Byens överste og nederste Dele. Derfor findes i Bahia næsten ingen Vogne, Kærrer eller Lastdyr. Alt udrettes ved Menneskekraft, Alting bæres paa Negerslavens Ryg. Man seer de störste Vægter baarne paa Skuldrene af de ulykkelige Sorte; jo sværere Byrden er, desto flere Slaver maae der til, men bæres skal den og baaret bliver den. For nu at bære disse Vægter med större Lethed, have disse stakkels Folk vænnet sig til en Gang, som er det aldeles modsatte af det Trit, hvormed et Compagnie Soldater marscherer frem, i det de just gaae saa aldeles ud af Trit, som det er muligt. Derved bliver Vægten baaret jevnt, og tynger mindre paa deres Skuldre eller Hoved eller Ryg. Naar man saaledes seer 40 Negre bære en svær, lang Bjelke hen ad Gaden, ligner den et uhyre langt Insect med 80 lange, sorte, nögne Been, som bevæge sig, det ene umiddelbart efter det andet. For at bringe denne Udaftaktmarsch i System, have de opfundet et Slags Opsang, bestaaende af lutter Dissonancer, og som de repetere i Chor. En saadan Sang ligner meget den Stöi, som Træhjul, der dreie paa usmurte Træaxler, frembringe, og mindede mig om, hvad jeg af det Slags Kjöretöier havde hört i Alexandrien og Smyrna. Man kan höre denne Lyd langt borte, og för vi

vidste, hvad det var, var det os yderst paafaldende, naar vi laae ude paa Rheden og hörte disse forunderlige, vilde, klagende Hyl, som dog ikke vare uden en vis Harmonie, at tone ud til os inde fra Stranden.

Det eneste Befordringsmiddel, man har, for at komme fra Underbyen til Overbyen, naar man ikke vil gaae til Fods, er at lade sig bære af to Negre i en saakaldet Cadera. Det er en Stol, hængende under en Stang, forsynet med Gardiner til at trække for. To store Negere lægge Skuldrene til, og under den ovenbeskrevne Sang med det sædvanlige Dobbelttrit, slæbe de af med deres Byrde med en forbausende Lethed. Saasnart man sætter Fod i Land bliver man overfaldet af disse Caderabærere, som slaaes og skjændes om, hvem der skal have Fortjenesten. Den Nyankomne vil jo gjerne gaae til Fods, og jager dem derfor alle bort, men har man engang gjort Marschen op ad Bjerget til Overbyen, saa önsker man neppe at gjöre den om, det er i Sandhed en meget besværlig Gang. Naar man först er heroppe, bliver man imidlertid belönnet for sin Uleilighed i fuldeste Maal. Man indaander en ganske anden Luft, og man befinder sig i det Hele i en ganske anden, langt behageligere Verden. Overbyen er ligesaa smuk, velbygget, reenlig og luftig, som Nederbyen er styg, smudsig og indeklemt, og man nyder heroppe den skjönneste Udsigt over Rheden og den ligeoverfor liggende Kyst. Her er brede Gader, aabne Pladser, talrige Kirker og Klostre (Bahia er, som man vil huske, Erkebispens Residens), kort Alt hvad der udfordres til en smuk, stor By. Kun Brolægningen er afskyelig, og Husene vanzires for en Deel ved deres paafaldende smaa Vinduer. Hvad der desuden gjör et ubehageligt Indtryk, ere de mange Ruiner af store og prægtige Bygninger, som her findes. Det er nedbrændte Huse, og bedrövelige Minder om den Borgerkrig og Negeropstand, som herjede denne skjönne By for flere Aar siden, og hvorved den hele Stad truedes med Ödelæggelse. Skjöndt Bahia har en blomstrende Handel, og megen Rigdom strömmer hertil, er Tilliden til Forholdene endnu ikke stor nok, til at man har vovet at sætte

större Capitaler i Opbygning af de nedbrændte Huse, og at dömme efter de Meninger, jeg desangaaende hörte yttre, vil der gaae lang Tid hen, eller der maa skee betydelige Forbedringer i Bestyrelsen, för man tör vente, at Tilliden til Forholdenes Varighed skal vende tilbage.

Söger man, efter at være passeret det store Torv, hvortil Hovedveien nedefra förer op, og paa hvilket man seer Theatret at indtage en smuk Plads paa en værdig Maade, ad den Gade, som löber Syd efter i Flugt med Kysten, saa kommer man ud til den store offentlige Have, som vi have seet fra Söen, og hvori der staaer en stor Obelisk, oprettet til Ære for Kong Johan den Sjettes Ankomst til Bahia. Det er en meget smuk Plet med deilige Mango-, Tamarinth- og andre skyggefulde Træer, og med en guddommelig Udsigt til alle Sider. Denne Have er engentlig det Indvendige af en Fæstning, anlagt mod Landsiden, og naar man följer Veien videre Syd efter, kommer man rundt om dens Bastion og Grave. Udenfor dette Punkt befinder man sig i Forstaden Victoria, hvor i Særdeleshed den store Mængde fremmede Kjöbmænd, som ere bosatte i Bahia, har taget Bolig. De have deres Lyststeder paa Kanten af det höie Land, som her löber langs Stranden, og deres Haver ligge terrassedannede ned ad Bjerget. Man kan ikke tænke sig en skjönnere Beliggenhed. I det tætbevoxede Krat, som dækker Bjergets Yderside, vrimler der af de nydelige Colibrier, og har man, for at spare sig den lange Vei op ad Bjerget og gjennem Byen, lagt til med sit Fartöi ved Stranden under Bjerget, og nu gaaer op ad en af de mange nydelige Fodstier, som slynge sig ned ad Skrænten, saa seer man disse yndige smaa bevingede Dyr, lig flyvende Juveler, fare forbi, opskræmmede fra deres smaa Reder i Buskene paa den ene Side, og ilende til et Skjul paa den anden.

Den hele Egn herude omkring Victoria, ud til Fyrtaarnet og Batteriet St. Antonio, og derfra gjennem flere Landsbyer bag om Byen, ud til Forbjerget Montserrat, er malerisk skjön, og saa rig paa Afvexling i Landskaber og Udsigter, at det vilde være forgjæves at forsöge paa en Be-

skrivelse heraf. Jeg kan kun her gjentage, hvad jeg alt tidligere har udtalt om Rio Janeiro og dets Omegn, at jeg ved at betragte disse Naturskjönheder er bleven bestyrket i min Mening, at af alle de Lande, jeg har besögt paa denne Reise, er Brasilien det rigeste og skjönneste.

Jeg fornyede i Bahia adskillige gamle Bekjendtskaber med tydske og engelske Kjöbmænd, som vare bosiddende i Victoria, og som alt 1840 havde aabnet deres gjæstfrie Huse for Bellonas Officierer. Jeg forblev imidlertid ikke længe nok denne Gang i Bahia til at nyde godt af de mange Indbydelser, hvormed man ogsaa nu var saa god at komme mig imöde. Det var den saakaldede kolde Aarstid, og jeg fandt Selskabet midt i alle de Forlystelser, som den förer med sig. Jeg deeltog i flere större og mindre Selskaber, hvor jeg havde Leilighed at see Bahias „beau monde“, og jeg maa tilstaae, at jeg fandt den i ingen Henseende at staae tilbage for det mest udsögte Selskab i Europas Hovedstæder.

Et af disse Selskaber var paa St. Hansaften, en Dag der hertillands, som hos os, bliver betragtet som en Munterheds-Fest. I den Anledning var der anstillet stort Fyrværkerie, men Rollerne vare her omvendte: det var Selskabet, som afbrændte Fyrværkeriet, og Folk, som stode udenfor, der saae til. Paa en meget stor Presenteerbakke, som stod paa et Bord, laae en betydelig Mængde Fyrværkeriesager til Selskabets Disposition, Enhver kunde tage deraf efter Behag, ligesom Iis eller Limonade i et Selskab hos os. Imellem Dandsene kom de unge Herrer med deres Damer hen til Presenteerbakken, og Herren böd da sin Dame, om hun vilde have en Raket eller en Sol, en Sværmer eller en Pétard. Naar hun havde valgt, gik de hen til Vinduet, der vendte ud til en stor Plads, og saa stak de Ild paa Stadsen, og ud af Vinduet foer Raket eller Sværmer, til usigelig Morskab for den forsamlede Mængde, der under Latter og Skrig löb fra hinanden, alt som Sværmeren foer som en hvislende Slange rundt imellem Benene paa dem. Da det sommetider kan hænde, at slige Fyrværkeriesager ere egen-

sindige og gaae baglængs istedetfor forlængs, kan jeg ikke nægte, at jeg saae med en vis Ængstelse paa de smukke Damer, som med deres Flöiels-Kjoler og övrige lette Stads i sorglös Glæde legede med Ilden, thi dersom en saadan Raket eller Pétard var kommen baglængs ind i Stuen, vilde den jo have voldet en betydelig Forstyrrelse. Men det gik virkelig godt altsammen, og Selskabet morede sig kongelig.

Mine Forretninger i Bahia vare faa eller ingen. Jeg fandt den danske Consul, Hr. Laue, bortreist, men Consulatets Affairer vare overdragne hans Associé, Hr Lütgens, der gjorde sig en Ære af at varetage sine Pligter paa en værdig Maade. Her laae nogle faa danske Skibe, som sögte Fragt, og iövrigt vare de danske Handelsforretninger i jevn god Gang. Der var saaledes intet, der holdt mig tilbage her, og jeg bestemte derfor min Afreise fra Bahia til den 27 Juni. Gjerne havde jeg opsat den et Par Dage, for at kunne feire Hds. Maj. Dronningens Födselsdag, den 28 Juni, her til Ankers og paa en værdig Maade. Men da Efterretningen ankom fra Rio om Kronprindsens Död, og der i den Anledning just til den 28 Juni blev anordnet Sörgehöitideligheder med Minutskud o. a. m., i hvilke jeg ikke kunde have undladt at tage Deel, besluttede jeg at seile bort, for at undgaae denne Collision.

Jeg lettede derfor Söndag den 27de om Morgenen Kl. 5½ og var allerede Kl. 6 tværs af Fyrtaarnet St. Antonio.

VIII.

Hjemreise. — Desarmering.

27 Juni til 31 August 1847.

Bahia er beliggende paa 12 à 13° S. Br., altsaa i Hjertet af SO.-Passaten. Man kunde saaledes antage, at vi skulde have havt den önskeligste Leilighed til at begynde vor Hjemreise. Men saa nær inde under Landet ere Passatvindene altid paavirkede af andre locale Betingelser, og det er derfor langtfra, at deres Retning er stadig; de afvexle ofte paa fire à sex Streger, ja stundom mere. For ikke at trætte mine Læsere med en vidtlöftig Beskrivelse over hver Dags Vind og deraf följende Cours, skal jeg her give en Extract af Skibets physiske Journal, som vil bringe os over hele Oceanet og op imod Indgangen til Canalen, og man vil deraf tillige erfare, hvad Bemærkninger jeg har troet at maatte gjöre til de opstillede Theorier om Vindens og Strömmens Retning.

„Det antages almindeligt (see Horsburgh og Sailing Direction), at SO.-Passatens nordlige Grændse paa denne Aarstid skal være 3 à 5° N. Br., at derefter, og indtil 12 à 13° N. Br., skal herske variable Vinde, mest SV. og vestlige, med afvexlende Stille, Tordenbyger og Regn, hvorefter da NO.-Passaten skal tage fat. Vor Seilads fra Bahia hjemefter gjennem SO.-Passaten og det stille æquatoriale Belte har heri gjort en Undtagelse, som vil sees af det Följende.“

„Vi forlode Bahia den 27 Juni om Morgenen tidlig, og efter at have lagt Landet Ost for Bahia fra os, holdt vi bidevindt med godt fulde Seil langs Kysten. Jeg vilde gjerne have styret ONO. ud fra Landet, men Vinden holdt sig sig stadig OSO. og SOt.O., saa at vi netop skrabede langs Landet op til forbi Cap St. Roque, hvilket vi endda neppe skulde kunne have gjort, naar ikke Strömmen havde sat os NNO. ud fra Kysten de förste to Etmaal (hvorom mere i det Fölgende).“

„Den 1 Juli paa 5° S. Br. gik Vinden heelt ostlig, og den 2den endog ONO. og NOt.O. Da Strömmen nu satte haardt Vest hen, kunde vi ikke komme Ost om Fernando Norunha, ja det blev endog tvivlsomt, om vi kunde lægge Roccas fra os, og da det var mod Natten, lod jeg sætte Cours Vest om disse farlige Skjær. Fölgen heraf var, at istedetfor, som jeg havde haabet, at passere Linien paa 30° Vest Gr. Lgd., passerede vi den paa 35° Vest Gr. Lgd., Natten imellem 3 og 4 Juli. Vinden halede sig nu nordostlig, og holdt sig saaledes imellem NOt.N. og NOt.O. med smukt Veir, klar Luft og jevn Kuling hele det stille Belte igjennem og videre gjennem NO.-Passaten, saa at for os NO.-Passaten har taget fat paa 3 à 4° S. Br. Kun een Dag, den 6 Juli, paa 5° 19′ N. Br., havde vi om Formiddagen et Par Timers Stille, og om Eftermiddagen gik Vinden i en Regnbyge saa nordlig, at vi laae Ot.N. og Ost an for et Par Timer, men endnu samme Aften gik den tilbage til NO. med Bramseils-Kuling og godt Veir.“

„NO.-Passaten holdt os variabel fra Ost til NO. indtil paa 34° N. Br. Vi vare da komne paa 48° Vest Gr. Lgd. Her döde Passaten af til Stille.“

„Under hele denne Seilads have vi, paa et Par enkelte Regnbyger nær, havt stadig smukt Veir med Bramseils-, höist stiv Bramseils-Kuling.“

„I de to förste Etmaal under Kysten af Brasilien, 5 à 6 Miil fra Land, satte Strömmen os Nord og Ost hen, nemlig 33′ Nord og 8′ Ost hen. I det tredie Etmaal, da vi vare naaet op paa 7° 44′, altsaa passerende Cap St. Roque,

satte Strömmen os 31′ Nord og 9′ Vest hen. Herfra og indtil Æqvator satte Strömmen os Syd og Vest hen, nemlig 39′ Syd og 55′ Vest hen i tre Etmaal.“

„Fra Linien til 9° N. Br. fölte vi Virkningen af Æqvatorial-Strömmen, ja den kan vel regnes at have virket paa os indtil 13° Nr. Br. Vi bleve i den Tid forsatte 79′ Nord og 121′ Vest hen. De to sidste Etmaal, mellem 8° og 13° Brede, blot Vest men ikke Nord hen.“

„Fra 13° N. Br. og indtil 34° N. Br. 47° V. Gr. Lgd., hvor NO.-Passaten slap os, ere vi stadig blevne satte Syd og Vest hen, nemlig 63′ Syd og 148′ Vest hen. Strömmen her: „Drift-Strömmen“, har altsaa sat os SVt.V. hen 161 Qvml i 7 Etmaal, hvilket giver en Middelfart af 1 Miil i Vagten.“

„Vi have altsaa fölt Indflydelsen af:

1) Den brasilianske Kystström, som ifölge Baron Rochusen og flere andre Forfattere skal rette sig efter Vindenes Retning. At den Nord for Cap St. Roque sætter heftig Nord og Vest hen langs Kysten, have vi ligeledes erfaret.
2) At den Ström, der imellem 5° S. Br. og Æqvator satte os Vt.S. og VSV. hen, er Æqvatorial-Strömmen, der her tager en lidt sydlig Retning ned mod Kysten, er vel uden for al Tvivl. Ligeledes, at vi have fölt dens Indvirkning Nord og Vest hen ind imod det caraibiske Hav.
3) Endvidere at denne Ström nordligere tager en ganske vestlig Retning, og forener sig med Drift-Strömmen, der sætter fra Azorerne tværs over Oceanet for Bermudas.“

Det var den 18 Juli, paa 34° N. Br. 48° Vest Gr. Lgd., at NO.-Passaten slap os. Vi laae nu i Stille i to paa tredie Etmaal, fik saa laber Brise af NV. og vestlig, senere af NO. og ostlig Vind, som varede med afvexlende Stille til 3—4 August. Vi avancerede i denne Tid, först til paa 38° 40′ N. Br. 35° 40′ Vest Lgd., altsaa til paa Höiderne af Azorerne og omtrent 100 Mile Vest for dem. Hverken den saakaldede NV.-Passat eller de sydvestlige Vinde, som ifölge Berg-

haus's phys. Atlas skulde være de herskende Vinde paa disse Höider, mærkede vi noget til. De nordvestlige og vestlige Briser, vi havde den 20 og 21 Juli paa 35° Br. og 44 til 45° Lgd., vare kun öieblikkelige Blaf uden Kraft, som det var tydeligt at spore ikke blæste langveis fra. Veiret var stedse meget smukt med klar Luft og uden Byger; kun een Dag med NV. Vind lidt Regn. Da Vinden syntes at sætte sig fast i det nordlige og nordostlige Hjörne, holdt vi Vest og Nord om Azorerne, vendte derfor NNV. hen den 29 Juli. Den 3 August vare vi komne paa $44\frac{1}{2}$° N. Br. $36\frac{1}{2}$° V. Lgd., stedse med nordlig og ostlig Vind, stedse med Labert og Stille, ingensinde mere end laber Bramseils-Kuling. Her fik vi vestlige og nordvestlige Vinde, der dog eet Etmaal halede sig til NNO. og nordlig, og senere nærmere Canalen gik sydvestlig, med stiv Kuling, Regn og Taage. I det Hele taget var Vinden paa hele denne Seilads meget ustadig, saavel i Retning som Kraft. Den sydvestlige Vind bragte os ind i Canalen den 11 August. Her döde den af med saagodtsom to Dages Stille og Taage; fik derpaa stiv Kuling af ONO. og NO, der endte med et svært Tordenveir og skyllende Regn."

„Strömmens Sætning var paa denne Seilads temmelig uregelmæssig, og vil bedst sees af den meteorologiske Journal. Jeg skal her kun bemærke, at vi fra den 24 til den 28 Juli, imellem $34\frac{3}{4}$ til $36\frac{1}{4}$° N. Br. og 41 til $38\frac{1}{2}$° V. Lgd., bleve forsatte 60′ Nord hen, medens vi afvexlende sattes Ost og Vest hen. Var dette det Strömtræk Nord hen mod Newfoundlands-Banken, som omtales i Sailing Direction (Pag. 230 og 231)? I det Hele syntes det mig, at Strömmen rettede sig efter Vinden. Den 28 Juli, da vi i 24 Timer havde ligget saagodtsom i Stille, havde Strömmen sat os 12′ Nord, og 30′ Ost hen. Dagen efter, da en Bramseils-Kuling af NO. havde blæst, med hvilken vi vare komne 149 Qvml. O. $\frac{3}{4}$ S. hen, var Forsætningen 10′ Syd og 21′ Vest hen. Ligeledes syntes Strömmens Kraft at rette sig efter Vindens. Men fra det vi fik vestlig Vind og kunde sætte Cours for Canalen, bleve vi, paa eet Etmaal nær, stadig satte Vest

og Syd hen, nemlig 57′ Syd og 72 Vest hen; det er S. 52° Vest 92 Qvml. i 8 Etmaal, eller 0,5 Miils Fart SV. ½ V. hen. Rennels-Strömmen NV. hen, tværs over Opgangen til Canalen, havde vi ingen Leilighed at bemærke."

Fernando Norunha, som det saaledes af det Foregaaende vil være seet, at vi maatte gaae af Veien for, er en lille Klippe, beliggende 80 Mile i ONO.-Retning for Cap St. Roque, Brasiliens nordostligste Hjörne. Jeg fik den ikke at see. Det skal være en besynderlig pyramidalsk Formation, med et stort Hul i det yderste Hjörne, som en stor Port, hvor det ligesom synes, man maatte kunne seile igjennem. Hele Öen er omtrent 7 Qvml. lang og 2 à 2½ Qvml. bred, og skal være særdeles frugtbar og vel forsynet med alle Slags Forfriskninger for Söfarende, undtagen med Vand, som i den törre Aarstid endog stundom skal mangle. Der er en Ankerplads paa Nordsiden af Öen, hvor der er en lille By og et Fort med en brasiliansk Garnison; den tjener til Deportationsted for Forbrydere, hvoriblandt vel ogsaa stundom de, der ere dömte for politiske Forseelser.

De meget farlige Roccas-Klipper, eller Banker, ere to smaa flade Öer beliggende omtrent 20 danske Mile Vest for Fernando Norunha. De ere ubeboede Koralklipper med nogle enkelte Buske, og saa lave at de neppe kunne sees fra Toppen paa 3 Miles Afstand, selv i det klareste Veir. Flere Skibe ere forliste derpaa, og Strömmen löber her med stor Voldsomhed Vester efter, saa at man ikke noksom bör vogte sig for disse yderst farlige Skjær.

Den 4 Juli passerede vi Linien for sidste Gang, og vi befandt os da endelig paa vor egen Side af Jordkloden; ikkun det udstrakte Ocean, men intet Fastland skilte os længer fra vort Fædrelands Kyster. Jeg havde bestemt denne Dag til en Höitidsfest, som allerede i længere Tid forberedes ombord. Jeg troer ikke at have berettet tidligere, at da Etatsraad Hansen stödte til mig paa Nicobar-Öerne, havde han medbragt to faderlöse Drenge, Sönner af afdöde Militaire i Tranquebar, som hidtil havde været opdragne for

kongelig Regning i hiin sidste dansk-ostindiske Besiddelse, og som han önskede, at jeg skulde tage hjem med Galathea. Disse to Börn, Jens Thaae og Wilhelm Worm, havde saaledes gjort hele Reisen med Skibet, betroede til Hr. Pastor Hansens specielle Omsorg. Wilhelm Worm var ikke confirmeret, og det var blevet afgjort imellem Pastor Hansen og mig, at det vilde være til Drengens Bedste, at han ankom confirmeret til Kjöbenhavn, og följelig, da Leiligheden var til det, at confirmere ham ombord, og han var da bleven forberedt i de sidste Par Maaneder af Pastor Hansen med den Omhu og Samvittighedsfuldhed, hvormed denne værdige Mand udförte enhver ham paahvilende Pligt. Löverdag den 3 Juli blev den lille Worm examineret i sin Catechismus nede i min Kahyt, i Overværelse af flere af Skibets Officerer. Söndag den 4 Juli, den Dag vi passerede Linien, aflagde han, efter endt Parade og Gudstjeneste, sit fornyede Löfte som Christen og modtog Præstens Velsignelse. For at denne Dag skulde være en Höitidsdag for hele Mandskabet, havde jeg fra Bahia ladet medtage en Stud, som var bleven slagtet til Folkenes Middagsmaaltid, saa at hele Mandskabet fik 1½ Ration fersk Suppe og Kjöd, endvidere en Flaske Viin i hver Bakke, og i Confirmantens desuden en stor Kage. De to stakkels forældrelöse Börn spiste den Dag i Messen tilligemed mig og alle deres Officerer, og om Aftenen fik Folkene Punsch, og der var Dands og Lystighed til langt ud paa Natten. Jeg frygter næsten for, at nogle Læsere mulig kunne trække paa Smilebaandet ved denne Husholdningsdetail — maaskee havde jeg gjort rigtigst i ikke at fortælle den, — men er det lykkedes mig ved denne Beretning, som nu nærmer sig sin Slutning, at vække nogle Læseres Interesse, ikke alene for Galatheas Reise, men ogsaa for Galathea selv og for den lille Colonie, der i dens Favn bragte det danske Flag rundt om Jorden, saa vover jeg at antage, at man ogsaa vil tage venlig Deel i, hvad der interesserede os, og, ved at tage tilbörlig Hensyn paa Tid, Sted og Rum, som skilte os fra Hjemmet, ville de da forstaae, at denne Dags Begivenhed med Alt, hvad den

förte med sig, vakte Alles Opmærksomhed og Deeltagelse ombord. Det var ellers morsomt nok, at det skulde blive Tilfældet, at Galatheas Skandse, — som hver Söndag tjente til Kirke for den forsamlede Menighed, hvis Ruf stundom tjente til Skriftestol og Alter, og over hvilken der desværre var gaaet saa mangen Sörgeskare, for at bringe en Kammerats afsjælede Legeme, bedækket med det Flag, hvorunder han havde tjent indtil sin Död, hen til Faldrebet, for at stedes til Hvile i sin vaade Grav, — at denne Galatheas Skandse, siger jeg, paa dette Togt baade skulde tjene til Daab og til Confirmation. Det var nemlig Tilfældet i Calcutta, at Hr. Secretair Elberling önskede at benytte Pastor Hansens Nærværelse til at lade to af sine Börn döbe, det yngste nyfödt, det ældste kun döbt af Faderen selv i Mangel af en dansk Præst. Den Nyfödte erholdt Navnet Galathea.

Et meget smukt Veir og en frisk Brise af östlig Vind bragte os med en god Fart Nord efter. Vi benyttede disse meget smukke Dage til endnu engang, för vi kom hjem, at foretage flere almindelige Klarskibsövelser. Saaledes gjordes den 9de Juli Jagtmanoeuvre, skjödes med Bougcanonerne, og derefter tre glatte Lag med Overgange mellem hvert Lag; der blev da skudt 120 Skud med 11 Canoner i 11 Minuter. Nogle Dage senere, den 19de, ved en lignende smuk Leilighed, men med næsten Stille, bleve to Tönder udlagte paa 600 Alen, i en Skibslængdes Afstand fra hinanden, og derefter skudt til Skive. I $6\frac{1}{2}'$ gjordes med 10 Canoner 50 velrettede Skud; derefter fik Vice-Commandeuren Commandoen ved Canonerne, og der blev nu gjort 55 Skud i $7\frac{1}{2}'$ med 11 Canoner. Det var aldeles lige Batterie, og saagodtsom ingen Bevægelse i Skibet. Fem Broge sprang, og to Axler knækkede, som alt skiftedes under Skydningen. En anden Mærkelighed hændte ved denne Excercits, som mulig kan interessere Artillerister. Da den forreste Canon om Bagbord affyredes, tændtes vel Cardusen, men intet Knald hörtes, og Canonen reculerede ikke; Cardusen blev ved at brænde og det rög af den, som af en Troldkjærling. Da den var ud-

brændt, blev Canonen indhalt og undersögt. Kugle og Forladning vare borte, og lige foran i Mundingen laae den aldeles forkullede Cardus, hvoraf Krudtet var udbrændt; hele Löbet var vaadt og smudsigt af Krudtslam. Cardusen har altsaa været gjennemvaad, og har i Antændingsöieblikket havt Kraft nok til netop at drive Kuglen ud af Löbet. — Endelig lod jeg flere Dage senere, den 27 Juli, afholde en Klarskibs-Manoeuvre om Natten, hvor der blev skudt med Löst, og gjort 110 Skud med 11 Canoner i to Overgange, hvortil medgik en Tid af $14\frac{1}{2}'$.

Som vi den 19de, kort efter Skydningen, laae i Stille, viste sig en stor Mængde Fisk omkring Skibet. Deriblandt en meget stor, tilsyneladende flad Fisk, med et overmaade bredt Hoved. Den blev harpuneret her fra Skibet, men ved de Bestræbelser, den gjorde for at slaae sig lös, medens vi fra vor Side med stort Besvær arbeidede paa at faae stukket Ender paa den, knak Eljeren af i det Tynde af Stangen, og vor store ubekjendte Fange gik til Bunds med den fiirgrenede Jerneljer i Livet. Vor eneste Zoolog, vi havde tilbage, Hr. Kjellerup, kjendte ikke dette Dyr, der virkelig, saaledes som det laae der i Vandet og baltrede sig, saae höist besynderligt ud. Vi antoge denne Fisk at være circa fire Alen lang og to Alen bred; den havde nogle gevaltig store Finner, var heelt besat med Sugefisk, og förte flere Lodsfiske i sit Fölge.

Fra circa 22^0 N. B. begyndte vi at seile mellem Sargassum-Græs (fucus natans), som i större og mindre Klumper eller Tværbaand bedækkede Havets Overflade. Den 14de vare vi heelt omgivne deraf, og det syntes at strække sig ned i Vandet, saalangt vi kunde see. Dette gav mig Tanke paa, at her kunde være Bund, hvorfor jeg lod kaste bak og firede et Lod ned til 200 Fv. Dybde, men uden Resultat. Endeel Græs blev taget ombord. Der befandtes deri en Masse Vandmænd, Reier og andre smaa Dyr, som Alt blev Gjenstand for Hr. Kjellerup's Undersögelser. Det Græs, der daglig blev taget op, alt som vi seilede igjennem den

saakaldte Sargassum-Sö, fandtes af vor Botaniker, Hr. Didrichsen, stedse at være af samme Art.

Sargassum-Söens Udstrækning antages at ligge imellem 18° og 37° N. B. og 33° til 43° Vest Gr. Lgd. Paa denne Strækning af omtrent 300 Miil i nord- og sydlig Retning, vel omtrent 100 Mile i Ost og Vest, er Havet mere eller mindre bedækket med dette Sögræs, som efter Fleres Mening er stagnerende, i det denne Halvflade ikke skulde være underkastet nogen Strömsætning, men være begrændset mod Syd af den vestlige æqvatoriale Strömning, mod Ost af den sydvestlige Strömning kommende fra de nordlige Regioner, mod Nord og Vest af Udströmningerne fra Golf-Strömmen. Medens nogle Forfattere mene, at dette Græs produceres i Söen og paa Stedet selv, antage Andre, og vel med större Rimelighed, at det fremkommer ved, at Golf-Strömmen förer det ud til Söes, og at det Idvande, som just dannes mellem de ovennævnte Strömme, gjör det muligt, at der kan skee en saa stor Ansamling paa dette Sted.

Den for sine Undersögelser om Strömforholdene i Oceanet saa bekjendte Major Rennels antager, at Bredden af Sargassum-Græssets Region fra Ost til Vest langt fra er saa stor, som ovennævnt, og en Dr. Franklin, som har seilet tværs over dette Farvand paa 36° B., erklærer det for kun at være 50 Qvml. bredt. „Dersom man kunde tænke sig en vidtudstrakt Mose bedækket med Vand“, siger han, „saa vilde Buskene og Mosset, som rakte op over Vandet, give et temmelig ligt Billede af de Klumper fucus natans, som findes udbredt over den tykkest bedækkede Deel af denne Sö. Det synes ikke at have forandret Stilling i nogen höi Grad i de sidste halvhundrede Aar, ja det synes at kunne have ligget der i mange Menneskealdere, mulig fra Columbus's Tider, der var den Förste, som bemærkede det“.

Major Rennels siger i sin Undersögelse over Strömningerne Pag. 72: „Det er blevet bemærket, at Atlanterhavets Vande have en vis Tilströmning mod dets Midtpunkt, som er Sargassum-Söen, og dette synes at tyde paa en Fordybning i Havets Overflade paa dette Sted. Det er vist, at Strömnin-

gerne i Oceanet ere saaledes, som de maatte være, dersom en saadan Huulhed var til, thi Strömmen sætter virkelig ind i Sargassum-Söen fra Nord og fra Syd, medens der i Midten, skjöndt beliggende inden for Passat-Vindens Belte, ingen regelmæssig eller mærkelig Ström er, men snarest et Slags omdreiende Ström".

Ved at följge vor Hjemreise paa det vedföiede Kaart, vil det sees, at Galatheas Cours egentlig faldt Vesten for de ovennævnte Grændser af Sargassum-Söen. Vi saae imidlertid dens Græs i större og mindre Klumper, som holdt os til heelt op paa 35 à 36° N. B.

Den östlige Vind holdt os ligesaa længe, og bragte os saaledes ud paa 48° 36′ Vest Gr. Lgd., för vi begyndte at avancere lidt Ost efter. Vi kæmpede nu med afvexlende, for det meste contraire Vinde, blandet med Stille, som holdt os hele Juli Maaned ud; og nödte mig til at afstaae fra mit förste Forsæt, at löbe Azorerne i Sigte. Iövrigt hændte intet Nyt eller Mærkeligt paa denne hele Fart; vi havde jevnlig Seilere i Sigte, som enten vare medgaaende og altsaa deelte vor Plage, at maatte krydse og drive i Stille, eller vare udgaaende, og da ilede os forbi for fulde Seil.

Under og kort för vort Ophold ved Rio Janeiro havde der i denne Söhavn grasseret, navnlig blandt Skibsmandskaberne, en gastrisk-rheumatisk (Nogle paastode, i sit oprindelige Væsen en exanthematisk) Feber, som de brasilianske Læger havde döbt med Navnet „Polkafebren". Ogsaa af Corvettens Mandskab bleve i Alt 26 angrebne af denne Sygdom; deraf 21 fra det vi forlode Rio Janeiro (7 Juni) og indtil 22 Juli, og 5 i Begyndelsen af August. Blandt disse sidste fem var eet Recidiv: det eneste af samtlige Tilfælde, der optraadte med intermitterende Typus. Exanthem opdagedes kun hos en Eneste af vore Patienter, Smerterne saavelsom Febren vare hos de Fleste meget heftige, alligevel viste Sygdommen sig at være baade farelös og kort. Foruden disse Febre og ti Tilfælde af Natteblindhed var Mandskabets Helbredstilstand paa Hjemreisen forresten upaaklagelig.

Den 4 August svömmede endeel Pimpsteen forbi Skibet. Natten mellem 4 og 5 August saae vi Nordlys, hvorom de vagthavende Officierer i den physiske Journal have anfört följgende:

„1847 den 4 August om Aftenen saaes Nordlys og endeel Stjerneskud; Vinden var vestligere, Bramseils-Kuling; Luften var reen og klar, saa at Stjernerne, der vare fremme i Mængde, skinnede ualmindelig stærkt. Himlen havde hele Dagen været fri for Skyer.

Ved Solnedgang dannede der sig en lille mörk Banke, der stod fra NV. til NNO., som dog ikke Kl. 8 var mere end omtrent 5° höi, og havde da en lys Klaring under sig. Luftens Udseende blev saaledes staaende temmelig uforandret til henimod Kl. 11, da nogle lette Skyer trak rask op med Vinden, der dog ikke blev stærkere; og Nordlyset begyndte nu at vise sig, först som en Banke mörkrödlig forneden og skinnende lyseguul foroven; den strakte sig fra NV. til NO., i Nord omtrent 10° höi. Senere udgik fra denne Straaler, nogle til omtrent 30° Höide, men de fleste kun 20° höie; de stode i flere Minuter, forsvandt derpaa, og andre kom frem, snart svagere, snart stærkere, indtil henimod Kl. 12 Midnat, da der kun var een Banke tilbage, der strakte sig fra VNV. til NO., omtrent 15° höi paa sit Höieste. Kl. 8 viste Sympiesometret 27. 10, Therm. + 10° 2 C.

„ 12 — — 27. $10\frac{3}{4}$ — + 19° 0 C.

„ 12 var Breden 45° 14′ og Længden 32° 13′ Vest for Grw.

Stjerneskudene vare korte, de fleste gik i Retning fra NO. til SV., imellem 30° og 60° lange Buer.

M. Bruun.“

„Den 4 August, Kl. 12 Midnat, paa 45° N. B. og 32° Vest Lgd., saaes et svagt Glimt af Nordlys i NNV. omtrent 15 à 20° over Horizonten; den underste Deel af Lysningen var temmelig bestemt begrændset, som det syntes af en Banke, der reiste sig under det. Henimod Kl. 1 var Lysningen betydeligt tiltaget; der dannede sig af korte, verticale Striber to ovale Buer, med Böiningen op efter, og Enderne i lige Höide over Horizonten, med den underste Kant skarpt

begrændset, men ikke, som det först syntes, af en Skybanke, thi Stjernerne skinnede derigjennem. Den östlige Bue var omtrent $\frac{1}{3}$ större end den vestlige, men fuldkommen af samme ovale Form. Kl. $1\frac{1}{2}$ hævede sig paa den östlige Ende af den störste Bue en bred Söile perpendiculair paa Horizonten til en Höide af henved 50°: den kastede et svagt Skin paa Vandet. Maanen, som var 23 Dage gammel, skinnede klart. Efter at have staaet uforandret i en halv Time, deelte den sig i to Söiler, men beholdt samme Retning og Höide derfra, hvor Enderne af de to ovale Buer stöde sammen. Intet Sted naaede Lysningen Horizonten; Zittringen var ikke stærk, og Billedet forandrede ikke meget sin Form, især bleve de to ovale Buer aldeles uforandrede, indtil de forsvandt, som först skete, da det gryede ad Dagen Kl. $3\frac{1}{2}$. Hele Lysningen strakte sig fra NO. til VNV. Vinden var V. t. N., laber Bramseils-Kuling. Et Par smaa Skyer trak over Maanen for nordvestlig Vind. Da det dagedes, var det, paa en enkelt lille Sky nær, aldeles klart, hvor Nordlyset havde vist sig. Sympiesometret viste Kl. 4 27. $10\frac{1}{2}$, Therm. + 19° C.

A. Hedemann."

Siden den 2 August var det blevet vor Tour at löbe Fart. Vi stode den Dags Middag paa 44° 15′ N. B., 36° 58′ Vest Gr. Lgd.; da faldt Vinden endelig vestlig, skjöndt stedse afvexlende mellem nordligt og sydligt Træk. Vi benyttede denne gode Leilighed det bedste vi kunde, og vi vare da allerede den 11te tværs for Scilly Öerne. Allerede Aftenen för havde vi havt det förste Lodskud af Canalgrunden paa 90 Fv. grov Sand. Disse Lodninger gjentoges hver Vagt og gave os aftagende til 60 Fv. samme Grund. Den 11te om Formiddagen fik vi en Lodsbaad paa Siden, og jeg tog da en Lods ombord, som skulde bringe os Canalen ind til Dungeness.

En frisk Brise, rigtignok med Tykning og Regn, havde bragt os Canalen ind med 10 à 11 Miles Fart imellem en stor Mængde Seilere, af hvilke vi ofte havde stor

Uleilighed med at komme klar. Om Aftenen Kl. 11 fik vi i et Öiebliks Klaring, 3 Mile borte, Sigte af Start-Blinkfyr, men om Natten löiede Vinden mere og mere af, og næste Dags Middag, den 12te, laae vi i Stille og tyk Taage tværs ud for Portland-Fyr. Det var kun ved idelig Signalering med Horn, Klokkeringning, Skud, Blinkfyr og Lanterner, at vi klarede de mange Skibe, som fra alle Kanter og i alle Retninger beseile Canalen, og som virkelig gjöre den til et af de farligste Farvande at komme igjennem, som jeg kjender; thi naar man veed, hvor en Fare ligger, saa kan man gaae af Veien for den, naar den derimod er bevægelig, og hvert Öieblik kan komme En imöde, bliver det ikke altid muligt at gaae fri. Saameget i Almindelighed til Undskyldning for dem, som have det Uheld at seile paa. Hvad os angik, saa lykkedes det os at klare alt, skjöndt ikke uden et Par temmelig knebne Tilfælde.

Den 13de laae vi saagodtsom i Stille hele Dagen til om Eftermiddagen, da Luften klarede af med Brise af ONO., som snart friskede til stiv Kuling; i det Öieblik Taagen lettede sig, talte vi i Læ ikke mindre end 109 Seilere, af hvilke nu störste Delen stode rumskjöds Vester efter. Vendte Nord over og fik Sigte af Beachy-head. Kort efter fik vi Lods ombord, som bragte Anbefalingsbeviser for at have lodset Linieskibet Christian den Ottende og Briggen St. Croix. Jeg tog ham an, lod den anden gaae fraborde med Brevsækken fra Brasilien og krydsede nu paa Öster efter. Men da den östlige Vind blæste stivt, og Strömmen löb haardt Vester efter, hvorimod i Ebbe-Tid kun svagt Öster efter, saa bestemte jeg mig at söge til Ankers bag Dungeness-Pynten, hvor jeg da ogsaa ankrede op den 14de Kl. 1 Eftermiddag.

Jeg sendte Officier i Land med Rapport om min Ankomst til Europa, til at sendes over London og Hamborg. Fik endvidere endeel fersk Kjöd og blödt Bröd ombord til Mandskabet. Hele den 15de maatte vi blive liggende for stiv Kuling af NO., som bragte en betydelig Mængde Seilere fra Nordsöen Canalen ind, deriblandt Briggen Örnen,

Capt. Irminger. Den 16de om Middagen lettede vi med Strömmen under Læ, Vinden NO. aftagende. Kl. 5 Eftermiddag passerede Folkstone, fik her heelt Stille og derefter nordlig Vind; kom Kl. 11 om Aftenen ganske tæt forbi Dover, löb Farvandet ud, og passerede Kl. 2 næste Morgen Northsands Fyrskib. Kl. 4 gik Lodsen fraborde, og vi befandt os da i Nordsöen. Vi kom imidlertid ikke meget langt i dette vort eget Farvand. Stille og laber Brise af nordlig Vind opholdt os i Hoofden i Selskab med en betydelig Deel Seilere, som deelte Skjæbne med os. Den 19de om Eftermiddagen havde vi Overs Fyrskib i Sigte i V. t. N., krydsede i Sigte af dette hele den følgende Nat, og havde det Kl. 3 om Morgenen i V. t. S.; — vi vare altsaa ikke avancerede synderlig meget ved denne Anstrængelse. Den 20de tilbragte vi atter i Stille, indtil endelig Kl. 8 Aften en laber Brise af sydlig Vind sprang op, som vi da ikke vare sene til at benytte, og satte nu Cours for Skagerakket. Den 22de var en Söndag. Jeg lod da holde Parade og Gudstjeneste for sidste Gang, hvorved Alle som Een takkede Forsynet for deres Beskyttelse paa den lange Reise. Kl. 2 Eftermiddag vare vi tværs af Hanstholmen, men det var saa tykt over Land, at vi intet saae. Vort Lod sagde os imidlertid, at vi vare paa dansk Grund. Efter Solnedgang löiede det noget af. Vinden var sydlig, og jeg turde saaledes tage Kysten temmelig nær. Vi loddede langs Kanten af Landgrunden og havde Kast af 9 Fv.-Banken Vest for Skagen. Pludselig opfyldte Luften sig med en Duft, som vi strax alle gjenkjendte; det var Lugten af det friskslagne Hö, som bares ud til os fra de elskede danske Strande. Man vil maaskee smile derover, men jeg kan forsikkre, at det ombord hos os var et höitideligt Öieblik, hvori Enhver takkede med rört Hjerte sin Gud for igjen at være sit Fædreland saa nær. En dyb Stilhed herskede over hele Skibet; da raabtes fra Fokkeraaen: „Fyr paa Styrbords-Boug!“ det var Skagens Fyr, som vi fik i Sigte Kl. 11½, endeel tidligere end vi havde ventet; Strömmen havde sat os 2 Mile Ost for vort Bestik.

Kl. 2 Formiddag den 23de vare vi Skagen passeret; Kl. 6 passerede Trindelen, Kl. 12 Anholts Knob Fyrskib, Kl. 7 hilsede vi Kronborgs gamle Mure med 9 Canonskud, Kl. 10 Aften ankrede vi paa Kjöbenhavns Rhed.

Næste Dag lagde Galathea ifölge derom modtagen Ordre ind ad Bommen og begyndte sin Desarmering.

Alle de hjembragte naturhistoriske og andre videnskabelige Gjenstande bleve afleverede til den af Hans Majestæt dertil udnævnte Commission, og henbragtes til det zoologiske Musæum, hvor de endnu henstaae. Den 31 August Kl. 1 Formiddag blev Commandoen ströget, efter at have veiet fra Galatheas Top — jeg vover at troe med Ære — i to Aar og to Maaneder.

Ifölge Ordre fra Kongen, afreiste jeg strax til Föhr, hvor Hans Majestæt opholdt sig for at bruge Söbadene. Den Modtagelse, jeg her fik af min Konge, skal være mig uforglemmelig, saalænge der löber en Draabe Blod gjennem mine Aarer. Det var ikke alene, at Hans Majestæt benaadede mig med Commandeurkorset af Dannebrog, men han modtog mig med saa synlig Interesse, med en saa hjertelig Deeltagelse, at jeg i Sandhed maatte anerkjende, at jeg i fuldeste Maal havde erholdt den höieste Lön, der kan blive en Statens Tjener tildeel, som har beklædt en ansvarsfuld Post, og efter Evne har gjort sit Bedste i sit Fædrelands Tjeneste.

Sandwichs-Öerne.	
Oahu, Honolulu, Catholske Kirke	21° 1
Ranai, Östpynt, Kuohi	. . .
Morotoï, Östpynt, Halawa	. . .
Mowée, Vestpynt, Honokowi	. . .
Ditto Östpynt, Kawelo	. . .
Hawaii, Healakaka Pynt	. . .
Ditto Byronsbay, Green-Hill	. . .
Ditto Cap Leleiwi	. . .
Ditto Kapoho Pynt	. . .
Selskabs-Öerne, Tahiti.	
Motu-uta i Papéiti Havn	**17** 3
Lave Öer, Krusenstern-Ö, Vestpynt	. . .
Selskabs-Öerne, Borraborra, Duperreys Obsst . . .	16
Tubuai Archipelet, Rorutu, Höieste	22
Chili.	
Valparaiso, gl. Fort St. Antonio	**33**
Chili, Masafuera, Östpynt	33
Ditto, Juan Fernandez, Östpynt	. . .
Peru, Piscobugten, nordlige Chincha-Öes Midte . .	. . .

Tidsforskjellen er opgiven imod fölgende Steders Meridianer:
uta i Papéiti Havn paa Tahiti, — og Chili, det gamle Fort St. Antonio i Valpa
1846; paa Tahiti blev Breden og Tidsforskjellen (udledet fra Længde
endelig er Valparaiso's Brede og Længde tagen efter Connaissance des temp

De fra Corvetten Galathea fundne Tidsforskjeller ere Med

ervationer tagne paa Corvetten

n i 1846 og 47.

Tidsforskjel.	Længde V. f. Grw.	Anmærkninger.
0t 31m 40s	**157° 55′ 0″**	Breden funden ved flere Rækker af Circummeridianhöider.
0 4 14.7	156 51 20	
0 4 42.7	156 44 20	
0 4 48.7	156 42 50	
0 7 5.7	156 8 34	
0 10 11.0	155 22 15	En anden Observation, tagen under ugunstige Omstændigheder, giver Længden af Healakaka og Kapoho Pyntene $2\frac{1}{2}'$ östligere.
0 11 7.0	155 8 15	
0 11 35.0	155 1 15	
0 12 7.0	154 53 15	
58 15.6	**149 33 54**	
5 13.5	148 15 30	
8 43.1	151 44 41	Misvisningen 4° 48′ 15″ NO. 1846, Decbr.
6 44.7	151 15 5	Höiden 790 Fod.
46 45	**71 41 15**	Misvisningen 14° 57′ 7″ NO. 1847, Februar.
36 38.7	80 50 56	Breden mindre skarp, paa Grund af lang
28 21.5	78 46 38	Afstand.
19 17.6	76 30 39	

Öen Oahu, den catholske Kirke i Byen Honolulu; — Selskabs-Öerne, Öen Motu-
dsforskjel og Længde imod Greenwich er tagen efter Connaissance des temps for
) saaledes som anfört opgivet fra det franske Vagtskib, Fregatten l'Uranie; og
saaledes af de engelske Orlogsmænd.
ge Chronometre, og herefter ere de opgivne Længder imod Greenwich udregnede.

Sammenstilling

af de under Togtet anstillede

meteorologiske og magnetiske

Iagttagelser.

1845.	Farvand.		Bestikkets Feil.		
	Brede.	Længde.	Brede.	Længde.	
Aug. 1	22° 45′ N.	23° 29′ V.	+ 3′	+ 5′	4,6
— 2	20 57 -	24 23 -	+ 1	— 2	1,9
— 3	19 7 -	25 17 -	+ 4	+ 1	0,9
— 4	18 6 -	25 51 -	+ 7	+ 3	2,8
— 5	15 24 -	26 26 -	+ 3	+ 6	5,7
— 6	14 11 -	26 2 -	+ 2	+ 14	13,5
— 7	13 45 -	25 49 -	+ 1	0	. . .
— 8	12 7 -	24 41 -	+ 1	0	. . .
— 9	9 58 -	23 18 -	+ 1	— 10	9,8
— 10	8 29 -	21 25 -	— 29	— 32	31,6
— 11	6 19 -	19 22 -	+ 3	— 40	39,7
— 12	5 8 -	17 5 -	— 30	— 11	10,9
— 13	4 16 -	17 34 -	+ 2	— 14	13,9
— 14	2 53 -	19 24 -	+ 10	+ 10	10,0
— 15	0 53 -	21 19 -	+ 14	+ 16	16,0
— 16	1 25 S.	23 21 -	+ 4	+ 51	51,0
— 17	3 58 -	24 36 -	+ 19	+ 31	31,0
— 18	6 47 -	26 4 -	+ 6	+ 28	27,9
— 19	9 15 -	27 4 -	— 6	+ 9	8,9
— 20	11 44 -	28 11 -	— 7	+ 22	21,7
— 21	14 23 -	28 39 -	+ 8	+ 12	11,7
— 22	17 31 -	28 38 -	+ 9	+ 12	11,5
— 23	20 59 -	28 31 -	+ 11	+ 8	7,6
— 24	23 49 -	27 50 -	+ 3	+ 14	13,0
— 25	25 14 -	26 16 -	+ 10	+ 3	2,7
— 26	26 57 -	23 25 -	+ 12	+ 7	6,3
— 27	28 58 -	21 17 -	+ 10	— 11	9,7
— 28	31 34 -	20 5 -	+ 10	+ 3	2,6
— 29	33 34 -	18 29 -	+ 9	— 4	3,4
— 30	34 30 -	15 41 -	— 4	+ 2	1,7
— 31	35 31 -	12 37 -	+ 8	+ 3	2,3
Sept. 1	36 1 -	9 3 -	+ 7	— 13	10,5
— 2	36 25 -	5 0 -	+ 8	+ 1	0,8
— 3	36 54 -	0 35 -	— 4	— 8	6,4
— 4	37 13 -	4 17 O.	— 11	— 25	20,0
— 5	36 45 -	7 36 -	— 15	— 9	7,2
— 6	36 45 -	10 14 -	0	— 17	13,6

ıalen.

tens me.	Vandets Varme.	Damp- tryk.	Vinden. MN.	Vinden. MD.
25°	23,04°	7,65‴	NO. og ONO. 3—3	NNO. 2—2
65	23,17	7,83	NO. 2—2	NO. 2—2
87	22,46	8,39	NO. 2—2	O. 2—2
52	24,25	8,80	SO. 1—2	NO. 1—1
88	24,92	9,09	N. og NV. 3—3	N. 3—3
93	26,58	9,07	NO. 1—1	N. 1—1
02	26,67	9,80	NO. og O. 1—1	Stille
68	26,29	9,72	SV. 3—3	SV. 2—2
90	26,33	9,77	SV. 3—3	SV. 3—3
38	26,21	9,70	V. og SV. 4—4	SV. 3—3
07	25,92	10,39	SV. 3—3	SV. 3—3
48	25,75	10,29	SV. 3—3	S. t. V. 3—3
18	25,54	8,28	S. 2—3	S. 2—3
28	24,54	7,59	S. 3—3	S. 3—3
10	24,08	7,18	S. 3—3	SSO. 3—3
83	23,46	7,65	S. t. O. 3—3	S. t. O. 3—3
58	23,50	7,66	SO. t. S. 3—3	SO. t. S. 3—3
23	24,21	8,28	SO. 3—3	SO. t. S. 4—4
00	24,75	9,23	SO. 4—6	SO. 5—6
13	23,65	8,34	SO. 3—4	SO. 3—4
18	25,42	7,89	SO. 4—5	OSO. 3—3
98	22,67	7,48	OSO. 3—3	OSO. 3—3
15	21,79	6,91	O. 3—3	O. 3—3
23	21,00	6,24	OSO. 3—3	O. t. S. 2—2
77	20,50	6,16	NO. 2—2	NO. 3—3
15	19,54	6,16	NO. 3—3	NO. 3—3
72	18,79	6,03	O. 3—3	O. 2—2
20	17,79	5,19	O. 3—3	OSO. 3—3
60	16,29	5,18	O. 3—3	ONO. 3—3
95	15,79	5,00	ONO. 3—3 NNO. 4—4	NO. 4—4
27	15,04	4,19	NO. 3—3	NO. 3—3
28	14,04	3,92	NO. 3—3	NNO. 4—4
42	13,21	3,85	NNO. 3—3	NNO. 4—5
33	12,38	4,01	NNO. og NO. 4—4	N. 4—4
78	12,17	3,71	N. 9—8	SV. 7—7
40	12,54	3,61	N. 3—4	NV. 4—4
87	13,21	3,64	Stille	SV. og S. 3—3

Ta

1845.	Farvand. Brede.	Farvand. Længde.	Bestikkets Feil. Brede.	Bestikkets Feil. Længde.	
Sept. 7	36° 5′ S.	11° 22′ O.	+ 9′	+ 36′	29,0
— 8	37 27 -	12 30 -	— 24	+ 6	4,8
— 9	38 2 -	16 42 -	0	+ 2	1,6
— 10	38 41 -	20 49 -	+ 2	+ 18	14,2
— 11	38 16 -	24 58 -	— 29	+ 24	18,8
— 12	38 0 -	30 30 -	+ 10	— 57	44,8
— 13	37 14 -	34 59 -	— 20	— 3	2,4
— 14	36 36 -	37 38 -	— 18	+ 2	1,6
— 15	37 39 -	41 27 -	+ 21	— 19	15,2
— 16	37 50 -	45 55 -	— 11	— 6	4,7
— 17	37 26 -	50 34 -	— 24	— 1	0,8
— 18	36 34 -	53 47	— 8	+ 27	21,6
— 19	36 10 -	57 38 -	— 13	+ 15	12,1
— 20	35 29 -	61 42 -	— 20	— 1	0,8
— 21	34 35 -	65 31 -	— 6	+ 6	4,9
— 22	33 30 -	68 20 -	— 8	+ 9	7,5
— 23	32 32 -	70 51 -	— 10	+ 8	6,7
— 24	31 54 -	72 37 -	— 5	— 10	8,5
— 25	30 49 -	75 59 -	+ 3	— 13	11,1
— 26	27 56 -	79 7 -	— 25	+ 1	0,9
— 27	25 20 -	81 37 -	— 2	+ 22	19,7
— 28	22 35 -	82 17 -	+ 5	+ 10	9,1
— 29	20 22 -	82 16 -	+ 16	— $2\frac{1}{2}$	2,3
— 30	17 42 -	82 53 -	— 13	+ 2	1,9
Oct. 1	14 14 -	83 38 -	— 7	+ 15	14,4
— 2	10 58 -	83 30 -	+ 31	+ 25	24,5
— 3	7 12 -	83 38 -	— 6	+ 27	26,7
— 4	4 39 -	83 26 -	+ 15	+ 30	29,8
— 5	2 0 -	84 20 -	+ 14	— 52	51,9
— 6	0 19 N.	84 51 -	0	— 46	46,0
— 7	3 9 -	84 44 -	+ 26	— 25	25,0
— 8	5 51 -	84 19 -	— 3	0	. . .
— 9	8 1 -	83 51 -	— 18	— 32	31,8
— 10	8 44 -	82 37 -	— 13	+ 3	3,0
	Tranquebar, Pondichery, Madras.				
— 22	13° 58′ N.	82° 26′ O.	— 9	— 11	10,7
— 23	14 55 -	84 10 -	— 4	— 13	12,6

nalen.

ens me.	Vandets Varme.	Damp-tryk.	Vinden. MN.	Vinden. MD.
98°	13,71°	3,77‴	SO. 3—3	SO. 5—5
60	12,04	3,29	O. 2—2	NO. 2—2
15	15,75	4,20	N. 4—4	N. 8—9
. .	. . .	. . .	V. 10—10	V. 8—10
60	17,13	3,84	V. t. N. 8—9	N. 5—6
77	16,38	6,07	N. 7—7	N. 4—5
85	15,75	5,97	NNO. og VNV. 3—3	SV. 7—7
37	16,92	5,56	S. 3—3	SO. og O. 2—2
28	16,13	4,69	O. 4—4	NNO. 7—7
63	14,21	3,34	N. t. O. 8 SV. 7—7	SV. 6—6
12	15,08	3,18	SV. 8—8	SV. 7—7
47	14,46	3,69	S. 6—6	S. 6—6
98	14,46	4,27	SSV. 6—7	SSV. 6—6
98	14,54	4,86	S. t. V. 6—8	S. t. O. 3—4
83	13,10	4,68	S. 3—3	S. 3—3
37	12,65	4,56	SSO. 2—2	SSO. 2—2
75	13,52	4,67	S. 3—3	SV. 2—2
37	14,27	4,95	SV. 2—2	NV. 2—2
51	13,22	4,52	SV. 3—2	N. SV. 3—3
08	14,38	4,83	SV. 4—4	S. t. O. 5—5
28	17,93	6,20	SSO. 5—5	OSO. 3—3
57	19,53	6,93	O. 3—3	O. 3—3
07	22,13	8,25	O. t. N. 3—3	ONO. 3—3
35	23,08	8,66	SO. 3—3	O. 3—4
5	25,75	9,44	OSO. 4—4	OSO. 5—5
58	26,67	9,74	OSO. 5—6	OSO. 4—4
8	27,17	10,02	SO. 5—5	SO. t. O. 4—4
0	27,63	9,47	ONO. 3—5 og O. 5—5	VSV. 3—4
7	27,46	9,75	V. t. N. 3—3	V. t. N. 3—3
.	27,33	. . .	V. t. N. 3—3	V. 4—4
20	27,25	10,17	N. t. S. 3—3	N. t. S. 3—3
.	27,50	. . .	V. 2—2	SV. og S. 2—2
25	27,92	10,34	S. og SV. 2—2	SV. 2—2
27	28,79	10,29	SV. og S. 1—1, 2—2	SV. 2—2
28	28,79	10,34	S. og SV. 2 og 3—3	SV. 3—3
25	29,08	9,61	SV. 2—2	SV. 2—2

Ta

1845 og 1846.	Farvand. Brede.	Farvand. Længde.	Bestikkets Feil. Brede.	Bestikkets Feil. Længde.	
Oct. 24	15° 38′ N.	85° 44′ O.	+ 9′	— 34′	32,8
— 25	16 59 -	86 17 -	— 11	+ 15	14,3
— 26	17 15 -	86 55 -	+ 2	— 2	1,9
— 27	17 9 -	87 25 -	+ 6	— 12	11,3
— 28	17 20 -	88 12 -	+ 12	+ 3	2,9
— 29	18 47 -	87 55 -	— 2	+ 9	8,6
— 30	19 8 -	88 52 -	+ 15	+ 11	10,4
— 31	19 53 -	88 31 -	+ 10	+ 21	19,8
Nov. 1	20 24 -	88 51 -	+ 4	+ 18	16,9
— 2	20 40 -	88 28 -	+ 20	+ 17	16,0
	Calcutta.				
Dec. 27	20° 39′ N.	88° 38′ O.	+ 4	— 6	5,0
— 28	20 40 -	88 29 -	— 19	+ 24	22,4
— 29	20 10 -	88 25 -	+ 8½	+ 25	23,4
— 30	19 44 -	88 54 -	+ 1	— 5	4,7
— 31	18 17 -	90 13 -	+ 14	— 8	7,6
Jan. 1	16 19 -	91 52 -	+ 21	+ 10	9,6
— 2	14 51 -	93 49 -	+ 31	— 6	5,8
— 3	12 57 -	93 38 -	+ 18	+ 23	22,3
— 4	12 17 -	. . . . .	. . . .	. . . .	. . .
— 5	10 55 -	92 58 -	— 8	— 6	5,9
— 6	9 18 -	92 23 -	+ 10	+ 40	39,4
— 7	Nordvestkysten af Carnicobar.		. . . .	. . . .	. . .
— 8	—	—	. . . .	. . . .	. . .
— 9	9 20 -	92 42 -	. . . .	. . . .	. . .
— 10	Sydkysten af Carnicobar.		. . . .	. . . .	. . .
— 11	—	—	. . . .	. . . .	. . .
— 12	8 44 -	92 45 -	+ 3½	+ 6	5,9
— 13	8 23 -	93 3 -	. . . .	. . . .	. . .
— 14	NO. Kysten af Chowry.		. . . .	. . . .	. . .
— 15	8 3 -	. . . . .	. . . .	. . . .	. . .
— 16			. . . .	. . . .	. . .
— 17			. . . .	. . . .	. . .
— 18	Nankovry Havn.		. . . .	. . . .	. . .
— 19			. . . .	. . . .	. . .
— 20			. . . .	. . . .	. . .

halen.

tens me.	Vandets Varme.	Damp-tryk.	Vinden. MN.	Vinden. MD.
83°	28,88°	8,88‴	NV. 0—1	NV. 1—1
77	29,04	8,13	NV. 2—2	NNV. 2—2
63	28,83	8,15	N. 1—1	SV. 1—1
27	28,75	9,45	NO. 1—1	NNO. 1—1
55	28,63	10,43	N. 2—2	ONO. 2—2
03	28,83	10,69	NO. og ONO. 2—2	O. t. N. 1—1
60	28,79	10,08	NNV. og NO. t. O. 2—2	Omlöbende 1—3, 1—2
10	28,33	9,07	NO. 2—2	NNO. 2—2
20	28,58	8,96	NO. 2	NNO. 1
17	28,00	8,96	V. 2	N. 2
22	19,83	7,58	SV. 2—2	NO. 2—2
30	20,79	8,12	Stille	SSV. 1
05	21,13	8,53	S. t. V. 1	NNO. 1
10	21,46	8,17	Stille	N. 2—2
95	22,00	7,21	NNO. 2—2	NNO. 3—3
42	22,04	7,48	NO. 3—3	NO. 3—3
60	22,00	7,58	NNO. 3—3	N. 3—3
57	22,90	8,17	NO. 2—2	N. 1—1
03	23,04	10,04	NO. 2—2	NO. 3—3
60	23,21	10,17	NO. 3—3	O. 3—3
03	23,03	10,15	O. 4—4	O. 3—3
05	23,00	9,79	O. 2—2	NO. t. N. 3—3
08	23,00	9,42	NO. t. N. 3—3	NO. 3—3
82	23,00	9,65	NO. 3—3	NO. 3—3
23	22,67	9,93	O.	NO. 2—2
72	22,92	10,50	NO. 2—2	ONO. 3—3
43	23,00	10,31	ONO. 3—3	NO. 3—3
.	. . .	. . .	NO. 3—3	ONO. 3—3
58	22,83	11,00	ONO. 3—3	NO. t. O. 3—3
77	22,88	11,03	ONO. 3—3	NO. 3—3
.	. . .	. . .	NO. 2—2	NO. 2—2
50	23,00	10,88	NO. 2—2	NO. 3—3
95	23,00	11,44	ONO. 3—3	NO. 3—3
65	23,00	11,34	NO. 2—2	NO. 3—3
73	23,00	11,81	NO. t. O. 2—2	NO. 3—3

Ta

1846.	Farvand.		Bestikkets Feil.		
	Brede.	Længde.	Brede.	Længde.	
Jan. 21	Nankovry Havn.		. . . .	. . . .	. . .
— 22			. . . .	. . . .	. . .
— 23			. . . .	. . . .	. . .
— 24			. . . .	. . . .	. . .
— 25			. . . .	. . . .	. . .
— 26	Bengalske Bugt.		. . . .	. . . .	. . .
— 27			. . . .	. . . .	. . .
— 28	Tilankers.		. . . .	. . . .	. . .
— 29			. . . .	. . .	. . .
— 30	Under Seil.		. . . .	. . . .	. . .
— 31			. . . .	. . . .	. . .
Febr. 1	Tilankers ved lille Nicobar.		. . . .	. . . .	. . .
— 2			. . . .	. . . .	. . .
— 3			. . . .	. . . .	. . .
— 4			. . . .	. . . .	. . .
— 5			. . . .	. . . .	. . .
— 6	Lille Nicobar.		. . . .	. . . .	. . .
— 7			. . . .	. . . .	. . .
— 8			. . . .	. . . .	. . .
— 9			. . . .	. . . .	. . .
— 10			. . . .	. . . .	. . .
— 11	Lille Nicobar.		. . . .	. . . .	. . .
— 12			. . . .	. . . .	. . .
— 13	Under Seil og tilankers ved store Nicobar.		. . . .	. . . .	. . .
— 14			. . . .	. . . .	. . .
— 15			. . . .	. . . .	. . .
— 16	Under Seil og tilankers ved store Nicobar.		. . . .	. . . .	. . .
— 17			. . . .	. . . .	. . .
— 18	Tilankers i Bugten paa Sydsiden.		. . . .	. . . .	. . .
— 19			. . . .	. . . .	. . .
— 20			. . . .	. . . .	. . .
— 21	Tilankers i Bugten paa Sydsiden.		. . . .	. . . .	. . .
— 22			. . . .	. . . .	. . .
— 23			. . . .	. . . .	. . .
— 24			. . . .	. . . .	. . .
— 25			. . . .	. . . .	. . .
— 26	6° 45′ N.	94° 54′ O.	— 9′	+ 2′	2,0m

nalen.

tens me.	Vandets Varme.	Damp-tryk.	Vinden. MN.	Vinden. MD.
,53°	22,96°	11,28‴	NO. t. O. 2—2	NO. t. O. 2—2
,90	22,92	10,62	NO. 3—3	NO. t. O. 2—2
,38	22,88	10,88	NO. t. O. 2—2	NO. 2—2
,93	22,92	11,54	NO. 2—2	NO. t. O. 2—2
,33	22,92	11,16	ONO. 2—2	NO. t. O. 2—2
,32	23,00	11,60	NO. 2—2	ONO. 3—3
,50	23,00	11,87	O. 2—2	NO. 3—3
,33	22,83	11,36	NO. 3—3	NO. 3—3
. .	. . .	. . .	NO. 1—1	NO. 3—3
,38	22,75	11,42	ONO. 2—2	NO. 3—3
,17	22,71	11,41	NO. 3—3	ONO. 3—3
. .	. . .	. . .	O. t. N. 3—3	ONO. 3—3
. .	. . .	. . .	NO. 3—3	NO. t. O. 3—3
,42	22,50	11,42	NO. 3—3	NO. 2—2
. .	. . .	. . .	NO. 2—2	NO. 3—3
,22	22,50	11,47	NO. t. O. 2—2	NO. 2—2
,38	22,92	11,71	NO. 2—2	NO. 3—3
,92	22,92	11,76	NO. 2—2	NO. 3—3
,55	23,00	11,84	NO. t. O. 2—2	NO. 1—1
. .	. . .	. . .	NO. 2—2	NO. 2—2
,57	22,83	10,62	NO. 1—1	NO. 2—2
,58	22,83	9,81	Stille	NO. 1—1
,58	23,00	10,08	NO. 1—1	NO. 1—1
,47	23,00	10,37	NO. 2—2	NO. t. O. 2—2
,17	22,96	10,10	NO. t. O. 1—1	NO. 2—2
. .	. . .	. . .	Stille	ONO. 3—3
,88	22,92	10,54	O. 3—3	O. 3—3
,18	22,92	10,45	O. 3—3	O. 1—1
,02	23,17	10,12	O. t. N. 2—2	ONO. 2—2
,50	23,00	10,10	ONO. 2—2	ONO. 3—3
,22	23,04	10,34	O. 2—2	NO. 3—3
,33	23,00	10,98	ONO. 3—3	O. 3—3
,73	23,17	10,12	O. t. N. 3—3	O. t. N. 3—3
,60	23,08	10,17	ONO. 2—2	O. 3—3
. .	. . .	. . .	O. 3—3	O. t. S. 2—2
. .	. . .	. . .	Stille	Stille
87	23,46	10,03	NO. t. N. 1—1	NO. t. N. 2—2

Ta

1846.	Farvand.		Bestikkets Feil.		
	Brede.	Længde.	Brede.	Længde.	
Febr. 27	6° 33′ N.	95° 27′ O.	— 16′	+ 39′	38,
— 28	6 22 -	95 54 -	+ 1	+ 48	47,
Marts 1	7 8 -	95 30 -	+ 2½	+ 36	35,
— 2	7 23 -	96 12 -	— 5	+ 15½	15,
— 3	7 2 -	96 40 -	+ 20	+ 6	6,
— 4	6 31 -	97 40 -	+ 8	+ 12	11,
— 5	6 31 -	98 22 -	+ 8	+ 17	16,
— 6	6 22 -	98 51 -	....	....	..
— 7	Under Indseiling og tilankers ved Pulo-Penang.		....	....	..
— 22	5° 28′ N.	100° 1′ O.	....	....	..
— 23	4 26 -	100 20 -	— 7	— 3	3,
— 24	3 23 -	100 43 -	— 2	+ 4	4,
— 25	3 0 -	100 45 -	+ 1	+ 5½	5,
— 26	2 9 -	102 7 -	....	....	..
— 27	1 5 -	103 13 -	....	....	..
— 28	1 7 -	103 47 -	....	....	..
	Tilankers ved Singapore.				
April 10	1° 13′ N.	104° 11′ O.	....	....	..
— 11	0 46 -	104 24 -	....	....	..
— 12	0 16 -	104 49 -	....	....	..
— 13	0 32 S.	105 18 -	....	....	..
— 14	1 9 -	105 6 -	....	....	..
— 15	2 0 -	104 57 -	....	....	..
— 16	2 16 -	105 22 -	....	....	..
— 17	2 39 -	105 45 -	....	....	..
— 18	3 3 -	106 3 -	....	....	..
— 19	3 28 -	106 20 -	....	....	..
— 20	4 32 -	107 0 -	+ 12	— 1	1,
— 21	5 27 -	106 44 -	+ 13	....	..
	Batavia.				
Mai 13	4° 54′ S.	107° 14′ O.	— 1	+ 10	10,
— 14	3 24 -	106 56 -	— 7	+ 11	11,
— 15	2 17 -	107 11 -	....	....	..
— 16	1 30 -	107 22 -	— 8	— 4	4,
— 17	0 46 -	107 19 -	— 17	+ 3	3,
— 18	0 53 -	107 22 -	+ 6	— 5	5,

alen.

ens ne.	Vandets Varme.	Damp- tryk.	Vinden. MN.	MD.
97°	23,67°	9,94‴	NO. t. N. 2—2	NO. 2—2
57	23,46	10,18	NO. t. N. 2—2	NO. 2—2
7	23,79	9,85	NO. 2—2	NO. 2—2
5	23,71	9,79	NO. 1—1	NO. t. O. 2—2
2	23,75	9,84	Stille	ONO. 2—2
2	23,80	9,43	NNO. 2—2	ONO. 1—1
53	23,92	9,15	NV. 2—2	O. t. N. 2—2
60	23,58	9,27	NO. t. O. 3—3	O. t. N. 1—1
27	24,04	9,63	NO. 3—3	SV. t. V. 2—2
72	24,75	10,32	O. og V. og SV. 1—2	SSO. Stille 2
95	24,25	10,61	V. t. S. 2—2	O. og V. 1—1
13	24,17	10,55	O. 1—1	O. 2—2 NV. 1—1
15	24,30	9,92	SV. og O. 1—0	NNV. 2—2
07	23,50	10,12	NO. 2—2	NV. 2—2
87	23,60	10,27	SV. 2—1 NO. 2—2	NO. 2—2
.	. . .	. . .	N. og O. 2—1	NNO. 1—1
80	24,00	10,94	Stille	NO. 1
52	24,17	10,42	N. 2 O. 1—1	O. 1—0
47	23,96	10,85	O. 1 og 2—1	O. t. N. 2—2
75	24,21	10,67	NO. og SO. 2—1	O. 1—1
52	24,00	10,20	O. 1—0	Variabel 0—3
.	23,67	. . .	N. og O. 1 og 2—1	V. 3—2
03	24,71	9,71	NV. 1—0	Variabel 0—1
03	24,72	10,69	NNV. 2. Stille	Omlöbende
70	24,29	10,60	Omlöbende	Omlöbende
62	24,92	11,16	O. 1—0	Omlöbende
.	. . .	. . .	NO. 2—1	O. 2—2
.	24,25	. . .	N. 2—2	NO. og O. 2—1
.	. . .	. . .	O. 2—1	NO. 2—2
60	. . .	10,26	O. 2—2	ONO. 2—2
.	24,42	. . .	V. 2—1	SV. 1—1
80	24,83	11,22	Omlöbende 1—1	OSO. 1—1
07	24,92	10,87	Stille	SO. 1—1
.	25,21	. . .	Oml. OSO. 1—0	S. 1—0

1846.	Farvand. Brede.	Farvand. Længde.	Bestikkets Feil. Brede.	Bestikkets Feil. Længde
Mai 19	0° 56′ N.	107° 30′ O.	— 5′	— 3′
— 20	1 6 -	107 13 -	— 5	+ 12
— 21	1 55 -	107 20 -	. . . .	— 5
— 22	3 42 -	106 52 -	— 26	— 1
— 23	4 36 -	107 17 -	— 20	— 12
— 24	5 53 -	108 26 -	+ 6	— 9
— 25	7 2 -	109 13 -	+ 17	+ 7
— 26	8 32 -	110 15 -	— 4	+ 4
— 27	10 5 -	111 33 -	. . . .	+ 7
— 28	10 50 -	112 27 -	+ 17	0
— 29	11 21 -	113 5 -	0	0
— 30	12 6 -	114 21 -	0	+ 3
— 31	12 21 -	115 28 -	. . . .	— 9
Juni 1	12 55 -	116 26 -	— 9	+ 2
— 2	13 19 -	117 44 -	. . . .	— 14
— 3	13 51 -	119 12 -	+ 5	+ 11
	Manilla.			
— 11	14° 21′ N.	120° 25′ O.	. . . .	. . . .
— 12	14 7 -	120 13 -	. . . .	. . . .
— 13	14 7 -	119 51 -	. . . .	. . . .
— 14	14 6 -	119 21 -	+ 3	+ 1
— 15	15 14 -	118 41 -	— 8	— 1
— 16	16 52 -	117 29 -	+ 5	0
— 17	18 18 -	116 48 -	+ 7	— 24
— 18	19 14 -	116 6 -	— 6	— 11
— 19	19 59 -	115 8 -	+ 4	— 3
	Macao, Hongkong, Cantonfloden. Amoy, Chusan, Shan-Hae.			
Aug. 10	30° 56′ N.	123° 50′ O.	+ 2	— 5
— 11	30 54 -	127 12 -	+ 2	+ 9
— 12	31 14 -	129 35 -	+ 6	— 3
— 13	31 20 -	132 29 -	— 5	— 16
— 14	32 6 -	133 29 -	— 14	— 8
— 15	32 7 -	134 37 -	. . . .	— 7
— 16	33 8 -	136 0 -	— 42	— 39
— 17	34 7 -	137 33 -	— 8	— 61
— 18	34 29 -	137 38 -	— 1	+ 39

alen.

ens ne.	Vandets Varme.	Damp-tryk.	Vinden. MN.	Vinden. MD.
.	24,62°	. . .	Omlöbende	N. 2—1
20°	25,33	9,56‴	Stille	SV. 2—1
25	25,25	9,92	S. 2—2	Oml. S. 2—2
.	25,00	. . .	SV. 2—2	S. 3—2
.	. . .	. . .	Oml. S. 2 og 0—1	Stille og Oml.
60	24,88	10,46	Variabel NV. 3—2	NV. 3—3
85	25,17	10,29	SV. 3—3	SV. 1—1
80	24,92	10,57	S. og SV. 3—3	SV. 2—2
45	24,75	10,49	NV. 3—3	SO. 1—1
77	25,00	10,11	S. 2—2	SSV. 2—2
93	25,04	10,52	O. 1—1	SO. 2—1
75	24,96	10,50	OSO. 2—2	SO. 2—2
.	24,75	. . .	SO. 1—1 Stille	Oml. N.
.	24,92	. . .	S. 3—3 N. 2—2	NV. 1—1
.	24,75	. . .	NNV. og Stille	V. og SV. 3—3
.	24,75	. . .	VSV. 2—2	V. og S. 2—2
60	25,17	10,74	V. 1—1	Oml. 1—1
88	25,15	10,66	V. 1—1	Stille
17	25,33	10,85	V. t. N. 1—1	Stille
63	25,25	10,92	V. t. N. 2—1 Stille	Stille SSV. 1—1
35	24,96	11,06	S. 1—1	S. 2—2
93	24,37	11,49	Var. mell. SSV. og O. 2—4	Var. mel. SSV. og O. 2—4
80	24,05	12,00	SV. 3—3	NO. 3—3
92	24,00	12,27	O. 2—2	OSO. 1—1
40	23,54	12,01	OSO. 1—1	SV. 2—2
12	20,75	10,02	NNO. og N. 3—3	NNV. 3—3
43	22,12	10,37	NNV. 3—4	NNV. 3—3
93	22,88	11,09	NV. 3—3	NV. og NNV. 2—3
83	22,46	8,28	V. og NV. 3—3	NNV. 3—3
.	. . .	. . .	NV. 1—1	Stille O. 1—2
45	22,88	10,50	NO. 3—3 SO. 2—3	OSO. 3—3
83	. . .	10,54	O. 6—5	OSO. 4—5
08	22,00	10,21	O. t. N. 3—6	ONO. 3—3
98	21,17	10,06	ONO. 3—3 NV. 1—1	N. 2—2 Stille

Tal

1846.	Farvand.		Bestikkets Feil.		
	Brede.	Længde.	Brede.	Længde.	
Aug. 19	34° 37′ N.	139° 20′ O.	+ 9′	+ 20′	16,5
— 20	35 17 -	139 38 -	. . . .	+ 27	22,1
— 21	34 4 -	139 45 -	+ 1	+ 22	18,1
— 22	34 23 -	140 21 -	— 11	+ 5	4,1
— 23	34 47 -	141 9 -	+ 3	+ 7	5,8
— 24	36 37 -	142 52 -	— 37	— 34	27,6
— 25	37 49 -	145 22 -	+ 19	+ 22	17,5
— 26	38 28 -	147 17 -	+ 7	+ 24	18,9
— 27	38 30 -	148 21 -	. . . .	+ 22	17,2
— 28	38 40 -	149 8 -	— 8	+ 6	4,7
— 29	38 51 -	149 28 -	— 8	+ 21	16,4
— 30	38 45 -	151 15 -	+ 3	+ 11	8,5
— 31	38 35 -	153 50 -	. . . .	+ 23	18,0
Sept. 1	36 58 -	155 37 -	. . . .	. . . .	. . .
— 2	35 24 -	157 12 -	— 3	+ 43	34,7
— 3	34 52 -	159 12 -	— 20	+ 22	18,0
— 4	33 54 -	160 33 -	— 4	+ 18	14,9
— 5	35 0 -	160 19 -	+ 18	+ 30	24,8
— 6	35 50 -	161 27 -	— 2	— 17	13,9
— 7	36 30 -	165 32 -	+ 17	+ 8	6,5
— 8	36 57 -	168 36 -	+ 16	+ 30	24,1
— 9	36 57 -	169 23 -	+ 5	— 17	13,6
— 10	37 56 -	169 39 -	+ 13	+ 28	22,3
— 11	38 26 -	172 11 -	— 10	+ 5	3,9
— 12	37 54 -	174 13 -	+ 7	— 2	1,6
— 13	37 57 -	176 5 -	— 3	— 7	5,5
— 14	37 53 -	177 45 -	. . . .	+ 4	3,2
— 15	37 32 -	179 43 -	+ 4	— 18	14,2
— 15	39 5 -	179 57 V.	— 9	+ 14	11,0
— 16	38 42 -	176 53 -	+ 2	+ 8	6,2
— 17	37 45 -	173 16 -	— 6	+ 17	13,4
— 18	36 40 -	169 8 -	— 1	— 6	4,8
— 19	35 58 -	166 41 -	. . . .	+ 25	20,1
— 20	37 12 -	165 28 -	+ 8	+ 10	8,1
— 21	37 13 -	161 9 -	— 1	+ 10	8,0
— 22	36 34 -	156 50 -	0	— 8	6,4
— 23	34 16 -	153 15 -	— 13	+ 21	17,1

nalen.

tens me.	Vandets Varme.	Damp-tryk.	Vinden. MN.	Vinden. MD.
.	19,50°	. . .	NO. t. O. 3—5	O. 4—4
90°	. . .	9,92‴	NO. og N. 2—3; 2	N. t. O. 3—3
87	19,67	10,09	O. 4—4	O. 3—3
.	20,12	. . .	O. 6—6	O. 6—6
03	20,17	10,06	O. 3—6	OSO. 3—3
07	21,50	9,63	SO. t. O. 3—4	SO. t. O. 3—5
18	20,50	10,64	SO. t. O. 4—4	O. t. S. 3—3
15	20,04	10,45	SO. 3—3	SO. t. S. 3—2
.	19,92	. . .	S. 2—2	S. 0—3; 2
87	20,08	9,92	SO. og SV. 2—2	SV. S. 1—2
23	20,21	9,89	S. 1—1	S. t. O. 1—1
65	20,17	10,06	SSV. 2—2	SV. 2—2
.	. . .	. . .	V. og NV. 3—3	NO. t. N. 2—2 S. 1—1
05	18,58	6,23	NO. t. O. 6—6	ONO. 3—3
77	18,67	5,69	ONO. 3—3	NO. t. O. 4—4
18	18,92	6,25	NO. t. N. 6—6	NO. 3—3
90	19,04	6,05	NO. 3—3	NO. t. O. 3—3
30	18,46	5,74	NO. t. O. 3—3	NO. t. O. 3—3
58	17,88	6,10	NO. t. O. 2—3 Stille	S. 2—2
.	15,62	. . .	SSV. 5—5	NV. 4—4
57	15,67	7,39	NV. 4—4	NV. 2—2
.	15,79	. . .	NV. 1—1 Stille	Stille
32	16,08	7,84	O. t. S. 2—2	ONO. 1—1
58	15,21	8,02	SO. 2—2	S. 2—2
.	. . .	. . .	Stille NNO. 3—3	Oml. 0—3; 3
57	16,21	8,36	Stille S. 3—3	SSO. 2—2
.	16,42	. . .	S. 2—2	Stille
53	16,50	7,52	N. og V. 2—2	NO.
10	16,21	5,74	ONO. 2—2	OSO. 2—2
07	16,12	7,63	S. 3—3	SSV. 3—3
23	16,58	8,36	S. t. V. 3—3	SV. 3—3
.	16,83	. . .	SV. 3—3	SV. 3—3
25	16,58	7,41	N. t. O. 3—3	NO. 3—3
27	16,00	7,33	ONO. 2—2	SO. t. S. 3—3
20	15,63	8,38	S. 3—3	SV. 3—3
25	14,83	8,17	SV. 3—3	S. t. V. 4—4
.	15,54	. . .	SSV. 3b—3	SSV. 5—4

1846.	Farvand.		Bestikkets Feil.		
	Brede.	Længde.	Brede.	Længde.	
Sept. 24	32° 38′ N.	150° 30′ V.	— 28′	+ 3′	2,5
— 25	31 30 -	148 48 -	— 2	....	...
— 26	30 46 -	149 2 -	+ 11	— 3	2,6
— 27	30 9 -	149 27 -	+ 6	+ 2	1,7
— 28	29 52 -	149 37 -	+ 11	+ 4	3,5
— 29	29 37 -	150 12 -	+ 3	+ 5	4,3
— 30	28 28 -	150 8 -	+ 4	— 4	3,5
Oct. 1	27 45 -	150 43 -	+ 14	+ 13	11,5
— 2	25 49 -	152 4 -	— 22	— 1	0,9
— 3	23 6 -	153 56 -	— 4	+ 2	1,8
— 4	21 3 -	156 29 -	— 6	+ 9	8,3
	Sandwichs-Öerne. Oahu. Fortöiet i Honolulu Havn.				
Nov. 2	21° 55′ N.	157° 9′ V.	+ 5	+ 11	10,2
— 3	21 51 -	156 29 -	— 5	....	...
— 4	21 12 -	156 4 -	+ 4	+ 8	7,5
— 5	20 46 -	155 32 -	— 5	+ 5	4,7
— 6	20 12 -	155 10 -	— 7	0	...
— 7	19 56 -	155 1 -	....	+ 14	13,2
	Tilankers ved Hawai.				
— 14	20° 33′ N.	153° 37′ V.	— 2	+ 16	15,0
— 15	18 10 -	153 52 -	— 12	+ 12	11,3
— 16	15 32 -	153 19 -	— 8	+ 4	3,8
— 17	13 5 -	151 53 -	....	+ 5	4,9
— 18	10 42 -	151 47 -	....	+ 82	80,2
— 19	9 21 -	149 53 -	— 37	— 3	3,0
— 20	9 19 -	149 2 -	— 5	— 25	24,7
— 21	8 24 -	147 41 -	— 14	— 24	23,7
— 22	6 34 -	147 7 -	0	— 8	7,9
— 23	6 37 -	145 59 -	— 2	0	...
— 24	7 4 -	143 47 -	— 8	— 40	39,7
— 25	5 22 -	144 44 -	— 6	— 25	24,9
— 26	2 31 -	145 58 -	+ 4	+ 3	3,0
— 27	0 18 S.	146 33 -	— 18	+ 38	38,0
— 28	2 54 -	146 23 -	— 4	+ 18	18,0
— 29	5 35 -	146 28 -	— 16	+ 11	11,0
— 30	8 27 -	145 56 -	— 7	+ 38	37,7

alen.

ens ne.	Vandets Varme.	Damp- tryk.	Vinden. MN.	MD.
25°	15,62°	7,17‴	S. t. V. 5—3	S. 4—4
.	15,62	. . .	S. t. O. 3ᵇ—3	NV.2—3 Stille
50	16,42	6,45	Stille	NV. 1—1
85	17,00	6,23	N. og NO. 1—1	NO.1—1 Stille
97	17,37	6,45	Stille SO.1—1	Stille
20	16,96	6,90	SSO. og Stille	Stille S. 1—1
30	17,96	7,10	SV. 1—1	V. t. S. 2—2 Stille
07	17,63	7,37	Stille	SO. 2—2
78	17,58	7,42	ONO. 2—2	OSO. 3—3
42	17,88	7,64	O. t. N. 3—3	O. 3—3
25	18,50	8,09	ONO. 3—3	ONO. 3—3
93	18,79	8,74	NO.1; O.3—3	O. 3—3
50	18,42	8,99	O. t. S. 3—4	O. 3—3
95	18,62	9,09	O. 6—5	O. 5—5
50	18,12	8,87	O. 4—6	ONO. 5—5
50	18,12	8,24	O. t. N. 5—5	O. 4—4
50	18,05	8,57	O. Variabel O. t. S. 5—5	O.
22	18,00	9,69	S. og O. 3—3	SO. 3—3
17	19,00	9,43	SO. og O. 3—3	O. 3—3
50	19,29	9,74	O. 3—3	O. 3—3
30	19,58	10,09	ONO. 4—4	ONO. 4—4
35	20,04	9,18	ONO. 4—4	ONO. 3—3
.	. . .	. . .	NO. t. O. 3ᵇ—3	NO. t. O. 3—3
52	20,50	9,16	Stille NO.1—2	Stille SO. t. S. 2—3
72	20,71	9,80	SO. og O. 2—2	ONO. 2—5
.	20,83	. . .	ONO. 5—5 Variabel	OSO. 2—3 SSO. 1—2
02	20,37	10,16	Omlöb. Stille S. 3	SO. t. S. 3—3
37	21,04	9,70	SO. 3—3	SO. 3—3
77	21,25	10,30	SO. t. S. 3—3	SO. 3ᵇ—3
37	19,87	9,96	SO. t. O. 4—4	OSO. 4—4
17	18,17	9,40	SO. t. O. 4—4 O. t. S.	O. 3—3
10	19,17	9,24	O. 3—3	SO. 3—3
17	20,25	9,12	O. 3ᵇ—3	O. 3ᵇ—3
.	20,63	. . .	O. 3—3	O. t. N. 3ᵇ—3

1846 og 1847.	Farvand. Brede.	Længde.	Bestikkets Feil. Brede.	Længde
Dec. 1	11° 17′ S.	145° 18′ V.	— 11′	+ 11′
— 2	12 55 -	146 32 -	— 14	+ 2
— 3	14 42 -	148 1 -	— 13	+ 9
— 4	16 20 -	148 55 -	— 9	+ 2
— 5	17 28 -	149 30 -	. . . .	. . . .
	Tilankers ved Tahiti.			
— 12	16° 27′ S.	151° 30′ V.	. . . .	. . . .
	Tilankers i Borabora Havn.			
— 18	17° 6′ S.	151° 50′ V.	. . . .	. . . .
— 19	18 23 -	151 7 -	. . . .	+ 8
— 20	19 24 -	150 48 -	— 5	+ 14
— 21	21 14 -	150 52 -	. . . .	. . . .
— 22	22 29 -	151 7 -	— 4	+ 18
— 23	24 20 -	150 51 -	— 5	+ 4
— 24	26 25 -	149 49 -	+ 1	+ 7
— 25	27 7 -	149 21 -	+ 5	+ 9
— 26	28 24 -	148 1 -	+ 9	+ 3
— 27	29 9 -	146 40 -	+ 7	— 9
— 28	29 50 -	145 25 -	+ 9	— 15
— 29	31 52 -	143 2 -	— 5	— 10
— 30	31 16 -	140 12 -	— 12	+ 11
— 31	31 28 -	140 7 -	+ 9	+ 2
Jan. 1	32 6 -	138 53 -	+ 5	— 10
— 2	32 57 -	137 19 -	+ 5	— 3
— 3	33 31 -	135 47 -	+ 2	— 21
— 4	33 46 -	133 34 -	— 3	+ 5
— 5	33 44 -	132 19 -	— 2	+ 11
— 6	34 51 -	130 53 -	0	— 2
— 7	36 14 -	127 18 -	— 13	+ 6
— 8	36 18 -	125 3 -	— 12	— 7
— 9	36 31 -	123 21 -	. . . .	— 8
— 10	36 25 -	119 42 -	— 6	+ 13
— 11	36 15 -	115 52 -	+ 7	+ 10
— 12	36 20 -	111 9 -	+ 5	+ 18
— 13	36 2 -	106 49 -	+ 1	+ 13
— 14	35 44 -	102 34 -	. . . .	. . . .
— 15	35 14 -	100 17 -	— 13	+ 36

rnalen.

ftens rme.	Vandets Varme.	Damp-tryk.	Vinden. MN.	MD.
7,58°	21,21°	9,47‴	ONO. 3—3	ONO. 3—3
7,75	21,83	9,76	NO. t. O. 2—2	SO. t. O. 2—2 ONO. 2—2
7,85	21,71	9,93	SO. t. O. 2—2	SO. t. O. 2—2
7,78	21,83	9,93	O. 2—2	NNO. 2—2
8,20	22,00	9,74	NO. og N. 2—1	NNV. 2—1 NV.
. .	. . .	. . .	NNO. 3—3	NNO. 3—3 Stille, Oml.
7,63	21,96	10,70	O. 3	O. 3
6,83	21,46	10,47	NO. 2—2	O. 3—3
6,78	21,08	9,44	Oml. fra SO. — NV. gj. O.	Oml. O. — NV. 2—1
4,80	20,46	9,21	OSO. 2—2	Oml. S. — NO. 2
6,97	20,04	9,64	O. 2—2	SO. t. O. 1—1
6,63	19,46	9,98	O. 2—2	O. 3—3
4,75	17,75	9,71	ONO. 3—3	ONO. 3—3
6,13	18,21	9,79	NO. Stille 1—1	ONO. 1—1
6,02	18,29	9,74	NO. 3—3	NNO. 1—1
4,97	18,12	9,07	NNO. 2—1—1	NNV. 2—2
4,68	18,75	9,07	NV. og V. 1—1	NNV. 1—1
2,63	16,25	8,50	NV. 3—3	V. og SV. 5, 4—4
1,37	15,85	7,91	SO. t. S. 4—4	SSO. — OSO. 3—3
2,22	16,58	8,23	Stille	Stille N. 1—1
5,92	16,79	8,79	VNV. 1—1	NV. 1—1
3,13	16,33	8,61	NV. 1—1	V. 2—2
3,45	16,75	8,98	VSV. 1—1	V. og NV. 1—2; 1—2
2,92	16,62	8,57	NNV. 2—2	NNV. 2—2
3,28	17,04	8,88	S. og SSO. 2—2	SO. 1—1 Stille
2,57	15,62	8,20	Stille NO. 2—1	NNO. 3—3
1,32	14,29	7,79	N. 3—3	NNV. 3^{b}—3
0,17	14,50	6,64	NV. 3—3 SV. 2—2 Stille	S. 3^{b}—3 SSO. 1—1
0,42	14,71	7,23	N. 1—2 Stille og Oml.	Stille og Omlöbende
1,48	14,54	7,66	N. 3—3	N. og V. 3 ustadig 3
1,52	14,58	7,81	N. t. V. 3^{b}—3	NNV. — N. 3—3
1,63	14,12	7,68	N. 4—4	N. 4—4
1,47	14,21	7,44	NNV. 3^{b}—4	NNV. 3—3
7,05	13,29	6,00	NV. 3—2	S. 4—5 SSO. 4
7,98	13,21	5,95	SO. t. O. — S. 3^{b}—3	SO. 2—2

1847.	Farvand.		Bestikkets Feil.	
	Brede.	Længde.	Brede.	Længde.
Jan. 16	35° 35′ S.	98° 0′ V.	+ 1′	+ 4′
— 17	37 13 -	95 32 -	+ 4	+ 18
— 18	36 58 -	92 18 -	....	+ 13
— 19	36 22 -	89 24 -	+ 19	+ 1
— 20	35 39 -	85 58 -	— 5	+ 16
— 21	34 30 -	83 6 -	— 1	+ 34
— 22	34 0 -	80 8 -	— 8	+ 36
— 23	34 6 -	78 2 -	— 6	+ 11
— 24	34 0 -	75 22 -	— 3	+ 11
— 25	33 23 -	71 57 -	+ 14	+ 7
	Valparaiso.			
Febr. 18	30° 22′ S.	73° 15′ V.	+ 16	+ 11
— 19	27 48 -	72 54 -	+ 2	— 15
— 20	25 45 -	72 16 -	— 5	....
— 21	24 8 -	71 30 -	— 6	— 1
— 22	22 47 -	70 39 -	....	....
— 23	Cobya Rhed.		....	....
— 24	21 48 -	71 14 -	....	+ 5
— 25	20 43 -	71 57 -	— 26	+ 4
— 26	19 20 -	73 8 -	— 11	+ 7
— 27	17 48 -	74 25 -	— 3	— 2
— 28	16 1 -	75 41 -	+ 5	+ 3
Marts 1	14 47 -	76 23 -	— 19	+ 19
— 2	13 44 -	76 33 -	....	....
— 3	12 32 -	77 25 -	— 5	+ 7
	Callao.			
— 15	13° 13′ S.	79° 20′ V.	+ 7	+ 19
— 16	14 47 -	81 18 -	— 11	+ 9
— 17	16 26 -	83 4 -	— 3	+ 14
— 18	18 16 -	84 16 -	— 10	— 4
— 19	20 41 -	86 11 -	— 8	+ 10
— 20	23 15 -	87 49 -	— 10	+ 8
— 21	25 28 -	88 53 -	+ 3	+ 7
— 22	26 30 -	88 53 -	+ 19	+ 1
— 23	27 11 -	88 52 -	+ 13	+ 1
— 24	27 52 -	88 44 -	+ 2	— 3

nalen.

ftens rme.	Vandets Varme.	Damp- tryk.	Vinden. MN.	Vinden. MD.
,75°	13,88°	7,29‴	O. og NNO. 3b—3	NO. t. N. 3—3
,45	12,96	6,65	NO. 3b—3	NO. t. N. 3—3
,57	12,29	6,53	N. 3—3	N. t. V. — NV. 4—3, 3b—3
,88	13,42	5,45	NV. t. N. 4—4 SV. t. V. 2—3	V. t. S. 2—2
,87	12,92	6,04	V. 3—3 SO. 5—4	SO. t. S. 5—4
,57	12,67	6,09	SO. t. O. 4—4	SO. t. O. 3—3
,97	12,79	5,37	SO. 4—3	S. t. O. — SO. t. S. 3—3
,22	12,58	5,96	SO. t. S. 2—2	SSO. 2—1
,92	12,17	6,51	V. 2—2	NV. 2—2
,93	10,83	6,06	NNV. 3—3	N. t. V. 3b—3
,20	12,71	6,14	SV. 4—5	SSV. 4—5
,22	12,79	5,51	S. 3—3	S. 2—3
,25	14,58	5,60	S. 2—2	SSO. 1—1
,32	15,62	6,25	SSO. 2—2	SSO. 2—2
,70	14,75	6,93	SO. 3—2 O. 1—1	OSO. 2—2 SSO. 1—1
,78	19,34	6,81	S. 2	Stille
,95	16,71	7,08	SV. 1—1	SSO. og O. 1—1
,18	17,46	8,19	S. 1—1 NO. 1—1	NO. 1—1 SO. 1—1
,78	18,12	7,42	SSV. 2—1—1	SSV. 2—2
,30	18,29	7,41	SV. og SO. 2—2	SO. t. S. 2—2
,88	16,79	8,15	SO. 3—3	SO. 3—2
,15	13,37	7,92	SO. 1—1	Stille
,33	13,17	7,08	Stille SO. 1—0	SSO. 1—1
,43	14,00	7,54	S. 2—2	S. t. O. 1—1
,08	15,58	8,22	SSO. 2—2	SSO. 2—2
,17	21,43	7,41	SO. 4—5	SO. 3—3
,85	17,29	7,09	SSO. og SO. 2—3	SO. og O. 2—3
,83	16,29	7,45	SO. 3—3	O. 2—2
,20	15,62	6,52	SO. 3b—3	SO. 3b—3
,15	15,79	6,52	SO. 3—5	SO. t. O. 3—5
,45	15,83	6,54	SO. t. O. 2—2	O. 2—2
,80	16,00	6,15	SO. og O. 1—1	O. og NO. 1—1
,28	15,71	5,59	N. 1—1 Stille	Stille NO. 1—1
,77	16,12	5,80	V. 1—0	Stille NO. 1—1

Ta

1847.	Farvand.		Bestikkets Feil.		
	Brede.	Længde.	Brede.	Længde.	
Marts 25	28° 4′ S.	88° 43′ V.	— 2′	+ 2′	1,8
— 26	29 17 -	88 50 -	+ 4	+ 8	7,0
— 27	29 39 -	88 45 -	+ 4	— 2	1,7
— 28	30 22 -	88 49 -	0	— 5	4,3
— 29	32 5 -	88 36 -	+ 2	+ 1	0,8
— 30	34 53 -	87 49 -	— 4	0	. . .
— 31	37 21 -	87 0 -	— 14	— 6	4,8
April 1	39 47 -	86 12 -	— 1	— 12	9,2
— 2	42 11 -	84 36 -	— 27	— 4	3,0
— 3	44 49 -	83 35 -	— 4	— 14	9,9
— 4	47 37 -	82 34 -	— 28	— 16	10,7
— 5	51 6 -	81 42 -	— 32	. . . .	. . .
— 6	53 23 -	78 23 -	— 15	— 19	11,4
— 7	55 47 -	73 29 -	. . . .	+ 2	1,1
— 8	56 45 -	68 25 -	— 42	. . . .	. . .
— 9	54 17 -	63 56 -	+ 16	+ 39	22,9
— 10	52 28 -	64 29 -	. . . .	— 30	17,8
— 11	48 49 -	63 7 -	+ 1	— 2	1,3
— 12	46 33 -	60 29 -	. . . .	+ 12	8,1
— 13	43 53 -	68 56 -	— 3	+ 2	1,4
— 14	42 10 -	56 17 -	+ 3	+ 3	2,2
— 15	41 34 -	54 13 -	+ 29	+ 10	7,4
— 16	40 32 -	52 2 -	. . . .	+ 12	9,1
— 17	38 24 -	55 9 -	. . . .	. . . .	. . .
— 18	35 48 -	54 58 -	+ 19	+ 16	12,8
	Montevideo, Buenos Ayres. Montevideo.				
Mai 16	35° 32′ S.	52° 55 V.	. . . .	. . . .	. . .
— 17	35 32 -	51 53 -	. . . .	. . . .	. . .
— 18	33 49 -	49 37 -	+ 26	+ 10	8,2
— 19	32 13 -	49 18 -	+ 7	+ 7	5,9
— 20	31 25 -	48 49 -	. . . .	+ 3	2,5
— 21	30 3 -	48 11 -	. . . .	+ 40	34,5
— 22	29 4 -	46 42 -	+ 39	+ 8	7,0

alen.

ens ne.	Vandets Varme.	Damp- tryk.	Vinden. MN.	MD.
0°	16,54°	5,87‴	NO.1—1 Stille	Stille SV. t. S. 1—1
7	16,33	6,17	Stille SO.1—1	O. 2—2 NO. 3—3
7	16,21	6,29	N. 1—1 Stille	NO. 1—1
0	16,00	7,34	N. 1—1 Stille	SO. og O. 2—2
2	15,29	7,24	Variabel 1—2	NO. og N. 3—3
2	13,88	7,54	N. og NV. 3ᵇ—4	NV. 3—5
2	11,79	6,77	NV. og VNV. 5—3—4	V. og VNV. 3—3
8	10,25	5,72	NV. 2—2	NV. 3—4, 3—5
5	7,21	3,44	V. og SV. 5—5	SV. 3ᵇ—4
8	5,12	3,56	SV. 3ᵇ—4	V. og VNV. 2—4—5
7	3,92	3,47	NV. t. VSV. 8—8	VSV. 6—3ᵇ—6—4
3	2,00	2,92	V. 5—5	V. og SV. t. V. 7—4; 7 - 5
8	1,04	2,45	SV. 3ᵇ—5, 4—5	SV. og S. 4—5
8	1,15	3,29	S. og V. 5—8	V. 9—9
5	1,05	2,99	V. 9—10	V. 10—10
5	0,80	2,57	V. 10—11—11	SV.—SSV. 10—10
5	1,63	2,95	SSV.—SSO. 9—4, 9—5	Stille N. og NV. 4—3
5	3,00	3,41	VSV. 7—9, 6—8	VSV. 8—7
2	4,12	3,93	SV.—V. 7—2	NNV. 2—5
7	3,38	3,12	NV. 5—5 SV. oml. 5—7	SSV. 3ᵇ—3
3	7,30	3,82	VSV.—NNV. 3—3	NNV. 3ᵇ—3
8	10,88	6,13	NNV. 3—3	N. 3—5
4	12,95	6,49	NNV. 5—5	NV. og V. 5—1; 5—5
3	8,55	5,03	Stille Oml. im. S. og O. 3—5	SO. 4—6
7	9,37	4,55	SSO. 6—6	SV. t. S. 5—3; 5—4
0	11,70	5,61	NNO. 6—6	NO. t. N. 6—8; 7
8	12,79	4,80	NV. og V. 7—8, 7	VSV. 7—1; 5—3
0	16,33	5,00	S. 3ᵇ—4	SSV.—SV. 3ᵇ—4
2	16,29	5,14	SV. 4—0, 3	Stille NV.—NNO. 3ᵇ—3
5	16,75	. . .	NNO. 5—5	N. t. O. 3—3
2	18,29	. . .	Oml. Variabel	S. og SO. 3—0; 2—4
3	18,92	. . .	SO. 3—3	OSO. 3—0—3

1847.	Farvand. Brede.	Farvand. Længde.	Bestikkets Feil. Brede.	Bestikkets Feil. Længde.	
Mai 23	27° 25′ S.	45° 45′ V.	+ 8′	+ 14′	12,
— 24	24 30 -	43 39 -	+ 7	. . . .	. .
	Rio de Janeiro.				
Juni 10	24° 25′ S.	41° 25′ V.	+ 1	+ 23	21,
— 11	24 9 -	40 23 -	+ 13	+ 35	32,
— 12	24 24 -	38 17 -	+ 6	+ 20	18,
— 13	23 20 -	39 16 -	+ 29	+ 7	6,
— 14	22 43 -	36 56 -	+ 20	+ 13	12,
— 15	21 52 -	36 21 -	+ 12	+ 4	3,
— 16	20 41 -	37 2 -	+ 23	— 2	1,
— 17	20 46 -	35 14 -	+ 5	+ 18	16,
— 18	19 45 -	37 7 -	+ 13	— 18	16,
— 19	19 12 -	36 51 -	+ 16	— 1	0,
— 20	18 59 -	35 19 -	0	+ 2	1,
— 21	15 51 -	35 56 -	+ 1	+ 7	6,
— 22	13 21 -	38 48 -	0	+ 9	8,
	Bahia.				
— 28	11° 44′ S.	37° 9′ V.	— 14	— 3	2,
— 29	10 5 -	35 40 -	— 19	— 5	4,
— 30	7 44 -	33 51 -	— 31	+ 9	8,
Juli 1	5 35 -	33 20 -	+ 16	+ 19	18,
— 2	3 27 -	35 2 -	+ 28	+ 29	28,
— 3	1 18 -	35 23 -	+ 5	+ 7	7,
— 4	1 14 N.	35 5 -	— 23	+ 12	12,
— 5	3 40 -	36 32 -	— 20	+ 48	48,
— 6	5 19 -	37 32 -	— 28	+ 23	22,
— 7	6 54 -	38 37 -	0	0	. .
— 8	8 53 -	39 46 -	— 8	+ 12	11,
— 9	10 49 -	40 17 -	0	+ 2	2,
— 10	13 36 -	41 20 -	0	+ 24	23,
— 11	16 45 -	42 26 -	+ 8	+ 23	22,
— 12	19 49 -	43 2 -	+ 1	+ 12	11,
— 13	22 27 -	44 9 -	+ 12	+ 18	16,
— 14	25 4 -	44 43 -	+ 12	+ 21	19,
— 15	28 6 -	44 58 -	+ 10	+ 15	13,

len.

ns e.	Vandets Varme.	Damp- tryk.	Vinden. MN.	MD.
5°	18,79°	. . .	O. 2—2	O. 3—5 N. 3—5
2	19,08	. . .	N. t. V.—NV. SV. 3—5	SO. 4—4
5	18,58	. . .	SO. 2—2 NO. t. O. 4—5	NO. 3b—3
3	18,88	. . .	NO. 4—4	NNO. 4—4
2	18,92	. . .	N. t. O. 3b—4	NO. t. N. 3—3
8	18,96	. . .	NO. 3b—3	NNO. 3b—4
2	19,17	. . .	N. 3b—3	N. t. V. 3b—4
8	19,42	. . .	NNV. 3b—3	NNV. 3b—2 NNO. 3—2
7	19,83	. . .	NNO. og NO. 2—3	NO. t. N. 3b—3
2	19,12	. . .	NO. t. N. 4—4	NO. t. N. 3b—4
7	19,58	. . .	NNO. 3—3	NNO. 3—3
5	20,08	. . .	NNO. 3—2	NO. t. N. 3—3
85	20,00	. . .	N. og NNO. 3—3	NNV. 2—2
17	20,25	. . .	Oml. SO. 3—3	SSO. 5—5
.	. . .	. . .	SSO. 5—5	S. og SO. 5—5
28	20,58	. . .	SO. ustadig	SO. 2—2
92	20,58	. . .	OSO. 2—2	OSO. 2—2
80	21,17	. . .	SO. 3—3	SO. t. O. 3—3
18	21,88	. . .	OSO. 3—3	OSO.; O. t. N. 3—4
28	21,33	. . .	ONO. 3b—3	NO. 2—2
18	21,63	. . .	NO. og O. 2—2	O. 3—2
25	21,50	. . .	O. 2—2	O. 2—2
67	21,79	. . .	ONO. 2—2	NO. 2—2
48	21,88	. . .	NO. 2—2	O. og NO. 0—1—1
45	22,04	. . .	NO. 3—3	NO. t. N. 3—3
52	21,79	. . .	NO. 2—2	ONO. 2—2
45	21,55	. . .	ONO. 3—2	NO. 2—3
65	20,65	. . .	NO. og O. 2—3	O. og NNO. 3b—3
73	19,83	. . .	NO. t. O. 3b—3	ONO. 4—4
87	20,05	. . .	O. 4—4	O. 3—3
78	20,53	. . .	ONO. og O. 3—3	ONO. 2—2
18	20,63	. . .	ONO. 2—2	O. 3b—3
85	20,83	. . .	O. t. N. 3—3	O. 3b—3

Ta

1847.	Farvand.		Bestikkets Feil.		
	Brede.	Længde.	Brede.	Længde.	
Juli 16	50° 59′ S.	45° 52′ V.	+ 15′	+ 8′	7,0
— 17	32 54 -	47 5 -	+ 5	+ 16	13,0
— 18	34 17 -	48 15 -	— 1	— 10	8,3
— 19	33 59 -	48 36 -	+ 29	+ 9	7,5
— 20	34 14 -	47 34 -	+ 3	— 30	24,9
— 21	35 27 -	45 51 -	— 1	+ 14	11,5
— 22	35 46 -	45 30 -	+ 9	+ 8	6,0
— 23	36 36 -	43 34 -	+ 14	— 7	5,7
— 24	36 49 -	41 10 -	+ 17	+ 30	24,1
— 25	37 3 -	40 16 -	— 12	+ 24	19,2
— 26	37 46 -	40 6 -	— 29	+ 3	2,4
— 27	38 43 -	39 26 -	— 6	— 1	0,8
— 28	39 15 -	38 28 -	— 12	— 30	23,3
— 29	38 42 -	35 40 -	+ 10	+ 21	16,3
— 30	39 51 -	36 8 -	+ 6	+ 16	12,4
— 31	41 51 -	37 18 -	+ 14	+ 9	6,8
Aug. 1	42 25 -	37 0 -	0	+ 11	8,2
— 2	44 15 -	36 58 -	+ 16	+ 1	6,7
— 3	44 33 -	36 21 -	— 3	+ 3	2,2
— 4	45 3 -	33 52 -	— 7	+ 19	13,4
— 5	45 24 -	30 35 -	+ 3	— 8	5,7
— 6	46 2 -	28 19 -	+ 13	+ 7	4,9
— 7	47 5 -	24 15 -	+ 14	+ 15	10,3
— 8	48 1 -	19 43 -	+ 16	+ 21	14,2
— 9	48 42 -	15 21 -	+ 6	+ 3	2,0
— 10	48 59 -	10 47 -	+ 7	+ 24	15,7
— 11	49 30 -	6 19 -	+ 1	+ 14	9,2

nalen.

tens rme.	Vandets Varme.	Damp- tryk.	Vinden. MN.	MD.
,08°	20,92°	. . .	O. t. N. 3b—3	ONO. 3—3
,83	20,54	. . .	ONO. 2—2	ONO. og NO. 3—3
,23	20,63	. . .	NO. 2—2	NO. 2—2
,37	21,12	. . .	NO. 1—0—1	Stille
,05	20,88	. . .	Stille	VNV. 1—1
,35	20,21	. . .	NNV. og NV. 2—2	N. t. V. 2—2
,75	20,58	. . .	ONO. 1—2 Stille	NV. 1—1
,53	20,25	. . .	NV. 1—1	N. 1—2
68	19,06	. . .	NNO. 2—2	NNO. — NO. 3—2
42	19,92	. . .	NO. 2—2	O. og ONO. 1—1
33	20,33	. . .	Stille Bl. af. SO.	Stille SO. 1—1
68	19,54	. . .	SO. 2—2	O.; SV. 1—1
60	18,79	. . .	Stille Bl. af VSV.	Stille Bl. af V.
37	18,50	. . .	NO. og ONO. 3—2	NO. 3b—3
67	17,75	. . .	NO. og O. 3—1; 3—2	NO. 2—4; 3
40	17,12	. . .	ONO. 2—3—2	O. 3—3
22	17,40	. . .	O. 2—1 Stille	N. og O. 1—1
08	15,83	. . .	O. 3—3	SO. — O. 3—3
08	16,25	. . .	SO. 1—1 Stille	Stille SSV. 1—1
53	16,29	. . .	SV. og V. 2—2	V. 2—2
08	15,83	. .	V. 3—3	VNV. 2—3
53	15,17	. . .	VNV. 2—2	V. 2—2
55	14,12	. . .	V. 3b—3	VNV. — NO. t. N. 3b—3
42	13,63	. . .	NNO. 3—3	N. t. O. og N. 4—4
23	13,55	. . .	N. 3—4	NV. og V. 2—4
65	13,25	. . .	SV. 5—8	NV. 5—6
57	13,70	. . .	VNV. t. SSV. 3—4—3	S. og SV. 3b—3

Tillæg til Tab. I. Iagttagelser af Luftens og Vand

Valparaiso.		4 Form.	8 Form.	Middag.	4 Efterm.	8 Efterm.	Midd
1847 Jan. 26	Luft	15, 4°	19, 0°	21, 0°	22, 8°	18, 4°	19,3
	Vand	9,25	9, 5	9, 0	8,75	8,75	9,0
— 27	Luft	14, 8	18, 8	22, 0	21, 3	19, 0	19,1
	Vand	8,75	9, 0	10, 5	10, 5	10, 5	9,8
— 28	Luft	15, 0	19, 6	21, 0	20, 8	18, 0	18,8
	Vand	10,25	10, 5	10, 0	10, 0	9,75	10,0
— 29	Luft	15, 0	17, 5	19, 2	20, 0	16, 0	17,5
	Vand	9, 0	9, 0	10, 0	9,75	9,75	9,5
Febr. 2	Luft	15, 7	21, 0	22, 3	21, 2	17, 8	19,6
	Vand	10, 0	10, 0	12, 0	11,75	11, 5	11,0
— 3	Luft	15, 0	17, 3	18, 7	19, 7	17, 8	17,7
	Vand	10, 5	10,75	10,75	11, 0	11, 0	10,8
— 4	Luft	17, 0	18, 0	21, 0	21, 3	18, 3	19,1
	Vand	10,75	10,75	11, 0	11, 0	11,25	10,9
— 5	Luft	15, 4	18, 3	21, 0	22, 8	19, 7	19,4
	Vand	11, 0	11, 0	11, 0	11, 0	10,75	10,9
— 8	Luft	17, 0	17, 6	22, 5	22, 2	20, 6	19,9
	Vand	10, 0	10, 0	10, 5	10, 5	10, 5	10,3
— 10	Luft	17, 2	20, 5	21, 2	18, 4	17, 5	18,9
	Vand	10, 5	10,75	10, 5	10,25	10, 5	10,5
— 11	Luft	17, 5	18, 5	22, 2	22, 3	20, 0	20,1
	Vand	10,25	10, 5	10, 5	10, 5	10,25	10,4
— 12	Luft	17, 0	18, 0	21, 0	21, 5	19, 0	19,3
	Vand	10,25	10,25	11, 5	11,25	11, 0	10,8
— 13	Luft	18, 6	20, 0	22, 8	22, 6	20, 5	21,9
	Vand	11, 0	11, 0	10,75	10, 5	10, 5	10,7
— 16	Luft	18, 0	21, 0	23, 0	22, 5	20, 0	20,9
	Vand	10,75	10,75	11, 0	11, 0	11, 0	10,9
Middel . . .	Luft	16,33	18,94	21,35	21,39	18,76	19,3
	Vand	10,16	10,23	10,64	10,55	10,50	10,4
Forskjel		6,17	8,71	10,71	10,84	8,26	8,9

arme i Valparaisobugt og paa Callaos Rhed.

Callao.		4 Form.	8 Form.	Middag.	4 Eftерm.	8 Eftерm.	Middel.
847 Marts 4	Luft	19, 0°	20, 2°	23, 7°	23, 0°	20, 4°	21,26°
	Vand	10,25	11,75	13, 0	13, 0	12, 5	12,10
— 5	Luft	19, 6	20, 2	22, 0	21, 8	20, 4	20,80
	Vand	10, 0	10, 5	10,25	9,75	9,25	9,95
— 6	Luft	20, 0	20, 4	24, 2	21, 0	20, 2	21,16
	Vand	8,75	9,25	10,75	11, 0	10,25	10,00
— 7	Luft	19, 0	19, 6	25, 0	24, 8	20, 5	21,78
	Vand	9, 0	9, 5	10,25	10,25	10, 0	9,80
— 8	Luft	18, 0	20, 0	22, 3	25, 0	25, 0	22,06
	Vand	9,75	10,25	11, 0	11, 5	11, 5	10,80
— 11	Luft	20, 2	22, 5	23, 8	23, 5	21, 4	22,28
	Vand	10, 0	10, 0	10, 5	10,75	10,25	10,30
— 12	Luft	20, 8	20, 0	23, 0	22, 2	20, 2	21,24
	Vand	9,75	10,25	10,75	11, 0	10, 5	10,45
— 13	Luft	9, 4	22, 0	25, 0	24, 0	21, 4	22,36
	Vand	10,25	10, 0	10, 0	10, 0	10, 0	10,05
iddel . . .	Luft	19,50	20,61	23,62	23,16	21,19	21,62
	Vand	9,72	10,19	10,81	10,91	10,53	10,43
rskjel		9,78	10,42	12,81	12,25	10,66	11,19

Tabel II. Daglig Forandring i Lu

Aarstid.	Sted.		
	Farvand.	Brede.	Længde.
1845 Aug. 1 — Aug. 23	Atlanterhavet.	22° 45′ N. — 20 59 S.	17° 5′ — 28 39
Aug. 24 — Sept. 10	Atlanterhavet.	23 49 - — 33 41 -	28 31 — 20 49
Sept. 11 — Sept. 27	Indiske Hav.	38 16 - — 25 30 -	24 58 — 81 37
Sept. 28 — Oct. 10	Indiske Hav.	22 35 - — 8 44 N.	82 17 — 84 51
Oct. 11 — Oct. 21	Tranquebar, Madras.		
Oct. 22 — Nov. 2	Bengalske Bugt.	13 58 N. — 20 40 -	82 26 — 88 51
Nov. 3 — Dec. 26	Calcutta.		
Dec. 27 — 1846 Jan. 6	Bengalske Bugt.	20 39 - — 9 18 -	88 38 — 93 49
1846 Jan. 7 — Febr. 25	Nicobaröerne.	8° N.	93° O.
Febr. 26 — Marts 7	Bengalske Bugt.	6° 43′ N. — 6 22 -	94° 34′ — 98 51
Marts 8 — Marts 21	Pulo-Penang.		
Marts 22 — Marts 28	Malaccastrædet.	5 28 - — 1 7 -	100 21 — 103 47
Marts 29 — April 9	Singapore.		
April 10 — April 21	Chinasöen, Bancastrædet, Javasöen.	1 13 - — 5 27 S.	104 11 — 106 44
April 22 — Mai 12	Batavia.		
Mai 13 — Juni 3	Chinasöen.	4 54 - — 13 51 N.	107 14 — 119 12
Juni 4 — Juni 10	Manilla.		
Juni 11 — Juni 19	Chinasöen.	24 21 - — 19 59 -	120 25 — 115 18
Juui 20 — Aug. 9	China.		

Vandets Varme, samt i Damptrykket.

	Thermometer Hundrededeels.						
	MN.	4	8	MD.	16	20	Middel.
uft	24,21°	23,92°	24,93°	25,25°	25,13°	24,29°	24,62°
and	24,32	24,03	24,41	24,85	24,87	24,43	24,49
ampt.	8,39‴	8,59‴	8,60‴	8,61‴	8,63‴	8,52‴	8,52‴
uft	15,09	14,98	15,36	15,82	15,54	14,88	15,28
and	14,72	14,75	15,08	15,00	14,82	14,57	14,82
ampt.	4,63	4,59	4,54	4,44	4,39	4,44	4,51
uft	13,67	13,52	14,08	14,94	14,78	14,54	14,26
and	15,47	15,37	15,74	16,06	16,29	16,06	15,83
ampt.	4,31	4,36	4,37	4,38	4,53	4,55	4,42
uft	25,01	24,68	25,21	26,47	26,57	25,50	25,57
and	25,79	25,75	26,02	26,53	26,60	26,40	26,15
ampt.	9,26	9,13	9,37	9,46	9,51	9,61	9,36
uft	27,94	27,72	28,82	29,40	29,13	28,18	28,53
and	28,38	28,46	28,67	29,08	28,96	28,73	28,71
ampt.	9,30	9,35	9,40	9,50	9,41	9,20	9,36
uft	24,36	24,27	25,19	25,74	26,34	25,12	25,17
and	21,58	21,68	21,68	21,95	22,13	22,10	21,85
ampt.	8,25	8,22	8,52	8,55	8,55	8,55	8,44
uft	27,34	27,25	28,79	29,82	28,98	27,84	28,34
and	22,89	22,89	22,89	22,96	22,96	22,94	22,92
ampt.	10,52	10,37	10,94	11,22	10,97	10,65	10,78
uft	28,18	27,80	29,14	29,55	30,43	28,75	28,97
and	23,67	23,58	23,58	23,72	23,94	23,75	23,71
ampt.	9,74	9,67	9,68	9,63	9,50	9,58	9,63
uft	27,95	26,78	28,27	29,62	29,77	28,83	28,54
and	23,56	24,06	24,06	24,63	24,31	24,38	24,17
ampt.	10,36	10,47	10,18	10,44	10,11	10,12	10,28
uft	28,04	27,72	29,66	30,18	30,46	28,90	29,16
and	24,20	23,95	24,05	24,43	24,53	24,40	24,26
ampt.	10,31	10,18	10,64	10,70	10,75	10,23	10,47
uft	29,06	28,87	30,15	30,57	30,29	29,30	29,71
and	24,84	24,78	24,82	25,11	25,07	24,91	24,92
ampt.	10,21	10,29	10,56	10,64	10,44	10,24	10,36
uft	29,64	29,43	30,43	31,09	31,28	29,91	30,30
and	24,54	24,57	24,50	24,86	24,82	24,68	24,66
ampt.	11,01	10,96	11,35	11,65	11,59	11,41	11,33

Tabel II. Daglig Forandring i

Aarstid.	Sted.		
	Farvand.	Brede.	Længd
1846 Aug. 10 — Oct. 5	Stille Hav.	30° 56′ N. — 21 3 -	123° 5 — 156 2
Oct. 6 — Nov. 13	Sandwichsöerne		
Nov. 14 — Dec. 5	Stille Hav.	20 33 N. — 17 28 S.	153 3 — 149 3
Dec. 6 — Dec. 17	Tahiti.		
Dec. 18 — 1847 Jan. 25	Stille Hav.	17 6 - — 33 23 -	151 5 — 71 5
1847 Jan. 26 — Febr. 23	Valparaiso og Stille Hav.		
Febr. 24 — Marts 3	Stille Hav.	21 48 - — 12 32 -	71 1 — 77 2
Marts 4 — Marts 14	Callao.		
Marts 15 — Marts 20	Stille Hav.	13 13 - — 23 15 -	79 — 87 4
Marts 21 — Marts 31	Sydhavet.	25 28 - — 37 21 -	88 5 — 87
April 1 — April 8	Sydhavet.	39 27 - — 56 45 -	86 1 — 68
April 9 — April 15	Sydlige Atlanterhav.	54 17 - — 41 34 -	63 5 — 54 1
April 16 — Mai 15	Montevideo, Buenos-Ayres.		
Mai 16 — Mai 24	Sydlige Atlanterhav.	35 32 - — 24 20 -	52 5 — 43 3
Mai 25 — Juni 9	Rio Janeiro.		
Juni 10 — Juni 22	Sydlige Atlanterhav.	24 25 - — 13 21 -	41 2 — 38 3
Juni 23 — Juni 27	Bahia.		
Juni 28 — Juli 13	Sydl. og nordl. Atlanterhav.	11 4 S. — 22 27 N.	37 9 — 44 9
Juli 14 — Aug. 11	Nordlige Atlanterhav.	25 4 - — 49 30 -	44 58 — 6 19

ndets Varme, samt i Damptrykket.

	Thermometer Hundrededeels.						
	MN.	4	8	MD.	16	20	Middel.
t	23°80	23°70	24°51	25°30	25°32	24°49	24°49
d	18,14	18,04	18,11	18,39	18,48	18,27	18,24
npt.	8‴11	8‴06	8‴14	8‴17	8‴25	8 ‴19	8‴15
t	25,83	25,74	26,78	26,92	26,84	26,30	26,40
d	20,15	20,20	20,27	20,45	20,51	20,44	20,34
npt.	9,69	9,55	10,03	9,74	9,54	9,47	9,67
t	21,39	21,02	21,86	22,56	22,72	21,44	21,83
d	15,91	15,66	15,74	15,89	15,95	15,82	15,83
npt.	7,69	7,58	7,70	7,97	8,02	7,77	7,79
t	21,67	21,92	22,76	23,16	23,95	22,05	22,59
d	14,94	15,25	15,28	16,17	16,22	15,11	15,50
npt.	7,52	7,41	7,59	7,65	7,80	7,48	7,54
t	22,58	22,67	23,08	23,78	23,65	22,53	23,04
d	16,13	15,63	16,71	16,67	16,54	16,67	16,39
npt.	7,29	7,56	7,23	7,18	6,95	6,81	7,17
t	21,42	21,11	21,86	22,89	23,32	21,20	21,97
d	15,43	15,39	15,36	15,52	15,73	15,11	15,42
npt.	6,53	6,40	6,26	6,48	6,30	6,37	6,39
t	8,81	8,77	8,99	9,11	8,14	7,47	8,55
d	5,67	5,04	5,04	4,83	4,63	4,33	4,92
npt.	3,09	3,13	3,23	3,30	3,12	3,04	3,15
t	8,61	8,86	9,79	10,59	10,91	11,03	9,96
d	4,94	5,06	4,88	4,75	5,56	5,63	5,14
npt.	3,28	3,46	3,47	3,72	3,75	3,82	3,57
t	18,81	18,77	18,96	19,60	19,70	19,68	19,25
d	16,78	16,91	16,84	17,03	17,69	17,69	17,16
t	22,93	22,84	23,62	24,54	23,70	23,08	23,45
d	19,31	19,27	19,42	19,50	19,52	19,56	19,43
t	25,14	24,90	25,99	26,34	25,92	25,25	25,59
d	21,17	21,04	21,12	21,40	21,38	21,58	21,25
t	20,95	20,67	21,62	22,44	22,04	20,98	21,45
d	18,43	18,34	18,40	18,64	18,65	18,48	18,49

Tabel III. Sammenligning mellem Tempera

Aarstid.	Sted.		
	Farvand.	Brede.	Længd
1845 Oct. 1 — 1845 Oct. 10	Indiske Hav.	14° 14′ S. — 8 44 N.	83° 3 — 84 5
Oct. 22 — Nov. 2	Bengalske Bugt.	13 58 - — 20 40 -	82 2 — 88 5
1846 Sept. 1 — 1846 Oct. 4	Stille Hav.	36 58 - — 21 3 -	155 3 — 156 2
Nov. 14 — Dec. 5	Stille Hav.	20 33 N. — 17 28 S.	153 3 — 143 4
1846 Dec. 18 — 1847 Jan. 25	Stille Hav.	17 6 - — 37 13 -	151 5 — 71 5
1847 Febr. 24 — Marts 3	Stille Hav.	21 48 - — 12 32 -	71 1 — 77 2
Marts 15 — Marts 20	Stille Hav.	15 13 - — 23 15 -	79 0 — 87 4
Marts 21 — April 6 April 9 — April 15	Sydhavet og sydlige Atlanterhav.	25 28 - — 56 45 -	88 5 — 68 5
Juni 10 — Juni 22	Sydlige Atlanterhav.	24 25 - — 13 21 -	41 2 — 38 3
Juni 28 — Juli 13	Sydl. og Nordl. Atlanterhav.	11 4 S. — 22 27 N.	37 9 — 44 9
Juli 14 — Aug. 11	Nordlige Atlanterhav.	25 4 - — 49 30 -	44 5 — 6 19

ge Gang paa Toppen og paa Dækket.

	Hundredededeels Thermometer.						
	MN.	4	8	MD.	4	8	Middel.
p	26°02	25°97	25°88	26°49	26°94	26°30	26°27
ek	26,57	26,63	26,23	27,22	27,74	26,94	26,89
rskjel	0,55	0,66	0,35	0,73	0.80	0,64	0,62
p	27,48	27,47	28,24	28,35	28,16	27,54	27,87
ek	27,94	27,72	28,82	29,40	28,93	28,18	28,49
rskjel	0,46	0,25	0,58	1,05	0,77	0,64	0,63
p	21,78	21,68	22,15	22,40	22,74	22,27	22.17
ek	22,10	21,97	22,76	23,52	23,50	22,60	22,74
rskjel	0,32	0,29	0,61	1,12	0,76	6,33	0,57
p	25,40	25,34	26,34	25,95	25,81	25,63	25,75
k	25,86	25,71	26,79	26,84	26,63	26,15	26,33
rskjel	0,46	0,37	0,45	0,89	0,82	0,52	0,58
p	20,78	20,92	21,00	22,07	22,28	21,49	21,42
k	21,11	21,23	21,36	22,89	22,97	21,77	21,89
rskjel	0,33	0,31	0,36	0,82	0,69	0,28	0,47
p	21,75	22,04	22,58	23,43	23,63	22,18	22,60
k	21,87	22,00	22,70	23,54	23,95	22,14	22,70
skjel	+ 0,12	— 0,04	+ 0,12	+ 0,11	+ 0,32	— 0,04	+ 0,10
p	22,20	22,40	22,85	22,65	22,92	22,25	22,55
k	22,54	22,76	23,20	23,44	23,63	22,53	23,02
skjel	0,34	0,36	0,35	0,79	0,71	0,28	0,47
p	14,13	14,31	14,42	15,26	14,86	14,05	14,51
k	14,62	14,64	14,86	15,97	15,21	14,57	14,98
skjel	0,49	0,33	0,44	0,71	0,35	0,52	0,47
p	23,23	23,24	23,90	24,09	23,55	23,28	23,55
k	22,90	23,16	23,58	24,34	23,53	23,05	23,43
skjel	— 0,33	— 0,08	— 0,32	+ 0,25	— 0,02	— 0,23	— 0,12
	25,22	25,15	25,50	25,87	25,83	25,43	25,50
k	25,09	24,96	25,95	26,45	25,59	25,28	25,55
skjel	— 0,13	— 0,19	0,45	0,58	— 0,24	— 0,15	+ 0,05
	21,20	20,81	20,89	22,27	21,97	21,40	21,42
	21,04	20,65	20,98	22,63	22,14	21,26	21,45
kjel	— 0,16	— 0,16	+ 0,09	+ 0,36	+ 0,17	— 0,14	+ 0,03

Tabel IV. Svingningsobservatio

Aar og Dag.	Sted.	Uhrets Gang.	Naal.	Begyndelse	
				Tid.	T
1845 Nov. 18	Calcutta.	+ 5″84	I	6h 33′6 f. m.	2
			I	6 48,2 —	2
			II	7 16,4 —	2
			II	7 32,2 —	2
			III	9 3,0 —	2
			III	9 15,8 —	2
Dec. 5	Calcutta.	+ 2,56	I	5 34,6 —	1
			I	5 50,0 —	1
			II	6 17,8 —	2
			II	6 32,1 —	2
			III	6 53,6 —	2
			III	7 4,8 —	2
1846 Jan. 1	Pulo-Penang.	+ 2,56	I	5 13,9 —	2
			II	5 38,8 —	2
			III	6 3,4 —	2
Jan. 3	Pulo-Penang.	+ 2,56	I	6 32,6 —	2
			II	6 58,1 —	2
			III	8 21,9 —	2
Jan. 11	Nicobar Pulo-Milu.	+ 2,56	I	7 0,0 —	2
			II	7 25,7 —	2
			III	9 5,0 —	2
Jan. 17	Kamorta, Monkata.	+ 2,56	I	5 39,2 —	2
			I	5 57,5 —	2
			II	7 40,3 —	2
			III	9 23,3 —	2
Jan. 24	Mamorta.	— 9,22	I	8 32,9 —	2
			I	11 47,8 —	2
Febr. 23	Stor-Nicobar.	— 9,22	I	8 14,7 —	2
			I	8 28,4 —	2
			II	7 35,2 —	2
			II	7 50,9 —	2
			III	5 28,0 —	2
			III	5 41,2 —	2

else af den magnetiske Horizontalintensitet.

ge-	Ende.		Tid af 200 Svingninger.		
	Tid.	Temp.	observ.	reduc.	ved 10°.
	6h 45'3 f. m.	21°00	482"98	482"04	480"19
	6 59,9 —	21,00	483,02	482,09	480,23
	7 28,4 —	22,25	497,47	496,44	494,42
	7 44,2 —	22,75	497,80	496,83	494,64
	9 12,2 —	21,25	377,90	377,27	375,80
	9 25,0 —	21,50	377,76	377,14	375,63
	5 46,3 —	18,75	483,32	482,24	480,62
	6 1,7 —	20,00	483,31	482,23	480,63
	6 29,9 —	20,50	498,04	496,73	494,94
	6 44,1 —	20,50	498,22	496,97	495,13
	7 2,8 —	20,75	378,92	378,02	376,61
	7 14,0 —	21,00	378,08	377,35	375,91
	5 25,4 —	23,25	477,10	475,88	473,52
	5 50,7 —	23,50	492,94	491,84	489,24
	6 12,4 —	23,75	375,34	374,28	372,02
	6 44,1 —	25,50	477,94	476,88	474,30
	7 10,0 —	24,50	493,48	492,38	489,78
	8 31,0 —	27,00	375,02	374,38	372,12
	7 11,6 —	25,50	478,54	477,48	474,86
	7 37,7 —	24,25	494,00	492,90	490,39
	9 14,1 —	24,50	375,72	375,08	373,14
	5 46,8 —	27,25	478,80	477,72	474,89
	6 9,0 —	27,50	478,64	477,58	474,64
	7 52,3 —	26,75	495,44	494,40	491,51
	9 32,4 —	25,50	376,21	375,58	373,52
	8 44,5 —	27,25	479,08	477,81	474,88
	11 59,5 —	25,50	480,04	479,33	476,33
	8 26,3 —	24,75	479,07	477,80	475,32
	8 40,0 —	25,00	479,12	477,86	475,36
	7 47,2 —	24,75	493,90	492,67	490,11
	8 2,8 —	25,00	494,40	493,09	490,51
	5 37,2 —	23,00	376,14	375,35	373,64
	5 50,3 —	23,25	375,84	375,05	373,33

Tabel IV. Svingningsobservation

Aar og Dag.	Sted.	Uhrets Gang.	Naal.	Begyndelse. Klokkeslet.			Tem
1846 Mai 4	Batavia.	— 9″22	I	3t	40′0	e. m.	23
			II	4	7,8	—	23
			III	4	28,2	—	23
			II	4	56,0	—	23
Juni 9	Manilla.	— 9,22	III	4	13,6	—	25
			III	4	28,1	—	25
Oct. 14	Honolulu.	— 9,25	I	0	35,8	—	22
			I	0	58,2	—	22
			II	1	29,4	—	22
			II	2	32,2	—	23
			III	2	55,9	—	23
			III	3	10,9	—	23
Oct. 19	Honolulu.	— 9,25	I	0	21,1	—	22
			I	0	38,2	—	22
			II	1	5,2	—	23
			II	1	26,4	—	23
			III	2	34,1	—	24
			III	2	51,5	—	24
			III	3	7,4	—	24
			III	3	20,0	—	24
			II	3	40,3	—	23
			II	3	58,0	—	24
Oct. 20	Honolulu.	— 9,25	I	0	30,1	—	22
			I	0	51,4	—	21
			I	1	9,8	—	21
			I	1	28,9	—	22
			II	1	53,8	—	21
			II	2	10,3	—	21
			III	2	32,6	—	22
			III	2	47,0	—	22
Dec. 15	Borabora.	— 11,50	II	3	48,6	—	20
			II	4	4,1	—	21
Dec. 16	Borabora.	— 11,50	III	8	30,2	f. m.	22
			III	8	41,3	—	21

nelse af den magnetiske Horizontalintensitet.

ge-	Ende.		Tid af 200 Svingninger.		
	Klokkeslet.	Temp. R.	observ.	reduc.	ved 10° R.
	3t 51'7 e. m.	23°00	486"46	485"17	482"93
	4 19,9 —	23,25	501,30	500,04	497,75
	4 37,4 —	24,00	381,64	380,84	378,98
	5 8,1 —	25,00	501,48	500,29	497,55
	4 22,8 —	25,75	381,28	380,49	378,40
	4 37,3 —	25,25	380,64	379,84	377,76
	0 48,7 —	22,50	534,80	533,68	531,39
	1 11,1 —	22,75	534,88	533,46	531,09
	1 42,7 —	23,00	551,22	549,85	547,37
	2 45,5 —	23,50	550,94	549,62	547,02
	3 6,1 —	23,50	422,16	421,28	419,29
	3 21,1 —	23,75	422,04	421,27	419,26
	0 34,0 —	22,50	534,72	433,39	531,06
	0 51,2 —	23,00	534,96	533,54	531,14
	1 18,5 —	23,25	551,28	550,05	547,52
	1 39,7 —	24,00	551,68	550,36	547,70
	2 44,3 —	24,00	422,36	421,36	419,29
	3 1,7 —	24,25	422,20	421,20	419,11
	3 17,6 —	24,50	422,36	421,36	419,22
	3 30,2 —	24.25	422,24	421,24	419,10
	3 53,7 —	24,25	551,88	550,41	547,72
	4 11,3 —	23,75	551,72	550,41	547,72
	0 43,3 —	21,50	535,46	534,20	531,99
	1 4,3 —	21,50	535,08	533,80	531,64
	1 22,7 —	22,50	535,16	533,74	531,48
	1 41,8 —	22,25	535,20	533,94	531,59
	2 7,1 —	21,75	551,64	550,18	547,89
	2 25,6 —	22,00	551,52	550,06	547,76
	2 42,8 —	22,50	422,12	421,36	419,54
	2 57,2 —	23,00	422,52	421,64	419,74
	4 1,1 —	20,50	514,96	513,72	511,88
	4 16,6 —	22,25	514,80	513,57	511,40
	8 39,8 f. m.	21,25	395,12	394,17	392,57
	8 50,8 —	21,00	394,84	393,89	392,35

Tabel IV. Svingningsobservatione

Aar og Dag.	Sted.	Uhrets Gang.	Naal.	Begyndelse.	
				Klokkeslet.	Temp
1847 Febr. 10	Valparaiso.	— 11″60	I	6t 57′8 f. m.	20°
			I	7 5,2 —	19,0
			II	7 41,5 —	19,5
			II	8 0,1 —	19,0
			III	8 21,4 —	19,0
			III	8 35,4 —	19,2
Febr. 11	Valparaiso.	— 11,60	I	6 59,3 —	18,7
			I	7 16,0 —	19,2
			II	7 37,3 —	18,7
			II	7 53,4 —	20,2
			III	8 12,3 —	20,0
			III	8 24,5 —	21,2
Marts 5	Callao.	— 10,91	I	7 42,4 —	24,0
			I	8 0,7 —	23,7
			II	8 24,1 —	22,7
			II	8 47,2 —	24,0
			III	9 6,6 —	21,0
			III	9 25,6 —	24,5
Juni 1	Rio de Janeiro.	— 11,68	I	6 4,7 —	18,5
			I	6 22,8 —	18,0
			II	6 56,7 —	18,5
			II	7 13,2 —	18,7
			III	7 46,5 —	18,7
			III	8 0,8 —	19,2
Juni 24	Bahia.	— 11,68	I	6 11,5 —	20,2
			I	6 29,4 —	20,2
			II	7 9,6 —	20,0
			II	7 38,2 —	20,2
			III	8 10,3 —	20,5
			III	8 26,8 —	20,0

lse af den magnetiske Horizontalintensitet.

ge-	Ende.		Tid af 200 Svingninger.		
	Klokkeslet.	Temp. R.	observ.	reduc.	ved 10° R.
	Ct 50′6 f. m.	19°25	529″92	528″51	526″58
	7 18,0 —	19,25	529,84	528,43	526,73
	7 55,7 —	19,00	546,12	544,81	543,05
	8 13,3 —	19,25	545,84	544,53	542,79
	8 31,6 —	19,00	418,94	418,05	416,73
	8 45,6 —	19,00	419,08	418,20	416,86
	7 12,1 —	19,20	529,64	528,52	526,84
	7 28,8 —	19,50	529,36	528,09	526,34
	7 50,5 —	20,00	545,56	544,55	542,75
	8 6,6 —	21,00	546,00	544,91	542,89
	8 22,4 —	21,25	419,12	418,35	416,79
	8 34,6 —	21,25	418,76	417,88	416,22
	7 54,6 —	24,00	507,48	506,42	503,92
	8 13,0 —	23,00	507,16	506,09	503,70
	8 36,7 —	23,25	522,36	521,27	518,89
	8 59,8 —	23,00	523,08	521,97	519,38
	9 16,3 —	23,50	401,68	400,89	399,17
	9 35,3 —	25,00	401,64	400,90	398,81
	6 17,9 —	18,50	544,72	543,50	541,88
	6 36,0 —	18,25	544,60	543,15	541,60
	7 10,3 —	18,25	561,36	559,86	558,21
	7 22,7 —	19,00	561,72	560,38	558,63
	7 57,0 —	19,25	431,92	430,88	429,52
	8 11,3 —	19,25	431,92	431,00	429,61
	6 24,6 —	20,25	540,38	538,94	537,01
	6 42,4 —	20,25	540,08	538,62	536,70
	7 23,0 —	20,25	556,24	554,75	552,78
	7 51,6 —	20,25	556,41	555,08	553,10
	8 20,6 —	20,00	427,76	426,74	425,21
	8 37,2 —	19,50	427,96	426,93	425,46

Forklaring af Tabellerne og Udvikling af de ved Iagttagelserne vundne Resultater.

De Iagttagelser, hvis Resultater findes i foranstaaende Tabeller, ere nærmest foranledigede ved de Opfordringer, som ere fremsatte i den af Videnskabernes Selskab afgivne Betænkning, deels i Slutningen af Indledningen, deels i Nr. 1 og 6 af den Deel, der handler om Jordklodens Physik i Almindelighed.

Paa det förste Sted udhæves nemlig Hensigtsmæssigheden af, at der föres en fuldstændig Journal saavel over Luftens og Vandets Varme, som over Luftens Fugtighed, Vindens Retning og Styrke. Paa det andet Sted er der gjort opmærksom paa det Önskelige i, at Iagttagelser over Luftens Varme paa Toppen af og til anstilledes samtidig med dem, der gjöres paa Dækket. Endelig er det paa det tredie Sted udtalt som Regel, at, naar Corvetten er ved Land, og Leilighed tillader det, der anstilles Iagttagelser til at bestemme den magnetiske Declination, Inclination og Horizontalintensitet.

For at opfylde den förste Fordring, blev der den 28 Juli 1845 paa Dækket 6 Fod over samme mellem Mesansmasten og Snovmasten opstillet et Psychrometer med Hundrededeels Inddeling. Dettes Thermometre aflæstes daglig 6 Gange, nemlig Midnat, Kl. 4 og 8 Formiddag, Middag, Kl. 4 og 8 Eftermiddag, og paa samme Tid maaltes Vandets Varme ved et Thermometer, der nedlodes i en Pös, fyldt med Vand fra Overfladen. De saaledes anstillede Iagttagelser indförtes derpaa i en Journal, som desuden indeholdt Angivelse af Corvettens Brede og Længde tilligemed Be-

stikkets Feil for hver Dags Middag, Vindens Retning og Styrke samt Veirets Beskaffenhed for Midnat og Middag.

Tabel I.

Disse Optegnelser ere i det Hele taget fuldstændige, for hele det Tidsrum, Corvetten har tilbragt i rum Sö; Huller i Iagttagelsesrækkerne forekomme ikke ofte, hyppigere ere Iagttagelserne med det törre Thermometer blevne ubrugelige, fordi Kuglen beduggedes af den fugtige Atmosphære. De ere nu benyttede i Tabel I. til at give for hvert enkelt Dögn Middeltallet af de 6 Iagttagelser, der ere anstillede over Luftens og Havets Varme, og ligeledes Middeltallet af de Damptryksbestemmelser, der kunne udledes af Iagttagelserne med det fugtige Thermometer. Da der ikke er anstillet Barometeriagttagelser tilsvarende til disse, saa er ved Beregningen af Damptrykket Barometerstanden stedse sat til 336‴. I den hede Zone vil dette ikke medföre nogen væsentlig Urigtighed, da saavel den daglige, som den aarlige Forandring der ikke overstiger et Par Linier, og til denne Zone henhörer den störste Deel af disse Iagttagelser. Middeltallene for Luftens og Vandets Varme, samt for Damptrykket kunne vel ikke antages nöiagtig at udtrykke Dögnets Middel, men betydelig kan Afvigelsen dog ikke være, da Iagttagelsestimerne ere fordeelte ligelig over hele Dögnet, og den daglige Forandring, som Tab. II. vil vise, ikke er stor, navnlig ved Vandet.

Foruden disse Iagttagelser er ogsaa i denne Tabel optaget Angivelser af Vindens Retning og Styrke for Midnat og Middag. Styrken er betegnet ved Tal i Henhold til det af Marinen vedtagne System, som er fölgende:

0 Stille.
1 Liden Laring.
2 Laber Bramseils Kuling.
3 Bramseils Kuling.
3b Stiv Bramseils Kuling.
4 Merseils Kuling.
5 Rebet Merseils Kuling.
6 Torebet Mersseils Kuling.
7 Trerebet Mersseils Kuling.
8 Klodsrebet Mersseils Kuling.
9 Underseils Kuling.
10 Stiv Underseils Kuling.
11 Flyvende Storm.
12 Orkan.

Den Deel af Journalen, som ikke er optagen i Tabel I., angaaer de Tidsrum, i hvilke Corvetten har ligget ved Land, enten paa Red eller i Havn. Grunden dertil har været den Betragtning, at de Bidrag, som derved kunde ydes til Bestemmelsen af de paagjældende Steders Clima, vilde tabe deres Betydning i Sammenligning med, hvad der paa Stederne selv kan tilveiebringes ved stadig fortsatte Iagttagelser. Dog gjöre Nicobaröerne en Undtagelse herfra, da Undersögelsen af disse Öers physiske Beskaffenhed var en Hovedopgave for de Videnskabsmænd, der deeltoge i Corvettens Togt. Desuden er ved Slutningen af Tabellen tilföiet en mindre, som angiver Resultatet af de Iagttagelser, der ere anstillede over Luftens og Vandets Varme i Valparaisobugt og paa Callaos Red, til Sammenligning med de Iagttagelser af samme Art, der ere anstillede under Seiladsen fra Valparaiso til Callao.

Den vigtigste Deel af Journalen bliver imidlertid dog den, som er optagen i Tabel I.; thi de Oplysninger, der gives om de meteorologiske Forholde, kunne ikke erholdes paa nogen anden Maade, end ved Iagttagelser ombord, og ethvert Bidrag, som ydes hertil, vil derfor modtages med Anerkjendelse, saa meget mere, som det, der hidtil er tilveiebragt, ingenlunde er tilstrækkeligt til at give en fuldstændig Skildring af de store Haves klimatiske Forhold. Det der i Tabel I. meest maa vække Opmærksomhed er Forskjellen mellem Luftens og Vandets Temperatur, og navnlig den Uovereensstemmelse, som i denne Henseende fremtræder saavel mellem de forskjellige Have, som mellem de modsatte Kyster af samme Hav. Endeel heraf kan vel forklares ved Indflydelsen af de allerede bekjendte Strömninger, men der bliver endda i disse Iagttagelser Meget tilbage, hvorom dette ikke gjælder. Dette vil sees af följende Tabel, der angiver denne Forskjel for det hele Togt; for at fjerne Indflydelsen af de Tilfældigheder, der altid klæbe ved en enkelt Iagttagelse, er her givet Middeltal af flere Dage. Tegnet (+) viser at Luften er varmere end Vandet, Tegnet (—) det Modsatte.

Sted.	Tid.		Forskjel.
Nordlige Atlanterhav .	1845 Aug. 1 —	1845 Aug. 10	+ 0,21
Nordl. og sydl. — . .	— 11	— 20	+ 0,31
Sydlige — . .	— 21	— 31	+ 0,33
Sydlige — . .	Sept. 1	Sept. 9	— 0,70
Indiske Hav	— 11	— 20	— 1,00
— —	— 21	— 30	— 0,60
— —	Oct. 1	Oct. 10	— 0,80
Bengalske Bugt	— 22	Nov. 2	— 0,20
— —	Dec. 27 —	1846 Jan. 6	+ 3,38
Nicobaröerne	1846 Jan. 7	— 15	+ 4,87
—	— 17	— 25	+ 5,57
—	— 26	Febr. 13	+ 5,62
—	Febr. 14	— 23	+ 5,48
Bengalske Bugt	— 26	Marts 7	+ 5,30
Malaccastrædet	Marts 22	— 27	+ 5,05
China- og Javasöen . .	Apr. 10	Apr. 19	+ 4,75
Chinasöen	Mai 13	Juni 3	+ 4,79
—	Juni 11	— 19	+ 5,64
Stille Hav	Aug. 10	Aug. 31	+ 6,26
— —	Sept. 1	Sept. 11	+ 5,20
— —	— 13	— 23	+ 6,40
— —	— 24	Oct. 5	+ 6,32
— —	Nov. 14	Dec. 5	+ 6,09
— —	Dec. 18 —	1847 Jan. 25	+ 6,00
Valparaiso Bugt	1847 Jan. 26	Febr. 17	+ 10,44
Stille Hav	Febr. 24	Marts 3	+ 6,92
Callao Red	Marts 4	— 14	+ 10,72
Stille Hav	— 15	— 20	+ 6,15
Sydhavet	— 21	— 31	+ 6,55
—	Apr. 1	Apr. 8	+ 5,48
Sydlige Atlanterhav . .	— 9	— 15	+ 4,82
— — . . .	Mai 16	— 24	+ 2,09
— — . . .	Juni 10	Juni 22	+ 4,02
Sydl. og nordl. Atlhav.	— 28	Juli 3	+ 4,34
Nordl. Atlanterhav . . .	Juli 14	Aug. 11	+ 2,96

Begyndelsen af Tabellen viser, at i den Deel af Atlanterhavet som Corvetten paa Udreisen har beseilet i August, Forskjellen imellem Luftens og Vandets Temperatur deels

har været meget ringe, deels i Gjennemsnit temmelig uforandret, uagtet de hver for sig have undergaaet en ikke ringe Forandring. Derimod indtræder i Begyndelsen af Septbr. en pludselig Overgang idet Corvetten mellem den 5te og 6te denne Maaned möder Capsströmmen paa 36—37° S. Br. og 8—3° Ö. L., hvorved Vandets Temperatur stiger, saa at det bliver varmere end Luften; det samme Forhold vedbliver ogsaa gjennem hele det indiske Hav og i den bengalske Bugt langs med Coromandelkysten. Det er her, at Vandet opnaaer den höieste Temperatur, som under hele Togtet er indtruffen, Middeltemperaturen er 28° 71 og den höieste Thermometerstand, der er iagttaget, 30°.

Efter Opholdet i Calcutta indtræder et andet Forhold mellem Luftens og Vandets Temperatur end det, der tidligere har fundet Sted, idet Vandet er betydelig koldere end Luften. Det sees nemlig af Tabellen, at denne Forskjel allerede i den bengalske Bugt er næsten 4°, og at den under Opholdet ved Nicobaröerne voxer til over $5\frac{1}{2}$°. Siden bliver den vel noget mindre, men stiger dog i den nordlige Deel af Chinasöen til 5° 64 under en Lufttemperatur af af 30° 3. I hele det stille Hav, saavel indenfor Troperne, som udenfor disse, er Forskjellen 6° eller derover; kun i Tidsrummet fra 1ste til 11te Septbr. er den noget mindre, hvilket hidrörer fra det pludselige Fald, som foregik i Lufttemperaturen mellem den 31 August og den 1 Sept. Tabel I. viser, at Middeltemperaturen faldt mellem den 30 August og den 1 Sept. fra 26° 65 til 22° 05, altsaa 4—5 Grader, og den saaledes forandrede Temperatur holdt sig derpaa, indtil Slutningen af Septembermaaned. Ved Vandet foregik denne Indvirkning, som man kunde vente, ikke saa hurtig; det var först den 7de at dets Temperatur var sunken 4 Grader. I den sydlige kolde Ström, der gaaer fra Patagonien opad Sydamerikas Vestkyst, er Forskjellen naturligviis meget större, efter Tabellen i Middel mellem 10 og 11 Grader. I Henseende til Breden af denne Ström, maa det fremhæves, at den tiltagende Forskjel först viser sig ved Vandthermometret den 26de i Bugten ved Valparaiso,

uagtet Corvettens Cours i de foregaaende Dage var östlig. Det Samme gjælder om Callao, hvor den stærke Afskjöling af Vandet först mærkes paa Rheden.

I den övrige Deel af det stille Hav er Forskjellen som för noget over 6 Grader. Sönden for 40° Brede aftager den noget, og paa den anden Side af Cap Horn bliver den under 5 Grader. Endnu mindre er Forskjellen mellem Montevideo og Rio Janeiro; men senere tiltager den atter, da Corvetten fra Rio Janeiro til Bahia og derefter Nord paa befinder sig i den brasilianske Ström.

Damptrykket har naturligviis under hele Togtet jevnlig forandret sig, dog for det Meste som en Følge af Temperaturens Stigen eller Falden. Den höieste Stand, der er bleven iagttaget, var 12‴ 27 den 18 Juni 1846 paa Overfarten fra Manilla til Canton ved en Middeltemperatur af næsten 30°. Den laveste Stand af 2‴ 45 ved en Middeltemperatur af omtrent 6° falder paa den 6 April 1847, under Omseilingen af Cap Horn.

Tabel II.

Hensigten med den anden Tabel er at give en Fremstilling af den daglige Forandring i Luftens og Vandets Temperatur og Damptrykket, saavidt som det kan skee ved de Iagttagelser, Journalen indeholder. Da det, for at udjævne de tilfældige Afvigelser, som forekomme i en enkelt Dags Iagttagelser, er nödvendigt at tage et Middel af et större Antal Dage, saa bliver Spörgsmaalet, hvorvidt en saadan Beregningsmaade kan ansees for tilladelig, naar det Punkt hvor disse Iagttagelser anstilles, stadig forandrer sit Sted paa Havet, navnlig sin Brede. Besvarelsen heraf beroer fornemmelig derpaa, om denne Stedforandring medförer en tilsvarende Forandring i Dögnets Middeltemperatur, og om den Indflydelse Forandringen i Solens Middagshöide har paa Temperaturens daglige Gang er stor nok til at gjöre sig gjældende.

Betragter man nu Forholdene i den hede Zone, saa er, som bekjendt, den aarlige Forandring af Dögnets Middeltemperatur ikke betydelig, og endnu mindre vil dette være Tilfældet paa Havet, hvor i Almindelighed alle saadanne

periodiske Forandringer træde mindre stærkt frem end over Fastlandet. En Betragtning af de i Tabel I. opförte Middeltemperaturer for den hede Zone vil ogsaa vise, at denne i et temmelig langt Tidsrum holder sig eens, de tilfældige Forandringer undtagne. Ogsaa kan det ansees for givet, at den Indflydelse, som den i Aarets Löb foregaaende Forandring i Solens Middagshöide har paa Temperaturens daglige Gang, fornemmelig viser sig ved Spillerummet mellem den höieste og laveste Stand, og mindre ved Klokkeslettet for Vendepunkterne og for Dögnets Medium, der en stor Deel af Aaret i Löbet af en Maaned ikke forandrer sig eet Qvarteer. Det fremgaaer ogsaa af Journalen, at Forskjellen mellem de til samme Time anstillede Iagttagelser ikke viser nogen Tendents til at voxe eller aftage regelmæssig.

Af de i Tabel II. meddeelte Middeltal kunne derfor vel de, der angaae den hede Zone, antages at give en nogenlunde tilnærmet Bestemmelse af den daglige Forandring for de Tider af Aaret, paa hvilke de ere anstillede. Det Samme gjælder om den Række, der er anstillet under Overfarten fra China over det stille Hav til henimod Sandwichsöerne, i Tidsrummet fra den 10 August til den 4 October 1846,

Sted.	Brede.	Aarstid.
Atlanterhav	22° 45′ N. — 20° 59′ S.	Aug. 1—23
	24° 25′ S. — 13° 21′ S.	Juni 10—22
	11° 4′ S. — 22° 27′ N.	Juni 28 — Juli
Bengalske Bugt	13° 58′ N. — 20° 40′ N.	Oct. 22 — Nov.
	6° 43′ N. — 6° 22′ N.	Febr. 26 — Marts
Indiske Hav	22° 35′ S. — 8° 44′ N.	Sept. 28 — Oct.
Nicobaröerne	8° N.	Jan. 7 — Febr.
Chinasöen	1° 13′ N. — 5° 27′ S.	April 10 — April
	4° 51′ S. — 13° 51′ N.	Mai 13 — Juni
	24° 21′ N. — 19° 59′ N.	Juni 11 — Juni
Stille Hav	20° 33′ N. — 17° 28′ S.	Nov. 14 — Dec.
	21° 48′ S. — 12° 32′ S.	Febr. 24 — Marts
	13° 13′ S. — 23° 15′ S.	Marts 15 — Marts
Stille Hav	30° 56′ N. — 38° 51′ N.	Aug. 10 — Aug.
	36° 58′ N. — 30° 9′ N.	Sept. 1 — Sept.

som er medtaget, fordi Corvetten under denne Overfart holdt sig stadig i en Brede af 30—38° Nord, og man altsaa kunde, uden væsentlig Feil, sammendrage Iagttagelserne til et fælleds Middeltal. Derimod er for den bengalske Bugt Tidsrummet Dec. 27 — Jan. 6 ikke medtaget, fordi den betydelige Forandring i Brede, der foregik i dette Tidsrum, har frembragt en dertil svarende Forandring i Middeltemperaturen, saaledes som det viser sig i Tabel I.

Til at give en lettere Oversigt over disse Forhold vil den vedföiede Tabel tjene. Den giver nemlig for hvert af de forskjellige Have Forskjellen mellem Dögnets Middeltemperatur og den Temperatur, der svarer til de vedtagne Iagttagelsestimer, stöttet paa et Middettal af alle de Iagtagelser, der er anstillet paa samme Sted. Tegnet (+) viser at Timens Temperatur er over Middel, (—) at den er under dette. Tallene i den sidste Pille angive Antallet af de Dage, hvis Iagttagelser ere blevne benyttede. Dette stemmer ikke altid med, hvad der kan udledes af Tidsbestemmelserne i 3die Pille, da flere Dage ofte ere udeladte, fordi Iagttagelserne enten ikke vare fuldstændige, eller ikke rigtige paa Grund af, at Thermometrets Kugle beduggedes.

ets el.	Forskjel.						Antal af Dage.
	M. N.	4.	8.	M. D.	4.	8.	
5	— 0,45	— 0°68	+ 0'31	+ 0'77	+ 0°39	— 0°34	51
3	— 0,68	— 0,98	+ 0,23	+ 0,74	+ 0,99	— 0,29	22
7	— 0,56	— 0,89	— 0,36	+ 0,90	+ 1,00	— 0,07	11
4	— 1,00	— 1,09	+ 0,45	+ 1,48	+ 0,64	— 0,50	40
5	— 0,72	— 0,94	+ 0,27	+ 0,86	+ 0,87	— 0,37	32
4	— 0,67	— 0,67	+ 0,20	+ 0,62	+ 0,81	— 0,31	34
7 2	— 0,67 — 0,64	— 0,72	— 0,04	+ 0,76	+ 0,81	— 0,18	38

Denne Sammenstilling viser tilstrækkeligt, at den daglige Forandring er lille, navnlig i Sammenligning med hvad den er paa Land under samme Brede. Den stiger intetsteds til to Grader, undtagen ved Nicobarerne, og dette netop paa Grund af denne lille Landmasses Nærhed. Forandringens Gang i Löbet af Dögnet er i det Hele taget temmelig eens, den laveste Stand falder paa Kl. 4 Morgen, den höieste i de fleste Tilfælde Kl. 4 Eftermiddag, hvorfra dog Atlanterhavet gjör en Undtagelse, idet Temperaturen om Middagen er betydelig höiere end Kl. 4, hvilket finder Sted saavel Syd som Nord for Æqvator; Grunden til Afvigelsen ved Nicobarerne er den samme, som ovenfor. Det Klokkeslet, hvis Temperatur er lig Dögnets Middeltemperatur, falder saavel om Formiddagen, som om Eftermiddagen mellem Kl. 4 og 8, men nærmest det sidste Klokkeslet. Aldeles afvigende herfra i Henseende til Formiddagsklokkeslettet er Iagttagelsesrækken for det indiske Hav; men, da den kun stötter sig til et lille Antal Iagttagelser, saa bliver denne Afvigelse af mindre Betydning. I den nordlige Deel af det stille Hav, falder dette Klokkeslet om Formiddagen lidt efter Kl. 8; men denne lille Afvigelse kan vel forklares af den höiere Brede.

Den daglige Forandring i Vandets Temperatur er betydelig mindre end Luftens, dens Middelstörrelse er kun lidt over en halv Grad, og kun et Par Steder i den sydlige Deel af det stille Hav stiger den over een Grad. Forandringens Gang i Löbet af Dögnet er, hvor den fremtræder nogenlunde regelmæssig, omtrent som ved Luften.

Den daglige Gang af Damptrykket er de fleste Steder saa uregelmæssig, at Intet bestemt kan siges derom.

Tabel. III.

Hensigten med denne Tabel er, hvad ogsaa dens Overskrift udviser, at sammenligne Temperaturens Gang paa Toppen med den paa Dækket. Den förste Række af disse Iagttagelser begyndte med 1845 Sept. 28 og ophörte samme Aar Novbr. 2 ved Ankomsten til Calcutta. Den anden Række

begyndte 1846 Septbr. 1 under Overfarten over det stille Hav og endte 1847 Aug. 22 i Nordsöen. Under Ophold paa Red eller i Havn ere ingen Iagttagelser anstillede paa Toppen. Men iblandt dem, der anstilledes i rum Sö, ere der ogsaa endeel ufuldstændige, navnlig af dem paa Toppen; disse Dage ere udeladte i Tabellen, ligesom ogsaa de 3 förste og de 11 sidste Dage. I den sidste Række er der nogen Usikkerhed med Hensyn til Thermometret paa Toppen. Det bemærkes nemlig i Journalen 1847 Mai 19, at man ved at sammenligne Thermometret paa Toppen med det paa Dækket havde bemærket at det förste viste 0°2 meer end det andet; men man har Intet tilföiet om, hvornaar denne Forskjel formodedes at være indtraadt. Da det imidlertid efter at Tabellen var bleven beregnet, viste sig, at Forskjellen mellem Middeltemperaturen paa Dækket og den paa Toppen for Tidsrummet 1847 Marts 21 — April 15 var 0°2 lavere end for det förrige, saa blev denne indfört derfra og til Enden af Tabellen.

Betragter man nu Tabellen, saa vil man see, at der i Forskjellen mellem Middeltemperaturerne fremtræde flere paafaldende Uligheder. Saaledes er for det stille Hav Forskjellen for de 4 Afdelinger 0°57, 0°58, 0°47 og 0°47 og for den femte som er den fjerde i Rækken 0°10. Ligeledes staaer ved den trediesidste Afdeling Thermometret paa Toppen 0°12 höiere end det paa Dækket, og i de to næste Afdelinger er Forskjellen kun 0°05 og 0°03. Iövrigt ere disse Uovereensstemmelser mindre væsentlige; thi Hensigten med disse Iagttagelser er ikke at bestemme Forskjellen mellem Middeltemperaturen paa Dækket og paa Toppen, men kun at finde Forholdet mellem den daglige Forandring paa begge Steder, og paa denne Undersögelse har Middeltemperaturen ingen Indflydelse. Söger man nemlig i begge Rækker Forskjellen mellem Dögnets Middeltemperatur og Temperaturen for de enkelte Timer, saa er denne aldeles fri for al Afhængighed af Middeltemperaturen.

En saadan Sammenstilling findes i den vedföiede Tabel for alle 11 Afdelinger af Tabel III. og ere opförte i den

samme Orden. Tegnet (+) betyder over, (—) under Middeltemperaturen.

	Forandring i Døgnet						Spillerum.
	M. N.	4.	8.	M. D.	4.	8.	
Dækket . . .	— 0°32	— 0°26	— 0°66	+ 0,33	+ 0°85	+ 0°05	1,51
Toppen . . .	— 0,25	— 0,38	— 0,39	+ 0,22	+ 0,67	+ 0,03	1,06
Dækket . . .	— 0,55	— 0,77	— 0,33	+ 0,91	+ 0,44	— 0,38	1,68
Toppen . . .	— 0,39	— 0,40	— 0,37	+ 0,48	+ 0,29	— 0,33	0,88
Dæk	— 0,64	— 0,77	— 0,02	+ 0,78	+ 0,76	— 0,14	1,57
Top	— 0,39	— 0,49	— 0,02	+ 0,23	+ 0,57	+ 0,10	1,08
Dæk	— 0,47	— 0,62	+ 0,46	+ 0,51	+ 0,30	— 0,18	1,13
Top	— 0,35	— 0,42	+ 0,59	+ 0,20	+ 0,06	— 0,12	1,01
Dæk	— 0,78	— 0,66	— 0,53	+ 1,00	+ 0,08	— 0,12	2,86
Top	— 0,64	— 0,50	— 0,42	+ 0,65	+ 0,86	+ 0,07	1,50
Dæk	— 0,83	— 0,70	0,00	+ 0,84	+ 1,25	— 0,56	2,08
Top	— 0,85	— 0,56	— 0,02	+ 0,83	+ 1,03	— 0,42	1,88
Dæk	— 0,48	— 0,26	+ 0,18	+ 0,42	+ 0,61	— 0,49	1,11
Top	— 0,35	— 0,15	+ 0,30	+ 0,10	+ 0,37	— 0,30	0,69
Dæk	— 0,36	— 0,34	— 0,12	+ 0,99	+ 0,23	— 0,41	1,40
Top	— 0,38	— 0,20	— 0,09	+ 0,75	+ 0,35	— 0,46	1,21
Dæk	— 0,53	— 0,27	+ 0,15	+ 0,91	+ 0,54	— 0,38	1,44
Top	— 0,32	— 0,31	+ 0,35	+ 0,54	0,00	— 0,27	0,86
Dæk	— 0,46	— 0,59	+ 0,40	+ 0,90	+ 0,05	— 0,27	1,49
Top	— 0,28	— 0,35	0,00	+ 0,37	+ 0,33	— 0,07	0,72
Dæk	— 0,41	— 0,80	— 0,47	+ 1,18	+ 0,69	— 0,19	1,98
Dop	— 0,22	— 0,61	— 0,53	+ 0,85	+ 0,55	— 0,02	1,46
Middel . . .	— 0,53	— 0,61	— 0,08	+ 0,87	+ 0,60	— 0,23	1,48
	— 0,44	— 0,43	+ 0,04	+ 0,46	+ 0,37	— 0,13	0,90

Det sees heraf, at Temperaturen paa Toppen er höiere end den paa Dækket fra Kl. 8 Aften til Kl. 8 Morgen og lavere Middag og Kl. 4 Efterm.; Forskjellen er mindst lidt efter Kl. 8 Form., den er mindst ved Middag. Spillerummet er paa Dækket omtrent en halv Gang större end paa Toppen. Disse Resultater stemme i det Hele taget overeens med, hvad der fremgaaer af lignende Iagttagelser anstillede iland.

Tabel IV.

Indholdet af denne Tabel ere de Svingningsiagttagelser, som paa forskjellige Steder ere foretagne i Land med det Hansteenske Svingningsapparat, til Bestemmelse af den magnetiske Horizontalintensitet. Af de Magnetnaale, som ere benyttede herved, tilhörte de to, som ere betegnede med I og II, Sökaartarkivet, den tredie tilhörte Professor Hansteen i Christiania og er af ham beskrevet i hans Værk de mutationibus momenti virgæ magneticæ, ligesom den ogsaa har været benyttet paa den norske Corvet Örnens Togt i Sommerens 1840, til at bestemme Horizontalintensiteten for Gibraltar og Algier. (Nyt Magazin for Naturvidenskaberne, 3die Binds 1ste Hefte Pag. 89). Forinden disse Naale bragtes ombord i Corvetten, blev der med Naal I og Naal III gjort Svingningsiagttagelser i det magnetiske Observatorium og samtidig dermed i det mindre Observatorium foretaget en absolut Bestemmelse af den horizontale Intensitet. Tiden af 200 Svingninger, reduceret til uendelig smaa Buer og for Temperaturen til 10° Reaumur, med den Factor, som Prof. Hansteen pleier at bruge, var 1845 Juni 17 9^t—10^t f. m.

for Naal I 706″87
„ Naal III 554″23

og for samme Dags Middag fandtes ved den absolute Bestemmelse Horizontalintensiteten at være 1,6608. Efter at Corvetten var kommen tilbage, bestemtes atter Tiden af 200 Svingninger paa samme Sted, som tidligere, og samtidig dermed iagttoges Bifilarmagnetometrets Stand hvert femte Minut. Forsöget med Naal III gjordes 1847 Decbr. 27, 0″—1″ og fandtes ved 3 Forsög, Svingetiden, reduceret paa samme Maade som tidligere, og tillige alle 3 til samme Bifilarstand, at være fölgende

	0^t 0′	571,86
	1^t 18′	1,65
	1^t 35′	1,44
	Middel	571,65
Ved en Observation 1848 Jan. 3	1^t 4′	571,35
Middel af alle 4		571,58

Ligeledes blev med Naal I anstillet 3 Forsög 1848 Jan. 4 aldeles paa samme Maade som ovenfor og fandtes da

0t 59′	719,67
1t 16′	9,62
1t 37′	9,65
Middel	719,65

Til at bestemme den absolute Intensitet for de samme Tidspunkter, paa hvilke disse Svingninger ere anstillede, har man de Iagttagelser, der i denne Hensigt ere gjorte i Löbet af November og December 1847. 4 Bestemmelser med Staven I fra den 23 til den 30 Novbr. gave Horizontalintensiteten, svarende til den Bifilarstand, til hvilken Svingningsobservationerne ere henförte, lig 1,6627 og 4 andre med Staven II fra den 3 til 10 Decbr. gave 1,6608 altsaa i Middel 1,6618, hvilken Værdie afviger meget lidt fra den, der fandtes i 1845. Havde Naalenes magnetiske Kraft altsaa holdt sig under Reisen, saa maatte deres Svingetid ogsaa være den samme. Men dette er ikke Tilfældet, og deres Kraft har altsaa aftaget. Störrelsen af denne Aftagelse er imidlertid mindre ved Naal I end ved Naal III, den er nemlig ved den förste $\frac{12,78}{706,87}$ og ved den anden $\frac{17,35}{554,23}$ eller 0,018 og 0,031, altsaa Tabet ved Naal III en halv Gang saa stort som det ved Naal I, Tabet er opstaaet i et Tidsrum af 931 Dage. Kunde man nu forudsætte at denne Forandring var foregaaet proportionalt med Tiden, saa vilde man ogsaa kunde beregne den for de Tidspunkter, da Naalene have været anvendte til Forsög. Denne Forudsætning er vel ikke meget sandsynlig; imidlertid vil altid den Omstændighed, at man har to Naale, der ikke have forandret sig eens, bidrage til at oplyse, hvorvidt den gjorte Forudsætning er rigtig.

Efter de ovenfor meddeelte Data er Svingningstiden af Naalen I ved Periodens Begyndelse 706″87 og ved dens Slutning 719,65, for Naalen III respective 554,23 og 581,58.

Naalen II har vel ikke været underkastet nogen saadan Sammenligning som de to andre Naale, men, da det viser

sig af de Observationer som ere ansillede med den, at den Forandring, der er foregaaet i dens Svingningstid, er paa det Nærmeste den samme, som ved Naal I, saa giver dette et Middel til at corrigere dens Svingningstid og derefter at benytte de med den anstillede Iagttagelser i Forening med de andre. En Sammenligning mellem Svingningstiden af Naal I og Naal II paa 4 forskjellige Steder giver følgende Forhold

	II : I
Calcutta	1,061
Nicobaröerne	1,066
Sandwichsöerne. . .	1,062
Valparaiso	1,063
Middel	1,063

Benyttes dette Forholdstal viser det sig, at hvis Svingningstiden af Naalen II i Kjöbenhavn 1845 Nov. 27 sattes til 731″03 vil den paa Grund af denne Forandring 1847 Juni 24 være 739″57, altsaa have forandret sig 8″55 i Löbet af 604 Dage.

I den følgende Tabel er nu givet Middeltal af de paa ethvert Sted gjorte Bestemmelser af Tiden for 200 Svingninger, særskilt for hver Naal, og dertil föiet den Svingningstid som enhver af disse Naale vilde have havt i Kjöbenhavn. Tallene i den i 3die Afdeling, som angive Horizontalintensiteten for ethvert Sted, ere fundne ved at dividere Tallene af den förste Afdeling i de tilsvarende af den anden, dernæst at qvadrere disse Qvotienter og multiplicere dem i den for Kjöbenhavn gjældende Horizontalintensitet.

Tid.	Sted.	Naal I.		Naal II.		Naal.	
		Antal.	Tid af 200s.	Antal.	Tid af 200s.	Antal.	T
1845 Nov. 7	Calcutta	2	480″42	2	494″78	2	37
1846 Jan. 27	Nicobaröerne	8	475,19	6	490,69	6	3
„ Mai 4	Batavia	1	482,93	2	497,64	1	3
„ Juni 9	Manilla					1	3
„ Oct. 17	Sandwichsöerne	8	531,42	10	547,59	8	4
„ Dec. 15	Selskabsöerne			2	511,68	2	3
1847 Feb. 10	Valparaiso	4	526,62	4	542,87	4	4
„ Marts 5 . . .	Callao	2	503,81	2	519,18	2	3
„ Juni 1	Rio Janeiro	2	541,74	2	558,42	2	4
„ „ 24	Bahia	2	536,85	2	552,94	2	4

Den mindre gode Overeensstemmelse mellem Naalene ved Bestemmelserne for Calcutta og Batavia, maa tilskrives det ringe Antal af Iagttagelser, hvorpaa de stötte sig.

De Bestemmelser, der under Togtet gjordes af den magnetiske Declination ere följgende

1846 Jan. 5	Pulo Penang	4ᵗ	50	e. m.	1°51′6 Öst
„ 11	Pulo Milu	5	20	—	1 33′9
„ 19	Kamorta	3	18	—	2 13′18″
Febr. 3	Pulo Condul	11	8	f. m.	2 11′38″
„ 23	Stor Nicobar	11	55	f. m.	1 40′28″
Dec. 16	Borabora	7	48	—	4 48′15″
1847 Febr. 14	Valparaiso	6	3	—	14 57′ 7″

Desuden er Höiden bestemt af Vulkanen Mauna Kilauea, som ligger paa Öen Hawai ved Byrons Bugten under 19°25′ N. Br. og 155°19′ V. L. Paa Vulkanen foretoges Maalingen i en ubeboet Hytte, beliggende paa en Skrænt ved den nordostlige Ende af Krateret. Ombord anstilledes corresponderende Iagttagelser i den forreste Kahyt og i et Lukaf paa Batteriet, begge Steder 8 Fod over Vandfladen. Iagttagelserne anstilledes 1846 den 10de Novbr. fra 1ᵗ 10ᵐ til

Svingningstid i Kbhavn.			Horizontalintensitet corrigeret.			Middel.
l I.	Naal II.	Naal III.	Naal I.	Naal II.	Naal III.	
9‴11	731‴03	557‴27	3,619	3,626	3,649	3,631
9,94	31,89	58,40	3,699	3,695	3,716	3,703
1,24	33,25	60,19	3,603	3,606	3,630	3,613
1,77	33,77	60,88			3,657	3,657
3,97	36,04	63,86	2,998	3,001	3,003	3,001
4,78	36,87	64,96		3,445	3,444	3,444
5,55	37,68	66,01	3,068	3,067	3,062	3,069
5,87	38,00	66,45	3,353	3,356	3,348	3,352
7,08	39,24	68,09	2,910	2,911	2,905	2,909
7,40	739,57	68,52	2,967	2,971	2,968	2,969

3ᵗ 6′ Efterm. og den 11te Novbr. fra 12ᵗ 15ᵐ til 12ᵗ 14′ Middag, af de paa Corvetten anstillede Observationer ere de hertil svarende udvalgte. Antallet af de Iagttagelser, der anstilledes den förste Dag, var paa Vulkanen 12, paa Corvetten 9, den anden Dag paa Vulkanen 5, paa Corvetten 6.

Det Barometer, som benyttedes paa Vulkanen var et Hæverbarometer, deelt efter franske Tommer og Linier, de paa Corvetten vare Kapselbarometre, deelt efter engelske Tommer; disse Thermometre ere senere blevne sammenlignede med det förste, og den derved fundne Forskjel er anbragt paa de Angivelser af disse Barometre, som her fölge.

	Paa Vulkanen		Paa Corvetten			
	Barom.	Therm.	Barom. I.	Therm.	Barom. II.	Therm.
Nov. 10	293‴83	14°5 R.	338‴50	19°29	338‴76	19°29
„ 11	294,27	14,4 -	338,29	18,48	338,84	18,48

Da der ikke er benyttet noget andet Thermometer end Barometrets, maa dettes Angivelser ogsaa benyttes for den frie Luft.

Beregnes nu Höideforskjellen mellem Observationsstederne efter Gausses Tabeller, idet et Middeltal tages af de to Barometre paa Corvetten, saa faaer man fölgende Resultater i franske Fod

Nov. 10 3722,0
„ 11 3703,5
Middel 3713 franske Fod

altsaa over Havets Overflade 3721; den höieste Skrænt angives efter et Skjön at være 150—200 Fod höiere.

Idet jeg slutter disse Bemærkninger, skal jeg endnu udtale, at ligesom Bestemmelserne af Horizontalintensiteten i Fuldstændighed og Nöiagtighed Intet lade tilbage at önske, saaledes maa ogsaa det Bidrag, som de Iagttagelser, hvis Resultater indeholdes i de 3 förste Tabeller, have givet til en nöiere Bestemmelse af Temperatur- og Fugtighedsforholde paa de store Verdenshave, ansees som en meget tilfredsstillende Lösning af den Opgave, Selskabets Betænkning havde stillet i dette Öiemed.

P. Pedersen.

Efterskrivt.

Galatheas Expedition har forvoldet Staten en Udgivt, som vil sees af efterstaaende summariske Regnskab:

A. Egentlige Udgivter ved selve Galatheas Expedition:

a. Alle Udgivter for Skibet og dets Besætning af Officierer og Mandskab, dens Lönning og Bespiisning, samt alle övrige, Skibets Forsyning og Navigering vedkommende Udgivter, andrage tilsammen . . . . . 275,488 Rbd. 74 Sk.

Anm. 1. Heri er optaget den saakaldte Slittage-Beregning, som andrager 2700 Rbd. maanedlig, altsaa for $26\frac{1}{2}$ Maaned = 71,550 Rbd. for Slid paa Skib og Gods, men som ikke er en absolut Udgivt.

Anm. 2. Ifölge Kongelig Resolution af 16 Mai 1845 har Marinens Budget afholdt 4 Maaneder af Galatheas Togt med = 41,594 Rbd. 59 Sk.

b. Alle Udgivter for Naturforskernes Deeltagelse i Expeditionen, deres Ophold, saavel ombord som i Land, Anskaffelser af Materiale til Sam-

lingerne, Hjemsendelser af disse o. a. m., andrage ialt . . . . . 20,415 Rbd. 22 Sk.

Anm. Heri er optaget det, ved Kongelig Resolution af 31 Januar 1848, Hr. Professor Behn tilstaaede rentefrie Laan af 2168 Rbd. 44 Sk.

c. Udgivterne for Handels-Agent Nopitsch's Deeltagelse i Expeditionen 1,722 — 65 -

d. Udgivter for de paa Reisen til forskjellige Tider medtagne Passagerer, andrage ialt . . . . . 572 — 46 -

e. Udgivter for Gjenstande indkjöbte til det ethnographiske Musæum . 3,925 — 71 -

f. Udgivter for Indkjöb af Böger til det store Kongelige Bibliothek . 101 — 34 -

Galatheas Expedition med alt, hvad derunder kan henregnes, har altsaa forvoldet Staten en Udgivt af 302,226 Rbd. 24 Sk.

Men tages Hensyn paa de Udgivter, som endvidere staae i Forbindelse med denne hele Expedition, eller som ere en Fölge af de Beslutninger, der, ifölge Nicobarernes Undersögelses-Resultater, bleve tagne, da maae endvidere anföres fölgende Summer:

B. Anskaffelse af de Orlogsmænd, som bleve stationerede ved Nicobarerne, nemlig Dampskibet „Ganges“ og senere Skonnerten „Nancovry“, andrager

for „Ganges“ . . 42,000 Rbd.

„ „Nancovry“ 6,562 — 48 Sk.

ialt 48,562 Rbd. 48 Sk.

men herfra bör drages, hvad der indkom ved Salget af disse to Skibe, 23,709 — 34 -

24,853 Rbd. 14 Sk.

Disse Skibes Underhold paa Stationen, Officierers og Mandskabs Kost og Lönning m. m., Kulforsyning til Dampskibet etc.	55,608 Rbd. 34 Sk.
Ialt for Orlogsmænd paa Stationen ved Nicobarerne	80,461 Rbd. 48 Sk.

C. Endvidere har Statskassen havt Udgivter ved Nicobarernes Undersögelse, samt ved Etablissementet paa Pulo Milu til Fragt af Transportskibe, Leie af chinesiske Dagleiere, Proviant- og Inventarii-Sager; endvidere i personlige Gagetillæg til de der ansatte Officierer og Embedsmænd, deres Hjemreise etc.; ialt 76,325 Rbd. „ Sk.

hvortil endnu kan föies Statens Andeel i den forudgaaende Expedition med Skonnerten „Espiègle“ (see 1ste Bind Pag. 58)	4024 — „ -
Altsaa har Nicobarernes Undersögelse og midlertidige Occupation kostet Staten	80,349 Rbd. „ -
og en Orlogsmands Stationering der i Farvandet har kostet Staten . .	80,461 — 48 -
Summa . .	160,810 Rbd. 48 Sk.

Anm. En stor Deel af de under B. og C. opförte Summer ere opförte i Regnskabet i ostindiske Compagnie-Rupier, eller i spanske Piastre, og derfra af mig reducerede til danske Penge, hvorved mulig en lille Uovereensstemmelse vil fremstaae ved nöiagtig Dröftelse, ligesom ogsaa Brökstörrelserne ere udeladte.

Vil man endelig have en aldeles fuldstændig Oversigt over, hvad Nicobarernes Undersögelse og deraf flydende midlertidige Occupation har kostet Danmark, bör Omkostningerne ved Corvetten Valkyriens Reise til Ostindien i 1848, for at ophæve det midlertidige Etablissement paa Pulo Milu, tilligetages med i Beregningen. Men da jeg dertil mangler de fornödne Data, og da jeg desuden betragter dette som alt for langt udskeiende fra hvad her egentlig er under Omtale, skal jeg indskrænke mig til blot at henpege til det formeentlig Rigtige i Beregningsmaaden.

Billigviis opstaaer det Spörgsmaal: hvad har da Staten erholdt for en saa betydelig Opoffrelse? — Jeg skal forsöge at opstille punktviis, hvad jeg anseer for at være Reisens Udbytte:

1) Et i mange Aar svævende Spörgsmaal, for hvis Besvarelse man hidtil altid var gaaet af Veien, nemlig Spörgsmaalet om, hvorvidt det var tjenligt eller ikke at vedligeholde Höihedsretten over de nicobariske Öer, og hvorvidt man burde forsöge paa at colonisere disse Lande eller ikke, har ved Galatheas Expedition erholdt sin endelige Lösning. Det laae i Tingens Natur, at et saadant Problems Lösning kunde ikke finde Sted uden med en betydelig Opoffrelse af Penge, og det er mere end sandsynligt, at just denne uafviselige Betingelse har gjort, at man hidtil enten undgik aldeles at indlade sig paa denne Sag, eller tog fat derpaa med saa liden Kraft, at det maatte lede til et daarligt eller til slet intet Resultat. Muligt er der dem, som kunde mene, at det heller ikke dengang var nödvendigt at gaae ind paa denne Sags Realitet. Jeg kan hertil kun svare, at saavidt mig er bekjendt, var det dog nok Tilfældet, at man virkelig, paa Grund af ydre Forhold, var stedet i den Nödvendighed at maatte tage en Beslutning, om man vilde vedblive at paastaae Höihedsretten over disse Öer eller ikke, i hvilket förste Tilfælde man da maatte tage dem i effectiv Besiddelse. Var dette Tilfældet, saa havde man kun Valget imellem at opgive dem strax og saa at sige ubeseet, eller at foretage en grundig Undersögelse, for eengang for alle at komme til en bestemt Mening i saa Henseende. Det kan vist ikke andet end bifaldes, at man foretrak at gjöre en, om endog temmelig stor, Pengeopoffrelse paa Lösningen af et Spörgsmaal, hvorover der udtalte sig saa meget deelte og dog meget velbegrundede Meninger mellem Mænd, som kunde være competente Dommere, — hellere end at vige tilbage, og foran hele Europas Öine frivillig at opgive sin i snart et Aarhundrede hævdede og ubestridte Ret til denne Ögruppes Besiddelse, blot fordi man frygtede Omkostningerne ved de Undersögelser, som vare nödvendige til Spörgs-

maalets Besvarelse, allerhelst da man hermed kunde forbinde Opnaaelsen af flere andre, om ikke absolut nödvendige, saa dog önskelige Öiemed.

Galatheas Expedition til Nicobarerne har altsaa havt Lösningen af dette Problem til Følge. Om jeg er kommen til det rigtige Resultat, om Problemet er löst paa en tilfredsstillende Maade, derom kan jeg naturligviis ingen Mening have selv. Sagens Acter ligge nu aabenlyst for Alle, og jeg maa overlade Medborgerne at dömme. Jeg skal her blot bemærke, at jeg langtfra tör drage nogen fordeelagtig Slutning for den Mening, jeg baade skriftlig og mundtlig har udtalt ved min Hjemkomst, som jeg endnu stedse vedkjender mig, og som er overeensstemmende med det Resultat, man er kommen til angaaende Nicobarerne, deraf, at denne Mening og dette Resultat ere i Samklang med Nutidens Aand og herskende Anskuelser; thi den Tid kan gjerne komme, da andre Anskuelser kunne gjöre sig gjeldende med ligesaamegen Ret, og jeg anseer det slet ikke umuligt, at vore Efterkommere kunne bringes til at bebreide baade dem der tilraadede og dem der beordrede at gjöre Afkald paa disse Öer, at man saaledes frivillig opgav sin Ret til Besiddelser, der kunde blive, og maaskee til den Tid ere blevne af meget stor Vigtighed, saavel i mercantil, som i politisk Betydning.

2) I naturvidenskabelig som i nautisk-geographisk Henseende har Galatheas Ophold ved Nicobarerne ydet et væsentligt Bidrag til nye Kundskabers Udbredelse over en hidtil saagodtsom ukjendt, og dog saa meget befaret Plet af Jordkloden. De i förste Bind af denne Beretning meddeelte Bidrag give herom de bedste Vidnesbyrd. Om det end maa anerkjendes, at disse Fordele kun ere til indirecte Nytte for Danmark, saa tilkommer altid Æren for deres Erhvervelse den danske Regjering, som ikke skyede saa store Opoffrelser, for at skaffe dem tilveie.

3) Det danske Orlogsflag er blevet viist, jeg vover at troe uden Skam, paa en stor Deel af Jordens vigtigste Handelpladser, navnlig i China, hvor det endog har havt

den Ære, at veie beskjærmende for de störste söfarende Nationers Undersaatter i et Öieblik, da de haardt trængte til en saadan Beskyttelse, og desuagtet savnede den fra deres egne Krigsskibe.

4) Venskabelig Forbindelse er bleven knyttet og en fordeelagtig Handels- og Venskabs-Tractat er bleven afsluttet med et, skjöndt lille, endnu ubetydeligt og langt bortfjernet Kongerige, saa dog en uafhængig Stat, hvis Beliggenhed er saaledes, at den i Fremtiden kan komme til at spille en anseelig Rolle i Verdenshandelen, og allerede nu har en stor Betydning for en Handels- og Söfarts-Green, der kan og bör være af Vigtighed for Danmark. Om denne Deel af Galatheas Virksomhed har jeg i dette sidste Bind af min Reiseberetning givet saa udförlige Forklaringer, at jeg ikke her videre skal udvikle mig derover.

5) I nautisk og geographisk Henseende antager jeg, at Galatheas Reise har ydet endeel Bidrag til nöiere Kundskab af de Farvande, Skibet har beseilet, navnlig af Farvandet Vest for v. Diemens Stræde. Jeg tör endvidere haabe, at de Oplysninger, der ere givne om Strömforholdene, overalt hvor vi have havt Leilighed til at iagttage dem, ikke skulle være uden Interesse for dem, der have gjort Oceanets Strömninger til Gjenstand for deres Undersögelser.

I de i Slutningen af dette Bind meddeelte Tabeller, samt i den derom gjorte, af Hr. Professor Pedersen forfattede Anmeldelse, vil findes Resultatet af de uafbrudt fortsatte meteorologiske Observationer, saavelsom af de stadige Undersögelser af Luftens og Vandets Temperatur, og ligeledes af de Observationer, som have været foretagne til Oplysning om Magnetnaalens Intensitet og Inclination paa de forskjellige Punkter af Jordkloden, hvor Corvetten har opholdt sig. Jeg skal derfor, hvad denne Deel af de indhöstede Erfaringer angaaer, henholde mig til ovennævnte Anmeldelse og kun udtale det Haab, at vore Bestræbelser i denne Retning ikke maae have været frugteslöse.

6) De naturhistoriske Samlinger, som fra Galatheas Expedition deels ere hjemsendte, deels ere hjembragte med

Skibet selv, udgjöre i Alt 93 Collis, deels Foustager, deels större eller mindre Kasser, nemlig:

zoologiske Gjenstande samlede af	Hr. Reinhardt	43 Collis.
	- Professor Behn	13 —
entomologiske Gjenstande saml.	- Hr. Kjellerup. .	6 —
botaniske Gjenstande samlede	- Hr. Kamphövener	7 —
	- Hr. Didrichsen	19 —
geologiske Gjenstande samlede	- Dr. Rink. . .	5 —

Desuden er denne Samling, ved Expeditionens Medför, bleven foröget ved værdifulde Gaver fra Calcuttas, Batavias, Limas og Buenos Ayres's Videnskabsmænd, ligesom Galathea ogsaa hjembragte en betydelig Samling, som skyldes vor lærde Landsmand Dr. Lund i Brasilien.

Alle disse Sager henstaae endnu i det naturhistoriske Musæum her i Kjöbenhavn aabnede men uafbenyttede, eftersom Forholdene endnu ikke have tilladt at skride til den Fordeling, som, ifölge hvad de kongelige Instructioner af 7 Juni 1845 have paabudt, dermed skal foretages *).

---

*) Denne Instruction lyder med Hensyn paa Samlingernes Bestemmelse saaledes:

Vi ville derfor allernaadigst have fastsat:

1) At samtlige Samlinger, som vindes ved denne Expedition, skulle ansees som een stor Samling, der skyldes samtlige Naturforskeres forenede Bestræbelser.

2) At Samlingernes Deling ved Hjemkomsten skal foretages ved dertil af os udnævnte Mænd, som sammentræde med Expeditionens Naturforskere,

3) At de botaniske Samlinger skulle afleveres ved Hjemkomsten, og da udtages tvende med rigelige Exemplarer forsynede Herbarier, hvoraf det ene skal tilfalde Kjöbenhavns Universitet, det andet det kielske Universitets botaniske Musæum. Resten skal tilfalde Samlerne, og deriblandt Underskibslæge Cand. med. Didrichsen, som paa Expeditionen skal gaae Botanikeren tilhaande, til lige Deling indbyrdes. De under Expeditionen hjemsendte levende Planter fordeles imellem Kjöbenhavns og Kiels botaniske Haver, og vor Slotshave ved Rosenborg.

4) At de zoologiske Samlinger ved Hjemkomsten skulle fordeles i 3 Dele, hvoraf den ene skal tilfalde de kongelige Musæer, vor particulaire Conchyliesamling iberegnet, den anden Kjöbenhavns Universitets Musæum, og den tredie det kielske Universitets Musæum.

Det tör vel imidlertid antages, at denne Samling, foretagen af saa dygtige Videnskabsmænd, maa have en betydelig Værdi, saavel i videnskabelig som i pecuniair Henseende, og det kan kun saa meget mere beklages, at först Kong Christian den Ottendes Död, og derefter de ulykkelige politiske Forhold, hvori Landet indvikledes, gjorde en Standsning i de paabudne Fordelinger, under hvilket Tidsrum de Herrer Videnskabsmænd fra Expeditionen ere blevne adspredte i alle Retninger, hvorved da de Kundskaber og Opdagelser, som de uden al Tvivl ville være istand til at bringe Videnskabernes Rige, for en rum Tid endnu ville blive en död og nedgraven Skat.

7) Til det ethnographiske Musæum blev ved Expeditionen hjembragt i alt 21 Kasser forskjellige værdifulde Gjenstande. Endvidere er der for Expeditionens Regning draget Omsorg for at flere Samlinger, navnlig fra Ostindien og Java, ere blevne det ethnographiske Musæum tilstillede.

8) I mercantil Hensende har jeg allerede antydet den Fordeel, som jeg mener Danmark har havt af Galatheas Expedition, ved at dets Orlogsflag har været seet paa saa mange langt fraliggende vigtige Handelspladser. Med Hensyn paa det Udbytte, som den medsendte commercielle Agent, Hr. Nopitsch, har indhöstet, da har han selv aflagt Regnskab derfor i sit Værk over dette Æmne, og jeg skal derfor afholde mig fra videre at omtale det her.

9) Sluttelig mener jeg, at den danske Marine og följelig Danmark har havt den Fordeel af Galatheas Expedition, at et Antal Officierer og en ikke ringe Besætning af Söfolk have havt Leilighed til at indhöste Kundskaber og Erfaring i et rigere Maal, end det i Almindelighed ellers falder vor Marine til Deel.

---

5) At Opdagerne af Dyr skulle have fortrinlig Ret til Afbenyttelse af samme til Brug for Beskrivelser.

6) At de mineralogiske Gjenstande og Forsteninger skulle fordeles ligesom de zoologiske Gjenstande.

Og hermed være denne Beretning over den mig anbetroede Expedition sluttet. I det jeg nu overantvorder det tredie og sidste Bind til mine Medborgeres skaansomme Bedömmelse, skal jeg kun tilföie, at jeg har fuldendt et Arbeide, som det i Sandhed har været mig en kjær Pligt at udföre, opmuntret som jeg er bleven, saavel directe ved Regjeringens Bistand, som indirecte ved den Interesse, hvormed mine Medborgere have modtaget Værkets to förste Bind. Jeg har derfor trodset og stræbt at overvinde alle de Vanskeligheder, som de periodiske Afbrydelser, fremkaldte ved Begivenheder i Fædrelandet, optaarnede paa min Vei, og som jeg kan forsikkre, tilsidst hverken have været faa eller smaa. Maatte det være lykkedes mig at vedligeholde Interessen for mit Arbeide hos mine Læsere indtil det Sidste, har jeg naaet en Forfatters stolteste Lön.

E n d e.

Trykfeil.

Pag. 13	Linie	11	f. n. aflagte læs: aflagde
— 14	—	4	f. o. en anden kaldet . . gaaer ud.
— 18	—	1	f. o. i fulde fire Spring l.: i fuldt Firspring
— 19	—	17	f. o. Pali-pass l.: Pali-Passet
— 32	—	2	f. n. ville l.: vilde
— 36	—	9	f. o. ead l.: end
— 43	Anmærkn. L.	1	facsimili l.: Fac-Simile's
— 47	Linie	13	f. o. Tabu (Forbud mod at gaae ombord i Skibene) l.: Tabu (Forbud) mod at gaae ombord i Skibene
49	—	5	f. o. og som saadanne negtet l.: og som den har negtet
— 64	—	20	f. o. maa l.: , maae
— 66	—	4	f. n. ham l.: hans
— 88	—	14	f. o. umiddelbare l.: middelbare
— 109	—	9	f. o. spröite l.: spytte.
— 123	—	23	f. o. Earopæere l.: Europæere
— 151	Anm. L.	5	f. n. Bjergelönnens kal l.: Bjergelönnen skal
— 166	Linie	25	f. o. Engelskes l.: engelske
— 180	—	10	f. n. orvoven l.: forvoven
— 187	—	2	f. n. Lemmur l.: Lemmer
— 216	—	10	f. o. om l.: som og som tiltrækker l.: idet de tiltrække
— 221	—	21	f. o. gaaer l.: gaae
— 228	—	8	f. o. hvor l.: hvorfra
— 234	—	2	f. o. ef l.: af
— 237	—	18	f. o. fra, borde l.: fraborde
— 245	—	5	f. o. Insurgenterne l.: „Insurgenterne“
— 246	—	6	f. n. var og hidtil l.: hidtil
— 298	—	8 og 9	f. o. dem l.: den
— 334	—	5	f. o. Havbliksille l.: Havblikstille
— 348	—	11	f. n. en forunderlig Blanding l.: et forunderlig blandet Anströg
— 350	—	9	f. n. Sölvfilagran l.: Sölvfiligran
— 357	—	10	f. n. Filagran l.: Filigran
— 367	—	3	f. n. Huacos l.: Huacas . . . Filagran l.: Filigran
— 383	—	3	f. o. Laine's l.: Lainé's
— 389	—	10	f. o. for l.: hos
— 391	—	9	f. o. nordamerikansk l.: sydamerikansk
— 395	—	14	f. o. Calonias l.: Colonias
— 420	—	5	f. n. Fr l.: Fra
— 452	—	10	f. o. Varges l.: Vargas
— 465	—	14	f. o. tilfredsstillende l.: tilfredsstillede
— 484	—	11	f. n. ivörigt l.: iövrigt
— 494	—	15	f. o. engentlig l.: egentlig

Tillæg til Trykfeilslisten for förste Bind.

Pag. 494 & 95 Linie 2 f. o. + 0. 47. 21,1 l.: + 0. 47. 31,1.
— 3 f. o. + 5. 20. 57,0 l.: ÷ 5. 20. 57,0.
— 5 f. o. Geral's l.: General's
— 8 f. o. Treparis l.: Preparis
— 8 f. o. ÷ 0. 26. 46,2 l.: + 0. 26. 46,2.
— 9 f. o. tilföies: Kraterets Höide 1645 Fod
— 22 f. o. Sydnstpynt l.: Sydöstpynt
— 30 f. o. ÷ 0. 25. 48,5 l.: + 0. 25. 48,5.
— 31 f. o. 35,7 l. 35,5.
nederst Nicobarerna l.: Nicobarerne

Tillæg til Trykfeilslisten for andet Bind.

Pag. 452 & 53 Linie 8 f. o. 106. 7. 15. l : 106. 7. 30.
— 454 & 55 — 5 f. o. ÷ 1. 2. 13. l.: 1. 2. 14.
— 6 f. o. 31. 14. l.: 31. 14. 40.

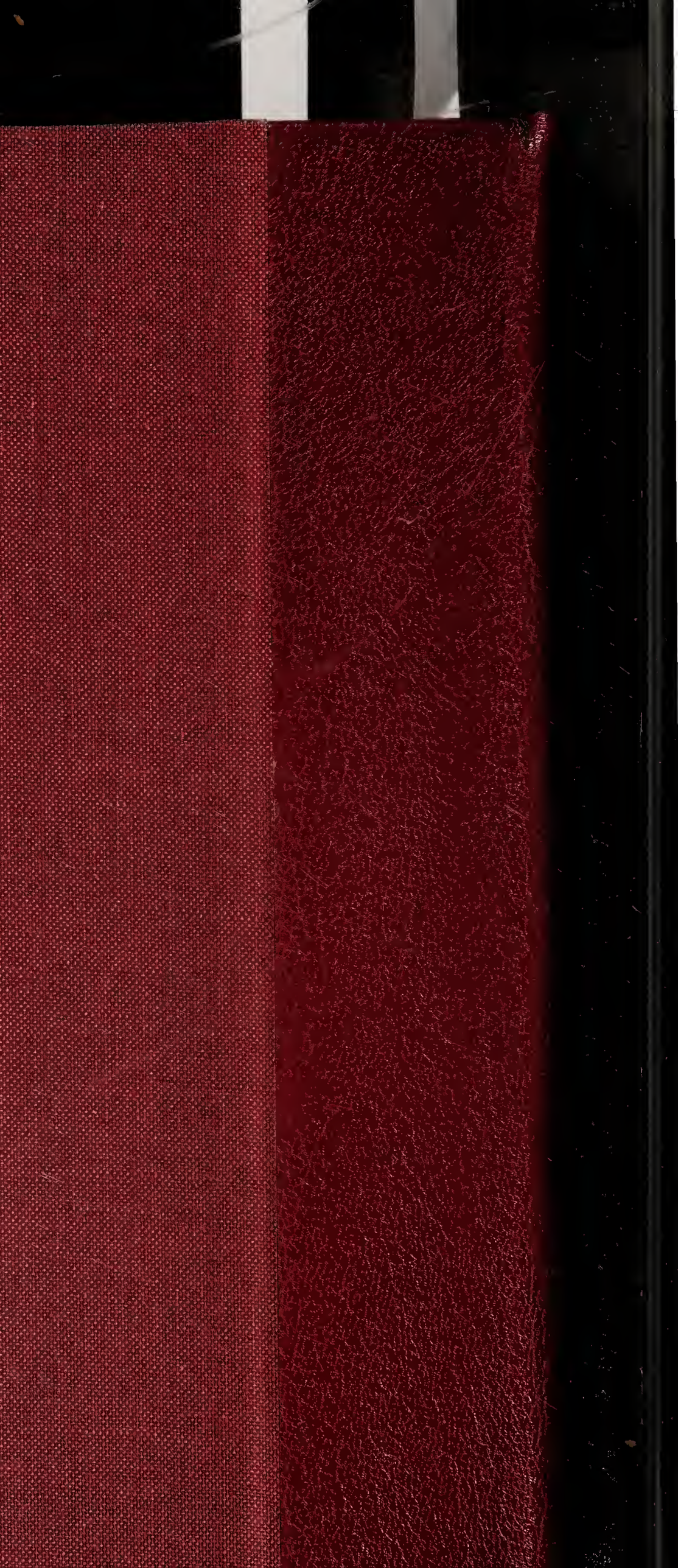

b24877542	b24877542_0002
b2486853x	b2486853x
b24852624	b24852624
b24877906	b24877906
b24868632	b24868632
b24855935	b24855935
b24858481	b24858481
b24863117	b24863117
b24863609	b24863609
b24874589	b24874589
b24874796	b24874796
b24874826	b24874826
b24875296	b24875296

TIGHT GUTTERS IN PLACES
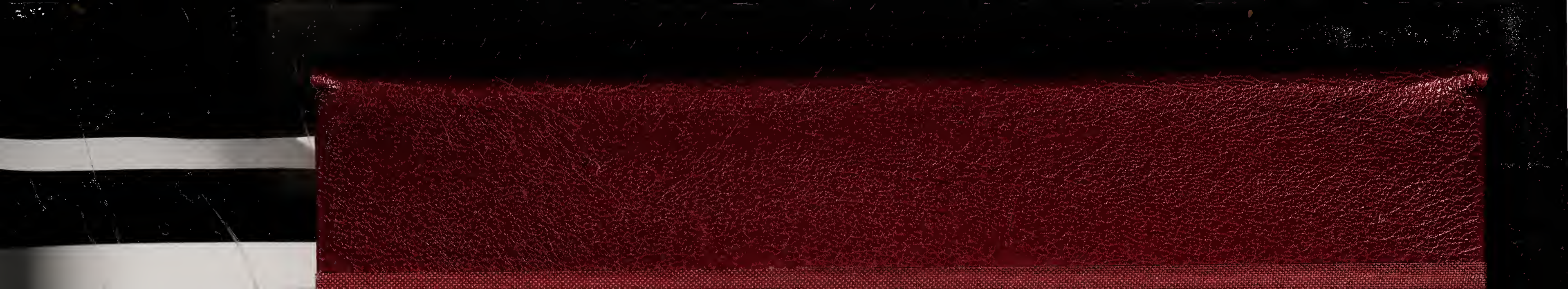
Pa